DOCT. GASPARIS BRAVO DE SOBRE-MONTE RAMIREZ,

MAGNORVM PHILIPPI IV. ET CAROLI II. Potentissimorum Hispaniarum, & Indiarum Regum Archiatri, & Protomedici; Supremi Senatûs sanctæ Inquisitionis Ministri, & Medici Primarii; & olim in Archigymnasio Vallisoletano Artium Cathedræ Chirurgicæ Methodicæ, Vespertinæ Primariæ Hippocratis, & Primariæ Avicennæ Moderatoris,

RESOLUTIONUM AC CONSVLTATIONVM MEDICARVM

TOMUS TERTIUS.

CONTINENS PARTEM SEXTAM SElectarum aliquarum observationum & consultationum Medicarum; Itemque in parte septimâ Tyrocinium Practicum artis curatricis hominum, nusquam hactenus editum.

Cum duplici Indice: Primò Sectionum & Consultationum: Altero Rerum præcipuarum ac verborum.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus JOANNIS WILHELMI FRIESSEM junioris.
ANNO M. DC. LXXIV.

INDEX

SECTIONVM, RESOLVTIONVM, ET CONSVLTATIONVM MEDICINALIVM, QVÆ IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

SECTIO I.

De Dogmaticæ Medicinæ natura, & aliarum Medicinæ aaceptionum diversitate.

RESOLUTIO I.

SECTIO II.

De Medicina Dogmaticae praestantia, & nobilitate.

 2. Dog-

SECTIO III.

Pro defensione objectionum in Medicinæ præstantiam.

Resolutio I.

2. *Nihil*

SECTIO IV.
De eis, quæ pertinent ad Medicum Dogmaticum.

RESOLUTIO I.

Ref.

SECTIO II.

De correctione vulgi errorum in Medicinam qui communiores sunt.

RESOLUTIO I.

2. *Falla-*

CONSULTATIONES MEDICINALES.

CONSULTATIO I.

TYRO-

TYROCINIUM PRACTICUM
Artis curatricis hominum.

FINIS.

PARS SEPTIMA,

Continens aliquot

CONSULTATIONES MEDICAS,

AC

TYROCINIUM PRACTICUM ARTIS CURATRICIS HOMINUM,

Nusquam hactenus editum.

PROLEGOMENON.

NON *nostras contendo tueri partes, non nostra Scripta libera reddere à legentium censura; nam ut rectè cecinit Oven:*

Qui legis ista, tuam reprehendo, si mea laudas
Omnia, stultitiam; Si nihil, invidiam.

Sed contendo demonstrare Dogmaticæ Medicinæ inter omnes scientias & artes dignitatem ac præstantiam, à qua temporum lapsu discedere videtur; Vt enim protulit Ioannes Auverius; Nescio quo fato medicina, quæ per multos annos summo semper in honore floruerat, ejusque majestatis antiquæ decor, stante hominum probitate viguerat; nunc in squallore obsita splendore nobilitatis obscurato quasi consenescens, & solo anti-

qua salubritatis nomine sæpè curans, à pristino statu descivit. Idque multorum ex suis alumnis, impietate, avaritiâ, invidiâ, mutuo calumniantium livore, Ministrorum audaciâ, & temeritate, Circumforaneorum myrothechiis, Cinislonum Pyrotechniis. Multorum improbâ, illicitâ, & superstitiosa curandi ratione miserè ludificatur. Hujus communem aliqui tradidêre causam ex Stoicis: quia certa sunt, & stata periodi rerum, provenientes ex definitis Astrorum positionibus; Sed alia vereor apparet ratio, nempè, quòd nemo immunis evadit à calumniantium detractionibus; quia ut refert Stob. ex Plauto, & tenet Hippias, Calumniæ, licèt sit res gravissima, nulla pœna imposita: *Ideo omnis tulit ætas, nullum utcunque præclarum vixisse sine calumniatoribus. Ob invidum furorem Zoilus insanivit in Homerum Poëtarum maximum: Adrianus Imperator in Trajanum Imperatorum præstantissimum: Ajax in Telamonium: Didamus, & Sallustius in Ciceronem: Rhemius in Varronem: Babius, & Mœnius in Virgilium: Catulus in Siconium. Nec divinus Hippocrates Medicorum Coryphæus, licèt cunctis liberè opem tulerit, & dignus fuerit judicatus à Græcis, ut tanquam Deus coleretur, liber tamen à calumniis evadere non valuit: ipse enim conqueritur,* epistola ad Democritum, *dicens*: In Arte medica quæ rectè fiunt, vulgus non laudat, sæpè verò Diis attribuit: At si in aliquo repugnans natura, eum, qui curatur, interimit, numen prætermittens, Medicos accusat; & ego sanè plus reprehensionis, quàm honoris (quamvis jam senex) in arte sum consequutus. *Nec ipsa scientia medicinæ cunctis benefica, valuit à calumniatoribus liberari, vel propter ingratitudinem, vel propter invidiam, ut tenet Democritus, in epistola ad Hippocratem, dicens:* In Arte tua multa per invidiam, aut ingratitudinem ægrorum affici contumeliâ suspicor, qui simul, ut servati sunt, causam Diis, fortunæ, vel suæ naturæ tribuunt: sicque benemerentem odio prosequuntur, & si ei operam debeant, parum abest, quin indignentur. *Plinius garrulus medicinam contempsit, sicut & cunctas alias scientias, & artes, in quem fertur Filesac Theologus Parisiensis, qui illius nugas confutat,* lib. 2. Select. *inanesque conatus in medicinam, & medicos ruentes. Poetæ comici medicinam, & suos Professores insectantur dicteriis, sunt ij mancipia histrionum, & vilissima vulgi scurræ: est enim scurrilitas, ut tenet Divus Thomas* 2. 2. quæst. 118. art. ....) dicacitas, quæ neque locum, neque tempus, nec personas respicit, sed impudenter effutit, quæ stultis risum, sapientibus dolorem excitant: *Hanc ij profitentur ob inopiam, fiuntque inter lenones primi cum maximo pudicitiæ incommodo. Insipientes eam contemnunt, quia imprudentes; inquit enim sacra pagina,* lib. Eccl Creavit Altissimus medicinam de terra, & vir prudens non abhorret eam, *quasi firmans regulam in contrarium, quòd abhorrebunt eam imprudentes. Alii insectantur medicinam, odioque prosequuntur: quia impotens est omnibus sanitatem conferre, quos insanos vocat Hippocrates,* lib. de Arte, *dicens*: Si quis vim artificis, in iis quæ non profitetur, aut naturæ in iis, quæ apta non est, exigat, is insanus est. Quorumcunque enim vel naturæ, vel artis instrumentorum facultatem obtinemus: per ea operari possumus, per alia nō item: Sic qui afficitur morbo vehementiori, quàm sunt instrumenta medicinæ,

spera-

ſperare non oportet, ut à medicina juvetur. *Quâ commotus ratione, priùs dixerat quod ſit medici munus*, medici (*inquit*) eſt vehementes morborum impetus tundere, ſanabiles curare, inſanabiles non attingere. *Juris Profeſſores aliqui plura opponunt medicinæ, in quos fertur Ammianus* lib. 3. *qui poſt plura alia concludit.* Totam controverſiam componit Ulpianus: quia medici (*inquit*) ſalutem hominum agunt & ideò liberalium Artium Profeſſoribus ſunt anteponendi. *Horum omnium calumnias debellare conati ſunt Tiraquellus*, lib. de nobilit. cap. 30. *Canonherius* tom. 1. Aphoriſm. *Joannes Baptiſta Pelegrinus*, lib. adverſus medicinæ, & Philoſophiæ calumniatores, *Julius Alexandrinus*, lib de medicina, & medico. *Merola* lib de Republ. Origin. *Zachias*, tom 1. quæſt. Medicolegal. Diſput. de præcedentia inter medicos, & Juriſprofeſſores; *quibus adhærent Joannes Abreus, Benedictus à Caſtro, Raymundus Plant, Hippolytus Obicius, Gaſpar Areyes, Alſtedius, & alij: ſub quorum doctrinis conabimur in hac diſputatione Dogmaticæ medicinæ inter cunctas ſcientias, & artes, ſancire dignitatem & præſtantiam.*

DISPVTATIO

DISPUTATIO APOLOGETICA,

Pro Dogmaticæ Medicinæ præstantia inter omnes Scientias, & Artes.

HIPPOCRATES, *libro de lege* sancivit, *Medicinam omnium Artium præclarissimam esse* : Hanc nos contendimus fulcire doctrinam, supponentes, quod non loquimur de Arte prout Scientiæ opponitur, & prout est habitus operativus, de quâ dicit Aristoteles, *lib.* 12. *Metaph.* quod est *principium agendi in aliud*; & *lib.* 6. *Ethicor.* quòd *est habitus faciendi verâ cum ratione*; Sed loquimur de Arte cum Aristotele, *lib.* 1. *Metaph. cap.* 5. prout Ars se extendit ad habitus Practicos, & scientificos: In quâ acceptione Hippocrates accepit artem *lib de lege*, & nos *tom.* 1. *p.* 1. *Resolut. Medicar. sect.* 1. Igitur juxta hanc acceptionem, divisimus illam in doctrinalem & Mechanicam: Ars Mechanica manualis, Sellularia, illiberalis, servilis, & sordida, solet ab aliquibus vocari, ut tenet Alstedius, *tom.* 3. *Encyclop.* qui non liberalem vocari tenet: Quia Romæ prohibebatur liberis hominibus; Sed falsò nititur fundamento, cùm sub illâ sint Ars Militaris, & Agricultura, quas & liberi, & nobiliores profitebantur.

Dividitur Ars Mechanica, in Lanificiam, Militarem, Agriculturam, Nauticam, Nemorariam, Fabrilem, & Medicinam ad ministros Medicinæ pertinentem: Sub ijs generibus innumeræ sunt aliæ Artes Mechanicæ. Ars doctrinalis, alia dicitur liberalis, quæ septem etiam Artes liberales sub se continet, nimirum Grammaticam, Rhetoricam, & Logicam, quæ sermocionales dicuntur; & quatuor Mathematicas, Musicam, Aritmethicam, Geometriam, & Astronomiam. Alia dicitur doctrinalis scientifica, quæ septem hujusmodi complectitur Artes, tres Morales dictas, Ethicam, Oeconomicam, & Politicam: duas naturales, Physicam, & Medicinam: duas quasi Divinas, Metephysicam, & Theologiam. In hac Artis latâ acceptione, & divisione constat de loco, quem obtinet Medicina Dogmatica Rationalis Architectonica, quæ sub scientiis naturalibus constituitur. Conabimur eam sub sua dignitate tueri, & de ejus præstantia inter omnes artes disputare.

SECTIO I.

De Dogmaticæ Medicinæ natura; & aliarum Medicinæ acceptionum diversitate.

ANALOGA, & diversa Medicinæ acceptio, varias Medicinæ, & Medicorum

rum complectitur fortes à verâ Medicinâ omninò diversas; quibus rejectis, de verâ disputabimus Medicinâ, juxta illius veram ac propriam acceptionem, veram proponemus ideam, ut ex illâ deducamus illius eximiam præstantiam, & inter omnes Artes, & Scientias dignitatem.

RESOLVTIO I.

Quot sint Medicinæ acceptiones; & quod illius proprium significatum simpliciter sumptæ?

§. I.

Aliqui Medici seipsos Mulomedicinarios fecerunt.

MEdicinæ nomen propriè sumptum conantur Recentiores quidam non solùm extendere ad Artem Curatricem hominum, sed æque ad Veterinariam Artem asinorum Curatricem; ad Pastoralem Curatricem aliorum brutorum, ad Curatricem herbarum, & reliquorum mixtorum; Sic Gaspar Tristan, *libro de Clerico Medico*, conatur deducere ex Aristotele, quem non intellexit; & Plempius Fortunatus conatur deducere ex aliquibus citatis à Mercato, discedens ab illo; Sed turpiùs id conatur svadere Primorosius hunc errorem sibi adscribens, & tanquam verus Veterinarius illum conatur variis fulcire cavillationibus. Tùm quia Sanitas est finis Medicinæ; & cum Sanitas accidat non solo homini, sed etiam & brutis, plantis, & mixtis, Medicina æque sumitur pro Medicatrice horum omnium Arte. Tùm secundò: quia Sanitas dicitur à Medendo, & ideò debet significare per se primò omnem medendi actionem, quæ pro ijs omnibus est communis. Tùm tertiò: quia nihil habet hominum Medicina proprium, quod non sit commune Veterinariæ Arti, & ideò Antiqui Veterinarii Scriptores eisdem ac alii Medici utebantur remediis. Tùm quartò: Aristoteles *libr. 4. Metaphysic. 2.* Unius generis unam docet esse Scientiam, & ideò pro omni ente constituit communem Scientiam esse Metaphysicam. Ex quo infertur; Unam Scientiam debere constitui Medicinam pro omni curabilium genere. Tum quintò: Medicinæ definitio ex Galeno adducta, insinuat, quòd sit scientia Salubrium, Insalubrium, & neutrorum, sicut se extendit ad Medicinam oculorum, aurium, & reliquarum corporis partium per se primò; Similiter se extendit ad Medicinam brutorum, plantarum, & mixtorum, & consequenter æquè primò illorum curatrices Artes amplectitur.

§. II.

Æquivoca proponitur medicinæ acceptio ad plures res quæ dicuntur mederi.

REsolvendum primò: quòd Medicinæ nomen est analogum, & significat plures res quæ dicuntur mederi.

Probatùr: Analogum est illud, quod significat plura, quæ solo nomine conveniunt, sine eo quòd conveniant in aliqua ratione communi significata per illud, sed tantum secundum aliquam proportionem: Sed plura sub nomine Medicinæ hoc tan-

tummodò significantur, ergò est Analogum ad illa; Probatur minor; nam Medicina, quæ ut tenet Nicol. Florentinus, dicitur à medendo corpora viventia pro impropria rerum medela, juxta varias acceptiones sumitur. Tum etiam: nam vulgare est, quòd sumatur pro reditu cujusvis rei ad amissam quamcunq; perfectionem: Sic in rebus desperatis dicimus, quòd mederi non possunt. Tùm medicina sumitur pro regia potestate, incumbit enim ei languores Reipublicæ curare, aut necessitates præcavere: Sic Isaias *cap.* 3. inquit: *Non sum Medicus, noli me constituere regem*: id est, non sum potens curare populi languores; & *Judic.* 5. de Dynasta qui Medeæ Rex factus est; constat, quod potitus regno, voluit Artaphax nominari, id est Medicus, quasi Regni & Reipublicæ salutis instaurator. Cassiodorus *lib.* 10. *ep.* 17. pro Theodato Rege inquit. *Scimus enim pro Medico nos datos esse cunctorum, non desinemus sanare subjectos*: & Job 3. *v.* 5. *Vos estis Medici justi, & curatores malorum.* Nazianzenus dicit D. Basilium curasse sibi subditos, & subjectos, inquit enim: *Eos, qui ab ipso desiderabant, emollit, ac sublimis excelsæ medicinæ rationibus curat.* Tùm sumitur medicina, ut tenet Pater Jordan *in lib. Theoriæ medicinæ Divi Thomæ*, non pro actu medendi, aut curatrice arte, sed pro ipsis medicinis, quibus medicus utitur; sic communiter solet dici, Pharmacopolam bonam aut malam habere medicinam. Tùm etiam sumitur medicina pro usu medendi Pseudomedicorum, qui abusiva tantum & erronea medicina utuntur, tamen ob illam medici judicantur apud vulgares; qui igitur medici finguntur, varii sunt juxta sequens dogma Poëticum:

Fingit se Medicū quisquis Idiota profanus,
Judæus, Monachus, Histrio, Rasor, Anus

Ex quibus convincitur, quod medicina se extendit ad significanda plura, quæ sub ratione communi medendi, nullâ ratione communi conveniunt, sed tantum secundum aliquam similitudinem.

§. III.

Medicina ad mixtorum curationem analogicè tantum extenditur.

RESolvendum secundò: quod medicina, prout se etxendit ad significandam mixtorum medicinam, seu artem conservatricem, nomen est analogum.

Probatur: Medicina propriè sumpta, est ars morborum curatrix & conservatrix sanitatis; sed mixta nec possunt pati morbos, nec sanitatem habere; nam ut docet Galenus, *lib. de morborum different.* Sanitas & morbus sunt passiones viventis; Sanitas enim est dispositio naturalis, qua actiones viventis naturaliter fiunt: morbus est dispositio lædens operationes viventis; Ergò ars medicatrix mixtorum, in quibus sanitas & morbus reperiri non possunt, analogicè tantum convenit cum medicatrice arte, quæ versatur circa sanitatem & morbum viventium.

***

§. IV.

§. IV.

Medicina genericè sumpta quibus adaptatur.

Resolvendum tertiò: quod medicina genericè sumpta potest largo modo adaptari Arti curatrici omnium viventium generis.

Probatur: Curatrix medicina versatur circa sanitatem & morbum, quæ ut diximus ex Galeno sunt proprietates vivorum seu affectiones, per quas actiones vitales sanæ aut læsæ eliciuntur; sed ex Aristotele, *lib. 2. de anima*, triplex est vivens, sensitivum, vegetativum, & rationale; ergò medicina largo modo sumpta se potest extendere ad artes curatrices horum omniũ viventium.

§ V.

Per medicinam sine addito, & simpliciter dictam, qualis ars curatrix intelligatur.

Resolvendum quartò: quòd per medicinam simpliciter, & sine addito aliquo dictam, solum intelligitur medicina hominum curatrix.

Probatur ex communi Logicorum, & Metaphysicorum doctrinâ, qui fatentur quòd Analogum, & quodvis nomen, quod simpliciter prolatum est, stat pro famosiori significato, sed medicina hominis curatrix inter reliquas curatrices artes est principalior; nã artes specificantur à subjecto, & homo reliquis præfertur, nisi aliquis irrationalis contrarium tueatur; ergò per medicinam simpliciter, & sine addito dictam, sola curatrix hominis medicina intelligitur.

Probatur secundò ex communi omnium rationalium consensu, qui si de medicina sine addito loquantur, solum intelligunt medicinam hominum curatricem, sicut per medicum intelligunt, qui illam profitetur. Tùm constat ex omnibus medicis, qui scripserunt de medicina, qui solum de curatrice hominis agunt. Tum patet ex medicinæ simpliciter sumptæ definitione, quæ hominis curatrici Arti tantum accomodari potest. Tùm constat ex omnium artium Professoribus, qui medicinam simpliciter sumptam recipiunt, nõ solum tanquã proprium nomen curatricis Artis hominum, sed tanquam unicum.

§. VI.

Solvuntur fundamenta ex Primorosio adducta.

Ad rationes primo adductas respondetur: Tùm pro primò, quod probat, quod significatum medicinæ potest extendi ad curatrices artes horum omnium, non tamen, quod si sumatur sine addito, & per se non significet determinatam artem hominis curatricem: Sicut enim *canis* absolutè sumptus stat inter analoga pro famosiori significato, nempè pro *cane terrestri*; & nisi determinetur prædictum nomen per aliquod epithetum nempe desumptum à cœlo, vel ab Oceani conditione, non est cur Cœlestem aut Marinum autumes in sermone Logico, aut Philosophico intelligendũ esse. Tùm pro secundo: quòd sanitas à medendo dicta, adhuc se extendit analogicè & largo modo ad alias res, quæ dicuntur mederi & ad Artes alias Medicatrices, sed simpliciter sumpta

ſumpta, non ſignificat, niſi artem hominis medicatricem, quæ eſt principalius ſignificatum, earumque ſunt artes medicatrices. Tum pro tertio: quòd hominum medicatrix ars, habet ſibi proprium, quòd ſit habitus ſcientificus à Deo Adamo infuſus ad ſalutem humanam adquirendam, & conſervandam, & habet ſibi proprium omnia præcepta dogmatica, quæ ad hominem curandum tradiderunt Hippocrates, Galenus, Avicenna, & reliqui claſſici Medici. Habet ſibi proprium quòd intra hæc præcepta claudatur; & ideò ad reliqua bruta aliæ ſunt curatrices artes, quæ ab aliis artium aliarum Profeſſoribus exercentur à Veterinariis; à Paſtoribus; ab Hortorum cultoribus, & habet ſibi proprium, quod ſpecificatur ab homine, ut mobile ad ſanitatem. Tum pro quarto: quòd pro uno genere eſt una ſcientia generica, & univerſalis, qualis eſt Metaphyſica pro omni ente; ſed pro una ſpecie eſt una ſpecifica ſcientia, & ſic una eſt ſpecie curatrix medicina hominis: Si autem aliqui Medici ultra progredi contendunt, ut Primoroſius, & Plempius, & velint curare aſinos, & alia bruta, hoc non facient per artem hominis curatricem; Sed per alias artes curatrices brutorum: Sicut Galenus docet *lib. 6. Epidem.* agens de Medicis, qui exercent Miniſtrorum medicinæ Artes; Pro quibus adducit exemplum de Philippo Macedone, & Alexandro Magno, qui ſi aliquando haſtam vibrabant, aut enſe pugnabant, hoc non ut Imperatores, aut Reges exercebant, ſed ut milites. Tum pro quinto; quod medicinæ definitio convertitur cum arte curatrice hominis, quã definit & ſub ſe comprehendit medicinam partialem omnium membrorum corporis humani; quia ſunt partes adintegrantes ſui objecti, non tamen comprehendit reliquas ſpecies eorum, quæ petunt curari per alias artes, quia non progreditur ultra proprium objectum, à quo ſpecificatur.

RESOLUTIO II.

Vtrùm medicina propriè ſumpta prout ars eſt hominis curatrix, ſit idem habitus in omnibus curantibus hominem?

PRimoroſius refutans aliorum errores ſe reddit Veterinarium, Paſtorem, Agricolam, Chirurgum, Pharmacopolam, artis medicæ Miniſtrum & quærens omnes ignominias, quæ tribui poſſent cunctis mechanicis artibus, ſe ipſum illis fatetur dignum, eo quòd artis medicæ ſit Profeſſor: ipſam enim artem medicinæ, quam profitebatur, quamque Hippocrates omnium artium docuit eſſe præſtantiſſimam, Primoroſius tamen mechanicam viliſſimã & indignam eſſe ut profiteatur à libero homine contendit, dignamque tali Profeſſore, & ut in hoc dedecore ſe illam exercuiſſe comprobet, omni conatu contendit probare, quòd habitus medicinæ dogmaticæ architectonicæ non eſt diſtinctus ab habitibus artium illiberalium miniſtrantium illi, ſed quia is inanis conatus oritur ex ſua inferiori ſorte, quâ oppreſſus artem nobiliſſimam voluit minuere. Quid autem de illius habitus differentia ab habitibus miniſtrorum, ex nobilioribus Profeſſo-

fessoribus dicendum sit, proponam: quascunque enim Primorosius ignominias ex aliis contendit tribuere medicinæ, & illius Professoribus, si cui tribuendæ, ipsi, quia illis se dignum judicat, & artis Ministris debent tribui. Dicuntur enim Medici, qui artem hominis curatricem profitentur, hominem curant Medici Architectonici, imperantes & docentes remedia utilia: modum & occasionem exequendi: curant etiam artis Ministri opera exequentes, & exercentes, quæ Architectonicis visa sunt utilia. Dubitatur igitur: An constituantur Medici per eundem habitum medicinæ ii omnes?

Resolvendum: Quod Medici Architectonici constituuntur Medici per habitum scientificum: Ministri verò per habitum practicum. Probatur primò ex artium divisione adducta, ex qua constat medicinam poni sub artibus Mechanicis tanquam earum speciem: simul & medicinam poni sub scientiis naturalibus, quod non esset possibile; nisi essent diversi habitus, alter practicus Ministrorum artis: alter Architectonicus, & scientificus, cui deserviunt reliqui.

Probatur secundò ex prisca veterum doctrina. Plato *in Dialogo de Regno*, docet: *nullum Architectonicum debere manuum ministerio uti; sed utentibus præsidere.* Ex quo patet: medicinam architectonicam distinctam esse à ministrorum habitibus, quibus apta est præsidere. Hippocrates, *epistola ad Cratevam*, & *in jurejurando*, committit manualem operationem ministris artis. Avenzoar *libr. 1. tract. 6. cap. 1.* hanc proponit doctrinam. §. *Et scias, quòd omnia ista pertinent ad Medicum nobilem, & honoratum; sed alias operationes manuum dimitte Ministris medicorum sicut phlebotomia, & cauterium, & incisio venarum.* Sed luculentius hæc doctrina traditur à Galeno *lib. 6. de morb. popul. comm. 5.* Ubi ministeria harumartium & diversitatem præfinit, dicens: *Medico multa artes materias medicas præstant, uti ipsi quoq; cum quibusdam natura Ministris. Quæ enim inter Architectum, & ædificatores, lignarios & fabros & alios artifices, quibus præest, eadem inter Medicos & ejus ministros est ratio. Sunt autem ii Herbarii, Unguentarii, Coqui, cataplasmata efficientes, fomenta adhibentes, qui clysteres infundunt, qui scarificant, aut venam scindunt, cucurbitulasque affigunt. Quòd si nos & hæc didicerimus, & etiam faciamus, similes erimus Gubernatori, qui & remigandi arte peritus sit, & reliqua omnia nautarum obire munera, & sciat & faciat. Etenim pleriq; Imperatores arcu uti, jacula vibrare, gladio & hasta pugnare sciunt, sed non ut Rex aut Imperator erat Alexander Macedo, aut ejus Pater Philippus, hac militaria munera obibat; Sed aliis quibusdã artibus, quæ Imperatoriæ Regiæq; ministrant. Itaque nos etiam, quia Medici sumus; cujusque auxilii qualitatem, quantitatem, occasionem, utendi modum novimus; ut Ministri verò venam scindimus, cucurbitulas affigimus, & reliqua manibus facimus. Quare Ars medicinalis dignitate Medicis antecellit, Medicus artibus ministrãtibus, Ministri aliis Artibus, instrumenta, materiasq; præparantibus.*

RESOLVTIO III.

Vtrum dogmatica medicina sit praestantior reliquis medicinae sectis?

§. I.

Proponitur dubitandi ratio, & ejus fundamenta aperiuntur.

SUb Architectonica medicina, quae suis insistit principiis, stat dogmatica rationalisve medicina, à qua discedentes aliqui Professores, contenderunt sectā Empiricam, Methodicam, & Paracelsisticam, quae dogmaticae fuerunt haereses, rationali esse praestantiores. Empirica Secta à suis Professoribus praestantior judicabatur, quia brevior, securior, & experimentis confirmata erat. Illius enim Professores solo experimento utebantur, & posthabita indicatione ad syndromen, seu concursum Symptomatum respiciebant, incognitā causā: morbos curabant utentes memoria, inspectione, & historia, & tres species sub hac secta artis observabant. Prima tendebat ad accidentia, dum inconsultò accidebant ad experiendum. Secunda Empirica ex proposito dicebatur, dum ex admisso ex insomniis, aut alterius operatione ducti aliquid experiebantur. Tertia imitatrix: dum ea, quae alicui opem tulerant, prosequebantur, vel declinabant ea, quae noxia erant. Plinius hanc Sectam reliquis antiquiorem credidit, inventamque fuisse ab Acreone, Agrigentino; Sed primus illius Author fuit Philinus Cous, qui discessit à rationali medicina, sumpta occasione ab Herophilo, cujus fuit auditor, & odio illius tactus, reliquit eam quam profitebatur scientiam. Professi sunt illam Crito, Philistion, Menodotus, Serapion, Marcellus Empiricus, Leonellus Faventinus, Glaucias, Apollonius, Diodorus, & alii, qui ulterius praestantiorem esse contendebant: quia à natura docetur, quae à similibus in similia docet transire. Methodicae sectae Professores ipsam judicabant praestantiorem, quia sex mensium spatio poterat addisci, & tribus tantum propositionibus absolvebatur. Vocabant ipsam contemplatricem, methodumque dicebant esse eorum, quae communia sunt morbis. Haec, contemptis signis, nec causis inspectis, in duas communitates omnes morbos reducebat, laxum videlicet & adstrictum, quibus superaddebant inter haec medium. Primus hujus sectae inventor fuit Themison Laodicaeus Syrus, qui similiter odio Asclepiadis agitatus, discessit à rationali Secta, quam primò profitebatur; his subscripsit Thessalus Medicorū impudentissimus, ut tenet Galenus; Sequuti sunt illam Trallianus, Massaeus, Antipater, Archigenes, Agatinus, Proclus, Olympiacus, Milesius, Minemachus, Soranus & alii.

Secta Paracelsistica à Theophrasto Paracelso fuit inventa, qui illi adjunxit Spagyricam artem, quae pars est Pharmaceuticae; & docet per ignem varia extrahere medicamenta; sed antiquitus inventa est ab Hermete, ut tenet Alstedius *tom.* 3. *Cyclop. lib.* 27. *c.* 152. qui artificiosa medicamentorum praeparatione partem Pharmaceuticam auxit, & variis & magnificis remediis instruxit, & ideò ab Avicenna & aliis dogmaticis amplexa fuit. Paracelsus tamen ultra hanc partem Spagyricam à

Daemo-

Dæmone instructus, nova superaddidit dogmata: quod scilicet principia entis naturalis sint tria: Sal, Sulphur & Mercurium, quòd tria sunt genera morborum ex iis orta: quòd similia similibus curari petunt: hisq; adjunxit impias plures propositiones, & tanquam efficacioribus remediis utentem contendebat suam Sectam anteponendam esse Dogmaticæ Medicinæ. Aliqui parum tuti in fide illi adhæserunt. Sed Spagyricam artem, quam sibi adjunxit, prius secuti sunt Hermes Trismegistus, Raymundus Lullius. Postea verò Quercetanus, Crollius, Beguinus, Hartman, Scroderus, Amysinchet, & ante ipsum Avicenna, Rhasis, Geberus, Villanova, Blemas, Bracerus, Morienus, Joannes Augustinus, & plures alii. Post Paracelsum Wanhelmont inconstans fuit Professor dogmaticæ medicinæ, à qua recedens, in Paracelsum abiit, nec stetit firmus ac permanens in suis doctrinis: nam tandem insaniens, conatus est novam condere sectam: evertens doctrinam Aristotelicam, & Galenicam, & neutrum insequens, rationem morbi in Archæo deturbato ponit, seu in depravatione mentis: à Deo dicit sibi Philosophiam & Medicinam fuisse revelatam; & dum omnia Antiquorum remedia conatur evertere, pro hominum immortalitate & omnium morborum secura curatione contendit docere auxilium, illud dicit validum fore, si Deus efficaciter illi virtutem præstet; Sed hoc suum miraculum nemo expertus fuit: In somnio gloriatur se medicinam recepisse; Unde insanus evasit Medicus, Somniator iste,

§. II.

Dogmaticam medicinam esse reliquis præstantiorem, sancitur.

Resolvendum. Quod medicina dogmatica est præstantior reliquis medicinæ sectis. Probatur primò: quia præstantior est unaquæque scientia, quàm sectæ, quæ discedunt ab illa, cùm hæ sint illius hæreses: Sed dogmatica medicina rationalis est scientia, ut statim demonstrabimus, reliquæ sectæ sunt hæreses, ut tenet Beyerlinch; quarum Empiricam Philinus condidit, discedens à Dogmatica in odium Theophili: Methodicam Themison discedens ab eadem in odium Asclepiadis: Paracelsus ex Dæmone suam sectam didicit; qui à rationali etiam discesit in odium Dei, à quo nobis fuit condonata: Ergò his de causis meritò dogmatica medicina præstantior à doctissimis quibusque viris, ac sana ratione utentibus ducenda, ac judicanda est.

Probatur secundò: inter artes medendi hominem illa præstantior debet haberi, cui convenit, quòd sit scientia, & quòd demonstrativè procedat, quòd Philosophiæ sit affinis, quæ inter naturales scientias locum habet; & ut talis à summo Deo fuit Adamo communicata in subsidium salutis humanæ; sed hæc demonstrabimus convenire dogmaticæ tantum medicinæ; Ergo ipsa est reliquis præstantior.

Probatur tertiò: quia præstantior est dicenda, quæ reliquas excedit in certitudine, & evidentia conclusionum, quæ deducuntur ex propriis, & necessariis principiis, & quæ latissimam tradit doctrinam

nam ex illis deductam pro secura, certa & tuta curatione cujusvis morbi. Sed talis est medicina dogmatica, ut infrà proponemus: & constat ex coarctatis reliquarum sectarum principiis; Ergo est reliquis præstantior.

Probatur quartò: Medicina rationalis naturæ rationem habet, philosophiæ naturalis principiis fulcitur: causas morborum inquirit, & distinguit: partem affectam rimatur: ægri naturam, ætatem, temperiem, consuetudinem, & ex iis omnibus indicationem sumit: contra indicationes attendit; coindicationes admittit; nec solis indicationibus utitur; sed analogismo, ratiocinio, & rationali experientiâ remedia quærit; quibus nulla alia secta utitur: Ergo est illis præstantior.

Probatur quintò: Galenus *libro de Sectis* & *in libris Methodi*, empiricam & methodicam falsitatis convicit, rejecit, & in posterum ab usu relegavit. Paracelsistica, quæ illis est recentior, quà parte Spagyricam amplectitur dogmaticæ medicinæ est ministra tanquam altera pars Pharmaciæ; prout falsis nititur principiis, & impiis utitur remediis: à Sennerto, à Fontano, à nobis *in Resolut. medicis*, & à reliquis junioribus satis manet refutata: Ergò restat, ut dogmatica medicina tanquam reliquis præstantior sit præferenda.

Ex quo patet: Quod reliquarum Sectarum Professores nihil convincant, cùm fuerint jam eorum rationes à Galeno convictæ, & ipsæ sint hæreses eorum, quæ à dogmatica medicina recesserunt in odium suorum Professorum, & dogmatica sit nobis à Deo communicata in subsidium salutis humanæ: & Empirica experimentis sit fallax, cum sine morborum & causarum cognitione ipsis abutatur: & methodica solas adducit communes rationes, quæ nequeunt appropriari unicuique individuo, cùm individua multum inter se differant in ætate, temperie, consuetudine, sexu, & aliis, ex quibus variatur curatio & remediorum usus.

RESOLVTIO IV.

Quid sit medicina hominis curatrix, & quid rei medicina dogmatica sit?

§. I.

Medicinæ artis hominis curatricis proponuntur definitiones.

Resolvendum. Quòd medicinæ, quæ est ars curatrix hominum variæ sunt definitiones. Probatur: Ars hominis curatrix varias continet differentias, & consequenter varias debet habere definitiones, cùm unicuique sicut propria debetur essentia, debetur propria definitio. Unde cùm habitus practici constituentes medicinæ dogmaticæ ministros, sint diversi, eorum artes diverso modo definiuntur. Chirurgia enim est ars curatrix hominis, quæ docet modum curandi per manualem operationem. Pharmacia est ars curatrix hominis, quæ docet modum seligendi medicamenta, præparandi, & miscendi, & sic reliquæ deservientes artes definiuntur penes materiam, circa quam agunt, & circa modum operandi pro consequenda sanitate, juxta præscriptum modum à medicina dogmatica. Reliquæ verò sectæ juxta propria principia: Empirica est ars curatrix

ratrix

ratrix hominis remediis inventis per similitudinem & observationem: Methodica est ars curatrix hominis, remediis inventis per rationes communes & genericas: Paracelsistica est ars hominis curatrix per remedia, quæ opponuntur morbis ortis ex Sale, sulphure, & Mercurio. Dogmatica medicina definitur ab Hippocrate per actiones, per quas sanitatem consequitur, quod sit *adjectio & detractio.* Galenus definit per subjecta circa quæ operatur, quod sit *scientia salubrium, insalubrium & neutrorum*; Versatur enim circa sana corpora, conservando sanitatem: circa neutra præcavendo morbos: circa ægra morbos curando. Avicenna definit dogmaticam medicinam per suum objectum, seu per ordinem ad illud: *Quod est scientia, quâ humani corporis dispositiones noscuntur, ex qua parte sanatur, vel ab eo removetur.*

§. II.

Nova à nobis sancitur Dogmatica medicinæ definitio.

Resolvendum: Quòd Medicina Dogmatica, seu rationalis, *est scientia naturalis à Deo Adamo infusa, & hominibus communicata in subsidiũ salutis eorum.* Hæc definitio in sequentibus Resolutionibus manifesta fiet: In illâ, *scientia* ponitur loco generis, sub quo non includuntur Artes mechanicæ, nec illiberales, sed solum liberales doctrinales, inter quas cum scientiis collocatur: Particula *naturalis* excludit Artes doctrinales Morales, Oeconomicam, Politicam, & Ethicam, & Supernaturales, Metaphysicam, & Theologiam; Per particulam *à Deo infusa* excludit Sectas medicinæ, quæ adhuc si essent scientiæ, sunt ab hominibus inventæ, Particula, *& hominibus communicata in subsidium salutis eorum,* excludit naturalem Philosophiam, quæ aliud respicit objectum, explicatque formalem & specificam rationem medicinæ dogmaticæ, ejusque constitutivum per intrinsecum ordinem ad specificativum objectum.

RESOLVTIO V.

Vtrùm medicina dogmatica sit Scientia?

§. I.

Dissentiendi proponitur ratio, & fundamenta asserentium non esse scientiam.

Hanc resolutionem exagitavimus *p. 1. Resol. Medic. Sect. 1.* quam hîc proponimus ut necessariam pro definitionis fundamento. Antiquorum varius loquendi modus posteriores reddidit ancipites. Hippocrates *lib. de lege, libro de arte, lib. 1. Aphorism.* Galenus *libro Artis medicinalis, libro de constitutione artis medicæ, lib. 1. Metaph. libr. 6. de morbis vulgaribus,* medicinam vocarunt artem: sed Galenus *libro suasorio ad artes*, illam appellat scientiam, *libro artis medicinalis*, definit eam per hoc quod sit *Scientia.* Avicenna *Fen. 1. 1. doctrina 1.* etiam definit illam, quòd sit *scientia*: Ex iis dicendi variis modis Juniores dissentiunt inter se. Argenterius contendit, quòd *dogmatica medicina nec est vera scientia, nec vera ars.* Veiga, quòd est *vera ars, & vera scientia.* Conciliator, quòd in sui inventione fuit ars, & nunc est scientia. Turisanus, quòd secundum alias partes est ars,

Probatur tertiò à posteriori ex D. Thoma: *Qui dat formam dat consequentia ad formam*, & quidquid requiritur ad ejus perfectionem & conservationem: & ideò dedit gravibus propensionem, & motum ad centrum: levibus autem vim ut tenderent sursum. Vegetativis cooptatas potentias, ut attrahant simile; & expellant noxium: Animalibus perfectis concessit æstimativam, cujus ratione ovis prosequitur matrem, & fugit lupum. Et cunctis instinctũ naturalem elargitus est, quo utilia adinveniant pro sanitate conservanda, aut consequenda: Ergo rationali ad suî conservationem debuit dare coaptatum instrumentum, ut cum intellectu adinveniret media conservandi sanitatem, & illã adquirendi: quod cùm pro intellectu nullum potuerit esse magis aptum, quàm scientia, quæ hoc doceret; admittendum igitur est, in hunc finem fuisse illi à Deo communicatam medicinæ dogmaticæ scientiam, cujus beneficiò hoc consequi valeat.

Confirmatur ex Divo Thoma 1. *p. q.* 78. *art.* 3. Ubi docet: quòd Deus in instanti creationis dedit Adamo *omnes scientias naturales, in quibus homo natus est instrui*; Sed natus est instrui in scientia, quæ sit suę salutis conservativa, qualis est medicina dogmatica; ergo ut scientia illi fuit condonata.

Probatur quartò à Canonherio. Tum quia *libro artis curativæ cap.* 4. docetur, medicinam dogmaticam habere proprias demonstrationes, à quibus non potest non generari scientia; cùm hæc ex Aristotele *in libro Posteriorum sit habitus* adquisitus per demonstrationem. Tum quia dogmatica medicina docetur Methodo scientifica & scientifico ordine. Tum quia docet necessarios effectus cognoscere per necessarias causas: *Est enim* (ex Aristotele) *scire rem per causas cognoscere*. Tum quia habet certum objectum, cujus proprietates demonstrat. Tum quia non impedit illi, ut sit scientia, quòd descendat ad particularia, cùm non obstet Philosophiæ quæ ex demonstratis conclusionibus descendit ad aliqua particularia: quod etiam contingit Theologiæ, Mathematicis, & aliis quibuslibet scientiis, quarum universale objectũ sub se continet particularia, quæ secundariò respiciuntur ab unaquaque scientia, quæ per se respicit rationes communes. Tum quia nec obstat, quominus sit scientia, quòd habeat plures propositiones conjecturabiles; nam Politica, quæ ut scientia ab omnibus recipitur, innumeras hujusmodi propositiones habet. Philosophia quoque plurimas, quæ tantùm sunt doctrinales: Ergo dogmatica medicina est scientia.

§. III.

Solvuntur rationes dubitandi à principio posita.

AD rationes dubitandi dicimus. Tum pro prima: quòd (ut constat ex dictis in principio sectionis) ars lato modo sumpta, est quid superius ad Artem strictè sumptam, & ad scientiam, ita ut dogmaticæ medicinæ genus proximum sit scientia, remotum verò ars; & ideò aliquando artem, aliquando scientiam ipsam vocabant; non autem strictè sumptam; nisi loquantur de medicina, quæ est habitus Ministrorum; ii enim largo modo Medici possunt

possunt dici, & inter artes Mechanicas ponuntur. Tum pro secunda: quòd medicinæ dogmaticæ convenit speculari modum faciendi, & occasionem modo scientifico; sicut Architectus speculatur domum faciendam. Sed facere recta cum ratione competit Ministris Artis, & horum habitus est ars diffinita ab Aristotele. Tum pro tertia: quod medicina dogmatica per se de necessariis, & universalibus agit; Secundariò verò de singularibus, circa quæ ministri exercent demonstrata à dogmatica medicina; exercetur enim hæc circa Calliam & Socratem, quod est commune reliquis scientiis. Tum pro quarta: quòd habet dogmatica medicina demonstrationes scientificas, per quas scientia generatur; licet habeat alias conjecturales: quia omni scientiæ est commune, quòd non omnia,. quæ de suo objecto tractantur, demonstrentur; sed plura opinativè, & conjecturaliter tantum adipiscantur. Et ideò Politica, Theologia, Metaphysica & Physica innumeras habent propositiones probabiles, circa quas Professores dissentiunt. Tum pro quinta: quod agendum demonstrat dogmatica medicina, scilicet, quod *contraria contrariis curantur*: & modum agendi & occasionem; Sed remedia contraria adinvenit usu & experientia ac imitatione; quia non omnes contrarietates rerum possunt adinveniri per demonstrationem; nec antipathiæ & sympathiæ rerum, quas naturalis animalium adinvenit instinctus, usus, experientia & imitatio.

RESOLVTIO VI.

Vtrum dogmatica medicina sit scientia naturalis?

§. I.

Proponitur occasio hujus resolutionis.

Docuimus dogmaticam medicinam esse scientiam in definitione, quod etiam demonstravimus nuper: nunc restat examinare, qualis inter reliquas scientias sit admittenda?

§. II.

Inter scientias naturales dogmaticam ponimus medicinam Architectonicam.

Resolvendum. Quod dogmatica medicina est ponenda inter scientias naturales. Probatur: Omnes fatentur medicinam esse artem. Ergò sub aliqua illius differentia; Sed non inter septem artes mechanicas, quia inter illas ponitur medicina operatrix, & ministra dogmaticæ architectonicæ, quæ non ars, sed scientia est, ut demonstravimus. Nec ponitur inter septem artes liberales; cùm nulla sit ex tribus sermocionalibus; Nec ex quatuor mathematicis, ut unicuique patet. Restat ergò, ut ponatur inter liberales artes doctrinales, & scientificas, inter quas constat, quod non sit politica; Nec oeconomica; nec Ethica, cùm non habeat pro fine domum, civitatem aut regnum gubernare. Restat igitur, ut sit scientia inter naturales, & quod de ente naturali agat, non in communi, & ut mobile, sed de homine

mine in particulari, ut est mobile ad sanitatem: Ergò necesse est ipsam ponere inter scientias naturales.

RESOLVTIO VII.

Vtrùm Medicina dogmatica sit Scientia speculativa?

§. I.

Communis opinio practicam constituit dogmaticam medicinam.

MEchanici Scriptores, qui medicinam dogmaticam contendunt esse artem mechanicam, ipsam artem practicam fateri debent, sicut & nos fatemur medicinam artium ministrantium illi, quæ continentur sub artibus mechanicis, esse practicam; Specificantur enim eorum habitus constitutivi per praxim. De medicina dogmatica, quæ Architectonica, & Imperatrix est eorum, est præsens difficultas. Nullus absolutè illam speculativam est ausus fateri. Carreyrus, & qui cum ipso tenent scientiam esse Artem, simul illam constituunt practicam, & speculativam. Nos verò *p. 1. Resol. Medicar. sect.* 1. ipsam simpliciter speculativam decrevimus, & quòd nihil includit Practicæ.

Practicam illam admittentes; Probant primò ex Galeno, qui docuit, quod propositio medicinæ, quæ non ordinatur ad curationem est Sophistica; Sed curatio est Praxis & operatio; Ergo medicina, quæ de illa agit, est practica.

Secundò: Aristoteles *lib.* 11. *Metaphys.* enumerat scientias speculativas, & tantum enumerat Philosophiam, Mathematicam, & Theologiam, sive Metaphysicam; ergo medicina dogmatica non debet inter speculativas poni scientias.

Tertiò: Avicenna *Fen.* 1. *doctr.* 1. dividit medicinam dogmaticam in speculativam & practicam; Ergo non est simpliciter speculativa.

§. II.

Dogmaticam, Architectonicam medicinam, sancimus esse simpliciter speculativam.

SIc decrevimus *p.* 1. *Resolut. Medicar. Sect.* 1. *Resolut.* 5. Et quòd partim saltem sit speculativa, tenent Mercatus *tom.* 1. *quæst. Prœmial.* Carreyrus *Disput. in Fen.* 1. Avicenna *cap.* 6. & alii Avicennæ Interpretes.

Probatur primò quoad utramque partem ex Aristotele *lib.* 2. *Metaphys. cap.* 3. Ubi docet, quod ut scientia sit practica, non sufficit, quod versetur circa opus, sed quod circa illud versetur modo operabili, inquit etenim; *Si quomodo se habens consideret non causam per se, sed ad aliquid, & eo in tempore practicè speculantur, nec satis est, ut notitia sit practica ordinari ad opus juxta voluntatem ejus, qui habet habitũ, sed oportet ordinari in opus per se, & ex propria natura.* Sed medicina dogmatica architectonica, ex propria natura ordinatur ad speculationem sui objecti, demonstrando ea, quæ agenda sunt circa illud, ut hæc postea à ministris reducantur ad actum, ergo illius habitus est simpliciter speculativus.

Probatur secundo: Habitus practicus est, qui habet pro fine praxim, ut ex Divo Thoma *opusc.* 7. *q* 5. *art.* 1. & deducitur ex doctri-

doctrina Aristotelis *lib. 4. Metaphys. cap. 9.* Sed habitus medicinæ dogmaticæ speculatur corpus humanum ut sanabile, sistens in ejus speculatione, ut docet Avicenna, *Fen. 1. 1.* §. *Cùm ergò de medicina dicimus, quòd est Theorica, & quod est practica, non est existimandum, quod una divisionum medicinæ est scire, alia operari, ut multi judicant, hunc locum perscrutantes; Sed debes scire, quòd illud quod volumus est aliud, & quod nulla dictarum divisionum est nisi scientia.*

Dices: quòd licet sit scientia, quoad utramq; partem est habitus practicus, quatenus attingit modum operandi.

Contra stat: Tum quia Aristoteles nuper citatus 9. *Metaphysica* docet: quòd si ex sua natura habitus scientiæ ordinatur ad speculationem, etiamsi operans ordinet illum in operationem, manet speculativus: Medicina verò dogmatica ut scientia est, per se ordinatur ad speculationem corporis humani sanibilis, & ad media, & modum operandi, & agenda: Ministri autem & eorum habitus ordinantur per se ad opus, & ideò fiunt practici; non autem Architectonica medicina. Tum quia Divus Thomas *q. 2. de veritate. art. 3.* idem docet, dicens: *Cùm operatio rei terminetur ad esse illius, non consideratur res ut operabilis, vel modo operabili, cùm considerantur omnia quæ ad ipsius esse requiruntur in singulari, & ut sit à parte rei. potius ab illis abstrahit habitus speculativus, considerando solum rationes communes. & æternas, sicut si Artifex consideret domum, considerando passiones ejus, genera & differentias, & alia hujusmodi investigando.* Ex quibus convincitur, quòd cùm dogmatica medicina Architectonica agat de re operabili modo speculativo, speculativa simpliciter debet dici, & solum habitus ministrantes, qui considerant ea, quæ ad esse sanitatis in particulari & ut sunt à parte rei pertinent, sunt practici.

Probatur tertiò præcipuè contra admittentes habitum medicinæ dogmaticæ esse practicum, & speculativum; Si enim est speculativus, ergo non practicus: inquit enim Divus Thomas 1. 2. *q. 7. art. 1. ad 1. Practicum vel operativum, quod distinguitur contra speculativum, sumitur ab opere externo, ad quod non habet ordinem habitus speculativus.* Ergò eo ipso, quòd medicinæ habitus sit speculativus, nequit esse practicus.

Probatur quartò ex Galeno *libr. 6. de morb. vulgar. comm.* 1. ubi docet: quod medicinæ dogmaticæ speculatio sistit in sui objecti cognitione, ejus demonstrando passiones, remediorum quantitatem, qualitatem, & utendi modum, quæ omnia nullum opus includunt; Ergo sistit in speculatione totus ejus scientificus habitus.

§. III.

Solvuntur dubitandi rationes & fundamenta contraria.

Ad primum respondetur: quod propositio, quæ non ordinatur ad curationem in medicina est Sophistica; sed alia ordinatur secundum rationes communes, quæ à medicina speculantur: alia secundũ quod ordinatur ad esse sanitatis, & dicit praxim seu operationem, & hæc est propria ministrantium artium medicinę, quæ sunt practicæ.

Ad secundum respondetur: quòd Aristoteles enumerans scientias speculativas, ponit

ponit exemplum inter earum genera, & ideò ponit exemplum in Physica, enumeratque medicinam, quæ cum illa continetur sub scientiis naturalibus de quibus omnibus est eadem ratio.

Ad tertium respondet Avicenna, qui dum dividit medicinam in Theoricam, & Practicam, non intendit docere, quod altera sit scire, & altera sit operari, sed quod utraque est scientia, & speculativa; Vocat enim practicam, quæ agit de re operabili, quia prout pertinet ad artis ministros est habitus mechanicus & practicus. Habitus verò, quo ipsam speculatur rationalis medicina est speculativus: Quia ut inquit D. Thomas, licet agat de re operabili, non tamen modo operabili; Sed eo modo quo Architectus agit de domo, speculativo modo, ut Galenus docet *lib. 6. Epidem. Comment. 1.*

RESOLVTIO VIII.

Vtrùm medicina dogmatica fuerit à Deo Adamo infusa, & hominibus communicata.

§. I.

Ministrorum medicinæ ponitur origo.

Medicina, quam ministri Architectonicæ exercent, subsequuta fuit ad ejus inventionem ob necessitatem usus illius, & ideò diversi ministri à primis medicis dogmaticis fuerunt instructi in suis artibus, Hippocrates suorum meminit ministrorum, *in arte*, præcipue *in epistola ad Cratevam*, ipsum laudat tanquã optimum herbarium, ac peritissimum; & *in jurejurando* inquit. *Nec calculo laborantes secabo, sed viris Chirurgiæ operariis ejus rei faciendæ locum dabo*: & *lib. 1. Aphorism*, inquit, *oportèt non solum Medicum se præstare opportuna facientem: sed ægrum, assistentes, & reliqua exteriora.* Aliisque in locis meminit aliorum ministrorum artis. Sed latiùs Galenus *lib 6. Epidem.* citato, refert omnes ministros artium, qui suo tempore ipsi deserviebant.

§. II.

Sectæ medicinæ sub dogmaticæ usu tempore subsequutæ sunt.

Resolvendum. Quòd medicinæ sectæ successivè inventæ fuère. Probatur primò de Empirica, de qua diximus: quod quidquid Plinius contendat, ab Acreone inventam, ipsum condidisse Philinum Coum, qui ab Herophilo discessit, quem secuti sunt Acreon Agrigentinus, Crito, Philistion, Menodotus, Serapion, Marcellus Empiricus, Leonellus Faventinus, Glaucias, Appollonius, Diodorus & alii.

Probatur secundò de Secta Methodica, constat etiam (ut diximus) fuisse conditam à Themisone Laodicæo Syro, qui ab Asclepiade discessit dogmatico: illam professi fuère Thessalus, Trallianus, Massæus, Antipater, Archigenes, Agatinus, Proclus, Olympicus, Milesius, Minemachus, Soranus, & alii.

Probatur tertiò de secta Paracelsistica, quæ à Theophrasto Paracelso fuit inventa, nostris fere temporibus, cui Juniorum adhærent plures, & adhuc viget adjuta à Quercetano, Crollio, Beguino, Scrodero, Hartmanno, Amysinchet, & aliis, ex quibus patet de Sectarum inventione, & Professoribus.

§. III.

De dogmaticae medicinae origine concertantes opiniones proponuntur.

DOgmaticae medicinae tanta est dignitas, ut illius varii sint judicati Inventores, qui quasi Dii sunt habiti ab Ethnicis, & varii fuerunt in eis enumerandis. Patet: nam Soranus Ephesius *lib. Isagog.* dicit: *Medicinam invenit Apollo, ampliavit Æsculapius, perfecit Hippocrates.* Scribonius *in proœmio* dicit: *Siquidem verum est, antiquos herbis ac radicibus corpora varia curasse, quia etiam tum genus mortalium inter initia non facile se committebat ferro.* Diodorus Siculus *libr. 1. Biblioth.* Oro tribuit inventionem illius, dicens: *Isidis filium Orum, medicinam à matre doctum, multum hominibus tum oraculis, tum medelis attulisse utilitatis.* Pindarus, Euripides & Euginus *lib. 2. de signis cœlestibus, & lib. 7. c. 18.* Chyronem Centaurum referunt Saturni & Phyliræ filium invenisse medicinam. Arabo ejus filio illius inventio tribuitur ab aliis, ut refert Plinius *lib. 7. cap. 59.* Theodo. *lib. 5. de curand. affectib.* Ægyptium Pharaonis seu Phitonis filium, contendit invenisse Medicinam, quem etiam vocarunt Osirim. Tyrius Platonicus *serm. 40.* inquit, *Vetustissimum inventum iis initiis ortum constans est fama, cum qui vexaretur à morbo, domestici Asportantes, in frequentissimo vico statuebant, ut à transeuntibus visus, de qualitatibus morbi rogaretur. Itaque tulerat, depulerat q; similem morbum, aut medicamentis sumptis, aut cauteriis, aut incisionibus aut tolerantia sitis, prodito remedio, tolerantem juvabat*, Tyrii Cadmo tribuunt medicinæ inventum, Agotus, Theoduntius, Quintilianus, Eusebius, & Ovidius, Macrobius Hyginius, Virgiliusque Apollini, qui Osiris dictus fuit, licet alii Æsculapium tenent, Osirim fuisse vocatum, & Serapim, & Apim, Jamblicus de mysteriis Ægyptiorum, medicinæ ortum ex insomniis contendit deducere, quia ægri delati ad Æsculapii templum, in somno moniti, suæ ægritudinis inveniebant remedia; tenent Jamblicus & Plautus, solitos fuisse Græcos, ægros ferre in Æsculapii templum, in Coo, Trica, & Epidauro, Mercurialis tenet, id usitatum fuisse Romæ; Strabo & Galenus docuerunt, in templis tabulas servari solitum fuisse remedia continentes, ex quibus aliqui adepti fuerant sanitatem; & post concrematum templum Apollinis, post bellum Peloponesiacum; ab Hippocrate plura in lucem edita; quorum invenit rationem: Sed Carolus Metel. anno 244. ab adventu Tubalis in Hispaniam, tenet apud Hispanos primò inventam fuisse medicinam, quia illius habitatores ægros ante portas deducebant. Dum consequuti erant sanitatem supra caput scriptum proponebant remedium, cum quo fuerant deducti ad sanitatem, & quod ab illis edocti Græci cæteriq; didicere similia auxilia appendere in templo Dianæ & Apollinis, è quibus Hippocrates, ut diximus, plura deduxit, quod etiam admittit Rodericus Mendez, qui non solum apud Hispanos ex hac origine ortam fuisse medicinam fatentur; sed quia illius & reliquarum scientiarum primæ scholæ initium habuêre; in quibus medicina & omnes scientiæ floruerunt, ut sunt omni orbi communicatæ: ex illis enim ferunt doctrinam sumpsisse præclarissimos

rissimos Magistros illarum, qui orbem per acquisitas in illis scientias illustrarunt, ut Orpheus, qui floruit apud Argonautas, Homerus Poëtarum Princeps, Hesiodus, Licurgus, qui ab Hispanis leges didicit, quas tradidit Lacedæmoniis, & per quas Græcia per 500. annos politicè vixit; quas Romani adduxerunt, & ex eis 12. tabulas struxere, similiter & Plinius Lucius Aulus, Hercius, Apolonius, Archipiades Mirlanus, Mercurius Trismegistus, Artemidorus, Posidonius, Polibius, Flavius, Quintilianus, Columella, Pomponius Mela, Silius Italicus, Trogus, Sextilius, Turrianus, Seneca, Lucianus, Juvenalis & alii innumeri, quos supra retulimus; nec solum medicina, sed omnes scientiæ ab Scholis Hispaniæ sumpsere originem; quod nos supra latiori deduximus calamo: Nec solum ab hominibus & insomniis fuisse medicinam repertam, absque eo quod fuerit à Deo condonata contendunt aliqui ipsam homines ab animalibus didicisse conantes, nam ut tenet Nancelius *libr.* 3 *Microcosmi ad Microcosmum* quamplurima exempla id contestantur, & inter recentiores Gaspar à Reyes *in suo Elysio jucundarum quæstionum campo quæst.* 3. & Tertullianus *lib.* 7. *de pœnitentia in fine* inquit, *muta enim, & irrationales animæ Medicinas sibi divinitus attributas in tempore cognoscunt.* Horum exempla demonstrat felis, quæ medetur sibi cum Calamyntha; Cervus, Dictamo extrahit sagittã infixam; hirundines acuunt visum chelidoniã; dictamo utitur vulnerata capra; Leo Simiæ carne utitur pro sanitate comparanda; Leopardus sanguine devorato capræ agrestis, suum evitat languorem; Elephas devorato chamæleone, liberatur à veneno, assumpto oleastro; Ursus liberatur à repletione, sumptis formicis; ursa herbis appositis, suis medetur vulneribus; Vulpes quærit auxilium in piceæ lachryma; testudo viperæ carne saturata utitur origano; mustella vescitur ruta, ut oppugnet mures; angues deponunt senectam, utendo succo fæniculi, Draco pro purgatione utitur lactucis sylvestribus; canes tritico viridi, aut gramine; perdices, & grues utuntur foliis Lauri; turtures parietariã pro suis morbis depellendis; Ciconia origano, si vulnerata sit; hippotothamus sanguine misso, se exonerat à plenitudine; ibis rostro pro clystere utitur; ciconia platanum; accipitres hieratium, upupa adjantum; cornices verbenam, turdi cicutam, & myrthum; perdices arundinem; Aquila gallitricum; galeritæ gramen; cygni urticam; bufones condrillam; ursi mandragoram; mustella verbascum; corvi dictamum; apri hæderam, familiaria habent pro suis morbis remedia.

§. IV.

Medicinæ Dogmaticæ vera origo proponitur.

Resolvendum. Quòd medicina Dogmatica fuit à Deo Adamo infusa, & hominibus communicata, sic sancivimus *p.* 1. *Resolut. Medicar. Disput.* 1. *sect.* 1. & tenent Zachias *tom.* 1. *Quæstion. Medicoleg.* Joannes Baptista Peregrinus, Julius Alexandrinus, Pater Jordanus & alii.

Probatur primò ex sacra pagina, *in libr.* qui dicitur *Oeconomicus, sive Ecclesiastes,* inquit Concionator: *Creavit Altissimus medicinam de terra*, ubi superaddit *de terra*,

quia medicina alia est de cælo, cujus tota vis sanandi est proximè à Deo & miraculosa; alia de terra, quæ licet fuerit à Deo; operatur per virtutes medicamentorum, quæ orta sunt de terra, & hęc est medicina dogmatica, de qua dicit sacra pagina, quòd *medicinam creavit Altissimus*.

Probatur secundò ex D. Thoma 1. *p. q.* 94. docente, quod *Adam habuit omnium scientiam, in quibus natus est homo instrui, & hæc omnia illa sunt, quæ virtualiter existunt in primis principiis per se notis; quæcunq; scilicet naturaliter homines cognoscere possunt.* Sed ut probavimus, medicina dogmatica est scientia; ergo fuit Adamo à Deo cum reliquis communicata.

Probatur tertiò tum ex Origene Adamantino, *hom.* 1. *super Psal.* 37. §. *Creator humanorum corporum Deus sciebat, quod talis esset fragilitas humani corporis, quæ languores diversos posset recipere, & vulneribus, aliisq; debilitatibus esset obnoxia, & ideo venturis passionibus providens etiam medicamẽta procreavit ex terra, & medicinæ tradidit disciplinam, & vir prudens non abhorrebit eam.* Tum ex Magno Basilio *q.* 55. §. *Cùm corpus nostrum affectibus expositum, variis detrimẽtis affligatur: Ars medica. à gubernante totã vitã nostrã Deo, concessa est.* Tum ex Quintiliano *declamatione* 266.§ *Medicinæ Autores ante omnia accepimus Deos, sive ut hæc infirmitas hominum haberet adjumenta aliqua, atq; solatia, sive tantum huic arti tribuerunt majores, ut eam vix crederent humanis potuisse ingeniis inveniri, sive ipsa medicina per se sacrum est.* Probatur quartò ex communi assensu omnium in omni ætate: qui cùm dogmaticæ medicinæ periti sint, & ejus præclara & eximia beneficia experti, eamque tribuisse generi humano tot utilitates, & commoda, ipsam Sacrum quid judicantes communi assensu, & lumine naturali cognoverunt, nonnisi solius Dei donum esse; & ideo qui verum ignorarunt Deum, contendebant tam præclaram artem nonnisi à Diis posse ducere originem, & Inventores tanquam Deos colebant: & ne profanaretur, cautum est, ut non profiteretur, nisi ab Asclepiadarum familia nobilissima omnium, quæ toto orbe adhuc cognoscebatur. Præterea ex D. Augustino *lib.* 3. *de civitat. Dei cap.* 12. & 37. dicente; *Corporis medicina, si altius rerum originem repetas, non invenitur, unde ad homines manare potuerit, nisi à Deo.*

§. V.

Dogmatica medicina collapsa per ætates qualiter sit restituta à Deo?

RESolvendum. Quod dogmatica medicina temporum progressu collapsa, iterum à Deo fuit restituta, & magna ex parte Hippocrati & aliis communicata.

Permansit medicina, permanserunt & aliæ scientiæ, progressu temporis à Patribus in filios derivatæ, & per Abraham in filios; & ab ipsis in Ægyptios delatæ, eisq; communicatæ, tempore tamen collapsæ sunt: & cum ob necessitatem hominibus fuerint prius datæ, ob eandem rem Deus, ut illas restauraret, temporum successione creavit varios homines, aptos ad comparandas illas, his certè divinitus infusa fuerunt scientiarum principia plura, ut suo adjuti labore, ipsas iterum recuperarent: sic Aristoteles perfecit Philosophiam & Metaphysicam, Euclides Mathematicas.

Divus

Divus Thomas Theologiam; fremant licet Pseudo-Thomistæ: sic Hippocrates ampliavit, & perfecit Medicinam Dogmaticam.

Probatur ex Arnaldo de Villanova dicente: *prætereà non in Scripturis student, in quibus Ars traditur supradicta Galeni, & Hippocratis quibus medicinam Divina concessione veraciter & perfectè novimus esse revelatam.* Tum ex Petro Begelcidino, *de dignotione scientiarum*, dicente: *Non dubitamus medicinam jurisprudentiæ anteponendam & post Theologiam & politicam eam collocare: cum inter utramq; media esse videatur, non ratione scientiæ, sed ratione affinitatis. Nam præterquam quod Politica multa remedia morborum profligandorum suppeditat; nihilque sit in arte medica, quod ad eam non possit rectè accommodari, cum Theologia quoque ob duas rationes convenit. Prima est: quia Theologia in medendis animæ morbis ipsos Medicos imitatur. Altera est: quia medicina est scientia Hippocrati revelata.* Tum comprobant alii: Jacobus Omphale, Canonherius, Petrus Leonicetus, Philippus Veirus, Andreas Caicilupus, & alii hujus doctrinæ tutelares: Tum idem tenet Frater Hyacinthus Jordanus *lib. Theor. Medicinæ Sancti Thomæ, part. 1. Aph. 2.* Tum fatetur Thomas de Villanova, *concione de partu Virginis. §. Nam in naturalibus Creator, qui herbis & lapidibus pretiosis dedit virtutes ad sanitatem hominum; ipse manifestavit eas, aliàs frustrà eas dedisset. Neque enim putandum est, Hippocratem, Galenum & Avicennam propriis viribus tanta de natura herbarum attigisse; sed quodam supernaturali instinctu propter bonum hominum, fortè hanc peritiam consequutos fuisse, cumq; per Angelos homines gubernet, existimo per Angelum Raphaelem, qui Medicina Dei nuncupatur, homines ad medicinam restaurandam fuisse invisibiliter instructos; sicut visibiliter Tobiā Patrem curavit. A Deo igitur medicina est: ab Angelo Raphaele hominum cordibus infusa.* Hæc Villanova. In quibus nostram comprobat manifestè doctrinam.

RESOLVTIO IX.

Vtrum dogmatica medicina sit necessaria hominibus in subsidium salutis eorum?

§. I.

Fundamenta negantium necessitatem medicinæ dogmaticæ, & à quibus oppugnetur?

Diximus in medicinæ definitione, quod est necessaria in subsidium salutis humanæ. Hæc assertio nos trahit in incudem disputationis. Opponuntur illi insipientes, & aliarum artium aliqui Professores; Vulgus, & inter vulgares Scurræ & Comici, fatui & imprudentes, quibus est proprium abhorrere medicinam, quam improbant quasi inutilem, & nullis firmis fundamentis stabilitam. Poli Sectatores, Hippocrate antiquiores, & Georg. Leontinus ei opponebantur. Turcæ, ut tenet Prosperus Alpinus *lib. 1. de medicina Ægyptiorum cap. 15.* judicant à Deo esse præfixum vitæ terminum, & speciem mortis nullis auxiliis medicis mutabilem: ideò inutilem judicabant medicinam usque ad nostra tempora, in quibus ab illa exoptant auxi-

auxilia. Eorum opinionem secuti sunt alii vulgares, quos refutant Vallesius, Cardanus, Levinius, Lemeius, Biverivicius, & Gaspar à Reyes,: negantium tamen medicinæ necessitatem varia sunt fundamenta.

Primò: quia ut tenet Levinius Lemnius, Jacobus Gutherius & Tertullianus, Stoici, fato veluti potentiori alicui Deo, vitæ, mortisque imperium concedebant, illi fata adscribenda advocabant. Ultima primæ hebdomadis die; ab ipso contendebant præfixum esse diem mortis inevitabilis, & consequenter medicinam nullum posse subsidium præstare, quod tanquam inevitabile axioma credebant, quod confirmat Homerus *Iliad. 6.*

Nec vi Herculeâ fatum vitabis acerbum;
Et Virgilius *lib. 2. Æneidos*:

Desine fata Deum flecti sperare precando.
Et ulterius:

Venit summa dies, & inevitabile fatum.
Seneca apud Lucillum *epistola* 102. dicit: *Stat quidem terminus nobis, ubi illum inexorabilis Fatorum necessitas fixit.* Quintilianus dixit: *Fato vivimus, languemus & morimur. Medicina quid prodest?*

Secundò: relicto fato nobis fatendum est, quòd à Deo unicuique est præfixus terminus vitæ ante omnia sæcula, nullis potens auxiliis mutari medicinæ; aut alterius scientiæ aut artis humanæ. Credunt enim Christiani, omnia à Deo regi, & gubernari, æternum esse ejus consilium, certum & immutabile, ex æterna Dei sententia stabilitum, & docet *Job.* 24. & *Psal.* 38. & lumine naturæ cognovit Aristoteles, *libr. 2. de ortu & interitu.* & Seneca, Plutarchus, & plures Ethnici: ex Theologis omnes cognoscunt, Deum esse naturæ Authorem, nulli affixum ordini secundarum causarum, si velit elevatiori potentia operari. Bonaventura apud *Divum Lucam* 32. inquit, *Sicut non potest corpus augere, sic nec terminum vitæ, quem præfixit Dominus protelare.* Seneca ad Marciam dicit: *fixum cuique terminum, eumque manere, & semper ubi positus est; nec alterius diligentiâ, aut gratiâ promoveri.* Ergo nullius usus potest esse medicina.

Tertiò: Si medicina Dogmatica, quam probavimus esse scientiam, esset propter hominis salutem necessaria, homo esset immortalis, quia per demonstrationes doceret omnes morbos necessariò curare; Sed contrarium experimur, ergò non est à Deo homini data ob vitæ conservationem.

Quarto: Sine medicina dogmatica Romani vixerunt per plures annos; Turcæ, & alii Barbari nunc vivunt; & ætate primorum Patrum nulli fuêre Medici: Ergo superflua est medicina.

Quintò: *Natura* (ex Hippocrate *in lib. Epidem.*) *est morborum medicatrix*, & *ex lib. de elegant. Medici. Morbi qui sanantur à medicis, ope Deorum sanantur*: Et ex Galeno, *Medicus est minister, seu adjutor naturæ, ipsa autem curatrix morborum.* Ergò medicina non est necessaria in subsidium salutis humanæ.

§. II.

Sancitur medicinæ dogmaticæ necessitas in subsidium salutis humanæ.

RESolvendum. Quod medicina dogmatica fuit hominibus à Deo condonata, tanquã necessaria in subsidium salutis eorum:

eorum: Sic fatentur, quicunque medicinæ Professores, & quicunq; homines prudentes, ut docet sacra Pagina; ex qua etiam constat: *lib. enim Ecclesiastes* docet; *Deum medicinam creasse*; & cum omnia sint propter aliquem finem, & non sit ob alium medicina: Patet fuisse creatam in subsidium salutis humanæ: & Christus Dominus docuit: quòd *benevalentibus non est opus medico*, confirmans: quòd illo opus est languentibus; *& lib. Eccles. citato*. Defendunt hanc doctrinam Hippocrates *in lib. Isagog.* Et ibidem illius commentatores. Vallesius *lib. de sacra Philosophia, cap.* 74. Heurticus *in oratione de origine medicinæ*. Tiraquellus, *de nobilitate cap.* 32. Joannes Baptista Peregrinus, *lib. adversus Philosophiæ, & medicinæ calumniatores*; Turturetus, *lib.* 2. *de nobilitate*. Andreas Barbacia *in cap. Clerico de Judiciis*. Cortes *discursu Apologetico medicinæ*. Merola *libr. de Republica originali*. Zachias, *tom.* 1. *quæst. Medicolegal.* Canonherius, *tom.* 1. *in Aphorism.* Gaspar à Reyes Francus, *in suo Elysio Campo quæstion.* Joannes Abræus, Raymundus, Plant, Levinus Lemnius, Codronchus, Henricus Smentius, Mindererus, & Beverovicius; & omnes, quos non obcæcavit barbaries, stultitia, aut scurrilitas, qualiter contingit comicis Poëtis.

Probatur ex sacra Pagina *lib. Eccles. cap.* 38. *Honora Medicum, propter necessitatem; etenim creavit eum Altissimus*: & ibidem *in infirmitate tua da locum medico etenim illum Dominus creavit, & non discedat à te: quia quia opera ejus sunt necessaria*. Ergo in subsidium salutis humanæ, docet sacra Pagina, esse necessariam medicinam.

Probatur secundò ex Galeno *lib. de arte parva: & lib. de sanit. tuend.* Ubi hanc demonstrat doctrinam, sic: *Corpus humanum obnoxium est variis mutationibus; ortui enim & interitui subjacet: quia contrariis constat mutuò inter se agentibus & patientibus*; Ergò illi est necessaria medicina, quæ doceat illud reducere ad pristinam sanitatem.

Probatur tertiò: Tum ex Origene: *hom.* 37. §. *Creator humanorum corporum Deus sciebat, quod talis esset fragilitas humani corporis, quod languores diversos posset recipere, & ideò Medico dedit disciplinam, ut si accideret ægritudo, non deesset medicina.* Tum Quintilianus inquit, *Sola est medicina, quæ opus est omnibus; nam licet reliquis artibus egemus; nec semper, nec omnes hujus utililitate mortalium constat omnis vita.*

Probatur quartò: Deus in Vegetabilibus, in animalibus, in Plantis, in lapidibus, & omnibus, quæ pro homine creavit, posuit Virtutes medicinales ad morbos hominum curãdos, docet Sacra Pagina, quòd creavit Medicinam de terrâ; in horum productione, & hac forsan ratione vidit Deus quòd essent pleraque eorum bona: & experientia docet, eorum alia calida, alia frigida, alia laxantia, alia adstringentia, alia attemperantia, alia purgantia; alia operari manifestis viribus, alia occultis; ergò ab eodem Deo debuit hominibus tribui aliqua Scientia, qua hæc cognoscerent, & tempus, & modum vtendi illis, in subsidium salutis humanæ: aliàs enim frustra à Deo, & à naturâ fuissent pro hominibus producta, & superfluæ in illis essent tot à Deo productæ virtutes.

Probatur quintò ab experientia. Qui repletione ægrotant, curãtur euacuatione, & è contrà: qui luxatũ habet brachium, aut

crus, ope medicinæ adquirit ſanitatem: qui calculo laborant, eius extractione liberantur à cruciatibus: qui colico ingemiſcit dolore, euacuatâ cauſâ liberatur ab illo. Et hac cognita neceſſitate ſubueniendi ægris per medicinā; decernunt Theologi, teneri ægros ſub peccato mortali ad vſum medicinæ, tanquā neceſſariæ pro vitæ conſervatione, & in ſubſidiū humanæ ſalutis, Ergo Scurris relictis, & fatuis tenendum, medicinam eſſe à Deo hominibus collatam, & neceſſariam in ſubſidium ſalutis eorum.

Dices: Nequit medicina omnes ad ſanitatem reducere: ergò ſub hoc dubio nemo tenetur ad vſum medicinæ? præcipue ſi ſit in termino præfixo vitæ.

Reſpondet Gratianus, *l. 2. 3. q. 4. ff ſed in omnibus. Quantumvis ſciamus, neminem vltrà terminum ſibi à Deo præfixum eſſe victurum, omnibus tamen languentibus, non incongruè medemur.* Ratio autem huius eſt: quia in dubijs, tutior pars eſt ſequenda; & ideò ſub dubio; An ſit terminus præfixus? tentandum eſt remedium.

Probatur ſextò: Si quid obſtaret, ut non admitteretur tanquam neceſſaria medicina pro ſalute hominum, maximè Stoicorum opinio, quæ fatum eſſe numen tenent, à quo vitæ terminus & ſanitatis conſeruatio, pendet abſolutè; ſine eo, quòd ſit medicinæ aliqua poteſtas in ipſum immutandum. Sed fatua hæc opinio fati non obſtat; ergò ut neceſſaria eſt admittenda medicina in ſubſidium ſalutis humanæ: Probatur Minor. Tum quia: etſi eſſet fatum, neceſſaria eſſet medicina; inquit enim ex Stoicis Seneca, *lib. 2. natural. quæſt. cap. 38. Cum ſanitas videatur eſſe de fato, debetur & medico: quia ad nos beneficium fati per huius manus venit:* & Cicero, *lib. de fato*, inquit: *Tam facilè eſt conualeſcere, quàm medicum adhibere:* Et elegantiùs Origenes, *tom. 2. contra Celſum*, inquit, *ſi fato decretum eſt, vt liberos tollas, ſiue vxorem ducas, liberos procreabis; ſed ſi in fato eſt, vt liberos non ſuſcipias, ſiue vxorem ducas, ſive non ducas, non procreabis liberos, ſive igitur tibi facile eſt, vt procrees, vel non procrees liberos, fruſtrà cum vxore des operam liberis. Quemadmodum enim, quia non poſſunt ſine congreſſu cum vxore procreari liberi, non fruſtra vxor ducitur, ita, quia ex morbo releuari æger ſine ope medicinæ non poteſt, neceſſe eſt medicinam adhibere:* Tum quia fatum recipiens opinio fatua eſt: inquit enim D. Auguſtinus *tract. 37. in Ioannem: Si cor tuum non eſſet fatuum, non crederes fatum*; & Seneca fatum irridens *lib. 4. de benef.* fictitium eſſe numen aſſerit; niſi ſumatur pro prima cauſa omnium rerum, ex qua cætera pendent; dicitque: *Si naturam vocas fatum, fortunam, omnia eiuſdem Dei nomina ſunt, variè vtentis ſuâ poteſtate.*

Probatur Septimò: Quòd à ſummo Deo ſit vnicuique præfixus vitæ terminus; non obſtat, quominus Dogmatica medicina ſit neceſſaria in ſubſidium ſalutis humanæ ergò vt neceſſaria eſt admittenda. Probatur antecedens; Tùm quia: Cùm lateat hora præfixi termini, & ante ipſum plura poſſint mortem properare: ad ea igitur vitanda, poſuit Deus conſeruationem in conſilio hominis vt perueniat ad præfixum terminum, alias qui ſe præcipitat de ſaxo in flumen, vel puteum, vel gladio ſe interimit, aut alij violentæ lethalique cauſæ, properabit mortem: quod nobis oſtendit, vt tenet Leuinius Lemnius, Chriſtus

Domi-

Dominus fugiens iram Judæorum, & ne properarent mortem, quam contendebant, ante conveniens, ac determinatum ab ipso tempus: & D. Paulus fugiens in sporta per Damascimœnia: & David fugiens Saulis insidias. Tum idem docet D. Basilius, *lib. de reg. fus. disp.* §. *Quemadmodum si in Paradiso essemus, agricultura labore non indigeremus, sic sine dolore juxta gratiã, quæ erat ante lapsum re nulla ad solamen ex medicina egeremus, ut postquam dolorosa carni, & ad corruptionem damnatæ propter peccatum, & hisce, quæ patimur obnoxiæ aptati sumus, hac ægris producta est medicina adminiculatio, qua, quantum fieri potest, utemur.* Tum quia: licet medicina non posset prorogare vitam, esset utilis ad levamen accidentium, quæ vitam ærumnosam reddunt, doloris, pervigilii, cibi fastidii, fæditatum, & similium. Tum quia: non obstante vitæ præfixo termino, homo indiget ad vitæ conservationem: agricultura, qua se valeat munire à fame, per quam posset mors anteverti: indiget arte militari, qua possit liberari ab occursu inimicorum, per quos posset debellari, & trucidari ante præfixum vitæ terminum; indiget & arte ædificatrice domus, per quam liberetur ab injuriis temporum, quæ mortem anteverterent. Tum quia: *Si est prædestinatus in sinistram partem; faciat ut prædestinetur in bonam,* inquit D. Paulus, & sicut id consequitur per divina media, vitæ prolongationem per humana possumus consequi, usque in illud præfixum vitæ tempus. Tum quia Deus præfinit unicuique terminum vitæ, ultra quem progredi non possit juxta ordinem causarum naturaliũ, ad quem potest pervenire; sed potest à violentis impediri, & has si morbosæ sint potest debellare dogmatica medicina; Ergò adhuc si sit homini præfixus vitæ terminus à Deo, est necessaria medicina dogmatica in subsidium salutis humanæ.

§. III.

Adhibetur solutio fundamentalis contrariè opinantium.

AD primum respondetur: Quod patet ex probatione conclusionis; quod fatum, si sumatur pro numine ut Ethnici de eo loquuntur, est fatuitas ipsum admittere: si sumatur pro vero Deo, licet ab ipso præscribatur vitæ terminus, ultra quem progredi non datur, intra ipsum potest anteverti, & ideo reliquit Deus in consilio hominis, ut possit se præmunire contra causas violentas valentes illum antevertere, & sic à morbis & morbosis causis per scientiam medicinæ dogmaticæ liberari.

Ad secundum respondetur juxta ea quæ diximus *p.1. Resolut. Medic. sect.* 1. ex Raymundo Lullio dicente: *Vnicuique vita terminus est statutus, quem nullo ingenio transgredi possumus, sed intra terminum mortem accelerare in promptu est omnibus; ideò à Medicina petendum remedium, quo corpus nostrum a putredine præservemus, & infirmum curemus, donec veniat is postremus dies a Deo præstitutus.* Vel ex Hieremia Drexelio insigni Theologo *in Heliotropio* hæc respondente: *Bellum & omnes clades à Deo sunt, res jam liquida. At hinc mala est consequutio ista: ergo istis non resistendum, ergo morbis non occurrendum, nam aliud est voluntas signi; aliud voluntas beneplaciti. Atq; de illa voluntate signi per leges nobis explicata ut plurimũ*

 satis

satis constat. *At verò de hac beneplaciti non item: nec continuò scilicet, quousq; se extendat. Nunc exemplo sit morbus hic à quacunq; causa ortus, Divinæ volūtatis est; nec in hac re quidquam ambigendum; cum autem ægrotus nesciat, quamdiu velit Deus in morbo cubare, licitè potest prorsus resistere, & recuperandæ sanitatis quidquid est legitimorum remediorum adhibere.* Alii Theologi decretum de vitæ termino duplex esse admittunt, unum absolutum, quod nullis auxiliis medicis posse revocari dicunt: aliud conditionale, quod debitè à medicina applicatis remediis revocari posse affirmant. Alii negantes conditionalem terminum vitę dicunt alium esse naturalem ex defectu humidi radicalis, qui nequit per medicinam resarciri, juxta illud Job: *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt:* Alium esse accidentalem, qui à causis violentis, aut morbosis fit, quem Deus ob nostra peccata vel ob alios fines potest infligere, & nos ob imprudentiam, vel ob indebitum usum rerum non naturalium, & hic præcipuè medicis auxiliis potest vitari: Si autem ob nostra præscribitur peccata, à Deo tantùm potest prorogari, inquit enim Divus Gregorius de isto: *Singulis ab æterno Dei præscientia præfixit dies; nec augeri possunt, nec minui, nisi aut optimis operibus longiores fiant, vel pessimis breviores,* & in cap. 10 *Proverb.* dicitur: *Timor Domini apponet dies, & anni improborum abbreviabuntur.* Seneca epist. 56. idem confirmat: *Non accepimus brevem vitam, sed facimus per peccata scilicet, vel per errata.*

Sed redeuntes ad Medicos Beverovicius libr. *de præfixo vitæ termino* pro argumento sic satisfacit. *Hinc nunc infero uti itaque sit, cum vegetabilibus brutis animantibus ut vivant, & supersint usq; ad terminum determinatum vitæ unicuiq; ordinariè, si cum unoquoque eorum adhibeantur illæ causæ; quas Deus ad id constituit, si non observentur, aut negligantur, non assequuntur illum terminum id itaq; volente ac disponente summo nostro rerum Oeconomo, sic inquam fit quoq;, cum homines, idq; dispensatione magna ejusdem Oeconomi, ut si causas secundas conservandæ valetudinis, aut restaurandi veras, & oppositas adhibeat, eam obtineat, & eam obtineri ipse Deus velit, quamdiu vitæ terminus proportione uniuscujusq; physici temperamenti est ab eo constitutus, si causæ non adhibeantur, collabitur valetudo, & vita ante positum semel à Deo, & concessum ejus terminum.*

Ad tertium respondetur: Quod medicina dogmatica est scientia, & est necessaria, ut probavimus, non tamen ex hoc sequitur, quod necessariò curet omnes morbos, quia non omnes sunt curabiles, docet enim Hippocrates, *lib. de arte, Medici est vehementes morborum impetus tundere, sanabiles curare, & insanabiles non attingere;* nec omnes potest sanabiles se solo curare: docet enim idem 1. *Aphorism. Sententia* 1. *Oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem; sed ægrum assistentes, & reliqua exteriora:* Præterea: quia nulla scientia demonstrat omnes propositiones, quæ sunt de ejus objecto; sed plures sunt Sophisticæ, plures opinabiles, & hoc etiam contingit in medicina dogmatica. Præterea: quia cùm non possint omnia remedia inveniri per demonstrationem: utitur medicina dogmatica aliis instrumentis ad eorum inventionem, analogismo scilicet, ratiocinio, & experientia, quæ conjecturaliter

ſiter procedunt, & ideò non poreſt ſemper cum evidentia conſequi finem. Unde Ovidius de morborum pertinacia ſic canit:

Non ſemper in manu eſt Medici relevetur ut æger;
Sed quandoque doctâ plus valet arte malum.

Ad quartum reſpondetur: Quòd (incognitam fuiſſe ab aliquibus medicinā dogmaticam) potius arguit eorum barbariem, quam non fuiſſe neceſſariam, ſicut & quod non cognoſcatur Theologia à Barbaris, & hoc convincitur eorum barbaries potius, quàm aliquid de ejus neceſſitate, aut præſtantiâ auferri inſinuetur; qui enim vixerunt ſine illa, ſine medicis potius quàm ſine medicina vivunt; eſt enim pars medicinæ ordinatus vivendi modus, ſine quo nequit vita prolongari.

Ad quintum reſpondetur: Quod nos fatemur, morbos curari ope Dei concurrentis ſimultaneo concurſu, & prævio; & etiam ope naturæ, quæ morborū eſt curatrix ſe ſola in parvis morbis; ſed in magnis non ſine medicinæ adjuvamine, & operâ, abſq; qua Deus non concurreret ſuo ordinario concurſu.

RESOLVTIO X.

Vtrùm corpus humanum, ut ſanabile ſit objectum medicinæ?

§. I.

Proponuntur variæ opiniones, & fundamenta partis negativæ.

Valleriola *lib.* 1. *de locis communibus*, & reliqui admittentes dogmaticam medicinam eſſe artem, non admittunt habere objectum ſui ſpecificativum; quia hoc eſt proprium ſcientiarum; Sed tenent, artes mechanicas ſpecificari per ſuam materiam circa quam verſantur, cum ordine ad finem, & ideò tenent ſpecificari medicinam per corpus humanum tanquam per materiam, & per ſanitatem, tanquam per finem quod fatemur eſſe verum reſpectu artium deſervientium architectonicæ, dogmaticę medicinæ, ſed cum demonſtratum ſit, hanc eſſe ſcientiam, de illius objecto dubitamus.

Plempius *libr. de fundamentis medicinæ*, artem eſſe & ſcientiam contendit: & quòd prout ſcientia habet pro objecto corpus ut vivens, quaſi contendens ſe Veterinarium eſſe. Sanctorius judicat, quod ſpecificatur à corpore humano; ut ſanabile eſt, & ut ſanum eſt. Quidam, (ut tenet Conciliator) Canones medicinales, traditos ſub Aphoriſticâ brevitate eſſe medicinæ objectum, tenebant. Fernelius refert: Alios judicaſſe objectum medicinæ Dogmaticæ eſſe morbos, & vulnera. Benedictus Victorius judicat, quòd corpus ſuſcepturum animam, eſt medicinæ objectum, quia animæ non accidit Sanitas. Achilinus hominem judicat objectum eſſe medicinæ.

Sed corpus humanum ut ſanabile non eſſe objectum medicinæ Dogmaticæ, ſpecificativum, videtur primò ſuaderi ex Galeno *lib. ad Traſibulum*, dicente: *Artes non à materia, quam tractant, ſed à fine diſtinguuntur:* & ſuperaddit; *Medicina ars una cum ſit, infinitæ ſunt materiæ, & corpus ipſum ſanitatē accipiens, ac potus, ac medicamenta omnia, hæc igitur medicamentorum materia,*

corpus verò tanquam id, ex quo finis ; ergò non specificatur ab illo tanquam ab objecto.

Secundò: Medicina non solum respicit corpus ut sanabile, sed contendit sani corporis conservationem, ut docet Galenus *lib. de sanitate tuenda*, ergò corpus humanum ut sanabile non est adæquatum objectum medicinæ.

Tertiò: Objectum scientiæ est, circa quod suam operam accuratè gerit; sed circa vulnera & morbos profligandos est tota medicinæ intentio, ergò hæc sunt ejus objectum.

Quartò: Medicina speculatur res naturales, ergò ultra corpus sanabile progreditur ejus speculatio.

Quintò: Si specificaretur à sanitate, maximè tanquam ab illius ratione formali; sed sanitas nequit esse ratio formalis objecti medicinæ dogmaticæ. Tum quia medicina æque respicit morbos, & sanitatem. Tum 2. quia Galenus *lib. Artis medicinalis* definit medicinam: quod *sit scientia salubrium insalubrium, & neutrorum*, quæ sunt diversæ rationes formales. Tum tertiò: quia medicina speculatur plura, quæ sanabilia non sunt, ut elementa astra, aquas, & alia hujusmodi. Tum quartò, quia medicina speculatur hecticum corpus in tertia specie & alios morbos, qui curari non possunt; ergò sanabilitas non est formalis ratio objecti medicinæ.

§. II.

Non omne corpus ut sanabile est medicinæ objectum.

RESolvendum primò: Quòd corpus humanum ut sanabile à natura non est objectum medicinæ: sic docet D. Thomas super Boëtium *de Trinitate, quæst. 5. artic. 1. ad 5.*

Probatur *ex lib. 1. Eccles. §. citato*: *Da locum medico, quia opera ejus sunt necessaria*: Sed non sunt necessaria circa corpus, quod est curabile à sola natura, ergo ut sanabile à natura non est objectum medicinæ dogmaticæ.

Probatur secundò: Morbus qui petit curari à medicina, est dispositio sensibiliter lædens operationes; sed sunt plures, quæ insensibiliter lædunt, & à natura curantur: ergo corpus hoc modo sanabile non est medicinæ objectum: hæc enim tantum intendit curare morbum medicum à Galeno definitum.

Probatur tertiò: Medicina, (ut probavimus) est necessaria in subsidium salutis humanæ, & specificatur per ordinem ad illud ad quod est necessaria; sed ad morbos, quos sola natura curat, non est necessaria; ergo non specificatur, nisi à corpore humano, quod sanabile est ab ipsa medicina.

§. III.

Sancitur proprium objectum specificativum dogmaticæ medicinæ materiale.

RESolvendum 2. Quod corpus humanum est objectum materiale specificativum medicinæ dogmaticæ: sic tenet D. Thomas nuper citatus: tenet etiam Conciliator *differentia sexta.* Carreyrus, *disp. 2. in Fen. 1. 1. Avicennæ cap. 1.* Varandæus *de præcognitis in medicinam.* Mercurialis *de arte Gymnastica.*

Probatur primò; corpus humanum est

notius; quod in medicina primò occurrit intellectui, & ejus cognitione cætera cognoscuntur speculatur a medicinæ habitu, habet partes, in quas dividitur, & sanitas tanquam passio illius demonstratur. Ergo quæ requiruntur, ut sit medicinæ materiale objectum, habet.

Probatur secundò: Illud est medicinæ objectum, cujus naturam, affectiones, & proprietates speculatur, & circa quod agūt artes medicinæ deservientes. Sed habitus medicinæ dogmaticæ speculatur, quæ sunt secundum naturam in corpore humano, & agit de proprietatibus, passionibus, & facultatibus illius, & de affectionibus illi supervenientibus; morbo, causa & symptomate, & de iis, quibus est curabile; ergò est medicinæ materiale objectum.

Probatur tertiò: Objectum medicinæ ut scientia, est per quod specificatur, & fit una ab aliis distincta; sed per respectum ad corpus humanum sanabile fit una, & diversa ab aliis, ergo illud est ejus objectum. Probatur minor; nam licet omnia sublunaria speculetur, sicut Physica & Metaphysica, quia non attingit illa sub ratione entis, nec ut mobilia; sed ut ordinantur ad corpus humanum ut sanabile, ab illis differt, ergò per respectum ad illud specificatur.

§. IV.

Proponitur formalis ratio objecti medicinæ.

Resolvendum tertiò: Quod sanitas ab arte adquisibilis, est ratio formalis, sub qua corpus humanum speculatur ab habitu scientifico medicinæ dogmaticæ, & ratione cujus fit ejus objectum.

Probatur: Ratio formalis quæ objecti specificativi scientiæ est quæ præter materialem considerationem, determinat materiale objectum, ut sub illa ratione ab ipsa scientia, & non ab aliis attingatur, sed corpus humanum, quod ut dimensiones habet, attingitur à Mathematicis; ut ens, à Metaphysica, ut ens mobile à Physica; per hoc quod sanabile, ita determinatur ad speculationem medicinæ, ut à nullo habitu scientifico ut sic speculari debeat, nisi ab illa.

Probatur secundò: Ratio formalis quæ est in quam omnia, quæ sub illa scientia tractantur, ordinantur; Sed ad sanitatem hominis diriguntur omnia quæ tractantur in medicina. Ergò hæc est ratio formalis suique objecti constitutiva.

§. V.

Solvuntur fundamenta quæ opponuntur.

Ad Primum respondetur. Quod Galenus loquitur de artibus medicinæ ministrantibus, & ideò dicit: quod sunt plures materiæ, à quibus specificantur: quia artes Mechanicæ per materiam circa quam cum ordine ad finem specificantur, & ideo sunt plures artes ministrorum medicinæ diversæ penes diversas materias, circa quas operantur.

Ad secundum respondetur: Quòd semper respicit medicina corpus humanum ut sanabile, sive contendat adquirere ejus sanitatem, sive illam conservare.

Ad tertium respondetur: Quod medicina, cùm respiciat corpus humanum ut sanabile, agit de morbis & vulneribus, quæ sanare contendit.

Ad quartum respondetur: Quòd medicina speculatur omnia entia non ut entia, sed ut conducentia ad corpus humanum, ut sanabile est, prout sunt res naturales, non naturales, aut præternaturales.

Ad quintum respondetur: Tum pro 1. Quod medicina respicit sanitatem tanquam rationem formalem quæ, morbum verò tanquam illius contrarium. Tùm pro 2. Quod medicina respicit corpora salubria, quatenus habent sanitatem, insalubria quatenus petunt per curationem reduci ad sanitatem, & neutra quatenus petunt præcaveri, ne decidant à sanitate. Tum pro 3. Quod respicit elementa, & alia non sanabilia quatenus sunt materiæ, aut causæ sanitatis adquirendæ, aut conservandæ. Tum pro 4. Quod medicina versatur circa corpora insanabilia, ut ea distinguat à sanabilibus, ut præservet quantum sit possibile à morte, ut corrigat eorum accidentia, & ex hoc partim æger ad sanitatem reducatur.

RESOLUTIO XI.

Utrùm medicina Dogmatica indigeat fortuna?

§. I.

Fortunæ acceptiones variæ; affirmantis opinionis ponuntur fundamenta.

Aliquibus visum fuit: Quod medicina se sola nequit perfecte prosequi curationes sine concomitante fortuna: unde communiter apud vulgum est receptum: quòd *oportet Medicum esse fortunatum*; & quod oportet ad ægrotos convocare quosdam medicos quos ignaros in medicina cognoscunt quia fortunatò esse credunt sine scientia: Hæc vulgari opinio videtur pro se habere Hippocratem, ita *libro de decenti ornatu* dicentem: *Morbos tum à natura, tum à fortuna mutari.* Cornelius Celsus *lib. 3. cap. 1.* inquit: *in nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare potest quàm ars.* Plato *lib. 1. de lege* inquit: *Si quis humana omnia fortunis agi in navigatione, medicina & militari imperio affirmaverit, rectè videtur dicere.* Seneca *libr. 4. de Beneficiis*, inquit: *multos fortuna sanat; sed neque adeò remedia sunt*, ex quibus videtur suaderi, indigere medicinam fortuna.

Variæ sunt fortunæ acceptiones, ex quibus hæc possent verificari: aliqui, ut tenet Rosellus, fœlicitatem vocabant fortunam, quam in medicina & aliis artibus requiri nullus dubitat. Alii prudentiam esse fortunam dicunt, de qua Hippocrates *libr. 1. Prognosticorum* dicit: *Medicum uti providentia ut mihi videtur optimum est* Plerique naturam vocant fortunam, quæ pro medicina est necessaria; nam *Medicus est imitator naturæ* & est *Minister naturæ*, & est *ipsa natura morborum curatrix*. Alii Deum fortunam vocant; sine cujus concursu nihil medicina operatur: sic Boëtius *de consolatione* inquit: *Atqui inquam nullum existimarim modo ut fatuita temeritate tam certa moveantur, verum operi suo conditorem præsidere Deum scio*: & Montanus inquit: *Si fortunam definis, requirenda est eventus causa, Deus scilicet.* Qui tenent fortunam esse numen, vel Deam quandam, fictitiū quid proponunt, ut inquit Juvenalis:

Nullum

Nullum numen adest: si sit prudentia: Sed te
Nos facimus Deam Cœloq; locamus in alto.

Aristoteles *lib. 2. Physicor. cap. 2.* fortunam docet esse causam per accidens, quæ acceptio communis est apud Philosophos, & juxta hanc acceptionem fortuna indiget medicina Empirica, quę per solam similitudinem adinvenit remedia; & Methodica quæ è rationibus communibus desumit indicationes tantum. Paracelsus fortunæ nihil tribuit, inquit enim *in libro Paragrani. Non est fortuna quæ non habeat causam, & suam præscientiam apud Medicum peritum. Quid aliud est fortuna quam servato ordine notam habere naturam? Quid infelicitas, quam contra natura ordinem rem aggredi. Itaq; infelicitas est inscitia; felicitas verò peritia.*

§. II.

Sancitur: quod dogmatica medicina non indiget fortuna.

RESolvendum. Quod medicina dogmatica non indiget fortuna: tenet à Reyes *in Elysio Campo jucundarum quæstionum* 17. Rolellus *in lib. de differentiis & causis morborum.* Julius Cæsar Benedictus *in suis epistolis.* Rodericus à Castro *lib. de Medico Politico.* Lemosfius *lib. 11. Methodi c. 1.* Meybonius *Commentario in jurejurando Hippocratis.* Freyragius *lib. 2. p. 3.* Doringius *de medicina & Medico.* Ballonius *lib. 1. Consiliorum Medicor.* Mindererus *in Threnod. Med. cap. 4.* Zacutus *lib. 4. Histor. Princip. Medicinæ historia 1. q. 1.* Scidelius & Joannes Matthæus.

Probatur primò ex Aristotele: Tum *lib. 2. Physicor. & lib. 2. Magnorum Moralium*, ubi inquit: *Fortuna in ejusmodi re esse videtur, ubi nec mens ulla, nec recta ratio est:* Hæc ex Moralibus: in Physicis verò sic habet: quòd *fortuna est causa per accidens*, & quòd *fortuna & intellectus circa idem versantur, quanquam accidat fortuna, ob defectum intellectus, qui non potest prævidere omnia futura, ne quid accidat præter ejus intentionem.* Plato in Gorgia dicit: *Fortunam esse inimicam arti; Sociamq; imperitiæ.* Div. Thomas dicit, quod *fortuna est causa per accidens, ut in paucioribus præter intentionem in iis quæ sunt præter finem, & à proposito:* Galenus *in exhortatione ad bonas artes*, dicit: *Rationis vim negligentes caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improba fortunæ committere, quæ plerumq; bonis viris posthabitis, quorum oportebat adhibere rationem, locupletat indignos, non constanter, sed tantisper, donec pari qua dedit temeritate rursus eripiat.* Ex quibus patet, nullam esse vim fortunæ, ob quam possit esse ex usu medicinæ dogmaticæ.

Probatur 2. ex Hippocrate *libro de locis in homine.* §. *Medicina itaq; mihi jam tota inventa esse videtur, quæ sic habet, & quæ docet singulas & consuetudines & occasiones; qui enim sic medicinam novit, minimè fortunam respicit, & citra fortunam, & cum fortuna rectè operatur. Constans enim ac firma est tota medicina, & doctrina optima in ipsa composita, minimè fortuna egere apparent: nam fortuna sui juris est, & nullius imperio subest, nec operantis est ad ipsam pervenire,* & superaddit: *Deinde verò quid opus est medicinæ fortuna, cum clara sint & manifesta morborum medicamenta; Si verò exhibere: ipsa cum fortuna prodest, non magis medicamenta quàm quæ non sunt medicamenta sanos facient, si cum fortuna in morbis porrigantur:* Et infra: *Mihi verò fortunatè assequi, item infor-*

infortunatè non assequi videntur, qui rectè quid, vel malè facere sciunt. Fortunatè enim assequi est rectè facere, non assequi autem, si quis non sciat, hoc non rectè faciat: quomodo fortunatè assequi poterit, & *libro de arte:* quasi ex iis concludit: *Bonam aegrotis fortunam contingere, si in bonum: malam, si in malos incidant Medicos.* Hæc confirmat Menander dicens: *Omnibus quidem benè sapientibus auxiliatur fortuna.* Ergo dogmatica medicina nullo indiget auxilio fortunæ.

Probatur ex dictis ratione: Fortuna est causa per accidens, quæ contingenter attingit eventum. Medicina dogmatica (ut probavimus) est scientia quæ demonstrative deducit, quidquid agendum sit, ergò hæc illa non indiget, cùm evidens sit, quod ad sui certitudinem fortuitis non indigeat.

§. III.

Quid dicendum de dubitandi rationibus?

Vulgaris opinio, & anthoritates nihil convincunt in oppositum; nisi quod oportet Medicum Empiricum, aut Methodicum esse fortunatum: quia cum ab arte non possit sequi securè salutem, per accidens debet illam expectare: non verò Dogmaticus, qui ratione, intellectu, & demonstratione illam prosequitur; & juxta hæc Hippocrates dicit curari morbos aliquos à fortuna, alios à natura, dum curantur ab imperito Medico, qui nequit illos scientificè curare. Cornelius Celsus etiam contendit; quod si sit ars scientifica, fortuna minus utilis, cum sine illa ars operetur sanitatem. Plato contendit: quod propter ignorantiam Professorum potest fortuna in navigatione, medicina, & militari imperio agere: non autem si apertissimis horum opera exequantur: quia tunc omnia à propriis artibus rectè fient, & nihil à fortuna, id est per accidens.

RESOLUTIO XII.

Utrum medicina habeat remedia, per quæ possit hominis vita prorogari in ultimum terminum vitæ præfixum?

§. I.

Proponitur status difficultatis, & vitæ communis terminus; fulcitur pars negativa.

Aristoteles vitam definit: Quod sit *permansio calidi in humido*: per calidum intelligit innatum, per humidum, radicale, de quibus disputavimus late, *p. 1. Resolut. medicar. disput. de calido innato.* Est tamen hominis vita permansio animæ rationalis in corpore humano. Hujus permansio non omnibus æqualis. In prima mundi ætate fertur; homines ultra nonum centesimum annum vitam prorogasse, licet varient plerique in annorum consignando tempore, saltem temporis progressu constat, coarctatum fuisse vivendi tempus hominibus. David inquit: *Anni nostri sicut aranea meditabuntur dies annorum nostrorum in ipsis Septuaginta annis, & Esai anni septuaginta, sicut dies Regis unius.* Ultra hanc terminum alium determinare videtur sacra pagina. *Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est, eruntque dies illius centum & viginti anni*, & Moyses inquit; *Centum viginti annorum sunt hodie: non possunt ulterius progredi & egredi.* Nec

intra

intra hos contineri annos terminum vitæ hominis viderunt aliqui, unde Divus Augustinus *lib. 15. de Civitate Dei*, posse hominem ultra progredi contendens docet: Sacram paginam consignasse vitæ terminum punitorum, non absolutum hominis vitæ debitum terminum.

Absolutus vitæ hominis terminus, ut tenet Gisbertus Boetius, alter à Deo decretus est absque ullo respectu ad causas secundas naturales, qui immutabilis est, alter est præfixus à Deo cum respectu ad causas secundas naturales, qualis est permansio animæ in corpore juxtà permansionem calidi in humido, qui terminus variari potest, nec necessario debet contingere intra assignatum à scriptura terminum, ut tenent Vallesius *lib. de sacra Philosophia*: Apollinarius, Cassiodorus, Hayman Lyranus, Ludovicus Vives, Augustinus Dalechamp, & Lactantius: de hoc vitæ termino juxta causas naturales homini debito inquirimus modum, quo potest à medicina dogmatica prolongari.

Claudius Deodatus *in suo Pantheo Hygiastico*, plures proponit rationes comprobantes, Dogmaticam medicinam, nullam posse præstare opem pro vitæ præfixo termino consequendo. Cujus hoc est præcipuum fundamentum: Vita hominis ita est fragilis, ut nullis possit subsistere fulcimentis; ergo nequit ope medicinæ sustineri. Probatur antecedens, tùm ex sacra pagina locis citatis: ex quibus apparet vitam abbreviatam, & si ob punitionem, cùm septies justus peccet in die, nemo poterit auxiliis medicinæ præservari; Tum quia ex *Ecclesiastico: Omnis potestatum brevis est vita*: & Psaltes, *Notum fac mihi finem meum & numerum annorum meorum: ecce mensurabiles posuisti dies meos, recordatus est quoniam pulvis sum.* Et docetur in sacris Literis: quod hominum vita est fugax sicut fumus, sicut inanis umbra, sicut ventus volatilis, sicut bulla fragilis: Ex quo apparet, nullis posse auxiliis detineri. Tum idem constat ex variis eventibus, & exemplis. Rex Xerxes infinitam hominum multitudinem sui exercitus videns flevit quia post paucos annos nullus eorum futurus esset superstes. Anacreon fugacē vitæ durationem ostendit, strangulatus deglutito acino vinaceo: Et Fabius Senator mortuus est ex pilo in lacte deglutito. Alcibiades, Theobaldus Gallus, Titus, & Dei flagellum, Attila, Astulphus Imperator, repentè extincti ignotâ causâ, sicut Amurates Turcarum Imperator. Zeuxis anima spoliatur, dum videt vetulam à se depictam: Alii mœrore obière, alii gaudio. Chrysippus est risu exolutus; quia vidit asinum in sporta ficus comedentem; Philemon, quia vidit Milum vino inebriatum. Tum comprobat hominis confirmatio ex terra, ex elementis, ex contrariis qualitatibus mutuò se corrumpentibus; ex quo Hippocrates *lib. de natura humana* demonstrat: hominem continuò corrumpi, & sacra Pagina ejus fragilitatem, *Genes. 3. Eccles. 10. & 33.* & Divus Gregorius Nyssenus, *lib. de beatitudine*, inquit: *Non erubescit terra statua mox pulvis futura, qui in bullæ modum brevi duraturum in te tumorem contines, te superbia repleri fastuq; tumere.* Solon dicit de homine, quod *est putredo in exortu, bulla in omni vita, esca vermium in morte.* Phocides: quod *fit corpus ex terra, & labitur in illam.* David *Psalm. 143. Homo vanitati similis factus est; dies ejus sicut umbra præteriere.* Tum quia continuò opponitur vitæ homi-

hominis inevitabilis corruptio per calorem: Unde Hippocrates ait: *Calor qui nos vivificat, nos occidit*: Continuò opponuntur animæ passiones ab arte irreparabiles. Cæli oppositi influxus, continua excrementorum alteratio, & inevitabilis aëris immutatio, sine quo nec respirare licet, nec vivere: quia ex Aristotele: *Animal vivere, & non respirare impossibile est.* Opponuntur vitæ varii occursus rerum inevitabilium, inedia, fatum, fortuna, venenosæ plantæ, & animalia, hominum insidiæ, vis, violentia. Tum quia Medici ob vitę brevitatem & artis longitudinem illam nequeunt comprehendere, & si comprehendant ex Hippocrate: *Oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem; sed ægrum assistentes, & reliqua exteriora*: Et victus ratio non eadem semper, in cibo, & potu variatur quotidie temperies, anni diversitas, regionis, exercitii diversus usus, & alimentorum præparatio nos aliter alterant & immutant: ergò implicat posse medicinam præstare subsidium quo possit homo pervenire in terminum vitæ, sibi concessum ex ordine causarum naturalium.

§. II.

Naturæ conatus sæpè consequitur ultra communem ordinem, vitæ durationem, & alias accidentales perfectiones.

RESolvendum primò. Quod natura avida conservationis, & perfectionis hominis sæpè ultra communem ordinem progreditur.

Probatur de vitæ duratione. Paracelsistæ nugantur: posse hominis vitam prorogari in 1900. annum: Sed Sacra Pagina docet, Adam vixisse 930. Seth 912. Milalaël 895. Jared 962. Mathusalem 969. & post diluvium Noach 950. Lamech 777. Sem 600. Tare 175. Isaac 180. Jacob 147. Levi 137. Job 140. Aaron 104. Moyses 120. Profanæ Historiæ referunt plures ultra communem terminum vixisse. Poëta Anacreon tenet Argentoricum vixisse 150. annos. Cynara fertur vixisse 160. Sabellicus observat Indos aliquos vixisse 130. annos. In Aquilonaribus regionibus plures vivunt 170. annos, ut tenet Olaus Magnus; In Arabia 120. ut tenet Barthemia Cel. à Veneta refertur visum Senem 300. annorum in portu Mudafara. Lucianus idem refert de Incolis Orientis, & Verosius idem vixisse tenet Sanctum Severinum. Ex quo patet, non annis pręscribi ubique vitæ terminum, sed variari in regione, in sexu, in temperie, cum quadam latitudine, quia præter decretum Dei terminum absolutum, qui immutabilis est, dum se accommodat ejus decretum causis naturalibus, est diversus; nam istæ sunt diversæ, externæ, quæ pendent ab aëre, à causis alterantibus; à varia victus ratione, & rerum usu non naturalium: Sunt & internæ, ut generationis principia, ex quibus fit humidum radicale varium juxta eorum diversitatem & calidum innatum. Patet 2. quod natura luxuriet in aliis, præcipuè in proceritate corporis, ut apparet in Gigantibus, quos sacra Pagina fuisse docet multum in magnitudine exsuperantes super communem hominis staturam, quæ extenditur ad septem pedum longitudinem, ultra quam tempore Claudii visus fuit, qui excedebat novem pedes. Solinus in Indiæ populis quosdam homines dicit fuisse quasi elephantes. Isidorus, *lib. de admiranda*

miranda rerum natura, in occiduis partibus refert visam puellam staturæ integri cubiti, supra staturam majoris hominis. Pigasseta Armeniæ Gigantem narrat fuisse exuperantem à cingulo supra reliquos homines. In freto Magellanico fuerunt plures, quorum cervix dimidii brachii habebat longitudinem: narratur apud Chinas Paguin custodes fuisse Gigantes longitudinis quindecim pedum. Divus Augustinus vidit dentem Gigantis molarem, qui centum ex nostris adæquabat.

§. III.

Non omnes valet medicina impedire causas accelerantes præfixum vitæ terminum.

RESolvendum secundò. Quod sunt plures causæ accidentales impedientes posse pervenire ad vitæ terminum præfixum juxta causas naturales, quas nequit dogmatica medicina impedire. Probatur ex eventibus inopinatis supra adductis, ex quibus subitò pluribus fuit sublata vita. Tum quia nequit Medicus impedire peccata reliquorum, ex quibus à Deo vita abbreviatur, inquit enim Divus Gregorius: *Præfixit dies singulis ab æterno Dei præscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi aut optimis operibus longiores fiant, aut pessimis breviores*, & in *Exodo* 23. *Servies Domino Deo tuo, & numerum dierum tuorum explebo*; & *cap.* 10. *Timor Domini apponet dies, & anni improborum abbreviabuntur.* Tum incontinentes homines vitam breviorem reddunt, quod Plinius & alii demonstrant experientiis, & ex brevi vita animalium, quæ multum luxuriæ dantur: Laxantur enim vires conservativæ & robur, & ideò Senes, qui continentes fuerunt post nonagesimum annum vigorem retinere ad generandum, & ad sui conservationem, tenent Rhasis ad *Almansorem lib.* 9. *c.* 28. Plinius *lib.* 7. *c* 14. Avenzoar *lib.* 2. *Theysir. tract.* 2. *c.* 1. Matthæus de Gradi in Rhasim. Tum quia ex veneno occulto ab homine exhibito, ab animali contracto, aut à plantis, seu mineralibus, ex vulneribus, ex domus ruina, ex inevitabilibus passionibus animæ & aliis, quæ nequeunt prævideri, nisi à Divina providentia, & ex morbis nulla auxiliorum vi exuperari valentibus manet medicina impotens violentam vitare mortem. Ergo plures sunt inopinabiles & inevitabiles causæ, quas nequit dogmatica medicina impedire, quo minus præfixum vitę terminum juxta causas naturales antevertant.

§. IV.

Qualiter medicina possit coadjuvare consequutionem vitæ præfixi termini juxta ordinem causarum secundarum?

RESolvendum tertiò: Quod vitæ terminus à Deo præfixus juxta ordinem causarum naturalium, potest ope medicinæ coadjuvari & consequi.

Probatur: Medicina potest in hunc finem coadjuvare mediis causis naturalibus in illum conducentibus; Sed plures sunt causæ naturales conducentes in hunc finem: Ergo potest consequi à medicina dogmatica. Probatur minor: Tum ex *Genesi cap.* 2. constat fuisse in Paradiso lignum vitæ dictum, quia conducebat fructus ejus in hunc finem, & ideò dixit Deus: *Ejiciamus Adam è Paradiso, ne fortè mittat manum suam & sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum.* Tanta enim erat illius virtus, ut

ut post Adæ lapsum posse prolongari vitam eius fructus esu per decem millia annorum, tenent Divus Thomas *1.p. q.97.* Scotus *in 2. sentent. dist. 19.* Bellarminus *lib.3. Contr.* Valles *li.de Sacra philosophia.* Tum quia ut tenent Marsilius Ficinus *lib. de vita productione*, Cardanus *de vita longitudine*. Savanarola *tract.6.cap.21*. Sunt plura, quæ sua virtute vires roborant: & ut alimenta substantiam reponunt, per quam possit vita retardari. Tum quia mors naturalis provenit ex varijs causis, quas necessariò illam inducere probavimus *p. 1. disput. de causis mortis naturalis*, quæ omnes licet nequeant ex toto impediri, possunt tamen retardari ex usu contrariorum illorum. Tum quia plerique cum debito usu rerum non naturalium consequuntur à natura ducti vitæ terminum longissimum; Ergò potiori jure cum adjuvamine dogmaticæ medicinæ, quæ scientificè id docet. Tum quia Galenus *lib. de sanitate tuenda*, docet modum, quo quisque possit se præservare, & securiùs possit unamquamque ætatem pertransire conservando debitam in illa sanitatem, ergò ex eisdem præceptis valebit medicina consequi vitæ prolongationem. Tum quia medicina curat, & impedit morbos deducentes hominem in senium ex morbo, ut hecticam, & alios morbos inducentes Marasmum: Ergò poterit retardare per similium rerum usum à Senectute prouenientem Marasmum. Tùm quia: cùm vitæ conservatio, & prolongatio stet in conservatione calidi in humido, potest hanc docere medicina, sive reparando hæc principia per alimentum simile, sive impediendo plures causas evitabiles, per quas continuò resolvuntur violenter. Tum quia vitæ conservatio magna ex parte pendet, ex debito usu rerum non naturalium, qui à Dogmatica medicina exactè potest cognosci, & præscribi, ergò & consequi consequutio termini vitæ præfixi juxta causas naturales. Tùm quia Adeodatus, & alij Spagyrici promittunt elixir, magisteria, & alia plura medicamenta, per quæ humidum radicale possit conservari, quibus Dogmatica medicina valet uti.

Dices: Quod nullum est tale medicamentum: quia principia conservationis vitæ, quæ sunt calidū innatum, & humidum radicale, fiunt ex principijs generationis sanguine & semine, & à facultate formatrice fabrefiunt, & ideò postquam sunt semel conformata, nequeunt iterùm resarciri, alias fieret homo immortalis.

Contra stat: Quod licet nequeant reproduci, possunt tamen præcaveri quominus properanter resolvantur, invertantur aut consumantur à causis morbificis à quibus semper oppugnantur, vel ab indebito usu rerum non naturalium, cui debitus opponitur earum usus à quo diu conservantur & retinentur.

§. V.

Nequit omninò præfixum vitare terminum medicina.

Resolvendum quartò: Quod Dogmatica medicina, nequit omninò vitare præfixum terminum vitæ juxta ordinem causarum naturalium, sic tenent Martinus Pansa, Vallesius, Villanova, Cardanus & omnes Medici, qui disputarunt de causis mortis naturalis, & nos *ibid.* demonstravimus. Probatur: Tum quia ex Divo Paulo *statutum est hominibus semel mori*; Sed hoc non præcise à morbo, aliave violenta causa,

sa, ergo ob inevitabilem præfixum vitæ terminum. Tum patet ex Hippocrate docente; quod *calor, qui nos vivificat, nos occidit*; cujus actio, quæ est nostræ substantiæ resolutio, cum sit inevitabilis, inevitabilis etiã est vitæ præfixus terminus. Tum quia demonstrat Aristoteles; quod naturalia entia habentia ortum, necessariò habitura sint finem. Tum quia potentia finita qualis est conservativa hominis, non potest operari in infinitũ, & ideo conservationis debet habere præfixum terminum. Tum quia calidum innatum, & humidum radicale conservantia vitam, cùm continuò resolvantur, & nequeant iterum sub illo homine produci, debent necessario finiri, & terminus illorum vitæ præfixus est, in quo tempore ultra progredi nequeunt, ergò nullis valet auxiliis dogmatica medicina hunc præfixum vitæ prolongare terminũ.

§. VI.

Fit satis pro Adeodato propositis fundamentis.

AD rationes dubitandi respondetur: quòd probant hanc ultimam conclusionem, & quod non potest medicina impedire, quominus tandem resolvantur, & finiantur causæ conservativæ vitæ, quod tempus est præfixum illius vitæ terminus à Deo juxta ordinem causarum naturalium. Non tamẽ probant, quòd in vitæ progressu nõn possit medicina usu rerum non naturalium, & curandò morbos impedire, quominus antevertatur mors, & impediatur vitæ conservatio, usq; in illum præfixum vitæ terminum juxta ordinem causarum naturalium, & probat nobiscum non posse à medicina omnes mortis vitari causas.

RESOLVTIO XIII.

Vtrum medicina valeat senectutem retrahere ad progressas ætates?

§. I.

Paracelsi ridicula proponitur opinio.

PAracelsus à Dæmone instructus in imposturis conatur suadere, posse vitam jam ad senectutem deductam medicamentis retrotrahi ad progressas ætates, ita ut senex reddatur juvenis, cum suo præcipuè Mercurio vitæ, cujus imposturas redarguit Joannes Freytagius, ridetque, quod etiam contendit, metalla convertere in primam materiam & senio confectos in pueritiam; Vallesius, Peramatus, Francus, Pansa & Cardanus demonstrant impossibilitatem, Lotichius reprehendit, quòd nequierit se præmunire à morte in consistentia; in hoc Epigrammate:

Si præcox Medici mors scandala præbet oportet,
Scandala præbuerit mors, Paracelse, tua:
Nam dum Nestoreum promittis pluribus ævum;
Ipse priùs letho præveniente cadis.
Ridiculum Medicum! Si vis Panacæa senectam
Conferat ut reliquis, ne moriare prius.

Senectus est mensura durationis hominis sub frigido & sicco temperamento ratione annorum adquisito; in qua ætate omnes marcescunt reliquarum ætatum florentes actiones, & ut canit Poëta à Deodato citatus: *——Barba comaque,*
Canitie posita, nigrum rapuère colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,

Adje-

crus, ope medicinæ adquirit sanitatem: qui calculo laborant, eius extractione liberantur à cruciatibus: qui colico ingemiscit dolore, euacuatâ causâ liberatur ab illo. Et hac cognita necessitate subveniendi ægris per medicinā; decernunt Theologi, teneri ægros sub peccato mortali ad vsum medicinæ, tanquā necessariæ pro vitæ conseruatione, & in subsidiū humanæ salutis, Ergo Scurris relictis, & fatuis tenendum, medicinam esse à Deo hominibus collatam, & necessariam in subsidium salutis eorum.

Dices: Nequit medicina omnes ad sanitatem reducere: ergò sub hoc dubio nemo tenetur ad vsum medicinæ? præcipue si sit in termino præfixo vitæ.

Respondet Gratianus, *l.* 2.3. *q.* 4. *ff sed in omnibus. Quantumvis sciamus, neminem vltrà terminum sibi à Deo præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus, non incongruè medemur.* Ratio autem huius est: quia in dubijs, tutior pars est sequenda; & ideò sub dubio, An sit terminus præfixus? tentandum est remedium.

Probatur sextò: Si quid obstaret, ut non admitteretur tanquam necessaria medicina pro salute hominum, maximè Stoicorum opinio, quæ fatum esse numen tenent, à quo vitæ terminus & sanitatis conseruatio, pendet absolutè; sine eo, quòd sit medicinæ aliqua potestas in ipsum immutandum. Sed fatua hæc opinio fati non obstat; ergò ut necessaria est admittenda medicina in subsidium salutis humanæ: Probatur Minor. Tum quia: etsi esset fatum, necessaria esset medicina; inquit enim ex Stoicis Seneca, *lib.* 2. *natural. quæst. cap.* 38. *Cum sanitas videatur esse de fato, debetur & medico: quia ad nos beneficium fati per huius manus venit:* & Cicero, *lib. de fato*, inquit: *Tam facilè est conualescere, quàm medicum adhibere:* Et elegantiùs Origenes, *tom.* 1. *contra Celsum*, inquit. *si fato decretum est, vt liberos tollas, siue vxorem ducas, liberos procreabis; sed si in fato est, vt liberos non suscipias, siue vxorem ducas, sive non ducas, non procreabis liberos, sive igitur tibi facile est, vt procrees, vel non procrees liberos, frustrà cum vxore des operam liberis. Quemadmodum enim, quia non possunt sine congressu cum vxore procreari liberi, non frustra vxor ducitur, ita, quia ex morbo releuari ager sine ope medicinæ non potest, necesse est medicinam adhibere:* Tum quia fatum recipiens opinio fatua est: inquit enim D. Augustinus *tract.* 37. *in Ioannem: Si cor tuum non esset fatuum, non crederes fatum*; & Seneca fatum irridens *lib.* 4. *de benef.* fictitium esse numen asserit; nisi sumatur pro prima causa omnium rerum, ex qua cætera pendent; dicitque: *Si naturam vocas fatum, fortunam, omnia eiusdem Dei nomina sunt, variè vtentis suâ potestate.*

Probatur Septimò: Quòd à summo Deo sit vnicuique præfixus vitæ terminus; non obstat, quominus Dogmatica medicina sit necessaria in subsidium salutis humanæ ergò vt necessaria est admittenda. Probatur antecedens; Tùm quia: Cùm lateat hora præfixi termini, & ante ipsum plura possint mortem properare: ad ea igitur vitanda, posuit Deus conseruationem in consilio hominis vt perueniat ad præfixum terminum, alias qui se præcipitat de saxo in flumen, vel puteum, vel gladio se interimit, aut alij violentæ lethalique causæ, properabit mortem: quod nobis ostendit, vt tenet Leuinius Lemnius, Christus

Domi-

Dominus fugiens iram Judæorum, & ne properarent mortem, quam contendebant, ante conveniens, ac determinatum ab ipso tempus: & D. Paulus fugiens in sporta per Damasci mœnia: & David fugiens Saulis insidias. Tum idem docet D. Basilius, *lib. de reg. fus. disp.* §. *Quemadmodum si in Paradiso essemus, agricultura labore non indigeremus, sic sine dolore juxta gratiã, quæ erat ante lapsum re nulla ad solamen ex medicina egeremus, ut postquam dolorosa carni, & ad corruptionem damnata propter peccatum, & hisce, quæ patimur obnoxia aptati sumus, hæc agris producta est medicina adminiculatio, qua, quantum fieri potest, utemur*. Tum quia: licet medicina non posset prorogare vitam, esset utilis ad levamen accidentium, quæ vitam ærumnosam reddunt, doloris, pervigilii, cibi fastidii, fœditatum, & similium. Tum quia: non obstante vitæ prefixo termino, homo indiget ad vitæ conservationem; agricultura, qua se valeat munire à fame, per quam posset mors anteverti: indiget arte militari, qua possit liberari ab occursu inimicorum, per quos posset debellari, & trucidari ante præfixum vitæ terminum; indiget & arte ædificatrice domus, per quam liberetur ab injuriis temporum, quæ mortem anteverterent. Tum quia: Si est prædestinatus in sinistram partem; faciat ut prædestinetur in bonam, inquit D. Paulus, & sicut id consequitur per divina media, vitæ prolongationem per humana possumus consequi, usque in illud præfixum vitæ tempus. Tum quia Deus præfinit unicuique terminum vitæ, ultra quem progredi non possit juxta ordinem causarum naturaliũ, ad quem potest pervenire; sed potest à violentis impediri, & has si morbosæ sint potest debellare dogmatica medicina; Ergò adhuc si sit homini præfixus vitæ terminus à Deo, est necessaria medicina dogmatica in subsidium salutis humanæ.

§. III.

Adhibetur solutio fundamentalis contrariè opinantium.

AD primum respondetur: Quod patet ex probatione conclusionis; quod fatum, si sumatur pro numine ut Ethnici de eo loquuntur, est fatuitas ipsum admittere: si sumatur pro vero Deo, licet ab ipso præscribatur vitæ terminus, ultra quem progredi non datur, intra ipsum potest anteverti, & ideo reliquit Deus in consilio hominis, ut possit se præmunire contra causas violentas valentes illum antevertere, & sic à morbis & morbosis causis per scientiam medicinæ dogmaticæ liberari.

Ad secundum respondetur juxta ea quæ diximus *p.1. Resolut. Medic. sect.* 1. ex Raymundo Lullio dicente: *Vnicuique vitæ terminus est statutus, quem nullo ingenio transgredi possumus, sed intra terminum mortem accelerare in promptu est omnibus; ideò à Medicina petendum remedium, quo corpus nostrum à putredine præservemus, & infirmum curemus donec veniat is postremus dies a Deo præstitutus*. Vel ex Hieremia Drexelio insigni Theologo *in Heliotropio* hæc respondente: *Bellum & omnes clades à Deo sunt, res jam liquida. At hinc mala est consequutio ista: ergo istis non resistendum, ergo morbis non occurrendum, nam aliud est voluntas signi; aliud voluntas beneplaciti. Atq. de illa voluntate signi per leges nobis explicata ut plurimũ*

satis constat. At verò de hac beneplaciti non item: nec continuò scilicet, quousq; se extendat. Nunc exemplo sit morbus hic à quacunq; causa ortus, Divinæ volũtatis est; nec in hac re quidquam ambigendum; cum autem ægrotus nesciat, quamdiu velit Deus in morbo cubare, licitè potest prorsus resistere, & recuperandæ sanitatis quidquid est legitimorum remediorum adhibere. Alii Theologi decretum de vitæ termino duplex esse admittunt, unum absolutum, quod nullis auxiliis medicis posse revocari dicunt: aliud conditionale, quod debitè à medicina applicatis remediis revocari posse affirmant. Alii negantes conditionalem terminum vitę dicunt alium esse naturalem ex defectu humidi radicalis, qui nequit per medicinam resarciri, juxta illud Job: *Constituisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt:* Alium esse accidentalem, qui à causis violentis, aut morbosis fit, quem Deus ob nostra peccata vel ob alios fines potest infligere, & nos ob imprudentiam, vel ob indebitum usum rerum non naturalium, & hic præcipuè medicis auxiliis potest vitari: Si autem ob nostra præscribitur peccata, à Deo tantùm potest prorogari, inquit enim Divus Gregorius de isto: *Singulis ab æterno Dei præscientia præfixit dies; nec augeri possunt, nec minui, nisi aut optimis operibus longiores fiant, vel pessimis breviores*, & in cap. 10 *Proverb.* dicitur: *Timor Domini apponet dies, & anni improborum abbreviabuntur.* Seneca *epist.* 56. idem confirmat: *Non accepimus brevem vitam, sed facimus per peccata scilicet, vel per errata.*

Sed redeuntes ad Medicos Beverovicius *libr. de præfixo vitæ termino* pro argumento sic satisfacit. *Hinc nunc infero uti itaque sit, cum vegetabilibus brutis animantibus ut vivant, & superstint usq; ad terminum determinatum vitæ unicuiq; ordinariè, si cum unoquoque eorum adhibeantur illæ causæ; quas Deus ad id constituit, si non observentur, aut negligantur, non assequuntur illum terminum id itaq; volente ac disponente summo nostro rerum Oeconomo, sic inquam fit quoq;, cum homines, idq; dispensatione magna ejusdem Oeconomi, ut si causas secundas conservandæ valetudinis, aut restaurandi veras, & oppositas adhibeat, eam obtineat, & eam obtineri ipse Deus velit, quamdiu vitæ terminus proportione uniuscujusq; physici temperamenti est ab eo constitutus, si causæ non adhibeantur, collabitur valetudo, & vita ante positum semel à Deo, & concessum ejus terminum.*

Ad tertium respondetur: Quod medicina dogmatica est scientia, & est necessaria, ut probavimus, non tamen ex hoc sequitur, quod necessariò curet omnes morbos, quia non omnes sunt curabiles, docet enim Hippocrates, *lib. de arte, Medici est vehementes morborum impetus tundere, sanabiles curare, & insanabiles non attingere*; nec omnes potest sanabiles se solo curare: docet enim idem 1. *Aphorism. Sententia* 1. *Oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem; sed ægrum assistentes, & reliqua exteriora*: Præterea: quia nulla scientia demonstrat omnes propositiones, quæ sunt de ejus objecto; sed plures sunt Sophisticæ, plures opinabiles, & hoc etiam contingit in medicina dogmatica. Præterea: quia cùm non possint omnia remedia inveniri per demonstrationem: utitur medicina dogmatica aliis instrumentis ad eorum inventionem, analogismo scilicet, ratiocinio, & experientia, quæ conjecturaliter

liter procedunt, & ideò non potest semper cum evidentia consequi finem. Unde Ovidius de morborum pertinacia sic canit:

Non semper in manu est Medici relevetur ut æger;
Sed quandoque doctâ plus valet arte malum.

Ad quartum respondetur: Quòd (incognitam fuisse ab aliquibus medicinâ dogmaticam) potius arguit eorum barbariem, quam non fuisse necessariam, sicut & quod non cognoscatur Theologia à Barbaris, & hoc convincitur eorum barbaries potius, quàm aliquid de ejus necessitate, aut præstantiâ anferri insinuetur; qui enim vixerunt sine illa, sine medicis potius quàm sine medicina vivunt; est enim pars medicinæ ordinatus vivendi modus, sine quo nequit vita prolongari.

Ad quintum respondetur: Quod nos fatemur, morbos curari ope Dei concurrentis simultaneo concursu, & prævio; & etiam ope naturæ, quæ morborũ est curatrix se sola in parvis morbis; sed in magnis non sine medicinæ adjuvamine, & operâ, absq; qua Deus non concurreret suo ordinario concursu.

RESOLVTIO X.

Vtrùm corpus humanum, ut sanabile sit objectum medicinæ?

§. I.

Proponuntur variæ opiniones, & fundamenta partis negativæ.

Valleriola *lib.* 1. *de locis communibus*, & reliqui admittentes dogmaticam medicinam esse artem, non admittunt habere objectum sui specificativum; quia hoc est proprium scientiarum; Sed tenent, artes mechanicas specificari per suam materiam circa quam versantur, cum ordine ad finem, & ideò tenent specificari medicinam per corpus humanum tanquam per materiam, & per sanitatem, tanquam per finem quod fatemur esse verum respectu artium deservientium architectonicæ, dogmaticę medicinæ, sed cum demonstratum sit, hanc esse scientiam, de illius objecto dubitamus.

Plempius *libr. de fundamentis medicinæ*, artem esse & scientiam contendit: & quòd prout scientia habet pro objecto corpus ut vivens, quasi contendens se Veter narium esse. Sanctorius judicat, quod specificatur à corpore humano; ut sanabile est, & ut sanum est. Quidam, (ut tenet Conciliator) Canones medicinales, traditos sub Aphoristicâ brevitate esse medicinæ objectum, tenebant. Fernelius refert: Alios judicasse objectum medicinæ Dogmaticæ esse morbos, & vulnera. Benedictus Victorius judicat, quòd corpus suscepturum animam, est medicinæ objectum, quia animæ non accidit Sanitas. Achilinus hominem judicat objectum esse medicinæ.

Sed corpus humanum ut sanabile non esse objectum medicinæ Dogmaticæ, specificativum, videtur primò suaderi ex Galeno *lib. ad Trasibulum*, dicente: *Artes non à materia, quam tractant, sed à fine distinguuntur:* & superaddit; *Medicina ars una cum sit, infinitæ sunt materiæ, & corpus ipsum sanitatē accipiens, ac potus, ac medicamenta omnia, hæ igitur medicamentorum materiæ,*

corpus verò tanquam id, ex quo finis ; ergò non specificatur ab illo tanquam ab objecto.

Secundò: Medicina non solum respicit corpus ut sanabile, sed contendit sani corporis conservationem, ut docet Galenus *lib. de sanitate tuenda*, ergò corpus humanum ut sanabile non est adæquatum objectum medicinæ.

Tertiò: Objectum scientiæ est, circa quod suam operam accuratè gerit; sed circa vulnera & morbos profligandos est tota medicinæ intentio, ergò hæc sunt ejus objectum.

Quartò: Medicina speculatur res naturales, ergò ultra corpus sanabile progreditur ejus speculatio.

Quintò: Si specificaretur à sanitate, maxime tanquam ab illius ratione formali; sed sanitas nequit esse ratio formalis objecti medicinæ dogmaticæ. Tum quia medicina æque respicit morbos, & sanitatem. Tum 2. quia Galenus *lib. Artis medicinalis* definit medicinam: quod sit *scientia salubrium insalubrium, & neutrorum*, quæ sunt diversæ rationes formales. Tum tertiò: quia medicina speculatur plura, quæ sanabilia non sunt, ut elementa astra, aquas, & alia hujusmodi. Tum quartò, quia medicina speculatur hecticum corpus in tertia specie & alios morbos, qui curari non possunt; ergò sanabilitas non est formalis ratio objecti medicinæ.

§. II.

Non omne corpus ut sanabile est medicina objectum.

RESolvendum primò: Quòd corpus humanum ut sanabile à natura non est objectum medicinæ: sic docet D. Thomas super Boëtium *de Trinitate, quæst. 5. artic. 1. ad 5.*

Probatur *ex lib. 1. Eccles. §. citato: Da locum medico, quia opera ejus sunt necessaria*: Sed non sunt necessaria circa corpus, quod est curabile à sola natura, ergo ut sanabile à natura non est objectum medicinæ dogmaticæ.

Probatur secundò: Morbus qui petit curari à medicina, est dispositio sensibiliter lædens operationes; sed sunt plures, quæ insensibiliter lædunt, & à natura curantur: ergo corpus hoc modo sanabile non est medicinæ objectum: hæc enim tantum intendit curare morbum medicum à Galeno definitum.

Probatur tertiò: Medicina, (ut probavimus) est necessaria in subsidium salutis humanæ, & specificatur per ordinem ad illud ad quod est necessaria; sed ad morbos, quos sola natura curat, non est necessaria; ergo non specificatur, nisi à corpore humano, quod sanabile est ab ipsa medicina.

§. III.

Sancitur proprium objectum specificativum dogmaticæ medicinæ materiale.

RESolvendum 2. Quod corpus humanum est objectum materiale specificativum medicinæ dogmaticæ: sic tenet D. Thomas nuper citatus: tenet etiam Conciliator *differentia sexta*. Carreyrus, *disp. 2. in Fen. 1. 1. Avicenna cap. 1.* Varandæus *de præcognitis in medicinam*. Mercurialis *de arte Gymnastica*.

Probatur primò; corpus humanum est notius,

notius, quod in medicina primò occurrit intellectui, & ejus cognitione cætera cognoscuntur speculatur a medicinæ habitu, habet partes, in quas dividitur, & sanitas tanquam passio illius demonstratur. Ergo quæ requiruntur, ut sit medicinæ materiale objectum, habet.

Probatur secundò: Illud est medicinæ objectum, cujus naturam, affectiones, & proprietates speculatur, & circa quod agūt artes medicinæ deservientes. Sed habitus medicinæ dogmaticæ speculatur, quæ sunt secundum naturam in corpore humano, & agit de proprietatibus, passionibus, & facultatibus illius, & de affectionibus illi supervenientibus; morbo, causa & symptomate, & de iis, quibus est curabile; ergò est medicinæ materiale objectum.

Probatur tertiò: Objectum medicinæ ut scientia, est per quod specificatur, & fit una ab aliis distincta; sed per respectum ad corpus humanum sanabile fit una, & diversa ab aliis, ergo illud est ejus objectum. Probatur minor; nam licet omnia sublunaria speculetur, sicut Physica & Metaphysica, quia nonattingit illa sub ratione entis, nec ut mobilia; sed ut ordinantur ad corpus humanum ut sanabile, ab illis differt, ergò per respectum ad illud specificatur.

§. IV.

Proponitur formalis ratio objecti medicinæ.

Resolvendum tertiò: Quod sanitas ab arte adquisibilis, est ratio formalis, sub qua corpus humanum speculatur ab habitu scientifico medicinæ dogmaticæ, & ratione cujus fit ejus objectum.

Probatur: Ratio formalis quæ objecti specificativi scientiæ est quæ præter materialem considerationem, determinat materiale objectum, ut sub illa ratione ab ipsa scientia, & non ab aliis attingatur, sed corpus humanum, quòd ut dimensiones habet, attingitur à Mathematicis; ut ens, à Metaphysica, ut ens mobile à Physica; per hoc quòd sanabile, ita determinatur ad speculationem medicinæ, ut à nullo habitu scientifico ut sic speculari debeat, nisi ab illa.

Probatur secundò: Ratio formalis quæ est in quam omnia, quæ sub illa scientia tractantur, ordinantur; Sed ad sanitatem hominis diriguntur omnia quæ tractantur in medicina. Ergò hæc est ratio formalis suique objecti constitutiva.

§. V.

Solvuntur fundamenta quæ opponuntur.

Ad Primum respondetur. Quod Galenus loquitur de artibus medicinæ ministrantibus, & ideò dicit: quod sunt plures materiæ, à quibus specificantur: quia artes Mechanicæ per materiam circa quam cum ordine ad finem specificantur, & ideo sunt plures artes ministrorum medicinæ diversæ penes diversas materias, circa quas operantur.

Ad secundum respondetur: Quòd semper respicit medicina corpus humanum ut sanabile, sive contendat adquirere ejus sanitatem, sive illam conservare.

Ad tertium respondetur: Quod medicina, cùm respiciat corpus humanum ut sanabile, agit de morbis & vulneribus, quæ sanare contendit.

Ad

Ad quartum respondetur: Quòd medicina speculatur omnia entia non ut entia, sed ut conducentia ad corpus humanum, ut sanabile est, prout sunt res naturales, non naturales, aut praeternaturales.

Ad quintum respondetur: Tum pro 1. Quod medicina respicit sanitatem tanquam rationem formalem quae, morbum verò tanquam illius contrarium. Tùm pro 2. Quod medicina respicit corpora salubria, quatenus habent sanitatem, insalubria quatenus petunt per curationem reduci ad sanitatem, & neutra quatenus petunt praecaveri, ne decidant à sanitate. Tum pro 3. Quod respicit elementa, & alia non sanabilia quatenus sunt materiae, aut causae sanitatis adquirendae, aut conservandae. Tum pro 4. Quod medicina versatur circa corpora insanabilia, ut ea distinguat à sanabilibus, ut praeservet quantum sit possibile à morte, ut corrigat eorum accidentia, & ex hoc partim aeger ad sanitatem reducatur.

RESOLVTIO XI.

Vtrùm medicina Dogmatica indigeat fortuna?

§. I.

Fortunae acceptiones variae; affirmantis opinionis ponuntur fundamenta.

ALiquibus visum fuit: Quod medicina se sola nequit perfectè prosequi curationes sine concomitante fortuna: unde communiter apud vulgum est receptum: quòd *oportet Medicum esse fortunatum*; & quod oportet ad aegrotos convocare quosdam medicos quos ignaros in medicina cognoscunt quia fortunato esse credunt sine scientia: Haec vulgari opinio videtur pro se habere Hippocratem, ita *libro de decenti ornatu* dicentem: *Morbos tum à natura, tum à fortuna mutari.* Cornelius Celsus *lib. 3. cap. 1.* inquit: *in nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare potest quàm ars.* Plato *lib. 1. de lege* inquit: *Si quis humana omnia fortunis agi in navigatione, medicina & militari imperio affirmaverit, rectè videtur dicere.* Seneca *libr. 4. de Beneficiis,* inquit: *multos fortuna sanat; sed neque adeò remedia sunt*, ex quibus videtur suaderi, indigere medicinam fortuna.

Variae sunt fortunae acceptiones, ex quibus haec possent verificari: aliqui, ut tenet Rosellus, faelicitatem vocabant fortunam, quam in medicina & aliis artibus requiri nullus dubitat. Alii prudentiam esse fortunam dicunt, de qua Hippocrates *libr. 1. Prognosticorum* dicit: *Medicum uti providentia ut mihi videtur optimum est* Plerique naturam vocant fortunam, quae pro medicina est necessaria nam *Medicus est imitator naturae* & est *Minister naturae*, & est *ipsa natura morborum curatrix.* Alii Deum fortunam vocant; sine cujus concursu nihil medicina operatur: sic Boëtius *de consolatione* inquit: *Atqui inquam nullum existimarim modo ut fatuita temeritate tam certa moveantur, verum operi suo conditorem praesidere Deum scio:* & Montanus inquit: *Si fortunam definis, requirenda est eventus causa, Deus scilicet.* Qui tenent fortunam esse numen, vel Deam quandam, ficticiũ quid proponunt, ut inquit Juvenalis:

Nullum

Nullum numen adest: si sit prudentia: Sed te
Nos facimus Deam Cœloq; locamus in alto.

Aristoteles *lib. 2. Physicor. cap. 2.* fortunam docet esse causam per accidens, quæ acceptio communis est apud Philosophos, & juxta hanc acceptionem fortuna indiget medicina Empirica, quę per solam similitudinem adinvenit remedia; & Methodica quæ è rationibus communibus desumit indicationes tantum. Paracelsus fortunæ nihil tribuit, inquit enim *in libro Paragrani. Non est fortuna quæ non habeat causam, & suam præscientiam apud Medicum peritum. Quid aliud est fortuna quam servato ordine notam habere naturam? Quid infelicitas, quam contra naturæ ordinem rem aggredi. Itaq; infelicitas est inscitia; felicitas verò peritia.*

§. II.

Sancitur: quod dogmatica medicina non indiget fortuna.

Resolvendum. Quod medicina dogmatica non indiget fortuna: tenet à Reyes *in Elysio Campo jucundarum quæstionum* 17. Rosellus *in lib. de differentiis & causis morborum.* Julius Cæsar Benedictus *in suis epistolis.* Rodericus à Castro *lib. de Medico Politico.* Lemosius *lib. 11. Methodi c. 1.* Meybonius *Commentario in jurejurando Hippocratis.* Freytagius *lib. 2. p. 3.* Doringius *de medicina & Medico.* Ballonius *lib. 1. Consiliorum Medicor.* Mindererus *in Threnod. Med. cap. 4.* Zacutus *lib. 4. Histor. Princip. Medicinæ historia 1. q. 1.* Scidelius & Joannes Matthæus.

Probatur primò ex Aristotele: Tum *lib. 2. Physicor. & lib. 2. Magnorum Moralium,* ubi inquit: *Fortuna in ejusmodi re esse videtur, ubi nec mens ulla, nec recta ratio est:* Hæc ex Moralibus: in Physicis verò sic habet: quòd *fortuna est causa per accidens,* & quòd *fortuna & intellectus circa idem versantur, quanquam accidat fortuna ob defectum intellectus, qui non potest prævidere omnia futura, ne quid accidat præter ejus intentionem.* Plato in Gorgia dicit: *Fortunam esse inimicam arti; Sociamq; imperitiæ.* Div. Thomas dicit, quod *fortuna est causa per accidens, ut in paucioribus præter intentionem in iis quæ sunt præter finem, & à proposito:* Galenus *in exhortatione ad bonas artes,* dicit: *Rationis vim negligentes caducarum rerum studio teneri, ac spretis artibus, nos improbæ fortunæ committere, quæ plerumq; bonis viris posthabitis, quorum oportebat adhibere rationem, locupletat indignos, non constanter, sed tantisper, donec pari qua dedit temeritate rursus eripiat.* Ex quibus patet, nullam esse vim fortunæ, ob quam possit esse ex usu medicinæ dogmaticæ.

Probatur 2. ex Hippocrate *libro de locis in homine.* §. *Medicina itaq; mihi, jam tota inventa esse videtur, quæ sic habet, & quæ docet singulas & consuetudines & occasiones; qui enim sic medicinam novit, minimè fortunam respicit, & citra fortunam, & cum fortuna rectè operatur. Constans enim ac firma est tota medicina, & doctrina optima in ipsa composita, minimè fortuna egere apparent; nam fortuna sui juris est, & nullius imperio subest, nec operantis est ad ipsam pervenire,* & superaddit: *Deinde verò quid opus est medicinæ fortuna, cum clara sint & manifesta morborum medicamenta; Si verò exhibere: ipsa cum fortuna prodest, non magis medicamenta quàm quæ non sunt medicamenta sanos facient, si cum fortuna in morbis porrigantur:* Et infra: *Mihi verò fortunatè assequi, item infor-*

infortunatè non assequi videntur , qui rectè quid, vel malè facere sciunt. Fortunatè enim assequi est rectè facere, non assequi autem , si quis non sciat, hoc non rectè faciat : quomodo fortunatè assequi poterit , & *libro de arte:* quasi ex iis concludit : *Bonam ægrotis fortunam contingere, si in bonum : malam, si in malos incidant Medicos.* Hæc confirmat Menander dicens : *Omnibus quidem benè sapientibus auxiliatur fortuna.* Ergo dogmatica medicina nullo indiget auxilio fortunæ.

Probatur ex dictis ratione : Fortuna est causa per accidens, quæ contingenter attingit eventum. Medicina dogmatica (ut probavimus) est scientia quæ demonstrative deducit, quidquid agendum sit, ergò hæc illa non indiget , cùm evidens sit, quod ad sui certitudinem fortuitis non indigeat.

§. III.

Quid dicendum de dubitandi rationibus?

VUlgaris opinio, & authoritates nihil convincunt in oppositum; nisi quod oporter Medicum Empiricum , aut Methodicum esse fortunatum : quia cum ab arte non possit sequi securè salutem , per accidens debet illam expectare : non verò Dogmaticus , qui ratione, intellectu, & demonstratione illam prosequitur ; & juxta hæc Hippocrates dicit curari morbos aliquos à fortuna, alios à natura, dum curantur ab imperito Medico, qui nequit illos scientifice curare. Cornelius Celsus etiam contendit; quod si sit ars scientifica, fortuna minus utilis, cum sine illa ars operetur sanitatem. Plato contendit: quod propter ignorantiam Professorum potest fortuna in navigatione, medicina, & militari imperio agere : non autem si apertissimis horum opera exequantur : quia tunc omnia à propriis artibus rectè fient, & nihil à fortuna, id est per accidens.

RESOLVTIO XII.

Vtrum medicina habeat remedia , per quæ posit hominis vita prorogari in ultimum terminum vitæ præfixum?

§. I.

Proponitur status difficultatis , & vitæ communis terminus; fulcitur pars negativa.

ARistoteles vitam definit : Quod sit *permansio calidi in humido* : per calidum intelligit innatum, per humidum, radicale , de quibus disputavimus latè, *p. 1. Resolut. medicar. disput. de calido innato.* Est tamen hominis vita permansio animæ rationalis in corpore humano. Hujus permansio non omnibus æqualis. In prima mundi ætate fertur; homines ultra nonum centesimum annum vitam prorogasse , licet varient plerique in annorum consignando tempore, saltem temporis progressu constat, coarctatum fuisse vivendi tempus hominibus. David inquit : *Anni nostri sicut aranea meditabuntur dies annorum nostrorum in ipsis Septuaginta annis , & Esaï anni septuaginta sicut dies Regis unius.* Ultra hunc terminum alium determinare videtur sacra pagina. *Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro est, eruntque dies illius centum & viginti anni* , & Moyses inquit ; *Centum viginti annorum sunt hodie : non possunt ulterius progredi & egredi.* Nec

intra

intra hos contineri annos terminum vitæ hominis viderunt aliqui, unde Divus Augustinus *lib. 15. de Civitate Dei*, posse hominem ultra progredi contendens docet: Sacram paginam consignasse vitæ terminum punitorum, non absolutum hominis vitæ debitum terminum.

Absolutus vitæ hominis terminus, ut tenet Gisbertus Boëtius, alter à Deo decretus est absque ullo respectu ad causas secundas naturales, qui immutabilis est, alter est præfixus à Deo cum respectu ad causas secundas naturales, qualis est permansio animæ in corpore juxtà permansionem calidi in humido, qui terminus variari potest, nec necessario debet contingere intra assignatum à scriptura terminum, ut tenent Vallesius *lib. de sacra Philosophia*: Apollinarius, Cassiodorus, Hayman Lyranus, Ludovicus Vives, Augustinus Dalechamp, & Lactantius: de hoc vitæ termino juxta causas naturales homini debito inquirimus modum, quo potest à medicina dogmatica prolongari.

Claudius Deodatus *in suo Pantheo Hygiastico*, plures proponit rationes comprobantes, Dogmaticam medicinam, nullam posse præstare opem pro vitæ præfixo termino consequendo. Cujus hoc est præcipuum fundamentum: Vita hominis ita est fragilis, ut nullis possit subsistere fulcimentis; ergo nequit ope medicinæ sustineri. Probatur antecedens, tùm ex sacra pagina locis citatis: ex quibus apparet vitam abbreviatam, & si ob punitionem, cùm septies justus peccet in die, nemo poterit auxiliis medicinæ præservari; Tum quia ex *Ecclesiastico: Omnis potestatum brevis est vita:* & Psalmes. *Notum fac mihi finem meum & numerum annorum meorum: ecce mensurabiles posuisti dies meos, recordatus est quoniam pulvis sum.* Et docetur in sacris Literis: quod hominum vita est fugax sicut fumus, sicut inanis umbra, sicut ventus volatilis, sicut bulla fragilis: Ex quo apparet, nullis posse auxiliis detineri. Tum idem constat ex variis eventibus, & exemplis. Rex Xerxes infinitam hominum multitudinem sui exercitus videns flevit quia post paucos annos nullus eorum futurus esset superstes. Anacreon fugacē vitæ durationem ostendit, strangulatus deglutito acino vinaceo: Et Fabius Senator mortuus est ex pilo in lacte deglutito. Alcibiades, Theobaldus Gallus, Titus, & Dei flagellum, Attila, Astulphus Imperator, repentè extincti ignotâ causâ, sicut Amurates Turcarum Imperator. Zeuxis anima spoliatur, dum videt vetulam à se depictam: Alii mœrore obiêre, alii gaudio. Chrysippus est risu exolutus; quia vidit asinum in sporta ficus comedentem; Philemon, quia vidit Milum vino inebriatum. Tum comprobat hominis confirmatio ex terra, ex elementis, ex contrariis qualitatibus mutuò se corrumpentibus; ex quo Hippocrates *lib. de natura humana* demonstrat: hominem continuò corrumpi, & sacra Pagina ejus fragilitatem, *Genes. 3. Eccles. 10. & 33.* & Divus Gregorius Nyssenus, *lib. de beatitudine*, inquit: *Non erubescit terra statua mox pulvis futura, qui in bullæ modum brevi duraturum in te tumorem contines, te superbia repleri fastuq; tumere.* Solon dicit de homine, quod *est putredo in exortu, bulla in omni vita, esca vermium in morte.* Phocides: quod *fit corpus ex terra, & labitur in illam.* David *Psalm. 143. Homo vanitati similis factus est; dies ejus sicut umbra praterire.* Tum quia continuò opponitur vitæ homi-

hominis inevitabilis corruptio per calorem: Unde Hippocrates ait: *Calor qui nos vivificat, nos occidit*: Continuò opponuntur animae passiones ab arte irreparabiles. Caeli oppositi influxus, continua excrementorum alteratio, & inevitabilis aëris immutatio, sine quo nec respirare licet, nec vivere: quia ex Aristotele: *Animal vivere, & non respirare impossibile est.* Opponuntur vitae varii occursus rerum inevitabilium, inedia, fatum, fortuna, venenosae plantae, & animalia, hominum insidiae, vis, violentia. Tum quia Medici ob vitę brevitatem & artis longitudinem illam nequeunt comprehendere, & si comprehendant ex Hippocrate: *Oportet non solum Medicum se praestare opportuna facientem; sed aegrum assistentes, & reliqua exteriora*: Et victus ratio non eadem semper, in cibo, & potu variatur quotid e temperies, anni diversitas, regionis, exercitii diversus usus, & alimentorum praeparatio nos aliter alterant & immutant: ergò implicat posse medicinam praestare subsidium quo possit homo pervenire in terminum vitae, sibi concessum ex ordine causarum naturalium.

§. II.

Naturae conatus saepè consequitur ultra communem ordinem, vitae durationem, & alias accidentales perfectiones.

Resolvendum primò. Quod natura avida conservationis, & perfectionis hominis saepè ultra communem ordinem progreditur.

Probatur de vitae duratione. Paracelsistae nugantur: posse hominis vitam prorogari in 1900. annum: Sed Sacra Pagina docet, Adam vixisse 930. Seth 912. Malaeël 895. Jared 962. Mathusalem 969. & post diluvium Noach 950. Lamech 777. Sem 600. Tare 175. Isaac 180. Jacob 147. Levi 137. Job 140. Aaron 104. Moyses 120. Profanae Historiae referunt plures ultra communem terminum vixisse. Poëta Anacreon tenet Argentoricum vixisse 150. annos. Cynara fertur vixisse 160. Sabellicus observat Indos aliquos vixisse 130. annos. In Aquilonaribus regionibus plures vivunt 170. annos, ut tenet Olaus Magnus; In Arabia 120, ut tenet Barthemia Cel. à Veneta refertur visum Senem 300. annorum in portu Mudafara. Lucianus idem refert de Incolis Orientis, & Verosius idem vixisse tenet Sanctum Severinum. Ex quo patet, non annis pręscribi ubique vitae terminum, sed variari in regione, in sexu, in temperie, cum quadam latitudine, quia praeter decretum Dei terminum absolutum, qui immutabilis est, dum se accommodat ejus decretum causis naturalibus, est diversus; nam istae sunt diversae, externae, quae pendent ab aëre, à causis alterantibus; à varia victus ratione, & rerum usu non naturalium: Sunt & internae, ut generationis principia, ex quibus fit humidum radicale varium juxta eorum diversitatem & calidum innatum. Patet 2. quod natura luxuriet in aliis, praecipuè in proceritate corporis, ut apparet in Gigantibus, quos sacra Pagina fuisse docet multum in magnitudine exsuperantes super communem hominis staturam, quae extenditur ad septem pedum longitudinem, ultra quam tempore Claudii visus fuit, qui excedebat novem pedes. Solinus in Indiae populis quosdam homines dicit fuisse quasi elephantes. Isidorus, *lib. de admiranda*

miranda rerum natura, in occiduis partibus refert visam puellam staturæ integri cubiti, supra staturam majoris hominis. Pigasseta Armeniæ Gigantem narrat fuisse exuperantem à cingulo supra reliquos homines. In freto Magellanico fuerunt plures, quorum cervix dimidii brachii habebat longitudinem: narratur apud Chinas Paguin custodes fuisse Gigantes longitudinis quindecim pedum. Divus Augustinus vidit dentem Gigantis molarem, qui centum ex nostris adæquabat.

§. III.

Non omnes valet medicina impedire causas accelerantes præfixum vitæ terminum.

RESolvendum secundò. Quod sunt plures causæ accidentales impedientes posse pervenire ad vitæ terminum præfixum juxta causas naturales, quas nequit dogmatica medicina impedire. Probatur ex eventibus inopinatis supra adductis, ex quibus subitò pluribus fuit sublata vita. Tum quia nequit Medicus impedire peccata reliquorum, ex quibus à Deo vita abbreviatur, inquit enim Divus Gregorius: *Præfixit dies singulis ab æterno Dei præscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi aut optimis operibus longiores fiant, aut pessimis breviores*, & In Exodo 23. *Servies Domino Deo tuo. & numerum dierum tuorum explebo*; & *cap.* 10. *Timor Domini apponet dies, & anni improborum abbreviabuntur*. Tum incontinentes homines vitam breviorem reddunt, quod Plinius & alii demonstrant experientiis, & ex brevi vita animalium, quæ multum luxuriæ dantur: Laxantur enim vires conservativæ & robur, & ideò Senes, qui continentes fuerunt post nonagesimum annum vigorem retinere ad generandum, & ad sui conservationem, tenent Rhasis ad *Almansorem lib.* 9. *c.* 28. Plinius *lib.* 7. *c* 14. Avenzoar *lib.* 2. *Theysir. tract.* 1. *c.* 1. Matthæus de Gradi in Rhasim. Tum quia ex veneno occulto ab homine exhibito, ab animali contracto, aut à plantis, seu mineralibus, ex vulneribus, ex domus ruina, ex inevitabilibus passionibus animæ & aliis, quæ nequeunt prævideri, nisi à Divina providentia, & ex morbis nulla auxiliorum vi exuperari valentibus manet medicina impotens violentam vitare mortem. Ergo plures sunt inopinabiles & inevitabiles causæ, quas nequit dogmatica medicina impedire, quominus præfixum vitę terminum juxta causas naturales antevertant.

§. IV.

Qualiter medicina possit coadjuvare consequutionem vitæ præfixi termini juxta ordinem causarum secundarum?

RESolvendum tertiò: Quod vitæ terminus à Deo præfixus juxta ordinem causarum naturalium, potest ope medicinæ coadjuvari & consequi.

Probatur: Medicina potest in hunc finem coadjuvare mediis causis naturalibus in illum conducentibus; Sed plures sunt causæ naturales conducentes in hunc finem: Ergo potest consequi à medicina dogmatica. Probatur minor: Tum ex *Genesi cap.* 2. constat fuisse in Paradiso lignum vitæ dictum, quia conducebat fructus ejus in hunc finem, & ideò dixit Deus: *Ejiciamus Adam è Paradiso, ne fortè mittat manum suam & sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum.* Tanta enim erat illius virtus,

ut post Adae lapsum posse prolongari vitam eius fructus esu per decem millia annorum, tenent Divus Thomas *1.p. q.97.* Scotus *in 2. sentent. dist. 19.* Bellarminus *lib.3. Contr.* Valles *li.de Sacra philosophia.* Tum quia ut tenent Marsilius Ficinus *lib. de vita productione*, Cardanus *de vita longitudine*. Savanarola *tract.6.cap.21.* Sunt plura, quae sua virtute vires roborant: & ut alimenta substantiam reponunt, per quam possit vita retardari. Tum quia mors naturalis provenit ex varijs causis, quas necessariò illam inducere probavimus *p. 1. disput. de causis mortis naturalis*, quae omnes licet nequeant ex toto impediri, possunt tamen retardari ex usu contrariorum illorum. Tum quia plerique cum debito usu rerum non naturalium consequuntur à natura ducti vitae terminum longissimum; Ergò potiori jure cum adjuvamine dogmaticae medicinae, quae scientificè id docet. Tum quia Galenus *lib. de sanitate tuēda*, docet modum, quo quisque possit se praeservare, & securiùs possit unamquamque aetatem pertransire conservando debitam in illa sanitatem, ergò ex eisdem praeceptis valebit medicina consequi vitae prolongationem. Tum quia medicina curat, & impedit morbos deducentes hominem in senium ex morbo, ut hecticam, & alios morbos inducentes Marasmum: Ergò poterit retardare per similium rerum usum à Senectute prouenientem Marasmum. Tum quia: cùm vitae conservatio, & prolongatio fiet in conservatione calidi in humido, potest hanc docere medicina, sive reparando haec principia per alimentum simile, sive impediendo plures causas evitabiles, per quas continuò resolvuntur violenter. Tum quia vitae conservatio magna ex parte pendet, ex debito usu rerum non naturalium, qui à Dogmatica medicina exactè potest cognosci, & praescribi, ergò & consequi consequutio termini vitae praefixi juxta causas naturales. Tùm quia Adeodatus, & alij Spagyrici promittunt elixir, magisteria, & alia plura medicamenta, per quae humidum radicale possit conservari, quibus Dogmatica medicina valet uti.

Dices: Quod nullum est tale medicamentum: quia principia conservationis vitae, quae sunt calidū innatum, & humidum radicale, fiunt ex principijs generationis sanguine & semine, & à facultate formatrice fabrefiunt, & ideò postquam sunt semel conformata, nequeunt iterùm resarciri, alias fieret homo immortalis.

Contra stat: Quod licet nequeant reproduci, possunt tamen praecaveri quominus properanter resolvantur, invertantur aut consumantur à causis morbificis à quibus semper oppugnantur, vel ab indebito usu rerum non naturalium, cui debitus opponitur earum usus à quo diu conservantur & retinentur.

§. V.

Nequit omninò praefixum vitare terminum medicina.

Resolvendum quartò: Quod Dogmatica medicina, nequit omninò vitare praefixum terminum vitae juxta ordinem causarum naturalium, sic tenent Martinus Pansa, Vallesius, Villanova, Cardanus & omnes Medici, qui disputarunt de causis mortis naturalis, & nos *ibid.* demonstravimus. Probatur: Tum quia ex Divo Paulo *statutum est hominibus semel mori*; Sed hoc non praecise à morbo, aliave violenta causa,

sa, ergo ob inevitabilem præfixum vitæ terminum. Tum patet ex Hippocrate docente; quod *calor, qui nos vivificat, nos occidit*; cujus actio, quæ est nostræ substantiæ resolutio, cum sit inevitabilis, inevitabilis etiā est vitæ præfixus terminus. Tum quia demonstrat Aristoteles; quod naturalia entia habentia ortum, necessariò habitura sint finem. Tum quia potentia finita qualis est conservativa hominis, non potest operari in infinitū, & ideo conservationis debet habere præfixum terminum. Tum quia calidum innatum, & humidum radicale conservantia vitam, cùm continuò resolvantur, & nequeant iterum sub illo homine produci, debent necessario finiri, & terminus illorum vitæ præfixus est, in quo tempore ultra progredi nequeunt, ergò nullis valet auxiliis dogmatica medicina hunc præfixum vitæ prolongare terminū.

§. VI.

Fit satis pro Adeodato propositis fundamentis.

AD rationes dubitandi respondetur: quòd probant hanc ultimam conclusionem, & quod non potest medicina impedire, quo minus tandem resolvantur, & finiantur causæ conservativæ vitæ, quod tempus est præfixum illius vitæ terminus à Deo juxta ordinem causarum naturalium. Non tamē probant, quòd in vitæ progressu nōn possit medicina usu rerum non naturalium, & curando morbos impedire, quominus antevertatur mors, & impediatur vitæ conservatio, usq; in illum præfixum vitæ terminum juxta ordinem causarum naturalium, & probat nobiscum non posse à medicina omnes mortis vitari causas.

RESOLVTIO XIII.

Vtrum medicina valeat senectutem retrahere ad progressas ætates?

§. I.

Paracelsi ridicula proponitur opinio.

PAracelsus à Dæmone instructus in imposturis conatur suadere, posse vitam jam ad senectutem deductam medicamentis retrotrahi ad progressas ætates, ita ut senex reddatur juvenis, cum suo præcipuè Mercurio vitæ, cujus imposturas redarguit Joannes Freytagius, ridetque, quod etiam contendit, metalla convertere in primam materiam & senio confectos in pueritiam; Vallesius, Peramatus, Francus, Pansa & Cardanus demonstrant impossibilitatem, Lotichius reprehendit, quòd nequierit se præmunire à morte in consistentia; in hoc Epigrammate:

Si præcox Medici mors scandala prabet oportet,
Scandala præbuerit mors, Paracelse, tua:
Nam dum Nestoreum promittis pluribus ævum;
Ipse priùs letho præveniente cadis.
Ridiculum Medicum! Si vis Panacæa senectam
Conferat ut reliquis, ne moriare prius.

Senectus est mensura durationis hominis sub frigido & sicco temperamento ratione annorum adquisito; in qua ætate omnes marcescunt reliquarum ætatum florentes actiones, & ut canit Poëta à Deodato citatus: *—Barba comaque,*
Canitie posita, nigrum rapuêre colorem,
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque, situsque,

Adje-

Adjectoque cava supplentur corpore rugæ,
Membraque luxuriant, Æson miratur, & olim.
Ante quaternos hunc se reminiscitur annos.
Inter Paracelsistas Deodatus Paracelsi opinionem conatur suscitare varijs positis fundamentis, quæ Francus repetit, varijsque historiis in hujus confirmationem adductis, Torreblanca, *lib.3. de jure spirituali cap.12.* Pro eadem opinione plura adducit. Tum Primo. Quia Galenus *de sanitate tuenda lib.5. & lib.3. Artis medicinalis* Marsilius Ficinus, *lib. de vita prodoctione*, & *lib. de studiosorum vita tuenda.* Valleriola *lib. 3. de locis communibus:* Cardanus *lib. de vita longa.* Vallerius *lib. 6. Controversiarum* tenent: posse calorem innatum Arte medica ex vsu attemperantium conseruari. Tum Secundo. Quia inter animalia sunt plura, quæ senectute depulsa novam induunt juuentutem, quod homini non est denegandum ope medicinæ adjuto. Sacra Pagina. *Psalmo 66, & 102.* & Isaias *cap.4.* docent: Aquilam alas renouare, & juuentutem adquirere. Aristoteles, *lib. 8. histor. natur.* docet: Serpentes Senectute relicta reduci ad juuentutem, de bombice & papilione, de silpha, & cicada, idem referunt alij Historici. Tum tertio. Quia multa latent remedia nondum inuenta, quibus posset calidum innatum resarciri, vt tenet Marsilius *lib. de vita productione*, & Cardanus *lib de vita longa*; & in nouo orbe in insula Bonica, scaturit fons, cujus aqua deponit Senectam, & hominem reddit ad juuentutem, vt tenet Laugius, & ejusdē virtutis fontē reperiri in Lucazan in Peru, tenet Petrus Zieza, *p. 2. Historia Peru*, & Marsilius tenet apud Indos Mirabolanos eundē producere effectum. Pherecides tenet, Medeam cū sanguine recente Iasonem reddid isse juuenem. Tum Quarto. Quia Tarenti fertur Senem à Senectute reditum ad juuentutem, & Castellæ apud Riojam idem alteri contigisse tenet Torquemada, & in Monbredo, in Regno Valentiæ, Abbatissa menstruis superuenientibus reddita juuenis fuit cum esset in vltima senectute, vt tenet Valascus de Taranta, *li. 6. cap.2.* Ferdinandus Castanneda *lib. 8. historia*, & Maphæus *de Historia Indica lib. 11.* tenent, Indum vixisse trecentos annos, & post centum vnumquemque redijsse ad juuentutem relicta senectute. Tum quintò Quia dæmoni saltem non est incognita ratio reparandi calidum innatum, & adquirendi illud de nouo, & consequenter cum hoc sit scibile, poterit inueniri à medicina, immò & inuentum hoc esse contendit Paracelsus, intēdens ad hoc conferre suum Mercurium vitæ, & Deodatus maxime illi assentitur, & Hasso Spagyricus, seu potius Paracelsistica dicebat, suo quodam elixir vitæ quendam Senem ad juuentutem fuisse restitutum, Torquemada idem affirmabat contigisse cuidam seni Taurentino cum suo elixir vitæ: Ergo fatendum posse medicinam hominem Senectute relicta ab ipsa ipsum reuocare in juventutem.

§. II.

Medicina vim rejuvenescendi hominī denegamus.

Resoluendum: Quod implicat, quod possit homo ope medicinæ Senectutem adquisitam denudare & in antecedentes ætates retrotrahi, sic demonstrauimus. *p. 1. Resolut. Medicar. disput. de mortis naturalis causis.*

Pro-

Probatur à Galeno *lib. de Marasmo c. 4.* sic: *Si igitur facere potuisset natura, ut postquam animal, vel stirpem ad vigorem usque perduxisset, aliam rursus viribus parem indueret elementationem: hoc itaque duntaxat modo sine senio ac corruptione ejus perdurasset fabrica.* Tum secundò: ex Hippocrate: *Calor qui nos vivificat, nos occidit*: Sed nequit homò sine calore vivere per totum vitæ decursum, nec absolvi ad hoc quod continuò hic resolvat calidum innatum, & humidum radicale, ex quorum consumptione provenit Senectus: ergò nequit medicina Senectutem in antecedentes ætates permutare.

Probatur secundò: ut probavimus. *p. 1. Resolut. Medicarum disputat. de causis mortis naturalis.* Calidum innatum, & humidum radicale, in quorum permansione stat vita, & in quorum inversione ad frigidum & siccum temperamentum stat Senectus, postquam resolvuntur, & homo tendit ad senectutem nullo auxilio humano possunt resarciri, ergo nec homo ad antecedentes ætates restitui. Probatur: quia fiunt ex seminali substantia & generationis principiis à facultate conformatrice, ergo cum hæc ulterius non sit possibilis pro semine generando: nec illa principia quæ in utero coaluerunt, possint ulterius coadunari; nequit hominis calidum innatum, aut humidum radicale restitui.

Probatur tertiò: nequit impediri transitus per ætates ad senectutem: quia nequit impediri resolutio caloris resolventis principia vitæ: ergo multominus poterit, retrotrahi temperies senectutis jam contracta.

Probatur quartò. Mutatio ætatum provenit, quia supervenit in unaquaque nova temperies naturalis ætativa ob resolutionem partium materialium elementorum, quæ adquiruntur in conformatione hominis; ergo cum illi denegetur nova conformatio, denegatur etiam & implicat, quod fiat reditus ad temperiem ætativam semel amissam.

Probatur quintò. Qui adquirunt seniũ ex morbo, ut illi qui constituti sunt in Marasmo per febrem hecticam, sunt incurabiles, ut docet Galenus *libro de Marasmo, & in libris Methodi*, quia pabulum vitæ seu humidum radicale semel resolutum, & consumptum, nequit restaurari; Sed eadem currit difficultas, de partibus resolutis à calore nativo in Senectute; ergo nequit fieri reditus ab illa in progressas ætates.

Probatur sextò. Nullum valet medicamentum instaurare humidum radicale, ergò nec reducere hominem in quo in Senectute jam est deperditum in anteriores ætates. Probatur antecedens. Tum ex Galeno in principio id docente. Tum quia nequit alteratione recuperari, cum sit substantia ut demonstravimus, *p. 1. resolut. medicarum*, quæ ex sola alteratione non reponitur. Nec reponendo similes partes, quia illud fit ex principiis generationis: quæ nullum potest præstare medicamentum. Nec per alimentum præstans materiam pro nutritione, quia repugnat tam perfectam reponere, qualem resolvit calor, & ideò mors naturalis sequitur, & nequit aliquid præstare substantiam perfectiorem quàm quæ deperdita est, & ideò nequit dari reditus in perfectiorem ætatem.

Probatur septimò: ex Divo Paulo dicente: *Statutum est hominibus semel mori:* quod

quod statutum statim debet fundari in necessitate perveniendi per resolutionem partium, & deperditionem humidi radicalis ad Senium, cujus ultima pars est terminus à Deo praefixus homini dum se accommodat modo operandi causarum secundarum; Sed si medicina posset hominem à Senio liberare & reducere ad juventutem fieret immortalis, ergò contra statutum à Deo id consequeretur medicina.

Gaspar Francus à Reyes convictus fundamentis supra propositis ex Deodato, & Torreblanca assentitur illis dicens: *Hoc pacto licet rarissime, accidere tamen potest; ut humidum radicale, vel ex sua natura, vel ex vita studio talem elementationem sortitum fuerit, ut Senectute jam fractum. & quodammodo consumptum ab intrinseca sui vi iterū ad initia & pristinum vigorem recurrat.*

Sed contra est: Humidum radicale non potest adquirere elementationem ex principiis generationis, à quibus esse & vim recepit, per quam possit se defendere, quominus viribus deperditis labatur in senectutem, ergo postquam delapsus est homo in illam, jam confractus, & partibus humidis resolutis, & ut ipse fatur quodammodo consumpto humido radicali, nequit ex intrinseca vi se reducere ad vigorem, & ad aetates antecedentes, nec hoc fit nisi in utero commixto semine.

§. III.

Solvuntur fundamenta pro parte contraria adducta.

AD fundamenta contrariorū respondetur: Tum pro Primo. Quod Authores citati à Torreblanca contendunt dari aliquam elementationem perfectiorem, cum qua potest vita prorogari, non tamen absurdum intendunt: quod ipsa deperdita alia nova possit adquiri, quia haec ex principiis generationis, & à facultate formatrice potest tantum provenire. Tum pro Secundo Quod animalibus accidit aliquibus non quod ab aetate provectiori in antecedentem reducantur, sed quod in unaquaque mundentur ab aliquibus, quae in illa aetate reproducuntur, sicut homo à dentibus mundatur, & alii reproducuntur non tamen reducitur in infantiam. Tum pro Tertio. Quod Ficinus & Cardanus imaginarium promittunt remedium & impossibile, cum à natura nequeat consequi, quod illud quod naturaliter necessarium est, non contingat & fontes, de quibus fit mentio & Astra, & influentiae illius soli possunt diutius coadjuvare ad vitae conservationem, non tamen impedire praefixum vitae terminum juxta causas naturales. De mirabolanis Indicis docet nos experientia purgare, non tamen à morte praeservare. Medaeae historia Poëtica est. Tum dro Quarto. Quod Spagyrici ut sua vendirent medicamenta, saepe confingunt praedicta miracula, quae à pluribus recepta ab Historicis, & aliis creduntur, vel quod fuerunt intra eandem aetatem à morboso statu in Sanum restituti aliqui, & ideò crediderunt reliqui ad anteriores rediisse aetates, & communiter dum aliquis fruitur bona valetudine, dicimus, quod reditus est ad juventutem, non quia ita judicent, dicentes, sed ut sanitatem cum majori hyperbole attestentur. Tum pro Quinto. Quod Daemon non potest impedire, quominus homo habeat praefixum terminum suae durationis à Deo juxta ordinem causarum naturalium; nec potest instaurare

humi-

humidum radicale, quod ex solis principiis generationis, à generante possunt generari: Et casus positi ex Paracelsistis sunt meræ nugæ illorum, ut habent pro more.

RESOLVTIO XIV.

Vtrum medicina sit Ars longa?

§. I.

Quid de aliis Sectis, quid de dogmatica medicina alii sentiant?

PAracelsus suam sectam & Spagyricorum remediorum operationem, sine labore, & ebrius didicit à Dæmone: Spagyricam præparationem reliqui non consequuntur, nisi labore & tempore. Medicorum impudentissimus Thessalus in sex mensibus suam posse docere sectam gloriabatur. Empirica indiget tota vita, consequitur enim usu & experimentis. De dogmatica est difficultas, de qua dixit Hippocrates, *lib.* 1. *Aphorism.* quod *est Ars longa* respectu *vita*, quæ *est brevis*: hoc idem docet Galenus *in Comment.* Rhasis 4. ad Almansorem dicit: quod *vita est brevis* comparatione ad medicinam, si experimento sine literis adquiratur. Cardanus *lib.* 1. *contrad.* 1. tenet: quod *vita est brevis* comparative ad medicinæ longitudinem; Si ipsa comparetur ad alias artes, quæ breviori consequuntur tempore.

Galenus *lib. Definit. Medic.* docet: quod dogmaticus Medicus aptus ad exercendā medicinam est duplex: alter consummatus, alter optimus: Consummatus est, *qui in speculatione & actione numeros omnes explevit*: Optimus, *qui in medicina omnia agit ratione recta.*

§. II.

Dogmatica medicina comparatur ad vitæ brevitatem.

REsolvendum primò. Quod medicina dogmatica ita est ars longa, ut præ vitæ brevitate nullus possit in illa pervenire ad hoc, ut sit medicus consummatus.

Probatur primò ex Hippocrate, 1. *Aphorism.* 1. *Vita brevis, ars longa.* Galenus in Commentario dicit, quod adeò longa est medicina facta comparatione ad vitam humanam, ut impossibile sit ab eodem homine, quantumvis diligente & studioso, posse simul inchoari & absolvi; Tum Hippocrates, *epistola ad Democritum* docuit. *Ego enim* (inquit) *ad finem medicinæ non perveni, etiamsi jam Senex sim: neq; enim Inventor ipsius Æsculapius, sed & ipse in multis à seipso dissentit quemadmodum nobis Scriptorum libri tradiderunt.* Tum Galenus *lib.* 3. *de differentiis pulsuum cap.* 1. dixit: *Nam rerum cum sit ea obscuritas, ut si vel in triplum vita nostra prorogaretur; nec tunc nos exactè omnia cognosceremus: & hac adductus re Hippocrates dixit: Vita brevis, Ars verò longa.* Tum quia dogmatica medicina est scientia; sed quævis scientia tam in speculatione objecti, quam in varietate opinionum, & in obscura cognitione & successiva earum, ad quas se extendit doctrinas, progreditur in infinitum, & docemur experientia, in omni ætate novas superaddi difficultates à Professoribus; nec in antecedentibus quiescere; ergò cum ex Galeno Medicus dogmaticus ut sit consummatus, debet esse instructus in omnibus scientiis, si pro una non sufficit vita, nequibit per totam vitam consummatus fieri. Tum

quia in sola medicina debet medicus exactè cognoscere res non naturales: naturales: & praeternaturales, quae omnium rerum, quae sunt sub universo complent latitudinem. Tum quia cùm nullus sit Author contemnendus; Omnium doctrinae debent legi,& discerni, & cum innumeri sint Authores,nequit ea, quae ab ipsis traditur doctrina, exactè per vitam complecti. Tum quia:quotidie novi apparent morbi, & infiniti adhuc incogniti sunt; nec omnium causae patefiunt; nec omnia morborum medicamenta; à natura enim producta nova continuò reperiuntur apud Indos,quae ab arte fiunt, & à dogmaticis, & ab Spagyricis continuo nova elaborantur, ergo cum consummatum vocet Medicum, qui in speculatione & actione numeros omnes explevit; cum ii per totam vitam expleri nequeant, nequit medicus consummatus reperiri.

§. III.

Medicus optimus in medicina dogmatica admittitur.

Resolvendum secundo: Quod non est ita longa medicina respectu eorum, quae requiruntur, ut in illa fiat aliquis Medicus optimus, ut id non possit consequi à pluribus.

Probatur primo. Quia Medicus optimus ex Galeno est, qui in dogmatica medicina omnia agit ratione recta, & praecipuè ut haec agat,requiritur,ut sit in illa instructus in universalium cognitione, & methodo & exercitatione particularium, in artis operibus praestans, naturali prudentia praeditus, judicio excellens, moribus admirabilis, modestia gravis, innocentia & vitae integritate inculpatus, fidelis, justus, & nunquam à recto recedens, sedulitate alacris,amore in aegros flagrans, ut ex libris Isagogicis Hippocratis deducitur, quae cum in medico dogmatico possint reperiri, potest reperiri &quod sit optimus.

Probatur secundo. Si quid obstaret, ut nequiret dari optimus dogmaticus Medicus: maximè, quia dogmatica medicina in hunc finem non posset consequi; sed est assequuibilis in hunc finem, ut Galenus, Hippocrates, Avicenna, & alii consequi illam valuerunt, & alii innumeri, qui boni medici ab omnibus sunt judicati. Tum id docuit Hippocrates, *lib. de locis in homine* §. *medicina itaque jam tota inventa esse videtur*. Loquitur de sufficiente, ut possit Professor illius esse medicus optimus, aliàs sibi esset contrarius, qui ut vidimus nondum adeptam esse affirmavit, adhuc ut possit quis consummatus medicus dici: & superaddit, *quae sic habet: & quae docet singulas & consuetudines & occasiones qui enim sic medicinam novit minimè fortunam respicit; Sed citra fortunam & cum fortuna rectè operatur* Ergo est optimus medicus.

Probatur tertiò; Tota medicinae Dogmaticae latitudo, Philosophiae ad ipsam requisitae, Chirurgiae, Anatomiae, Pharmaceuticae, & artium illi deservientium noticiâ, potest in octo annis per assignaturas decem & sex actuum complecti, & defendi. Ergò hic medicus sic instructus potest esse optimus. Probatur antecedens: possunt enim percipi & more scholastico in Dogmaticorum scholis defendi.

Sub primo anno in primo actu possunt defendi quae pertinent ad elementa, temperamenta, humores ex Diagnosi Medica, ad Ossium historiam ex Anatome; ad corpus naturale, & illius principia materiam,

riam, formam substantialem, & ejus privationem ex Philosophia. In secundo actu quæ pertinent ad partes, facultates, spiritus, calidum innatum, & principia generationis ex diagnosi medica: quæ ad cartilagines, vincula, membranas, villos ex Anatome, quæ ad quatuor genera causarum materialem, formalem, & finalem ex Physica.

Sub secundo anno, in primo actu possunt defendi, quæ pertinent ad coctionem & putredinem, ad morborum differentias, & causas; ad symptomata & causas, ac differentias eorum ex diagnosi medica, quæ pertinent ad viscera, ad glandulas, ad musculos; ad hepar & illius instrumenta, ventriculum, intestina, vesicam felleam, lienem, renes, & venas, ex Anatome, quæ pertinent ad infinitum, locum, vacuum, & tempus ex Philosophia. In secundo actu quæ pertinent ad pulsus, lotium, sudores, ex Diagnosi medica: quæ pertinent ad partes procreationis, fœtus formationem, vitam, partum; ex Anatome, quæ pertinent ad species, motus, & proprietates, specificationem, contrarietatem, velocitatem ex Philosophia.

Sub tertio anno possunt defendi in primo actu quæ pertinent ad Crises, tempora morborum, & dies decretorios ex diagnosi medica; ad cavitatem vitalem, & animalem, ad arterias, & nervos ex Anatome; ad continui compositionem, maximum & minimum rerum & inceptionem, ac desitionem earum, ex Physica. In secundo actu quæ pertinent ad febres, ex diagnosi medica: quæ ad organa sensuum exteriorum, & interiorum ex anatome, quæ ad mundi perfectionem, unitatem, & æternitatem ex Philosophia.

Sub quarto anno possent defendi in primo actu, quæ pertinent ad simplicium medicamentorum facultates, ad medicamentorum compositionem ex diagnosi medica; quæ ad tumores præter naturam in communi, & secundum genera, ad phlegmonem, abscessum ex inflammatione, furunculum, carbunculum, gangrenam, Esthiomenum, aunerisma; ad erysipelatem, herpetem erodentem miliarem; ad œdema tumorem flatuosum & aquosum, atheroma, steatoma, meliceridem, strumas ad schirrhum exquisitum, spurium, cancrum, verrucas, ad tumores ex carnea substantia fungosa, carnis extuberantiam ex Chirurgia; ad alterationis naturam, species, proprietates, conditiones; ad substantialem generationem ex Physica. In secundo actu quæ pertinent ad curationem in communi, victus rationem, sanguinis missionem, & purgationem; ad curationem morborum capitis faciei, ad libros prognosticorum ex Diagnosi medica, quæ pertinent ad tumores secundum locos capitis, & colli hydrocephalum, hordeolum, grandinem polypum, parotydas, epulidẽ, & panclidem, ranulam, boccium, natam; ad tumores ventris, tumorem umbilici, herniã, bubonem, inflammationem Peritonæi; ad tumores artuum, varices, perniones, paronymachiam, ex Chirurgia; quæ pertinent ad intensionem, & remissionem, activitatem, & resistentiam; actionem & reactionem ex Physica.

Sub anno quinto possent defendi in primo actu, quę pertinent ad sex libros de locis affectis ex diagnosi medica; quæ pertinent ad vulnera in genere, & in partibus simplicibus, tàm carne, venis, arteriis, nervis ligamentis, quàm organicis, capite, fa-

cie, cervice, thorace, ventre inferiore, inguine, pene, testibus, utero, aut in femoribus & articulis, ex Chirurgia ad vulnera illisa sclopero, ignariis machinis, & omni genere telorum; ad vulnera venenosa ex morsu canis rabidi, & aliorum venenosorum animalium, & ad omnes contusiones ex chirurgia; & quæ pertinent ad animam vegetativam, suas potentias ministrantes & ministratas. In secundo actu, quæ pertinent ad libros methodi medendi ex diagnosi medica: quæ pertinent ad ulcera in communi, & cum dolore, intemperie, cum callo, cum putredine, cum vermibus, cum fœtore, cum osse corrupto, cũ sorditie, aut quod sit cacoëthes, vel quæ fiunt in oculis naribus, ore, tonsillis, auribus, aspera arteria, œsophago, ventriculo, intestinis, renibus, vesica, utero, quę ad fistulas & hemorrhoides, ex chirurgia, quæ pertinent ad essentiam animæ sensitivæ, & potentiarum cognoscitivarum in communi ex Philosophia.

Sub sexto anno: In primo actu possunt defendi quæ pertinent ad curationẽ membratim omnium morborum cavitatis vitalis, naturalis: ad varias facultates simplicium medicamentorum alterantiũ, repellentium, laxantiũ, resolventium, emollientium, suppurantium, detergentium, carnẽ generantium, cicatricem inducentiũ, glutinantium, anodinorum, roborantium, ex diagnosi medica: quæ pertinent ad cauteria actualia, potentialia, fontanellas, setones, ex chirurgia, & quæ pertinẽt ad quinq; sensus exteriores ex Philosophia. In secundo actu, quæ pertinent ad morbos mulierum, puerorum, & morbum gallicũ, pestẽ, ex diagnosi medica: quæ pertinent ad cadaver condendum ex chirurgia; & ad sensus externos, numerum, objecta, actus & organa, ex Philosophia.

Sub anno septimo possunt defendi: In primo actu, quæ pertinent ad libros de sanitate tuenda, de alimentorum facultatibus, de cibis boni & mali succi. De Officina Medici ex Diagnosi medica: quæ pertinent ad varios affectus chirurgicos communes omnibus partibus, casu, inquam, subversione, distensione, offensione, combustione aquæ, & rei ardentis, ablatione partis superfluę, supplemento partis deficientis, phlebotomia; cucurbitulis, hirundinibus, & modo eis utendi ex chirurgia: quæ pertinent ad animæ rationalis essentiam, intellectum, utrumq; appetitum ex Philosophia. In secundo actu: quæ pertinent ad morbos populares, contagiosos, pestem, ex Diagnosi medica: quæ ad libros de fracturis, ad tineam, pilorum vitia, decorationem, palpebrarum laxitatem, & contractionem, ad agglutinationem, ad pruritum, ad oculi procidentiam, unguem fistulam lachrymalem, cataractam curtorum, chirurgiam narium, aurium, labiorum, ad aurium meatum occlusum, & elapsum in illum rerũ præter naturam, ad extractionem corporum adhærentium faucibus, quæ ad dentium affectus, & evulsionem; ad linguæ impedimentum ex chirurgia, & ad appetitum sensitivum, motumq; musculorum ex Philosophia.

Sub anno octavo: In primo actu possunt defendi, quæ continentur in libris artis medicinalis; de articulis ex Diagnosi medica; ex chirurgia, quæ pertinent ad brevitatem, aut constrictionem præputii, ad glandem imperforatam, brevitisque penis ligamentum, calculumque renum, aut vesicæ, lotii suppressionem, partum Cæsarium

rium, extractionem foetus mortui in utero; ad digitos cohaerentes, tophos, nodos, in Arthiride supervenientes, ex Philosophia, quae pertinent ad risum, fletum, lachrymas. In secundo actu foret complenda universa medicina diagnostica rerum naturalium, non naturalium, & praeternaturalium. Prognostica praeteritorum, praesentium, & futurorum; curatio Diaeterica Pharmaceutica, & chirurgica.

RESOLVTIO XV.

Vtrum medicina dogmatica variis instrumentis, seu medicis materiis utatur?

§. I.

Instrumentorum numerus dogmaticorum profertur.

Dogmaticae medicinae actiones ex Hippocrate sunt adjectio & detractio quae nos inquirimus, quibus instrumentis exequantur; & finis consequatur.

Resolvendum primò. Quod dogmatica medicina tribus instrumentis operatur, Diaeta, Chirurgia, & Pharmaceutica. Sic fatentur omnes Dogmatici.

Probatur ex Galeno *lib. artis medicinalis cap. 1. lib. 1. Acutor. comment. 6. lib. 1. localium cap. 1.* docet, quod pro iis requiritur, ut Medicus illa eligat, & postea illis rectè utatur; adinvenit, eligenda indicatione, ratiocinio, analogismo, & experientia. Rectus eorum usus ex Galeno, *lib. Definit. Medic. lib. artis medicinalis, cap. 85. lib. 6. Epidem. Comment. 2.* stat in eo: quod remediis inventis utatur in debita quantitate, cum debito modo, in tempore opportuno, & secundum debitum locum.

§. II.

Proponitur Diaeterica partis necessitas, & usus.

Resolvendum secundò. Quod pars Diaeterica medicinae docet modum rectè utendi sex rebus non naturalibus, quae sunt Aër, somnus & vigilia, motus & quies, cibus & potus, quae excernuntur, & retinentur, & animi pathemata.

Probatur ex Galeno, qui praecipuè *in lib. de sanitate tuenda.* docet, quod hae res non naturales aliquando se habent ex parte naturae, aliquando ex parte morbi: Unde provenit: quod maximè attendantur à Medico. Quercetanus *lib.* Diaeticon prosequitur, quidquid requiritur pro earum cognitione & usu praeter innumeros alios. Sed Galenus latissimè prius docuerat de aëre, quod potest considerari, ut alimentum, seu materia ex qua fiunt spiritus, & ut sic *libro 12. Methodi cap. 3. libr. de tuenda valetudine cap.* 11. docet: quod debet esse purus, bonum odorem spirans. Vel consideratur ut materia medicinalis, & ut sic est calidus, frigidus; humidus, & siccus, Ut docet Galenus *libro nono Methodi cap. 11.*

De cibo similiter Galenus *libr. 8. Methodi cap. 3. lib. 3. de temperamentis cap. 2.* docet: Quod alter est medicamentosus, alter alimentum tantum. Si alimentum, respicit virtutem, à qua indicatur, ex Galeno *libr. 1. de rationi victus 44.* Si medicinalis, vel refertur ad causam, vel ad morbum; Si ad causam, vel quatenus peccat putredine, pro qua conveniunt cibi refrigerantes, & desiccantes, ex Galeno *libro 11. Methodi. cap. 4.* Vel plenitudine & conveniunt cibi in parva copia, ut in morbis exactè peracutis,

tis, quibus convenit victus tenuis, ex Hippocrate & Galeno, 3. *Aphorism.* 4. Si morbus attendatur, ut calida intemperies convenit ex Hippocrate victus humidus,& sic de reliquis,pro eorum contrarietate.

Somnus & vigilia, uterq; si modum excesserit, malum : ex Hippocrate 2.*Aphoris.*4. Somnus deficiens conciliari petit ex Galeno *lib.* 10. *Methodi cap.*8. *& lib.*12. *Methodi cap.*3. *lib.*1. *Simplic. & lib. local.* 6. econtra in vigiliis.

In excretis inquit Hali Abbas , 1.*Theor.* *Quod in habendo ventrem lubricum consistit sanitas:* Et idem tenendum de omni naturali excrementorum evacuatione, ex Hippocrate *lib.*1. *de ratione victus* 32. ex Galeno 6. *lib. de sanitate tuenda, cap.* 9. Ubi proponit modum,si excesserit,*lib.de locis* , *& secundum loca* proponit auxilia.

Quies post labores utilis , exercitium convenit usque ad sudorem , ex Galeno *lib.artis Medici* 87.*lib.*6.*Epidem.* fit motus frictionibus, deambulationibus, navigatione, gestatione ; nocet haec ventriculo pleno.

Animi pathemata omni tempore vitanda ex Galeno,*de tuenda valetudine lib.*1.*c.*8. omnia morbos excitare possunt, & accelerare mortem ; ipsamque subitò inducere; quod etiam plerisq; accidisse fertur in gaudio.

§. III.

Chirurgiae medicinae partis proponitur necessitas.

RESolvendum tertiò. Quod pars medicinae chirurgicae multa offert instrumenta pro morborum curatione.

Probatur : Nam materiae medicae chirurgicę aliae sunt communes,aliae proprię: Communes vocantur illae,quae communiter fere in omnibus modis requiruntur. Propriae , quae determinatis affectibus appropriantur ; communes ordinantur ad corpus evacuandum ope manualis operationis,aliae sensibiliter, aliae insensibiliter: quae insensibiliter,aliae sanguinem , aliae alios succos extrahunt;evacuant sanguinem venae sectio, sanguisugae, scarificationes, cucurbitulae scarificatae: succum diversum evacuant cauteria,vesicantia,insensibiliter evacuant cucurbitulae siccae , picationes, lotiones,vincula,balnea,frictiones , superaddendae sunt operationes chirurgicorum per quae vulnerum,ulcerum,tumorum,luxationumque prosequuntur curationes, ut docet Hippocrates *libro de iis* , quae in medicina fiunt ; quorum est munus unire, quod est separatum; separare,quod praeternaturaliter est unitum,& consumere quod est superfluum, ut docet Hippocrates libro de morbis , quae Chirurgus variis instrumentis exercet , quae illi debent esse in promptu , ut docet Hippocrates *libro de decenti ornatu* , §. *Sint tibi instrumenta,& machina praeparata , & consequenter sertum: nam in iis penuria deprimentosa est, & artem mancam faciunt.*

§. IV.

Pharmaciae usus & necessitas proponitur.

RESolvendum quartò. Quod Pharmacia , quae docet modum seligendi medicamenta,praeparandi & miscendi, est instrumentum medicinae dogmaticae pro actionibus illius maximè utilis. Patet: Nam pro medicamentorum usu, praeparatione, & electione respicit eorum materiam & virtutes. Ratione materiae medicamenta alia

alia sumuntur ex plantis, alia ex mineralibus, alia ex animalibus. Horum virtus est facultas ex qua pendet eorum actio. Præparationes Dogmaticorum Pharmaceuticorum, fiunt lotione, purgatione medicamentorum; infusione, humectatione, nutritione, maceratione, infectione, digestione, trituratione, decoctione, assatione, frictione, ustione, extinctione, calefactione refrigeratione, insolatione, dissolutione, liquatione, molitione, duratione, siccatione, expressione, cribratione, colatione, filtratione, despumatione, clarificatione, aromatizatione, conditurà, salitura, distillatione, & ex simplicibus composita parat medicaměta syrupos, succos, sapas, conservas, condita, pulveres, eglemata, electuaria, opiatas, pillulas, trociscos, unguěta, cerata, emplastra, spadrapa errhinna, pessaria, suppositoria, clysteres, epithemata, embrocas, linimenta, collyria, dropaces, vesicatoria, picationes, psylotra, cucuphas, sacculos. Spagyrici verò Pharmacopæi majori ignis vi, & arte plura alia præparãt medicaměta calcinatione; sublimatione, dissolutione, reverberatione, assatione, inhumatione, incineratione, de quorũ usu statim disputabimus.

RESOLVTIO XVI.

Vtrum medicina dogmatica pro materia medica sub Pharmacia debeat admittere Spagyricorum remedia?

§. I.

Riolani, & Libavii dissensus & fundamenta non admittentium spagyrica medicamenta ponuntur.

PHarmaciæ proposuimus operationes varias, & operationum diversitatem

Bravo Disputatio Apologetica.

inter Dogmaticos, & Spagyricos. Ex quibus patet: quod pharmacia, quæ modum docet, medicamenta seligendi, præparandi, miscendi, & componendi est duplex: alia Dogmatica, quam instituit perfecitque Mesue, & elaborarunt plures; & inter Juniores Ranodæus, Vueckeirus. Quercetanus in pharmacopæa restituta; & Augustani: Alia Spagyrica, quæ ut tenet Alstedius, *tom. 3. lib. 27.* est artificiosa medicamentorum præparatio; *quæ Dogmaticam pharmaceuticam auxit, & variis, ac magnificis remediis instruxit.* Cujus fuit primus inuentor Hermes Trismegistus, adjutor illius fuit Lullius, & plerique Arabum; suscitauit illam nostris temporibus Theophrastus Paracelsus, à quo paracelsistica solet vocari, quia ipsam ampliauit; & quia ipsam conatus est immiscere suæ sectæ, suisque commiscere imposturis, & impiis doctrinis, ob quæ apud plerosque male audit: ipsa tamen de se pars est Pharmaceutiæ, & ut tenet Beguinus in suo *Tyrocinio Chymico: Est ars corpora naturalia mixta solvendi, & soluta coagulandi, ad medicamenta gratiora, salubriora, & tutiora concinanda.*

Hæc medicamenta, an ita sint utilia, & secura ut Dogmatica medicina debeat illa recipere tanquam instrumentum Pharmaciæ ad morbos curandos, sub lite manet. Hæc suscitata fuit inter Riolanum & Libavium apud Judicem Parisiensem, conante Riolano spagyrica medicamenta exterminare ab usu dogmaticæ medicinæ, Libavio verò suadente eorum usum, necessitatem, præstantiamque pro morbis curandis Dogmaticæ. Adhærent Riolano plerique usque ad nostra tempora, vel in odium Paracelsi, quia illis immiscuit impia

pia alia, vel in odium Paracelsisticorum, qui solis suis medicamentis fidendum esse contendunt, Dogmaticis relictis, vel quia experiuntur ex Spagyricis medicamentis plura subsequi incommoda ægris, fors, an quia non præscribuntur à Dogmaticis, & rationalibus Medicis, sed ab ipsis eorum operatoribus, qui lucri causa inscii morborum, pro nutu offerunt, nequeuntes cognoscere indicationem, quantitatem, utendi modum, tempus & occasionem; nec morbos, quorum curationi possent prodesse: Ex quibus provenit, quod ægri pereant, & remedia infamentur, quæ aliis possent esse subsidium. Riolanus Parisiensis forsan contra hos à Magistratu Parisiensi obtinuit sententiam, ut Spagyrici exules exirent è Civitate, & suorum medicamentorum usus fuit interdictus in Regno. Edictum revocatum fuit postea Libavio pro arte Spagyrica reclamante: quia aliud est Artem esse utilem; aliud verò ejus abusum esse perniciosum. Riolani conantis medicamenta spagyrica exterminare, & inutilia esse pro Instrumento Pharmaceutico Dogmaticæ medicinæ, hæc sunt fundamenta.

Primò: Quia Hippocrates, & Galenus, qui assecuti sunt perfectissime (ut *suprà* diximus) quod sint optimi medici; immò & Magistri omnium medicorum optimorum, sine Spagyricis medicamentis, dexteritate omnimoda, cum dogmaticis auxiliis usi sunt illis: ergò frustrà sunt addenda medicamenta spagyrica.

Secundò: Medicina Dogmatica contendit, morbos curare *tutò, citò & jucunde*, ut sancivit Hippocrates; quia *extrema remedia extremis morbis* tantum debent ex ejus doctrina applicari, *1. Aphorism. 6. &* Avicenna *Fen. 4. cap. 1. in fine*, idem confirmat §. *Et scias, quod non omnis repletio, seu complexionis malitia suo medicatur contrario, sed sæpè sufficit multa Regiminis bonitas.* Sed medicamenta Spagyrica non possunt applicari *citò, tutò & jucunde*, sunt enim violentissima, ignea, caustica, & quæ nullis valent correctionibus attemperari & ideò Arabes maximi cultores Chymiæ, his relictis medicamentis in suis scriptis recurrebant ad Dogmatica medicamenta, & in suis curationibus, & ideò usque ad Paracelsum spagyrica medicamenta oblita fuere, & expulsa ab usu medicinæ, ergò Dogmatica medicina non debet illa recipere, nec reponere in sua Pharmacopæa.

Tertiò: (ut Libavius fatetur, & tradit ex illo Gabriel Fontanus, *libro medicinæ Authermeticæ sect. 3.* Censor Scholæ Parisiensis libere assentitur usum Antimonii; quod spagyricū est medicamētum, damnatum fuisse senatusconsulto Petreo, Fernelio, Gorrhæo, Sylvio, Flesselio, Dureto, & aliis ejusdem notæ sexaginta præclarissimis medicis dogmaticis id expostulantibus: quia Chymicum hoc remedium exitiale judicarunt contra salutem & vitam hominum, quæ ratio currit, ut & reliqua Spagyrica remedia exulent; Ergo Dogmatica medicina non debet illa recipere pro usu sub sua Pharmacopæa.

Quartò eadem doctrina deducitur ex Galeno *libr. 4. Methodi* §. *Novisse debet quilibet medicus, quod omnes antiqui in hoc consentiunt medicamentū id quod plures experti sunt, & naturæ est familiarius illi esse longo intervallo præferendum; quod non est experientia comprobatum.* Sed Dogmaticæ Pharmaceuticæ medicamenta à pluribus experta, & naturæ familiaria sunt, cum minus

nus

nis violenta sint, ergo Dogmatica medicina non debet illa admittere sub sua Pharmacopæa pro usu, & curatione morborum.

§. II.

Quid de Spagyricis medicamentis sit tenendum, sancimus.

Resolvendum: Quod dogmatica medicina tenetur amplecti Spagyrica medicamenta, ipsaque recipere sub sua Pharmacopæa.

Probatur primò ex doctrina Hippocratis, de quo inquit Plinius, quod fuit instaurator medicinæ Dogmaticæ penè jam delapsæ, qui ex illius principiis hoc deducit theorema: *Contraria contrariis curantur*: Et cum nequeat quodvis contrarium suum semper depellere contrarium, proponit medicamenta, quæ affectui aut causæ contrariantur, & suo ordine quæ sint inter se potentiora, & resolvit, quod *si non sanat medicamentum, sanat ferrum, quod ferrum non sanat, sanat ignis*; Ergo si morbi nequeunt curari per medicamenta dogmatica, debemus transire ad Spagyrica, quæ potentiora sunt, & adhuc si sint igneæ naturæ, sicut enim nos docet Hippocrates transire ad ignem actualem, docet transire ad potentialem; & nostris temporibus ob hoc præceptum, dum morbus exigit non minori securitate utuntur Chirurgi oleo vitrioli, aut sulphuris; aliisque Spagyricis igneis remediis, quam ipso actuali igne.

Probatur secundo: Si non essent admittenda in medicinæ dogmaticæ Pharmacopæa, Spagyrica remedia, maximè, quia Hippocrates illa non recepit, nec cognovit; Sed hæc ratio convinceret, ut etiam essent excludenda omnia ferè medicamenta dogmatica, quæ sunt in Pharmacopæa Dogmatica. Nam Hippocrates, inter purgantia pauca cognovit medicamenta, & hæc violentissima, quæ ideo nostris temporibus recesserunt ab usu, ut sunt turbith, scammonea, peplium, helleborus, elaterium: postea usus invenit, & in Pharmacopæa dogmatica recepit, aloëm, rhabarbarum, agaricum, myrabolanos, Cassiam, tamarindos, Sennam, polypodium, ebulum, carthamum, hermodactylos, mannam, ex simplicibus: ex compositis, electuarium Sennatum, tripheram solutivam, electuarium rosatum, hydorgogum, diacassiam, electuarium lenitivum, Diaphenicum, confectionem Hamec, & pillularum innumeras compositiones; Hippocrates lacte usus fuit, sero, mulsa, ptisannâ, & aliquibus radicibus, quas subministrabat Crateuas, ex quibus coctiones, pistationes, aut cataplasmata apponebat; nec ex hoc sequitur; quòd Dogmatica medicina non recipiat plures alias præparationes, quas posteà adinvenit Ars; lotionem, infusionem, macerationem, trituram, coctionem, assationem, dissolutionem, liquationem, expressionem, cribrationem, destillationẽ, & alias innumeras præparationes. Nec sequitur, quòd non receperit simpliciũ infinitas ferè differentias, eorum compositiones, quæ temporum progessu cognitæ sunt à Dogmatica medicina, & pro morborum curatione recepta, & recenter recepta sunt innumera medicamenta ex Indijs delata cum maximo salutis commodo, quæ priùs Arabum familiæ etiam ignotæ fuerunt: ergò cum in eundem finem sint necessaria medicamentà Spagyrica, debent recipi à Dogmatica medi-

medicina. Confirmatur: Tum ex Beguino *in Tyrocinio chymico, in prafatione* §. *Conclamatum esto neminem, jure elegantis Medici nomen hoc nostro avo possidere titulum, qui non Hippocratis simul & Hermetis discipulus fuerit, qui non aquè Paracelsi & Aristotelis intellexerit principia: qui enim vitiatam compositionem, intemperiem, & solutionem continui, ac morbos mercuriales, Sulphureos & Salinos cognoverit, neminemq; assequutum legitimum sanandi modum, nisi veterum cum nova conjungat medicina auxilia.* Tum Libavius *in principio libri de Alchymia triumphante cap.* 1. dicit: *In aliquibus sanè Germania Pharmacopeis pleraque istiusmodi mediceri praparantur studio, suntq; in promptu; tum ista Galenica; tum hac chymica, absq; omni jactura medicina Hippocratica, aut Galenica; immo jure optimo quandoquidem postquam ex Arabica & Graca disciplina factum est, unum corpus medicina, Chymica in essentiam quoque artis sunt recipienda, adeò, ut si iterum separanda essent, medicinam haberemus nobili admodum membro mutilatam.* Eidem innumeri Spagyrici tradunt, quos non refero, ut præstent auctoritatem; sed quia ratione manifesta convincunt, non esse denegandum dogmaticæ medicinæ, ut superabundet novis, & potentioribus auxiliis, ut eis pro necessitate liceat uti Medico rationali, juxta morborum exigentiam.

Probatur tertiò: Pharmacopæa dogmatica præcipuè debetur Mesue, ex quo & Canones & omnem artem recipiunt Pharmacopæi dogmatici; Sed ille non solum in suis operibus proponit dogmatica rememedia, sed etiam Spagyrica, & tanquam peritus etiam Spagyricus commendat eorum usum Pharmacopolis dogmaticis, vel quod illorum medicamentorum extractionem committant peritis Spagyricis, & illa in Pharmacopæis dogmaticis observent, & retineant pro usu: Ergo dogmatica medicina debet Spagyrica remedia recipere in sua Pharmacopæa. Probatur minor ex Mesue, *lib.* 1. *distinct.* 12. *de oleis.* Ubi docet tres modos extractionis, & ultimum proponit quod arte Spagyrica extrahitur; remittitque dogmaticos Pharmacopæos ad opera Chymistarum pro extractione perfecta; consulitque, ut adhibeant Chymistas Præceptores, & quod versentur cum illis: à quibus perfectè tantum operari Spagyrica remedia tenet. Sylvius idem confirmat, docens: Oleum à Spagyricis extrahi sive in capitellum sursum, sive deorsum: idem docet Mesue, dum docet extrahere oleum ovorum, superaddens. *Sapientes tibi omninò legendi, & imitandi, si fama illorum maximè es cupidus*; Ubi per Sapientes intelligit Spagyricos, ut tenent ibi Manardus, & Sylvius, *in ultimo pradicta distinctionis*, proponit Mesue pro Officina dogmatica oleum Philosophorum, quod etiam sapientiæ, & perfecti magisterii vocat cum Spagyricis, quos vocat Philosophos etiam, ut Manardus notat, qui superaddit, quòd cùm Mesue esset ex numero Spagyricorum, voluit finire cum hoc oleo *distinctionem*, suumque proferens judicium de medicamentis Spagyricis, superaddit: *Ego verò scribam, quid de hisce rebus sentiam, ubi opus est vehementer calefacere, & ad intima usque accedere, nullam naturalem rem posse iis oleis per hanc videlicet artem elicitis, conferri, adeò ut etiam vim ignis exaquent, & superent.* Ergò Mesues & dogmatici illius Commentatores, Pharmacopææ dogmaticæ institutores tenent

dogma-

dogmaticam medicinam debere in ipsa recipere medicamenta Spagyrica, ut eis pro usu & necessitate, utantur dogmatici Medici.

Probatur quartò. Præclariores classici inter juniores Dogmaticos recipiunt usum medicamentorum Spagyricorum, & eis utuntur pro morbis curandis. Ergò dogmatica medicina debet illa habere in sua Pharmacopœa. Probatur antecedens latissimè à Primorosio, *lib. 4. de vulgi errorib.* admittunt enim Spagyrica remedia Raymundus Lullius, & Quercetanus, qui & Dogmaticam & Spagyricam Pharmacopœam in lucem edidit, Avicenna, Mesve, Rhasi Geberus, Villanova, Blemias, Braceus, Morienus, Fernelius, qui chymicis oleis maximè utebatur. Mathiolus *epistola ad Andream Blac* censet, neminem posse esse perfectum medicum dogmaticum sine cognitione, & usu remediorum Spagyricorum. Crato *in suis consiliis*, iis utitur medicamentis, Erastus *in Paracelsum* scribens, Spagyrica tamen medicamenta laudat, & recipit. Riolanus Scriptor acerrimus in Spagyricos, & qui eos conatur excludere; Spagyrica tamen remedia posse utilia esse fatetur. Sennertus ubique utitur auxiliis Spagyricis, & Riberius in sua praxi, & frequentius in Consiliis seu observationibus, nullum effectum ferre proponit, in quo hæc non proponat remedia eorumque laudes, usum, & experientiam proferat. Rodericus de Fonseca *in suis Consiliis*, quam plura proponit. Gabriel Fontanus, *sect. 3. cap. 7.* docet Pharmacopolarum remedia à Chymicis differre approbat plura Spagyrica medicamenta, ipsaque utiliora esse, & suaviora dogmaticis demonstrat; maxime in purgantibus medicamentis id ostendit. Sennertus agens de consensu Chymistarum cum Spagyricis comprobat medicamentorum Spagyricorum necessitatem, & utilitatem in usu dogmaticæ medicinæ. Fallopius *libr. 2. cap. 3.* aperit hujusmodi necessitatem, Laurentius Cæsar *disputat. 4.* concludit Spagyricorum remediorum usum necessarium in Dogmatica medicina, Zacutus *tom. 1. lib. 1. q. 3.* idem fatetur, Schenckius in suis observationibus sæpiùs idem confirmat: Matthæus de Gradi *lib. de Secretis*, idem tenet, Andernacus, *tom. 2. de nova & veteri medicina* probat idem, & Rondelerius, *Consil.* 293. Augenius, *tom 1. epistol. 2.* Caprivacius in Arthritide, & aliis affectibus diurnis recurrit ad Spagyrica auxilia. Perduclis *li. 8. Pharmaceut. cap. 21.* & innumeri alii recentiores eandem amplectuntur doctrinam.

Confirmatur ex doctissimis Medicis Augustanis, qui postquam locupletissimā & perfectam ediderunt Pharmacopœam Dogmaticam, ipsam judicarunt diminutam, quia deficiebant in illa Spagyrica medicamenta, quæ communi usui deserviunt nostris temporibus; & ideò in nova editione illa superaddiderunt Dogmaticis, dicentes Mantissam Hermeticam superaddendam dogmaticæ Pharmacopœæ, ipsam judicantes necessariam ob spagyrica remedia dogmaticis Medicis utilia, & admonent, quod hæc operentur vel à Dogmaticis Pharmacopolis in arte Spagyrica benè instructis, vel quod ab illis committantur facienda Hermeticis peritis: quia anima præcipuè medicamentorum Spagyricorum consistit in debita illorum præparatione.

Probatur quintò. Inter purgantia medicamentum nullum est, quod Galenus non judi-

judicet venenosum, ingratiora, fortiora, & periculosiora sunt, colocyntida, helleborus, peplium, scammonea, turbith, & quæ usitata sunt ab Hippocrate, quæ relicta sunt, quia Arabes benigniora, ac securiora, alia invenerunt, & magis grata; sed Gabriel Fontanus, dum carpit Spagyricos, fatetur tamen in libro adversus Hermeticos, *sect.* 3. *cap.* 7. *num.* 2. quod Spagyrica ars reddit benigniora & suaviora purgantia medicamenta. §. *Extractum chymicè paratum longè suavius & utilius est, ut constat exemplo extracti colocynthidis.* Ergò Spagyricorum hujusmodi medicamenta debent recipi in sua Pharmacopæa à Dogmatica medicina.

Probatur sextò. Quod potentiora sunt medicamenta Spagyrica, non impedit, ut non recipiantur à Dogmaticis. Tum quia ex Hippocrate: *Extremis morbis*, extrema & exquisita remedia sunt apponēda, ideoque debent fortiora Pharmaca esse in officinis Pharmaceuticis pro illis curandis. Tum quia Dogmaticus Medicus poterit illis uti in majori, aut minori dosi; vel imminuere eorum potentiam admixtis aliis contrariis. Tum quia sunt plurima alexipharmaca, & alia Spagyrica medicamenta, quæ gaudent moderatis viribus. Tum quia pleraque medicamenta corriguntur per præparationem Spagyricam, ut Mercurius dulcis, Laudanum opiatum, Nempetes Quercetani, vel colocynthidis extractum, de quo Fontanus. Tum quia Medicus dogmaticus solet uti ex præcepto Hippocratis igne actuali; quo nihil potentius. Tum quia medicamentum utcunque potentissimum non potest progredi ultra quartum gradum, & versus quodcunque modū agendi sunt in Pharmacopæa dogmatica, quæ sub quarto gradu virtutis sint quæ non ideò excluduntur ab ea. Tum quia: si quæ medicamenta Spagyrica essent timenda, maximè quia fortiora calida; sed dogmatica medicina habet plura medicamenta in quarto gradu calida, ex quibus fiunt dropaces, psylotra, quæ erodentem & urentem habent vim, & ulcerandi, & excitandi crustas, & vesicatoria, quæ vehementiora sunt phænigmo, seu sinapismo, à quibus rubra fit cutis. Fiunt etiam pyrotica seu cauteria, quæ loco ignis actualis solent substitui, ergo si hæc ponuntur in Pharmacopæa, poterunt & Spagyrica poni, utcunq; calida, & potentissima sint.

Confirmatur: quia non solum potentissima medicamenta sunt in Pharmacopæa dogmatica pro communi usu, sed quamplurima venena, quæ à dogmatico Medico correcta, & debitè applicata possunt prodesse pro salute; ergo Spagyrica et si potentia polleant similiter debent admitti.

Probatur septimò. Præter medicamenta potentiora Spagyrica ars elaborat elixir vitæ, cum quo vita conservatur; & ex margaritis, & aliis Alexipharmacis innumera alia medicamenta suavia, vires corroborantia, spiritus generantia, & quæ oppugnant contra venenum; ergo hujusmodi medicamenta non deberent ut potentissima, & noxia timeri, nec excludi à dogmatica medicina.

§. III.

Solvuntur rationes dubitandi & fundamenta Riolani.

AD primum respondetur: Quod Hippocrates & Galenus fuerunt optimi Medici,

Medici, quia in medicina *omnia egerunt ratione recta:* non tamen fuerunt consummati, quia *non omnes numeros expleverunt in speculatione & actione*, & ideò ignorarunt plura medicamenta quæ postea invenerunt Arabes; & plura quæ recenter afferuntur ex Indiis, & sicut hæc recepit dogmatica medicina in sua Pharmacopæa debet recipere medicamenta Spagyrica, quæ postea inventa utilia experta sunt.

Ad secundum respondetur: Quod non omnia medicamenta spagyrica sunt violentissima; sed pleraq; benigniora reddita præparatione Spagyrica, quædam benignissima, & alexipharmaca; & quæ sunt fortiora, etiam sunt utilia, vel quia mixtione cum aliis; vel imminuta dosi imminuitur virtus, vel quia sic requiruntur pro extremis morbis, qui non cedunt benignioribus remediis, & ideo non oblita ab Arabibus: Sed minus usitata fuere, quia non omni tempore fuerunt periti eorum operarii, qui post Paracelsum magis instructi melius operantur illa.

Ad 3. respondetur: quod omnes Authores citati deterriti fuerunt in inventione novi medicamenti, quod plures viderunt perdere, quia offerebatur ab ejus operariis; postea verò cognita virtute illius, vi & efficacia cœpère sicut & reliqua spagyrica medicamenta exhiberi à dogmaticis medicis in dosi proportionata in subjecto apto ipsius vim tolerare, & pro morbis ab ipso curabilibus, & ideò revocatũ fuit primũ edictum, & illud ac reliqua spagyrica medicamenta recepta. Tum etiam: quia licet non esset antimoniũ iterùm receptum, non quia inutile esset illud, deberent spagyrica medicamẽta excludi. Tum quia ex nova præparatione benignissimum illud aperimus.

Ad quartum respondetur: Quod medicamenta magis experta, si æquis viribus gaudeant, debent offerri, non tamen semper si inferioris sint virtutis, aut minus grata, ob quæ vitanda plerumque utimur spagyricis medicamentis, inquit enim Primorosius. *Addita igitur fuerunt operationes Chymicæ ad ægrorum solatium, Artis decus, & ornatum, non quidem ut absolutè, sed ut meliùs, & commodiùs Medici mederentur.*

Dices: Quod semper experimur, quod medicamenta Spagyrica, vel nimis nocent, vel minus sunt grata & secura, ergò non est tentandus usus eorum contrà experientiam eorum, quæ experta sunt prodesse.

Respondet Primorosius. *Verùm hæc ex ignorantia istius Artis originem habent, & quorundam nebulonum audacia, qui solum vehementissimis, & præposterà operatione præparatis utuntur. Non enim qualibet chymica præparatio cuilibet medicamento convenit. Plurima enim habent chymici medicamenta valde benigna, minimumque violenta. Eadem, siquidem est materia medica Pharmacopæi Chymici, & vulgaris ex vegetabilibus animalibus, & mineralibus, & omnibus tàm benignis, quàm violentis, quæ in usum medicum venire solent. Præparatio autem Chymica in violentis, quæ noxia sunt, emendat, aut tollit, securiora ea gratioraque efficit. Quin etiam cardiaca & roborantia habent Chymici quàm plurima, vulgaribus sæpè elegantiora, sed sæpissimè plurimi morbi vehementiora postulant: qui imbecilliorum vim contemnunt & eludunt, validioribusque uti petunt.*

RESO-

RESOLUTIO XVII.

Utrum medicina dogmatica debeat uti incantationibus pro curandis morbis?

§. I.

Quid incantatio? & quid prodesse potest? proponitur.

INcantatio est Oratio, vel prex solemnibus verbis concepta, quæ ad Dæmonem dirigitur. Ut Torreblanca deducit ex D. Augustino, *in cap. Igitur 26. quæst. 3.* Incantatores sunt, *qui suam artem peragunt verbis.* Vel ut tenet D. Hieronymus, *in Daniel. cap. 2.* Magi sunt, *qui verbis rem peragunt.* Cum igitur Dogmaticus intendat morborum curationem, & hanc sæpe consequi non valeat per instrumenta supra proposita. Dubitamus; Utrum saltim pro illis morbis curandis deberet Medicus uti incantatione, seu verbis, aut carminibus in hunc finem conducentibus. Plinius anceps fuit: An verba prodessent pro morbis curandis? Zoroastes, Jamblicus, Alkimd, Sinesius, Origines, Pythagoras, Homerus; Theophrastus verbis posse morbos curari affirmant. An illis liceat uti (disputamus) pro morbis curandis?

Primò: pars affirmativa suadetur: quia Medici munus est curare: sed sunt plura verba seu incantationes, quæ plures valent morbos curare. Ergo Dogmatica medicina illis tenetur uti. Probatur minor: Marcellus enim, susurristis verbis tenet necari lumbricos, à faucibus & oculis erui, quæ inhærent; alii facilitant partum his verbis in aure prolatis. *Su, Cymu due*, alii auferri febrem nugantur dicendo. *Sancte Petre & Paule stultum hunc sanate.* Pomponatius tenet quendam solis verbis persanasse duos; alterum ab Erysipelate, alterum à fluxione in inguen. Gatinaria pro insulto Epileptico hæc adducit verba ad aures dicenda:

Gaspar fert myrrham: thus Melchior: Balthasar aurum
Hæc tria qui secum portarit nomina Regum;
Solvitur à morbo Christi pietate caduco.

Taranta pro eodē morbo iis utitur verbis ad aures prolatis. *Purget & mundet & muniat nos.* Gordonius in idem ex D. Matthæo hæc desumpsit verba. *Erat spumans & stridens.* Trallianus ut curet podagram, collegit herbam altercum ante solis occasum; Luna existente in Aquario, aut piscibus; & dicit hæc verba: *Adjuro te herba sacra per sancta nomina Joath, Sabath & Donac Eloi, Deus qui terrā formavit, & fecit mare fluviis abundans fluentibus, & qui exsiccavit uxorem Loth in statuam salinariam, adjuro inquam te ut resistas fluxione pedum.* Ad dentium dolores fertur verba hæc prodesse *Galbas, Galba, Galdei, Galda*; ad fluxum sistendum sanguinis: *Charat, cara, sarite, confirma, consona, imabolite*: Cardanus his utitur verbis: *Sanguis mane in te: sicut Christus fecit in se, sanguis mane in tua vena, sicut Christus in sua pena, sanguis mane fixus sicut Christus fuit crucifixus.* Cato luxata mēbra tenet iis verbis restitui; *Danata Daries, Dardaries, Astararies.* Ad morsum canis rabidi alii hæc proponunt verba. *Irioni, Rhibori, Eslera, Huder, fate*; Alii hæc: *Pax max, drux, adimax*: Sanguinem aliqui sistere tenent, si digito posito, loco ex quo fluit hæc proferantur verba: *Soc non, Soc non, Soc non,* Marcellus Paronchimiam curat his verbis: *Pu, pu, pu, nunquam ego videam per parietem repere.* Varro coxendicem

tem curat his verbis : *Sista, pista, rista, xista* ; Alii hæc afferunt verba pro coxendice. *Negat Apollo, pestem crescere quam nuda virgo restringat*. Alii pro morsu canis rabidi hæc proponunt verba, *Gax, pax, max, Deus adimax*. Cantu seu carmine plures curari morbos tenent D. Thomas 22. *q.* 95. Turrecremata, *cap. sed & illud, cap. fin salutat ore* 26. *q.* 2. Sanchez *lib.* 2. Decalogi, Jacob Graffias *lib.* 2. *decision. cap.* 5. Petrus Vinclef, *lib.* 3. (*de maleficis*. Lucanus *Pharsal.* 7. Propertius *lib.* 3. *ecloga* 8. Alchindus *lib. de effectib. & project. radior.* Theophrastus. Si inter devorandum, quid in tonsillis affigitur excludi tenet dicendo: *Egredere os, quemadmodum Jesus-Christus è Sepulchro Lazarum eduxit & Jonam ex Cete* : Vel apprehensio manu gutture dicendo: *Blasius Martyr, & servus Christi dicit; aut ascende, aut descende*: Alii epilepticos reduci tenent in aure, *Purget & mundet, & muniat nos titulus triumphalis, Iesus Nazarenus Rex Iudæorum.* Cardanus Weckerus & Mizaldus, plura hujusmodi verba pro morbis curandis adducunt : Marcellus verbis posse sordes excludi ab oculis tenet, Aëtius aliis prolatis dicit dolores dentium curari. Jovinian. dicit: Apuli oppidanos, quibusdam carminibus prolatis rabiem curasse : Agrippa plura superaddit exempla.

Secundò : Galenus medicum Dogmaticum requirit Rhetoricum, non alia ratione : nisi quia verbis possit devincere morbos : Ergò dogmatica medicina debet uti verbis prolatis, pro morbis curandis.

Tertiò : Jus permittit uti incantationibus pro curandis morbis, sed ut patet ex dictis verbis & carminibus morbi curantur; ergo dogmatica medicina hoc instrumento debet uti ultra supra annumerata. Probatur major. Tùm ex Divo Paulo ad *Colossens. cap.* 3. *Omne quodcunque facitis in verbo aut opere omnia in nomine Domini Jesu-Christi.* Ex quo apparet, licere verbo operari. Tùm ex Jure Cæsareo. Constantinus enim, *lib.* 4. *C. de maleficiis* dicit, *nullis criminationibus implicanda sunt remedia hominis quæsita corporibus*, & patebit latiùs *infrà*.

§. II.

Qualis verborum usus liceat pro curandis morbis?

VErba ad curandos morbos, vim habent recipere ex Summa Dei potestate; vel ex propria verborum vi, & efficacia; vel ex pacto cum Dæmone tanquam signa illius pacti.

Resolvendum primò : Quod possunt habere virtutem verba sanandi morbos, quatenus concurrit Deus, & ideò licet Medicis uti verbis & deprecationibus, ut à Deo consequantur ægrorum sanitatem.

Probatur : Tùm ex Christo Domino, qui verus est Medicus, & qui vera est potestas, qua utitur pro morbis curandis, & qua usus fuit, dum tot ægros sanavit, leprosos, paralyticos, lunaticos, lycanthropicos, cæcos, surdos, febrientes, hydropicos, convulsos, immò & Lazarum quatriduanum suscitavit verbis, ipsos ad sanitatem, & ad vitam reducendo, quia ut inquit Divus Chrysostomus, *homil.* 25. *Cessit extemplò natura ubi Christus jussit:* Prophetæ ante ipsum, & post ipsum Apostoli, & innumeri Sancti verbis & deprecationibus consecuti sunt morborum curationes, ita ut hac præcipuâ virtute, sint collocati in numero Sanctorum

Et Medici sancti D. Lucas Evangelista, Cosmas & Damianus, Panthaleon, Ursicinus, Cyrus Martyr, sanctus Samson, Zenobius, Diomedes, sanctus Antiochus, nec solum usi sunt medicina, sed verbis, orationibus: & deprecationibus, quibus morbos curabant. Præterea: quia ut tenet Divus Thomas, *Spingerius, parte 2. q. 2. cap. 6.* & admittit Francus. Tunn licet uti verbis, & deprecationibus pro morbis curandis, dum verba non continent aliquid expressè ad invocandum dæmonem, nec continent verba ignota, in quibus lateat aliquid superstitionis, nec aliquid falsitatis in verbis continetur, nec aliquod vanum, nec ponitur spes in modo proferendi, aut dicendi, aut in aliquo quod non pertineat ad divinam Reverentiam, & præcipuè dum effectus committitur divinæ Potentiæ, & ab ea expectatur morborum curatio. Ergo licet dogmaticæ medicinæ & ejus Professoribus uti verbis, & deprecationibus, ex quibus divina ope fiat morborum curatio.

§. III.

Verba, & carmina omni carent ex se agendi potestate.

RESolvendum secundo. Quod carmina, verbave ab hominibus prolata nullam habent naturalem virtutem ad morbos sanandos, sed solum se habent ut signa affectuum proferentis, sic tenet Torreblanca, *lib. 11. Practica juris Spiritualis cap. 10.* quæ verba nullam habere physicam potestatem, seu naturalem ad effectus operandos visibiles confirmat ex Divo Thoma, *2. 2. q. 96. art. 4*, tenent Cajetanus, Rosel, Tabiena, Armilla, Sylvest. & alii Summistæ *in cap. incantatio*: & tenet Veracruz *li. 2. de Anima specular. 2.* Azor *tom. Moral. lib. 9. cap. 25.* Anania *de natura demonum, lib. 4.* Ciruelo *de superstitione p. 3.* Victoria *in relect. de magia. num. 34.* Del-Rius *lib. 1. magiæ cap. 3. q. 4.* Lessius *li. 2. de Iustit. cap. 43. dub. 10.* Stephanus Pabulus *in D. Thom. p. 1. q. 5?. art. 1. disput. 2.* Soncus *de Religion. tract. 3. cap. 8.* Beza *p. 1. casu 24.* ex Juris Professoribus, Martinus de Arles *tract. de superstit. ex num. 9 ex Oceano juris tom. 10. epist.* Simancas *de Cathol. institut. titulo 63.* Paulus Grilland. *de Sortileg. q 6. num. 8.* Azpilcuera *in manuali cap. 11.* Jacob Graffiis *lib. 2. decisionum cap. 3. & cap. 5. n. 1.* Zerola *in praxi episcopor. tom. 1. quæst. 10.* Llamas *in Methodo cap. 3.* Majol *tom. 1. colloq. 3.* Sequuntur ex medicis Hippocrates, *lib. de sacro morbo.* Galenus *lib 2. & 7. simplic.* Geropius *in Hermathena lib. 1.* Fernelius, *lib. 2. de abditis rerum causis cap. 16.* Horatius Augenius, *lib. 2. cap. 7.* Andreas Laurentius, *lib. 1. de virtute Regis Galliæ cap. 5.* Cesalpinus *lib. 6. de investigat. dæmon. cap. 22.* Codronchus *lib. 6. de morbis venefic. cap. 2.* Forestus *tom. 1. observationum cap. 15.* Bayrus *lib. 2. de fascinat. c. 11.* Alfarus *tract. de las heridas de caveza cap. 2.* Fragos. *Chirurg. q. 90.* & inter Recentiores Sennertus *tom. 3. titulo de fascinat.* Francus *in campo elysio quæst. 22.*

Probatur primo. Vox est sonus prolatus ab ore prosiliens ex aëre verberato a lingua & larynge, sed naturaliter ex hac aëris verberatione solum resultat sonitus, ex quo naturaliter nihil causatur, nisi quod sumatur ut signum alicujus internæ affectionis, vel ad placitum conceptuũ mentis ad quæ omnia passive se habet pro nutu audientis, vel placito gentiũ significãdo, ergo in illa nulla est agendi virtus morborũ curatrix.

Probatur

Probatur secundo. Si verba aut carmina prolata haberent aliquam potestatem agendi, maximè, quia ut tenet Alchindus *lib. de effectib. & projectu radior.* ab ipsis verbis atque desiderio, dum aliquid precamur, derivantur radii, qui efficiunt quod optamus. Sed hunc impium errorem confutant Nicol. Eymericus *in Directorio Inquisitorum p. 2. q. 4.* Franciscus Picus Mirandulanus *lib. 7. pranot. cap. 6.* & ut tenet Torreblanca, coincidit cum errore Avicennæ, qui tenet orationes & exorcismos habere vim ex ordine naturæ, quam ipsis tribuit verbis, quemq; refutat etiam Martinus Del-Rio, *lib. 2. magicar. quæstionum,* Et probat ratio: quia illi radii cum sint vocum effectus, minorem quam illæ haberent virtutem. Si enim convicti sunt, quod verba non habent vim agendi, multo magis convinci debent, ut radios non producant, & ipsi adhuc producti vim sanandi non habeant. Præterea: quia vis sanandi in rebus naturalibus debet esse virtus morbo contraria, cum *contraria contrariis curentur*; nec est cur in radiis admittatur naturalis virtus, quæ opponatur morbo.

Probatur tertio: Verba consistunt in sonitu, qui est res fluxilis, & in transitu consistens seu in via; sed talia entia nequeunt causare effectum naturalem permanentem, nec permanentes habere virtutes, ut probant Abulensis *in Levit. cap. 19.* & *Exod. 20. tom. 1. q. 1. & 8.* Paralipom. 2. *c. 14. quæst. 12.* Holcot. *in sapient. sect. 159.* Cirvelo *de superstit. p. 3. cap. 12.* Majol *tom. 2. Canicul. colloq. 5.* Martinus del-Rio *lib. 3. mag. quæst. 8.* Suarez *de Relig. tom. 2. cap. 15. num. 26.*

Ex quibus convincit idem Torreblanca loco citato.

§. IV.

Ope dæmonum possunt carmina, & verba prolata varios producere effectus morbosq; curare.

Resolvendum tertio: Quod ope dæmonum carmina & verba prolata possunt mira efficere, & varios morbos causare & curare. Patet exemplis supra adductis carminum, & verborum, quæ proponuntur pro morbis curandis, quæ cùm non habeant vim operandi à Deo, nec à se, à dæmone necesse est obtineant vim.

Probatur ex Divo Hieronymo *in Danielem cap. 2.* ubi dicit: *Magi sunt qui verbis rem peragunt.* & Divus Augustinus *in cap. Igitur 26. q. 3.* inquit: *Incantatores sunt, qui suam artem peragunt verbis.* Livius tantam ei tribuit vim *libr. 1.* ut narret fuisse Romanis carmen, quo poterant fugare inimicos; Similiter & sagæ plerumq; sanitatem consequntur prolatis vel susurratis quibusdam verbis, quæ non possunt illam operari, nisi ob pactum cum dæmone, ut tenet Sanchez *lib. 2. decal.* Martinus del-Rio *lib. 3. Mag. quæst. p. 2. q. 4.* Suarez *tom. 3. p. 3. disp. 15.* Ratio est: quia verba (ut probavimus) non agunt, nec possunt sagæ instituere cæremoniam Divinam, ob quam ope Dei operentur, nec Deus posset ab illis cogi ad operandum, ut Torreblanca probat ex Divo Thoma 1. *p. q. 110. art. 3.* & *lib. 3. contra gentes cap. 13.*

Præterea patet: quia Dæmon potest miracula facere, & consequenter Incantatores, qui ope ejus operantur, per verba, carmina, & incantationes, & mira facere, & morbos valebunt curare. Illius virtutem expertus fuit Job: inquit *cap. 1. Egressus à*

Facie Domini Sathanas percussit Job ulcere pessimo : & ejus ope incantatores possunt, quidquid Dæmon, ut tenent D. Augustin. *lib.3. de Trinitate, cap.3.* Raphael de la Torre, *tom. 2. de vitiis oppositis Religioni, q. 95.* Docuitque Christus Dominus *apud Mattheum cap. 24. Surgent Pseudo-Christi, & Pseudo-Prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia.* Ex quibus convincitur Seneca *lib.30. cap. 2.* qui judicavit incantatorum opera esse fictitia: possunt enim & morbos curare, & causare, & alios producere effectus, sive per alterationem veram, & applicando activa passivis, sive per propriam virtutem, qua fruuntur ratione propriæ naturæ, sive per illæsionem, ut deducitur ex Petro Lombardo *in secundo sent. dist. 7.* ex D. Thoma 1. *p. q. 114.* ex Buling *de magia lib. 1. cap. 7.* & ex Bonaventura *de praecept. Decalogi disput. 3.*

§. V.

Dogmatica medicina non datur uti dæmonis ope.

Resolvendum quartò. Quod medicina dogmatica non debet uti verbis superstitiosis, aut carminibus pro morbis curandis, etiamsi nullis aliis auxiliis valeat ægrorum sanitatem consequi: *sic sequenti Resolutione* demonstrabimus latius.

Probatur primò. Quia ut tenet Frænus à Reyes *quæst. 22.* Nec uti licet verbis divinis ab Incantatoribus prolatis pro morborum curatione: ergò multo minus reliquis superstitiosis. Patet antecedens ex Divo Chrysostomo *in Mattheum*, ubi dicit: Quod *si Evangelii verba ab iis hominibus prolata curarent morbos, melius eos curarent audita in Ecclesia* : & Divus Augustinus *in Evangelium Sancti Joannis* dicit: *Illi qui seducunt per ligamenta, precationes, & per machinamenta inimici, suis precationibus miscent nomen Christi, ut lateat ipsa seductio.* Nec ipsi Dæmones perfectam præstant per hæc verba sanitatem, quam semper contendunt auferre ab hominibus, ut Fernelius tenet, *lib. 2. de abditis rerum causis c.16. Nam licet Dæmon ægrū persanare possit, tantum beneficium in hominem, quem perpetuò insequitur invidia conferre nequaquam vult:* & si quando præstat, id est ad tempus, & vehementior postea morbus redit.

Probatur secundò: Medicina dogmatica est scientia naturalis, quæ docet naturali modo morbos curare per medicamenta, quæ præstitit illi Deus, & sunt illa creata ex terra, ut docet sacra Pagina, ergo non debet admittere, quæ tribuuntur à Dæmone.

Probatur tertio, ex decretis omni ætate prohibentibus medicinæ uti dæmonum ope pro curandis morbis. Apud Athenienses lege cautum fuit; ne quis verbis mederetur, & in Achaia lapidibus obruta fuit mulier legis rigorem experta contra eos, qui verbis curabant morbos. Imperator Caracalla lege idem sancivit. Martinus del- Rio refert Ypris quendam condemnatum fuisse : quia sanctæ consecrationis recitatis verbis omnia sanabat vulnera. Divus Thomas *p. 2. quæst. 11. art. 4.* execratur verborum abusum pro curatione morborum, præcipue si sint verba sacræ Scripturæ, inquit enim : *Sic non solum per Apostasiam à fide, verum etiam perfidia sacrilegii vitium incurrat, atq; ipse Creator amplius offendatur, & ut majori opportunitate plures ruere faciat, Cùm sacris rebus videant hujusmodi pacta commendari* : Nec aliter, quam pacto possent verba curare mor-

morbos; quod à Dæmone edoctus Paracelsus fatetur, dicens: *Syrupi & Apozemata sunt medicinæ hominum, verba & characteres Dæmonum.*

Probatur quartò, (ut probavimus) qui verbis aut carminibus curant morbos, sunt incantatores; sed uti incantationibus medicinæ, quæ est scientia naturalis à Deo communicata hominibus in subsidium suæ salutis, non permittitur: ergò non debet uti verbis aut carminibus pro curatione morborum. Probatur minor ex sacra Pagina *Levit.* 10. Ubi minatur declinantibus ad Magos, superaddens: *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitamini, ut non polluamini per eos:* ergo nec dogmatica medicina utens illis debet pollui.

§. VI.

Solvuntur primò posita fundamenta contraria.

AD primum respondetur: Quod munus medicinæ dogmaticæ est curare, vel opem divinam implorando à Deo, à quo ipsa medicina fuit creata, vel utendo auxiliis in hunc finem ipsi præstitis. *Creavit enim Altissimus medicinam de terra:* id est, medicamenta, quæ suis virtutibus naturalibus à Deo in hunc finem illis præstitis morbos profligare valent.

Ad secundum respondetur: Quod Galenus optat Medicum Rhetoricum, ut suadeat facienda ægris; non tamen optat illum impium, & qui utatur remediis ope dæmonum operantibus; sed suis tantum naturalibus viribus, quas unicuiq; præstitit Deus, ut tanquam instrumenta medicinæ prodessent pro morbis curandis.

Ad tertium respondetur: Quod D. Paulus docet: quòd operemur verbo, & opere, conantes à Deo consequi, quod exoptamus. Et hæc omnia in nomine Domini Jesu Christi. Nec Justinianus suadet contrarium, cùm sacra pagina doceat declinare ab Ariolis, & Incantatoribus, nec leges suadent nisi licitum, quale est quærere omnia auxilia, ex quorum usu anima non contaminatur; nihil enim prodest homini, si animæ detrimentum patiatur; nec ex dæmone admittere sanitatem licitum fuisse ignoravit antiquitas; cùm (ut vidimus) Ethnici legibus id vetaverint, & punitionibus impedierint, & latius subsequenti Resolutione patebit hæc doctrina.

RESOLUTIO XVIII.

Utrum dogmatica Medicina pro morbis curandis debeat uti appensis sigillis aut characterismis?

§. I.

Status difficultatis & fundamenta admittentium characterismata, ponuntur.

REcepit vulgus, per verba prolata, scripta, aliasve figuras, puncta, lineas, aut characteres in papyro scriptas, metallis, annulis, laminisve insculptas, morbos curari. Inquirimus; An liceat dogmaticis Medicis uti illis, dogmaticæque medicinæ illa reponere instrumenta, quibus utitur pro morbis curandis.

Videntur hæc esse recipienda primò: juxta Judæorum Caballisticam artem magiamve inter ipsos receptam, quæ iis utebatur, & illam ab Adamo dimanare contendunt Judæi, seu Hebræi, non scripto modo, sed per traditiones ab ipso derivatam in homines, Joseph Carnicoph. Rab. Racanath. Abrach, Æphia in Ramban.

 judi-

judicant, tamen Sectatores in Caballa, ut tenet Torreblanca, complecti universam philosophiam divinam, & humanam, & omnium rerum doctrinam, non rationibus, sed nominibus, characteribus, numeris, figuris, punctis, & symbolis, ut tradunt Cœlius Rhodiginus, *libr.* 14. *antiq. lection. cap* 102. Petrus Cirvelo Dorocensis, *in Apologia contra Caballam*, & *tract. de superstitionibus p.* 3. Benedictus Pereyra *lib.* 1. *de magia capit.* 10. Horos. Covarrubiens. *libr.* 2. *de falsa Prophetia, cap.* 18. Martin. del-Rio *lib.* 4. *Mag disput. p.* 1. *quæst.* 2. Joannes Azor *Institution. Moral. p.* 1. *lib.* 9. *cap.* 23. & ex hac doctrina ut refert Majolus *tom.* 3. *colloq.* 1. apud Judæos receptum erat, quòd pro morbis curandis licebat uti characteribus, & quibuslibet aliis remediis, ex quibus posset consequi salus, etiamsi magica arte, & ope dæmonum operarentur, & ideo Phylacteria vendere in templo licebat, quibus magica vi consequi posset sanitas, quia saltim gratia finis licitam fuisse apud ipsos fuit receptum. Ergo dogmatica medicina in hunc finem debet illa recipere.

Secundò: Pluribus hujusmodi auxiliis usi sunt antiqui pro morbis depellendis: ergo illis debet uti dogmatica medicina. Probatur antecedens. Marcellus Empiricus Hæmitritæum curat per hæc verba: *Habraca dabra* papyro taliter inscripta & collo appensa. Trallianus Herculis imaginem suffocantis leonem in annulo inclusam, tenet colicos morbos, & dolores posse curare: sicut & ferreum annulum, in quo sit inscriptum, *fuge, fuge, heu bilis alauda quærebat*: tenet & podagram curari lamina aurea, in qua luna existente in leone inscribatur versus Homeri. De Galeno traditur tractatum edidisse de Medico Homeri, in quo plura erant hujusmodi remedia. Eudemus annulos faciebat inscriptis verbis, per quæ fugabantur serpentes. Polydorus Virgilius meminit Servilium liberatum à morbis oculorum, gestata in collo charta inscriptis *P. & A.* Vidit annulum dæmonem expellentem ex corpore Philosophus. Thebit traditur similes fecisse annulos. Plato credit Gygem habuisse annulum, quo se invisibilem reddebat. Averroës fidit characteribus promò bis curand s. Ludovicus dulcis judicat ex figuris syderũ in gemmis inscriptis provenire indicibiles effectus. Platonici idem crediderunt. Trallianus podagram curat cum herba verbis quibusdam in positis; ergo sunt plures inscripti characteres, quibus antiqui varios curabant morbos.

Tertiò: inter res naturales miræ sunt amicitiæ seu sympathiæ, & inimicitiæ seu antipathiæ, ob quas conservantur, & corrumpuntur ab inimicis, quibus licet uti pro iis consequendis effectibus; ergo cum possent esse similes antipathiæ inter characteres & morbos licebit dogmaticæ medicinæ illis uti. Patet antecedens: quia ut inquit Radonæus, quasi cogente naturali lege, alii se diligunt; alii se odio prosequuntur. Cæsar sic convictus amavit Marium, Damon Pithiam, Orestes Pyladem, Esau odivit Jacob, Etheocles Polinecem, lupum ovis, elephas Rhinocerontem, crocodilus Ichneumonem. Tinnunculus accipitres terret, leonem gallus, torpedo simiam, aquila draconem, felis murem; cornix noctuam, milvus pullum: sic concordes reddidit natura pavones, & columbas, turtures & psittacos, merulas, & turdos,

dos, hircos & equos, oves & capras, balenam & hegeterum; & inter stirpes, vitem & ulmum, rutam & oleam, myrtum & laurum; sycilla occidit reliquas plantas; olea & quercus viciniam renuunt; vitis & brassica, felis & arundo; nux & quercus.

Quarto: pro sanitate consequenda, vel alio bono, tenent plures, licere uti ope dæmonum: ergo pro morbis curandis etiam licebit dogmaticæ medicinæ uti characteribus, appensis, sigillis, etiamsi sola ope magica valeant operari. Probat antecedens Felix Malleolus *tomo 2. libr. 6.* Et confirmat: quia Germano Episcopo in curia Regis Britanniæ verbis asinum mortuum reducere ad vitam fuit permissum. Et Paracelsus *lib. de cælesti medicina* dicit: non referre, *An Deus an Angelus, an Diabolus ægro opem ferat? modò curetur æger*: quia Divus Lucas inquit: *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Et Hispani communiter dicunt: *Hagase milagro, hagale el diablo.* Et concludit: quod si aliud remedium non sufficit, pacto dæmonis curare non est contra Deum: quidquid Theologi dicant. *Sunt qui judicent*, idem tenuisse Scotum 4. *dist.* 34. licet Majolus aliter sentiat, Azor, Archidiaconus, Baldus, Bartholus, & Salicet relati à Camill. *libr. 1. de signif. verborum cap.* 17. & Moura *sect.* 1. tenent, incantationem ad vitandum aliquod malum esse licitam, & probant *ex lege eorum, C. de malef.* & ex alia *lege* 12. *tabular.* quibus assentitur Hispana lex *tit.* 23. *p.* 7. in quibus admittitur sedare maleficio tempestatem, maleficio commissum esse actum bonum. Idem confirmat Sanctorum exemplum, qui usi sunt dæmonum ministerio pro rebus non omninò necessariis. Divus Thomas probat 2. 2. *q.* 9. *art.* 3. Quòd Divus Jacobus fecit Hermogenem ad se adduci per dæmonem. Divus Dominicus dæmonem coëgit ad tenendam noctu candelam. Joannes de Sanctis narrat *lib. 1. hist. Orientalis cap.* 91. quòd D. Tecla dæmonem coëgit ad ministeria domus obeunda. Hortiz refert de Martino Verox Franciscano, illum videlicet coëgisse dæmonem, ut ipsum supra se portaret per fluvium; & lapides ad Monasterium conceptionis Toleti; ergo licebit Medicis characteribus, & aliis hujusmodi uti pro salute ægrorum consequenda, licet non operentur, nisi ope dæmonum.

§. II.

Characterismata nullam habere vim naturalem traditur, nec appensa:

RESolvendum primò. Quod characteres, appensa & sigilla nullam habent vim, ob quam debeat Medicus per illa sanitatem procurare. Probatur: quia virtus ad operandum, aut est naturalis, quæ naturalibus rebus inest ex propria natura, & petit operari juxta ordinem rerum naturalium; vel est supernaturalis, quæ excedit vim & modum operandi omnium creaturarum, qualis est virtus Dei, quæ efficit miracula, vel est ultra naturam, non tamen excedit modum operandi cujusvis creaturæ, qualis est virtus operandi Dæmonum: quæ excedit communem modum operandi juxta ordinem rerum naturalium, & ideo prodigia faciunt, operantur tamen ut creaturæ, & ideò non facit miracula, sed characteres & sigilla non operantur miraculosè, & per virtutem Dei absolutam: quia, ut diximus ex Divo Thoma, nequit

crea-

creatura cogere Creatorem ad operandum & ideo per illa nequeunt homines Deum cogere ad operandum. Nec operantur juxta ordinem naturalem: quia non habent virtutem agendi; nec prout sunt entia naturalia, haberent enim illam ante characterismata, neque ut sunt entia artificialia, quibus nulla est virtus agendi, ut probat Torreblanca, & Scaliger *lib. 16. de subtilitate, cap.* 349. ex Langio *epistola* 33. ex Vallesio *lib. de sacra philosophia. cap.* 3. Et suadet ratio: quia sunt quantitas continua, aut discreta, quibus denegat Aristoteles *capite de quantitate*, vim agendi, si scribantur, sunt quædam signa scripta conceptuum, seu vocum, quæ nullam adhuc in se habent vim agendi; ut probavimus; nec characteres, aut sigilla morbo possunt opponi, cùm non sint sub eodem genere; nec ratione materiæ, quæ non agit; nec ratione formæ, quæ non est physica, sed artificialis, cui denegatur agere: ergò non debet illis uti medicina dogmatica, quæ debet uti ope Dei, ut diximus, & dixit David: *Ipse enim omnes infirmitates sanat verbo virtutis suæ.* Et per illam Angelus Gabriel Tobiæ visum restituit; & in probatica piscina plures sanabat per Angelum moventem aquas: sic per Elisæum curavit lepram Naam Syri: per D. Paulum claudum sanavit, & plures ægros per ejus umbram, & per manus impositionem: inquit enim. D. Marcus: *Super ægros manus imponent, & benè habebunt.* Vel ope naturali, qua carent, ut probavimus.

§. III.

Dæmonis virtute valent characteres & sigilla morbos curare.

Resolvendum secundò, quòd virtute ultra naturali dæmonis per characteres, sigilla & appensas figuras possunt morbi curari, & alia fieri portenta, quæ medico fugienda.

Probatur; Tum ex exemplis adductis, quæ probant per appensa & characteres curari morbos aliquos, & cum non ope Dei, aut viribus naturæ, ut probavimus, restat ut ope dæmonum fiat curatio. Tùm quia ut tenet Moura omnium Doctorum est regula generalis: quod omnis observantia vel cæremonia ad cujus præsentiam consequitur salus, solâ ope dæmonum possunt promittere sanitatem, quæ fugienda ex dictis antecedenter: & docet Divus Augustinus *in libro* Cypriano attributo *de duplici Martyrio.* Tertullianus *lib. de anima cap.* 57. Divus Thomas 1. *Corinthior. lect.* 1. *Nolo vos fieri socios Dæmonum*: admittunt Patres: tenent Concilia: Sacri Canones, ut testatur Synodus Hildesheymensis *cap.* 1. *tit. ult.* quæ habetur *tom.* 3. *concilior.* & apud Gratianum *tota causa* 25. 26. Farinacius refert plures *pract. q.* 20. *Consil.* 10. *num.* 6. Concilium Lateranense, sub Leone 10. *sess.* 9. *titulo reformat. Curiæ & in Constit. Ratisbonensi.* habita *eod. tom.* 3. Idem tenent leges civiles, & disputant contra contrarium errorem. D. Thomas 2.2.*q.*95. *art.*1. ubi Cajetanus; *& quæst.* 96. *art.*2. *ad Tertium*, *opusculo* 25. *cap. ultimo,* ubi concludit, esse hanc doctrinam manifestam, & *in* 4. *dist.* 34. *q. unica artic.* 3. *ad* 2. Scotus *lib.* 8. *de Justitia, quæst.* 3. Cirvelo 1. *p. cap.* 2. Sanchez *lib.* 7. *de Matrimonio,* Suarez *tom.*1. *de religione, lib.*2. *de superstit. cap.*8. Comprobant *ex Genesi* 3. *Ponam inimicitias inter semen tuum & semen ejus:* Ubi per inimicitias omne genus earum intelligunt habendum cum Dæmone; nec causa utilitatis posse haberi amicitiam. Martinus del-

del Rio vertit: *ponam bellum irreuocabile ex Iob 40. vers. 27. memento belli, nec vltra audeas loqui, & 1. ad Corinth. 10. Nolo vos fieri socios Dæmonis*; & *in Levit. 19. & 20.* & *Deuteronom. 18.* A Deo pœnis comminatoriis, etiam usque ad quartam generationem prorogandis, prohibetur versari cum Ariolis: & Christiani in Baptismo abrenuntiamus Diabolo adhuc pro omni vtilitate, quæ ex ipso promittatur.

Probatur ultimo: Dæmon ita flagrat odio inexplicabili in homines, & desiderio nos interficiendi corporaliter, & inferendi quæcunque mala corporalia, quod odium est immutabile, ut si esset in ejus potestate, jam homines deperijssent, ergò ope illius non debet uti Dogmatica medicina, nec debent homines hæc ab illo expectare: patet antecedens ex D. Ioanne 8. *vers. 44. Ille homicida erat à principio?* & ex Divo Petro? *Aduersarius vester Diabolus circuit quærens quem devoret?* & ex Clemente Romano, qui inde infert *lib. 2. de recognit. Testes, cœlum, & terram inquit Petrus. Quòd si quantumcupit inimicus deservire permitteretur etiam à Deo, olim omnes homines deperiissent.*

§. IV.

Contrariæ soluuntur objectiones, & fundamenta.

Ad primum respondetur; quòd ut probavimus: jure Diuino prohibitum est uti ope Dæmonum siue in bonum, siue in malum finem, non enim excusat quod fiat in bonum finem, quia docet Divus Paulus *ad Romanos 3.* Quod *non licet facere mala, ut eveniant bona*: Nec ex Arte Caballistica quidquam conuincitur: quia origo, & fundamentum Artis est falsum: & solo Dæmonis pacto vim habet agendi, cum quo licet Iudæi impij fuerint in commercio, nobis est fugiendum: expertus enim fuit Rex Ochozias pœnam delicti *Regum 4. c. 1. Nunquid non est Deus in Israël, ut eatis ad consulendum Belcebub Deum Acherontis, quamobrem hæc dicit Dominus: de lecto super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.* Si enim nullis dogmatica medicina valet auxilijs morbos curare, vel Deus sic vult contra quem Dæmonis nulla est vis; vel incurabilis est morbus auxilijs humanis; & tunc cedit medicina, & recurrendum est ad Deum, in quo stat plena potestas vitæ, & mortis.

Ad secundum respondetur; quòd fatemur, quòd Dæmonis virtute & pacto possunt sigilla, characteres, appensa, & alia hujusmodi morbos curare; sed non est licitum Dogmaticæ medicinæ illis uti; quia medicinis vim naturalem habentibus ad curandos morbos debet uti, vel recurrere ad Deum, qui nobis illam limitatam dedit ut memores ipsius tanquam ad primam causam ad ipsum recurramus.

Ad tertium respondetur; quòd licèt dogmaticis liceat uti rebus, quæ sympathiam aut antipathiam habent cum causis salubribus, aut morbosis, quia habent virtutes naturales agendi; non tamen characteribus aut figuris, quæ nullam ex se & naturaliter vim agendi habent; sed tantum à dæmone, cujus ope non licet uti, quia inimicus est hominum; & nòn salutem, sed eorum quærit tribulationes, pœnas, pericula ad mortem: ex quo Origenes deducit ad Deum recurrendum: *Quia non sumus Idolorum, nec incantationum, neq; auguriorum, neq; Divinationum, neque maleficiorum; nec Philacteriorum, nec ullius ho-*

rum, quæ sunt servitus dæmonum, & diaboli seductiones; sed Domini sumus, qui dominatur vitæ & morti.

Ad quartum respondetur: quod divina lege, ut probavimus, prohibitum est, sive in bonum, sive in malum finem, uti dæmonis ope, ita ut nec ad auferendum maleficio inductum morbum hoc liceat, quia ut probat Sennertus *tom.* 3. & tenet Torreblanca *in Practica de jure spirituali*: nullo modo potest licite Magus uti arte sua ad tollendum maleficium; nisi expressè vel tacitè invocando dæmonem, ut docent Martinus de Arles *tract. de superstit.* Joannes Nider *precept. cap.* 10. Navarrus *in manuali cap.* 11. Suarez *de religione lib.* 2. *c.* 18. Sayrus *in Clavi Regia lib.* 3. *cap.* 7. Bonacina *in precepta Decalogi disput.* 3. *q.* 5. Ratio est: quia cum dæmonis virtute hæc fiant, nisi ipsum orare, nequit magus quidquam agere. Nec Leges Civiles contra Dei decreta quidquam convincunt: quia Legislatores errarunt ex sui sæculi ignorantia, ut inquit Torreblanca; nec quod illicitum est, potuerunt facere licitum, & pacta in bonum finem sunt illicita, ut Martinus del-Rio probat *lib.* 6. *Magiæ.* & Martin. de Arles *in tract. de superstit.* Sanchez *tom.* 1. *Decal.* Majolus *tom.* 1. *colloq.* 3. Actus enim per se malus à nemine licitus valet fieri, ut tenet D. Thomas 2. 2. *q.* 78. *art.* 4. Soto *de justitia & jure* 3. & convincit doctrina D. Pauli: *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*

***

RESOLVTIO XIX.

Vtrum medicina dogmatica debeat pro morbis curandis uti Impsalmis & Salutatoribus?

§. I.

Aperitur difficultatis occasio.

Tria instrumenta proposuimus, quibus utitur dogmatica medicina pro morbis curandis, ultra illa, incantationes & characterismata sæpè conducere ad curandos morbos admisimus; sed illis non esse utendum, quia ob pactum cum dæmone operantur, & illius virtute qua non licet dogmaticæ medicinæ uti, Impsalmatores & Salutatores morbos etiam valent curare, sine aliquo ex instrumentis enumeratis, & ideò inquirimus; an his liceat medicinæ uti pro curandis morbis. Sunt Impsalmi quædam orationes, ex certis verborum formulis confectæ, præsertim ad vulnera medenda, & morbos alios curandos, ut tenet Torreblanca, & Moura. Impsalmatores differunt à Salutatoribus: quia Salutatores utuntur virtute personali illis propria, dependente aliquando ab alia re exteriori, ut halitu, aut afflatu. Impsalmatores curant media cæremonia confecta ex certis verborum formulis, ita ut ex vi operis operati, quilibet posset illis uti. Quod vero dogmatica medicina iis valeat uti auxiliis, sive instrumentis pro morborum quorundam curatione plura suadent.

Primò: Quia ut ex supradictis patet dogmatica medicina debet uti pro morbis curandis quibuscumque auxiliis, quæ non

non fiant virtute dæmonis, & pacto Magorum cum ipso; Sed hujusmodi pactum non impedit: Ergò dogmatica medicina iis curationibus debet uti. Probatur minor: Tum primò. Quia magi nihil valent operari virtute dæmonis: Seneca enim irridet leges duodecim tabularum per quas magi prohibentur, dicens: *lib. 4. c. 7. quæstionum naturalium. Rudis autem antiquitas credebat, & attrahi imbres cantu & repelli, quorum nihil posse fieri tam planum est, ut hujus rei causa nullius Philosophi Schola intranda sit.* Plinius secundus *lib. 30. nat. histor.* de Nerone inquit. *Magos secum adduxerat, magicis enim scientiis cum initiaverat, non tamen cùm Regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit, proinde ita persuasum sit instabilem, irritam, & inanem esse.* Tum secundo Avicenna. Portenta non ope dæmonis, sed viribus naturalibus fieri docuit, & Alkindus sine ope dæmonum fieri radiorum virtute, qui emittuntur à corporibus, verbis, & desiderio junctis cum imaginatione efficere portenta conatur. Tum tertiò Aphrodisæus Epicurus, Simplicius, Democritus, non solum negant, quidquam magos operari ob pactum cum dæmone, sed & ipsos dæmones dari non admittunt, & Averroës *Epistola de Resurrectione*, dæmones dicit confictos fuisse à viris sapientibus, ut coerceant improbos à sceleribus, proponentes eos quasi ultores malorum post hanc vitam. Tum quarto Hippocrates *lib. de sacro morbo.* Galenus *libr. 6. de simpl. medicam. facultatibus, & lib. 10.* Viverius *lib. 5. de venef. & lib. de lamiis.* contendunt, nullum morbum posse causari, nisi à causis naturalibus, & consequenter nec curari. Tum quia uti dæmonum ope præcipue ad curandos morbos admittunt Hermes Trismegistus *in Asculapio cap. 13.* Zoroastes *in Orat. Mag.* Philon *lib. de mundo & plant.* Constantinus *in l. eorum, C. de malefic.* Rex D. Alphonsus *l. 3. tit. 23.* Tum sexto. Quia præcipuè uti insalmis approbarunt plures Inquisitores & Episcopi: ergò ratione pacti cum dæmone non impeditur dogmaticæ medicinæ usus insalmorum, & Salutatorum pro aliquibus curandis morbis.

Secundò: Dogmatica medicina, ut ex supra dictis patet, debet admittere in morborum curationibus eas quæ fiunt Dei potestate, sed Insalmi fiunt per deprecationes & per verba divina, & S. Scripturæ, & invocato nomine Jesu, & facto signo sanctissimæ Crucis: ergo illis debet uti dogmatica medicina.

Tertiò: Salutatores possunt per propriã virtutem hydrophobiam curare sine pacto cum dæmone, ergo eorum curationibus debet uti medicina dogmatica. Probatur antecedens: Tum primò: quia natura præstitit plantis, mineralibus, & animalibus peculiares virtutes ad morbos curandos; nec est minor ratio ut easdem præstiterit quibusdam hominibus ratione propriæ elementationis, præcipuè ad determinatos curandos morbos. Tum quia licet à natura non possit præstari vis sanandi aliquos morbos, posset à Deo communicari aliquibus; quia ut docet Apostolus *ad Corinth. 1. c. 12. Alii gratia sanitatum in uno spiritu; alii operatio virtutum.* Tum quia ut tenet Isaias *cap. 59. Non est abbreviata manus Domini.* Cùm igitur Deus possit sanandi virtutem aliquos morbos communicare aliquibus, hoc non est denegandum Salutatoribus.

Quartò: Aliquibus Imperatoribus Hispaniæ

paniarum, & Galliæ Regibus, aliisque peculiaribus hominibus à Deo sunt communicatæ virtutes, ad aliquos morbos curandos, ad dæmones expellendos à corpore & ad alia efficienda portenta, ergo non denegandum, quod ad peculiares aliquos curandos morbos præstet saluratoribus virtutem.

§. II.

Sunt admittendi dæmones, & pactum eorum cum Magicis.

RESolvendum: Quod Ethnicorum error negantium dari dæmones, & eorum pactum cum magicis, & medio illo hos posse morbos causare, ac curare, opponitur sacræ Scripturæ; sic latè demonstrat Codronchus, *lib. 1. de morbis venef.* per totum librum, & docet sacra Pagina. *Lev. cap. 19. vers. 31.* & *cap. 20. v. 6. Reg 1. cap. 28. vers. 3. Paralipom. 2. cap. 33. vers. 9. Daniel. cap. 1. v. 20.* & *cap. 2. v. 27.* & *cap. 4. v. 4.* & *cap. 5. v. 7. Sapient. cap. 17. v. 7.* & *Matth. cap. 2. v. 1. Acta Apostolorum cap. 8. vers. 9. cap. 13. v. 6.*

Probat secundò Torreblanca: Plura sunt in rerum natura, quæ à Deo non fiunt, non etiam sunt miracula, sed portenta, quæ excedunt virtutem causarum naturalium, & ideo necesse est, quod fiant à Dæmone, ut comprobant Divus Augustinus, *lib. de natura Dæmonum cap. 2.* & *3.* & *lib 2. doctr. Christ. cap. 20.* Divus Thomas *2. 2. qu. 95.* & *96.* Springer *in Malleo p. 2. cap. 2.* Suarez *de Religione lib. 2.* Martinus del-Rio, *lib. 2. Mag. q. 4.* Sanchez *lib. 2. Decalog.* qui similiter comprobat posse magos pacto dæmonis, Dæmones à corpore ejicere; & morbos posse sanare, docuit Christus Dominus apud *D. Matthæum, cap. 24. Surgent Pseudochristi & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam Electi:* Idem demonstrat sacra Pagina in Magis Pharaonis æmulantibus Moysis vera miracula, varia efficiendo portenta dæmonis ope, cujus virtute, & pacto, quidquid dæmon, valent operari, immo ob pactum cum illis pro eorum nutu dæmon operatur, quidquid ipse potest operari, ut docet Divus Augustinus *lib. 3. de Trinitate*, & probat Martinus del-Rio, *lib. 2. Magicar. disquisit. quæst. 9.* dæmones verò operari possunt, quæ possunt Angeli boni, ut tenet D. Thomas *1. p. quæst. 64. art. 1.* & *2. sent. distinct. 7.* & tenet Dionysius Areopagita *lib. de Eccles. Hierarchia cap. 14.*

§. III.

Impsalmi & Impsalmatores reprobantur.

RESolvendum secundò, Quod dogmatica medicina non debet uti impsalmis, nec curationibus morborum ab impsalmatoribus factis.

Probatur ex *suprà* adductis probationibus: Quia medicina dogmatica non debet uti pro morbis curandis nisi virtute divina, vel auxiliis ferentibus opem virtute naturali: Sed impsalmi sola dæmonis virtute possunt morbos curare Ergo dogmatica medicina non debet illis uti. Probat minorem Torreblanca, Moura, & Martinus del-Rio. Tum quia orationes, seu verba prolata nullas habent curandi naturales virtutes, nec aliquid agendi, nisi sint incantationes, de quibus diximus operari virtute dæmonis, & tenent Divus Augustinus, Divus Thomas, Abulensis, & nuper citati Authores. Nec habent vim sanandi divinam ex vi institutionis: quia privatus

tus homo non potest instituere formam illam, quæ ex vi operis producat effectus visibiles, ut probat Suarez *in Divum Thomam p. 3. tom. 3. disput. 15.* Ratio est: quia hæc potestas vel esset ex principiis naturæ quæ non dat virtutem, quæ operetur ultra modum naturalem, quia nemo dat quod non habet, nec est naturalis virtus, quæ cogat Deum ad operandum. Præterea: nec impsalmus potest causare sanitatem tanquam gratia gratis data, quia hæc independens est à formulis verborum, ex quibus fiunt impsalmi, & est alicui propria & à Deo communicata. Impsalmi verò sunt communes omnibus, qui formulas verborum didicerunt, & ratione illorum adquiruntur, ut tenet Divus Thomas 1. 2. *q. 66. & q. 96 art. 1.* ubi dicit: *Qualibet ex gratiis gratis datis, non datur unicuiq;, aut certa observatione, sed secundum arbitrium Spiritus sancti dividentis singulis prout vult.* Ex quo constat: Quod impsalmorum curationes, cùm non fiant virtute naturali, nec divina, debent virtute dæmonis causari.

Dices: quod Impsalmatores utuntur verbis divinis; invocant nomen Jesu Christi, & Sanctorum: Utuntur signo Sanctæ Crucis, quibus est divina virtus: In nomine enim Jesu omne genu flectitur, cælestium terrestrium & infernorum: & ideò ipso invocato dæmon fugit, & nequit consequenter per illud operari; nec cum his verbis compati pactum cum dæmone.

Contra stat: Sed contrarium nos docet Christus Dominus, *apud Matthæum cap. 7.* dicens: *Multi dicunt mihi, Domine, nonne in nomine tuo prophetizamus, & in nomine tuo dæmonia ejicimus, & in nomine tuo virtutes multas facimus, & tunc confitebor illis quia nunquam novi vos:* & *Apostoli apud D. Marcũ c. 9.* dicunt: *Magister vidimus quendam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos.* Ex quibus probant D. Thomas 2. 2. *q. 96. art. 4.* Cajetanus *in summa, v. Incantatio.* Suarez *tom. 1. relig. lib. 2. c. 13.* Quod uti verbis divinis, non aufert quominus interveniat pactum: immò & malefici Eucharistiâ per pactum abutuntur, ut tenet Thyræus *de Dæmoniac. p. 3. c. 44.* Et prosequitur Martinus del-Rio *lib. 3. Mag. q. 6.* & Grillandus *q. 6.*

§. IV.

Etiamsi Impsalmatores utantur remedis cum verbis, non admittendi.

Resolvendum tertiò, quod dogmatica medicina non debet uti curationibus Impsalmatorum, etsi admisceant remedia naturali vi operantia; Solent plerumque Impsalmatores uti verborum formulis, pro curandis vulneribus superaddendo pannos sæpè mundos, sæpe vino madefactos, vel alia in quibus inest naturalis vis vulneris curandi, quos nec etiam debet admittere dogmatica medicina pro eorum morborum curatione.

Probatur: Quia utuntur cum formulis verborum naturalibus remediis, vel fidunt in pacto in verbis reperto, & ii sunt Magi operantes virtute dæmonis, quibus non licet uti, ut probavimus: vel intendunt naturalibus remediis morbos curare, sine interventu pacti cum dæmone, & ii sunt impostores: cùm verba superaddant illudentes vulgum, & impostoribus etiam non debet uti medicina, quæ scientia est naturalis nobis à Deo data, pro morbis curandis, & ut remediis utatur naturalibus, viribus valen-

valentibus morbos curare sine imposturis & fallaciis.

§. V.

Dogmatica medicina debet uti Salutatorum curationibus sine pacto factis.

REsolvendum quinto. Quod dogmatica medicina debet admittere curationes Salutatorum, quæ perficiuntur gratiâ gratis datâ.

Probatur: Salutatores & alii plures homines possunt habere virtutem à Deo gratis datam pro morbis curandis sine aliquo pacto: Sed medicina dogmatica, cùm ut supra probavimus sit scientia à Deo hominibus communicata pro eorum salute, deficiente pacto, debet tentare omnem curationem, sive per virtutem divinam, sive per virtutes naturales medicamentorum, & per reliqua instrumenta illius: Ergo eo ipso, quòd virtute à Deo communicata morbos curent Salutatores, debet admittere eorum curationes. Probatur major: Tùm ex Divo Paulo *ad Corinth.* 1. *Alii gratia sanitatum in uno spiritu, alii operatio virtutum.* Ex quo comprobatur, quòd aliquibus impartitur Deus gratiam gratis datam ad morbos aliquos curandos, cujus communicationem in omni sæculo futuram docet D. Thomas 1. 2. *q.* 111. & hoc sine eo quod semper tribuatur ob merita; unde sæpe communicatur Salutatoribus quibusdam gratia gratis data ad hydrophobiam curandam; qui ebrii & vini potatores sunt: quia, ut ibidem docet, gratia gratis data potest reperiri sine ministri virtute. & esse sufficiens ad operandum, in quibusq; quibus fuerit communicata.

Probatur secundò: Si medicina dogmatica non deberet uti curationibus Salutatorum, maxime quia cum plures operentur sine gratia gratis data, ob pactum cum dæmone, posset per fallaciam uti ope dæmonum: Sed sunt manifesta signa, per quæ hujusmodi Salutatores possunt distingui: Ergo debet uti Salutatoribus, qui curant gratiâ gratis data. Probatur minor ex Martino del-Rio, Moura & Torreblanca, qui eos manifestè distinguere docent. Tum quia illi, qui utuntur pane demorso, aut dicunt indigere largiori vini potu ad hydrophobiæ vim, præstant indicium maleficii aut superstitionis, ut tenent Martinus del Rio *lib.* 1. *Mag. quæst. cap.* 3. *quæst.* 4. Raphael Torre *tom.* 2. *de vitiis oppositis relig.* Et probat Torreblanca: quia gratia gratis data, cùm divina sit, nequit minui nec augeri naturalibus remediis. Hæc ratio etiam probat: quod vulneris venenati suctio, aut cujusvis alterius remedii applicatio est indicium superstitionis, cùm divina virtus illis non indigeat. Tum pacti suboritur suspicio, ut tenet Sanchez *lib.* 2. *Decalogi,* & Martinus del-Rio *lib.* 1. *Magicar. cap.* 3. *q.* 4. Si unus Salutator in præsentia alterius nequeat operari, quia una virtus gratis data non imminuit aliam, & virtus ex pacto cum uno dæmone potest imminui à virtute alterius habentis pactum cum superiori dæmone: Tum sunt suspecti Salutatores, qui distantiores, aut res futuras dicunt cognoscere; hoc enim potest facere dæmon, non autem virtus gratis data ad curandum; quæ nihil ultra curationem præstare potest, ut tenet Franciscus Picus *lib.* 2. *Pranotion. cap.* 3. Tum eadem convincit ratio, ut cognoscamus habere pactum cum dæmone Salutatores, qui ferrum ignitum sine læsione applicent mani-

manibus, pedibus aut linguæ. Tum convincit hæc ratio: Quod illi qui dicunt cognoscere alios Salutatores, qui fuerant antea illis ignoti, sint magici, potest enim Dæmon facere, ut illi alios Magos cognoscant, non tamen virtus gratis data ad curandum, præstat aliorum similium cognitionem. Tum signa quædam, quæ aliquibus sunt, præstant dignotionem pacti cum dæmone, à quo solent signari, qui illi offeruntur: Virtus enim gratia data ad curandum, non ad signandum datur, nec illa cum spiritualis sit virtus designatur nisi ab effectu. Tum quia pro curationibus exigunt pretium, gratis enim Deus dedit virtutem ad curandum, qua gratis debent uti, & dogmatica medicina horum omnium curationes debet fugere tanquam à magicis operatas ob pactum cum dæmone ut Torreblanca tenet, & ab ipso citati Alphonsus Veracruz *lib. 2. de anim. specul. 2.* Martinus del-Rio *lib. 1. Magic. cap. 3. quæst. 3.* Suarez *libr. 2. de Relig. cap. 15.* Malderus *de virtute Theolog. tract. 10. cap. 8.* Fienus *de viribus imaginat.*

§. VI.

Solutio adhibetur fundamentis contrariè opinantium.

AD primum respondetur: Tum pro primo; quod ut probavimus, & docet D. Augustinus, *libr. de natura damon. cap. 2.* D. Thom. *2. 2. quæst. 95.* Martin. del-Rio *lib. 2. Mag. quæst. 4.* Magi ope dæmonum possunt multa facere, quæ nequeunt viribus naturæ fieri: Demonstrat Codronchus *lib. 1. de morb. venefic.* & docet sacra Pag. ex Moyse in portentis, quæ apud Pharaonem magi fecerunt, & ex *Actis Apostol.* constat ex eis quæ Simon Magus operatus est. Tum pro secundo, quod Avicenna imaginationi multum tribuit, quæ ex ordine naturæ nequeunt fieri, Alchindus fingit radios, & ipsis tribuit quæ nequeunt ab ipsis operari, ut probavimus *suprà*, ut cum illis suadeant, quæ fiunt à dæmone, ab ipsis cooperari. Tum pro tertio, quod docet sacra Pagina, datos fuisse dæmones, eosque, Christum Dominum tentasse, & hoc admittendum de fide tenet Divus Augustinus *lib. 8. de Civitate Dei, cap. 16. lib. 3. de Trinit. cap 8.* & Div. Thomas *1. p. quæst. 54. & 2. 2. quæst. 95.* Tum pro quarto, quod demonstrat Codronchus dæmones posse morbos causare, & Job. *lib. 1.* à dæmone pessimo ulcere fuit percussus, & Saul melancholia vexatus; & apud D. Lucam, mulier convulsione, & puer epilepsia à dæmone inductus laborarunt. Tum pro quinto, quòd licet Pagani judicarint posse uti maleficio pro aliquo bono docuit D. Paulus *ad Roman. cap. 3. Quod non sunt facienda mala, ut eveniant bona*: Et sacra Pagina, quod à Deo Ochozias morte fuit mulctatus, quia pro consequenda salute consuluit magos, & Saul, ac Manasses eadem causa inciderunt in iram Dei, & leges permittentes hujusmodi maleficia re melius inspectâ, cohibitæ fuerunt, ut probavimus. Tum pro sexto; quod Inquisitores, & Episcopi sunt legum executores; sed non habent potestatem approbandi formulas, quæ miraculosè agant effectus visibiles inconsulto Pontifice, ut tenet concilium Tridentinum *session. 25.*

Ad secundum respondetur, quod dogmatica medicina debet curationes admittere per verba divina, quæ sunt ordinata ab

ab Eclesia in hunc finem, & quae possunt operari virtute Divina; dum verò Magi illis utuntur, cùm torqueant in malum finem, nequeunt per illa verba sanitatem consequi nisi ob pactum cum Daemone, & ideò Moura, Toreblanca, Martinus del-Rio, Grillandus, eorum verborum abusum maximè detestantur.

Ad tertium respondetur; quòd probat posse dari virtutum gratis datam à Deo Impsalmatoribus; sed quia daemon & magici simulantes hanc virtutem, plura ope daemonis faciunt, non omnes Impsalmatores admittendi; sed qui à Deo virtutem receperunt, quos docuimus distinguere à magicis, ut dogmaticus medicus possit cognoscere, qui verè sint tales, & quorum ope debet uti pro morborum curatione.

Ad quartum respondetur; Quod non negamus, quod posit dari gratia graris data aliquibus à Deo ad aliquos morbos curandos. Docet enim Divus Paulus *ad Corinth.* 1. *Alii gratia sanitatum in uno spiritu; Alii operatio virtutum.* De Pyrrho, & Vespasiano dicitur: *Solo tactu* aegritudines curasse. Dion refert, quod Agrippa cum annulo augusto plures curavit morbos. Andreas Laurentius *libr. de strumis*, tenet Reges habere virtutem curandi ictericiam. Scipio Plat. & plures post ipsum tenent Reges Galliae habere virtutem strumas curandi. Principibus Austriae hanc fuisse virtutem tenet Joannes Paulus *in Spudoped. Laur. in theatro*:. Patricius Armacanus dicit, & refert in Alsatia à Principibus similem curari morbum. Antonius Beuter Angliae Regibus sanandi strumas virtutem fuisse antiquitus tenet: Ad epilepsiam sanandam dicitur habuisse virtutem Angliae Reges. Gaspar à Reyes, Reges Hispaniae habere virtutem ejiciendi daemones ab obsessis corporibus approbat; Et ex. pluribus Authoribus confirmat. Idem etiam tenent Carolus Tapia *de consilit. princip. cap.* 1. Henricus Kormanus *libr. de miraculis vivorum* Besoldus *in dissert. Politica de majestate in gener. cap.* 2. Fr. Joannes de la Puente *libr.* 2. *cap.* 6. Camillus Borellus *de praestantia Regum Cathol. cap.* 55. Martinus del-Rio *Disquisit Magicar. libr.* 1. *cap* 3. *quaest.* 4. Valdes *de dignit Reg. Hispan. cap.* 15. Cassanaeus *in Cath. part.* 5. *considerat.* 1. Joannes Solorzano, inter juniores, Joseph Pellizer, Eusebius Nierembergius, Pater Hernandez Castrillo *in Magia naturali*; ex iis omnibus comprobatur: quod nos admittimus dari gratiam gratis datam aliquibus ad aliquos morbos curandos, quorum curationes debet medicina dogmatica admittere non tamen alias fallaces, quas Magici immiscere illis contendunt ope Daemonis factas.

RESOLVTIO XX.

Vtrùm omnes Sectatores Hippocratis sint medici dogmatici?

§. I.

Proponitur hujus difficultatis ratio.

Dogmatici Medici dicuntur, qui dogmaticam profitentur medicinam: haec fuit à Deo Adamo condonata, & ab ipso in posteros communicata, & jam delapsa ab Hippocrate restituta, qui, ut diximus, partim infusam recepit, partim proprio labore adquisivit: suo enim tem-

tempore erant medicinæ scholæ apud Cnidios, apud Rhodios & apud Coos: horum scholam perfectissimè instruxit; inquit enim Heurnius *in oratione de medicina origine. Dicam itaq; ego de Reverendo illo Sene, qui certa oracula quadam olim medica schola intulit, & quidquid artis medica ad nos pervenit, excoluit.* Nec in scholis tantum suam disseminavit doctrinam, sed in suis divinis scriptis ipsam per sæcula successiva communicavit cunctis dogmaticis; sed an omnes sectatores illius sint veri dogmatici nondum constat; nam non eodem modo doctrinis illius adhærent: Alii enim sunt Hippocratis Sectatores, qui in illius versantur scriptis, textus commendando memoriæ, ut ipsos valeant morbis accommodare; nec rationem doctrinæ callentes, nec verum sensum perscrutantes, & ubiq; eis utuntur, & ægrorum morbos trahere ad textum laborant; Alii sunt Hippocratici Rationales, qui adhærent doctrinæ, & Scriptis Hippocraticis, quærentes rationem eorum, quæ docet, & juxta ipsam prosequentes ea, quæ ab ipso traduntur, non quia ipse dixit, ut Pythagorici dicebant; sed quia rationem adinveniunt, quare ita dixit: & ideò suam scientificam doctrinam scientificè discunt, & ea scientificè utuntur, non ob literarum textus consonantiam cum aliquo affectu, sed ob conceptam ex ipso veram doctrinam.

§. II.

De Hippocraticis textualibus Medicis quid sentiendum?

RESolvendum: Quod Medici textuales Hippocratici non sunt dogmatici; sed Empirici Hippocratici.

Probatur primò: quia dogmatici sunt rationales, quia ratione utuntur, & per demonstrationes agendum, & agendi modum consequuntur, ergo qui sine iis sistunt in literali contextu Hippocratis, solùm sunt Hippocratici Empirici operantes per similitudinem eorum, quæ ipse operatus fuit.

Probatur secundò: Præter authoritatem Hippocratis, quæ ab extrinseco persuadet, ut scientificè operentur, illius sectatores debent rationem doctrinæ quærere, & rem per causas cognoscere; Ergo insistentes in mandando memoriç Hippocratis contextum, sunt Empirici tantum illius doctrinæ Sectatores. Probatur antecedens, tùm ex Platone *in Phœdro. §. Oportet præter Hippocratem considerare, utrum nobis disputationis ratio consonet.* Tum ex D. Augustino *lib. 2. de ordine cap. 9. §. Tempore authoritatis ratio prior est; ita quanquã bonorum authoritas imperitiæ multitudinæ videatur salubrior; ratio aptior est eruditis*: Tùm ex Socrate *apud Platonem in Enchir. §. Considerandum semper est; verenè dictum sit, non quis dixerit.* Tum ex Cicerone, *lib. 1. de natura Deorum. §. Non tam authoritas in disputando, quam rationis momenta quærenda sunt.* Tum inquit D. Augustinus *lib. de utilitate credendi cap. 16. Sola authoritas movet stultos.* Tum idem *lib. 9. de Civitate Dei* dicit: *Quid ad nos, quam de rebus ipsis judicare debemus, quàm pro magno de hominibus, quid quispiam senserit scire.*

Probatur tertiò ex ipso Hippocrate, qui cum in Apollinis templo plura adinvenerit remedia, quibus plures sanati erant, ea tantum elegit, quorum adinvenit rationem: & Seneca docet: *Intersit aliquid inter te & librum*: Et Argenterius inquit:

Quantumvis plures antiquorum doctrinam complectantur, discedunt ab eis, quæ judicarunt non consona fuisse rationi. Aristotelem deviare à pluribus doctrinis sui Magistri Platonis coegit ratio; Galenum ab Hippocrate, Avicennam, Averroëm, & alios, ut discederent à Galeno; Ergò solis textualibus verbis adhærere, Empiricorum Hippocraticorum est munus.

Probatur quartò: Hippocratis Commentatores differunt in doctrinæ intelligentia plerumq; diversis insistente rationibus: ergo qui soli contextui adhærent Empirici,& irrationales sunt.

§. III.

Rationalem Hippocratis doctrinam sequentes sunt Hippocratici dogmatici.

PRobatur primò: Quia ut patet ex dictis, ipse dogmaticam doctrinam proprio labore ac revelatione adquisivit, & in suis scriptis tradidit: Ergò qui ab illis ratione & demonstratione ipsam exhauriunt, sunt veri dogmatici Hippocratici.

Probatur secundo ex communi omnium gravissimorum Authorum & Legislatorum assensu, qui ipsum constituunt verum medicinæ dogmaticæ Authorem, & Magistrum: de ipso enim inquit D. Augustinus *lib. 5. de civitate Dei: Creavit Deus Hippocratem, tanquam virum in arte medica minimè errantem.* Seneca *epist. 95. & lib. de brevitate vitæ Medicorum maximum & medicinæ scientiæ Conditorem, & naturæ peritissimum.* Soranus tenet, quod *est admittendus tanquam Dux, & judex omnium causarum, & quæstionum, & tanquam Inventor bonarum artium.* Plinius *lib. 7. c. 51.* dicit, quod *est Medicinæ Princeps, & quod medendi præcepta primus clarissimè condidit:* Censorinus, quod *fuit egregius naturæ scrutator.* Suidas, quod *fuit Sydus ac lumen medicinæ utillissima.* Petrus Vincentius, quod *est totius naturæ miraculum.* Macrobius, quod *est Æsculapii successor, qui tam fallere, quàm falli nescit.* Pætus, quod *est divinus, & quod per totum terrarum orbem Æsculapii adjuvamenta, quemadmodum Triptolemus Cereris semina disseminavit, tanquam salutis Parens, & malorum omnium ac dolorum Medicator.* Celsus, quod *fuit facundia & arte insignis.* Marcellus, quod *fuit Conditor Medicæ Professionis.* Joab Omphal, quod *est fo..s omnium scientiarum.* Vellejus, quod *est inventor veræ Philosophiæ.* Oribasius, quod *est verax in omnibus.* Galenus, quod *est omnium bonarum artium Author, omnium Philosophorum primus; quod omnia ab ipso tradita sunt recta, & fuisse admirabilium omnium rerum Magistrum, & nullum verbum frustra addidisse, & ejus scripta Dei vocem fuisse.* Plato, quod *fuit Philosophiæ Parens.* Cicero, quod *fuit divinus, & Deus Philosophorum.* Inter Jurisconsultos Bartholus tenet, *standum esse libris Hippocratis, tanquam authenticis lib. 3. ff. si certa,* assentitur Panormit. *cap. 2. de feud.* Paulus: *Septimo mense nasci perfectum partum jam receptum est* (inquit) *propter authoritatem magni viri Hippocratis.* Ipsi tribuendam esse fidem tenent, *l. ab intestato, §. ult. ff. de suis elegit, hæred. & in decret. Can. o.n e tales, de consecrat. lib. 5.* Tandemque ut inquit Heurinius de ejus scriptis, hæc sentit Galenus, esse quædam mutila, quædam concisa & in arctum contracta, nihil superfluum, otiosum nihil, sed arguta brevitate

tate

tate rotunda, & significantia omnia; ita ut ubertas, & amplitudo verborum numerum longe vincat. Ex quibus patet; quod si scientificè adquiratur, discipulos dogmaticos reddet, sin minus, Empiricos.

SECTIO II.

De medicinæ dogmaticæ præstantia & nobilitate.

HIPPOCRATES *libr. de lege* sancivit; *Medicinam esse omnium artium præclarissimam.* Hanc doctrinam receperunt Medici; reliqui verò Professores Artium medicinæ præstantiam fateri recusant. Nos tamen conabimur demonstrare, qualiter accipienda Hippocratis sententia; & cùm artes sint, ut supra diximus septem Mechanicæ, septem Liberales, & septem scientificæ, ad quas omnes reliquæ reducuntur, de iis omnibus seorsim disputabimus, qualiter dogmatica medicina respectu illarum præstantior sit judicanda.

RESOLVTIO I.

Vtrum medicina dogmatica debeat admitti inter artes, quæ valent nobiles facere suos Professores?

§. I.

Calumniatorum negantium suos reddere professores nobiles dogmaticam medicinam, traduntur fundamenta.

DOgmaticæ medicinæ, sicut & reliquarum artium Professores alii sunt nobiles, qui parum ab artibus nobilitari possint; alii ita ignobiles, ut nequeant nobilitatem adquirere, quam artes valent communicare; alii sunt, nec ita nobiles, nec inepti, ut nobiles reddantur per professionem artium seu scientiarum nobilium, de quibus præcipuè currit difficultas: Medicinæ calumniatores fiunt plerique; quia ignobilissima stirpe nati; reliquos sibi coæquare contendunt, præcipuè si à sua sorditie ad altiorem pervenerunt artem; ut enim tenet Seneca *libr. de sent. Orat. Asperius nihil humili, dum insurgit in altum.* Ex iis plerique evadunt medicinæ obtrectatores, ipsamque conantur ineptam esse, ut suos valeat nobilitare professores.

Primò: quia si posset eos nobilitare, maximè per gradus Doctoratus, sicut & aliæ scientiæ. Sed medicinæ Professores non fiunt nobiles per gradus Doctoratus, ut tenet Sofia Nolden, *tract. de Nobilitate ex Addit Uranii, & cap. Judæi de testib. & ex Fabro lib. 9. Cod. tit. 29. diff. 9.* Ubi tenet per gradum Doctoratus medicos non nancisci nobilitatem; sed habere immunitatem ex Privilegio, etsi ipsi aliunde sint nobiles; non amittere nobilitatem ratione medicinæ, quia est honesta, & honorabilis, & quod Principis medici nanciscuntur illam, quia sunt constituti in dignitate. Pater Mendo *de jure Academ.* fucatè annuere videtur.

Secundò: Medicina non potest nobilitare suos professores, quin ipsa sit nobilis Ars; Sed est Ars ignobilis: ergò nequit suos Professores nobiles reddere. Probatur minor; Tum primò, quia est ars servilis mancipiis solis permissa apud Romanos, ex *l.* .. *§. 1. C. comm. de fideicommissorib. & legat. & l. 1. §. 1. vers. Sin autem. C. de com.*

 Servo-

Servorum manumiss. Ubi medici in minori pretio habebantur, quàm Notarii. Tum secundò: quia æquiparantur obstetricibus, quæ ignobiles sunt, ut constat *ex cap. Non sanè, in verbo Medici, & l. ult. in 1. respons. C. comm. de legat.* & voluit Spec. *tit. de Sal. §. ult.* & Joannes Andreas *in cap. ad aures de ætate æquali*, & Jo. Ana. *in cap. 1. colum. de Juda. & lib. 1. §. Sed obstetrices ponuntur in numero Medicorum.*

Tertiò: Medicinæ Professores sunt Parabolani, ex *C. lib. 12.* Sed Parabolani sunt indigni nobilitari; Ergo nequit dogmatica medicina nobiles reddere suos Professores.

Quartò: Medicinæ Professores versantur circa excrementa & res sordidas, quibus utuntur pro signis, & pro remediis; Ergo sunt indigni nobilitari, sicut & reliqui Artifices, qui versantur circa res sordidas.

§. II.

Dogmatica medicina ut scientia est, valet nobilitare suos Professores.

Resolvendum, quòd medicina est scientia valens suos Professores nobiles reddere.

Probatur primo. Omnes scientiæ reddunt nobiles suos Professores; sed medicina dogmatica est scientia, ut demonstravimus *sect. 1. antecedente, & p. 1. Resol. Medicar. sect. 1.* Ergo medicina dogmatica reddit nobiles suos Professores, consequentia stat in *Darii*, & demonstratur major à Tiraquello *lib. de nobilit. cap 5. ex textu in l. providendum.* ibi: *quos scientia nobilissimos facit c. de Postulat.* Ubi & hoc notat Glossa *in verbo Nobilissimos*, tenent Cyn. Joan. Fab. Val. Ang. Salic. & Francisc. Aret. ex quibus deducit nobilitatem esse filiam Scientiæ, quod voluit Glossa *in cap. de Multa, in verbo literas*, & ibi etiam Imol. *colum. 2. vers. & pro hoc facit extra de præbend.* Ruyn. & post eum Nicol. Mat. *in l. 2. §. ult. ff. de excusat. tut. Collect. in cap. eò libentiùs extra, de ser. non ordin. signo.* Homo. *Consil. 23.* Alb. *in l. Imperatores. post principium ff. de cur.* Sylac. *in l. si furiosi. C. de nupt.* Luc. Pen. *in l. 1. col. 1. in princip.* Joan. Plat. *in l. 2. in l. 1. de prim. lib. 12.* Dom. *in cap. lex est in fine dist. 2.* Rom. *in Republ. C. si verò, §. de viro in 52.* Barb. *in rubr. de offic. deleg. col. 3.* tenuit Aristotel. *lib. 4. Politic.* Gelliu *lib. 19. c. 20.* Cassiod. *lib epist. 9. c. 10. § doctrina facilè exornat, generosumq; etiam ex ignobili nobilem facit.*

Probatur secundo ex D. Thoma *1. p. q. 94 art. 3.* ubi docuit, necessarium fuisse hominem à Deo formari completum, non solum secundum corpus; sed etiam per scientias secundum animam: Ergò scientiæ per quas completur ejus esse, sunt nobilissimæ, & aptæ Professores nobilitare.

§. III.

Ob sua privilegia nobilitat medicina dogmatica suos Professores.

Resolvendum secundò, quòd medicina dogmatica per privilegia illi concessa & suis Professoribus, valet ipsos nobiles facere.

Probatur primo: Princeps quem vult nobilitat, ut tenet Bald. *in l. Sacrilegii C. de divers. rescript.* & Jason *in l. Omnium. in 1. notab. C. de testam.* quos sequuntur reliqui Juris Professores: sed Imperatores privilegia tribuerunt dogmaticæ medicinæ, quibus nobiles reddit suos Professores; ergo ob illa nobilitare illos valet. Probatur

minor

minor ex multis titulis Juris Civilis de studiis literalibus urbis Romæ, & Constantinopolitanæ, de Professoribus & Medicis, de Comitibus, & Archiatris, in quibus varia in honorem medicinæ, & suorum Professorum stant privilegia. Præcipuum stat *in l. unica C. de Comitibus & Archiatris lib.* 12. Ubi Imperator Dogmaticæ medicinæ Professores coæquales facit in dignitate, & honoribus cum Ducibus, & Vicariis Imperatorum, seu Proregibus, qui proximi sunt in dignitate ipsis Imperatoribus, ubi notant Juris Professores hoc privilegium dignitatis & honoris, ac nobilitatis nec ipsis, nec aliis scientiarum Professoribus fuisse communicatum, sed solis medicis: Præterea *l. Medicos C. de Professoribus, & Medicis*, sancivit salarium honorarium de bonis communibus debere præscribi Medicis, & Magistratibus, ubi coæquales facit Medicos in æstimatione cum politicis Magistratibus; & ex eadem lege conceditur Medicis, quod inviti in judicium non vocentur. Præterea ex *l fi. duas, §. Grammatici. ff. de excusat* excusantur à tutelis. Præterea *ex l. Medicos. C. de Professor. & Medic.* excusantur à muneribus Civilibus. Præterea *ex lib. 12. C. l. quibus non ob longum tempus*, si medici sint in exercitu, non currit præscriptio contra illos; Nec solum privilegia medicinæ nobilitant illius Professores, sed & uxores & filios, ut patet ex *l. Medicos, Cod. de Profess. & Medicis. & l. in fine de vac. & excusat.* Et filiusfamilias obtinet posse testare, *l. cum antiquis, ubi gloss. doct. ff. inofficios. testam.* Præterea Suetonius testatur, quòd Julius Cæsar nobilitavit medicos equestri dignitate. Francus à Reyes deducit ex Joanne Molano *in tit. Juris de Comitibus & Archiatris*; & ex Joanne Talentino *lib. 1. Thesauri c. 7.* Archiatros tantam dignitatem assequutos ut in nobilitate æquales facti fuerint Comitibus; Ergo dogmatica medicina percepit privilegia per leges ab Imperatoribus quibus suos valet nobilitare Professores. Confirmatur ex Narbona qui refert tot fuisse Medicis privilegia, ut fuerit necesse coarctare numerum professorum: *ex l. 7. de excusat. tutor. l. 1. & 5. C. de Professoribus & Medicis.*

§. IV.

Dogmatica medicina per doctoratus gradum nobiles efficit Professores.

RESolvendum tertio, quod dogmatica medicina per Doctoratus gradum æqualem præstat nobilitatem suis Professoribus, ac præstare valent reliquæ scientiæ suis Doctoribus.

Probatur primo: per eadem privilegia conceditur Universitatibus Regia & Pontificia potestas tribuendi gradus Doctoratus in facultate medica, ac in Theologia, Philosophia ac Jurisprudentia, sine eo quod fiant diversæ concessiones, exceptiones, Bullæ, aut alia instrumenta, præter ea, quæ sunt omnibus facultatibus communia: sed ex Doctoratus gradu, in reliquis facultatibus conceditur nobilitas Doctoratus; ergò simili ratione per Doctoratus gradum conceditur dogmaticæ medicinę Professoribus.

Probatur secundò ex communi Jurisperitorum doctrina, qui de omni Doctoratus gradu tenent, quod per illum fiunt nobiles Doctores, dum in præclarissimis Universitatibus confertur, præcedente rigoroso examine pro studiorum præmio; sic Tiraquellus *lib. de nobilit.* Cyn. *in l. Providen-*

videndum C. de Postulat. Bar. Lucas Pen. & Jo. Plat. *in l. Iudices C. dignit. lib.* 12. Bald. *in l. memini C. de Advoc. divers. Iuris* Ang. *in l. sed etsi susceperit* §. 1. *ff. de jur.* Paul. Cast. *in* 1. *const. C. col.* 2. Jo. Ray. *in tract. milit. de leg. in materia nobilit. in* 26. *opinion.* Alex. *consil.* 94. *consideratis his col.* 2. *vers. sed ita est lib.* 1. *& constit.* 213. *ponderatis his qua in themate col. ult. lib.* 6. Guido Papæ *decis.* 88. Franc. Aret. & alii.

Probatur tertio, si privilegia gradus doctoratus non extenderentur ad medicos, maximè vel ratione professorum, vel ratione ipsius medicinæ; sed ratione professorum non impeditur. Tum quia plurimi professores medicinæ sunt nobiles & ideò capaces adquirendi quamcumq; nobilitatem, & honores, quæ possunt quæcunque privilegia honorifica conferre. Tum quia si aliqui quia Hebræi sunt incapaces nobilitatis, Theologi plures & Juris professores vilissimi sunt & Hebræi, & eadem ratio currit de illis ut nequeant per suos gradus Doctoratus nobiles reddi, nisi ii contendant quod illi sunt nobiliores tribus ob suas professiones. Præterea nec ratione scientiæ medicinæ impeditur: quod sui professores non fiant nobiles per gradum Doctoratus, nam probavimus, quod est scientia, & quod scientia per se nobiles reddit suos professores, & quod gradus doctoratus per leges, communem præstat honorem omnibus professoribus, quibus confertur: Tum quia scientiæ debetur nobilitas, vel ob sui præstantiam: vel ob ejus necessitatem, vel ob sua privilegia, sed medicina, ut probavimus *sect.* 1 est scientia naturalis Philosophiæ affinis. Politicæ coæqualis, ut *infrà* patebit: nobis à Deo condonata ut necessaria in subsidium salutis humanæ; Unde in esse scientiæ est nobilissima. Ratione utilitatis ab ipso Deo *lib. Eccles.* commendatur ob ejus necessitatem, ob quam præcepit summus Deus tribuere honorem, medico. *Honora* inquit *medicum: propter necessitatem enim creavit eum Altissimus*, & Homerus, *Uir medicus* inquit, *par est multorum millibus unus*: & Plinius tenet, quod nulla ars fructuosior est quam medicina. Ratione privilegiorum nuper probavimus nullam scientiam coæquari medicinæ; Ergo sicut est capax reliquorum, erit & capax bonorum, & nobilitatis, quæ ex gradu doctoratus conferuntur suis professoribus.

§. V.

Inanes conatus calumniatorum convelluntur.

Ad primum respondetur; Quod ex nuper dictis constat, quod dogmatica medicina per Doctoratus gradum eadem confert privilegia, & nobilitatem suis professoribus, sicut reliquæ scientiæ: Nolden præcipuè contendit Judæis, & reliquis incapacibus nobilitatis, eam non adaptari per doctoratus gradum, sed tantum immunitatem ex privilegio, quod eadem ratione debet esse commune reliquis scientiis. Faber suspectus est de nobilitate, ut tenet Canonherius, & sibi contrariatur, si enim admittit medicinæ professores esse aptos ut nobilitentur per hoc quod fiant Archiatri, quia ascendunt ad dignitatem cur non etiam fruentur privilegiis quæ illis debentur, dum ascendunt ad gradum doctoratus. Alii novi scriptores nec quidquam possunt detrahere de honore medicinæ, à principe enim non ab illis dimanant medicinæ honores & privilegia, nec derogari

derogari honores, & nobilitas per leges sancitas possunt ab iis nebulonibus.

Ad secundum negata minori respondetur: Tum pro primo: Quod aliud est aliquam artem esse servilem; aliud verò quod aliqui professores illius ex eventu belli servi facti sunt; Plures enim Reges facti sunt servi, nec ex eò dignitas Regia, servilis dicitur, nec etiam medicina dogmatica ars servilis dicenda est: quia subacta Græcia à Romanis, aliqui ejus professores servi fuerunt, & ut servi potuerunt notariis æquiparari, sicut & Reges servi facti sępè infimam fortunam servorum retinent. Tum pro secundo; quòd ut diximus, *sect.* 1. Medici nomen latissimè sumitur, vel pro medicis scientificis Architectonicis constitutis per medicinam dogmaticam, de quibus loquimur sub hac Resolutione, vel pro ministris eorum, & in hac acceptione dicuntur medici etiam obstetrices, & omnes qui medicis deservientes ministrant medicinæ Architectonicæ, & de iis medicis operariis. qui sunt sub medicina, quam posuimus sub artibus mechanicis loquuntur leges dum obstetrices ponunt inter medicos, & ipsis ipsas comparant, nec ex horum ignobilitate, quidquam opponi potest nobilitati dogmaticorum medicorum, sicut nec Magistratibus ex ignobilitate suorum ministrorum in Republicâ, carnifice inquam, & præconibus.

Ad tertium, relictis pluribus solutionibus Tiraquelli, & aliorum, respondetur: Quod ex eò quod sint aliqui Parabolani, qui impropriè dicuntur medici, quia vendunt aliqua remedia pro morbis curandis, & ex eo. quod ii sint ignobiles, non ideò sequitur, quod veri medici scientifici, & dogmatici non fruantur nobilitate, & honoribus, quos valet tribuere medicina veris suis professoribus.

Ad quartum respondetur: quod medici agunt de excrementis quatenus sunt signa morborum, aut quatenus conferunt ut medicamenta ad sanitatem, sine dedecore; eisdem enim sine illo Deus dedit virtutes medicinales, & ob salutis humanæ conservationem eis uti, aut virtutes speculari nullum dedecus includit, sicut nec indecens judicant Juris professores, versari circa illa, immò & politici, ac Magistratus versantur circa cloacas, & loca sordida perambulant ob Reipublicæ utilitatem, & de illis varia scripserunt Bartholomæus Cæpa *de servitute urbis c.* 48. Ripa qui plura opponit contra medicos, plura scripsit de Cloacis, & immundis locis. Ferrariæ est Magistratus destinatus inter Juris professores, ut cognoscat de latrinis fabricandis, aut visitandis in tota urbe, ut tenet Canonherius, estq; communis quæstio inter Juris professores de Stercoliniis, & fœtentibus animalibus tempore pestis, de stabulis, & excrementorum receptaculis quorum inspectionem habent, ut cognoscant; An nocere valeant, nec hoc indecorum illis ob Reipublicæ utilitatem, nec medicis ob vitæ hominum conservationem.

RESOLVTIO II.

Vtrum medicina dogmatica sit præstantior septem artibus mechanicis?

§. I.

Pars negativa quibus valeat sustineri?

ARtes Mechanicæ sunt septem. Militaris, Medicina, Lanificia, Agricultura,

ra, Nemoraria, Nautica, & Fabrilis ſub quibus innumeræ aliæ reperiuntur de quibus currit difficultas, harum aliquæ ut Militaris, Agricultura & Medicina, quæ exercetur à miniſtris medicorum, ita ſunt pro vita hominum utiles, ut ſine illis fere nequeat conſervari, quas ideo pluribus privilegiis & honoribus condecorarunt, Imperatores, aliæ verò honeſtæ, licèt appareant non ita neceſſariæ ſunt, ut Pictura, Statuaria ars, & aliæ ſimiles: aliæ ſunt ſordidiores, quæ nullis adhuc privilegiis ſunt condecoratæ; ut ſcurrilitates, Comicorum ars; Primo de artibus mechanicis, utilioribus, videtur, quod ſint medicinâ dogmaticâ præſtantiores. Tum primo de arte militari conſtat reddere nobiles ſuos Profeſſores ex textu *in l. 2. C. de primic. lib. 12.* & *ex l. inter alias C. de pal. Sac. largi. lib. 12.* & *ex rubr. C. qui milit. lib. 12.* & *ex l. 2. C. ut nemo privat.* Tum ſecundo patet de agricultura, præcipuè in ſuis fundis nobilitatem retinere tenent Guido Papa *deciſ. 296.* D.Benedic. in Repub. & Raynutius *in verbo dotem. quam ei dederat, num. 52. de teſtam.* Panorm. *de celeb. Miſſ. & in cap. 1. §. Cæterùm de verbor. ſignif. lib. 6.* Tùm de medicina quæ eſt ar[s] miniſtrorum medicinæ conſtat, varios ejus profeſſores condecoratos fuiſſe privilegiis; ergo dogmatica medicina non eſt illis præſtantior.

Secundo; de honeſtioribus medicinæ artibus patet: Nam ſicut medicina dogmatica eſt præſtantiſſima, quia nobis à Deo fuit communicata; Similiter hujuſmodi artes à ſummo Deo ſunt hominibus condonatæ, ut patet ex *Exodo 31. §. Ecce vocavi Bezaleel, & implevi eum Spiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia in omni opere ad excogitandum quidquid fabre fieri poteſt ex auro & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diverſitate lignorum dediq̃, ei ſocium Holioliab, & in corde omnis eruditi poſui ſapientiam, ut faciant cuncta quæ præcepi ibi.* Ergò medicina dogmatica non eſt præſtantior iis.

Tertiò: de reliquis artibus patet: Quod uſus eas conſervat inter homines ob earum utilitatem; ſed ut tenet Philo, & ex illo deducit Pierius *lib. 54.* medicina ſimul cum Oratoria & Advocatoria debet poni ſub artibus vacuis & inutilibus; ergo non eſt præſtantior illis.

§. II.

Præſtantia medicinæ inter artes mechanicas ſancitur.

Reſolvendum: Quòd dogmatica medicina eſt præſtantior omnibus artibus mechanicis.

Probatur primò: de artibus infimis mechanicis medicina dogmatica eſt ſcientia valens nobilitare ſuos profeſſores, ut probavimus; ſed hujuſmodi artes mechanicæ faciunt ignobiles ſuos profeſſores; ergò eſt præſtantior illis. Probatur minor à Ioanne Garcia Otalora & Tiraquello per textum *in l. nobiliores*, & notat Bald. *in C de commerc. & mercat.* & *l. ne quis C. de dig. lib. 12.* & *in §. 1. verſ. ſancimus in auth. de teſtibus. & in gloſ. in cap.* quo contra pacem 24. *q.* 1. Bart. *in l. 1. ad finem ibi.* Joan. Plat. *col 1. C. de dig. lib. 12.* Pan. *in cap. nonnulla de Cler. non reſidente.* Joan. Rayn. *tract. de nobilitat. in q. 4. principal.* Matth. de afflict. *in cap. 1. col. 6. verſ. ſi quid de nobil. ut quis.*

Probatur ſecundò. De honeſtioribus mechanicis Artibus quas in ſecundo loco propoſuimus, ipſas enim ponunt Juris profeſſores inter mechanicas quæ aufferunt nob-

nobilitatem ut patet ex Tiraquello *libr. de nobilit. c.* 34. Ubi artium, quæ obstant nobilitati hunc ponit catalogum, Pistores, Poetæ, Histriones, Tibicines, instrumentorum musicorum confectores, Thymelici, Tragœdi, Comœdi, Ludiones, Mimi, Pantomimi, Joculatores, Scenici, Saltatores, Publicani, Coqui, Notarii, Lecticarii, Fabrilignarii, Aurifices, Inauratores Bractearum, Tabernarii, Popinarii, Agricultores, Campsores, Trapezitæ, Collibitæ, Tonsores, Nummularii, Mensarii, Argentarii, Præcones, Scribæ, Gineciarii, Monetarii, Arenarii, Apparitores, Viatores, Unguentarii, Myropolæ, Apothecarii, Pigmentarii, Figuli, Staturarii, Salmarii, Pelliparii, Lenones, Coriarii, Fullones, Linarii, Caligarii, Institores, Marmorarii, Cerarii, Fartores, Lanii, Piscatores, Macellarii, Saltuarii. Ergo hujusmodi artibus præstantior est medicina dogmatica.

Probatur tertiò de militari agricultura, & medicina, quæ est ars ministrans dogmaticæ. Nam hujusmodi artes mechanicæ sunt, & etiamsi nobilitentur à Principe, sunt solum corpori deservientes: sed medicina dogmatica est ars scientifica, & animæ complementum ut probavimus ex Divo Thoma: ergò est illi præstantior.

§. III.

Solvuntur fundamenta primò adducta.

AD primum respondetur: Quod inter artes mechanicas militaris, agricultura & deserviens medicina gaudent aliquibus privilegiis, quia maximè inter reliquas honestiores, & necessariæ sunt pro hominis vita conservanda; sed quia ut probavimus, dogmatica medicina est scientia, ut talis, ex natura sua præstantior est, & quia est animæ complementum ut talis, & ideò à Deo nobis condonata, & quia fruitur etiam præstantioribus nobilitatis privilegiis, ut diximus.

Ad secundum respondetur; quod aliquæ honestiores artes præcipuè quæ fuerunt necessariæ ad ædificandum tabernaculum, fuerunt à Deo datæ Bezaleel, & Holioliab: sed non ut artes mechanicæ, sed ut scientiæ in omni opere, id est ut Architectonicæ, & ut habent sua principia scientifica in mathematicis, & ideò sunt illæ mechanicæ, ut diximus: istæ sunt inter artes liberales, quas statim probabimus esse ignobiliores medicinâ.

Ad tertium respondetur: Quod Philosophus loquitur de medicina Empirica, suo tempore usitata; Nos verò de dogmatica, quam demonstravimus esse scientiam, hominibus non solum utilem, sed & necessariam.

RESOLVTIO III.

Utrum dogmatica medicina sit præstantior, quam artes liberales?

§. I

Proponitur difficultas, & rationes, quæ faciunt pro artibus liberalibus.

ARtes liberales sunt septem; tres sermocionales, Grammatica, Rhetorica, & Logica; & quatuor mathematicæ, Musica, Arithmatica, Geometria, & Astronomia, quæ præstantiores esse dogmatica medicina suadet.

Primò, de Grammatica patet; de qua Quintilianus *lib. instit.* Isidorus *lib.* 1. *Etymolog.* Franciscus Patricius *lib.* 2. *de Repub.* tenent:

tenent: Quod est janua omnium scientiarum; & ideò magna suis Professoribus consignarunt stipendia Romani, & ob illam Dionysius Licinius meruit statuam in Capitolio, & Ludovicus Bibaldus *libr. de persecut. Eccles.* ponit illam primam inter scientias, & præcipuè ad Theologiam requiritur Grammatica Latina, Greca, Hebraica, & Chaldæa: Ergo est præstantior medicina.

Secundò patet de Rhetorica, quæ est ars ornandi orationem in genere demonstrativo, deliberativo, & judiciali: respicit voluntatem, affectus, cor, sermonem, & gestus, & per tropum figuratam vocem, & gestum consequitur modum ornatè dicendi, & ideò ornamentum est pro omnibus scientiis docens in unaquaque perfectè loqui; ideò magni facti sunt ex illa Catones, Cicero, Gracchus: Crassus, Salustius, & alii, ut tenet Trapezanus *in libr. Rhet.* ex quo apparet hanc artem præstantiorem esse Medicina, quæ ipsa indiget, & Hippocrates Medicum desiderat Rhetoricum.

Tertiò: Logica se ipsa potest adquiri: medicina dogmatica indiget illa ut adquiratur; quia instrumentum est scientiarum; docet enim definire, dividere & argumentari, & simul demonstrare conclusiones, quia sine demonstratione nulla est scientia; benè tamen sine medicina; ergò præstantior est illa adhuc ad intellectum perficiendum.

Quartò: Musica præstantior judicari potest dogmatica medicina; Angeli enim ipsa utuntur, & sacra Ecclesia in Dei cultum: David Rex ipsa utebatur, ipsamque commendat: *Cantate Domino Canticum novum: Psallite Domino in Cythara & voce Psalmi.* Ptolomæus refert antiquos cum musica suos Deos solitos placare. Divus Isidorus *libr. 3. Etymol.* dicit, sine illa nullam posse adipisci disciplinam: Quintilianus tenet ipsam laudatam à Platone, ut dignam homine politico. Natalis Comes ejus affert encomia: Aristoteles ipsam collocat inter illustriores artes. Aristophanes, Menander, Beroaldus; Philostratus ipsam super omnes artes extollunt: Sapiens tenet, quòd lætificat cor: Pytagoras, Tullius, Boëtius tenent, conducere ad sanitatem: Saül idem expertus fuit: Galenus refert, quod Peon medicus musica incurabilem ægrum restituit ad sanitatem: idem profert Asclepiades, Theophrastus, & Aulus Gellius tenent prodesse pro dolore Ischiadico, & podagrico: Empedocles idem expertus in febre ex ira: Plutarchus & Dion referunt, quod Alexander per musicam incitabatur ad bellum: Thales Milesius fertur ex Plutarcho musica pestem lenire potuisse in Candia: ergo hæc ars præstantior judicanda, quam medicina.

Quintò: Arithmetica præstantior medicina debet judicari. Faber eam reliquis Mathematicis præstantiorem judicat: Plato, quod sit divinior inter artes & omnes scientias: Pytagoras in numeris omnem ponit scientiam, ex quinque figuris, fabricat mundum, ut tenet Picus Mirandulanus, & omnium principia tenuit esse numeros, & refert Aristoteles 1. *Metaph.* ex Arithmetica contendebat deducere scientiarum principia, idem tenebant Zenon, Parmenides, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Clazomen, Euritus, Philolaus, Carondas, Zaleucus, Brisson, Architas, Empedocles, Aristæus Cysis, Zamolxis

xis & Plato, ut tenet Villabaldo, Deum Pythagoras cognovit per unitatem: Plato & Anaxagoras veri Dei cognitionem assequuti ex Liside & Obside Pythagoricis; ex unitate illam convincentibus. Boëtius omnes res contendit constare ex numeris; Macrobius per numeros contendit animas uniri corporibus. Avenzoar omnia cognosci per numeros ex vera arithmetica: Ergo hæc est præstantior medicina.

Sextò: Geometria præstantior medicina apparet. Sine Geometria nulli fas erat Academiam adire. Philon vocat illam scientiarum matrem: Cælius scientiarum basim: Patricius earum subsidium: Plato tenet, quod sit belli fulcimentum; Marsilius, quod deservit ad justitiam & Politicam: Quintilianus, quod regit mores omnium ætatum: Bibaldus, quod perficit Theologiæ Professores, & est magistra reliquarum Artium; confert Architecturæ, Cosmographiæ, Artificibus omnibus, militibus, Agriculturis; ex ea enim suam depromunt certitudinem; ergò judicari debet medicina præstantior.

Septimò, de *Astronomia* seu *Astrologia* idem apparet: Josephus eam deducit ex Abraham, & ex filiis *Sem* dicit derivatam. Græci nostro eam tribuunt Atlanti: Divus Hieronymus ipsam & medicinam necessarias contendit. Dionysius Areopagita per illam cognovit miraculosam ecclipsim in morte Domini nostri JESU Christi, & per hoc verum Deum cognovit. Panormitanus dicit esse scientiam necessariam. Divus Thomas, Scotus ex Aristotele deducunt inferiora pendere à corporibus cælestibus: Apollonius & Albumasar eam tenent esse principium medicinæ, & ad illam conducere deducitur ex Hippocrate, tenuitq; Hermes. Bibaldus judicat esse Theologis necessariam: Petrus Aliacus scripsit de illis concordantia cum Theologia: Ergo sicut Theologia est medicina præstantior, sic similiter & Astronomia.

§. II.

Dogmatica medicina sancitur præstantior esse artibus liberalibus.

RESolvendum: quod dogmatica medicina præstantior ac nobilior est cunctis artibus liberalibus.

Probatur primò: Artes liberales mediæ sunt inter artes mechanicas, quæ sunt illis ignobiliores, & inter scientias quæ sunt illis præstantiores; sed dogmatica medicina ut demonstravimus est scientia: ergo est præstantior illis.

Probatur secundò: Artes specificantur à fine, & scientiæ ab objecto, ab ipsoq; desumunt perfectionem, sed perfectius objectum respicit medicina dogmatica tanquam sui specificativum, quam artes liberales; ergo est præstantior illis. Probatur minor: nam finis Grammaticæ est tradere modum benè colligendi vocum significationes. Rhetorica est ars tradens modum ornandi orationem: Logica est ars tradens modum docendi: Mathematicæ verò respiciunt pro objecto accidentia, Arithmetica respicit quantitatem discretam, Geometria quantitatem continuam, dimensiones; respicit Astrologia influxus & motus cælorum; sed dogmatica medicina habet pro objecto corpus humanum sanabile, quod est substantia, quæ perfectior est suis accidentibus: ergò est præstantior scientia.

 §. III.

§. III.

Solvuntur primò adducta fundamenta.

PRo fundamentis primò adductis respondetur; quod probant dignitatem, usum, & honorem omnium artium liberalium; & quòd præstantiores sint, quàm mechanicæ; ex quo non sequitur, quod dogmatica medicina, quæ est scientia & specificatur à perfectiori objecto, & est utilior, non sit illis præstantior.

RESOLVTIO IV.

Vtrum dogmatica medicina sit præstantior Theologia?

§. I.

Proponitur status difficultatis.

ARs doctrinalis scientifica, ut diximus, septem comprehendit scientias, tres morales, Ethicam, Oeconomicam, & Politicam; duas naturales, Physicam & Medicinam, & duas quasi divinas, Metaphysicam, & Theologiam: de hac ergo inquirimus: an sit præstantior medicina? Ratio dubitandi desumitur ex Hippocrate, *libr. de lege* dicente: *Medicina omnium artium præclarissima est.* Nec de omni Theologia currit disputatio, quæ agebat de Deo Theologia apud Ethnicos diversa erat, ipsum constituebat rerum principium, & circa hoc varia fuit: apud Phœnicos credebatur aërem spirituosum, & tenebrosum, seu chaos esse omnium rerum principium, & quod nascebantur homines ex Coolpia, & Baan, sic tenebant Tauto, Biblis, Epides, Pherecydes, & Zoroastes. Alia fuit Ægyptiorum Theologia, quæ docebat homines primogenitos, & quod ob sua merita ex illis Dii facta fuere, & ut tenet Orpheus, inde Typhon, Osiris, Isis, & Dionysius, dii facti sunt: Alia fuit Græcorum Theologia, quæ à Cadmo filio Agenoris, docuit Deos ducere originem, Deasq;, Nymphas, & Musas. Alia fuit Atlanticorum, quæ docuit à Cælio Opim, Cybelem, & Basiliam, ortas fuisse, & reliquos Deos ab iis duxisse originem: Alia fuit Phrygiorum, quæ Mœnio tribuebat plurimũ Deorum originem, quorũ famulas confutavit Plato, & posteà Lactantius Firmianus, de quibus constat non posse concertare cum medicina dogmatica. Vera Theologia est, quæ agit de vero Deo, & in esse scientiæ specificatur ab ipso, quæque est summa vitæ sapientia, & prudentia perveniendi ad vitam æternam.

§. II.

Quid sentiendum de vera Theologia respectu medicinæ?

REsolvendum: quod vera Theologia est præstantior medicina dogmatica, & aliis scientiis. Probatur primò: Omnis scientia specificatur ab objecto, ex Aristotele *lib. 1. Post.* Sed vera Theologia omnium objectorum perfectius respicit, scilicet ipsum Deum, ut demonstrat D. Thom. *1. p. q. 1. art. 5.* Ergo est cunctis aliis scientiis præstantior.

Probatur secundò: Tùm ratione originis, oritur enim à divina luce: Tùm ex pura veritate contenta in fidei articulis ortis ex divina, & ineffabili veritate; Tùm ex illius fructu: docet enim ea, quæ petunt, credi, appeti, eligi, & prosequi. Tùm ex fine, dirigit enim in beatitudinis æternæ consequutionem: Tùm ex objecto contemplabili quod est summum Bonum.

Pro-

Probatur tertiò: Quia Theologia ex D. Augustino *lib. 8. de Civitate Dei,* est sermo ipsius Dei, vel sermo de Deo, vel scientia, quæ de Deo differit, latissime sumpta dicitur Dei cognitio: falsa erat, quæ de falsis agebat diis; vera est, quæ de vero agit Deo, verissima & amplectanda, quæ veram doctrinæ Christianæ intelligentiam prosequitur; non vera, quæ ab hac discedit, & erroneas inserit propositiones, qualem prosequuntur Mahometani, hæreticique; Verissima Theologia aut est Archetypa, qua Deus se ipsum cognoscit; vel Ectypa, quæ effigies est Archetypæ qua utuntur creaturæ, & respectu cujus ut de se patet nulla potest scientia coæquari; ergo reliquis omnibus est præstantior.

§. III.

Respondetur pro doctrina Hippocratis.

AD Hippocratis propositionem dubitandiq; rationem dicim⁹; quod Hippocrates verissimam non cognovit Theologiam; sed falsam, & quæ falsis nitebatur principiis, & respectu ejus absolute protulit, quod medicina dogmatica, quæ vera est scientia, est reliquis artibus præstantior.

RESOLVTIO V.

Vtrum medicina dogmatica sit præstantior Metaphysica?

§. I.

Quid sit Metaphysica? & de ejus præstantia.

ALstedius, *tom. 1. Encycloped.* dicit, quod Metaphysica est sapientia, quæ considerat ens, qua ens; Avicenna *lib. 1. Metaph. cap. 2.* quod considerat substantias separatas, & elevat intellectum ad res spirituales, & quod habet pro fine Dei, & spiritualium intelligentiarum cognitionem; & ideò Ethnici non solum ut Theologi, sed etiam ut Metaphysici in Dei cognitione, & speculatione se exercebant, saltim Deum quærentes sub ratione entis, ut sic, Diagoras: Milesius, & Theodorus Cineraicus, nullum Deum invenerunt, Epicurus invenit illum sine rerum providentia, Pytagoras inscius permansit; an Deus esset sub ente: Anaximander Deos mortales judicabat: Xenocrates octo Deos invenit: Antistenes plures peculiares, & unum omnium Dominum admittebat: Milesius Deum Mentem esse dicebat: ex eaque omnia dimanare. Cleantes & Anaximenes, Deum aërem constituebant: Chrysippus, quandam Divinam necessitatem: Zeno Divinam mentem; Anaxagoras mentem infinitam: Pythagoras minus anceps de Dei existentia, illam in omnibus habere annuit: Almeon solem, & lunam Deos fecit: Xenophanes omni habenti esse dedit Deitatem: Parmenides circulum quendam Deum constituebat luce plenum. Ii omnes sine fide, & luce varii extitere. Aristoteles cognovit primam causam, & Metaphysicam primam Philosophiam vocauit, ipsamque fatetur speculari omne ens, & ut sic omnes scientias, largo modo subalternari illi. Ex quo videtur, quod medicina quæ agit de determinato ente, scilicet homine, sit ars minus præstans, & utilis quàm Metaphysica.

* * *

§. II.

Quid de praestantia Metaphysicae absolutè fatendum?

Resolvendum: Quod Metaphysica excepta Theologia ratione objecti, & ex modo quo illud respicit, praestantior sit reliquis artibus.

Probatur: Nam metaphysica respicit universalissimum objectum, scilicet ens, sub quo sunt omnia reliquarum artium objecta, & de ipso etiam Deo aliqua agit, ex quo quasi divina dicitur, & affinis Theologiae judicatur. Praeterea abstrahit ab omni sui objecti materialitate, ipsumque respicit prout esse essentiae & existentiae complet; Metaphysica vocatur: quia ultra metas physicae suam speculationem extendit. Dicitur postnaturalis, vel transnaturalis, quia ultra naturalis entis cognitionem porrigitur, & vocatur sapientia, quia est habitus compositus ex intelligentia & scientia, & ideo ut divina scientia & divina philosophia judicatur, & ut Scientia maxime contemplativa omnis entis; & cum dogmatica medicina non aequali contemplatione haec attingit; nec aequa extensione; nec eadem abstractione à materia, sicut nec reliquae scientiae praeter Theologiam, quae in uno Deo objectum habet; quod omnia includit & superat; ideò metaphysica omnes reliquas superat scientias.

§. III.

Dogmatica medicina qualis adaptanda praestantia ob quam Metaphysicâ utilior?

Resolvendum, quod dogmatica medicina ob sui necessitatem honorabilior & praestantior est metaphysica.

Probatur, tum ex *Sacra Pagina lib. Eccles.* in quo dicit Spiritus sanctus: *Honora Medicum; propter necessitatem etenim creavit eum altissimus.* Ex quo apparet; quod medicina est honorabilior reliquis scientiis, ob sui necessitatem, ob quam Deus commendat illam excepta Theologia, quae ob perfectiorem finem est necessaria ut diximus: Tum quia illius necessitatem in subsidium vitae humanae demonstravimus: Tum quia licet Metaphysica sit necessaria in animae complementum, in quo idē tenet medicina; haec tamen superaddit novam necessitatem sui in conservationem hominis vitae, & sanitatis; Ergò ob sui necessitatem dogmatica medicina praestantior est, quàm Metaphysica.

§. IV.

Physicae dubitandi primò adducta doctrina.

Ad suprapositas dubitandi rationes respondetur: Quod metaphysica ex modo quo suum objectum attingit, & ob illius universaliorem latitudinem praestantior est medicina, sed respectu necessitatis ejus pro hominis vita conservanda honorabilior & praestantior est dogmatica medicina, quam illa.

RESOLUTIO VI.

Utrum dogmatica medicina sit praestantior Physicâ?

§. I.

Physicae quae favent rationes ut sit praestantior dogmatica medicina.

Physicam medicinà esse praestantiorem suadet primò: quia est disciplina explicans rerum naturalium essentiam, & ut tenet Cicero *libr. 2. de Divinat.* Est naturae

expli-

explicatio, seu entis naturalis, sub quo est homo de quo agit medicina: Tùm secundò, quia est vere scientia, sistit enim in speculatione, non producit suum objectum, versatur circa notiones primas, non pendet ab hominum voluntate; effectus demonstrat per causas; non versatur circa singularia; habet objectum ab aliis distinctum, habet propria principia, & affectiones: dogmatica autem medicina sua principia desumit à Physica; ex quo apparet, quod sit illi inferior. Tùm tertiò; Scientia subalternata est inferior, & imperfectior subalternante; Physica autem est subalternans respectu medicinæ dogmaticæ; ergò est præstantior illa.

§. II.

Dogmatica Medicina physica habenda præstantior.

Resolvendum; Quod dogmatica medicina ex ratione formali sui objecti sit præstantior Physica.

Probatur primò: In esse scientiæ naturalis conveniunt medicina dogmatica & Physica ut supra probavimus: ergò debent inter se differre per rationes formales constitutivas objecti illarum; sed ratio formalis constituens dogmaticam medicinam, est præstantior quam ratio formalis constitutiva objecti Physicæ: ergo est præstantior quàm Physica. Probatur minor; Ratio formalis constitutiva Physicæ est mobilitas ut sic, ratio formalis constitutiva dogmaticæ medicinæ est mobilitas ad sanitatem hominis, & ad conservationem vitæ illius; ergò est præstantior: patet consequentia; est enim homo propter quem est omne ens mobile, omne ens continens & quo completur universum; ideò & microcosmos dicitur, igniculos cælestes, seminaq; Divinitatis retinens, animal adorandum, & admirandum Deo simillimum, rerum omnium mensura, universi exemplar, plenus rationis, & consilii audacissimi, & omnia confidenter molientis, naturæ decus, & ut tenent Theologi, qui omnium admirationem superat, ergo mobilitas ad ejus sanitatem, & vitæ conservationem præstantior debet haberi, quam mobilitas entis ut sic.

Probatur secundo, ex Hippocrate, qui *lib. de leg.* inquit: *Medicina omnium artium præstantissima est*: sed cognovit & excoluit Physicam; ergo respectu ejus præstantior ex illo debet censeri.

Probatur tertio. Si dogmatica medicina non esset præstantior quam Physica, maximè, quia est illi subalterna; sed dogmatica medicina non subalternatur Philosophiæ: Ergo est præstantior illa. Probatur minor: Tùm si quæ dogmatica medicina desumit ab alia scientia principia, ea desumit ex Metaphysica, quia ut tenet Aristoteles *lib. 4. Metaphys.* sive speculativa sive practica præscindit sibi partem entis, quod est subjectum Metaphysicæ, & consequenter principia; quia à quo recipiunt objecta scientiæ recipiunt principia. Ex quo patet quod medicina sua principia deducat ex Metaphysica, tam quia ut tenet Albertus Magnus *ex Aristot. 1. Posterior. 13.* ad subalternationem scientiarum requiritur, quòd additum à subalternante si diversi generis ab eo cui additur; unde scientia de homine, & de rationali, & irrationali, non subalternatur scientiæ de animali; sed est eadem; sed sic est, quod mobile ad sanitatem est species corporis mobilis, ergo scientia quæ de illo agit non est

Quantumvis plures antiquorum doctrinam complectantur, discedunt ab eis, quæ judicarunt non consona fuisse rationi. Aristotelem deviare à pluribus doctrinis sui Magistri Platonis coegit ratio; Galenum ab Hippocrate, Avicennam, Averroëm, & alios, ut discederent à Galeno; Ergò solis textualibus verbis adhærere, Empiricorum Hippocraticorum est munus.

Probatur quartò: Hippocratis Commentatores differunt in doctrinæ intelligentia plerumq; diversis insistente rationibus: ergo qui soli contextui adhærent Empirici, & irrationales sunt.

§. III.

Rationalem Hippocratis doctrinam sequentes sunt Hippocratici dogmatici.

PRobatur primò: Quia ut patet ex dictis, ipse dogmaticam doctrinam proprio labore ac revelatione adquisivit, & in suis scriptis tradidit: Ergò qui ab illis ratione & demonstratione ipsam exhauriunt, sunt veri dogmatici Hippocratici.

Probatur secundo ex communi omnium gravissimorum Authorum & Legislatorum assensu, qui ipsum constituunt verum medicinæ dogmaticæ Authorem, & Magistrum: de ipso enim inquit D. Augustinus *lib. 5. de civitate Dei: Creavit Deus Hippocratem, tanquam virum in arte medica minime errantem.* Seneca *epist. 95. & lib. de brevitate vitæ. Medicorum maximum & medicinæ scientiæ Conditorem, & naturæ peritissimum.* Soranus tenet, quod *est admittendus tanquam Dux, & judex omnium causarum, & quæstionum, & tanquam Inventor bonarum artium.* Plinius *lib. 7. c. 51.* dicit, quod *est Medicinæ Princeps, & quod medendi præcepta primus clarissime condidit:* Censorinus, quod *fuit egregius naturæ scrutator.* Suidas, quod *fuit Sydus ac lumen medicinæ utillissima.* Petrus Vincentius, quod *est totius naturæ miraculum.* Macrobius, quod *est Æsculapii successor, qui tam fallere, quàm falli nescit.* Pætus, quod *est divinus, & quod per totum terrarum orbem Æsculapii adjuvamenta, quemadmodum Triptolemus Cereris semina disseminavit, tanquam salutis Parens, & malorum omnium ac dolorum Medicator.* Celsus, quod *fuit facundia & arte insignis.* Marcellus, quod *fuit Conditor Medicæ Professionis.* Joab Omphal, quod *est fons omnium scientiarum.* Vellejus, quod *est inventor veræ Philosophiæ.* Oribasius, quod *est verax in omnibus.* Galenus, quod *est omnium bonarum artium Author, omnium Philosophorum primus; quod omnia ab ipso tradita sunt recta, & fuisse admirabilium omnium rerum Magistrum, & nullum verbum frustra addidisse, & ejus scripta Dei vocem fuisse.* Plato, quod *fuit Philosophiæ Parens.* Cicero, quod *fuit divinus, & Deus Philosophorum.* Inter Jurisconsultos Bartholus tenet, *standum esse libris Hippocratis, tanquam authenticis lib. 3. ff. si certa,* assentitur Panormit. *cap. 1. de feud.* Paulus: *Septimo mense nasci perfectum partum jam receptum est* (inquit) *propter authoritatem magni viri Hippocratis.* Ipsi tribuendam esse fidem tenent, *l. ab intestato, §. ult. ff. de suis elegit, hæred. & in decret. Can. c. ne tales, de consecrat. lib. 5.* Tandemque ut inquit Heurinius de ejus scriptis, hæc sentit Galenus, esse quædam mutila, quædam concisa & in arctum contracta, nihil superfluum, otiosum nihil, sed arguta brevi-

tate

tate rotunda, & significantia omnia; ita ut ubertas, & amplitudo verborum numerum longe vincat. Ex quibus patet; quod si scientificè adquiratur, discipulos dogmaticos reddet, sin minus, Empiricos.

SECTIO II.

De medicina dogmatica praestantia & nobilitate.

HIPPOCRATES *libr. de lege* sancivit; *Medicinam esse omnium artium praeclarissimam.* Hanc doctrinam receperunt Medici; reliqui verò Professores Artium medicinae praestantiam fateri recusant. Nos tamen conabimur demonstrare, qualiter accipienda Hippocratis sententia; & cùm artes sint, ut supra diximus septem Mechanicae, septem Liberales, & septem scientificae, ad quas omnes reliquae reducuntur, de iis omnibus seorsim disputabimus, qualiter dogmatica medicina respectu illarum praestantior sit judicanda.

RESOLUTIO I.

Utrum medicina dogmatica debeat admitti inter artes, quae valent nobiles facere suos Professores?

§. I.

Calumniatorum negantium suos reddere professores nobiles dogmaticam medicinam, traduntur fundamenta.

DOgmaticae medicinae, sicut & reliquarum artium Professores alii sunt nobiles, qui parum ab artibus nobilitari possunt; alii ita ignobiles, ut nequeant nobilitatem adquirere, quam artes valent communicare; alii sunt, nec ita nobiles, nec inepti, ut nobiles reddantur per professionem artium seu scientiarum nobilium, de quibus praecipuè currit difficultas: Medicinae calumniatores fiunt plerique; quia ignobilissima stirpe nati; reliquos sibi coaequare contendunt, praecipuè si à sua sorditie ad altiorem pervenerunt artem; ut enim tenet Seneca *libr. de sent. Orat. Asperius nihil humili, dum insurgit in altum.* Ex iis plerique evadunt medicinae obtrectatores, ipsamque conantur ineptam esse, ut suos valeat nobilitare professores.

Primò: quia si posset eos nobilitare, maximè per gradus Doctoratus, sicut & aliae scientiae. Sed medicinae Professores non fiunt nobiles per gradus Doctoratus, ut tenet Sofia Nolden, *tract. de Nobilitate ex Addit Uranii, & cap. Judaei de testib. & ex Fabro lib. 9. Cod. tit. 29. diff. 9.* Ubi tenet per gradum Doctoratus medicos non nancisci nobilitatem; sed habere immunitatem ex Privilegio, etsi ipsi aliunde sint nobiles; non amittere nobilitatem ratione medicinae, quia est honesta, & honorabilis, & quod Principis medici nanciscuntur illam, quia sunt constituti in dignitate. Pater Mendo *de jure Academ.* fucatè annuere videtur.

Secundò: Medicina non potest nobilitare suos professores, quin ipsa sit nobilis Ars; Sed est Ars ignobilis: ergò nequit suos Professores nobiles reddere. Probatur minor; Tum primò, quia est ars servilis mancipiis solis permissa apud Romanos, ex *l.* . §. 1. *C. comm. de fideicommissorib. & legat. & l.* 1. §. 1. *vers. Sin autem. C. de com.*

Servorum manumiss. Ubi medici in minori pretio habebantur, quàm Notarii. Tum secundò: quia æquiparantur obstetricibus, quæ ignobiles sunt, ut constat *ex cap. Non sanè, in verbo Medici, & l. ult. in 1. respons. C. comm. de legat.* & voluit Spec. *tit. de Sal. §. ult.* & Joannes Andreas *in cap. ad aures de ætate æquali*, & Jo. Ana. *in cap. 1. colum. de Juda. & lib. 1. §. Sed obstetrices ponuntur in numero Medicorum.*

Tertiò: Medicinæ Professores sunt Parabolani, ex *C. lib. 12.* Sed Parabolani sunt indigni nobilitari; Ergo nequit dogmatica medicina nobiles reddere suos Professores.

Quartò: Medicinæ Professores versantur circa excrementa & res sordidas, quibus utuntur pro signis, & pro remediis; Ergo sunt indigni nobilitari, sicut & reliqui Artifices, qui versantur circa res sordidas.

§. II.

Dogmatica medicina ut scientia est, valet nobilitare suos Professores.

RESolvendum, quòd medicina est scientia valens suos Professores nobiles reddere.

Probatur primo. Omnes scientiæ reddunt nobiles suos Professores; sed medicina dogmatica est scientia, ut demonstravimus *sect. 1. antecedente, & p. 1. Resol. Medicar. sect. 1.* Ergo medicina dogmatica reddit nobiles suos Professores, consequentia stat in *Darii*, & demonstratur major à Tiraquello *lib. de nobilit. cap 5. ex textu in l. providendum.* ibi: *quos scientia nobilissimos facit c. de Postulat.* Ubi & hoc notat Glossa *in verbo Nobilissimos*, tenent Cyn. Joan. Fab. Val. Ang. Salic. & Francisc. Aret. ex quibus deducit nobilitatem esse filiam Scientiæ, quod voluit Glossa *in cap. de Multa, in verbo literas*, & ibi etiam Imol. *colum. 2. vers. & pro hoc facit extra de præbend.* Ruyn. & post eum Nicol. Mat. *in l. 2. §. ult. ff. de excusat. tut. Collect. in cap. eò libentiùs extra, de ser. non ordin. signo.* Homo. *Consil. 23.* Alb. *in l. Imperatores. post principium ff. de cur.* Sylac. *in l. si furiosi. C. de nupt.* Luc. Pen. *in l. 1. col. 1. in princip.* Joan. Plat. *in l. 2. in l. 1. de prim. lib. 12.* Dom. *in cap. lex est in fine dist. 2.* Rom. *in Republ. C. si verò, §. de viro in 52.* Barb. *in rubr. de offic. deleg. col. 3.* tenuit Aristotel. *lib. 4. Politic.* Gellius *lib. 19. c. 20.* Cassiod. *lib epist. 9. 6. 10. § doctrina facilè exornat, generosumq; etiam ex ignobili nobilem facit.*

Probatur secundò ex D. Thoma *1. p. q. 94 art. 3.* ubi docuit, necessarium fuisse hominem à Deo formari completum, non solùm secundum corpus; sed etiam per scientias secundum animam: Ergò scientiæ per quas completur ejus esse, sunt nobilissimæ, & aptæ Professores nobilitare.

§. III.

Ob sua privilegia nobilitat medicina dogmatica suos Professores.

RESolvendum secundò, quòd medicina dogmatica per privilegia illi concessa & suis Professoribus, valet ipsos nobiles facere.

Probatur primò: Princeps quem vult nobilitat, ut tenet Bald. *in l. Sacrilegii C. de divers. rescript.* & Jason *in l. Omnium. in 1. notab. C. de testam.* quos sequuntur reliqui Juris Professores: sed Imperatores privilegia tribuerunt dogmaticæ medicinæ, quibus nobiles reddit suos Professores; ergo ob illa nobilitare illos valet. Probatur minor

minor ex multis titulis Juris Civilis de studiis literalibus urbis Romæ, & Constantinopolitanæ, de Professoribus & Medicis, de Comitibus, & Archiatris, in quibus varia in honorem medicinæ, & suorum Professorum stant privilegia. Præcipuum stat *in l. unica C. de Comitibus & Archiatris lib. 12.* Ubi Imperator Dogmaticæ medicinæ Professores coæquales facit in dignitate, & honoribus cum Ducibus, & Vicariis Imperatorum, seu Proregibus, qui proximi sunt in dignitate ipsis Imperatoribus, ubi notant Juris Professores hoc privilegium dignitatis & honoris, ac nobilitatis nec ipsis, nec aliis scientiarum Professoribus fuisse communicatum, sed solis medicis: Præterea *l. Medicos C. de Professoribus, & Medicis*, sancivit salarium honorarium de bonis communibus debere præscribi Medicis, & Magistratibus, ubi coæquales facit Medicos in æstimatione cum politicis Magistratibus; & ex eadem lege conceditur Medicis, quod inviti in judicium non vocentur. Præterea ex *l fi. duas*, §. *Grammatici. ff. de excusat* excusantur à tutelis. Præterea *ex l. Medicos. C. de Professor. & Medic.* excusantur à muneribus Civilibus. Præterea *ex lib. 12. C. l. quibus non ob longum tempus*, si medici sint in exercitu, non currit præscriptio contra illos; Nec solum privilegia medicinæ nobilitant illius Professores, sed & uxores & filios, ut patet ex *l. Medicos, Cod. de Professf. & Medicis. & l. in fine de vac. & excusat.* Et filiusfamilias obtinet posse testare, *l. cum antiquis, ubi gloss. doct. ff. inofficios. testam.* Præterea Suetonius testatur, quòd Julius Cæsar nobilitavit medicos equestri dignitate. Francus à Reyes deducit ex Joanne Molano *in tit. Juris de Comitibus & Archiatris*; & ex Joanne Talentino *lib. 1. Thesauri c. 7.* Archiatros tantam dignitatem assequutos ut in nobilitate æquales facti fuerint Comitibus; Ergo dogmatica medicina percepit privilegia per leges ab Imperatoribus quibus suos valet nobilitare Professores. Confirmatur ex Narbona qui refert tot fuisse Medicis privilegia, ut fuerit necesse coarctare numerum professorum: *ex l. 7. de excusat. tutor. l. 1. & 5. C. de Professoribus & Medicis.*

§. IV.

Dogmatica medicina per doctoratus gradum nobiles efficit Professores.

Resolvendum tertio, quod dogmatica medicina per Doctoratus gradum æqualem prestat nobilitatem suis Professoribus, ac præstare valent reliquæ scientiæ suis Doctoribus.

Probatur primo: per eadem privilegia conceditur Universitatibus Regia & Pontificia potestas tribuendi gradus Doctoratus in facultate medica, ac in Theologia, Philosophia ac Jurisprudentia, sine eo quod fiant diversæ concessiones, exceptiones, Bullæ, aut alia instrumenta, præter ea, quæ sunt omnibus facultatibus communia: sed ex Doctoratus gradu, in reliquis facultatibus conceditur nobilitas Doctoratus; ergò simili ratione per Doctoratus gradum conceditur dogmaticæ medicinæ Professoribus.

Probatur secundò ex communi Jurisperitorum doctrina, qui de omni Doctoratus gradu tenent, quod per illum fiunt nobiles Doctores, dum in præclarissimis Universitatibus confertur, præcedente rigoroso examine pro studiorum præmio; sic Tiraquellus *lib. de nobilit.* Cyn. *in l. Providen-*

videndum C. de Postulat. Bar. Lucas Pen. & Jo. Plat. *in l. Iudices C. dignit. lib.* 12. Bald. *in l. memini C. de Advoc. diverſ. Iuris* Ang. *in l. ſed etſi ſuſceperit* §. 1. *ff. de jur.* Paul. Caſt. *in* 1. *conſt. C. col.* 2. Jo. Ray. *in tract. milit. de leg. in materia nobilit. in* 26. *opinion.* Alex. *conſil.* 94. *conſideratis his col.* 2. *verſ. ſed ita eſt lib.* 1. *& conſtit.* 213. *ponderatis his quæ in themate col. ult. lib.* 6. Guido Papæ *deciſ.* 88. Franc. Aret. & alii.

Probatur tertio, ſi privilegia gradus doctoratus non extenderentur ad medicos, maximè vel ratione profeſſorum, vel ratione ipſius medicinæ; ſed ratione profeſſorum non impeditur. Tum quia plurimi profeſſores medicinæ ſunt nobiles & ideò capaces adquirendi quamcumq; nobilitatem, & honores, quæ poſſunt quæcunque privilegia honorifica conferre. Tum quia ſi aliqui quia Hebræi ſunt incapaces nobilitatis, Theologi plures & Juris profeſſores viliſsimi ſunt & Hebræi, & eadem ratio currit de illis ut nequeant per ſuos gradus Doctoratus nobiles reddi, niſi ii contendant quod illi ſunt nobiliores tribus ob ſuas profeſſiones. Præterea nec ratione ſcientiæ medicinæ impeditur: quod ſui profeſſores non fiant nobiles per gradum Doctoratus, nam probavimus, quod eſt ſcientia, & quod ſcientia per ſe nobiles reddit ſuos profeſſores, & quod gradus doctoratus per leges, communem præſtat honorem omnibus profeſſoribus, quibus confertur: Tum quia ſcientiæ debetur nobilitas, vel ob ſui præſtantiam: vel ob ejus neceſsitatem, vel ob ſua privilegia, ſed medicina, ut probavimus *ſect.* 1 eſt ſcientia naturalis Philoſophiæ affinis. Politicæ coæqualis, ut *infrà* patebit: nobis à Deo condonata ut neceſſaria in ſubſidium ſalutis humanæ; Unde in eſſe ſcientiæ eſt nobiliſsima. Ratione utilitatis ab ipſo Deo *lib. Eccleſ.* commendatur ob ejus neceſsitatem, ob quam præcepit ſummus Deus tribuere honorem, medico. *Honora* inquit *medicum: propter neceſsitatem enim creavit eum Altiſsimus*, & Homerus, *Uir medicus* inquit, *par eſt multorum millibus unus*: & Plinius tenet, quod nulla ars fructuoſior eſt quam medicina. Ratione privilegiorum nuper probavimus nullam ſcientiam coæquari medicinæ; Ergo ſicut eſt capax reliquorum, erit & capax bonorum, & nobilitatis, quæ ex gradu doctoratus conferuntur ſuis profeſſoribus.

§. V.

Inanes conatus calumniatorum convelluntur.

AD primum reſpondetur; Quod ex nuper dictis conſtat, quod dogmatica medicina per Doctoratus gradum eadem confert privilegia, & nobilitatem ſuis profeſſoribus, ſicut reliquæ ſcientiæ: Nolden præcipuè contendit Judæis, & reliquis incapacibus nobilitatis, eam non adaptari per doctoratus gradum, ſed tantum immunitatem ex privilegio, quod eadem ratione debet eſſe commune reliquis ſcientiis. Faber ſuſpectus eſt de nobilitate, ut tenet Canonherius, & ſibi contrariatur, ſi enim admittit medicinæ profeſſores eſſe aptos ut nobilitentur per hoc quod fiant Archiatri, quia aſcendunt ad dignitatem cur non etiam fruentur privilegiis quæ illis debentur, dum aſcendunt ad gradum doctoratus. Alii novi ſcriptores nec quidquam poſſunt detrahere de honore medicinæ, à principe enim non ab illis dimanant medicinæ honores & privilegia, nec

derogari

derogari honores, & nobilitas per leges sancitas possunt ab iis nebulonibus.

Ad secundum negata minori respondetur: Tum pro primo: Quod aliud est aliquam artem esse servilem; aliud verò quod aliqui professores illius ex eventu belli servi facti sunt; Plures enim Reges facti sunt servi, nec ex eò dignitas Regia, servilis dicitur, nec etiam medicina dogmatica ars serviiis dicenda est: quia subacta Græcia à Romanis, aliqui ejus professores servi fuerunt, & ut servi potuerunt notariis æquiparari, sicut & Reges servi facti sępè infimam fortunam servorum retinent. Tum pro secundo; quòd ut diximus, *sect.* 1. Medici nomen latissimè sumitur, vel pro medicis scientificis Architectonicis constitutis per medicinam dogmaticam, de quibus loquimur sub hac Resolutione, vel pro ministris eorum, & in hac acceptione dicuntur medici etiam obstetrices, & omnes qui medicis deservientes ministrant medicinæ Architectonicæ, & de iis medicis operariis, qui sunt sub medicina, quam posuimus sub artibus mechanicis loquuntur leges dum obstetrices ponunt inter medicos, & ipsis ipsas comparant, nec ex horum ignobilitate, quidquam opponi potest nobilitati dogmaticorum medicorum, sicut nec Magistratibus ex ignobilitate suorum ministrorum in Republicâ, carnifice inquam, & præconibus.

Ad tertium, relictis pluribus solutionibus Tiraquelli, & aliorum, respondetur: Quod ex eo quod sint aliqui Paraboladi, qui impropriè dicuntur medici, quia vendunt aliqua remedia pro morbis curandis, & ex eo, quod ii sint ignobiles, non ideò sequitur, quod veri medici scientifici, & dogmatici non fruantur nobilitate, & honoribus, quos valet tribuere medicinâ veris suis professoribus.

Ad quartum respondetur: quod medici agunt de excrementis quatenus sunt signa morborum, aut quatenus conferunt ut medicamenta ad sanitatem, sine dedecore; eisdem enim sine illo Deus dedit virtutes medicinales, & ob salutis humanæ conservationem eis uti, aut virtutes speculari nullum dedecus includit, sicut nec indecens judicant Juris professores, versari circa illa, immò & politici, ac Magistratus versantur circa cloacas, & loca sordida perambulant ob Reipublicæ utilitatem, & de illis varia scripserunt Bartholomæus Cæpa *de servitute urbis c.* 48. Ripa qui plura opponit contra medicos, plura scripsit de Cloacis, & immundis locis. Ferrariæ est Magistratus destinatus inter Juris professores, ut cognoscat de latrinis fabricandis, aut visitandis in tota urbe, ut tenet Canonherius, estq; communis quæstio inter Juris professores de Stercoliniis, & fœtentibus animalibus tempore pestis, de stabulis, & excrementorum receptaculis quorum inspectionem habent, ut cognoscant; An nocere valeant, nec hoc indecorum illis ob Reipublicæ utilitatem, nec medicis ob vitæ hominum conservationem.

RESOLVTIO II.

Vtrum medicina dogmatica sit præstantior septem artibus mechanicis?

§. I.

Pars negativa quibus valeat sustineri?

Artes Mechanicæ sunt septem. Militaris, Medicina, Lanificia, Agricultura,

ra, Nemoraria, Nautica, & Fabrilis sub quibus innumeræ aliæ reperiuntur de quibus currit difficultas, harum aliquæ ut Militaris, Agricultura & Medicina, quæ exercetur à ministris medicorum, ita sunt pro vita hominum utiles, ut sine illis fere nequeat conservari, quas ideo pluribus privilegiis & honoribus condecorarunt, Imperatores, aliæ verò honestæ, licèt appareant non ita necessariæ sunt, ut Pictura, Statuaria ars, & aliæ similes: aliæ sunt sordidiores, quæ nullis adhuc privilegiis sunt condecoratæ; ut scurrilitates, Comicorum ars; Primo de artibus mechanicis, utilioribus, videtur, quod sint medicinâ dogmaticâ præstantiores. Tum primo de arte militari constat reddere nobiles suos Professores ex textu *in l. 2. C. de primic. lib.* 12. & *ex l. inter alias C. de pal. Sac. largi. lib.* 12. & *ex rubr. C. qui milit. lib.* 12. & *ex l. 2. C. ut nemo privat.* Tum secundo patet de agricultura, præcipuè in suis fundis nobilitatem retinere tenent Guido Papa *decis.* 296. D. Benedic. in Repub. & Raynutius *in verbo dotem, quam ei dederat, num.* 52. *de testam.* Panorm. *de celeb. Miss. & in cap.* 1. §. *Caterùm de verbor. signif. lib.* 6. Tùm de medicina quæ est ar ministrorum medicinæ constat, varios ejus professores condecoratos fuisse privilegiis; ergo dogmatica medicina non est illis præstantior.

Secundo; de honestioribus medicinæ artibus patet: Nam sicut medicina dogmatica est præstantissima, quia nobis à Deo fuit communicata; Similiter hujusmodi artes à summo Deo sunt hominibus condonatæ, ut patet ex *Exodo* 31. §. *Ecce vocavi Bezaleel, & implevi eum Spiritu Dei, sapientia, & Intelligentia, & scientia in omni opere ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro & argento, & are, marmore, & gemmis, & diversitate lignorum dediq, ei socium Holioliab, & in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta quæ præcepi ibi.* Ergò medicina dogmatica non est præstantior iis.

Tertiò: de reliquis artibus patet: Quod usus eas conservat inter homines ob earum utilitatem; sed ut tenet Philo, & ex illo deducit Pierius *lib.* 54. medicina simul cum Oratoria & Advocatoria debet poni sub artibus vacuis & inutilibus; ergo non est præstantior illis.

§. II.

Præstantia medicina inter artes mechanicas sancitur.

Resolvendum: Quòd dogmatica medicina est præstantior omnibus artibus mechanicis.

Probatur primò: de artibus infimis mechanicis medicina dogmatica est scientia valens nobilitare suos professores, ut probavimus; sed hujusmodi artes mechanicæ faciunt ignobiles suos professores; ergò est præstantior illis. Probatur minor à Ioanne Garcia Otalora & Tiraquello per textum *in l. nobiliores*, & notat Bald. *In C de commerc. & mercat.* & *l. ne quis C. de dig. lib.* 12. & *in* §. 1. *vers. sancimus in auth. de testibus, & in glos. in cap.* quo contra pacem 24. *q.* 1. Bart. *in l.* 1. *ad finem ibi.* Joan. Plat. *col* 1. *C. de dig. lib.* 12. Pan. *in cap. nonnulla de Cler. non residente.* Joan. Rayn. *tract. de nobilitat. in q.* 4. *principal.* Matth. de afflict. *in cap.* 1. *col,* 6. *vers si quid de nobil. ut quis.*

Probatur secundò. De honestioribus mechanicis Artibus quas in secundo loco proposuimus, ipsas enim ponunt Juris professores inter mechanicas quæ aufferunt nobi-

nobilitatem ut patet ex Tiraquello *lib. de nobilit. c.* 34. Ubi artium, quæ obstant nonobilitati hunc ponit catalogum, Pistores, Poëtæ, Histriones, Tibicines, instrumentorum musicorum confectores, Thymelici, Tragœdi, Comœdi, Ludiones, Mimi, Pantomimi, Joculatores, *Scenici*, *Saltatores*, Publicani, Coqui, Notarii, Lecticarii, Fabrilignarii, Aurifices, Inauratores Bractearum, Tabernarii, Popinarii, Agricultores, Campsores, Trapezitæ, Collibitæ, Tonsores, Nummularii, Mensarii, Argentarii, Præcones, Scribæ, Gineciarii, Monetarii, Arenarii, Apparitores, Viatores, Unguentarii, Myropolæ, Apothecarii, Pigmentarii, Figuli, Staturarii, Salmarii, Pelliparii, Lenones, Coriarii, Fullones, Linarii, Caligarii, Institores, Marmorarii, Cerarii, Fartores, Lanii, Piscatores, Macellarii, Saltuarii. Ergo hujusmodi artibus præstantior est medicina dogmatica.

Probatur tertiò de militari agricultura, & medicina, quæ est ars ministrans dogmaticæ. Nam hujusmodi artes mechanicæ sunt, & etiamsi nobilitentur à Principe, sunt solum corpori deservientes: sed medicina dogmatica est ars scientifica, & animæ complementum ut probavimus ex Divo Thoma: ergò est illi præstantior.

§. III.

Solvuntur fundamenta primò adducta.

AD primum respondetur: Quod inter artes mechanicas militaris, agricultura & deserviens medicina gaudent aliquibus privilegiis, quia maximè inter reliquas honestiores, & necessariæ sunt pro hominis vita conservanda; sed quia ut probavimus, dogmatica medicina est scientia, ut talis, ex natura sua præstantior est, & quia est animæ complementum ut talis, & ideò à Deo nobis condonata, & quia fruitur etiam præstantioribus nobilitatis privilegiis, ut diximus.

Ad secundum respondetur; quod aliquæ honestiores artes præcipuè quæ fuerunt necessariæ ad ædificandum tabernaculum, fuerunt à Deo datæ Bezaleel, & Holioliab: sed non ut artes mechanicæ, sed ut scientiæ in omni opere, id est ut Architectonicæ, & ut habent sua principia scientifica in mathematicis, & ideò sunt illæ mechanicæ, ut diximus: istæ sunt inter artes liberales, quas statim probabimus esse ignobiliores medicinâ.

Ad tertium respondetur: Quod Philosophus loquitur de medicina Empirica, suo tempore usitata; Nos verò de dogmatica, quam demonstravimus esse scientiam, hominibus non solum utilem, sed & necessariam.

RESOLVTIO III.

Vtrum dogmatica medicina sit præstantior, quam artes liberales?

§. I

Proponitur difficultas, & rationes, quæ faciunt pro artibus liberalibus.

ARtes liberales sunt septem; tres sermocionales, Grammatica, Rhetorica, & Logica; & quatuor mathematicæ, Musica, Arithmatica, Geometria, & Astronomia, quæ præstantiores esse dogmatica medicina suadet.

Primò, de Grammatica patet; de qua Quintilianus *lib. instit.* Isidorus *lib. 1. Etymolog.* Franciscus Patricius *lib. 2. de Repub.* tenent:

tenent: Quod est janua omnium scientiarum; & ideò magna suis Professoribus consignarunt stipendia Romani, & ob illam Dionysius Licinius meruit statuam in Capitolio, & Ludovicus Bibaldus *libr. de persecut. Eccles.* ponit illam primam inter scientias, & præcipuè ad Theologiam requiritur Grammatica Latina, Grçca, Hebraica, & Chaldæa: Ergo est præstantior medicina.

Secundò patet de Rhetorica, quæ est ars ornandi orationem in genere demonstrativo, deliberativo, & judiciali: respicit voluntatem, affectus, cor, sermonem, & gestus, & per tropum figuratam vocem, & gestum consequitur modum ornatè dicendi, & ideò ornamentum est pro omnibus scientiis docens in unaquaque perfectè loqui; ideò magni facti sunt ex illa Catones, Cicero, Gracchus: Crassus, Salustius, & alii, ut tenet Trapezantus *in libr. Rhet.* ex quo apparet hanc artem præstantiorem esse Medicina, quæ ipsa indiget, & Hippocrates Medicum desiderat Rhetoricum.

Tertiò: Logica se ipsa potest adquiri: medicina dogmatica indiget illa ut adquiratur; quia instrumentum est scientiarum; docet enim definire, dividere & argumentari, & simul demonstrare conclusiones, quia sine demonstratione nulla est scientia; benè tamen sine medicina; ergò præstantior est illa adhuc ad intellectum perficiendum.

Quartò: Musica præstantior judicari potest dogmatica medicina; Angeli enim ipsa utuntur, & sacra Ecclesia in Dei cultum: David Rex ipsa utebatur, ipsamque commendat: *Cantate Domino Canticum novum: Psallite Domino in Cythara & voce Psalmi.* Ptolomæus refert antiquos cum musica suos Deos solitos placare. Divus Isidorus *libr. 3. Etymol.* dicit, sine illa nullam posse adipisci disciplinam: Quintilianus tenet ipsam laudatam à Platone, ut dignam homine politico. Natalis Comes ejus affert encomia: Aristoteles ipsam collocat inter illustriores artes. Aristophanes, Menander, Beroaldus; Philostratus ipsam super omnes artes extollunt: Sapiens tenet, quòd lætificat cor: Pytagoras, Tullius, Boëtius tenent, conducere ad sanitatem: Saül idem expertus fuit: Galenus refert, quod Peon medicus musica incurabilem ægrum restituit ad sanitatem: idem profert Asclepiades, Theophrastus, & Aulus Gellius tenent prodesse pro dolore Ischiadico, & podagrico: Empedocles idem expertus in febre ex ira: Plutarchus & Dion referunt, quod Alexander per musicam incitabatur ad bellum: Thales Milesius fertur ex Plutarcho musica pestem lenire potuisse in Candia: ergo hæc ars præstantior judicanda, quam medicina.

Quintò: Arithmetica præstantior medicina debet judicari. Faber eam reliquis Mathematicis præstantiorem judicat: Plato, quod sit divinior inter artes & omnes scientias: Pytagoras in numeris omnem ponit scientiam, ex quinque figuris, fabricat mundum, ut tenet Picus Mirandulanus, & omnium principia tenuit esse numeros, & refert Aristoteles 1. *Metaph.* ex Arithmetica contendebat deducere scientiarum principia, idem tenebant Zenon, Parmenides, Anaximander, Anaximenes, Anaxagoras, Clazomen, Euritus, Philolaus, Carondas, Zaleucus, Brisson, Architas, Empedocles, Aristæus Cysis, Zamolxis

xis & Plato, ut tenet Villabaldo, Deum Pythagoras cognovit per unitatem: Plato & Anaxagoras veri Dei cognitionem assequuti ex Liside & Obside Pythagoricis; ex unitate illam convincentibus. Boëtius omnes res contendit constare ex numeris; Macrobius per numeros contendit animas uniri corporibus. Avenzoar omnia cognosci per numeros ex vera arithmetica: Ergo hæc est præstantior medicina.

Sextò: Geometria præstantior medicina apparet. Sine Geometria nulli fas erat Academiam adire. Philon vocat illam scientiarum matrem; Cælius scientiarum basim: Patricius earum subsidium: Plato tenet, quod sit belli fulcimentum; Marsilius, quod deservit ad justitiam & Politicam: Quintilianus, quod regit mores omnium ætatum: Bibaldus, quod perficit Theologiæ Professores, & est magistra reliquarum Artium; confert Architecturæ, Cosmographiæ, Artificibus omnibus, militibus, Agriculturis; ex ea enim suam depromunt certitudinem; ergò judicari debet medicina præstantior.

Septimò, de Astronomia seu Astrologia idem apparet: Josephus eam deducit ex Abraham, & ex filiis Sem dicit derivatam. Græci nostro eam tribuunt Atlanti: Divus Hieronymus ipsam & medicinam necessarias contendit. Dionysius Areopagita per illam cognovit miraculosam ecclipsim in morte Domini nostri JESU Christi, & per hoc verum Deum cognovit. Panormitanus dicit esse scientiam necessariam. Divus Thomas, Scotus ex Aristotele deducunt inferiora pendere à corporibus cælestibus: Apollonius & Albumasar eam tenent esse principium medicinæ, & ad illam conducere deducitur ex Hippocrate, tenuitq; Hermes. Bibaldus judicat esse Theologis necessariam: Petrus Aliacus scripsit de illis concordantia cum Theologia: Ergo sicut Theologia est medicina præstantior, sic similiter & Astronomia.

§. II.

Dogmatica medicina sancitur præstantior esse artibus liberalibus.

Resolvendum: quod dogmatica medicina præstantior ac nobilior est cunctis artibus liberalibus.

Probatur primò: Artes liberales mediæ sunt inter artes mechanicas, quæ sunt illis ignobiliores, & inter scientias quæ sunt illis præstantiores; sed dogmatica medicina ut demonstravimus est scientia: ergo est præstantior illis.

Probatur secundò: Artes specificantur à fine, & scientiæ ab objecto, ab ipsoq; desumunt perfectionem, sed perfectius objectum respicit medicina dogmatica tanquam sui specificativum, quam artes liberales; ergo est præstantior illis. Probatur minor: nam finis Grammaticæ est tradere modum benè colligendi vocum significationes. Rhetorica est ars tradens modum ornandi orationem: Logica est ars tradens modum docendi: Mathematicæ verò respiciunt pro objecto accidentia, Arithmetica respicit quantitatem discretam, Geometria quantitatem continuam, dimensiones; respicit Astrologia influxus & motus cælorum; sed dogmatica medicina habet pro objecto corpus humanum sanabile, quod est substantia, quæ perfectior est suis accidentibus: ergò est præstantior scientia.

§. III.

Solvuntur primò adducta fundamenta.

PRo fundamentis primò adductis respondetur; quod probant dignitatem, usum, & honorem omnium artium liberalium; & quòd praestantiores sint, quàm mechanicae; ex quo non sequitur, quod dogmatica medicina, quae est scientia & specificatur à perfectiori objecto, & est utilior, non sit illis praestantior.

RESOLVTIO IV.

Vtrum dogmatica medicina sit praestantior Theologia?

§. I.

Proponitur status difficultatis.

ARs doctrinalis scientifica, ut diximus, septem comprehendit scientias, tres morales, Ethicam, Oeconomicam, & Politicam; duas naturales, Physicam & Medicinam, & duas quasi divinas, Metaphysicam, & Theologiam: de hac ergo inquirimus; an sit praestantior medicina? Ratio dubitandi desumitur ex Hippocrate, *libr. de lege* dicente: *Medicina omnium artium praeclarissima est.* Nec de omni Theologia currit disputatio, quae agebat de Deo Theologia apud Ethnicos diversa erat, ipsum constituebat rerum principium, & circa hoc varia fuit: apud Phoenicos credebatur aërem spirituosum, & tenebrosum, seu chaos esse omnium rerum principium, & quod nascebantur homines ex Coolpia, & Baan, sic tenebant Tauto, Biblis, Epides, Pherecydes, & Zoroastes. Alia fuit Ægyptiorum Theologia, quae docebat homines primogenitos, & quod ob sua merita ex illis Dii facta fuère, & ut tenet Orpheus, inde Typhon, Osiris, Isis, & Dionysius, dii facti sunt: Alia fuit Graecorum Theologia, quae à Cadmo filio Agenoris, docuit Deos ducere originem, Deasq;, Nymphas, & Musas. Alia fuit Atlanticorum, quae docuit à Caelio Opim, Cybelem, & Basiliam, ortas fuisse, & reliquos Deos ab iis duxisse originem: Alia fuit Phrygiorum, quae Moenio tribuebat plurimū Deorum originem, quorū fabulas confutavit Plato, & posteà Lactantius Firmianus, de quibus constat non posse concertare cum medicina dogmatica. Vera Theologia est, quae agit de vero Deo, & in esse scientiae specificatur ab ipso, quaeque est summa vitae sapientia, & prudentia perveniendi ad vitam aeternam.

§. II.

Quid sentiendum de vera Theologia respectu medicinae?

REsolvendum: quod vera Theologia est praestantior medicina dogmatica, & aliis scientiis. Probatur primò: Omnis scientia specificatur ab objecto, ex Aristotole *lib. 1. Post.* Sed vera Theologia omnium objectorum perfectius respicit, scilicet ipsum Deum, ut demonstrat D. Thom. 1. *p. q. 1. art. 3.* Ergo est cunctis aliis scientiis praestantior.

Probatur secundo: Tùm ratione originis, oritur enim à divina luce: Tùm ex pura veritate contenta in fidei articulis ortis ex divina, & ineffabili veritate; Tùm ex illius fructu: docet enim ea, quae petunt, credi, appeti, eligi, & prosequi. Tùm ex fine, dirigit enim in beatitudinis aeternae consequutionem: Tùm ex objecto contemplabili quod est summum Bonum.

Pro-

Probatur tertiò: Quia Theologia ex D. Augustino *lib. 8. de Civitate Dei*, est sermo ipsius Dei, vel sermo de Deo, vel scientia, quæ de Deo differit, latissimè sumpta dicitur Dei cognitio: falsa erat, quæ de falsis agebat diis; vera est, quæ de vero agit Deo, verissima & amplectanda, quæ veram doctrinæ Christianæ intelligentiam prosequitur; non vera, quæ ab hac discedit, & erroneas inferit propositiones, qualem prosequuntur Mahometani, hæreticique; Verissima Theologia aut est Archetypa, qua Deus se ipsum cognoscit; vel Ectypa, quæ effigies est Archetypæ qua utuntur creaturæ, & respectu cujus ut de se patet nulla potest scientia coæquari; ergo reliquis omnibus est præstantior.

§. III.
Respondetur pro doctrina Hippocratis.

AD Hippocratis propositionem dubitandiq; rationem dicim9; quod Hippocrates verissimam non cognovit Theologiam; sed falsam, & quæ falsis nitebatur principiis, & respectu ejus absolutè protulit, quod medicina dogmatica, quæ vera est scientia, est reliquis artibus præstantior.

RESOLVTIO V.

Vtrum medicina dogmatica sit præstantior Metaphysica?

§. I.
Quid sit Metaphysica? & de ejus præstantia.

ALstedius, *tom. 1. Encycloped.* dicit, quod Metaphysica est sapientia, quæ considerat ens, qua ens; Avicenna *lib. 1. Metaph. cap. 2.* quod considerat substantias separatas, & elevat intellectum ad res spirituales, & quod habet pro fine Dei, & spiritualium intelligentiarum cognitionem; & ideò Ethnici non solum ut Theologi, sed etiam ut Metaphysici in Dei cognitione, & speculatione se exercebant, saltim Deum quærentes sub ratione entis, ut sic, Diagoras: Milesius, & Theodorus Cineraicus, nullum Deum invenerunt, Epicurus invenit illum sine rerum providentia, Pytagoras inscius permansit; an Deus esset sub ente: Anaximander Deos mortales judicabet: Xenocrates octo Deos invenit: Antistenes plures peculiares, & unum omnium Dominum admittebat: Milesius Deum Mentem esse dicebat: ex eaque omnia dimanare. Cleantes & Anaximenes, Deum aërem constituebant: Chrysippus, quandam Divinam necessitatem: Zeno Divinam mentem; Anaxagoras mentem infinitam: Pythagoras minus anceps de Dei existentia, illam in omnibus habere annuit: Almeon solem, & lunam Deos fecit: Xenophanes omni habenti esse dedit Deitatem: Parmenides circulum quendam Deum constituebat, luce plenum. Ii omnes sine fide, & luce varii extitere. Aristoteles cognovit primam causam, & Metaphysicam primam Philosophiam vocauit, ipsamque fatetur speculari omne ens, & ut sic omnes scientias, largo modo subalternari illi. Ex quo videtur, quod medicina quæ agit de determinato ente, scilicet homine, sit ars minus præstans, & utilis quàm Metaphysica.

***

§. II.

Quid de praestantia Metaphysicae absolutè fatendum?

RESolvendum: Quod Metaphysica excepta Theologia ratione objecti, & ex modo quo illud respicit, praestantior sit reliquis artibus.

Probatur: Nam metaphysica respicit universalissimum objectum, scilicet ens, sub quo sunt omnia reliquarum artium objecta, & de ipso etiam Deo aliqua agit, ex quo quasi divina dicitur, & affinis Theologiae judicatur. Praeterea abstrahit ab omni sui objecti materialitate, ipsumque respicit prout esse essentiae & existentiae complet: Metaphysica vocatur: quia ultra metas physicae suam speculationem extendit. Dicitur postnaturalis, vel transnaturalis, quia ultra naturalis entis cognitionem porrigitur, & vocatur sapientia, quia est habitus compositus ex intelligentia & scientia, & ideo ut divina scientia & divina philosophia judicatur, & ut Scientia maxime contemplativa omnis entis; & cum dogmatica medicina non aequali contemplatione haec attingit; nec aequa extensione; nec eadem abstractione à materia, sicut nec reliquae scientiae praeter Theologiam, quae in uno Deo objectum habet; quod omnia includit & superat; ideò metaphysica omnes reliquas superat scientias,

§. III.

Dogmatica medicina qualis adaptanda praestantia ob quam Metaphysicâ utitur?

RESolvendum, quod dogmatica medicina ob sui necessitatem honorabilior & praestantior est metaphysica.

Probatur, tum ex *Sacra Pagina lib. Eccles.* in quo dicit Spiritus sanctus: *Honora Medicum; propter necessitatem etenim creavit eum altissimus.* Ex quo apparet; quod medicina est honorabilior reliquis scientiis, ob sui necessitatem, ob quam Deus commendat illam excepta Theologia, quae ob perfectiorem finem est necessaria ut diximus: Tum quia illius necessitatem in subsidium vitae humanae demonstravimus: Tum quia licet Metaphysica sit necessaria in animae complementum, in quo idē tenet medicina; haec tamen superaddit novam necessitatem sui in conservationem hominis vitae, & sanitatis; Ergò ob sui necessitatem dogmatica medicina praestantior est, quàm Metaphysica.

§. IV.

Physicae dubitandi primò adducta doctrina.

AD suprapositas dubitandi rationes respondetur: Quod metaphysica ex modo quo suum objectum attingit, & ob illius universaliorem latitudinem praestantior est medicinâ, sed respectu necessitatis ejus pro hominis vita conservanda honorabilior & praestantior est dogmatica medicina, quam illa.

RESOLVTIO VI.

Vtrum dogmatica medicina sit praestantior Physicâ?

§. I.

Physicae quae favent rationes ut sit praestantior dogmatica medicina.

PHysicam medicinâ esse praestantiorem suadet primò: quia est disciplina explicans rerum naturalium essentiam, & ut tenet Cicero *libr. 2. de Divinat.* Est naturae expli-

explicatio, seu entis naturalis, sub quo est homo de quo agit medicina: Tùm secundò, quia est vere scientia; sistit enim in speculatione, non producit suum objectum, versatur circa notiones primas, non pendet ab hominum voluntate; effectus demonstrat per causas; non versatur circa singularia; habet objectum ab aliis distinctum; habet propria principia, & affectiones: dogmatica autem medicina sua principia desumit á Physica; ex quo apparet, quod sit illi inferior. Tùm tertiò; Scientia subalternata est inferior, & imperfectior subalternante; Physica autem est subalternans respectu medicinæ dogmaticæ; ergò est præstantior illa.

§. II.

Dogmatica Medicina physica habenda præstantior.

RESolvendum; Quod dogmatica medicina ex ratione formali sui objecti sit præstantior Physica.

Probatur primò: In esse scientiæ naturalis conveniunt medicina dogmatica & Physica ut supra probavimus: ergò debent inter se differre per rationes formales constitutivas objecti illarum; sed ratio formalis constituens dogmaticam medicinam, est præstantior quam ratio formalis constitutiva objecti Physicæ: ergo est præstantior quàm Physica. Probatur minor; Ratio formalis constitutiva Physicæ est mobilitas ut sic, ratio formalis constitutiva dogmaticæ medicinæ est mobilitas ad sanitatem hominis, & ad conservationem vitæ illius; ergò est præstantior: patet consequentia; est enim homo propter quem est omne ens mobile, omne ens continens ex quo completur universum; ideò & microcosmos dicitur, igniculos cœlestes, seminaq; Divinitatis retinens, animal adorandum, & admirandum Deo simillimum, rerum omnium mensura, universi exemplar, plenus rationis, & consilii audacissimi, & omnia confidenter molientis, naturæ decus, & ut tenent Theologi, qui omnium admirationem superat, ergo mobilitas ad ejus sanitatem, & vitæ conservationem præstantior debet haberi, quam mobilitas entis ut sic.

Probatur secundo, ex Hippocrate, qui *lib. de leg.* inquit: *Medicina omnium artium præstantissima est*: sed cognovit & excoluit Physicam; ergo respectu ejus præstantior ex illo debet censeri.

Probatur tertio. Si dogmatica medicina non esset præstantior quam Physica, maximè, quia est illi subalterna; sed dogmatica medicina non subalternatur Philosophiæ: Ergo est præstantior illa. Probatur minor: Tùm si quæ dogmatica medicina desumit ab alia scientia principia, ea desumit ex Metaphysica, quia ut tenet Aristoteles *lib. 4. Metaphys.* sive speculativa sive practica præscindit sibi pertinentis, quod est subjectum Metaphysicæ, & consequenter principia; quia à quo recipiunt objecta scientiæ recipiunt principia. Ex quo patet quod medicina sua principia deducat ex Metaphysica, tum quia ut tenet Albertus Magnus *ex Aristot. 1. Posterior. 13.* ad subalternationem scientiarum requiritur, quod additum à subalternante si diversi generis ab eo cui additur; unde scientia de homine, & de rationali, & irrationali, non subalternatur scientiæ de animali; sed est eadem; sed sic est, quod mobile ad sanitatem est species corporis mobilis, ergo scientia quæ de illo agit non

est

est subalterna Physicæ, sed altera scientia naturalis illi coæqualis, & præstantior ob rationem formalem præstantiorem, qua objectum completur. Tum quia ut D. Thom. deducit ex Aristot. 1. *Posteriorum* 13. & cum illo Albertus & Cajetanus, ad rationes subalternationis requiritur, quòd additum à subalternata non fluat à natura; & subjecto illius cui additur; alioquin sciẽtiæ de subjecto subalternaretur scientia de passionibus; sed sanitas est passio corporis humani; ergo scientia quæ de illo agit, ut sanabile non est subalterna ei quæ agit de corpore mobili.

§. III.

Solvuntur rationes dubitandi primò adducta.

AD rationes dubitandi respondetur; Tùm pro primò; quod sicut Physica agit de corpore naturali ut mobili, agit medicina de microcosmo ut mobili ad sanitatem, & ideo utraq; dicitur scientia naturalis, & dicuntur scientiæ affines; quia sicut altera de mundo majori; altera agit de minori sub mobilitatis ratione, perfectiori tamen modo hoc medicina attingit, quæ suum objectum ut tale respicit, & illius conservationem; Physica verò suum respicit ut tale. Tum pro secundo; quod probat habere Physicam debitas conditiones, ut sit scientia, quod nos fatemur; sed de medicina dogmatica *supra* demonstravimus veram similiter esse scientiam; & ideò in hoc genericè conveniunt, quod sint scientiæ naturales; & ita affines, ut à plerisque medici vocentur Physici; superaddit tamen medicina in formali ratione objecti aliquid per quod fit præstantior; quia circa microcosmum agit, qui præstantior est ente naturali ob ignicolos, & semina Divinitatis nulli alii enti mobili communia. Tum pro tertio: Quod medicina dogmatica non subalternatur Physicæ, sed illi coæqualis, utraque desumit à metaphysica sua principia; quia sicut quævis scientia desumit sui objecti partem ab ente ut sic; similiter & desumit principia à Metapysica, quæ de ente, ut sic agit: Si tamen medicina aliquibus utitur etiam principiis Physicæ communibus, non eis utitur, quia illi subalterna; sed quia illi sit affinis, & cum conveniant in eo, quod sint scientiæ naturales, conveniunt etiam in eo, quod utantur simul aliquibus principiis utrique communibus.

RESOLVTIO VII.

Vtrùm dogmatica medicina sit præstantior Oeconomia?

§. I.

Proponitur ratio dubitandi favens Oeconomiæ.

OEconomia ponitur inter morales scientias, & partim est activa, partim speculativa. Hæc docet modum gubernandi familiam propriam vel alienam, pro eo cui incumbit, ut Aristoteles, Xenophon & Plato confirmant; alia pertinet ad hominem, alia ad mulierem, utraque tendit ad familiæ gubernationem: Finis ejus est bonum Oeconomicum, hoc est fælicitas privata, per quam Oeconomiæ bene est: secundum tres gradus bonitatis quæ sunt honestas, utilitas, & jucunditas, ut tenet Alstedius *tom.* 2. *Cyclopædiæ*. Oeconomica respectu medicinæ dogmaticæ videtur esse præstantior: quia illa ars, cui altera

altera deseruit, est illa præstantior : Sed dogmatica medicina deservit Oeconomicæ ; agit enim de salute & conservatione eorum, ex quibus Oeconomica completur: ergo est illa præstantior.

§. II.

Dogmatica medicinæ præstantia præfertur Oeconomicæ.

RESolvendum : quod medicina dogmatica est præstantior quam Oeconomica.

Probatur : Præstantior ars est, quæ ordinatur ad conservandum esse hominis, quam ad illius commodam habitationem, quia præstantius est aliquod esse , quam sub illo esse commodiùs se habere; sed dogmatica medicina ordinatur ad conservationem esse hominis, cum sit hominibus à Deo condonata in subsidium salutis eorũ, ut demonstravimus: Ergo est præstantior Oeconomica. Præterea idem constat ex eo, quod homo indiget medicina ante sui esse, ut sit, ut colligitur ex Platone *in calce Decalogi de Regno, & lib. 6. de legib.* ex Aristotele 7. *Politicorum.* & patet: quia curat sterilitates impedientes hominis generationem: Præterea homo indiget medicina dum est in utero , in quo præservat illius aborsum, dum exit in lucem, per medicinæ curam fovetur ab injuriis, quæ opponuntur conservationi fœtus, & per omnes ætates curat morbos, quos unicuique proprios adaptavit Hippocrates, *libr.* 3. *Aphor.* & ab aliis supervenientibus per totum vitę decursum , in quo simul attendit ad conservationem sanitatis juxta præcepta Galeni *in libr. de sanitate tuenda.*

§. III.

Ratio dubitandi primo adducta solvitur

AD rationem dubitandi respondetur; quòd prodesse alteri, & illi deservire, differunt, prodest enim Oeconomo medicina, non tamen illi deservit : Deus enim ut prima causa, & Medicus ut naturæ Minister, conservant sanitatem hominis; sed nec Deus, nec Medicus illi deservit ; sicut nec rex qui illum tuetur ab inimicis ; sed tanquam illius benefactores prosunt illi: Ex quo patet , quod ut tales sint illo præstantiores.

RESOLVTIO VIII.

Vtrum dogmatica medicina sit præstantior Ethica arte?

§. I.

Proponitur Ethicæ ratio & excellentia.

INter artes Ethica est prudentia de bono morali; differt à Theologia , quia hæc agit de bono spirituali ; de temporali illa; reddit hominem Ethica prudentem triplici ratione , redditque de bono animæ attentiorem ; docet ut sit paratus ad omnem fortunam , & ut valeat alios corrigere; est enim munus omnes virtutes morales dirigere; habet pro objecto hominem , quatenus est subjectum totalis virtutis; rationis imperio regitur , & corporis ministerio utitur; ex quibus apparet, quòd sit præstantior dogmaticâ medicinâ: Nam medicina corrigit vitia & morbos corporis , Ethica vitia & morbos animæ; sed anima est corpore perfectior; igitur præstantior medicinâ. Patet consequentia ; quia artes eò

sunt perfectiores, quando perfectius respiciunt objectum, vel versantur circa perfectiorem materiam.

§. II.

Præfertur Medicina Dogmatica Ethicæ.

RESolvendum: quod ex jure naturæ præstantior est dogmatica medicina, quàm Ethica.

Probatur: Utraq; versatur circa hominem: ergo illa erit perfectior ex jure naturæ, quæ perfectius respicit, quod debetur illi ex jure naturæ; Sed ex jure naturæ magis debetur illi, id quod conducit ad sui esse complementum, in quod ordinatur medicina, quàm quod ordinatur ad compescendos mores, in quod tendit Ethica; Ergo ex jure naturæ præstantior est dogmatica medicina, quam Ethica.

Probatur secundò: Ex natura rei in esse scibilis præstantior est scientia speculativa quam practica; sed medicina dogmatica, ut probavimus, est simpliciter speculativa, Ethica verò est practica; ergò ex natura rei dogmatica medicina est præstantior, quàm Ethica.

Probatur tertiò: Ex natura rei perfectior est ea scientia, quæ ordinatur ad perfectiores actus perficiendos; Sed medicina dogmatica perficit actus intellectuales, Ethica verò prudentiales; ergò est præstantior, perficit enim dispositiones, ad quas sequuntur.

§. III.

Satisfacimus pro ratione dubitandi.

AD rationem dubitandi respondetur; quòd vitia animi alia pertinent ad vitia virtutum moralium, quæ pertinent ad corpus; alia ad ea quæ pertinent ad animæ rationalis perfectionem, & ad consecutionem illius finis; scientia quæ de iis agit est Theologia, & est perfectior medicina, & quæ agit de illis, quæ solum pertinent ad corporis ornatum, imperfectior est, quã quæ agit de ipso homine & sui esse perfectione; & ideo Ethica, quæ de iis agit, est imperfectior, quam medicina, quæ de esse rei ipsius hominis pertractat.

RESOLVTIO IX.

Vtrum dogmatica Medicina sit præstantior Politicâ.

§. I

Quid Politica, & quæ ejus præstantia sit?

POlitica, seu civilis Philosophia est Sapientia seu prudentia Reipublicæ benè regendi; constat ex rebus & personis politicis; res civiles vel pendent à natura, vel ab arte: Personæ politicæ appellantur cives, qui jus civitatis habent, & sunt Magistratus politicus, cui jura majestatis insunt; & Ephori quibus datur administratio Reipublicæ à populo cum Magistratu. Populus dicitur multitudo civium parere volentium. Hujusmodi igitur Philosophia præstantior apparet medicina: quia in ipsa residet summa potestas Principis, cui jura majestatis insunt: ex quo fit hæc ars reliquis præstantior.

§. II.

Politica Sapientia præter Theologiam præfertur reliquis artibus.

REsolvendum primò; quòd Politica ad reliquas artes dignitate præfertur præter Theologiam.

Probatur à Canonherio: Nam politica est

est sapientia, quæ summas dignitates constituit, summamq; potestatem Principis à qua oritur omnis nobilitas humana, ideoque universas familias illustrat; ob quod vocatur regia à Platone, à Vitruvio, & Aristotele dicitur Ars Princeps & Domina seu Architectonica; agit enim de rebus publicis, de Regibus, de Magistratibus, de majestate, justitia, bello, pace, legationibus, præmiis, fœderibus, exercitu, classe, hominum institutione, conservatione; omnia negotia peragit, omnium artium & scientiarum recipit patrocinium, omnem fortunam constanti animo sustinet; ideo illius Professores ad amplissimos honores & supremas dignitates ascendunt; & ideo de hac sapientia, *Daniel. 12. Qui docti fuerunt, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetua æternitate.* Ab hac sapientia pendent Civitates, Respublicæ, Regna, Imperia, Litteræ & omnes disciplinæ: ideo sub habitu sapientiæ præclarissima est, & reliquis præclarior humanis artibus; quia circa præclariora versatur, cum sit ars pacis & belli, & ideo à naturæ lege orta, Dei sapientiæ simillima; à Theologia inferior quantum & objectum.

§. III.

Affinitas Medicinæ Dogmaticæ cum Politica statuitur.

Resolvendum secundò: quod dogmatica medicina est magis affinis Politicæ quàm reliquæ scientiæ.

Probatur: tum primò ex parte originis, quia sicut politica, summaque reliquorum potestas hominibus á Deo fuit condonata, ut posset Respublica gubernari; possent illius vitia corrigi, & contemperari; similiter à Deo fuit dogmatica medicina hominibus condonata ex *lib. Eccles.* ut Microcosmi possent contemperari vitia, morbi & symptomata; & homo posset contemperari, & in benignum statum reduci: Tum quia Reipublicæ civilis varii sunt Status, Ordines & Dignitates, ex quibus tota Respublica componitur: Sumuntur tanquam ex originali Republica ex corpore humano, ut demonstrat Hieronymus Merola *libr. de Republ. origin.* Ex quo apparet medicinam quæ est scientia, quæ de corporis humani conservatione agit, simillimam esse politicæ, quæ est scientia, quæ agit de conservatione Reipublicæ civilis. Tum Canonherius probat ex eo, quòd politici circa Rempublicam conservandam imitantur operationes medicorum circa corpus humanum. Nam munia sustinent eorum; Nam sicut medicus ita & politicus non solum indiget scientia, sed longo usu & experientia; sicut Medicus si artem non exerceat apud ægros, non est peritus, sic nec politicus, qui non exercuit Reipublicæ administrationem; sicut Medicus plerumque membra debet corporis scindere, urere, sic politicus vitiosos cives adurit, expellit & scindit; sicut ignari Medici ægros perdunt, sic Rempublicam ignari politici; sicut Medicus initio facilius morbum pellit, sic politicus populi tumultus; sicut Medicus corpora sana tantum contendit conservare, sic politicus quietam Rempublicam; sicut Medicus, qui minus errat, præstantior, sic politicus, nulli enim accidit nunquam errare; sicut Medici plerumque potius in restaurando ægro laborant, quam in morbis oppugnandis, sic politicus in restaurandis Reipublicæ ruinis, quàm in debellandis inimicis; sicut

sicut Medici ex rebus quæ utiliores sunt, meliores eligunt, sic Politicus ex consiliis variis, relictis noxiis, eligit utilia; sicut seniores Medici solent esse utiliores ad curandum, sic ad gubernationem seniores Politici; Sicut Medicus in summo periculo, periculosa remedia exercet, sic politicus in summo malo Reipublicæ; sicut nulla plerumque remedia prosunt pro aliquibus morbis à medicis exhibita, sic nec aliqua vitia Reipublicæ coercentur à politicis; sicut Medicus conatur esse utilis omni generi gentium, sic politicus; sicut Medicus à gravissimis morbis corrigit homines, sic politici laborant in gravissimis sceleribus Reipublicæ; sicut Medicus qui cuncta peragit, quæ debentur pro curatione morbi, & si non curet illum, bonus habetur Medicus, sic & politicus & Dux, qui debitè se gerit, & si non semper attingat finem intentum; sicut Medici plerumque in consultationibus falluntur, morbos graviores aut faciliores judicantes, quàm in se sunt, sic & politici judicantes in consiliis Reipublicæ pericula graviora, aut leviora, quàm postea eveniunt; sicut Medici ex Anatome ad rectè curandum cognoscunt corporis humani partes, situs, magnitudinem & usum & actiones, sic politici debent cognoscere locorum & regionum situm, magnitudinem, vires, & consuetudines; sicut Medici tenentur præcavere morbos, sic politici Reipublicæ damna; sicut Medicus dulcedine pharmaca præparat, sic politicus Reipublicæ utilitatem industriosa utilitate; sicut Medicus variat auxilia pro varietate morborum & occasionum, sic politici pro temporum varietate immutant leges; sicut ad agendum Medici desumunt indicationem à viribus ægri, sic politici à viribus Reipublicæ; sicut Medicus contrariis curat viribus naturalibus, sic politici vitia Reipublicæ curant contrariis viribus moralibus. Ex iis & aliis comprobat affinitatem medicinæ cum politica: Tum Agrippa apud Dionysium Alicarnasseum *lib. 6. Antiquit. Roman.* Paulus Riccius *in orat. in rabiem immanissimam Turcarum.* Paulus Peruta *lib. 3. de perfectione vitæ politica.* Merola *lib. de Republ. originali.* Marcus Antonius Picsilius *de instruendo Principe*, Plutarchus *de doctrina Principum*, ex professo demonstrant Reipublicæ cum corpore humano similitudinem: Demonstrat idem, quod homo dicatur *Microcosmos*, id est, *Mundus parvus.* Unde ii omnes deducunt proportionem Politicæ, quæ agit de Republica; seu mundo majori, & ejus conservatione, & salute, cum medicina, quæ agit de mundo minori & ejus conservatione, & sanitate: demonstrantque sicut in homine, sic in Republica per suas ætates statum, & sanitatem mutari, tandemq; consenescere, & in naturalem interitum devenire; quod demonstravit interitus Imperii Medorum, Assyriorum, Macedonum, Persarum, & Romanorum. Sic periere Hierosolyma, Babylon, Troja, Numantia, Cartago, Tyrus, Thebæ, Ninive, Athenæ; & innumeræ aliæ Respublicæ, quas referunt Historici. Constans igitur sit, medicinam dogmaticam affinem inter reliquas, similem, & proximam esse politicæ scientiæ.

§. IV.

Solvitur dubitandi ratio primò adducta.

AD rationem dubitandi respondetur: quod cùm medicina dogmatica sit inter

inter omnes ſcientias magis huic nobilisſimæ ſcientiæ affinis,ut probavimus : ſicut hæc prævalet in dignitate, & præſtantia infra Theologiam ; ſic medicina reliquis præſtantior debet haberi. Sicut enim Politica in majori mundo regit, & imperat, ſic in minori medicina : continetque ſub ſuo dominatu ipſos Imperatores, Reges, cunctoſq; politicos, dum hac eorum ſalus indiget in meliorem ſtatum reduci.

Nec obſtat, quòd ſui Profeſſores apud vulgus,non ita venerentur, ſicut Theologi, & Politici: hoc enim, ut tenet Meròla, provenit ; non quia medicina non ſervet ſuam præſtantiam ; ſed quia Theologiam tuetur tribunal ſanctæ inquiſitionis ; Politicam ſua tribunalia. Medicina autem nullum tutelar habet peculiare, nec tribunal ſuæ deſtinatum tutelæ. In Rebuſpublicis verò, in quibus ſunt medici, in earum magiſtratu medicinæ honor ab eiſdem conſervatur ſine vulgarium dicteriis in aliis Regnis communibus.

SECTIO III.

Pro defenſione objectionum in medicinæ præſtantiam.

MEDICINA nulla præſtantior ars; nulla fructuoſior ; nulla utilior hominibus : ab eiſdem tamen, qui ejus beneficio ſanitatem ſunt conſequuti, & vita fruuntur, innumeris, & ipſa, & ſui profeſſores offenduntur dicteriis,& objurgationibus, ſcurrilibuſque oppugnationibus: à quorum dicacitate illam vendicare conabimur ſub hac Sectione. Objectionum verò, quæ in illam proferuntur, aliæ ſunt genericæ,& aliis etiam ſcientiis communes, ſcilicet, quod nihil ſcitur ; vel quod ſunt vanæ. Specificæ ſunt in medicinam variæ objectiones ; diverſæque vel à foventibus illas, vel ratione fundamentorum.

RESOLVTIO I.

Vtrum obſtet medicinæ præſtantiæ, quod nihil ſcitur?

§. I.

Pars affirmativa & ſua fundamenta proponuntur.

CUM tota præſtantia medicinæ dogmaticæ ex eo fulciri videatur,quia eſt ſcientia à Deo communicata in ſubſidium & conſervationē ſalutis hominū; quæ docet ſcire media,per quæ hęc conſequantur. Si conſtet, nec per illam, nec per reliquas ſcientias aliquid ſciri, fruſtra videtur nos contendere de illius neceſſitate & præſtantia. Et quod non ſit ſcientia ; nec utilis,ut per illam poſſit aliquid ſciri, intendit probare Franciſcus Sanchez de omni ſcientia: Tum primò, quia Socrates omnium hominum ſapientiſſimus fuit judicatus oraculi decreto ; qui tamen faſſus fuit hoc unum ſcire, ſe nihil ſcire : Ex quo apparet adhuc à ſapientioribus nihil ſciri poſſe. Tum ſecundo : quia ſi aliquid poſſet ſciri, præcipue per ſuam definitionem : hæc autem nequit de aliquo haberi : nam ſi de homine v. g. illam habere contendas ; dices, quod eſt animal rationale : dubito cur eſt animal ? dicis, quia ſenſitivum : dubito, cur ſit ſenſitivum ? dicis, quia ens, non eſt aliud per quod probes : ideo non concludis, quod ſit certa hominis aut alterius definitio.

finitio. Tum tertio: Omne sciri debet adquiri per Logicam, quæ est instrumentum sciendi, & adquirendi scientias: ejus tamen quæstiones, vel sunt opinabiles, vel erroneæ & inconstantes; quæ agunt de nominibus: quæ vel errorem suadent; vel Sophistice contrarium proponunt, & concludunt. Tum quartò; si quid posset sciri maximè per demonstrationem, quæ nihil sciendum concludit: nam datur per causas, quæ sunt quatuor; & in unoquoq; genere aliæ, quæ novam petunt disputationem in illis comprobandis. Et si intendas comprobare per Syllogisticas rationes, ac Logicas; & contendas demonstrationem in hac aut illa figura concludere; iterum negatur, & nihil concluditur nec scitur. Tum quintò; quia si quid posset sciri, maximè cognoscendo illud per suas causas, quoniam illius sunt causæ; & cognoscendo, quod aliter se habere non possit; Sed in ipsis proceditur in infinitum: Ergo nihil cognoscitur nec scitur. Tum sextò: quia si quid posset sciri, illud maximè; quod concluditur per demonstrationem: Omnis autem demonstratio concludit cum formidine, quia concludit ex præsupposita rei definitione, quæ, ut probavimus, nequit certa haberi: Ergo nihil scitur.

§. II.

Nihil derogatur de Medicinæ præstantia ex eo quod aliqui nihil sciri contendant.

PRobatur ex communi assensu omnium profitentium scientias & Artes, per quas scientiæ Professores sciunt cognoscere suum objectum, & illius passiones & proprietates, & Artifices sciunt modum operandi in suis artibus, & efficiendi sua artificiata. Tum constat omnes scire Deum esse: scimus etiam veritates, quas docuit, & docet fides, & ea quæ docuit Christus Dominus tenenda, quæ docuerunt revelata Prophetæ, & Apostoli, quæ videmus à nobis, vel ab aliis fieri: Ergo aliquid scitur.

Probatur secundò. Quia ut tenet Divus Thomas 1. *p. q.* 94. *art.* 3. Sicut homo perfectè debuit à Deo produci completus in corporis perfectionibus, similiter in perfectionibus animæ, quæ cum compleatur per intellectum, & illius actus imperfectus judicaretur, nisi compleretur ejus perfectio per scientias, per quas posset scire, & res cognoscere, ideo infert, quod Adamo infusæ fuére omnes scientiæ naturales, in quibus aptus est instrui, quæ ab ipso derivatæ in posteros instruunt illos, ut circa ea possent scire, quæ demonstrantur ab illis: ex quo constat, quod si nihil scitur, homo imperfectus esset creatus à Deo.

Probatur tertio, ratione demonstrativa hujus veritatis in hoc dilemmate. *Quod nihil sciatur*; Vel scitur, vel non scitur; Si non scitur, nihil probat contra nos; Si scitur, falsum est, quod nihil scitur, & sicut illud scitur, possunt sciri veritatés, quas medicina, & aliæ scientiæ demonstrant.

§. III.

Solvuntur Contrariorum fundamenta.

AD rationes oppositum probantes dicimus. Tum pro primo; quod Socrates omnium Sapientissimus fuit judicatus, non quia nihil sciret, ut de se patet; Sed quia dum sapientissimus esset, ita Sapien-

tiæ

tiæ flagravit desiderio, ut se nihil, aut quam minimum scire judicaret. Tum pro secundò; quod non est procedendum in infinitum in rerum cognitione, sed devenimus in principia per se nota: quæ lumine naturali sunt manifesta, ut patet, quod homo sit ens. Quia quodlibet est vel non est; & de ipso constat habere esse, & quod ideò sit ens: & quod sit corporeum, cum habeat dimensiones; quod sit sensitivum, cum sentiat, & tandem rationale, cum etiam ratiocinetur, quæ omnia ex principiis per se notis inferuntur. Pro tertiò; quod scientia adquiritur per Logicam non per partem sophisticam, quæ generat errorem; nec per partem ejus topicam; quæ generat opinionem: in iis enim sunt propositiones erroneæ, & quæstiones falsæ; Sed adquiritur per partem Logicæ, quæ in libris Posteriorum docet, quomodo fiant demonstrationes ex præmissis certis, & evidentibus, & quæ aliter se habere non possunt. Tum pro quarto; quod demonstrationes dantur per principia per se nota, vel quæ tandem probantur per illa, quæ nequeunt negari, cum cognoscantur lumine naturali, nisi ab irrationalibus: & ideò Aristoteles docet, contra negantes principia non esse arguendum: quia ipsos irrationales judicat: cum nec ratione convincantur, nec acquiescant veritatibus, quæ lumine naturali percipiuntur. Tum pro quinto; quod sicut causæ non sunt infinitæ in esse entis, alias procederetur in infinitum, & non posset aliquid fieri: similiter nec in esse scibilis infinitæ sunt. Eædem enim sunt causæ in esse entis, & in esse scibilis. Tum pro sexto; ut diximus, quod in definitione pervenimus ad principia per se nota, per quæ manifeste, & evidenter potest sciri veritas definitionis.

RESOLVTIO II.

Vtrum vanitas Scientiarum, & artium obstet medicinæ præstantiæ?

§. I.

Pars affirmativa variis suadetur fundamentis.

Quidam Author damnatus nuda fronte fatetur, omnes scientias & artes esse vanas, nullius præstantiæ, & utilitatis. Tum primo; quia illarum Inventores fuerunt homines vitiosi, & fallaces. Tum secundo; quia omnes illæ suos Professores reddunt deteriores: nam Grammatici sunt perversi: Poëtæ vaniloqui: Rhetorici palpones: Memoriographici ostentatores: Dialectici litigiosi: Sophistæ perturbatores: Arithmetici Sortilegi: Musici lascivi: Saltatores impudici: Geometræ jactatores: Cosmographi erronei: Architecti perniciosi: Nautæ Pyratæ: Astronomi fallaces: Magici flagitiosi: Physici somniatores: Metaphysici portentosi: Ethici morosi: Politici iniqui: Principes Tyranni: Magistratus Oppressores: Oeconomici Prodigi: Mercatores falsi viri: Quæstores Compellatores: Agricolæ Segnes: Pastores Abigei: Milites prædones: Nobiles exactores: Pharmacapolæ venefici: Alchimistæ impostores: Jurisconsulti Versipelles: Causidici mille scelerum protectores: Tabelliones falsarii: Judices venales: Medici occisores: Tum tertio; quia, eo quod fiat quisque

quisque maximus artifex, & doctissimus fit author malarum rerum, & perniciosissimus: & si sit stultus, nihil est illo insolentius: tuetur enim illum in sua stultitia doctrinæ authoritas; habetque literarum instrumenta, quibus suam defendit amentiam. Ex quibus subsequi videtur, nec medicinam, nec reliquas scientias, & artes aliquam nancisci præstantiam: quod comprobare contendit, in illas per plura capita disseminans Plures scurrilitates:

Secundo evomit specialiter in medicinam.

Tùm primo; quod est inconstans, & quod sunt variæ sectæ sub illa: Tùm secundo; quòd sit Ars difficilis, & potius venefica, quam benefica: Tum tertio; quod pro medico habetur, quicunque asserat profiteri medicinam, dum usurpet pompòsam vestem; Vel sit illi patria remota, falsa religio, aut sit Iudæus, aut maranus; sit Pertinax, aut contentiosus; sit barbatus, aut varia proferat nomina. Tum quartò; quia medici varias in ægros ostentant actiones, varios remediorum usus, vultus diversos, & prædicunt eventus varios. Tum quinto; quia medicina adscribitur Marti: qui odiosissimos reddit medicos, & authores ingratitudinis, & si Mars Scorpioni jungitur, illos reddit malorum morum. Tum sexto; quia Æsculapius medicinæ Author ob avaritiam obiit obrutus fulmine à Jove. Tùm septimò; quia medici sunt loquaces, & medicus loquax est ægroto alter morbus, Ex quibus apparet; nec utilem, nec præstantiorem posse judicari medicinam.

Tertio irruit in medicinæ utilitates.

Contenditque nullam ab illa opem ferri ægrotis; nec utilitatem pro morbis curandis. Tùm Primo: quia omnis sanitas soli debetur Deo. Tùm secundo; quia usus Medicorum obstat sanitati consequendæ. Assa enim Rex Juda corripitur à Propheta: quia confisus est in arte medicorum. Tùm tertio: quia & si medicus cunctas cognoscat rerum virtutes, nequit ægrum sine Deo curare. Ex quo infertur medicinam esse inutilem, & nullius præstantiæ.

Quarto opponit contra medicinæ præstantiam.

Quod plures fuerint medici sceleratissimi, & qui conati sunt mortes inferre: ideò Cato medicos contendebat expellere à Populo Romano; quia insidias ponebant in Cives, Timocaris, sive Nicias Pirrhi medicus Fabricio promisit illius necem. Eudemus nobilitatus fuit adulterio Messanissæ, & alii plurimi in iis sceleribus notantur.

§. II.

Nec medicina nec artium præstantia derogatur per has nugas.

Resolvendum; quod impius hic Author per suas nugas, & scurrilitates nihil imminuit de præstantia medicinæ, & reliquarum artium.

Probatur; Tùm quia liber inscriptus *de vanitate scientiarum*, & alii libri ab eodem Authore scripti ex Ecclesiastica censura damnati sunt, ex quo refringitur Innatus illius conatus in scientiis, & artibus notandis & exterminandis, & convincitur ipsas sub suo honore tueri liberas ab ejus injuriis, dicacitate, scurrilibus dicteriis, & impiis

impiis propositionibus. Tum quia infelix iste scriptor se ostentat irrisorem Dei, qui scientias, ut probavimus ex D. Thoma creavit in complementum animæ tanquam divinus & perfectus hominis Artifex, illum in complementum deducens. Unde contendere ipsas esse vanas impietatem involvit, cogitans; quod Deus aliquid fecisset, quod non esset bonum, & quod complementum animæ, & intellectus in homine esset quædam vanitas. Tum quia Summus Deus tanquam summum donum omnes scientias & artes condonavit Salomoni, & medicinam, cum qua cognovit rerum omnium virtutes, & proprietates à Cedro Libani usque ad hysopum, quæ si essent vanæ, vanum donum diceretur a Deo condonatum. Tum quia summa est vanitas hujus Authoris, dum contendit solus inanes & vanas esse scientias contra consensum omnium sapientium & insipientium, qui usque adhuc præcesserunt, & contra experientiam, & communes utilitates ex illis receptas, sine quibus tanquam bruta homines vitam peragerent. Tum quia nullam suæ vanitatis rationem adducit; sed scurrilibus dicteriis, & facetiis, totum adimplet librum: Tum quia medicinam maxime oppugnat: quia cum dæmoni fuerit emancipatus, ipsam tanquam hominis auxiliatricem, & illius vitæ conservatricem quam maximè odit. Tum quia impius iste Author ideò maximè librum de scientiarum vanitate conscripsit, ut sub hoc velamine in Catholicam Religionem, in Clericos, & Religiosos, in inquisitores summam potestatem, & fidei ministros impias & fallaces vomeret insanias, & erroneas propositiones, ergo illius dicacitates nihil possunt auferre de præstantia medicinæ, & aliarum scientiarum & artium.

§. III.

Solvuntur objectiones primò proposita.

AD primum respondetur pro primo: quod scientiarum Inventor stetit Summus Deus, ut probavimus, & homines ejus adjuvamine artes invenerunt, quarum utilitates apparent ex suis effectibus, non dependent ex suis Inventoribus. Tum pro secundò; quod nec scientiarum, nec artium professores omnes sunt deteriores; nec ideò quod aliqui tales fiant, Artes, aut scientiæ fiunt vanæ, quia ipsæ ex suis objectis, finibus, vel utilitatibus sumunt bonitatem. Professores non ab illis sed à sua malitia deteriores redduntur. Tum pro tertio; Quod Artifices præstantiores minus perniciosi fiunt, qui magis suis artibus intenti minus se immiscent vitiis; nec superbi fiunt: sed suarum artium æstimatores & magistri, si qui tamen superent in aliquo vitio, arti nihil ex hoc tribuitur, sed artifici.

Ad secundum respondetur: Tum pro primo; quod cum medicina dogmatica sit scientia, est certa, evidens, & immutabilis, ac necessaria. Suæ sectæ; quæ illius sunt Hæreses mutabiles sunt, & nullis insistentes principiis. Tum pro secundo; quod demonstravimus, quod à Deo fuit hominibus condonata in subsidium salutis eorum tanquam benefica, utilis, & necessaria. Tum pro tertiò; quod falsa electio vulgarium, qui eligunt pro medicis impostores, & eos, qui personam medici agunt, ipsis obstat; & non medicinæ dogmaticæ præstantiæ. Tum pro quarto: quod variæ actiones, vultus, remediorum

usus in variis eventibus, morbis, & accidentibus; vel ex variis Medicorum conditionibus nihil imponit in medicinam ipsam, sicut nec in aliis scientiis, & artibus. Tum pro quinto; quod stultum est fundamentum, quod quia medicina Marti, aut Scorpioni adscribatur profitentiū actiones debeant fieri sine libertate, & mores eorum debeant inverti: redolet enim hæc doctrina impietatem Aponensis, qui à vera Religione, tandem discessit, ut *infrà* dicemus. Tum pro sexto; quod Deus fuit medicinæ Inventor, & Æsculapius creditur ictu occisus à Jove; quia per illum homines ferè suscitabat, ob quod in odium Deorum incidisse fabulantur Poetæ. Tum pro septimò; quod loquacitas medici illius arguit vitium, non artis, quæ illam scientiam docet non abusum.

Ad tertium respondetur: Tum pro primo; quod omnis sanitas debetur Deo tanquam causæ primæ, sicut omnes aliæ operationes; medicinæ verò tanquam causæ secundæ. Tum pro secundo; quod Assa Rex Juda reprehenditur à Propheta, non quia usus sit ope Medicorum; sed quia oblitus sit recurrendi ad Deum tanquam ad primam, & præcipuam causam sanitatis. Tum pro tertio; quod cum & causa prima, & secunda debeant concurrere, nequit Medicus cum virtutibus causarum secundarum consequi sanitatem sine Deo concurrente, ut causa prima, cum quo se accommodat ad operandum.

Ad quartum respondetur cum Plinio; quod hominum scelera vitia sunt hominis non artis, sub quacunque scelerati sunt homines: sciẽtia tamẽ seu ars aliunde ut diximus suam consequitur præstantiam, & utilitatem: quam confert hominibus.

RESOLVTIO III.

Vtrum de jure communi liceat Clericis exercere medicinam, & hoc deroget illius praestantiæ aliquid?

§. I.

Non licere probatur ex aliquibus Juris fundamentis.

Videtur; quod Medicus in Sacris constitutus, & ad ordines Presbyteratus promotus, communi jure arceatur à medicinæ exercitio: quod apparet obstare ejus præstantiæ, cui faver.

Primò negotium sæculare prohibetur Clericis, ut tenet Panormitanus, & docet D. Paulus 2. *ad Timot.* & Concil. Trident. *cap. 1. de reformat. cap. ne Clerici vel Monachi.* Apizcueta, *tom. 1. Concil. lib. 3. tit. ult.* Sed exercere medicinam, est negotium sæculare; Ergo jure prohibetur medicis, ne Clerici sint.

Secundo prohibetur studium medicinæ Clericis, ut tenet Panormitan. *in cap. 9. sent. sanguinis ne Clerici, vel Monachi, in cap. 3. non magnoperè, in cap. 10. super specula*: Igitur & potius illis prohibetur medicinæ exercitium.

Tertio eadem est prohibitio audiendi Physicam, Medicinam, & legum prudentiam ex *cap. 3. non magnopere, & cap. super specula*; Sed Clerici nequeunt exercere legum professionem ex *cap. 1. ne Clerici vel Monachi*, ergo nec medicinam exercere.

Quarto, ut tenet Sylvester *in summa, verbo Medicus*; Si æger moriatur, Medicus peritus curans ipsum manet irregularis: Ergo nequit exercere medicinam.

Quinto

Quinto. Si ex jure communi liceret Clerico exercere medicinam, frustra indigeret impetrare licentiam à Pontifice, ut colligitur ex *l. un. C. de thesaur. l. 11. l. 9.* Sed omnes Clerici ut exerceant medicinam, debent obtinere licentiam; Ergo non licet illis de jure communi uti exercitio.

§. II.

Ex Jure communi quid permittitur Clericis Medicis?

Resolvendum; quod artis medicæ exercitium permittitur Clericis medicis de jure communi, & neminem reddit irregularem; Si artifex sit peritus, sollicitus, & scientificus, nec impeditur ab illo promoveri ad sacros ordines ob medicinæ præstantiam.

Probatur, & confirmatur à Tiraquello, *lib. de nobilit. cap. 13. n. 406.* Cujus in comprobationem hujus doctrinæ adducemus verba. *Quid inquam maximos honores huic arti delatos iterùm inculcem? quibus ut opinor persuasus Lucianus in medico abdicato, scripsit medendi artem cæteris esse honoratiorem: ut non immeritò Tullius lib. 1. Officior. eam cooptarit artibus honestis quibus prudentia major inest, aut non mediocris utilitas quæritur: Et Seneca epistola ad Lucillum, reposuerit inter artes liberalissimas. Et Plutarchus in lib de tuenda bona valetudine eam sic esse de numero disciplinarum ut politiæ, splendore, jucunditate nulli sit inferior.* Præterea cum artes sordidæ, & non honestæ sint etiam clericis simplicibus interdictæ, ut *in cap. 1. de vita & honestate Cleric. lib. 6.* & late voluit Spec. *in tit. de Cleric. conjug. §. 1. vers. sed quam dices honestam.* Certe possunt medici non ad simplicem modo Clericatum, sed & Sacerdotium per *text. in cap. ad aures*, & ibi Gloss. & Doctores *de ætate, & qual.* & voluit Gloss. *in cap. si quis à medicis 50.* Et ideo etiam medicus est capax nominationis ad beneficia, tam ex Pragm. Sanctione *tit. de Col. cap. 1. §. insuper* quam ex pactis inter Papam & Regem nostrum invictissimum, *in tit. de elect. vers. tempus autem competens.* Possunt item jam promoti ad clericatum simplicem aut alios infra sacros ordines medicinam quamcumque exercere præter Chirurgicam, & ipsam sacris ordinibus tantum interdictam per *cap. sent. ne Clerici, vel Monachi.* Et ideò argumento à contrario sensu potest illis videri concessum aliud medicinæ genus, maximè cum alibi prohibitum non reperiatur, ut dicit Panormitan. ibi *col. ult.* At Sacerdotibus ob id ejus artis in universum exercitium videtur interdictum, quod illi illius studio vacare prohibentur per text. *in cap. ult. eo tit. lib. 6.* Nam ex quo prohibetur studium, videtur & exercitium quoque satis prohibitum argumento, *l. oratio ff. de sponsa. & cap. tua de Procurat.* Cum quid, & ibi notat per Joann. Andr. *de reg. jur. lib. 6.* Sed id non est, quod ea ars sit minimè honesta, quia si esset hujusmodi æquè interdiceretur Clericis simplicibus ac Sacerdotibus, ut dictum est: Sed ea ratione ne studio medicinæ occupati relinquant studium Theologiæ, nevè si Religiosi sint exeant claustra, ut inde non magnopere, & *cap. ult. ne Clerici vel Monachi.*

Probatur secundò, ex Tristan Valentin. *lib. de Cler. medic. ex text. in cap. 7. ad aures de ætate & qualit.* Tum ex eo quod in toto jure non est prohibitum Medicinæ exercitium Clericis, nec Presbyteris, ut tenet Abbas Panormitanus, *in cap. 9. sent. sang.*

ne Cler. vel Monach. num. 22. & Covarr. *in 2. p. relect. Clem. furiosus* §. 1. *num.* 2. Apizcueta *lib.* 3. *Consil.tit. de Cleric. vel Monach. Cons.* 3. *& in manual. conf. c.* 25. *de stat. Cler. quoad ordines num. ult.* Tum quia ubi lex deficit, doctorum opinio servanda pro lege, ut patet ex text. *in l.* 11. *si idem cum eodem ff. de Jurisdict. omnium Judic.* & tenet Ostiens. *in cap.* 4. *inquirendum de specul. cleric.* Tum non impedit *cap. non praecipuè*, & *cap. super specul.* quae interdicunt Clericos audire medicinam: interdicitur enim hoc Clericis, & Monachis, ne se intermisceant saecularibus: non tamen quia si jam scientifici sint, medicinam exerceant, ut ergo nec jus commune inhonestum judicat medicinae exercitum, nec illud in Clericis prohibet: nec quid medicinae praestantiae ex hoc quidquam derogatur.

Probatur tertio, nec de jure divino medicinae exercitium prohibetur Clericis imò exemplis divinis consulitur tanquam summum pietatis munus, Deus enim tanquam causa prima concurrit cum medicis ad morborū curationes, non solùm quoad entitates illarum; sed quoad formalitatem curandi. Tum quia Christus Dominus Summus Sacerdos legis gratiae non solum aegros curavit verbo, sed exercitio & opere plurimos sanavit, & lutum cum saliva conficiendo oculis remedium applicavit. Tum quia Apostoli supremi Sacerdotes super aegros manus imponendo exercebant medicinam, & innumeros curarunt aegros. Tum quia ex Ecclesiae Praecepto Clerici sanitatem aegrorum intendunt, praecipuè in Energumenis utuntur variis remediis ultra divina verba. Ergo nec ex jure divino prohibetur medicinae exercitium sacerdotibus.

Probatur quartò. Si ob aliquid posset in Clericis videri inhonestum exercitium medicinae, maximè quia medici ad sacros ordines consequendos à Pontifice licentiam obtinent. Sed haec non obtinetur, quia indecens sit exercitium curandi. Sed tanquam praecautori irregularitatis, quae posset timeri in inertia, aut incuria medici Clerici curantis. Ergo ex hoc nihil aufertur de medicinae praestantia.

§. III.

Solvuntur fundamenta in principio posita.

AD primum respondetur, quod exercere medicinam non est negotium saeculare merè; sed in quo intervenit charitas, & fraternalis necessitas, à quo non prohiberi debet Clericus ex text. *in cap.* 1. *de postulat* & ex Divo paulo *ad Rom. cap.* 16. §. *assistatis ei in quocunque negotio vestro indiguerit*: Loquitur de Corinthiis, quibus in negotio saeculari favet Religionis causa.

Ad secundum quod Clericis, & Monachis interdicitur studium, ne se immisceat saecularibus, vel ne medici avertantur à Theologiae studiis, non ratione exercitii: animus enim Legislatoris debet attendi, *libr.* 11. *C. Sybillianum lib.* 1. *C. de novo C. facult.*

Ad tertium respondetur; quod interdicitur legum Professoribus exercitium si fiant Sacerdotes, non medicis, quia illi nequeunt alterum defendere, sine odio & contradictione alterius quod in suo exercitio consequuntur medici.

Ad quartum respondetur: Quod, ut tenet Covarruv. 2. *p. relect. Clem. si furiosus*, Non imputatur mors medico, si sit peritus in arte, *l. illicitas* §. *sicut ff. de Offic. Praesid.* & *l.* 1. §.

l. 1. §. Sed cum sit necessarium. C. conf. & si medicus monuerit ægros, ut caveant à noxiis & exequantur utilia, & ex *cap. Tua nos de homicid.* & si assistat prout opus fuerit, ut tenet Apizcueta, & quia potest in iis deficere ob inertiam, impetrat licentiam Pontificis ad curandum, & præcautoriam irregularitatis curam.

Ad quintum patet ex dictis nuper, & ex ultima comprobatione Resolutionis.

RESOLVTIO VI.

Vtrum poetæ profani suis dicacitatibus imminuant medicinæ præstantiam?

§. I.

Proponuntur poetarum in Medicos dicacitates.

POëtæ suo insano furore commoti præcipue Comici, qui mancipia sunt histrionum à quibus suum tenuem victum scurrilitatibus emunt, in omnes sunt contumeliosi, sed quam maxime in medicinæ Professores, in quos in omni ætate insanierunt: Suarum procacitatum meminere plurés; præcipue congessit aliqua Tiraquellus, quæ videntur obstare medicinæ præstantiæ. Tum primò, Aristophanes *in Plut.* quasi sordidum notat Æsculapium, qui credebatur inventor medicinæ.

Igitur agrestem tu mihi narras Deum
Non per Jovem: Sed Scatophagon.

Tum secundò, Lucillus Græco Epigrammate in Alconem profert:

Alcon externo signum Iovis attigit ille,
Quamvis marmoreũ vim patitur medici.
Ecce hodie jussus transferri ex æde vetusta
Effertur, quamvis sit Deus, atq; lapis.

Tum tertiò, Martialis per plura carmina effutit in Medicos:

Uxorem Charideme tuam scis ipse, sinisq;
A Medico futui: vis sine febre mori?

Et alibi:

Chirurgus fuerat nunc est vespilio Draulus,
Cœpit, quo poterat Climacus esse modo.

Et alibi:

Lotus nobiscum est, hilaris cœnavit & idem
Inventus mane est mortuus Andragoras.
Tam subitā mortis causam Faustine requiris;
In somnis Medicum viderat Hermocratē.

Tum quartò Virgilius *lib. 4. Æneid.*

Scire potestates herbarum, usumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Tum quintò Mantuanus, *Egloga 6.*

Sunt & equestre genus Medici, qui tangere venas
Nunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellectis temeraria nomina morbis,
Excruciandi ægros, hominesq; impune necandi.

Tum sextò Ausonius nullius opis medicinam vult:

Evasit fati ope, non Medici.

Tum septimò Menander Medicos cogressu oppugnat.

Multorum Medicorum ingressus me perdidit.

Plurima alia carmina in Medicos & Juris Professores adducit Canonherius quæ Juniorum sunt ludibria: pro quibus satisfaciemus ex dictis.

§. II.

Præstantia Medicinæ tuetur a Poetarum dicteriis.

RESolvendum: quod Poëtæ profani sunt incapaces minuendi præstantiam medi-

medicinæ, & cujusq; alterius scientiæ. Probatur à quodam Juniori. Tum quia Poësis est ars non in aliud inventa, nisi ut lascivientibus rhythmis, syllabarum numeris, nominum inani strepitu stultorum hominum aures demulceat. Tum poëta Artifex est mendaciorum, & cultor perversorũ dogmatum: poësis est nata ad furorem, temulentiam, impudentiam, audaciam, cum quibus mentita est Veneris partus, Titanum pugnam, Jovis incunabula, Rheæ fraudes, Japidis suppositiones, Saturni vincula, Gigantum rebellionem, Promethei furtum, Deli errores, Latonæ labores, hominum ex lapidibus ortum, Junonis dolum, Semelis conflagrationem, Bacchi stirpem; & plura de Minoe, Cadmo, Niobe, Pentheo, Antheo, Oedipode, de Io mutata in vaccã; de Argo, ejus custode; & infinitis aliis apud Horatium recensitis. Tum quia Poëtæ debent annumerari inter lenones; habereq; inter ipsos principatum; quia suis lascivis rhythmis & fabulis, ac amatoriis buccolicis, epistolis, & præceptiunculis, & ex penitissimis Veneris armariis depromptis carminibus, lenocinio cuncti pudicitiam omnem subvertunt, & adolescentiæ bonam indolem, moresq; corrumpunt. Tum quia poëtæ apud priscos Romanos probro habebantur. Gellius & Cato poëtas damnarunt tanquam publicæ honestatis inversores, & aggressores. Tum Cicero refert condemnatum fuisse Fulvium Ætoliæ proconsulem, quia secum contulerat poëtam Ennium. Tum quia Justinianus nulla immunitate dignos judicavit Poëtas. Tum quia aliquæ nationes Græciæ tanquam insanos homines expulerunt à sua Republica. Tum quia notatur poësis tanquam mendax, cui studium est nihil sani dicere, tanquam stultorum aurium cantilena, de qua Campanus poëta:

Vivunt carmine insani Poëtæ,
Si nugas adimas, fame peribunt,
Iis mendacia sunt opes & aurum:
Fingunt quæq; volunt, putantque
Palmam mentiri bene gloriosiorem.

Ergò poëtæ sunt incapaces minuendi præstantiam medicinæ, alteriusve scientiæ.

§. III.

Solvuntur Poëtarum dicteria in Medicos.

Ad primum dicterium ex Aristophane quod Æsculapius sit Scatophagon, quo nomine vult intelligi medicinæ Professores, ut Tiraquellus comprobat ex Erasmo, Cælio Rodiginio, Codro, & aliis respondet Francus plura, primo accusando impietatem Aristophanis, qui Æsculapiũ, quem venerabatur ut Deum, vocat Scatophagon, quem ideo Talentonius parvipendendum tanquam impium tenuit. Peregrinus contendit, quod per Scatophagon non tam reprehendit sub nomine Æsculapii medicos, quam aliquos ægros in sui salutem utentes sordidis rebus. Alii hoc opprobrium non in medicos dictos, qui nondum erant tempore Aristophanis, qui præcessit ante Hippocratem per annos centum; sed contra Chirurgos, qui suo tempore pro curationibus vigebant. Ego verò judico, quod cùm Aristophanes fuerit Comicus, & ideò Scurra vulgarium, tanquam Comicus rejiciendus, sicut fecit Socrates, de quo cum in Comœdiis immisceret in illum facetias, vilipendens dixit: *Non per Jovem ægrè fero, si in theatro perinde ut in magno convivio, salibus mordear*; Tanquam vinolentum & scurram reliquit illum. Tum

pro

pro secundo; quod ex eo quod Alconis ignorantiam Lucillus notet, non ideo medicinæ præstantiam obscurat, omnis scientia habet ignorantes. Tum pro tertio, idem pro carminibus Martialis dicimus, quod vitia aut ignorantiam professorum reprehendit, non agit de ipsa scientia; omnes enim deperderent de suo honore, si illis essent imputanda vitia, aut ignorantia suorum professorum. Tum pro quarto, Francus plures adducit Authorum solutiones; Servius tenet quod Virgilius vocat mutam & ingloriam medicinam comparativè ad Auguratri?em & Musicam; quarum altera maximo honore colebatur, altera sonora est, non tamen absolutè. Mercurialis tenet mutam vocari medicinam, quia tota illa ad operationem, non ad sermones tendit. Talentonius tenet, vocari mutam & ingloriam medicinam, non quia ignominiosa, sed quia obscura, & ferè imperceptibilis. Pater Cerda dicit, quod Virgilius loquitur de medicina Empyrica, ex quo nihil sequitur contra præstantiam medicinæ dogmaticæ. Francus tenet, quod Virgilius mutam dixit, non ut illi convitium faceret, sed ut doceret, quod illa non semper assequitur optatum finem. & tunc manet scientia hęc muta, & ingloria, quod confirmat ex Perisalti Faustini carminibus.

Feceris, & postquam quidquid juvet ipsa medendi
Norma, nisi valeat, subitoque revixerit æger,
Murmurat insipiens vulgus, linguaque loquaci
Eloquitur de te, convitia talia jactans.
Hei mihi quam stultum est Medicorum credere nugis.

Ego verò dico: Virgilium, mutam & ingloriam vocare medicinam; quia licèt ut probavimus, reliquarum artium sit præstantissima, illorum Professores non pro merito laudantur, etiamsi rectè illam exerceant, & cum in eis, quæ rectè operatur, non laudetur ab eis, qui opem recipiunt, ipsa medicina quasi muta & ingloria apparet, suis debitis destituta laudibus, quod non defectu medicinæ; sed ingratitudine ægrorum provenire docet Democritus epistola ad Hippocratem dicens: *In Arte tua multa per invidiam, aut ingratitudinem ægrorum affici contumelia suspicor, qui simul ut servati sunt, causam diis, fortunæ, vel suæ naturæ tribuunt, sicque benemerentem odio prosequuntur, & si ei operam debeant parum abest quin indignentur.* En causam, ob quam licet præstantissima sit medicina, muta & ingloria manet apud eos, à quibus deberet illius fama intendi, & illius gloria celebrari.

Tum quintò, quod Mantuanus malum operantium usum non dogmaticam medicinam damnat.

Tum pro sexto; quod Ausonius sequitur vulgarem opinionem fati, ejus falsitatem supra demonstravimus.

Tum pro septimo; quòd Menander vel plurium Medicorum congressus damnat, vel plurium deformes opiniones, & rixas condemnat, nihil in medicinæ præstantiam proponens.

***

RESO-

RESOLUTIO V.

Utrum, quæ solent objici in Medicos à juris professoribus, minuant medicinæ præstantiam?

§. I.

Professores juris & aliarum Artium, ut minuant Medicinæ præstantiam, aliquas illi opponunt objectiones, dicteria & scurrilitates, quæ à vulgaribus receptæ videntur medicinæ imminuere præstantiam.

PRimò: Quoniam antiquitus servi tantum exercebant medicinam, ut supra probavimus, & *l. 3. §. 1. C. Comm. de fideicomm. & leg. & l. 1. §. 5. vers. Sin autem, C. de comm. serv. manumiss.* Cum Notarios quinquaginta solidis æstimari velimus; Medicos autem & obstetrices sexaginta, ubi Medici æquiparantur obstetricibus, *ex textu, nihil ambitiosa, ff. de hared. ab origin. fact. & ex l. 1. C. de Decret. ex jure, libr.* 10. conantur deducere, quod medicina est ars mechanica, & ideò ignobilis.

Secundo opponunt, quod Medici, ut diximus agunt de excrementis, lotio, sudore, fæcibus, menstruis, pure, & aliis immundis rebus, ex quibus videtur imminui præstantia medicinæ, & suorum Professorum.

Tertiò, Pogius & alii citati à Tiraquello facetias plures in medicos proponunt, ex quibus videtur imminui medicinæ splendor.

Quartò opponunt cum Fabro *decis.* c. quòd medicus debet pro ignobili censeri; Ergo & medicinæ honor imminui.

§. II.

Nullæ facetiæ, nullæ dicacitates aut conatus reliquorum Professorum valent imminuere præstantiam Medicinæ.

PRobatur primò à priori. Honor medicinæ & suorum Professorum pendet à legibus, quæ variis privilegiis & honoribus illam ex Imperatorum & Regum decretis condecorarunt prout scientia est; prout medicina est; & prout per Doctoratus gradus possunt sui Professores nobiles fieri, ut supra demonstravimus: Sed Juris professores, & reliqui Detractores, nequeunt leges & decreta Principum annullare, imminuere, nec mutare, nec legum authoritatem derogare: ergo nec nobilitatem & privilegia per leges sancita medicinæ, nec illius præstantiam imminuere.

Probatur secundò. Si ob aliquid posset imminui medicinæ præstantia, maximè quia plura dicteria illi opponunt Juris professores, & professores reliquarum artium; Sed hæc nihil imminuunt de medicinæ præstantia. Ergo hæc ab illis non potest imminui.

Probatur minor; plura sunt quæ Juris professoribus, & reliquarum scientiarum professoribus solent opponi; ipsi tamen ex hoc honorem suarum artium non imminui contendunt. Ergo nec ob eorum dicacitates imminuitur præstantia medicinæ.

Probatur major primò de Grammatica, & ejus Professoribus, quibus opponitur, quod sunt inutiles, quia tempus conterunt in humili exercitio, in literis, syllabis, dictionibus, punctis, & ideò refert Suetonius

nius ut inutiles fuisse expulsos ab urbe Romana, detinentur enim circa literarum mutationes, aut syllabarum terminationes, inter se, in parvulis digladiantur: Aristarchus & Palæmon, in adverbiis, & interjectionibus enumerandis defessi sunt, in pronominibus Priscianus, Diomedes, Focas, & alii in duplicanda litera *SS.* quos irridet Lucianus, & Andreas Salernitanus: etiam posset irrideri Messala, qui pro unaquaque litera unum conscripsit librum: Hoc etiam notatur in Grammaticis vitium, quod se ipsos infamare conantur. Beroaldus notat Servium, quia minimis fuit intentus: Lucilius Asinium Pollionem, quia Latinis immiscuit Sabinas voces. Pollio reprehendit Livium, quia voces commiscuit Paduanas: Palæmon Varronem; Quintilianus Senecam: Valla omnes Antecessores mordicus reprehendunt, & omnes tumidi antiquiores carpunt. Platoni objiciunt, quod inordinatè loquitur; Virgilio, quod à Theorico & Homero carmina furatus fuit; Marco Tullio, quod loquitur confuso numero; Sallustio, quod nimis affectat; Terentio, quod à Labeone sua desumpsit opera; Plinio quod sit Mendax; Ovidio, quod nimiam sui ostentat fiduciam. Hæc & alia opponuntur Grammaticis.

Præterea Rhetoricæ opponitur: quòd Isocrates in Platone demonstrat, quòd non est Ars, nec Scientia, sed quædam vafritia; nec honesta, nec honorifica, sed verecundiæ plena, & servilis ignorantiæ; & ideò fuit rejecta à Lacedæmoniis, qui judicabant loquendum esse ex generositate animi, non ex arte. Apud Romanos valde suspecti ob illam fuère illius Professores. Archidamus victus à Pericle, dicitur per Rhetoricam loquutum fuisse quasi esset victor. Plinius asserit, quod loquens Carneades obscurabat veritatem & justitiam. Euripides Rhetoricam Tyrannidem esse dicebat; Cassius Brutus, Gracchus sua Rhetorica injustè populum concitarunt; Cicero sui & Reipublicæ, per suam Rethoricam assequutus fuit exitium. Cato adeptus est à Senatu, ne audirent apud populum Critolaum & Diogenem Atheniensium Legatos, ne simul illum suaderent justum & injustum; Romani bis ab urbe ejecerunt Rhetoricos Athenienses, in Judicio ipsos orare prohibebant; ne impedirent Justitiam, Lacedæmonii ab urbe ejecerunt Timagoram; quia gloriabatur, de qualibet re posse orare per integrum diem: ex quo apparet summa hujus artis pernicies.

Præterea opponitur Logicæ: Quod Averroes *lib. de Cælo Comm.* 75. D. August. *de doctr. Christ.* D. Hieron. ad Donatum Logicos tenent tanquam Sophistas aspernandos, utuntur enim sæpè falsis principiis, & ex æquivocis falsas inferunt propositiones nec solum docent demonstrare veritatem, sed ex probabilibus principiis opinabiles res tanquam certas conantur concludere.

Præterea Arithmeticæ opponitur: quod Plato tenuit ipsam dimanasse à dæmone, Licurgus in Legibus Lacedæmonum ipsam vetuit in sua Republica, quia homines deviat à rebus seriis, cum ipsa disputet de rebus inutilibus, de perfectione numerorum aut imperfectione paris, aut imparis. Pytagoras, in numeris superstitiose suam Philosophiam condidit; illis vim tradidit ad agendum (ut tenet Jamblicus) ut sic occultaret pactum quod cum dæmone habebat, & ideò hujusmodi Mathematici damnantur

nantur *in Cod. leg. 9. tit. de Malefic. & Mathem.*

Praeterea Astronomiae opponitur; quòd Plinius nullius utilitatis illam judicavit, & comprobat inconstantia principiorum, ex quibus suas deducit conclusiones: Versatur circa motus & influxus caelorum, & est inconstans in eorum determinando numero, decem alii; alii undecim admittebant caelos; Plato, Proclus, Aristoteles, & Averroes octo sphaeras admittunt. Hermes, Azarchel, Thebich, Maestich, Isaac, Alpetragus, Albertus Magnus admittunt esse novem. Rex D. Alphonsus cum Bacam saepe novem, saepe admittit octo cum Albucasien, & Albategni; Tichobrache, Borreus & Juniores triplex admittunt caelum, & in secundo ponunt omnes divagare stellas, signa & planetas. Nec Sphaerae motum uno modo admittunt. Chaldaei & Ægyptii unum caelorum admittunt motum, Alpetragus & Aquillonius acquiescunt illorum opinioni; Hypparchus diversos motus recepit. Talmudistae duplicem esse tenent. Juniores triplicem trepidationis, girationis & primi mobilis. Nec in tempore motus primi mobilis conveniunt. Ptolomaeus stellas judicat per unum gradum moveri in anno centesimo, alii in 76. alii in 71. alii in 75. Ex quibus apparet, quòd ex iis astris aut motibus nullus certus potest praevideri effectus; nec ex hac principiorum contrarietate possint aliquae certae deduci propositiones. D. Augustinus reprobat hanc artem, quia per illam in Idololatriam feruntur homines. Picus Mirandulanus & Alexander de Angelis opponunt Astrologiae, quod sit vanissima, & ideo à Platone, Aristotele, Democrito, Epicuro, Seneca, & aliis Philosophis contemnitur. Esaias ejus detegit fallaciam. Ptolomaeus incertam esse fatetur; alii inefficacem eam vocant ad eventus cognoscendos, demonstrat experientia; Nam Jacob & Saul, Proclus & Chrystenes, & alii plures eodem tempore geniti diversis praediti sunt & contrariis moribus, licet congeniti sub eisdem influxibus, ideò Astrologi nullos certos praedicere solent eventus. D. Ambrosius de sui temporis Astrologo refert, quòd praedixit pluviam, quae expectata à populo non supervenit. Manfredus insignis Astrologus Ordaeloso promittebat longam vitam, qui intra paucos dies discessit ab illa. Eudoxius platonicus irridebat ideò Astrologos, Archelaus, Cassander, Halicarnassaeus contemnunt eorum praedictiones, & ideo Romanus populus & Vitellius ipsos expulerunt ab urbe.

Praetereà Physicis & Metaphysicis opponitur, quod apud antiquos variis vitiorum generibus sunt coinquinati, quod variis opinionibus confundunt veritatem. D. Hieronymus vocat eos Patriarchas haereticorũ, & Theologiae adulteratores; Gerson tenet, quod in illa immiscent fabulas & Sophisticas rationes. Romani expulerunt eos ab urbe. Domitianus à tota Italia jussit exules fieri. Antiochus Rex prohibuit juvenibus studium philosophiae, Timeon conscripsit opus in eorum vituperium. Aristophanes in ipsos scripsit scenam, quam vocavit nebulas. Dion Perusius longa oratione plura rejecit contra illos. Hortensius Rom. philosophiã & suos Professores longiori oratione contumeliosè affecit.

Praetereà politicae opponitur, quod cum ordinetur ad Reipublicae conservationem cedit in ejus detrimentum; quocunq; enim modo ipsam stabilire contendat, sive per Monar-

Monarchiam, sive per Aristocratiã, sive per Olixarchiam, sive per Democratiam, sive per Oclacatiam, semper in tyrannidem degenerat unius, aut plurium; ex quo provenit tributorum impositio injusta, quòd sustineantur latrones, omnia confundantur, quod nulli fruantur propriis bonis, quod benemeriti vituperentur, justi infamentur, vitia tolerentur, virtutes labantur, ita ut cogatur populus interficere, quẽ sustinebat ut Principem, quia horum malorum fit Author, quod licitum tenet Cicero; & in populo Israel contigisse fertur, & apud reliquas Respublicas sæpè expertum fuit. Timeleon Corinthius occidit fratrem, Armodius Pisistratum, Coriton & Melampus in hunc finem insidias posuerunt Falari: Phillippus Rex occidit Euphratum philosophum, quia tyrannidem consuluerat Perdicæ. Dion a regno expulit Dionysium, Cyrus Astiagem, Hercules Busirim, Mulieres Thebanæ occiderunt Fereum, sui Caligulam, & coegerunt Neronem se interficere.

Præterea opponitur Juris professoribus, qui sunt politicæ quidam Ministri, qui leges & Principum decreta proponunt Magistratibus, ut juxta illa dirimant lites; Tum primò. Quod Jurisprudentia, cui incumbunt, non est scientia, quod demonstrant primo: quia licet definiunt illam, quod sit divinarum & humanarum rerum notitia, justi ac injusti scientia, hæc definitio nequit illi convenire, sed politicæ, quæ est scientia, & notitia omnium rerum. Jurisprudentia verò solum attendit ad leges quas politica sancivit, ipsas memoriæ mandando, & ut sic Jurisprudentia est legum prudens reservatio, ut sui deserviant Magistratibus in litibus determinandis. Secundò; quia Jurisprudentia non traditur, ut scientiæ omnes per Logicam, quæ docet modum sciendi, & est instrumentum adquirendi omnes scientias, sed adquiritur commandando memoriæ leges; ita ut erubescant si sine lege loquantur. Tertiò: regulæ Juris variantur per instantias; Scientia verò est invariabilis, & est habitus certus & evidens adquisitus per demonstrationem ex Aristotele *libr. 1. Poster.* Quartò: Jurisprudentia sistit in decretis Principum, quæ quotidie immutantur ab illis: Scientia verò est de necessariis, & iis, quæ aliter se habere non possunt. Quintò: Jurisprudentia docet standum esse legi, & si falso nitatur fundamento, quod repugnat scientiæ: scire enim inquit Aristoteles, est rem per suas causas cognoscere, quoniam illius sunt causæ, & quod aliter se habere non possunt. Sextò: quia scientia demonstrat suas conclusiones ex propriis principiis, Jurisprudentia ex alienis, *l. 1. C. de furtis*; desumit à Philosophia, quod contraria simul esse non possunt, *l. 2. de Jurisdictione omnis judicii*, à Logica desumit, quod concesso antecedente debet consequens concedi, *leg. 1. §. dolum. de dolo.* ab eadem desumit, quòd bona definitio debet converti cum definito, & sic patet de reliquis illius principiis. Septimò: quia Aristoteles *libro 6. Ethicorum.* tenet, quod Jurisprudentia nec est Ars, nec scientia, non enim est habitus scientificus, nec operativus, sed memoria legum prolatarum à Politicis. Octavò: quia scientia est habitus intellectus. Jurisprudentia versatur circa leges, quæ sunt actus voluntatis, & *l. 1. ff. de constit. Princip.* Ubi sancitur, quod id quod placuit Principi habet vim legis. Nono: quia supra propolui-

posuimus omnia scientiarum genera, & ad nullum earum potest pertinere Jurisprudentia, ut discurrenti patebit. Decimò: quia D. Thomas 1. 2. *q. 90. art. 1. ad 2.* dicit: leges à suis professoribus solum observantur in memoria, sicut in Scripturis, & literis continentur, quod demonstrat scientiam non adquirere, sed rerum notitiam. Undecimò: Quia ex authoritate humana non generatur scientia, sed tantum opinio, & ipsi tantum acquiescunt authoritati Principis proferentis legem sine alia ratione. Duodecimò: Quia scientia generat evidenteem assensum ex connexione conclusionis cum praemissis, leges autem cogunt credere, quod imperant sine alia ratione, nisi quia sic Princeps sancivit, *C. de legib. l. leges.* Decimotertiò: Scientiae cùm sint à Deo, & necessario objecto, nequeunt subjici hominum voluntati, leges verò subjiciuntur principum voluntati. Decimoquartò: Scientia specificatur ab objecto, cujus speculatur passiones: Jurisprudentia nullas certas de aliquo objecto passiones demonstrat; sed credit, quidquid à Principe fuerit decretum: Ex quo apparet, quod non habet rationem scientiae.

Tum secundo opponitur Juris professoribus: Quod si ad Magistratum conscendant carnificibus fiunt crudeliores in torturis, quod agunt de Latrinis. Bartholomaeus Caepa *de servit. urbis* decernit, *c.* 48. quòd non est licitum privato aperire cloacam propter faetorem. Rippa, qui in Medicos plura opponit, plura de cloacis cognovit Ferrariae, ut diximus; decem solidis conducitur Juris professor ad videndum per totam urbem, qui loci apti latrinis. Communis quaestio est juris professoribus de servitute Vasariorum, & ut patet apud Rippam de sterculinis, & omnium excrementorum receptaculis. Opponitur illis: quod vivunt inter facinorosos, perniciosos & infimos Reipublicae Habitatores, in Lupanaribus se exercent, inter latronum turbas: Damnatorum insequuntur vitam, saepe sine discrimine, justorum corpora prosequuntur in vita, cadavera insequuntur post mortem; nec post funera saepe immunia ab illis, cum faetentia etiam insequantur cadavera. Nec omittitur contra illos, quòd leges ortae sunt ex malitia, ut ex Platone adducit Macrobius, *lib. 3. Saturnalium*, & Paulus *ad Timoth.* inquit: *Sciens quod lex justo non est posita.* Dicitur etiam quod lex est tyrannus hominum, quia vim infert, & ad multa praeter naturam cogit, & ut inquit Zachias:

Unde metus maculat poenarũ praemia vitae.

Et Ovidius:

— humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Invida jura negant:

Cardanus *de varietate* 40. confirmat, §. *Quod verò lege & consuetudine constat violentum quid habet.* Coninck ex Theologis, *tom. 2. de Sacram. disp. 2.* inquit: *Nec dubium quod lex natura violentiam infert*: Et Juris professores ferè per totum orbem non recipiuntur, nec nisi in aliquibus Europae partibus semper eos rejecerunt Indi, Persae, Aegyptii, Turcae vastissimum imperium eos contemnit, à Matthaeo Corvino apud Europaeos expulsi etiam fuerunt. Roma sine juris professoribus diu permansit, sine legibus, sine litigiis, & tunc sine delictis, dum nondum erant leges, ut tenet Joannes Coras *in l. 1. ff. de leg. & sen. const. n. 10. verbo delictum*: & Ovid. *Metamorph.* cecinit:

Aurea

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumq; colebat,
Pœna, metusque aberant; nec vincla minantia collo
Ære legebantur: nec simplex turba timebat
Judicis ora sui: sed erant sine Judice tuti.

Tacitus *lib. 3. Annal.* inquit: *Vetustissimi mortalium adhuc mala libidine sine probro & scelere, eoq; sine pœna, aut coercitionibus agebat; nec præmiis opus erat, cùm honesto suopte genio peterentur, & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum utebantur.* Ideò Plato judicat malè constitutam esse civitatem in qua sunt Jurisconsulti: Lucianus *in Dialogo de veritate*, asserit, miseros esse populos, quos gubernant Juris professores. Canonherius probat, sine illis debere gubernari civitates. Lopez *in Dialogo* contra illos idem probat: & Figuer. *discurs.* 12. increpat illos, quia contra legem Cynthiam admittunt pretium, imò quia plerique non solum admittunt illud, quia loquuntur, sed ne loquantur, sic Demosthenes gloriabatur cum Aristemo, de pretio recepto ob silentium, ne noceret loquendo. Alanus *de planctu Eccles.* tenet; quòd Juris professores fovent lites, fallunt litigantes, aperiunt suorum clientium fundamenta ipsis adversariis, injustas defendunt causas, loquuntur ostentationis causa, vociferant, raticinantur cum vanitate, confundunt justitiam, quod justum est prævertunt, quod injustum est fovent, superaddunt novas instantias, sophisticis rationibus confundunt veritatem; opponitur etiam legibus, quòd deberent prohiberi, quia non docent, sed imperant, vetant, puniunt, *l. legis virtus, ff. de leg.* & tenet D. Thom. 1. 2. *q.* 95. *art.* 2. Et judicantur inutiles, quia mutæ sunt & nihil operantur, nisi lex viva vitam conciliet, quæ sine illis sufficit, ut præter Europam apud omnes gentes apparet, ubi sine legibus Juris Civilis omnes gubernantur à politicis; quos Aristoteles *lib. 5. Ethicorum, cap. 4.* & Cicero *lib. 3. de leg.* vocant legem vivam; leges enim sancitæ, & in jure civili coadunatæ non habent præfixum terminum; sunt variæ, incertæ & inutiles, & ideo quotidie immutantur, minuuntur, augentur, annullantur, quæ primò placuerunt jam non subsistunt, quæ nunc permanent, sunt contrariæ, eadem lex contrariis constat, & oppositis periodis, cujusvis periodi determinatio à diversis professoribus Jurisprudentiæ diverso modo intelligitur, & interpretatur; eadem lex unum absolvit, alterum interficit in eodem delicto, pleræque earum non sunt consonæ æquitati ut demonstrat Suarez, *lib. 3, de leg. cap.* 12. qui etiam docet plures injustas esse, & quod licet sint sine ratione, & contra æquitatem tenentur Juris professores eas servare, *l. prospexit ff. qui & quibus*: deinde leges justæ uni urbi, sunt alteri injustæ, & quæ justæ ob ambiguitatem verborum, nequeunt intelligi à Professoribus, ut tenet Gratian. *discep. for. c.* 257. Leges indigent confirmatione, & intelligentia Professorum; & Plancus fatetur veram Juris cognitionem non posse consequi ob multitudinem Authorum inter se dissidentium; immò & sæpe leges inter se contrariantur, *ex gloss. in l. ex quibus causis, ff. de l. & sent. consil.* Et si non sit legum contrarietas, est contrarietas interpretum ob quam nihil verum de lege percipitur, & unusquisque eligens opinionem potest sententiam proferre pro amico, manet enim tota vis Juris extincta, quia leges Principum decreta non servant, sed interpretum opiniones

praevalent, & cum hae judicentur probabiles, & in unaquaque lege sint contrariae, nulla jam permanet lex nullumque Jus, quod ex illis deberet compleri, nullaque securitas eorum quae judicant jure tueri; neque lege intellecta bene operari licet Professoribus, quia si injusta operatur per legem injustam, decernit injustum. Si contra legem, etiam injustum decernit, his & aliis gravioribus solet Jurisprudentia oppugnari; Quae confirmat Tiraquellus, *lib. de nobilit. cap.* 31. dicens: *Ut & praetermittam quoque indefatigabiles, atque perpetuas recentiorum legum, & canonum Interpretum contentiones, ut nulla propè modum res sit in utrovis Jurium adeò expedita, quin sint tamen in ea diversa varia, atque etiam contraria, & saepe eorundem sententia.* Nec mirum hoc videtur, cum ex eodem ipsi legum Conditores, saepe opposita & incompatibilia sanciverint, sub utroq; Jure. Nam Acurtius reprehendit Jurisconsultos, *in l. filiusfam.* §. *Divi, ff. de leg.* 1. quia saepius errarunt in legibus, ut not. *in l. qui Rom.* §. *dum fratres. ff. de verbor. obligat.* & not. Jord. Briccius *in recept. cap. Romana* §. *Contrahentes col.* 15. vers. *Sed hic quaeritur de foro comper. libr.* 6. inter quos est contrarietas. Similiter reprehenditur Justinianus Conditor legum, seu Juris civilis *in ingress. tit. instit. de testam.* Ubi dicit: *appellari testamentum, quia sit mentis testatio.* Et falsitatis convincitur à Gellio *lib. 6. noct. Atticar.* & *in l. vnl. C. in quib. caus. integ. restit. non est*, notatur: Et Plac. dixit illum bibisse è Letha o fonte; dum illam legem scripsit. Acurtius asseruit; quod Imperator ille conditor Juris erat ebrius; Suidas dixit, quod hic Juris civilis Conditor nec literarum monumenta novit: & *ex l.* 3. *in fin.* juncta *gloss. ult.* §. *de supel legat.* Probat Tiraquellus possibile esse Juri errare. Et in Jure Canonico comprobatur fuisse discordes Pontifices testimonio Bonifacii Octavi *cap.* 1. *de constit. lib.* 6. quo possunt oblivisci aliar. constit. contraria stabilire, ut patet *ex cap. Praeterea* 23. *dist.* & Urbanus Papa *cap. ult.* 30 *q.* 4. inquit non reperiri prohibitum virum & uxorem posse suscipere puerum in Baptismo, quod Leo prohibuit, *in cap. non plures de consecrat. dist.* 4. Innocentius tertius, & Celestinus tertius, *de dirimendo matrimonio*, sancivit contraria. Pelagii constitutionem retractavit successor Pelagius; ex quibus opponitur utriusque Juris Professoribus, quod ipsi inter se discordes, & vagi debent esse.

Tum tertiò, opponitur Jurisprudentiae, quod ratione illius intepri redduntur Juris professores ut possint ascendere ad Magistratum, ut tenet Canonherius, quia sunt puri Rubricarii, Legulei, Rabulae, Declamatores, Grammatici, & Ministri Magistratum: ideò Liverius à Bodestain inquit: *Non autem Causidicum, neque proclamatorem, aut rabulam senatorem esse volumus: hoc enim hominum genus infimum est, & mercedula adductū, ministrum se praebens falsitatis & injustitiae, simulque linguam, & animum contra justitiam instructum & armatum gerit; difficile autem est eum justitiae & veritatis amantem esse, qui linguam quaestui prostituit.*

Apulejus vultures hos vocat; trophaeum enim erigentes tyrannico veluti fastu (inquit Francus) superbientes omnia sibi deberi credunt, quae jure non possunt, per vim arripiunt. Et inquit Columella, quod hoc faciunt sanguinaria rapacitate homines excarnificando. D. Bernardus inquit:

Di

Hi sunt, qui docuerunt linguas loqui grandia, cum operentur exigua, largißimi promißores, parcißimi exhibitores, diversi adversus justitiam, eruditi pro falsitate, sapientes sunt, ut faciant malum, eloquentes ut impugnent verum. Et qui se opponunt Juris professoribus illis opponunt Cassaneum Medicorum oppugnatorem, qui in se, & sui Juris Professores docens, qui sint, inquit: *Hi sunt qui emunt lites, vendunt intercessiones, deputant arbitros, judicanda dictant, dictata convellunt, attrahunt litigaturos, protrahunt audiendos: Ii sunt, qui negant Civitatibus inducias, mercatoribus nundinas, emptoribus mensuras, reverentiam Clericis, originem nobilibus, locum prioribus, cunctis jura, quibus nullum genus hominum, ordinum, temporum cordi est. Sunt in collocutionibus bestiæ, in quæstionibus statuæ, ad intelligendum laxi, ad judicandum lignei, ad ignoscendum ferrei, ad amicitias pardi, ad fallendum vulpes, ad superbiendum tauri, ad consumendum Minotauri.* Et Poëtæ nullis parcentes suis dicteriis se opponunt Juris professoribus: inquit enim quidam:

Pinguis, & melius, si quidem declamat, agitque
Causidicus, palpet, quàm tua larga manus,
Utq; Phaleratis verbis diffundere causam
Poßint & legum garrula verba loqui.
Causidico à tali Judex citò fallitur, is qui
Judicii sceptrum simpliciter regit.

Et suorum professorum Coriphæus Cicero protulit pro Lucio Muræna; inquit enim: *Et quoniā mihi videris istam scientiam juris tanquam filiolam osculari tuam; non patiar te in tanto errore versari; ut istud nescio quid quod tantopere didicisti, præclarum aliquod esse arbitrare. Aliis ego te virtutibus continentiæ, gravitatis, justitiæ, fidei cæteris omnibus, consulatu, & omni honore semper dignißimum judicavi. Quod enim jus civile didicisti, non dicam operam perdidisti: Sed illud dicam, nullam esse in illa disciplina munitam ad Consulatum viam:* & superaddit: *Primum dignitas in tam tenui scientia, quæ potest esse? res enim sunt parvæ propè in singulis literis interpretationis, verborum occupatæ, deinde etiam si quid apud majores nostros fuit in hoc studio admirationis id enunciatis vestris mysteriis: totum est contemptum & abjectum:* Et paulo infra. *Eisdem ineptiis fucata sunt illa omnia, quando te in jure conspicio, & hæc: Sed anne tu dicis, quas causas vendicaveris? quædam erant occultæ, necessariò ab eis, qui ea tenebant, petebantur, posteà verò pervulgata, ac in manibus jactata, & excussa inanißima prudentiæ reperta sunt fraudis & stultitiæ plenißima. Nam cum permulta clarè legi essent constituta, ea Jurisconsultorum ingeniis præclara corrupta, ac depravata sunt.* Ex quibus concludit. *Itaque ut dixi, dignitas in ista scientia Consularis nunquam fuit, quæ tota in rebus fictis commentitiisque constaret.* Hæc Cicero. Ubi Jurisprudentiam delineat tanquam maximus illius Professor. Tum quarto. Opponitur Causidicis, seu Advocatis, qui sunt genuini Professores Jurisprudentiæ, quod illorum Officium derogat nobilitati, inquit enim Tiraquellus, *lib. de nobilit. c. 29. Facile constat viles admodum fuisse Advocatos; cum ex legum nostrarum constitutionibus ii quidem abjecti ac degeneres inter vilißimos computentur, qui vili pretio, sive turpi stipendio patrocinium præstant; l. quisquis C. de Postulat. & recept. in §. apud urbem 3. qu. 7.* Ubi glossa *in verbo non ea turpe, & in verbo pecunia, ea verba, ut diximus ita intelligit,*

quanta

quam sequitur Faber in l. si qui. C. eodem de postulat. Quod comprobat: nam libertini, nisi impetrato jure aureorum annulorum, ad dignitatem eligi non possunt, *l. C. ad l. visc. & l. 1. C. si serv. aut liber lib. 12.* Sed libertini possunt esse Advocati, *ex l. 1. §. ult. ff. de Postul. & lib. 2. l. eo.* Et Tullius dicit, quòd Hortensius Causidicus post consulatum indignum judicavit redire ad officium Advocati. Plinius junior *epist. 1. ad Pompejum Falconem.* Cum Tribunus esset dicit, quod judicavit difforme non abstinere à causis dicendis. Juvenalis *Satyra 7.* irridet: quod vili se pretio in patrocinium venditabant Causidici, quorum officium etiam irridet Martial. *libr. 1. Epigramm. 116. & lib. 7. Epigram. 52.* Columella dicit antiquiora saecula fuisse faeliciora sine Causidicis. Anacharsis tenebat: forum eorum esse ad fallendum aptum, & ad manus avaritiae dandas. Sidonius Apollinaris, *lib. 4. epist. ad Claudianum*, vocat Causidicos rabulas forenses: & Cicero *libr. de orat.* idem tenet: Nonius Marcellus Caninam Advocatorum facundiam appellat: Julius Polux de Advocato inquit, quòd est calumniator, litium Conceptor, litium Consultor, loquax pro pecunia, ob argentum loquax, nullum verbum gratis proferens, pro mercede loquax, ad voluptatem conciones fingens, ex iis suam deducit doctrinam primam, sive primò adductam Tiraquellus.

Plura hujusmodi adducunt Benedictus Curtius, Symphorianus *in Arestum explanatione 29.* Lampridius *in Alexandro Severo.* Apulejus *lib. 10. de asino aureo.* Victorinus *in expositione 1. Ciceronis de arte.* Martialis per plura epigrammata, Seneca *in Hercule furente.* Plautus *in Paenul.* Terentius *in Phormione*, & alii innumeri: Ergo si haec convicia nulli obstant scientiae, arti, nec Jurisprudentiae; non est cur sui Professores contendant medicinam, ob communia dicteria decidere à sua praestantia.

§. III.

Solvuntur vulgaria dicteria primo adducta.

Ad primum respondetur, quod *suprà* demonstravimus, quod dogmatica medicina est scientia; Artes vero illi deservientes, quae medicina etiam dicuntur, sunt Mechanicae, & de iis loquuntur leges, non verò de dogmatica rationali medicina.

Ad secundum respondetur, quòd supra *sect.* 2. huic vulgari objectioni adhibuimus solutionem; cum qua continuo quidam alii professores rabulam linguam abluunt.

Ad tertium respondetur ex dictis, quòd nulla est ars liberalis, nec scientia, quae non obruatur similibus dicteriis; Poetis enim, Scurris & similibus quodlibet audendi fuit aequa semper potestas.

Ad quartum respondetur cum Canonherio, quòd Faber ut judex nequit admitti in lite de nobilitate.

RESOLVTIO VI.

Vtrum dogmatica medicinae Professores aliquid de illius praestantia derogaverunt?

§. I.

Quid Juris Professores, quid vulgus teneant?

Contendunt Juris Professores, vulgaresque plurimum detrahere de praestantia

stantia medicinæ, sortem servilem suorum Professorum: Nam *l. Thais*, §. *Lucius*, *ff. de fideicommissis*; *& l. alimenta*, §. 1. *ff. de alim. & cibar.* & *l. Seio*, §. *ult. ff. de annuis legat. & l. Petronius*, §. *item plerumque*, *ff. de ope liber. & l. ult. C. com. de legat. & l.* 1 §. *Ne autem*, *C. de comm. servorum manumissione* docent, Medicos fuisse mancipia, & servos.

Suëton. *in Caligula*: Cicero *in orat. pro Dejotaro*: Seneca *lib.* 3. *de Benefic.* Plutarch. *in Cæsar.* Plinius *lib.* 7. *cap.* 3. Omnes testantur apud Romanos fuisse medicos servos & libertos, & *Genes.* 50. constat: quod Joseph filius Jacob præcepit servis suis medicis, ut condirent aromaticis cadaver sui patris.

Secundò præter Juris professores, reliquarum etiam artium Professores gloriantur maximè: quod plurimi professores medicinæ sunt Hebræi: ex quo inferunt infamari hanc nobilissimam scientiam præcipuè apud Hispanos.

Tertiò à vulgaribus sæpè irridentur, & contemnuntur medicinę professores, quod non accidit Theologis, & aliis artium professoribus.; ergò medicinæ ab illis detrahitur aliquid de sua præstantia.

§. II.

Ratione Professorum nulla ars nec scientia præstantior debet judicari, quam medicina.

Resolvendum. Quod nulla est ars, nec scientia, quæ præstantiores habuerit professores, quam dogmatica medicina; nec ratione illorum alia præstantior debet haberi: tenent Tiraquellus, Canonherius, Alexandrinus, Merola, Pater Jordanus, Zachias, & alii, ex quibus hanc doctrinam demonstravimus.

Probatur: Nulla est potestas suprema, divina, nec humana; nulla sub utraque dignitas, in qua non fuerint præclari dogmaticæ medicinæ professores: ergo ratione suorum professorum nulla est ars, nec scientia, quæ præstantior debeat haberi. Probatur antecedens tùm ex Summo Deo omnium potestatum origine, qui verus est Medicus Dogmaticus: ipse enim medicinam creavit ex terra, *lib. Eccles.* ipse illam Adamo condonavit: ipse in mineralibus, vegetalibus, animalibus, & cunctis aliis rebus posuit facultates medicinales ad curandum: ipse simul cum medicis concursu prævio & simultaneo curationes exercet: ipse sine medicis, se solo innumeras exercet curationes miraculosas: ipse easdem ob preces Sanctorum sæpissimè prosequitur, & Christus Dominus verus etiam fuit Medicus: ipse enim sic fatetur, & ex sacra pagina constat, Lazarum, & alios mortuos sanasse, curasseque leprosos, paralyticos, lunaticos, lycanthropicos, cæcos, mutos, surdos, febrientes, hydropicos, hæmoptoisim, & alios morbos: Tum de proximis Dei ministris, Archangelis, & Angelis, quos medicinam exercuisse constat. Michaël Archangelus Achilinum quendam febricitantem in somno proposito remedio illi in templo cubanti, ut docet Historia tripartita, *lib.* 2. *cap.* 19. curavit à febre. Raphaël, qui Medicina Dei dicitur *Tob.* 6. cum felle piscis docuit cæcitatem curare, & ideò Princeps medicinæ habetur, ut tenet Origen. *Homil.* 14. eorum quæ scripsit *in lib. numerorum*; idem & Saram curavit. Divus Chrysostomus *Panegyr.* 4. tenet: Angelos mederi variis morbis hominum: & dæmonis nocumenta auferre, & post eũ Joan.

Andr. Anton. & Panormit. *in cap. cum ad Monasterium extra de statu monach.* inquit Tiraquellus quod referunt ab Angelo revelatum fuisse quibusdam, quod per sanguinis missionem factam die 31. mensis Februarii curari eo Anno ab omni febre possent, & *in* §. *Ostendit* 16. *q.* 1. docetur cuidam Equiti curatum fuisse ab Angelo vitium linguæ per sanguinis missionē. Tum de Sanctis, qui proximi post Angelos sunt Dei ministri, constat eos exercuisse medicinam in veteri Testamento Elisæus, ut patet ex 4. *Regum* 2. & tenet Ægysippus *lib.* 4. *Histor. Judaic. cap.* 17. & Isaias *ex* 4. *Reg.* 2. *& Isai* 38. & Esdras, cujus antidotum referunt Ægineta, *lib.* 3. *cap.* 32. *lib.* 7. *cap.* 11. Aëtius *tetrab.* 2. *serm.* 4. *cap.* 18. Jesus filius Syrach, ut patet ex illius operibus. D. Paulus potionem: quæ dicitur Sancti Pauli invenit: cujus meminit Arnaldus *in Antidotario*, Galen. *lib. Pharmacor.* Aëtius *tetrab.* 2. *serm.* 4. *cap.* 65. D. Lucas, professione fuit Medicus ex D. Paulo *ad Colos.* 4. & tenet Eusebius Cæsariensis, *lib. Histor. Eccles.* 3. *cap.* 2 Cosmas & Damianus, quos sub Canone invocat Ecclesia. Ursicinus Martyr, Pantaleon Nicomedensis, Basilius Magnus, Alexander Phryx, Theodorus Laodicensis, & alii plures, quos referunt Tiraquellus, Canonherius, Jordan. & alii Tum in suprema Pontificia potestate professione Medici fuerunt Nicolaus V. Eusebius, Joannes Vigesimus secundus, Paulus secundus. Tum sub Imperatorum summo fastigio medicorum calluerunt scientiam Augustus Cæsar, ex ejus commentariis aliqua remedia desumpsit Plinius Valerianus, *lib. de re medica cap.* 18. ex Tiberii commentariis, Galenus *lib.* 5. *de composit. medicam.* fatetur sumpsisse pastillum, sicut de Nerone, doctum fuisse illum in arte medica tenet Paulus Ægineta, *lib.* 7. *cap.* 17. Aurelius Victor, in vita Imperatorum Aurelium tenet calluisse Artem Medicam, & ex illo collyrium tradidit Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 3. *cap.* 113. Constantinus Imperator fertur librum conscripsisse de herbarum virtutibus: de Justino Imperatore antidotum Iustinum appellatum noverunt Nicolaus, Quintusque Serenus, & Soranus potionis ab eo inventæ meminit. Tum de Regibus medicis numerosiis ab omnibus agmen proponitur. Reges fuerunt primi instauratores Græciæ medicinæ Professores: Apis, Osiris, Isis, Mercurius, Orus, Afeus, Thalemon, & post illos Aristæus Arcadum Rex, de quo Apollonius Rhodius, *libr.* 2. *argonauticon*, Salomon Rex rerum omnium medicinales virtutes cognovit, & literis tradidit à Cedro usque ad Hysopum, ut tenet Sacra pagina: Rabbi Moses, *lib. perplexor.* tenet Ezechiam Regem Judæ librum scripsisse medicamentorum, Lysimachus Rex Lysimachiæ herbæ aperuit virtutes, ut patet ex Plinio, *libr.* 25. *cap.* 7. quæ ideò ab ipso dicta Lysimachit: Antiochus Rex Syriæ, ut tenet Plinius Valerianus, Theriacam composuit, & in templo Apollinis versibus dicavit: Libius narrat Regem Masinissam solitum vulnera militum curasse. Galenus tenet, Abraham Pergami Regem medicinam calluisse. Mithridates Rex Ponti Mithridatum composuit antidotum: Juba Rex Mauritaniæ à Plinio, & Dioscoride, ut peritus herbarum nominatur. Eupator Rex, Eupatoriæ herbæ imposuit nomen, cujus virtutes aperuit, ut tenet Plinius *lib.* 25. *c.* 6. Agrippa Rex Judæorum, Agrippæ unguenti author fuisse fertur: Evax Rex

Arabum,

Arabum, de virtutibus simplicium scripsit ad Neronem, ut tenet Plinius, *lib.* 25. *cap.* 2. Sabor Persarum Rex à Serapione citatur *in antidot. cap.* 17. Mesve Damasci fuit Rex, Adrianus Rex Saracenorum, & alii quamplurimi Reges, quos latiori Calamo Tiraquellus refert, medicinæ fuerunt professores, ultra quos inter Poëtas, & insigniores Philosophos quàm plurimi fuerunt præclari Medici. Tum inter Authores Ecclesiasticos de medicina scripserunt præclari illius Professores. Albertus Magnus, Albertus Bejir, Basilius Valentinus, Calixtus Monachus; Joannes Damascenus, Ægidius Monachus, Joannes de Indagine, Joannes Gavinetus, Maximus Plancidius, Neophorus Monachus, Richardus Runetius, Raymundus Lullius, Fr. Thomas Campanella, Marsilius Ficinus, Pater Jordan, & innumeri alii; ex quibus omnibus convincitur medicinæ præstantia, ex nobilitate, & excellentia Professorum illius.

Probatur tandem medicinæ præstantia à suis professoribus, & inventoribus; non ex Romano populo, qui, in prima infantia ex latronibus, & pastoribus coaluit, & per plures ætates omnes respuit scientias, contempsitque illius Professores; & ideò Romani apud Græcos barbari putabantur; sed ex Græcorum decretis, qui sanxerunt, medicinam in sola familia Asclepiadum esse promittendam, quæ omnium nationum fuit nobilissima, intra quam per mille annos medicina permansit, & in illa dogmaticorum secta à Deo prius Adamo infusa, suscitata, & exculta à Sene illo Divino Hippocrate, de quo tenet Macrobius, quod nescit falli nec fallere. Hic enim summus medicinæ Dictator, ut tenet Heurnius, & Moxius fuit inter sic nominatos secundus, Magnus ab omnibus appellatus, natus Coo Insula insigni minoris Asiæ, vixit juxta Rabbi Abraham, *in historia Cabala*, & Genebrardum *libro* 2. *Chronic.* temporibus Assveri Regis Persarum, & Medorum, quem Josephus vocat Cyrum: vel vixit tempore Artaxerxis Longimani, Darii filii, ut tenet Isidorus *lib. de tempor.* vel ut tenet Beda, vixit sub Artaxerxe Assveri Patre, vel potiùs ut tenet Moxius, sub iis omnibus vixit, perduxit enim vitam usque ad centesimum annum: ex illius epistolis convincitur quod floruit Hippocrates tempore Artaxerxis, qui regnavit anno mundi 3730. ante Christi adventum anno 437. ab urbe condita 363. Hujusmodi igitur præclari Professores medicinæ & rationalis sectæ instauratoris seu conditoris progenies ex citatis Authoribus hæc fuit. Hippocrates Magnus, fuit genere Doriensis, licet Coo natus, ut tenet Pius secundus, *histor. Asiæ*: ejus familia fuit Regia, intra quam profitebatur per annos mille medicina, ob quam & ipsimet hujus familiæ Reges Dii habiti sunt, & ipsi Hippocrati templum fuit dicatum, & decreti honores, ac Sacrificia, quæ Herculi fuerant dicata: Heraclides fuit filius primi Hippocratis, inquit Moxius, qui fuit Gnosidici, qui fuit Nebri, qui fuit Sostratis tertii, qui fuit Theodori secundi, qui fuit Crisamidis secundi, qui fuit Sostratis secundi, qui fuit Theodori, qui fuit Crisamidis, qui fuit Cleamiridis, qui fuit Dardani, qui fuit Sostratis, qui fuit Hippoliti, qui fuit Podalirii, qui fuit Æsculapii, qui fuit Apollinis, qui fuit e Jovis Summi gentium Regis, & apud obcæcatas nationes Deorum

rum, & hominum Patris: unde Hippocrates fuit octavus à Crisamide Rege; ab Æsculapio fuit decimus septimus, a Jove per lineam masculinam fuit decimus nonus: per maternam verò lineam fuit Hippocrates decimus octavus ab Hercule: fuit enim illius mater Praxiæa filia Phaneretis; hic verò fuit filius Cadmi Coorum Principis, & decimi quinti ab Hercule. Convincitur ex dictis, nullam artium habuisse nobiliores Professores, & quod si quando medicinæ professores apud Romanos, quo tempore barbari fuerant, hæc ab illis non profitebatur ars, nec ab aliis exercebatur, quàm à mancipiis, quæ ex aliis deducebantur provinciis, in quibus profitebatur; ipsa tamen medicina apud politicos Græcos scientiarum professores pro illo eodem tempore non permittebatur profiteri nisi in Asclepiadarum familia, & ab illis professoribus, qui omnium hominum, qui tunc erant in orbe, nobilissimi erant, qui tanquàm Reges honorabantur, & tanquam Dii venerabantur, quidquid reclamet infima plebs, ignobilisq; obtrectatorum cætus. Cœpit medicina: à Deo fuit Adamo infusa, per filios derivata, ab omnium gentium nobilioribus exculta: & ex sacræ Paginæ decretis indigna ut abhorreatur, nisi ab imprudentibus, indoctis, & vulgaribus plebejis.

§. III.

Solvuntur objectiones primo proposita.

AD primum respondetur; quòd Romani per plura sæcula solis incumbebant bellis & regnorum devastationibus, omnibus neglectis scientiis, & ideò à Græcis barbari vocabantur, ut Cato fatetur scribens ad filium Marcellum: devastata Græcia secum adduxerunt cum Principibus & aliis magistratibus ipsos Medicos, quorum ope usi sunt, quia utiliores, & ideo pro illis temporibus soli servi Græci erant Romæ Medici, quia apud Romanos non erant medicinę Scholæ. Nec ex hoc sequitur, quod ideo scientia à sua deciderit præstantia: Variæ enim Professorum, dignitatum & scientiarum fortunæ non derogant quidquam nobilitati earum. Decidit à Pontificia dignitate Joannes 21. In imperio plurimi trucidati sunt Imperatores, Amurathes Turcarum Imperator, Cræsus Rex Lydiæ, & alii Reges in servitutem sunt redacti, & innumeri omnium artium liberalium, & scientiarum Professores; Sicut ergo horum scientiis & dignitatibus nihil derogatur; ita nec medicinæ ex varia ipsorum fortuna. Quos servos vocat sacra Pagina Joseph Medicos fuère Chirurgi, quorum muneri incumbit corpora condire, seu cadavera; ii enim quia manuali operatione medentur, medici etiam vocantur, ut supra diximus.

Ad secundum respondetur: quod Hebræi ita commiscentur Theologiæ, Juris prudentiæ & aliis scientiis, sicut medicinæ; nec est major ratio, ut vituperetur medicina per suos professores Hebræos, quàm Theologia per suos Theologos Hebræos, ac Jurisprudentia per suos Jurisperitos Judæos.

Ad tertium respondet Merola: quòd vulgus omnes irridet dignitates, & artium ac scientiarum professores; Sed Theologiam defendunt Tribunal sanctæ Inquisitionis; & Juris professores defendunt tribunalia, in quibus resident. Medici verò nullum in subsidium habent tribunal, licet habeant

habeant præstantiora privilegia, quæ à tribunalibus deberent foveri, ut supra diximus.

RESOLVTIO VII.

Vtrum Juniorum quorundam nostrorum in medicinam dicteria indigeant censura Superiorum?

§. I.

Junioris cujusdam, & aliorum Hispanorum notatur dicacitas in medicinam, & ejus Professores.

SCurras vocat Aristoteles eos, qui ridiculis excidunt adeò, ut studeant potius movere risum, quam honestè loqui: sic aliqui apud nostros plura de medicina, & medicis jocantur, & inter propiores nostræ ætatis, Poëtæ quidam, qui Comicis emancipantur, & ob summam egestatem ab eis in victu dependent, ii auræ vulgaris quærunt applausum, quem consequuntur promovendo vulgares ad risum; & hoc modo & arte adquirunt victum, cibos & potum, dum scurrilia dicteria effutiunt in medicinam & medicos, quibus Mimi in theatro abutuntur. Ferdinandus Nonius dictus Græcus Commentator Salmanticensis Professor immemor alumnorum tantæ Academiæ authoritatis grammaticali loquacitate, & dicteriis in medicinam, & medicos invehitur, sui muneris; non sui oblitus. D. Franciscus de Quevedo morum omnium Censor Satyricus, omnium actionum Principum speculator, & reformator, omnium Magistratuum Doctor; morum Ecclesiasticorum director; Omnium actionum cujusvis status Reipublicæ Calumniator irrisor factus in medicinam, & medicos, per omnium vulgarium ora diffundit cachinnos, effutitis in ipsos dicteriis, in inferno, in somniis, in sua fortuna sine cerebro, & omnibus suis scriptis. Junior quidam contendit probare Professores regulæ sancti Augustini, nec alios teneri pro conservanda salute uti medicina. Tùm primò: quia Paulus, Antonius, & Hilarion, aliique sancti diu in deserto habitarunt viventes sine medicorum ope. Tùm secundò, quia medicina est incerta, & plena ignorantiæ. Tùm tertiò; quia mors & vita pendent ex Dei providentia, quam nequeunt medicina, & medici immutare: Ergò professores Regulæ Divi Augustini, & consequenter reliqui Christiani non debent uti ope medicinæ pro suis morbis curandis.

§. II.

Calumniatores medicinæ nostri temporis refelluntur.

REsolvendum; Quod medicinæ Calumniatores nostri temporis qui illam irridens, & ejus necessitatem contemnunt non indigent nostra impugnatione, sed superiorum censura. Hoc dogma continet duas partes. Una est: quod nostrâ non indigent Juniores isti calumniatores impugnatione ulterius. Altera est: quod indigent censura Superiorum eorum dicteria.

Probatur prima pars: Quia *sect. 1. p. 1. Resolut. Medicar. hujus disputat. resolut. 9.* Demonstravimus adversus Ethnicos, & antiquiores fatum admittentes omnium rerum Opificem, & Gubernatorem; & contra reliquos, medicinam inutilem judicantes ipsam ut necessariam fuisse nobis à summo Deo condonatam.

Probatur secunda pars: Spiritus sanctus docet, propter necessitatem & medicinam & Medicos ab altissimo fuisse creatos; & quòd in infirmitate debemus implorare Dei auxilium, & simul dare locum Medico, quia illam Dominus in hunc finem creavit, & quod opera ejus necessaria sunt. Ergo qui asserunt, medicinam non esse aegris necessariam; & quod non debent illi dare locum Religiosi aut Catholici, indigent Superiorum censura, & animadversione. Probatur antecedens, *ex libr. Eccles. cap. 38. §. Honora Medicum; propter necessitatem enim creavit eum Altissimus.* Et ibidem: *Altissimus creavit medicinā de terra, & vir prudens non abhorrebit illam, nonne in ligno dulcorata est aqua amara: ad agnitionem hominum virtus eorum; & dedit hominibus scientiam Altissimus honorari in mirabilibus suis; in his curans mitigabit dolores & Unguentarius faciet unguenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis. Pax enim Dei super faciem terrae; Fili in infirmitate ne despicias teipsum; sed ora Dominum, & ipse curabit te, averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum; da suavitatem & memoriam simul egenis & impingua oblationem, & da locum Medico, etenim illum Dominus creavit. & non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria.*

Probatur secundò; qui tenent aegros non debere uti medicina, nec ope Medicorum, sed relinquendos esse Dei providentiae, & ab ipso expectandam sanitatem miraculose, consulunt Deum tentare, ut faciat miraculum sine necessitate, quod est peccatum mortale, ut docet D. Thom. 2. 2. *q. 97. art. 1.* & tenent Cajetanus *ibidem.* Navarrus *in Manuali cap. 11.* Sanchez *in Summa, tom. 1. lib. 2. cap. 34.* Fagundez *in Decalogo tom. 1. lib. 2. cap. 32.* Bassaeus *verbo Tentatio Dei.* Dubal *in Comment. ad reg. D. Aug. cap. 14.* Ergo qui expectantes miraculum tenent aegros non debere uti ope Medicorum, possunt reprehendi, vel damnari Superiorum censurâ, vel castigari.

Probatur tertio ex Jure Caesareo, & ejus Professoribus tenentibus eos, qui non utuntur medicis cum contemptu pro suorum aegrorum curandis morbis indignos esse, qui possint succedere in haereditatem eorum: ergo qui tenent medicis non esse utendum pro morborum curationibus, censura Superiorum puniendi sunt. Probatur antecedens à Tiraquello *lib. de nobilit. cap. 31. num. 396.* Tùm *ex glos. in l. indignum, ff. qui ut indig.* fiscum advocare posse haereditatem ab haerede tanquam indigno, qui medicos defuncto dum aegrotaret, non adhibuit. Hanc doctrinam sequuntur Martinus Laud *in tract. de fisco vers. 42* Alexan. *Consil. 127. Viso processu in principio lib. 7.* tum *ex glos. in l. si ab hostibus. § 1. ff sol. matrim. dum D. l. indignum*, quae & hoc voluit, virum, qui uxori aegrotanti Medicos non adhibet, nihil ex dote ipsius lucrari, & sequuntur ibi DD. & Barthol. *in l. idemq. ff. pro socio, & in l. si servum in princip. ff. de verb. oblig. & in l. bonor. ff. de bono possessore & in Auth. Dos data, col. 2. l. de donat. ante nupt.* & Bald. *in l. juris C. qui admittit ad bona poss. & in l. quòd in uxorem, C. de negot. gest & Consil 254.* Alex. *Consil. 91. & Consil. 123.* Viso processu fere per totum.

Probatur quartò: Qui Medicos non adhibuit alteri, in culpa esse ejus mortis judicatur, si ipsi pertineret respicere pro ejus salute; Ergo qui impediunt advocare Medicos, cùm illis imputetur mortis culpa puniendi sunt Superiorum censura, praecipue si sint

si sint Sacerdotes. Probatur antecedens à Tiraquello, *ex §. si mancipium, & in l. si necessitas, ff. de pignor.* & non solum impediens Medicum peccat; sed si offerat aliquid ægro contra præceptum Medici, ut tenet Tiraquellus & citati ab ipso Hostiens. Joan. Andr. & Joan. Ana.

Probatur quinto, ex communi consensu Sanctorum Legumlatorum Principum, & ex ipsa natura: Magnus enim Basilius *epist.* 30. Eusthoo Medico inquit: *Mihi sanè videtur is, qui universis vitæ studiis vestram scientiam proposuit, decens judicium assecutus est siquidem pretiosissima omnium res vita aversanda est, & dolorosa, si non cum sanitate hanc habere contingat; Sanitatis autem Coragus & Princeps est vestra ars.* Legumlatores Medicis privilegia innumera, & exquisitissimos honores decreverunt: & ex Civilibus Legibus & Canonicis demonstratur. Principes magnis honoribus & muneribus condecorarunt semper Medicos, quorum auxilio fruuntur ad vitæ & sanitatis conservationem, ad quorum imitationem idem contendunt omnes Respublicæ, Civitates & alii populi & ipsa natura producens in vegetabilibus, mineralibus, & animalibus infinitas virtutes ad corporum ægrorum curationes demonstrat necessitatem Medicorum, qui illis utantur. Summus Deus, qui medicamenta creavit, & medicinam de terra pro hominum salute, & vita conservandis, & medicinam esse necessariam, & homines ipsa debere uti commonstrat; aliàs qui contrarium tenent, debent affirmare, quod Deus & natura frustra producit plura sine necessitate, quod indiget censura pœnali Superiorum. Cardinalis Paleotus *lib. de bono, p.1.* inquit eos hæresim Anabaptistarum sapere, qui medicinam damnant. Tertullianus *in scor. c. 5.* ait: *Medicinæ præsidium plures refugiunt stulti, timidi aut male verecundi.*

§. III.

Solvuntur fundamenta Junioris.

Ad rationes adductas pro opinione Junioris (si opinio dicenda) respondetur: Tum pro primo: Quòd ex hoc quod sancti Eremitæ meruerunt à Deo conservari in sanitate, non infertur, quod reliqui omnes homines idem consequantur; vel quod, ut dicit Vallesius de Romanis eos vixisse diu sine Medicis, non sine medicina tamen, id est diæta; vel quod ex hoc, quòd D. Paulus, Antonius, & Hilarion non sunt usi medicina, non infertur, quod reliqui Monachi & catholici illa non debeant uti, alias sequeretur, quod quia sancta Maria Ægyptiaca, & alii Eremi habitatores non sunt usi per plures annos confessione, sacramẽto Eucharistiæ, & assistentia in Missæ Sacrificio; nec deberent eisdem uti reliqui Monachi & Fideles. Tum pro secundo. Quod cum ex Aristotele, *in lib. Posteriorum, Scientia sit habitus certus & evidens adquisitus per demonstrationem,* Scientia nequit esse incerta, & cum medicina sit scientia, (ut demonstravimus) debet esse evidens & certa. Si verò Professores non sequuntur, quæ in illa sunt scientifica; Sed sub illa sunt vel opinabilia, vel erronea, ex hoc non sequitur, quod scientia non sit prosequenda; aliàs nec Theologia diceretur certa, nec posset dici aliena ab ignorantia cum plures ejus professores devient ab iis, quæ docet Sacra Pagina, ut probavimus; nec certa,

cum

cum plures ejus professores incerta prosequantur, ut hæretici, & alii, quos videmus suspectam sequi doctrinam, & erroneam. Tum pro tertiò, *suprà* diximus, & nunc, quod quæstio; An pro prosequenda sanitate teneamur uti medicorum ope, & pro beatitudine prosequenda propriis meritis? An tantum hoc relinquendum Divinæ providentiæ? concidunt: & qui negant nos indigere medicina, & medicis pro sanitate consequenda, debent negare nos indigere propriis meritis pro consequenda beatitudine, quod est contra Divi Pauli doctrinam, qui asseveranter docet, *Qui fecit te sine te, non salvabit te, sine te*, Nisi incidant in errorem Lutheri, qui tenet legenda interrogativè, cui in pluribus hic author videtur annuere.

Infero ex dictis hoc dilemma: qui affirmant medicinam, & medicos non esse necessarios pro morborum curatione, vel ipsi in infirmitate utuntur eorum ope, vel non; Si utuntur, sunt fallaces, & mendaces: Cum aliud sentiant, & asseverent, & aliud operentur; Si in infirmitate sua non dant locum medico, præterquam quòd deviant, à Consilio Spiritus Sancti, præsumuntur esse furiosi, ut tenet Tiraquellus, *de nobilit. cap. 31. num. 597.* & probat, *ex cap. providendum in verbo inferas* 83. dicens: eum præsumi furiosum, qui ægrotans prohibet sibi dari medicinas, quem sequitur Spec. *tit. de Salar.* §. *ult. vers. Sed si quis infirmus*, & ex Theolog. tenent Anton. Flor. *in 1. p. 3. p. principio sua summa tit.* 7. Ex quibus patet quam infirma sit assertio negantium medicinæ necessitatem, & quam periculosa.

RESOLVTIO VIII.

Vtrum Plinii, & vetustiorum aliorum dicacitas, & dicteria, obstent medicinæ præstantiæ?

§. I.

Plinii, Catonis, & aliorum dicteria proponuntur.

Apud vetustiores medicinæ Inventores, & præclari professores illius tanquam Dii colebantur apud prudentes; Sed apud infimæ sortis homines, vulgaresque, sicut & nostris temporibus aliqua ipsi objiciebantur dicteria, Georgias Leontinus Polo, & alii Sophistici ejus professores medicinæ objiciebant quod esset ars inutilis, quos *in libris Isagogicis*, Hippocrates confutavit; Plinius apud Romanos inconstanter & mendaciter, ne dicam procaciter, postquam fatetur, quod nulla ars medicinâ est fructuosior, statim ipsi opponit. Tùm *lib. 29. cap. 1.* Quod non est necessaria; quia per Sexcentos annos Romanus populus permansit sine medicina, & medicis. Tum secundò: quod Romanus populus exulâvit medicos à Civitate. Tum tertiò: quod medicina nullis certis principiis insistit: sed quotidie mutatur in varias Sectas, & variatur ex placito professorum, & illi præpollent, qui eloquentiores, & eorum eloquentiæ subjiciebatur salus, & vita ægrotantium. Cato verò, ut tenet Plutarchus, odio, & suspicione prosequebatur medicos. Tum quia, ut loco citato tenet Plinius, scribens ad Marcum filium suum, inquit: *dicam de istis Græcis suo loco Marce fili.* Ubi medicos Græcos suspectos esse dicit, quia jurarunt Barbaros necare omnes

omnes medicinâ, & quia hoc mercede faciunt. Tum secundò, quia barbaros vocabant Romanos, & eos alii sopprobriis offendebant. Tum tertiò, quia illam artem non profitebatur Romana gravitas. Tum quartò, quia in hac artium sola evenit, ut cuicunque medicum se profitenti statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus. Tum quinto, quia nulla est lex, quæ puniat inscitiam capitaliter; nullum exemplum vindictæ.

§. II.

Plinii notatur dicacitas, convincitur mendacium.

Resolvendum. Quod Plinii garrulitas est plena mendacii, & inscitiæ, & Catonis magis procax quàm gravis dicacitas, nihil imminuit de medicinæ pręstantia, sic proculimus, 1. p. *Resolut. medicar. Sect.* 1. *Resolut.* 1. & *sect.* 1. *hujus disput. Resolut.* 9. Et præter alios tenent Philesac Theologus Parisiensis, & latissimè comprobat contra Plinium, & Vallesius, *lib. de Sacra Philosophia*, & Francus, *in Campo Elysio quæst.* Probatur primò: quia frustra opponit dogmaticæ medicinæ, quod sit inconstans, & in varia principia mutata, ipsa enim (ut probavimus *sect.* 1. *hujus disput.*) *est Scientia*, *hac* ex Aristotele, *in libr. Posterior. est habitus certus, & evidens adquisitus, per demonstrationem*: Et scire ex eodem, est *rem per suas causas cognoscere, quoniam illius sunt causa, & quod aliter se habere non possit.* Cum igitur medicina sit Scientia, & hæc faciat scire, frustra, grammaticalis Plinii garrulitas ei opponit incertitudinem. Tum quia mutabilitas in medicina non fuit in ipsa scientia, quæ ex principiis necessariis pendet, & immutabilis est, sed in sectis, quæ in illa sunt inuentæ (ut probavimus) diversis in principijs, & ortæ à diversis inventoribus illarum, quæ deberent culpari à Plinio, non enim Medicina Dogmatica, quæ scientia est à Deo creata, cuius inscius Grammaticus Plinius non adeptus est Dogmaticę medicinæ constantiam, & immutabilitatem iuxta sua necessaria Dogmata. Tum quia Dogmatica medicina semper eadem permansit à Deo Adamo communicata, in filios derivata, per Hebræos in Ægyptios translata, ab ipsis à Græcis emendicata & inter istos ab Hippocrate ad summum culmen ipsa jam collapsa fuit evecta; & licet post Hippocratem ab ipsa discesserunt Acron, Agrigentinus Sectæ Empiricæ Conditor, Thessalus, & alii, qui invenerunt Methodicam, Menodotus, Heraclides, Temison, Archigenes, Vectius, Valens, Crinas Massiliensis, ob quos, inquit Plinius: *Mutatur Ars, & ingenti Græciæ flatu impellimur.* Ipsa tamen Dogmatica medicina, ut supra probavimus in Hippocratis Schola permansit in Polibo, & eius successoribus, per quos pervenit ad Galenum, Avicennam, & eorum discipulos, usq; ad nostra tempora, in quibus ex eorum doctrinis per plures Doctissimos Successores adaucta docetur in scholis, & Universitatibus totius Europæ: Ergò ex dicteriis Plinij, nihil aufertur Dogmaticæ medicinæ de illius splendore, & præstantia.

Probatur secundò: Quia opponit Plinius medicinæ, & medicis, quòd sine illis permansit populus Romanus per sexcentos annos, quod ipsi non obstat. Tum quia idem contingit medicinæ, quod Grammaticæ de qua dicit Suetonius. *Grammatica*

tica quidem Romæ nec in usu quidem, ne dum in honore ullo erat, rudi scilicet ac bellicosa etiam tum Civitate, ne dum liberalibus disciplinis magnopere vacante. Ex quo apparet, non tunc incubuisse ullis artibus, & ut diximus 1.*p. Resol. Medicar.* Romanus populus, de sceleratis & nocentibus coaluit, ut tenet Livius *lib. 1. Decad.* Et ultimo canit noster Lucanus *lib. 7.*

Romulus infami complevit mœnia Luco.

Et Juvenalis *Satyra 8.* Romani populi originem refert:

Et tamen ut longe repetas, longeque repetas.
Nomen ab infami gentem deducit asylo:
Majorum primus, quisquis fuit ille tuorum:
Aut Pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

Quo tempore sicut non obstat reliquarum artium præstantiæ; nec Theologiæ omnium nobilissimæ, quod nulli fuerint Romæ illarum professores; nec obstabit dogmaticæ medicinæ. Tum (quia ut diximus ex Vallesio *lib. de sacra Philosophia, cap. 71.*) hæc est præstantia medicinæ, quòd potuerunt Romani vivere sine aliis scientiis non tamen sine medicina, cum usi fuerint diætâ, quæ pars illius est, quam dum amiserunt, indiguerunt medicorum ope, ut fatetur Plinius. Tum quia Lucio Æmilio, & Marco Lucio Consulibus, anno ab urbe condita 535. ut Plinius ex Cassio Hemina refert Romani Archiagatum medicum ex Peloponeso deduxerunt in civitatem, jure Quiritum honorarunt eum, ex quo Plinius mendacii à se ipso convincitur, asserendo intra paucas lineas Romanos per sexcentos annos fuisse sine medicis; & affirmando, quòd eodem tempore, quo erant sine illis exularunt eos. Tum convincitur alterum Plinii mendacium, quod scilicet exules fuerunt à principio Romanis Medici Græci: Non enim Romam venerunt, nisi ut servi, præter Archiagatum, & hoc contigit subactâ Græciâ anno ab urbe condita 550. frustrà ergò illos exules fecit ante eorum adventum. Tum quia nec Catonis procacitas quidquam opponit præstantiæ medicinæ; nam si qui medici ab ipso damnantur, vel sunt Græci, qui in servitutem redacti à barbara oppressione Romanorum, nihil mirum quòd amarent libertatem, & eam consequi optarent, ut ab injusta tyrannide liberarentur, si loquitur de Romanis medicis, & aliis, quorum (ut Tacitus refert) Eudemus veneno interfecit Drusum: Xiliphinus tenet, Marcum Antonium veneno occisum à suo Medico. Tullius tenet Niciam, Timocarimve Pirrhi Medicum pretio corruptum promisisse eum extinguere veneno. Conradus Imperator à Medicis exhibito veneno interfectus fuit, & Vectius Valens Medicus Messalinæ Claudii Uxoris Imperatoris adulterio nobilitatus fuit; Sed hæc frustra Cato imponit vitia medicinæ, quia (ut refert ipse Plinius) vitia hujusmodi non artis sunt; sed hominum improborum, qui illam profitentur, quique pravè utuntur suo munere, quod commune esse Professoribus omnium artium comprobat Francus. Tum quia Cato vel luxum Romanorum contendit vitare oblatâ medicinâ, ne enervarentur nimis attenti suæ saluti, eorum vires, & ipsi nimis illi dediti, minus appeterent armorum labores; vel ut diximus, quia vanus aspernebar medicinam, & reliquarum artium professores, quasi ipse solus aptus natus ad illas; vel

quia

quia timebat Græcos Medicos ob vindictam suæ patriæ, tentaturos vindictam per medicinam consequi à Romanis, quorum neutrum præstantiæ medicinæ obstat. Tum quia quo tempore posset Plinius objicere, quòd Archiagatus, & post ipsum alii scelerati Medici fuerunt è Roma expulsi, Archiagatus, quia crudelis, exercebat artem contra præcepta Hippocratis, qui docet, curationes debere fieri *tutò, citò, & jucundè*; Et ideò Cornelius Celsus & Galenus sanxerunt, quod non debent infamari remedia, & hoc vel per crudelitatem, vel quia non in tempore fiant. Reliqui verò expulsi aut damnati fuerunt, (ut diximus) ob eorum perpetrata scelera, quæ hominum & non artis sunt vitia, ex quorum neutro nihil deperditur de medicinæ præstantia. Tum quia Vallesius, Francus, Filesac, Minderenus mendacii Plinium convincunt ex doctrina Dionysii Halicarnassei, qui *lib* 10, inquit: *Anno urbis* 301. *Olympiade* 82. *Publio Horatio & Sexto Quintilio Consulibus pestilentia Romam invasit, quanta antea nunquam, quæ sævitia consumpsit pœnè omnia, & Civium partem communiter dimidiam Medicis in tanta ægrotantium multitudine minimè sufficientibus.* Ergo mendacii convincitur Plinius asserens: sine medicis stetisse Romanum populum, usque ad adventum Archiagati, anno 535. ab Urbe condita, & multò magis dum sibi contrarius ibidem tenet: quòd fuit Roma sine Medicis per sexcentos annos; nec mirandum, quia ut tenet Francus ab antiquo fuit in proverbio, mentitur sicut Plinius.

Probatur tertio. Reliquæ artes & scientiæ fuerunt à Romano populo exules diversis temporibus. Tacitus *libr.* 17. refert, Mathematicos Claudii tempore Senatusconsulto ex Italia expulsos, Crinitus *lib.* 5. *de honesta disciplina* tenet, Poetas simili modo fuisse Romà expulsos. Rodiginius & Athenæus referunt, philosophos etiam expulsos fuisse à Romanis. Suetonius Grammaticam omissam fuisse ab antiquis; exulasse Rhetoricam Romanos: & Tacitus conqueritur, quòd omnes artes fuerunt à Romanis expulsæ, inquit, *expulsis insuper Sapientiæ Professoribus, & omni bona arte in exilium acta.* Ergo licet verum esset, quod Medici fuerint in exilium acti, cum reliquis Professoribus, tamen nec id eorum artibus opponitur; nec aliquid aufert de suarum artium præstantia.

§. III.

Satisfacimus objectionibus adductis ex Plinio & Catone.

AD Plinii dicteria dicimus, Tum pro primò. Quod ex dictis constat, convinci mendacii Plinium, & licet esset verax, non obstaret medicinæ, sicut & reliquis artibus non obstitit, non fuisse receptas, nec obstabit Theologiæ; nec nunc obstat à pluribus Barbaris nationibus non fuisse receptam adhuc. Tum pro secundò; quod probavimus, omnes artes fuisse è Roma expulsas, & eorum Professores, & licet esset verum, exules fuisse Medicos, sicut reliquis artibus id non opponitur; nec deberet opponi medicinæ. Tum pro tertiò. Quod nec obstat medicinæ dogmaticæ varias sub illa fuisse sectas, & earum diversa principia & diversos sectatores, sicut nec obstat Theologiæ multiplex hæresis sub illa: & multos fuisse Hæresiarchas. Medicina enim Dogmatica, quæ

Scientia est, semper *est habitus certus & evidens adquisitus per demonstrationem*, ex Arist. *lib. Posteriorum*.

Ad invidum Catonem odio & suspicione abhorrentem medicinam dicimus. Tum pro primo; quòd Græci Medici conantes barbaros Romanos tyrannide patriam occupantes offendere, non auferunt aliquid de medicinæ splendore; nec qui id mercede faciebant: quia (ut inquit ipse Plinius) hæc sunt vitia professorum, non artis. Tum pro secundò: Quod medicinæ splendor, & præstantia non pendet ab hoc quòd Romani fuerint barbari, & tyranni, & Græci eos ut tales notaverint. Tum pro tertio: quod Romani ante Romam conditam fuerunt pastores, & latrones, nec artem aliam cognoverunt: postea verò fuerunt latrones, & milites vocabantur, & ideò furtis, homicidiis, & lenociniis intenti, nec medicinam, nec alias artes profitebantur: imò continuò earum professores edicto ab urbe exularunt. Tum pro quarto; quod vulgus dogmaticæ medicinæ inimicus, quia imprudens ob ejus dedecus cunctos admittit Medicos esse: Sed ex ruditate vulgi nihil opponi debet (inquit Hippocrates) arti; & quia pro medicis recipiunt eos, qui ut Tragœdi personam medici agunt. Tum pro quinto; quod leges puniunt malitiam, non tamen eventus probabiles, quos nequit prævenire prudentia: inquit enim Galenus *lib. Meth. Nunquam aberrare supra hominis captum est: errare quam minimè solius optimi Artificis.*

***

RESOLVTIO IX.

Vtrum Conciliatoris dicacitates in medicinam minuant illius præstantiam?

§. I.

Proponuntur dicacitates Conciliatoris, & fundamenta illarum.

PEtrus Aponensis Conciliator dictus, Medicus Pataviensis plures dicacitates effutivit in medicinam & Medicos, *different.* 1. *& in* 7. inquit: Est autem sciendum, quod Medici ut in plurimum malorum fiant morum; tum quia ex vili stirpe & sterili originem contraxerunt, intumescentes demum & contumeliosi facti cùm fuerint aliqualiter incrassati. Tum etiam quia medicinæ scientia & simpliciter curativa, maxime Scorpioni tributa est, & Marti, quorum proprietates in malum tendentes sunt tactæ. Conservativa verò magis Tauro & Veneri; his in nomine trinam incitantibus luxuriam: unde naturaliter probus Medicus malorum dicendus morum. Tum etiam, quia scientia hæc non de virtutibus ac moribus determinat, sed de naturalibus tantum. Præterea depingens malos mores Medicorum, inquit, quòd sunt æmuli detractores, oblocutores elati, ambitiosi, loquaces, scientiæ alicujus & laudum detrectatores, pecuniæ & vanæ gloriæ & superbiæ inhiantes, Dei etiam incultores; omnifariamque aspernentes. Et *differentia* 1. dicit; quod Medicus est invidiæ pelagus, inexhaustum detractionis organum; indefensæ aut indefessæ ambitionis perforata Clepsydra, alienæ veritatis garrulus prædictor, ignorantiæ propriæ

priæ inconstantissimus inconfessor, inexcusabilis ægrorum neglector, & ut patet ex dictis, hęc omnia necessaria esse dicit. Tum primò, quia medici originem ducunt ex vili stirpe. Tum secundo; quia medicina curativa tribuitur Scorpioni & Marti: Conservativa Tauro & Veneri, quorum proprietates tendunt in malũ. Tum tertiò, quia medicina est scientia, quæ non agit de virtutibus ac moribus, sed de naturalibus. Ergo dogmatica medicina non debet judicari præstantissima reliquarum Artium.

§. II.

Aponensis dicacitates infringuntur; Medicina præstantia tuetur.

Resolvendum, quod impius Conciliator incapax est, ut suis dicacitatibus possit imminuere medicinæ dogmaticæ præstantiam.

Probatur primò ex antecedenter dictis de medicinæ dogmaticæ præstantia, de ejus origine; & quia à Deo fuit hominibus communicata tanquam summum donum in subsidium salutis, & conservationem vitę hominum. Tum ex eo quod probavimus, nullam aliam præstantiores habuisse Professores Pontifices, Imperatores, Reges, & innumeros Sanctos in Ecclesia receptos, & summo honore celebratos, qui mendacem conatum Aponensis convincunt, cum nullis sint infecti pravis moribus, quos ipse contendit adaptare omnibus Medicis.

Probatur secundò: Vel ipse Conciliator mendax fuit, & omnes illi pravi mores, quos contendit esse communes omnibus Medicis: etiam fuerunt illi proprii; Vel fuit verax, & sine illis vitiis & pravis moribus vixit. Si fuit mendax, & vitiis à se relatis contaminatus, indignus est ut illi credantur opprobria, quæ effutit contra reliquos; si verax fuit, & illis caruit vitiis, sicut & ille potuit esse medicus sine illis, poterunt & reliqui, ergo ex ejus dicteriis & loquacitate non potest minui præstantia medicinæ.

Probatur tertio: Si medicina suos redderet pravos Professores, maximè ut ille dixit, quia est scientia naturalis, & non agit de moribus; sed hæc ratio convincit, quod non faciat illos pravorum morum, quia cum non sit scientia moralis, non docet bonos mores, similiter nec malos mores; sed rerum naturalium cognitionem.

Probatur quartò; si medici fierent pravorum morum; & deberent habere omnes pravos mores, quos illis adaptat Conciliator, maximè ut ipse tenet: quia medicina ut curativa adaptatur Scorpioni & Marti; & conservativa Tauro & Veneri, à quorũ influxibus medici fiunt pravi: Sed hoc fundamentum est futile & impium. Ergo nihil imminuit de præstantia medicinæ dogmaticæ. Probatur minor. Tum quia ex eo quod appropriatis his astris non constat, quòd astra aliquos influxus imprimant in Scientia, quæ qualitas est, & etiamsi imprimerent, scientia non posset suis professoribus communicare illos, nec ipsa habet alios effectus, quam facere scire, & adhuc si aliquos posset influxus communicare non æquè in omni regione, in omni ætate, in omni temperatura, in quocumque hanc aut illam legem servante posset æquè omnes malos mores imprimere. Tum quia astra diversa assignat Conciliator pro medicina conservativa, ac pro curativa. Ex quo apparet: quod medici

dum agunt de conservanda sanitate, diversos habent mores, & vitia, quam dum agunt de curandis morbis. Tum quia astra per suos influxus nequeunt cogere omnes medicos ad tot pravos mores, nisi cogant illorum voluntatem, quod efficere non possunt, ut docent Sanctus Irenæus, *libr.* 4. *cap.* 71. Origenes *lib.* 2. *contra Celsum*, Clemens Alexand. *lib. Stromm.* Euseb. Cæsariens. *lib.* 6. *de præpar. Evang. cap.* 5. D Basilius, *serm. de lib. arbitr.* D. Athanas. *serm. de Passione & Cruce*, Nazianz. *lib.* 9. *philos.* 3. S. Joan. Chrysost. *Hom.* 60. *in Matth.* S. Epiphan. 16. S. Joan. Damascen. *lib.* 2. *de fide* S. Cyril. Alex. *lib.* 1. *in Joan.* Tertul. *lib.* 2. *advers. Marcionem.* S. Epiphan. *Heres.* 16. S. Cyprian. *epist. ad Cornel.* S. Hilar. *Psal.* 2. S. August. *lib.* 5. *de Civit. Dei.* S. Leo, *serm.* 16. *de Passione.* S. Bernard. *lib. de gratia Dei.* Tum redolet impietatem Aponensis, quod contendat cogi medicos ab Astris, ut habeant tot depravatos mores, auferens ab illis liberum arbitrium, quia medici sunt, cujus contrarium tenendum docet pluribus in locis sacra Pagina *in Genes. cap.* 4. & in Eccles. *cap.* 15. *Apposuit* (inquit,) *tibi aquam, & ignem, ad quod volueris porrige manum, ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi.* Ergo adhuc si admittantur conficti ab illo influxus, liberi manent medici ad debitè operandum, ut demonstrat experientia; nec figmentum Conciliatoris, seu impietas illius valent minuere medicinæ præstantiam.

Probatur quartò: Aponensis impius fuit homo; nec in moribus medicorum recensendis potest habere authoritatem: odio enim illos prosequebatur, quia illum contemnebant, & oppugnabant tanquam Apostatam non solum propriæ professionis medicinæ; sed etiam fidei, & Catholicæ Religionis; Magiæ enim deditus, & dæmonum commercio aspernebat medicinam, quia donum erat Dei in salutem hominum ab eo condonatum, & illius professores; quia ut docet sacra Pagina, in hunc finem sunt destinati; ideoque omnis credulitatis incapax factus fuit ob dæmonis commercium, cui se emancipavit, ut inquit Castellanus in ejus vita: §. *Tandem circa annum ætatis* 80. *Magiæ suspectus à Quæstoribus sacrarum cognitionum, in jus vocatur; sed procedente lite mortuus est anno* 1305. *ut author est Bernardius Scardeon libr.* 11. *class.* 9. *histor. Patavinæ; nec sic tamen è manibus Iudicum elapsus in effigie supplicium tulit, quæ, lecta condemnationis sententiâ flammis tradita severè animadversionis exemplum præbuit.* Ergo incapax fuit homo, ut suis dicacitatibus impioque conatu valuerit imminuere præstantiam medicinæ dogmaticæ.

§. III.

Solvuntur fundamenta ex Conciliatore proposita.

Ad dicacitates hominis dæmoni emancipati, & qui dæmoniaco furore adscribere conatur medicinæ Professoribus, quæ possibilia esse omnibus hominibus judicavit, satisfecit: Quod in medicinæ professores ferebatur tanquam insanus, & incapax ferendi eorum consilia, per quæ conabantur illum avertere à sua impietate, & commercio cum dæmonibus. Tum pro primo fundamento dicimus, quod ex illo posset inferre eadem vitia pravosque mores communia esse reliquarum artium professoribus, cum in illis etiam

etiam sint plures ex stirpe vili orti: & posset inferre non omnibus medicis vitia illa esse communia, cum non omnes ex vili stirpe sint. Tum pro secundo; quod ex eo quod tribuatur iis Astris non infertur, quod illi sint pravorum morum ob rationes quas attulimus, & quia vidimus plures medicos Sanctos; & constat omnibus relinqui liberum arbitrium, ad bene operandum. Tum pro tertio; quod ex eo quod medicina est Scientia, quæ agit de naturalibus, & non de moribus, convincitur, quod illa non movet ad pravos mores sequendos; nec ut sui professores sint pravorum morum, potest esse causa.

RESOLUTIO X.

Utrùm obstet medicinæ præstantia uti aliquibus rebus sordidis pro hominum salute?

§. I.

Proponitur pars affirmativa cum suis fundamentis.

Casanæus, Ripa, & alii Jurisprofessores medicinæ opponunt, quod agit de rebus sordidis, lotio, & excrementis. Tiraquellus plura adducit, de quibus egerunt Medici, *lib. de nobilit. cap.* 31. Dioscorides enim *lib.* 2. *cap.* 90. tractat de fimi virtutibus, Galenus *lib.* 10. *de simplic. medicam. facult.* plura proponit sordida medicamenta, Plinius plura refert excrementa pro morbis utilia, Galenus ad Sinanchen, laudat fimum caninum & hirundinum: Avicenna, stercus gallinæ utile judicat. Albertus, canis stercus proponit pro adstringendo ventre: Lupi stercus pro colicis doloribus laudat Galenus: & spumam & sordes equi Plinius. Asclepiades plura proposuit hujusmodi remedia: Constantinus egit de stercore columbarum, Arnaldus ponit Asini stercus pro icterica, & alii stercus anseris. Paulus laudat stercus omnium animalium, Aetius vermes ex vipera putrefacta ortos, & sic alii innumera alia excrementa proponunt pro morbis curandis; ex quibus infertur, obstare medicinæ præstantiæ. Tum primò, quod medici lotio, & aliis excrementis utantur, tanquam signis demonstrantib. cognitionem morborum: suarum causarum, vel partium affectarum. Tum secundo, quod eisdem excrementis sordidisque aliis rebus utantur pro morborum curatione, ipsa ægris applicando.

§. II.

Tuetur medicinæ dogmaticæ præstantia à suis obtrectatoribus.

Resolvendum: Quod non obstat medicinæ præstantiæ uti sordidis medicamentis, & signis pro salute hominum consequenda.

Probatur cum quia non obstat Supremæ Dei bonitati, & benignitati versari circa easdemmet res, tribuendo illis rationem signi, vel virtutes medicinales, propter quas eis Medici utuntur pro sanitate hominum. Tum quia nec obstat clementiæ Domini nostri JESU CHRISTI quod luto, & saliva usus fuerit pro cæcitate ægri curanda. Tum quia nec obstat Angelo Rapheli, qui medicina Dei dicitur: quia à Deo missus fuit ad curandam cæcitatem Tobiæ, quod ob ejus salutem usus fuerit felle piscis, licet minister Dei. Tum nec

nec obſtat Theologiæ omnium ſcientiarum præſtantiori, quod pro ſalute animarum agat circa matrimonii ſacramentum de pluribus obſcænis, & præcipuè in ſexto præcepto Decalog. de peccato nefando, & aliis nefandis circumſtantiis, & rebus indignis ut caſtis auribus proferantur. Tum nec obſtat præſtantiæ politicæ, quæ eſt ſcientia medicinæ affinis; quod ſui Profeſſores verſentur circa res ſordidas, & excrementa pro ſalute Reipublicæ: Imperatores enim & Reges plures condiderunt leges: Magiſtratus Reipublicæ eaſdem curant leges obſervari; Juris profeſſores eorum miniſtri probant, & defendunt eaſdem leges, in quibus agunt, ut diximus de Cloacis, Sterquiliniis immundis rebus, ſtabulis. Læpa, *de ſervit. vrbis c.* 48. probat, non eſſe licitum privato aperire Cloacam. Ripa, qui in medicos plura opponit, nulla in Latrinis Sterquiliniis immundiſque aliis locis ſunt immunda, in quibus ſe non immiſceat, *libro de Peſte*. Pluraque cognovit (quam reliqui) de Cloacis. *Ferraria,* (inquit Canonherius) *miniſter eſt deſtinatus Juris Profeſſor, qui decem ſolidis conducitur, ut verſetur per totam urbem in videndis omnibus latrinis.* Agunt alii de ſervitute Vaſariorum, de Sterquiliniis, omniumque excrementorum receptaculis, ut ſupra diximus, propter mundiciem, & ſalutem Civitatum. Tum nec obſtat Magiſtratui verſari circa facinoroſos, ipſos cruciare, punire, & occidere, & poſt mortem dilacerare propter ſalutem Reipublicæ. Tum nec obſtat Geometriæ; quod Architecti agant de domo, latrinis, & luto, quo convincitur; quia ii omnes agunt de ſalute animæ, vel Reipublicæ, hæc ſpeculando pro illa, & committendo ſuis miniſtris operationes, circa ſordidas has materias. Ergo nec obſtat medicinæ præſtantiæ, quod agat de excrementitiis, & ſordidis rebus, ſpeculando rationem ſigni in illis ad morbos cognoſcendos, vel earum virtutes, ad ipſos curandos, & conſequendam hominum ſanitatem; præcipuè cum omnia agenda committant ſuis miniſtris.

Probatur ſecundò à Tiraquello: quia ex eo quod lotio, & aliis excrementis medici utantur pro levandis morbis, calamitatibus, cruciatibus, & doloribꝰ ægrorum, potius benignitas, & charitas eorum venit laudanda, quàm vituperanda; Ergo non obſtat medicinæ præſtantię, ſicut nec ſupremis hominum dignitatibus, quod viſitent ægros, & ſepelient mortuos, & alia exerceant humilia munera ob charitatem.

Probatur tertiò: Medici non agunt de excrementis, & rebus ſordidis, ut talia ſunt, ſed tantum quatenus conducunt ut ſigna ad cognitionem morborum; vel has aut illas habent medicinales virtutes: ſigna autem, & virtutes medicinales rerum nullam ſordiciem includunt; Ergo eorum cognitio non obſtat medicinæ dogmaticæ præſtantiæ, præcipuè cum illorum uſum non ad medicos, ſed ad miniſtros pertinere conſtet.

Probatur quartò: Cognitio excrementorum, ut ſunt ſigna, aut medicamenta utilia pro morbis curandis honeſtior eſt, quam illorum applicatio, vel generatio: ſed nulla eſt dignitas hominum, ſub qua non contingat hæc generare excrementa, vel illorum uſu indigere, ergo ſicut eorum dignitati hoc non obſtat, nec horum cognitio

gnitio obstabit medicinæ dignitati, & præstantiæ.

§. III.

Solvuntur proposita primò dubitandi rationes.

AD primam propositam rationem dicimus, quod Medici agunt de lotio, & aliis excrementis, non ut talia, sed ut signa sunt dispositionum, quæ sunt in corpore, quod non est indecens, sed necessarium ad finem scientiæ, qui est consequutio sanitatis in ægris; sicut similiter nec est indecens Theologis agere de pluribus obscænis rebus, quæ conducunt cognosci pro salute animarum. Tùm pro secundo Quod similis est ratio, ut non sit indecens agere de virtutibus medicinalibus repertis in aliquibꝰ rebus sordidis, nec tamen iis semper utendum est; sed dum defectu aliorum cogit necessitas ad horũ usum. Aëtius *tetrab. 1. serm. 2. c. 84.* carpit Zenocratem, & alios utentes sine necessitate sordidis medicamentis, & *cap. 108.* dicit: *Nos abominati sumus talia facere, cum alia Pharmaca sint ad manum*; & addit insuper. *At verò bibere urinam in difficili spiratione, quæ erecta cervice contingit, quemadmodum aliqui prodiderunt, non est necesse, cum sint alia plurima Pharmaca, quæ huic malo opitulantur.* Si autem non fuissent, cogeretur medicus sub pœna peccati uti quibuslibet, licet sordidis medicamentis, quæ cognoscat utilia pro morbo profligando, & liberanda vita.

***

RESOLVTIO XI.

Vtrum obstet præstantiæ medicinæ quod sit religioni contraria?

§. I.

Proponitur affirmativa pars & fulcitur.

QUi ex medicinæ opprobriis saginantur, illi opponunt, quod Religioni opponitur, & hoc probare contendunt. Tum primò; quia sic videtur deduci ex sacris Canonibus, *cap. contraria distinct. 5. de conservat. in 3. p. decretal.* Tum secundo, quia impedit carnium abstinentiam ab Ecclesia sancitam. Tum tertio, quia Cosmeticam docet artem, cum qua mulieres sunt hominibus irritamentum. Tum quarto, quia prohibet jejunium tot sanctionibus ab Ecclesia sancitum. Tum quinto; quia tanquam noxias damnat continentiam, & Virginitatem à Christo Domino, & Apostolis tantopere commendatam. Ergo habet rgulas religioni oppositas, ob quas ejus imminuitur præstantia.

§. II.

Medicina nullis se opponit præceptis Ecclesiæ.

REsolvendum, quod non opponitur religioni sed ejus præcepta juvat adimplere medicina dogmatica: communis est hæc doctrina.

Probatur: tum quia D. Thom. *in 4. sent. dist. 51.* notat tanquam imprudentes eos, qui jejunio se ita macerant, ut amittant sanitatem, ex quo apparet, quod Medici consulentes illis, qui sine prudentia jejunio utuntur, ut se temperent in illo, juvant adimplere præceptum jejunandi, quod jejunium

nium non utcunque sancivit, sed illud, quod non opponitur saluti. Tum quia authoritas text: *in cap. contraria de consecrat.* non loquitur de Medicis, quibus Ecclesia committit distinguere personas, quae ob sanitatem conservandam non tenentur ad jejunium aut abstinentiam carnis; sed de illis, qui deviantes ab Ecclesiae praecepto; vel nimis indulgent nutui petentium hanc veniam; vel praeceptum aspernentes, judicant licere cunctis deviare ab his praeceptis. Tum quia medicus consulens infirmis abstinentiam carnis, aut jejunium, quae eorum saluti nocent, obedit Ecclesiae committenti illis potestatem haec discernendi, & consulendi. Tum quia praeceptum imponitur sanis, medicus aegris praescribit victum, & modum utendi illo.

§. III.

Solvuntur rationes dubitandi primo positae.

AD objectiones, quae Medicis opponuntur respondetur ex dictis, : Tum pro primò. Quod Sacri Canones contendunt prohibere, ne Medici ex proprio motu, non attenta necessitate jejunium, vel carnium abstinentiam inhibeant: si autem sit necessitas potius illis committunt quod illam manifestent, ut Parochus pro Ecclesia possit praeceptum dispensare. Tum pro secundò: quod medici non impediunt carnis abstinentiam, haec enim praescribitur in determinatis diebus pro sanis, Medici impediunt abstinentiam carnis in aegris, qui non tenentur ad illam. Tum pro tertiò: quod de arte Cosmetica Doctiores sunt omnes mulieres quam medici, & in bonum finem posset doceri, ut suis maritis gratiores reddantur, in hunc finem docent illam medici tantum, dum aliqua turpitudo proveniens à morbo petit in illis curari. Tum pro quartò: quod non prohibet jejunium sancitum sanis medicus; sed jejunium aegris ab Ecclesia prohibitum. Tum pro quintò. Quod medicus non damnat castitatem & Virginitatem tanquam noxias, sed illas quae possunt impedire sanitatem, seu vitae conservationem, & sine peccato possunt emendari juxta praeceptum D. Pauli, qui docet, quòd melius est nubere, quam uri.

RESOLUTIO XII.

Utrùm facetiae, & dicacitates vulgares imminuant medicinae praestantiam?

§. I.

Facetiae in medicinam procacesq; dicacitates rejiciuntur.

IN nullam forsan Artium praeter supra repulsa dicteria sunt communiores facetiae & dicacitates procaces inter vulgares quàm in medicinam: quia cum Magistratus permittant lenonibus, Poëtis; comicis suas scurrilitates in illam effutire, & in Theatris publico ludibrio celebrari, vulgus imprudens fertur in illas, vel communi applausu, vel innocenti credulitate. Harum aliquas collegerunt quidam Juris professores, quas pro convitio opponunt medicis, de quibus dubitamus: An possint imminuere medicinae praestantiam?

Resolvendum. Quod procaces facetiae, & dicacitates vulgarium in medicinam nequeunt obstare medicinae praestantiae.

Probatur primò. Medicinae praestantia ful-

fulcitur summis fundamentis, & praeclarorum virorum authoritate. Ergo nequit imminui procacibus vulgarium facetiis. Patet antecedens tùm ex dictis à nobis *sect.* 2. & comprobatis ex summis privilegiis legum; & Imperatorum; ex propria hujus scientiae nobilitate, & ex aliis ibi recensitis. Tum quia ob ejus praestantiam celebres illius professores; Apollo, Æsculapius, Podalirius, Machaon, tanquam Dii venerati sunt ab antiquitate. Hippocrati templum erexerunt, & decretarunt sacrificia, quod nullis aliis aliarum scientiarum professoribus est concessum, Vel, ut inquit Quintilianus: quia medicina sacra res est: Vel, ut inquit Lucianus: quia medicina Deorum est doctrina. Vel, ut tenet Libianus, quia medicina non sine quodam divino Numine docet animam jam abeuntem à corpore retinere; ideò de suis Professoribus inquit Symmachus intelligi debere commune Axioma; quod homini homo est Deus. Et ideò de ejus Professoribus cecinit Homerus; quod Medicus quilibet sciens super omnes homines est. Tum Antonius Anconitanus, *lib. de potest. Eccles.* Et Antonius Florentinus, *in 3. p. summ. tit.* 7. *cap.* 2. tenent, ob medicinae praestantiam non debere ad illam admitti Spurios, Tum Cassiodorus, *lib. 6. epist.* dicit; quod inter utilissimas res, quas, ad sustentandam humanae fragilitatis indigentiam divina tribuit natura: nihil praestare videtur aliquid simile, quod potest auxiliatrix medicina conferre. Tum Homerus *lib.* 5. *Iliad.* ut locum praestantiorem, qui debetur medicinae professoribus ostendat, dicit: quod Paeon medicus juxta Jovem Saturnium sedet gloria gaudens. Ergo nequeunt procaces facetiae medicinae imminuere praestantiam; nec locum illi debitum interturbare.

Probatur secundo. Facetiae vulgarium sunt dicacitates irrationales; Ergo nequeunt minuere praestantiam medicinae. Probatur antecedens, Tum quia opponitur medicinae; quod Asa Rex reprehenditur à Propheta, quia confisus est ope medicorum, ex quo videtur, quod ipsa sit inutilis; Sed frustrà: ideo enim reprehenditur, quod cum in ope medicorum confiderat oblitus fuit Dei, primi ac principalis Authoris sanitatis. Tum opponitur ei, quod medii semper discordes sunt; Sed frustra, cum nulla sit scientia, in qua idem non contingat, ut patet ex variis opinionibus, quae omni aetate apparent apud scriptores: Omnis enim haeresis contrariatur verae Theologiae: nulla est secura opinio apud Juris professores, à qua plurimi non discedant: nullum Philosophiae principium est, quod ab aliis non sit oppugnatum: nulla gentium communitas, in qua non sint continuae dissensiones. Tum opponitur medicinae, quod utatur medicamentis, quorum nullum non affert nocumentum; Sed frustra: nam semper est major utilitas quam damnum; nec Politica sine magnis incommodis tuetur salutẽ publicam; nec bellum gerit sine maximis nocumentis, ut servet Cives. Tum opponitur medicinae, quod illius professores prognosim incertam habent; Sed frustra: quia de contingentibus nulla est necessaria prognosis: & ideò Hippocrates dixit, quòd *acutorum morborum salutis, aut mortis praedictiones, non omninò sunt certa.* Nec Medicus solus potest sanitatis prognosim adimplere: quia ut docet Hippocrates; *Oportet non solum medicum se praestare opportuna*

tuna facientem; Sed ægrum, assistentes, & reliqua exteriora, à quibus potest spectata prognosis mutari sine culpa Medici. Tum opponitur medicinæ, quòd casu, & experientia adinvenit remedia, quæ ideo non possunt scientificè applicari; Sed frustra: cùm medicina dogmatica utatur ratiocinio, analogismo, & indicationibus, ut jam cognita applicet scientificè pro unoquoque ægro, & morbo apta medicamenta. Tum opponitur medicinæ, illam non esse scientiam, aliàs non essent tam communes Medicorum errores; Sed frustra: Politica enim est scientia, & tamen plerumque errant illius Professores. Theologia itidem est scientia, & tamen errant omnes Heresiarchæ; est enim Professorum vitium, non artis; Et quia hominis est errare, & ut tenet Galenus: *Nunquam errare supra captum hominis est; errare verò quàm minimè solius optimi artificis.* Et hic etiam non liberatur à calumnia: quia illius errori adaptat vulgus omnes errores, & eventus, qui non sunt juxta desiderium spectantis; ob quod Hippocrates conqueritur, quòd *in Arte medica plus dedecoris, quàm honoris fuit consequutus.* Quia non potuit suscitare, quos sors tulit, & vulgus optabat servari, qui, ut ipse tenet, exigit à Medico quod potest, & quod non potest. Tum opponunt medicinæ corporalem laborem Professorum; Sed frustra: Cum in salutem ægrorum ordinetur. Et sic politicæ non obstat, summæque dignitati Imperatorum & Regum, ob rem publicam varios subire labores; Nec Theologiæ, quòd sui Professores, & Apostoli ob salutem animarum labores maximos subierint: & si ægri possent ferri ad Medicos sine horum corporali exercitio traherentur ad illos; sicut se conferunt ad Judices, qui illis indigent. Tum medicinæ præstantię opponitur; quòd Juris professoribus & Academiis subjiciantur, & in loco sedeant inferiori; Sed frustra (inquit Canonherius,) cum hoc vi, & non ratione fiat: Sicut nec valet: JESUS fuit subditus Pilato. Ergo Pilatus fuit illo præstantior: comprobatque quòd vi fiat: quia ut probat Petrus Antonius Majorinus *lib. 2. de excellentia Academiarum*, Areopagitæ Atheniensium, & Romani Imperatores advocatis Oratoribus, & reliquis Professoribus jusserunt Medicos præcedere, & leges **** præcedere docent Jurisperitis, & dignioribus aliis viris in dignitate, per quas in sibi debitum locum non possunt Medici restitui: quia (ut tenet Merola) à Jurisperitis sententia est proferenda. Tum continuò in ore ferunt vulgares hoc dicterium:

Stercus & urina, Medici sunt fercula prima.

Quod Medici retorquent:

Nobis sunt signa: At vobis sunt prandia digna.

Tum opponitur medicinæ; quòd sui Professores morbos, quos citò, tutò, & jucundè deberent curare, plerique in longum protrahant; sed frustra, nam Juris professores notantur: quia lites protrahunt. Duces bellum & alii professores sua opera; Sed hoc professorum est punibile vitium, non dedecus scientiæ aut artis; Ergo irrationales hæ facetiæ non derogant medicinæ prętantiæ.

Probatur ultimò à Tiraquello, qui præstantiam medicinæ demonstrat cum Erasmo *in Declamatione in laudem medicinæ*, dicens: *Sed ut postremò universas ejus laudes summa-*

summatim cum Erasmo complectar. Si permultas res sola commendat antiquitas: hanc artem primam omnium reperit antiquitas: Si Scientiam Authores illustrant, hujus inventio semper Diis attributa est; Si quid authoritatis addit honos; non alia tam passim, ac tam diu divinos honores meruit: Si magni fiunt, quæ summis viris probantur, hæc summos Reges, hæc Primates non solum delectavit; verum etiam illustravit: Si difficilia quæ sunt, ea sunt & pulchra ex Solone, & Platone in Prothagora; nihil hac operosius, quæ tot disciplinis, tantarum rerum pervestigatione, usque constat: Si dignitatem æstimamus, quid excellentius, quam ad Dei benignitatem proximè accedere: Si facultate quid potentius, aut efficacius, quam totum hominem certo exitio periturum posse restituere: Si necessitate quid æquè necessarium, atque id, sine quo nec vivere, nec nasci licet. Si virtute quid honestius, quam servare genus humanum: Si utilitate, nullius usus nec major est, neque latius patet: Si compendio, hæc in primis frugifera est: Ex quibus deducit Tiraquellus. Nihil omninò dubitandum est, non derogare nobilitati qui se huic arti dedicarit. Ergo ex iis evidenter constat ex facetiis, & aliis dicteriis nihil derogari de medicinæ præstantia, quæ ob tot rationes illi est debita.

Probatur quartò: Theologia vera & Catholica pluribus infestatur dicteriis, & facetiis ab Hæreticis, nec tamen ex hoc dubitari potest, quod omnium scientiarum, & artium sit præstantior sine eo, quòd ab illis valeat illius honos, & præstantia imminui. Politica Catholica & vera à Pseudopoliticis Atheistis junioribus irridetur; & tamen ob sui dignitatem non decidit à sua præstantia. Ergo nec medicina dogmatica, etiamsi à vulgaribus facetiis oppugnetur, amittit aliquid de sua præstantia. Probatur consequentia: quia ut probavimus, medicina dogmatica proximè accedit ad Theologiam inter omnes scientias, & affinis est Politicæ, & ut tenet Petrus Regelcidinus, *de dignitate scientiarum: non dubitamus, medicinam Jurisprudentia anteponere, & post Theologiam, & Politicam eam collocare, cum inter utramque media esse videatur, non ratione scientiæ: sed ratione affinitatis. Nam præterquam quod Politica multa remedia morborum profligandorum suppeditat, nihilque sit in arte Medica, quod ad eam non possit rectè accommodari; cum Theologia quoque ob duas rationes convenit. Prima est quòd Theologus, in medendo animi mores ipsos Medicos imitari videtur: Altera, quia medicina est Scientia Hippocrati revelata.* Hæc Regelcidinus: Ex quibus convincitur, immunem esse medicinæ præstantiam inter omnes scientias, non obstantibus dicteriis, dicacitatibus, scurrilitatibus, à vulgaribus in ipsam effutitis: quia scientiarum præstantia provenit ab earum dignitate: non autem à vilissimorum hominum facetiis, & scurrilitate.

****
*

SECTIO IV.

De eis quae pertinent ad Medicum Dogmaticum.

NON est sine culpa, qui se immiscet eis, quae ad se non pertinent, ut tenent Politici Juris Conditores; Nec sine culpa potest esse, qui sui muneris oblitus, contemnit, vel ignorat ea, quae ad ipsum pertinent. Plura sunt, quae dogmaticus Medicus debet facere, & plura è quibus debet se abstinere, quorum aliqua sub hac sectione proponam, ne ex ignorantia eorum medicinae Professores ejus imminuant praestantiam.

RESOLVTIO I.

Vtrum dogmaticus Medicus quàm maximè debeat esse divini Numinis cultor?

§. I.

Proponitur status difficultatis communisque Dei cognitio.

DEUM esse, (ut tenet Seneca *lib. de benefic.*) compertum est apud omnes, & ut tenet Cicero, *lib. 1. de natura Deorum*, hoc ita est perspicuum, ut nequeat id negare sanae mentis aliquis : nam ut tenet Firmianus *Divinarum institutionum lib. Nemo est, qui sapiat, rationemq; secum putet, qui non unum Deum esse intelligat, qui condiderit omnia, & eadem, quae condidit, virtute moderetur.* Ex quo infertur, quod nemo, qui non insaniat, est, qui ad Deum non recurrat. Ethnici, qui verum ignorarunt Deum, ad Deum tamen recurrunt omnes, ut patet apud Orpheum, Pindarum Aeschilum, Homerum, Menandrum, Solonem, Hasiodum, Philemonem, Archilochum, Empedoclem, Platonem, Aristotelem, Senecam, Heraclitum, Sophoclem, & reliquos Philosophos, Historicos, & Poëtas, qui omnes in Deum recurrunt, & recurrendum esse docent. Sed an id quàm maximè medicinae professoribus competat restat examinandum.

§. II.

Medicis praecipuè competit Dei cultus.

RESolvendum. Medicorum praecipuè muneri competit in Deum recurrere, tenent Zacutus, Freytagius, & omnes medicinae Cultores.

Probatur : nam licet ad morbos curandos Deus dederit medicamenta, quàm maximè debemus ad illum recurrere, ut ipsa operentur.

> *Ni Deus adfuerit, viresque infuderit herbis.*
> *Quid rogo Dictamus, quid Panacaea juvat?*

Ideò peculiarem Dei concursum auxiliatricem necessarium Medicis, implorarunt medicinae Principes; Sapientissimus mortalium ille Jesus filius Syrach, de quo tenet Tiraquellus *libr. de nobilit. cap. 31. n. 85.* quòd fuit peritissimus Medicus sancivit primò : quòd *Initium Sapientiae est Timor Domini*, & quòd *omnis Sapientia à Domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante aevum.* Ex quo apparet : quòd cùm Medicus quàm maximè illa indigeat, quàm maximè teneatur esse cultor Divini Numinis. Tales se profitentur primi medicinae

cinæ Magistri, Hippocrates enim in jurejurando se adstringit in observationem eorum, quæ requiruntur pro artis operibus, ut tenet Heurnius, Hippocrates Sacramento medicinæ studiosis silentium indicebat, & ne à pietate abirent, juramento illos constringebat, ita ille sapientissimus Senex à suis omnium scelerum authorem impietatem, avertebat, & *libro de decenti ornatu* docet, quòd *Medicina Deos habeat reverenter.* Galenus *lib.3. de usu partium*, Hymnum profert in laudem, & actionem gratiarum Dei nostri Conditoris. Avicenna in limine suorum operum suum ostendit in Deum cultum. *In primis gratias agamus, sicut sui ordinis celsitudo, & beneficii ipsius multitudo meretur, cujus misericordiæ super omnes Prophetas existunt.* Mesues sic incipit: *In nomine Dei misericordis, cujus nutu sermo recipit gratiam, & doctrina perfectionem, principium sit Verborum Joannis filii Mesue.* Gentilis Avicennæ Commentator *in principio Commentarii* inquit: *Primitus divini Numinis gratiam invocemus, ad quod nos invitat primò ejus potentia infinita, qua omnia existentia ex nihilo procreantur: secundò mea jubilatio divinis auribus misericorditer audita, qua humiliter exorantem suâ gratiâ illustravit.* Nicolaus Florentinus *lib.1.serm. in pr.* invocat Deum & inquit: *Compleat itaq; director naturæ Deus languorum Sanator, solus medicinæ productor, solus largus intellectuum Illustrator, & actionum fælicitatis eximius.*

Probatur tertio *ex Paralip. 2. cap. 16.* ubi docetur: quòd Regi Asæ supervenit mors, quia nimis confidit Medicorum auxiliis, oblitus est recurrere ad Deum. Ergo Medicus non nimis suis fidens remediis, quam maximè debet esse Cultor Dei, cujus ope & auxiliis medicinæ opera perficiuntur.

Probatur tertio ex Ecclesiastico *cap. 38.* ubi Jesus filius Syrach, postquam docuit quod opera Medici sunt necessaria; ne tamen in illis solis sistamus, superaddit. *Fili mi, ne te neglexeris in infirmitate tua: Ora Dominum, & ipse curabit te; Averte à peccato, & ab omni delicto munda cor tuum.* Ergò quam maximè Medicus Cultor Dei debet esse, & Deum orare: præcipuè quia cum ob peccata sæpè superveniant morbi, debemus ad Deum recurrere; Ideo Ecclesia Catholica monet Medicos in Jure Canonico, in Conciliis, & Pontificum Decretis, quod incumbant maximè in ægris Deo reconciliandis confessionibus, & Sacramentis statim adhibitis: & Theodoretus superaddit, quod Sanctorum deprecatio est commune omnium morborum remedium.

Probatur quartò: Ille Artium Professor maximè Cultor Dei debet esse, qui versatur circa objecti præstantioris curam, & conservationem, ob quam majori indiget auxilio; Sed Medicus, qui versatur circa hominis salutem, & vitam conservandam, est hujusmodi. Ergo quam maximè debet esse Cultor Divini Numinis. Probatur minor: nam ut inquit Rex Propheta, *Psalm. 8.* de homine: *Minuisti eum paulò minus ab Angelis.* Et Divus Paulus *ad Heb. 2.* inquit: *Nusquam Deus Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Ubi ejus designat dignitatem, quam Trismegistus explicat dicens: *Homo vel Cælicolis est præstantior, vel saltim pars sorte potitur.* Parvum mundum, seu Microcosmum vocavit illum primus Democritus. Postea Aristoteles *lib. 8.*

Physic.

Physic. Philo *lib. de mundo*, Solinus, *cap.* 5. Galenus, *lib.* 3. *de usu partium*, Plato, & reliqui omnes post illos: Sed D. Greg. Naz. *orat.* 1. *de Paschate*, magnum mundum illum vocavit, quia praeter elementa, quae mundum complent, constat mente divina. D. Basilius assentitur illi, *Homil.* 2. *in Hexamer.*

RESOLVTIO II.

Vtrùm vestis, & ornatûs sit Medico habenda cura?

§. I.

Pars negativa plurium authoritate fulcitur.

QUòd Medicus non debet exornari nimietate vestium, & ornatus suadent antiquorum plures. Ovidius, *lib. de arte amandi* protulit, quod

----*Decet forma neglecta viris.*

Ideo ob nimiam ornatus curam notati sunt Æliogabalus, Sardanapalus, Elisthenes, Lysicrates, Argyrrius, Philostratus, Aristagoras, & alii, & D. Cyprianus, *lib. de habitu virginum*, inquit: *Ornamenta & lenocinia vestium, & formarum, nonnisi impudicis foeminis congruunt.* Crates dicebat: *Ornamentum est id quod ornat, ornat autem quod honestius, non aurum, non vestis, sed quae gravitatis, moderationis, & pudoris specimen adhibent*, Stob. *serm.* 78. inquit, quod Diogenes dixit pro Juvene nimis ornato. *Si ob viros infoelix est, si ob mulieres, injurius.* Divus Augustinus, *serm* 18. *de verbis Apostoli*, inquit: *exterioris hominis ornamenta sunt interioris detrimenta.* Divus Chrysostomus, *homil.* 30. *in epistol. ad Roman.* tenet, quod vestium sumptus, est theatri ornatus. D. Basilius, *homil.* 24. *de legend. libr. gentil.* inquit: quòd gaudens luxu vestium, quod non cognoscit est corpus suum. S. Bernardus, *serm. super Missus est*, inquit: quod vestium curiositas est indicium deformitatis mentis & corporis. Ethnici id cognoverunt: Caesar dicebat, quod insignis vestis superbiae vexillum est, ut refert Suetonius *in ejus vita cap.* 34. & refert Vespasianum luxum vestis reprehendisse in Praefecto, Athenaeus *lib.* 12. narrat, fuisse legem apud Lacedaemonios prohibentem in hominibus supervacaneas vestes, Ælianus, *lib.* 4. *variarum histor.* inquit, quod Ephori quotidie inquirebant, an vestes essent superfluae: Lex Oppia apud Romanos in ipsis foeminis vetuit superfluas vestes. Ergò illarum cultus, & ornatus potius debent cohiberi in medicis.

§. II.

Proponitur ornatus Medicis in vestibus necessarius.

REsolvendum: quod decet Medicos vestium ornatus, nec nimis plausibilis, nec indecens suo muneri; sic docetur ab Hippocrate, qui utrumque reprehendit extremum, & illorum, qui superfluis vestibus conantur apparere periti Medici, & illorum, qui ob avaritiam indecenti ornatu & veste utuntur.

Probatur prima pars ex Hippocrate, *lib. de decenti ornatu*, in quo reprehendens eos, qui ex apparatu vestis contendunt ostendere, quod sunt Medici, & ignaviam ac ignorantiam cooperire, sic inquit: *Hi enim sunt qui fora frequentant ruditate, ac inscitia sua impotentes, & in circulis Civitatum versantes. Cognoverit autem quis ex vestitu, & aliis lineamentis, quamvis enim fuerint splendidè ornati, multo magis fugiendi sunt,*

sunt & à conspicientibus odio habendi. Qui verò contrario modo se gerunt, frugi homines judicandi sunt, quibus non est excogitatus apparatus, nec superflua curiositas : ex vestitu enim cognosces, & decenti in ipso ornatu ac frugalitate non ad superfluitatem paratis, sed magis ad bonam opinionem & medicationem, animumq; intra se compositum, & ad professionem.

Probatur secunda pars: quòd scilicet sit indecens Medico, uti vestitu ac ornatu indecenti, ex ipso Hippocrate *lib. de Medico*, dicente: *Deinde ut opinionem captet apud ipsum vulgus, vestitu decoro, & unguentis odoratis non suspectum odorem ad omnia habentibus; Inde enim ægrotos jucundè affici contingit.* Heurnius reddit rationem dicens: *Nam decus addit honesta vestis, & pulchritudinem, quam Aristoteles dicebat, quavis epistola efficaciorem ad commendationem.* Et Theophrastus dicit, esse silentem fraudem absque verbis persuadentem: Carneades, quod imperat nulla vi, Hippocrates conjungit vesti, & ornatui odores, non qui faciant ad morbum, ut muscus pro histeriscis passionibus, sed temperatos, juvantes ad ornatum. Lazarus de Soto *in animadversionibus practicis* addit: *Vestitu decoro incedat, unguentis odoratis conatur, quæ tamen suspectum odorem non habeant: Ea ego ex frigidis & calidis mixtis parare jubeo, qualia sunt multa, quæ ex floribus componuntur*: firmat hanc doctrinam Hippocrates 6. *Epidem. sect.* 4. *text.* 7. Ubi Medici in ægrotantem commendat gratiam, & ad illam comparandam introitum, sermones, figuram, vestem, tonsuram, ungues, & odores moderari. Ex quo patet, quod etiam ad ægrum gratificandum conducunt ornatus & vestis Medico decentes, ut Vallesius tenet *in Comment.* dicens: ipsum Medicum se componere, ut maximè ægroris placeat, introeat scilicet compositè & videat, quos apud ægros sermones habeat, & decentem habeat vultum & totius corporis figuram, & vestibus induatur pretiosis & mundis.

§. III.

Solvuntur, quæ primò adducuntur Authoritates.

AD rationes & authoritates primò positas respondetur, quod comprobant Hippocratis doctrinam, qui licet vestem & ornatum requirat in Medico honorabiles, non optat illos cum superfluitate; sed tantum ut honestent & condecorent facultatis dignitatem, ne illis Professores aut veste viles appareant, & avari, & contemptibiles reddantur, aut contendant qui ignorantes sunt, docti apparere nimio ornatu & superfluis vestibus.

RESOLUTIO III.

Utrum ornatus ex capillis, barba prolixè nutrita, & ex annuli gestatione sit Medico decens?

§. I.

Negativa pars aliquibus fulcitur fundamentis.

DE morbis, vitiis capillorum in capite, & barba non agimus, illa enim corrigere tenetur Medicus in seipso, sicut & in aliis: sed de illorum cultura, quæ ab arte facta illos luxuriare aut glabescere facit, quæque respicit illorum tincturam; & quod in iis omnibus nullus sit adhibendus cultus pro Medicis.

Probatur primò; de capillorum ornatu, nimium enim circa illos studium denotat mollem, & effeminatum hominem: inquit enim Horatius *lib. 1. Ode 11.*

Hunc & incomptis Curium capillis,
Utilem bello tulit, & Camillum.

Et Ovidius *Faster.* 5. de Numa Romano Rege:

---Intonsi Regia magna Numa.

Tullius Pisonis molitiem reprehendens ait: *Erant illi compti capilli.* Suetonius tenet: Cæsarem non timuisse conjurationem eorum, qui Coma luxuriabant. Philippus Macedo laudatur, quia Magistratum removerit, quia nimis intentus erat capillorum ornatui, ut tenet Mendoza, *in suo viridario.*

Probatur secundò; de barbæ nimia cultura. Alexius enim *lib. 5. cap. 18.* barbam, vel comam ornare inquit esse imbellis, & enervati hominis, & non præbere aliquam authoritatem deducit Francus ex Plauto irridente barbatum sic:

Heus tu, qui cum hircina adstas barba.
Responde quod rogo.

Et ponit Græcum hoc Epigramma:

Si perlonga facit Sapientem barba, quid obstat?
Barbatus possit, quin caper esse Plato?

Similiter & Cassius de ignorante medico barbato dixit: pallium, & barbam video, & medicum non video; ex quo apparet, quod prolongata barba non sit ornatus Medico.

Probatur tertiò; de annuli gestatione. Nam apud Catos annulus gestatus ignominiæ fuit indicium, ut tenet Alex. ab Alexand. *lib. 2. cap. 19.* quia gestantes illum quasi vinculo nexi judicabantur: idem refert: annulos ad Magiæ usum conduxisse, Cyprianus, *lib. de bono pudicitiæ,* luxum annulorum reprobat. Heliogabalus inter reliqua vitia, quæ illi reprobantur, unum est, quòd annulorum ornatu delectabatur. Alexander Trallianus superstitiosam esse annulorum gestationem demonstrat. Credens enim cum aliquibus annulos fabricatos sub certa astrorum constellatione conferre pro victoriis, pro conciliando amore, pro infringenda venenorum vi, & aliis hujusmodi fictionibus traditque, quod liberat à colico dolore gestatus annulus, in quo sit imago Herculis supinè jacentis, leonem strangulantis inclusa in illo. Arabes Talismanos vocant annulos, quos gestant variis characteribus conscriptos, qui ut superstitiosi damnandi: Ergo annulorum ornatus non est optandus Medicis tanquam illis decens.

§. II.

Qualiter Medicis deceat pro ornatu capillorum, barba, & annulorum usus.

Resolvendum: quòd usus capillorum, barbæ, & annulorum non ad superfluitatem paratus, sed ad bonam opinionem comparandam decet pro medicorum ornatu.

Probatur primò: de capillorum decenti ornatu, quia illorum defectus turpe vitium est, & Aristoteles, *lib. 2. de partibus cap. 14.* capillos dicit esse necessarios, tum ad necessitatẽ, tum ad præsidii rationem. D. Ambrosius, *6. Hexamer. cap. 9.* inquit: *Quam speciosa Cæsaries, quam reverenda in senibus, quam veneranda in Sacerdotibus, quam terribilis in bellatoribus, quam decora in adolescentibus, quam compta in mulieribus, quam dulcis in pueris; alium sexum crinita,*

alium

alium tonsa non decet: ex Arboribus licet; qua humani sit gratia capitis æstimare, in capite arboris omnis est fructus, ibi omnis est pulchritudo, tolle arbori comam, tota arbor ingrata est. Quantò igitur major humani corporis ornatus est, qui cerebrum nostrum, hoc est sedem, originemque nostrorum sensuum capillis capitis munit, & vestit, ne aut frigore vexetur, aut æstu, illic enim fons universorum est, & ideò ubi injuria nocet, ibi gratia pracminet. Et Ovid. 3. *de arte.*

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex: & sine crine caput.

Galenus 6. *Epidem. comm.* 4. *text.* 9. tenet, turpissimum esse medicum orbatum esse capillis capitis.

Probatur. Quòd prolongata aliquantulum barba deceat pro medici ornatu, ut tenet Francus *qu.* 5. quia occultos effectus posuit natura, ut etiam docuit Nancelius in levissimis aliquarum partium motibus, sic divinitatis signum est caput: frons genii: oculi amoris, genæ pudoris, supercilia fastus, pectus Consilii, renes libidinis, genua micericordiæ, aures imæ memoriæ, crines luctus, dextra majestatis, sinistra fucitatis, nasus irrisionis, mentum gravitatis, majestatis, honoris, scientiæ, & arrogantiæ: Ob quod prolongatà barbà usi sunt Philosophi omnes percelebres; judicantes ab illa sibi comparari cultum, ipsosque indicare sapientes, & ex tali ornatu se prodere modestos ob verecundum illud signum quasi promittentes nihil indecorum commissuros: & ideò Æsculapium Medicinæ Deum depinxerunt cum prolongata barba in honoris signum, & reverentiæ: Unde & illius scientiæ professores illa usi sunt, ut ostentarent se Æsculapii successores, & qualis illis deberetur cultus, ut inquit Francus tanquam arrogantiæ Medicæ signum; Vel potius tanquam signum suæ professionis Reipublicæ utilis, & ob sui necessitatem tanquam summum Dei donum venerabilis, & tanquam signum authoritatis: inquit enim Moses *Levit.* 9. *Non corrumpetis barbæ faciem*, quia persecutionis signum est: inquit Nicquetus, *lib.* 2. *cap.* 18. & Servius in illud 6. *Æneides*, inquit:

cui plurima mento
Canicies inculta jacet.

Romani suos Deos ideò in honoris signum barbatos depingebant, quia illis maximè honoris fuit cura, quem per barbam ostendebant. Horatius tenet illam virilitatem significare: Haliabbas viris tenet datam ornamenti, & dignitatis causa, Artemidorus tenet afferre decus. Lucianus inquit: quod Cynicus deforme judicat esse viris afferre barbæ ornatum, ut inquit Hesychius: signum est Sapientiæ & perfectionis, & ut tenet Tiraquellus ut denotetur, quod est annosus, & nequit sine annis medicina consequi.

Probatur tertio: de annuli gestatione, cujus antiqua inventio fuit, ut patet ex sacra Pagina. Primò fuit Regibus tantum concessa, postea legatis, honoris, & authoritatis causa condonabantur à Regibus: postea equestri dignitati, ut à cæteris equestres distinguerentur, Rhodiginius, & Niceus referunt, quod Augustus curatus ab Antonio Musa illi concessit annulum aureum, ut æqualem illum redderet equestris dignitatis viris, simulque & medicinæ Professoribus illum etiam concessit, & lege sancitum fuit, in Doctoratus gradu annulum

annulum illis concedere in signum nobilitatis, & Medici annulis utuntur communiter ad ostendenda sibi adquisita privilegia ob medicinæ præstantiam.

§. III.

Proposita in contrarium nihil convincere ostenditur.

AD primum dicimus luxuriantem capillorum ornatum non decere Medicos, bene tamen compositum ad authoritatem consequendam & comparandam, quem nos asserimus concedere posse, & decere Medicos, quod nec ab antiquis reprobatum, nimia enim cultura capillorum pertinet ad mulierum ornatum: decet enim forma neglecta viris.

Ad secundum dicimus: quod non vituperant antiqui barbam prolongatã in Philosophis, Medicis, & viris, qui debent repræsentare virilitatem, honestos mores, Scientias, & gravitatem; Sed in illis, qui cum sint ignorantissimi, ut docuit Hippocrates se componunt tanquam Medici in vestitu, & annuli gestatione longaque barba, & cum non sint medici, personam medici repræsentant, & ut inquit Francus, fuit in omni ævo nebulonum, & impostorum usitata fraus, & dolosa industria, ut quæ in artis usu propter ruditatem, & inscitiam nequeunt assequi, vafricie suppleant; & ut Galenus asserit, ii quo amabiles populo habeantur, & se dignos esse persuadeant, pretioso vestitu, annulorum apparatu, & argentea supellectile ornati magno subsequentium numero stipati, solum ægris adulari satagunt: Principes domum reducere: Divitibus per urbem comites fieri, conantes iis artibus hominum gratiam inire: apud Potentes plurimum posse; & illorum authoritate, & exemplo pro artificibus haberi, quod cum consequi nequeant ex eis quæ in professione sunt consecuti, nec ingenii solertia, technis contendunt assequi.

Ad tertium dicimus: quod decet medicos non usus annulorum ad ostentationem: Sed aurei annuli usus ad ostendendam dignitatem illis ab antiquo concessam, & ut grati appareant ægris ex hoc ornatu sicut ex reliquis, ut tenet Hippocrates, vel, (ut aliqui judicant) ut melius valeant comparare lotii naturalem colorem, qui aureus debet esse; vel reliquorum colorum distantiam comparative ad illum; vel ut valeant secum portare pretiosos lapides, quorum varias virtutes plures prædicant, & illorum gestationem commendant: præcipuè si simul cum virtutibus à natura haberent insculptas varias figuras qualis fertur fuisse annulus Pyrrho, decantatus à Marbodio.

Rex Pyrrhus digito gessisse fertur Achatem,
Cujus plena novem signabat pagina Musas:
Et stans in medio Cytharam tangebat Apollo,
Naturæ, non artis opus: mirabile dictu.

RESOLVTIO IV.

Vtrum sit Medico necessarius ornatus virtutis?

§. I.

Traditur, quid sit virtus, & de qua dubitamus præcipuè.

ARistoteles, *lib. 2. Ethicor. cap. 6. lib. de virtut.* Plato *in Menone*, Alcinous *lib. de ejus*

de ejus doctr. Plutarchus, *lib. de virtutibus.* Alensis, 3. *p. Sum. q.* 16. *art.* 1. dicunt, quod *virtus est habitus operativus boni*: & triplex est, *intellectualis* quæ *est habitus operativus boni residens in intellectu.* Alter est *infusus*: & ex D. August. *lib.* 2. *de lib. arbitr. cap.* 8. *est bona qualitas mentis qua rectè vivitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur*: Altera est virtus *Moralis*, de qua præcipuè agimus, & ex Aristot. *lib.* 2. *Ethic. cap.* 6. *est habitus electivus in mediocritate consistens, ea qua ad nos est diffinita ratione, & ut definierit ipse prudens.* Unicuique est aptissimum habere quemcunque habitum operativum boni: sed Medico ut tali quantum competat, ut est virtus moralis dubitamus, quæ consistit in mediocritate seu cōmensuratione quadam inter excessum, & defectum, ut tenent Aristoteles, *lib.* 2. *Ethic. cap.* 6. *lib.* 5. *cap.* 3. & 4. quem sequuntur Theologi, *in* 3. *dist.* 33. & latissimè D. Thom. 1. 2. *q.* 64. *art.* 1. cujus etiam meminit Horatius, 1. *serm. Satyra* 1.

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines:
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Hanc rectitudinem prudentialem, an debeat medicus servare inquirimus. Et videtur, quod non necessariò hoc indigeat medicus ornatu. Tum primò; quia licet virtus homini sit necessaria tanquam conveniens naturali inclinationi illius, cum sit habitus operativus boni, quod appetitur naturaliter; non tamen est naturalis homini, ita ut hæc virtus sit necessaria illi, & non voluntaria, & eo ipso quod sit voluntaria non est homini tanquam debitus ornatus necessaria. Tum secndo; quia Ethnici, Barbari, Mahometani, & infideles alii sunt recti medicinæ Professores, qui tamen virtutibus sunt orbati. Tum tertio: quia medicina est scientia naturalis quæ potest perfectè adipisci à suis Professoribus ex adjuvamine naturalis Philosophiæ, & aliarum Scientiarum naturalium sine moralibus Scientiis, quæ agunt de virtute, quæ nullam habent cum illa connexionem. Ergo medicinæ Professor non indiget virtute tanquam ornatu illi necessario.

§. II.

Medico necessarius ornatus proponitur.

Resolvendum: quòd præter alias virtutes maximus est Medico ornatus, virtus moralis.

Probatur primò; ex Hippocrate, qui jurejurando statim ab initio suorum operum omnem promittit temperantiæ virtutem: redditq; rationem. *Non minima enim commercia agris cum Medico sunt, nam se in potestatem medicorum tradunt; & omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt uxoribus, virginibus, & supellectili pratiosa. Temperanter igitur ad hac omnia se gerere debent.* Tum *lib. de decenti ornatu* Hippocrates, ut doceat Medicum deberi virtutibus ornari docuit: quod est similis Deo Medicus sapiens, & Philosophus: reddit rationem Lazarus de Soto. *Nam Deus summa sapientia, cùm quicunque per vita decursum ac in vocatione sua sapienter, prudenterque se gerat Deo maximè similis erit.* Ex quo apparet prudentiam, moralemvè virtutem, necessarium esse ornatum medici, ut fiat similis Deo, & hæc prudentia in omnibus moralibus virtutibus requiritur in illo: Superaddit enim Lazarus de Soto, *Quamobrem ille, qui omnia necessaria habuerit ad coërcendam intemperantiam, avaritiam, concupis-*

cupiscentiam, rapinam ac imprudentiam, statim argenti contemptor erit, reverendus, verecundus, quietus, authoritate, judicio, doctrina, cognitioneque necessariorum ad vitam transigendam bene praeditus. Tum Hippocr. *lib. de Med.* agens de cultu animi, seu prudentiae, inquit: *Dein animi cultus ita illi curae sit, ut omnia ad modestiam comparata sint, non solum in silentio, sed etiam in toto vitae curriculo ut rectè compositus sit. Decet etiam moribus honestis elegantem esse.* En qualiter ad illius elegantiam, morum honestorum ornatum, in quibus stat virtus moralis, requiri in medico docet Hippocrates, ex hoc ornatus Homerus *lib. 11. Iliad.* Medicum omni honore dignum judicat.

Medicus enim vir dignus prae multis aliis. Et 4. *iliad.* Machaonem ob virtutem aequalem Deo judicat.

Hic autem in mediis astitit aequalis Deo vir. Tum Galenus *lib. 8. Meth. cap. 9.* ut Medicus perfectus sit, exoptat, quod sit natura prudens, id est in virtutibus moralibus, quae sunt actus prudentiae, maximè ornatus, & in ordine ad suam domum, & in ordine ad exequendam artem, quam quisque profitetur: inquit enim Zacutus, duplex est prudentia, altera ad vitam instituendam, quae Medico maximè est necessaria, ut ex propriis virtutibus moralibus honestior appareat, & Deo aequalis ut tenet Hippocrates; Altera est propria ad artem, quam Medicus profitetur, quae facit, ut artis praecepta prudenter, & debito modo, in debitoq; tempore exerceantur; & haec quàm maximè etiam requiritur pro Medici ornatu; & de hac Cicero inquit: quod *est rerum bonarum & malarum, utrarumque scientia.* Et Xenephon tenet: nullius usum esse virtutis sine prudentia: haec Medico necessaria ob illam, quam maximè credendum; & sine virtute morali, prudentialique excessuum moderatione medicus potius erit damnosus, quam utilis, inquit enim Isocrates, vis (seu artis exercitium) *cum prudentia utilis, absq; ea saepè damnosa*, imo in medico exitialis aegro, ideo Castro in illo requirit plures virtutes, prudentiam, circumspectionem, providentiam, cautionem, perspicaciam, continentiam, sobrietatem, mansuetudinem, modestiam, moderationem, decentem ornatum, veracitatem, gravitatem, magnanimitatem, liberalitatem, honestatem, amicitiam in notos affabilitatem in ignotos, quae omnia ipsum honorificum artis professorem reddunt, & attestantur prudentiam illius, ut simili modo se gerat circa aegrotantes circumspectus, & prudens in eis quae conferunt pro eorum sanitate. Tum Soranus & Erasistratus docent: quòd Medicus, cum artis perfectione, ut faelicissimus sit, conjungat, quod optimis sit moribus, id est, virtutibus moralibus dictis praeditus, & quod ex illis evadat comis erga omnes, & hospitalis, facilis affinibus, reliquis urbanus, languentibus placidus, ad similes familiaris, non humilis aut dejectus in aerumnis, sed sublimis ad fortunae minas, sui semper sit similis, propria satagat, sua caeteris relinquat, non credulus, nec omninò diffidens nec dicat, quidcunque scit, nec faciat, quidquid potest, non agat insidiosè, bono malum vincat, amet sola bona, vitet inanes turbas honorum, non quaerat curiosa, & subtilia, sed utilia, laudet bonos, malos toleret, minori indulgeat, majori cedat, studeat omnibus prodesse, nulli nocere, sit facilis ad concordiam.

§. III.

§. III.

Solvuntur rationes dubitandi primò adducta

AD rationes dubitandi dicimus tum pro primò: quod virtus est ornatus homini necessarius prout homo est tanquam terminus naturalis inclinationis ad bonum, cum sit habitus operativus boni, & prout Politicum animal est, cui convenit prudentia, & virtus moralium virtutum, & medico ut tali quatenus per virtutem fit honorabilior, & per prudentiæ experientiam in moderandis affectibus commendabilis, ut ipsa etiam utatur in adhibendis remediis; quorum anima est occasio, quæ per prudentiam adaptatur. Tum pro secundò: quod omnes medici in Philosophia, medicina, & aliis scientiis quam maximè clari fuerunt in virtutibus moralibus, ut patet de Hippocrate, Socrate, Seneca, & aliis, licet veram Religionem non sint consequuti. Tum pro tertiò: quod licet medicina ad sui consequutionem potius indigeat aliis scientiis naturalibus pro sui exercitio indiget morali scientia ad consequendas actiones morales, quæ concomitantur praxim, & ut medicus sit paratus per actus prudentiales ad hanc bene exercendam.

RESOLVTIO V.

Vtrùm impostorum, & perditorum hominum variæ sortes apud vulgus medici personam agant?

§. I.

Proponuntur rationes negativam partem suadentes.

CUm tot requisita, qualia nuper proposuimus verum adimpleant medicum, & tanquam Deo similem reddant; quam plures, nequeuntes perfecti evadere, alii invidentes; alii lucrum quærentes medici personam contendant agere, communis fit experientia, licet hoc appareat rationi dissentire. Tùm primo: quia impostura eorum, qui cum non sint medici, utuntur medicamentis, gravis est à Censoribus cohibenda, & punienda: quia cum Scientia indicationibus, nec rationali experientia sint præditi interficiunt ægros, inquit enim Galenus, *lib. 1. Aphor. 1. Ea in humano corpore inscitè usurpata, quæ certa experientia comprobata non sunt, non tantum periculo non carent; sed & totius animantis internecione, conjunctum est.* Ex quo apparet, quod tales homines non permittunt censores. Tùm secundo: quia sunt Medici Philosophi, docti, virtuosi, in arte experti, ad quos ægri recurrere possunt; non ergò videtur illos amplecti deperditos homines in suis curationibus. Tùm quia deperditi homines omnes debent ob sui ignorantiam deperdere, & interimere, à quo errore nequeant homines iterum convalescere, inquit enim Poëta:

> *Non Torquate genus, non facundia, non te*
> *Restituet pietas.*

Ex quo apparet, quod in tanto periculo nequeat quis hos experiri nebulones.

§. II.

Plures omni tempore egisse medicorum personas proponitur.

REsolvendum: quod nulla fuit ætas, in qua non fuerint quàm plurimi personam Medici agentes, Circulatores, Agyrtæ, Dentarii, Vulnerarii, Salvatores, Plebei, Vetulæ, Incantatores, Empirici, Spagyrici, & innumeri alii.

Probatur

Probatur ex Hippocrate *lib. de Arte*, qui conqueritur, quòd ars ignobilis judicetur ob illos; inquit enim: *Medicina omnium Artium praeclarissima est: Verum propter ignorantiam eorum qui eam exercent; & ob vulgi ruditatem, quòd tales pro Medicis judicat, & habet: etiam eò res devenit, ut omnium Artium adeò vilissima censeatur.* Redditque rationem, cur tot ignorantes profiteantur se esse medicos. *At verò hoc peccatum ob hanc potissimum causam mihi committi videtur soli, namque medicinae nulla poena in rebus publicis statuta est, praeterquam ignominiae, verum haec ipsos non afficit, neque contingit eos, qui ex composito personam ipsius induerunt. Simillimi enim hujusmodi medici sunt personis, quae in tragoediis introducuntur.* En ex Hippocrate rationem ob quam tot se introducāt omni tempore ut agant personam medici: Tum *lib. de decenti ornatu*, Hippocrates reprehendit plures, qui ex solo ornatu contendunt medici apparere: modumque docet distinguendi ipsos à veris Medicis, dicens: *Ex vestitu enim cognosces, & decenti in ipso ornatu ac frugalitate non ad superfluitatem parato; sed magis ad bonam opinionem & meditationem, animumque intra se compositum.* Tum Plinius *lib. 29.* miratur quod tot deperditi homines fingant se medicos. *Itaque hercule in hac Artium sola evenit, ut cuicumque medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus. Non tamen illud intuemur. Adeo blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla praetereà lex, quae puniat inscitiam capitalem: nullum exemplum vindictae.* Hujus defectu nullus est, qui non audeat medicus vocari, ut tenent versus antiqui.

Jactant se Medicos, quivis idiota, Sacerdos.
Judaeus, Monachus, Histrio, rasor, anus.
Miles, mercator, cerdo, nutrix, & arator,
Lamia, decoctor, pharmacopola, magus.

Joannes Hartmanus Beier prosequitur enumerare eos, qui personam medici agere contendunt, dicens: *Omnium morborum curationem hodie aestu fallaci aggrediuntur plerique, buccis pollicentur Judaei perfidi, Myropolae, Barbitonsores, Circumforanei, Alchimistae, anus surdastra, vesani nonnulli, & maleferiati sacerdotes de ovis, quam ovibus magis solliciti, & omne ferè perditorum hominum genus, è face sceleratorum conflatum, huic tanquam ad sacram anchoram confugit; quivis enim flagitiosissimus, vel stupidissimus, si vel ob perpetrata facinora à bonorum consortio exulare cogitur, vel laborum pertaesus honestis rationibus victum quaerere gravatur, confestim medicum, vel Chirurgum simulat, & vel morbos curat, vel hernias incidit, vel vesica calculos eximit tanta, tantaque aperta impostura, ut nulla major esse possit.* Praecipue tamen ut ii apud vulgus commendentur, ut tenet Freytagius, Sarraceni, Paracelsistae, Arabes, Hermetici, aut Judaei: Unde Cato dicebat, *Si vis magnus perhiberi Medicus, Arabem, vel Judaeum te profitere.* Sed de rabiosa Medicastrorum multitudine, & fraudibus Rodericus Episcopus Zamoracensis, *in speculo suo vitae humanae* omnia complectitur, dicens: *Laudanda primum est Ars Medica, si bonum subjectum virtuti deditum reperit. Si denique idipsum sciendi genus optimum, ac naturalibus scientiis ineffabilibusq; fundamentis communitum prius Medici addiscerint, quam exequerentur. Sicut enim unusquisque id agit feliciter, quod optimè novit, ita qui principia medicinae ignorat, cujus finis sanitas existit, ut sanum aegrum non reddat necessum est.*

Vide

Vidi ego plurimos heri Aromatarios, hodie gravium morborum Censores: heri herbas cæteraq; materialia in pharmacopolis miscentes: hodie in Principum aulis morbos judicantes. Si enim etiam sanando vix nomen boni Medici quisq; assumit, quonam pacto necando medicandi titulum vendicabit. Quibusdam itaq; his similibus atq; remedia pollicentibus, sed & causas morbi judicare conantibus, illud ad Philippum, ut in Actis Apostolorum legimus, dicebatur. Putasne intelligis quæ dicis, quibus dicentibus etiam ego iterum cum Eunucho addebam, quomodo scire poteris, cum nemo te docuerit. Mira certè res est ut inquit Hieronymus, fullones, metallarii, fabri, lignorum casores, ipsa quoq; vilia officia exercentes absq; Doctore esse non possunt, nec experiri audent, quæ non noverunt: Sola est medendi ars, quam sibi passim unusquisq; vendicat: alii a cerebro infirmantibus medicinam addiscunt; alii ab infidelibus audiunt, ut fidelibus noceant; alii nescio in quibus libellis legunt, ut in miseris corporibus uniformiter exequantur, & uno collyrio iis nihilominus incognito omnium oculos curare volunt. Quo fit, ut cæcus arte videntem natura faciat cæcum: Hi medicinam nescientes medicina abutuntur & artem egregiam, quam non noverunt, profitentur. Medicinæ excellenti, & illustri nomine gloriantur, & quæstus gratia pecuniam ut finem quærunt, viris excellentibus in hac arte plerumq; non creditur; & eadem turpiter abutentibus præmia dantur. Adde quod multa millia hominum talium Medicorum insipientia, aut inexperientia cadunt, quod dum unū morbum curare satagunt, plures inducunt. Ex iis patet, jam nullam aliam artem ita à reliquis aggredi Professoribus sicut medicinæ, quam omnis sors hominum conatur profiteri.

§. III.

Solvuntur primò posita dubitandi rationes.

Rationes dubitandi adhærent rationi, sed non convincunt; quod contra illam deperditi homines se inserant inter Medicos, personas eorum agentes non sine criminibus punitione dignis, & ideo dicimus tum pro primo, quod apud nostros plures sunt leges conantes hos Pseudomedicos cohibere, & punire: & fuit apud Romanos lex Aquilia; quæ non solum contendebat hos punire, sed & Medicum perperam suo servo adhibentem medicamenta; & ipsos veros Medicos legibus puniri determinatur, si errores committant, ut Zachias latè prosequitur agens de erroribus in Medico punibilibus; nec hoc tamen sufficit ob rationes, quas Plinius adducit, *lib. 29. c. 1.* Vel quia ut inquit Hippocrates ignominia sua videtur illos punire, in quam non incidunt, cum non sint Medici sed solum Tragœdi Medicum repręsentantes. Tum pro secundò: quod cum insipientes veram abhorreant medicinam, & illius ope indigeant, recurrunt ad confictam, quam deperditi homines exercent; vel quod confugiunt ad idiotas, quia eisdem utuntur medicamentis, ignorantes, quòd non stat curatio in sola medicamenti applicatione, sed in cognoscenda occasione, & causa, à qua indicatur, & in modo utendi, quod deducitur ex Platone *in Phædro:* inquit enim: *Si quis dicat, ego quidem illa scio corpori admovere, quibus & calefcat pro arbitrio meo, & frigescat, & vomitus & dejectiones, & aliæ expurgationes perficiantur, & hujusmodi plurima tenco, quibus cognitis, & Medicum me esse profiteor. Quid aliud respondurum autumas? Phædrus Nihil aliud*

quam percontaturum, nunquid etiam sciat, quibus, quando, & quousque singula horum sint adhibenda. Quod si nesciat, necessum est eum insanire, qui quod quidquã audierit vel in medelas nonnullas inciderit, medicum evasisse se putet, cum nec artis aliquid intelligat. Francus alias superaddit rationes, ob quas vulgares imperitiores vocant ad suas curationes, vel ob sympathiam, quia viles homines similes quærunt & contendunt homunculum similem extollere, vel quia facilè eorum mutui cedunt indocti; quia non gloriam eventus quærunt, sed nummos utcunque adquirere, vel quia fallunt remediorum multiplicitate, & ut illis placeant; & quia cum non cognoscant utile, & indicatum, variant sine certa cognitione; vel quia cum natura sit morborum curatrix, & naturæ potenti nihil sit difficile, aliqui sanantur ab illis, & cum non spectabatur ab eis, magis ponderatur à suis sequacibus; vel quia illis non opponuntur docti, ne invidi videantur, & quia si mundus vult decipi, decipiatur, vel ut tenet Hippocrates, quia idiotæ variis technis utuntur, pro vulgaribus fallendis, quibus docti non utuntur. Tum pro tertio respondetur: quod adhuc si plures cognoscant ab imperitis hominibus occidi cum illi plura promittant quam docti homines, licet vana spe feruntur ad promissa, quia ut inquit Plinius: *Adeo blanda est sperandi pro se cuiq; dulcedo.*

Vel impostores Medici apud vulgares magni habentur, quia à mulieribus apud omnes commendantur: inquit enim Bardus: *Quid autem à mulieribus istis non expectes, ex quarum nugis & affraniis medici quandoque honor & mobilitas constituitur; quæ sola garrulitate Rhetorum omnium superant subsellia: Sed quid? Occumbit æger, & dum Medicus imprudens arguitur, ipse plectendus, ut ait Ovidius* in epist.

Causa mali tanti fœmina sola fuit.

Sed quę est improbitas morum nostri temporis, non tam præpostere divitiis inhiant, placentes fœminis, & complacentes, sed hanc primum metam respiciunt, ut apud fœminas gratiosi earum longius, anserum more, (ut prænia fertur) obstrepentibus facie earum tamquam satellitio stipat ægrotantium turmas possideant, palatia Principum Regumque habeant. Vide non tam ignorantiam ditare multos, quod dixit Hippocrates, quam malitiam execrandam omnibus diris dignam ferroque plectendam: novimus inter nostros Medicos unum ex iis quos garrulæ fœminæ insignem esse suaserunt, qui ex iis factus est de quibus dicit Cardanus, *qui indocti, circumforanei & impostores sycophantæ sint, discipulis orbem illudunt, deceptum misere, & trucidatum impie verborum phaleris memoriter farragine circumstipata prolata, sed confusa oratione ubi plebem tenuerint.*

RESOLVTIO VI.

Vtrùm Medicus Dogmaticus debeat uti cautelis?

§. I.

Pars negativa suadetur, & fulcitur.

Videtur; Quod sit indignum Medico scientifico procedere cum cautelis. Tum quia eo ipso, quod doctus, & scientificus sit, cognoscit scientificè, quæ agenda sint ab illo sint cautelis. Tum secundo; quia cautela hominem reddit dubium circa res propter quas cum cautela operatur.

Tum

Tum tertio, quia cautelosus homo, & versutus discedit à veracitate, & virtute morali, qua virtuosus Medicus debet uti circa omnes suas actiones: Ergo tali non licet uti cautelis.

§. II.

Pars affirmativa præfertur Doctissimorum Assensu.

Resolvendum; Quod licet Dogmatico Medico uti cautelis contra illos qui fallere illum cotendunt.

Probatur ex Cicerone, qui cautionem, seu cautelam dicit esse 4. *Tusculan.* declinationem à malis fa ftam cum ratione eamque solum in Sapientibus habere locum; vel ut tenet Beyerlinck est providentia, ne aliquid eveniat præter opinionem. Ex quo apparet, necessariam esse medico, ut enim docet Hippocrates 1. *Prognost. Medicum uti providentia, ut mihi videtur, optimum est.* Et 1. *Epid. sect.* 2. *Præterita dicere, nosse præsentia, futura prædicere, & prævidere*, inquit esse munus Medici: nam ut recte respondit Spartanorum Imperator, *Non est Sapientis dicere non putaram.* Tum Galenus varias refert Historias, per quas constat, usum fuisse cautelis in cognoscendo amorem Pil dis in muliere, in deprehendendo servi sollicitudinem, & Cyrilli Boetii filii clàm assumptum medicamentum. Tum Villanova, Zirbas, & alii varias proponunt cautelas Medicis utiles contra illos, qui ipsos fallere conantur, ut sapientes per illas se ostendant ægris, & magis de illis confidant, hoc enim maximè conducit ad curationem: quia ut inquit Avicenna 6. *natural. Confidentia, quam habet infirmus de Medico plus valet ad sanitatem, quam medic, cum omnibus suis instrumentis.* Tum Rodericus de Castro *in suo lib. 3. Medico Politico cap.* 11. Plures adducit cautelas ad deprehendendas fallacias, quas in inspectione lotii contendunt facere ancillæ; mulierculæ, & alii assistentes infirmiorum: ex quibus non facile Medicus poterit eorum imposturas, & fallacias depellere: Ergo decet, & est necessarium Medico cautelis uti pro illis deprehendendis.

§. III.

Solvuntur rationes in principio proposita.

Ad rationes dubitandi respondetur: quod sunt scientifico Medico necessariæ cautelæ, non ad sciendum quod scientifice docet ars; sed ad deprehendendas fallacias eorum, qui scientificum Artificem dolis contendunt fallere. ideò Galenus tantis encomiis à Sylvatico, & Zacuto laudatur, quia fallaces cognovit cautelis quantis, quia demonstranda fulcivit demonstrationibus. Tum pro secundo; quod homo cautus dubitans de fallacia alterius illam comprehendit, & evitat, quod fallens ne consequatur illum fallere. Tum pro tertio: quod etiam est virtus cautela, quia homo non facile credens deviat ab extremo nimiæ credulitatis, per quam homines faciliter falluntur.

Dices: Plures Medici impostores cautelis utuntur, & fiunt apud vulgares per illas præclariores reliquis. Ex quo apparet, quod cautelæ sint imposturæ indignæ medicis rationalibus.

Dicimus: Quod ii Medici qui utuntur imposturis non cautelis sunt impostores, qui fallunt supponendo falsa pro veris, de quibus Euricius Cordus.

Quemlibet in triduo promittis pellere morbum.
Forte, quod hinc quarto vis properare die.

Fallaces autem hujusmodi sunt antecedenter relati; nec solum imperitissimi; sed literarum contemptores, qui spernentes salutem proximi, excruciatores & interfectores eorum sunt, Doctorum aspectum fugiunt, Lucifugæ imposturas vendunt, adulando fallunt, & medicæ personæ, quam repræsentant obliti fiunt adulatores æstimationem pro lucro mutuantes, ebriis contubernales, stultorum cœtibus se immiscent. Jactantiam ostentantes: maximè apud vanas credulasque mulieres, quæ eorum fiunt tibicines adulationibus delatæ, morbos extollunt, causas in philtra reddunt, ut curandi inscitiam simulent, & ignorantes causam, omnes morbos novos esse prædicant; & ut inquit Castro, dum suos jam errores tegere, imposturasque obscurare nequeunt, post plura perpetrata homicidia in solum proprium se vertunt, aut se conferunt ad peregrina loca, ubi denuo Gynecæo & levioribus hominibus, sibi jam notissimis artibus se insinuant, interdum per Pharmacopæos, Vulnerarios, obstetrices, qui hominis adventum tanquam numen cælitus delapsum per urbem spargunt.

RESOLVTIO VII.

Vtrum dogmaticus Medicus teneatur curare deploratos?

§. I.

Proponitur hujus difficultatis opinionum ratio.

QUi in periculo constituti sunt, petunt à Medico quod potest, & quod non potest, inquit enim Hippocrates *ad Cratevam in epistola. Non enim contentus est is, qui in periculo versatur, his quæ possumus, sed concupiscit etiam ea quæ non possumus.* Quæ autem potest dare medica ars id possunt Medici, ejus autem munus Hippocrates *lib. de arte* proponit, dicens: *De medicina verò utpote de qua hic institutus est sermo, claram demonstrationem faciam, & primum sanè definiam quid sentio. Medicinam esse morbos ab agris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis victi sunt curationem non aggredi: cum id in confesso sit, quod medicina tales sanare nequit.* Sunt autem morbi incurabiles, & desperati seu deplorati illi, quos nequit medicina curare, & sunt in duplici differentia, alii omnimoda desperatione deplorati, ut brachium abscissum, vel quodvis membrum mutilatum, vel deficiens, quia à natura non fuit conformatum: alii in quibus natura exuperata est à causa morbifica; nec ope artis restitui possunt ægri ad sanitatem, quin accedat aliquid monstruosum, ut tenet Averroes, pro iis indifferenter medici utuntur aliquibus authoritatibus, quarum aliæ deploratos morbos curare suadent; aliæ soli prognostico relinquendos esse sine curatione.

§. II.

In omnino desperatis quid agendum proponitur.

REsolvendum, quod Medicus dogmaticus non debet aggredi nec promittere curationem morbi omni ex parte desperati.

Probatur: Tum quia promittere id quod implicat adimpleri, est hominis impostoris & fallacis, & cum repugnet curare morbos, quos implicat curari, Dogmaticus Medicus nec hoc promittere, nec tentare

tare debet. Tum quia de iis loquitur Hippocrates, *lib. de arte*: dum docet, non licere Medicis, *curationem aggredi eorum qui victi sunt à morbo, cum id in confesso sit, quod medicina nequit tales sanare.* Cujus alias prosequitur rationes: *Quia stultum est quarere ab arte potentiam ad ea qua non profitetur, sicuti à natura facultatem ad ea, ad qua nata non est*: Nec ex hoc possint Medici reprehendi, inquit enim: *Qui igitur eos reprehendunt qui victis à morbo manus non adhibent, non minus ii adhortantur ad ea suscipienda qua attingere fas non est. Non recte si qua sanari possunt non cures, & qua sanari non possunt te sanaturum recipias.* Consulit, redditque rationem Galenus, *lib.* 1. *de morbis. Cum igitur homo morbo afficitur, qui vehementior est, quam medicina instrumenta, nec sperare quidem oportet, ut à medicina superetur*: & 1. *Aphorism.* 8. idem affirmat, traditque rationem, *lib.* 11. *Meth. cap.* 9. Quia *est imprudentis Consilii apud vulgus infamare præsidia, qua multis fuere saluti*: Cui adhærens Celsus, *lib.* 5. *cap.* 26. inquit; *Est prudentis hominis primùm eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire spem ejus ut occisi, quem sors ipsius peremit*, idem docuit Avicenna, *tract.* 1. *Cant.* §. *ex scientia istorum videbit medicus, & sciet, quis moriatur, retrahetque manus suas à cura ejus.* Ergo si implicat morbi eradicativa curatio, nec promittenda, nec tentanda est à medico.

§. III.

Morbi quorum implicat curatio qualiter à Medico possunt attingi?

Resolvendum secundo: Quod morbi quorum eradicativa curatio implicat, possint curari à Medico curatione palliativa, præservativa, & Cosmetica.

Probatur prima pars: Tum ex Hippocrate, *lib. de arte*, qui docet *vehementes morborum impetus obtundere.* Tum patet in hæreditaria lue venerea, in qua licet non possimus labem ex toto devincere, corrigimus supervenientia, accidentia; & in hæreditaria arthritide sanguinē mittimus, & ob dolorem anodynis, & stupefacientibus utimur, etsi radix morbi nequeat extirpari.

Probatur secunda pars de curatione præservativa in gibbosis & aliis morbis à natura contractis, contendimus humores in alias divertere partes, Fontanellas affigimus, partem roboramus; ægros ab alia in aliam regionem mutamus: Victum oppositum iis morbis præscribimus, purgantibus, & aliis auxiliis minuentibus fluxum humorum proponimus.

Probatur tertiò de cura Cosmetica, pro naribus decurtatis alias extrahimus ex brachio, pro oculi organo apponimus aliud ex cristallo, pro crure apponimus crus ligneum; aliaque supponimus membra, quæ vel suppleant pro deperditis, vel imminuant fœditatem ex defectu partis ortam.

§. IV.

Pro morbis communiter desperatis quid agendum.

Resolvendum tertio: Quod morbi desperati ab arte, quia natura succumbit, licet non possint curari, quin accidat aliquid monstruosum à natura; non tamen omninò abstinendum à radicativa eorum curatione.

Probatur primò: Nam licet raro contingit

tingit ab illa curari, dum Medici desistunt à cura supervenientibus vetulis, & sine eo quod quidquam valuerunt operari, actio naturæ illis adaptatur cum opprobrio medici. Ergo melius est, quod medicus persistat rationaliter operando aliquid juxta consistentiam virium: Patet antecedens ex Ovidio, *lib. 1. de Ponto.*

Sæpè aliquem solers Medicorum cura reliquit;
Nec tamen hic verâ deficiente perit.

Et inertia horum, qui hujusmodi ægros relinquunt, refunditur in artem medicam quam ideò alter Poëta reprehendit.

Nulla quidem vestri tam regula firma Galeni,
Quam non interdum curva refellat anus.

Probatur secundò: Quia præcipuè in morbis in quibus succumbit natura causæ morbificæ, & æger omnino periturus est, contingit quod subitò humor mutetur à parte nobili in ignobilem irregulariter, & præter omnem spem, ut docet Galenus, *lib. de constit. artis medic. c. 18. & 1. Aphoris. comment. 19.* & ideo docuit Hippocrates, non esse omnino certas salutis & mortis prædictiones; Ergò in hac desperatione non relinqui debet æger ex toto.

Probatur tertiò: *ex Seneca, Epistol. 14. Initia in potestate nostra sunt, de eventu fortuna judicat;* ipseque *epist 94.* docet: quod licet nequireint remedia morbos omnes devincere adhibentur aliis in remedium, aliis in solatium, & ut Beverovicius adducit.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus.
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi.
Nec quia desperes invicta membra Glyconis.
Nodosa corpus nolis prohibere podagra,
Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.

Probatur quartò: ex Galeno, *lib. 6. Epidem. sect. 8. comm. ult.* ubi Hippocrates Namisiæ, & Phaëtusæ desperatis morbis adstitit usque ad mortem: & Galenus *in comment.* reddit rationem. §. *Namisia vero non secus quam Phaëtusa, cujus facta est nuper mentio, cum nullum fructum ex Medicorum opera tulisset è vita excessit: neque potuit diu vitam producere. Non tamen hæc nos deterrere exempla debent quominus mulieribus ita affectis manum admoveamus. Sed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata consequamur; Siquidem tum denique officio nostro functi sumus, cum omnia efficimus, quæ ratio nobis suppeditat, & longus usus, peritiaq; commonstrat.*

Probatur quintò: tum ex Galeno: *lib. 10. Meth. cap. 10.* §. *Quanto itaque satius est aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quam spe adempta certo perire tanto profecto satius est potentibus præsidiis pugnare quam nihil agere.* Ex quibus evidenter nostra probatur doctrina. Tum comprobat Cornelius Celsus, *lib. 2. cap. 10.* §. *Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret: corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temeraria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterique quantus in hac re sit metus, & tum demum si exigatur, sanguinem mittere: satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tum Avicenna hujusmodi ægros ex toto relinquere

quere impium judicat, *Fen.* 4. *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 10. §. *Ne proportionemur ad paucitatem misericordiæ, fortasse salvabitur infirmus quandoque: quoniam multoties aliquis evadit sine spe mirabiliter.* Tum Aëtius *lib.* 3. *cap.* 7. *abstinere ab illis, qui affectioni corripi, & tentari videntur, planè desperantium hominum est, & malignorum, quia humanum & plenum benevolentiæ est signum in extremis etiam malis usque ad experimentum procedere ad reprimendam difficultatem morbi.* Sic recipiendi Zacutus, *tom.* 2. *dub.* 41. Rodericus à Castro, *lib.* 3. *de Medico politico cap.* 17. Mercur. *lib.* 5. *error. publ.* Codronchus *de Christiana medendi ratione.* Cardanus, *de malo medendi usu*, qui deploratos usque ad extremum pronuntiato periculo juvandos esse tenent, sine eo quod obstent primo adductæ authoritates, quæ solum probant de illis morbis deploratis, quos si Medicus promitteret aut tentaret curare, & se ipsum & artem infamaret, ut qui promitteret avulso oculo per illum videre, vel cæcum à nativitate naturaliter restituere. Neque obstat, quod infamentur remedia, quæ aliis fuerunt præsidia, quia pronuntiato periculo non infamantur, cum non promittatur certa spes per illa; sed desperata tentatur, & Medicus rectè curari dicitur, si cognovit, prædixit, & operatus est secundum rationem licet non consequatur salutem. Rhetor enim non semper suadet; nec miles assequitur victoriam; nec Politicus rectam Reipublicæ gubernationem; nec nauta navis; & ut inquit Aristoteles, *lib.* 1. *topicorum cap.* 3. *In Medicina enim perpendendum quid fieri, non vero quid sequi debeat: & omnes ægrotantes sanitati restituere impossibile est.* Nec medico docto, & fido imputandus venit eventus mortis, *ex l. illic* §. *Sicuti ad l. Aquiliam*, ut etiam tenet Freytagius, *lib. de abusu medicinæ*, & cecinit Ovid. 1. de Ponto 4.

Non est in Medico semper relevetur ut æger.
Interdum doctâ plus valet arte malum.

RESOLVTIO VIII.

Vtrùm omnibus non deploratis debeat medicus præstare opem?

§. I.

Proponuntur plures, quibus videtur quod Medicus non tenetur opem conferre.

PRæter deploratos videntur esse plures ægri, quos non tenetur medicus curare. Primò videtur: quod Medicus non debet curare morbos, aut ægros renuentes confessionem. Innocentius enim Tertius *in Concilio Lateranensi tit.* 37. *cap.* 15. inquit, *Cum eos ad infirmos vocare contigerit, illos ante omnia moneant, & inducant, quod Medicos advocent animarum, ut postquam infirmis de spirituali salute fuerit provisum, ad corporis salutem procedatur.* Tum D. Joannes 5. inquit: *Cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido quem sanaverat, vade & noli amplius peccare.* Ex quo apparet, quod tali ante confessionem non debet Medicus opem conferre. Tum *in Ecclesi. Fili in infirmitate tua ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.* Et etiam: *Qui dereliquit in conspectu ejus qui fecit eum incidet in manum Medici.* Tum Pius V. 8. *Martii Anno* 1566. *in sua Bulla* inquit:

Cum

Cum medici ad infirmos in lecto jacentes vocati sunt, ipsos ante omnia moneant, ut ideo Confessori omnia peccata sua juxta ritum S. R. E. confiteantur ; nec tertio die ulterius illos visitent, nisi longius tempus Confessor ob aliam causam infirmo concesserit. Tum idem docetur *cap. cum infirmitas de pœnitent. & remiss.* Ergo debet Medicus auxilium iis denegare. Secundo Castro & Francus dubitant, & alii debeatne Medicus auxilium præstare iis, qui irruunt in medicos, & pars negativa suadetur: Tum quia (ut tenet Francus) non obtemperant, auxilia rejiciunt, Consilia taxant, præcepta contemnunt, fraudes fovent, ut propriæ insistent opinioni, & suorum deliriorum quærunt Medicum tanquam Patronum, non tanquam morbi eversorem, & ideo illos reprehendit Tertullianus dicens: *Medicinæ præsidium plures refugiunt plures stulti, plures timidi, & maleverecundi*: Inter hos Petrarcha notatur tanquam insaniens in Medicos, prout solent vulgares & fatui, quibus videtur non debere ob rationes dictas Medicus subvenire in suis morbis.

Tertiò: *Si ægrotus non obtemperet* Medici præceptis, videtur deserendus: quia medicus est frustraneus illi, nisi exequatur remedia ab illo proposita.

Quartò ineptè, & morbis in quibus Medicus potest, nisi discedat, periclitari videtur, posse denegare auxilium, quia ex naturali jure debet suam vitam conservare adhuc cum detrimento alterius, si in hunc finem sit necessarium ita ut aliter illam nequeat conservare.

Quintò: Ethnicis & contrariis videtur opem posse denegare. Hippocrates enim ad Artaxerxem Regem Persarum hoc responsum mittit. *Inimici estis Græcorum; non dabimus vobis opem.*

§. II.

Quid tenendum variis determinatur decretis.

RESolvendum primò: Quod tenetur Medicus maximè hortari ad confessionem ægros, non tamen ab omni auxilio illos destituere.

Probatur à Franco ex Angelo, *in cap. Cum infirmitas §. Nihilominus si infirmus nolit confiteri, nec credo, quod propter hoc medicus debeat desistere à medicamine.* Tum ex Diana, qui pluribus addactis Doctoribus, qui tenent: quod Medicus non tenetur deserere ægrum, si non confiteatur in omni morbo: sed in periculoso, & lethali: ipse tamen adhuc in lethali morbo fatetur: quod liceat æger maneat pertinax, & nolit confiteri, debet Medicus ipsi auxiliari semper illum admonendo de periculo: & commovendo ad confessionem, & licet desperetur de obsequio admonitionis tenetur medicus curare, & licet discedat ab admonitione, ut tenent Sanchez *tom. 1. lib. 3. cap. 16.* Villalobos *in summa tom. 1. tract. 9. difficult. 17.* Barbosa, *in Collect. tom. 2. lib. 5. tom. 38. cap. 13.* Sylvester, *in addition. ad 3. p. D. Thomæ quæst. 6. art. 5.* Ratio hujus est imitatio divinæ pietatis, quæ semper nos exspectat, quod prolongata vita auxiliis forsan æger resipiscet, quod medicus tentavit quantum est ex se, quod illi præcipitur, & prosequitur ulterius pietatis opus, quod potius æger obstinabitur à Medico relictus, & forsan renuet postea obsequium, quod jam forte parabat.

Resol-

Resolvendum secundò: quod Medicus Intemperantes non omninò deserat, ad barbaros lucri causâ non se conferat, inimicos non ex toto relinquat, sed cautè se gerat.

Probatur primò, quod intemperati non sunt omnino relinquendi. Tum quia prius intemperati à morbo oppressi possunt fieri temperati. Tum quia licet Galenus *libr. de Theriaca* doceat, intemperatos nullis posse curari auxiliis, loquitur de cura præcautoria ad morbos, in quos incidunt ob intemperantiam; non de morbis contractis, qui & aliis possunt auxiliis oppugnari, & nova temperantia juvari. Tum quia ut tenent Vallesius, & Francus, cum Medicus non sit censor morum, sed Curator morborum, semper debet attendere ad curationem; si æger accedat ad temperantiam, sin minus ut deploratum ipsum relinquere, quia intemperantia quæ morbum contraxit continuata valebit illum conservare incurabilem.

Probatur secundò; quòd Medicus non se debet conferre lucri causâ ad barbaros, forsan ideo Hippocrates Persis auxilium denegavit in peste. Tum Francus plura adducit exempla id comprobantia ex Pancirola & Beverovicio; Manes Medicus se contulit ad curandum filium regis, & hoc non consequutus à barbaris horrenda morte mulctatus. Alexander Glaucum Medicum cruci affixit, quia Ephestionem non liberavit à morte. Zirbus Medicus accitus ad Triballos, ut curaret Bassam Scander, quia non restituit illum, interfectus à servis, Austrigildis Conjux Guntrani, quia à morte nequivit liberari, exoravit maritum, ut interficerentur medici curantes illam: Rhasis Erresideno Regi sanguinem misit ad animi deliquium; & nisi statim Rex rediret à deliquio trucidaretur à servis; Amatus in Aidar Turca, se abstinuit à pluribus auxiliis, ne si mors supervenires, trucidaretur ab illo. Ex quo apparet quantum periculum afferat conferre se ad Barbaros lucri causâ ad medicam opem conferendam.

Probatur tertiò; de inimicis & ingratis à Castro. Quod medicus adhuc in inimicos, & ingratos se exhibeat humanus exemplis Caroli Quinti, & aliorum: qui in bello suos Medicos, & alia necessaria conati sunt offerre suis inimicis. Tum quia Christus Dominus docet nos diligere inimicos, & non denegare illis opera Charitatis, per quæ possimus illis prodesse. Tum quia ut tenet Scribonius largus, medicus omni languenti debet opem conferre: Sed inimico renuente, & non petente auxilium, non alienum à charitate judicarem, quod medicus neget auxilium, ex quo posset incurrere in suspicionem vindictæ, cum charitas bene ornata incipiat à seipso ex D. Paulo, & ipse adimpleat præceptum amando inimicum, sine eo quod exponatur periculo.

Resolvendum tertio, quod Medicus potest negare auxilium, si intervenit vitæ suæ periculum, ut in peste, nisi fuerit conductus ad curandum.

Probatur tum ex Carrat *de Med. p. 2. n. 92.* citat. à Zachias. Tum tenet ex eodem Carneus, *Cons.* 347. tum quia de jure naturali tenetur ad vitæ conservationem.

§. IV.

Solvuntur rationes primo posita in contrarium.

AD primum respondetur ex dictis: quòd medicus debet suadere confessionem; nec tamen omnino desistere à curatione ob rationes supra adductas & authores id confirmantes.

Ad secundum; quod debet medicus ob charitatem suos etiam amare inimicos, & auxilium præstare; nisi interveniat periculum, ut illa charitatis actio infametur, & periclitetur medici opinio, ut diximus.

Ad tertium dicimus: Quòd si ex intemperantia non omnino impeditur curatio, æger non relinquendus, si omnino impeditur, medicus debet discedere ne illi imputetur eventus, & ne remedia, quæ aliis fuerunt præsidio, infamentur.

Ad quartum respondetur: Quod Medicus, qui ob pactum non se obligavit, non tenetur in peste, aut alio periculo mortis se immiscere periculo mortis.

Ad quintum respondetur: Quod non debet medicus Ethnicis præbere auxilium si se conferat ad illos cum vitæ periculo, Bene tamen si sine illo quis petat ab eo curari ob communem charitatem inter homines conferendam, & quia ut tenet Herodianus: *Humanum est enim casibus ingemiscere humanis.* Non tamen deberet Medicus conferre inimicis Reipublicæ opem; sicut & Hippocrates denegavit in peste Persis, dum easdem incurreret causas, quas ipse habuit. Tùm quia non debuit se immiscere pesti devastanti Persas cum manifesto vitæ suæ periculo. Tùm quia Barbari erant, & si non posset consequi curationem, quam expectabant, illum trucidarent: sicut postea orbati ejus auxilio contendebant facere minantes Græcis, nisi illum traderent ipsis ad exequendum supplicium in illo. Tum quia si Hippocrates judicavit quod Dii devastarent Persas peste, tanquam impios hostes Græcorum, non debuit ipsos juvare seque Deorum decretis opponere; præcipue dum plectebantur illi ob suæ Patriæ defensionem, ideoque illis respondit: *Inimici estis Græcorum non dabimus vobis opem.* Quia Dii pugnant pro nobis; Unde Hippocrates non deflectit ab humanitate, sed cedit aliis causis.

RESOLVTIO IX.

Vtrùm medico liceat recipere mercedem pro curandis morbis?

§. I.

Pars negativa quibus placet & ejus fundamenta?

EX Medicis Ludovicus Septalius *lib.* 1. *caut. med. num.* 20. Rodericus de Castro, *lib.* 3. *de Med. Polit. cap.* 21. Francus à Reyes, *q.* 19. Zachias *tom.* 1. *lib.* 6. *tit.* 1. *q.* 7. & citati ab illo Sotus, & Navarrus apud Carrat. *de medic. p.* 2. *num* 35. Ripa *tract. de peste p. ult.* Caroc. *de loc. & cond. p.* 2. *q.* 1. *rubr. de medic.* Gaspar Tristan *de Clerico medico* §. 16. movent hanc quæstionem: & pro parte negativa ex illis hæc illam confirmant fundamenta.

Primò: quia ut inquit Galenus, *lib.* 9. *de Decret. cap.* 5. *Apertum est medicum, qua medicus est corporis tantum sanitati consulere: qui vero ob aliud quid hoc agit, aliam habiturum esse appellationem. Quippe nonnulli*

lucri

lucri causa medicinam exercent, quidam ob concessam sibi legibus immunitatem, & Reipublicæ vacationem; alii humanitate compulsi; gloria alii, & honore allecti, quatenus itaque sanitatis opifices sunt, medici omnes communi nomine vocantur: quatenus verò diversos ob fines munus illud tractant, alius humanus, alius ambitiosus, gloriosus hic, ille quæstuosus appellatur. Ex quibus apparet quæstum in medicina damnare Galenum, & medici rationem constituere in sola procuranda sanitate corporis. Tum secundò: quia medicina cum sit donum Dei; *à Deo enim est omnis medela,* non potest licitè ullo pretio vendi, sicut & alia Spiritualia. Tum tertio: ex Hippocrate patet, qui renuens ab Abderitis pretium recipere pro Democrito curando, inquit: *Neque viri Abderitæ argentum per vim mihi obtrudite: sed liberæ Artis libera esse finite opera, qui verò mercedem capiunt, ii scientias servire cogunt. veluti captivas ex priori libertate ipsas facientes, & addit. An non reputatis æquale peccatum esse hostes servare, & amicos mercede curare;* Tum quarto: ex Pindaro & aliis tradit Tiraquellus Æsculapium à Jove fulmine ictum fuisse, quia mercede exercebat medicinam. Tum quinto: addit Zachias ex Caratio, Medici ob medicinam variis fruuntur Privilegiis loco præmii: Ergò non possunt petere mercedem.

§. II.

Medici non debent mercedem petere.

PRobatur tum quia ut tenet Zachias, *lib. 6. tit. 1.* Honorarium debetur Medicis Architectonicis: at verò mechanicarum artium Professoribus debetur merces, & ideò hæc à medico non debet exigi. Tum quia merces commensuratur cum opere pro quo datur. Sed pro medicinæ opere nulla merces satisfacit, sed solum illud quod honorarium est: nam ut inquit Quintilianus, *in declamatione illius. Sola est Medicina, quæ opus est omnibus: nam licet reliquis artibus nec semper, nec omnes egeamus, hujus utilitate constat omnis vita,* & Cassanæus, *in Catalogo p. 10. conclus. 45.* comprobat dicens: *Quis nescit medicum ad omnes totius civitatis ordines, ad omnem sexum, ad omnem ætatem pertinere, cum summatibus, infimatibus senibus, pueris. fœminis ægrotare contingat, & omnes ex hoc utilitatem petant indiscriminatim, meritoque dici potest, Medicum rem communem terrarum esse; & profectò si vera despicimus, si curiosè cuncta perpendimus, sola medicina, soloque medico opus est omnibus: Medicina est, quæ una contra facta depugnat, eademque identidem expugnant, quæ languentib. vitam prorogat; quæ jam deploratos, jam defectos, jam in familia Orci numeratos, luci, auraque vitali persæpè restituit, multique Medicorum opera revixisse creduntur.* Ergo nulla merces potest satisfacere pro eorum operibus. Tum patet ex Seneca. *lib. 6. de benefic. cap. 15. §. Emis à medico rem inæstimabilem, vitam, & valetudinem bonam: itaque pretium non rei, sed operis solvitur, mercedem non meriti, sed occupationis suæ ferunt: Salus enim hominis nullo beneficio pensatur.* Ergò nulla merces potest peti à medico, quæ ipsius æquivaleat muneri: nec debet ab illo exigi.

§. III.

Quale præmium deceat Medicos

REsolvendum secundò: Quod licet Medicis recipere saltem honorarium

 præmium

præmium, quod adaptatur, & affertur illis ob suam beneficam occupationem.

Probatur, tum ex politicorum, Imperatorumque decretis, qui in jure Cæsareo sic decernunt *in l. enim Medicos. C. de Professoribus & Medicis.* Salarium honorarium de bonis communibus decernunt pro Medici benefica occupatione, qualis consignatur Politicis & Magistratibus. Tum sacra Pagina sic docuit: *Exod.* enim *cap.* 21. *vers.* 19. §. *Innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in Medicum restituat.* En qualiter in honorem curationis jubet Deus Medico restituere impensas: Et in *Ecclesiastico cap.* 3. docetur, deberi honorem Medico, & quod à Rege accipiat donationem, seu honorarium premium. Tum patet ita esse justificatum debitum honorarii præmii Medici, *ex C. de credit. c.* 4. *q.* 11. *n.* 1566. teneat, quod pro illo præferendus sit cunctis creditoribus, & ex textu *in l. Medicus, ff. de varia & extraord. cognit & ex l. Archiatri, C. de Profess. & Medic.* deducitur, quod Medicus non possit pacisci pro salute ægri: hoc enim esset mercenarium: bene tamen potest post sanitatē recipere, quod voluntarie offert sanus; quia quia hoc est honorarium. Ex quibus hæc deducit Zachias. *Dico cæteros omnes Medicos (Ministros inquam artis, Empiricos & Spagyricos) Physico excepto posse de mercede cum infirmis pacisci, eorum enim opera sunt servilia, non minus ac sunt opera aliorum artificum mechanicorum: nam & ipsa chirurgia, quæ cæteris supereminet mechanica est, nisi à Physico exerceatur.* Et paulò infra superaddit, esse contra omnē Physici Medici dignitatē pacisci, de dignitate n. Medici est, quæ dantur honorario modo recipere, non exigere ut docuit Soran, *in Isag. c.* 3.

Probatur secundò ex Hippocrate in preceptionibus dicente. *Nam si à mercede inchoaveris, conducit hoc universo negotio: ægroto siquidem cogitationem induces, quod ipso relicto abibis; Si verò non pacisearis, quod ipsum negliges, & de quibusdam in rem præsentem non admonebis.* Ubi Hippocrates ponit casum, in quo judicat esse necessarium, quod Medicus paciscatur de honorario præmio pro ejus salute, dum scilicet diffidit æger de illius assistentia, & cum Medici confidentia, ut inquit Avicenna, plures sanet, quam plura remedia: quia ex Hippocrate ipso ille plures sanat, in quo plures confidunt: hinc est, quod in hunc artis finem, quod æger sanitatem ex confidentia assistentiæ Medici consequatur, honorarium præmium potest à Medico admitti.

Probatur tertiò ex proprietate loquendi Ciceronis, *lib.* 17. *famil. epist.* 9. scribens: ut solveretur Medico præmium honorarium, & inquit: *Curio misi, ut Medico honos habeatur, & tibi daret, quod opus esset.* Ubi demonstrat, nihil condignum solvi pro Medici operibus, nisi honorem, & ideò antiquioribus Medicis solus Deitatis honos decernebatur. Primi enim pro Diis habiti sunt Apollo, Æsculapius: Hippocrati templum sui erexerunt, & decreverunt sacrificia, quibus colebatur Hercules illius Progenitor: Plerique Reges fuerunt, ut Apis, Osiris & alii à nobis relati, & quia, ut tenet Seneca de Medicis: *Plus est, quod vendiderunt, quàm emimus.* Ob id ergò tanquam honoraria præmia plura ac magnifica sunt Medicis collata, ut Tiraquellus Castro, Reyes & alii referunt. Plinius tenet, centum talenta donata fuisse Erasistrato Antiocho Rege sanato à suo filio Prolo-

Ptolomæo, quæ sunt sexaginta millia aureorum: Sex, ducenta, & quinquaginta tenet consignata pro honorario præmio annuo celeberrimis Medicis; Cassiis, Carpetanis, Aruntiis, Albutiis, & apud principes sex ducenta & quinquaginta millia aureorum; Crateri duplicatum fuit honorarium Salarium: & Crinas Massiliensis, Medicus adeò magna habuit honoraria stipendia, ut valuerit ex illis relinquere pro Patriæ muris Sester. Centies. Mercurialis 3. *Variarum* refert magnificentissima Romanorum in Medicos stipendia honorifica; Podalirius ob sanatam Regis filiam ejus maritus & Rex factus fuit: & sic ab Hispaniæ, Galliæ, & aliarum nationum Regibus, & Pontificibus; magnificentissima stipendia honorifica; magnificentissimaque, ac honoratissima privilegia medicis sunt concessa, ab ipsisque benigniter admissa; nec ut contendit Francus. hæc collata sunt potius ob magnificentiam, quam ob meritum: meritum enim recuperatæ salutis, vitævè liberatæ omnem excedit largitatem, dum scientifice hæc operantur. Præcipuè si sit is quem refert Ausonius Medicus.

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inempta.
Officiumque meum cum pietate fuit.

§. IV.

Quibus Medicis debetur honorarium ex jure?

RESolvendum tertio: Quod leges solis veris Medicis honorarium determinant: non autem illis; quos nugax vulgi credulitas medicos fecit.

Probatur: præmium à Legislatoribus solum proponitur pro veris artium, & scientiarum Professoribus, ut præmiis alant artes: sed honoris, & lucri causa plures, ut Hippocrates docuit, *lib. de arte* medici personam agunt, & plures nostris temporibus sub nomine Medici numerantur à vulgaribus sine scientia, sine artis principiis, sine eo quod ad Universitates accesserint; sed tantum ut tenet Persius.

—à fronte politus,
Astutam vapido gestans sub pectore vulpem.

Cum quibus suas fraudes venditant sua promittunt medicamenta, finguntque observationes: & ut inquit Plinius, *Fraudes hominum atque ingeniorum captura officinas invenère istas in quibus sua unicuique homini venalis promittitur vita.* Et cum innumeri fingantur Medici, nullus est, qui aliquibus non placeat, Vel quia hilaris, vel quia opponitur Sapientioribus, vel quia viliori pretio suum offert laborem; vel inscitiam: & cum ut Hippocrates docuit, *lib. de lege Medici sint plurimi verbis, formone famave: opere autem & revera pauci sunt:* Ii autem parum valent apud vulgum, quia scientiæ, & propriæ æstimationis amatores vulgares contemnunt: qui verò illorum personas agunt, vulgaribus adhærent, & suis nugis ipsos ad se trahunt: seque ipsos sua garrulitate præclaros apud illos medicos faciunt ut Poëta canit:

Et quos insignes garrula lingua facit.

Hi autem medici sua garrulitate facti, & alii Agyrtæ, Empirici impostores; & qui Doctoratus gradum receperunt in mulierum cœtibus, quas adulatione conciliarunt, ut vana credulitate reliquas inficerent ad laudandum eum, quem proponunt, sanctumque faciunt, humilem, devotum, & fore beatum, ii inquam omnes

U 3 indigni

indigni sunt honorario praemio; nec ipsi quaerunt, sed mercedem, quia ut Hippocrates docet: Cum non sint medici, sed tanquam Tragoedi agant medici personam, nam honores medicinę debitos contendunt adquirere; sed mercedem divitias & prçmia, quae debentur tragoedis; ii enim non honores Regum & personarum, quas agunt, contendunt adquirere, sed ex populari aura divitias, cum quibus in sua ignorantia, vilique sorte juventur, auraque vulgari flante locupletentur.

§. V.

Solvuntur rationes primò propositae.

Ad primum respondetur: Quod Galenus proponit finem artis, & alios fines operantium medicinam, & nos ob finem artis dicimus deberi medico honorarium, licet ob alios fines non debeatur. Tum pro secundo: Quod alia est medela à Deo tanquam donum Dei hominibus communicata, qua utebantur Apostoli, quę gratis accipitur, & dabatur ab illis. Alia est scientifica, ope & labore artis adquisita, pro qua licet non sit merces, quae sufficiat, potest tamen Medicus honorarium recipere illi legibus concessum, sicut & Magistratibus & Proregibus, qui licet in summa dignitate sint constituti, & nulla merces pro illis sufficiat, Rex honorarium illis praescribit praemium pro necessariis sumptibus, quod sic praescriptum, vel gratis oblatum pro adquisita salute, Medici recipere possunt pro sui labore in studio, & curatione. Tum pro tertio: Quod Abderitae contendebant de paciscenda mercede cum Hippocrate, ut curaret Democritum Philosophum, & hanc renuit, quia ars liberalis, & ita benefica nulla potest mercede compensari, quasi esset ars mechanica; non tamen negat: quod possit Medicus honorarium ob sui curam, & laborem recipere. Tum pro quarto: Quod Tiraquellus & alii alias adducunt rationes ob quas Aesculapius ictus fuit fulmine: nos verò asserimus, id fuisse in poenam peccati, quia avaritia motus pro medendo paciscebatur mercedem, & ob hanc indignitatem meritò, quia Patris scientiam vilem reddebat, fuit morte punitus; hoc autem non aufert, quòd opera Medici honorario sit digna. Tum pro quinto; quod Medici & honoribus & honorariis praemiis digni judicati sint ab Imperatoribus, & Legumlatoribus, & ideo utrisq; illis frui concedunt, quia plus ab illis recipitur, quam potest satisfieri, ut fatetur Seneca.

Ex iis deduco cum Zachias, quod quidam Medici, qui se offerunt ad curandum sine eo, quod tribuatur illis honorarium: quod aliis Medicis solebat offerri, indigni sunt ut tanquam Medici admittantur: quia eo ipso, quod ipsi cognoscant seipsos indignos esse honorario quod debebatur aliis, cognoscunt, quod non sunt Medici, & non debent ab aliis in majori pretio haberi, cum ipsi qui se cognoscunt, fatentur seipsos pretio indignos.

RESOLUTIO X.

Liceatne Medico dogmatico sanitatis causa aegrum fallere & mentiri?

§. I.

Pars negativa pluribus fulcitur fundamentis.

Rodericus Castro & Francus hanc quaestionem disputant. Zacutus *tom. 2.* negati-

negativam partem suadent: quia Medicus est artifex nobilis, præstantissimus servator vitæ hominum, & publicæ salutis naturæque minister, malorum depulsor, qui debet esse justitia severus, integritate vitæ inculpatus, scientia venerandus; Ergo non licet illi fallendo mentiri cum ægris.

Probatur secundo: Mentiri & fallere est malum in Decalogo prohibitum: ergo adhuc ut salus ægri subsequatur ex illo non licet Medico: quia ut docet D. Paulus non sunt facienda mala ut eveniant bona. Tum D. Augustinus, *in Enchir. c. 13.* inquit. *Nec ideò ullum mendacium putandum est non esse peccatum: quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim, & furando aliquando alicui prodesse, si pauper cui palàm datur sentit commodum: nec tamen tale furtum quisquā dixerit non esse peccatum.* Tum D. Augúst. *lib. de mendacio ad Consent.* disputata quæstione concludit. *Elucet igitur discussis omnibus nihil aliud testimonia scripturarum monere nisi nunquā esse omnino mentiendum.* Tum superaddit: *Quisquis autem esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum turpiter.* Tum suadet ratio D. Augustini, quia mendacium intrinsece est illicitum, & malum& ideò per nullam extrinsecam circumstantiam potest fieri bonum. Tum *lib. contra mendacium cap 7.* inquit: *Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat: sed ea, qua constat esse peccata nullo bona causa obtentu, nullo quasi bono fine, nulla veluti bona intentione facienda sunt.*

Probatur tertiò; ex Ethnicis Aristoteles, *lib. 4. Ethicor.* definit mendacium, dicens: *Omne mendacium pravum & fugiendum:* & Sophocles inquit: *nullum mendacium procedit ad senectutem avi, malum est facta celare: nec virum decet ingenuum.* Ex quo apparet, quod sit indecens ingenuo Medico. Euripides dicit: *Infelix est, qui mendacia etsi bona ea videntur, potius usurpat quam qua mala esse judicat vera.* Menander tenet, quod *mendacium odit omnis sapiens, & utilis.* Theognis dicebat. *Principium mendacii exiguum habet gratia; circa finem verò turpe, sanè lucrum malumque pariter nanciscitur, est autem planè inhonestum. si cui mendacium adhæreat viro, & ab ore egreditur primum.* Ideo præcepto vetitum, *in Ecclesia, in Proverb.* & à Divo Paulo *ad Coloss. 3. Nolite ad invicem mentiri.*

§. II.

Qualiter medicis pro ægris liceat fallere, aut mentiri?

Resolvendum: Quod si quando Medicis licet mentiri, hoc non laedendi aut fallendi causa, quod gravissimum est peccatum; sed simulando, & benignitate cum ipsa fallacia ægrum restituendo ad sanitatem.

Non admittimus cum Lipsio licere mentiri Politicis, cujus contrarium demonstrat Magister Marquez *in sua Politica lib. 2.* Nec cum Platone: quod licet non licet Diis, licet hominibus mentiri: contrarium enim docet fides Catholica. Sed quoad medicum pertinet, videtur, quod ægrum sanandi causa, si simulet aut mentiatur, quam minimè discedat à veritate.

Probatur primò; ex D. Augustino, *lib. de mendacio, cap. 14.* ubi octo ponit gradus mendacii, inferior quorum est & infirmior cum quis mentitur ad impediendum stuprum, seu Castitatis violationem, in quo gradu potest poni mendacium ad impediendam ægri mortem, vel in [illegible]. Tum ex D.

quam percontaturum, nunquid etiam sciat, quibus, quando, & quousque singula horum sint adhibenda. Quod si nesciat, necessum est eum insanire, qui quod quidquã audierit vel in medelas nonnullas inciderit, medicum evasisse se putet, cum nec artis aliquid intelligat. Francus alias superaddit rationes, ob quas vulgares imperitiores vocant ad suas curationes, vel ob sympathiam, qua viles homines similes quærunt & contendunt homunculum similem extollere, vel quia facilè eorum mutui cedunt indocti; quia non gloriam eventus quærunt, sed nummos utcunque adquirere, vel quia fallunt remediorum multiplicitate, & ut illis placeant; & quia cum non cognoscant utile, & indicatum, variant sine certa cognitione; vel quia cum natura sit morborum curatrix, & naturæ potenti nihil sit difficile, aliqui sanantur ab illis, & cum non spectabatur ab eis, magis ponderatur à suis sequacibus; vel quia illis non opponuntur docti, ne invidi videantur, & quia si mundus vult decipi, decipiatur, vel ut tenet Hippocrates, quia idiotæ variis technis utuntur, pro vulgaribus fallendis, quibus docti non utuntur. Tum pro tertio respondetur: quod adhuc si plures cognoscant ab imperitis hominibus occidi cum illi plura promittant quam docti homines, libet vana spe feruntur ad promissa, quia ut inquit Plinius: *Adeo blanda est sperandi pro se cuiq; dulcedo.*

Vel impostores Medici apud vulgares magni habentur, quia à mulieribus apud omnes commendantur: inquit enim Bardus: *Quid autem à mulieribus istis non expectes, ex quarum nugis & affranis medici quandoque honor & nobilitas constituitur; quæ sola garrulitate Rhetorum omnium superant subsellia: Sed quid? Occumbit æger, & dum Medicus imprudens arguitur, ipse plectendus, ut ait Ovidius* in epist.

Causa mali tanti fœmina sola fuit.

Sed quę est improbitas morum nostri temporis, non tam præpostere divitiis inhiant, placentes fœminis, & complacentes, sed hanc primùm meram respiciunt, ut apud fœminas gratiosi earum longius, asserum more, (ut præmia fertur) obstrepentibus facie earum tamquam satellitio stipat ægrotantium turmas possideant, palatia Principum Regumque habeant. Vide non tam ignorantiam ditare multos, quod dixit Hippocrates, quam malitiam execrandam omnibus diris dignam ferroque plectendam: novimus inter nostros Medicos unum ex iis quos garrulæ fœminæ insignem esse suaserunt, qui ex iis factus est de quibus dicit Cardanus, *qui indocti, circumforanei & impostores sycophantæ sint, discipulis urbem illudunt, deceptum miseré, & trucidatum impie verborum phaleris memoriter farragine circumstipata prolata, sed confusa oratione ubi plebem tenuerint.*

RESOLVTIO VI.

Vtrùm Medicus Dogmaticus debeat uti cautelis?

§. I.

Pars negativa suadetur, & fulcitur.

Videtur; Quod sit indignum Medico scientifico procedere cum cautelis. Tum quia eo ipso, quod doctus, & scientificus sit, cognoscit scientificè, quæ agenda sunt ab illo sint cautelis. Tum secundò; quia cautela hominem reddit dubium circa res propter quas cum cautela operatur.

Tum

Tum tertio, quia cautelosus homo,& versutus discedit à veracitate, & virtute morali, qua virtuosus Medicus debet uti circa omnes suas actiones : Ergo tali non licet uti cautelis.

§. II.

Pars affirmativa præfertur Doctissimorum Assensu.

Resolvendum ; Quod licet Dogmatico Medico uti cautelis contra illos qui fallere illum cotendunt.

Probatur ex Cicerone, qui cautionem, seu cautelam dicit esse 4. *Tusculan.* declinationem à malis fa ͌tam cum ratione eamque solum in Sapientibus habere locum; vel ut tenet Beyerlinck est providentia, ne aliquid eveniat præter opinionem. Ex quo apparet, necessariam esse medico, ut enim docet Hippocrates 1. *Prognost. Medicum uti providentia, ut mihi videtur, optimum est.* Et 1. *Epid. sect.* 2. *Præterita dicere, nosse præsentia, futura prædicere, & prævidere*, inquit esse munus Medici : nam ut recte respondit Spartanorum Imperator, *Non est Sapientis dicere non putaram.* Tum Galenus varias refert Historias, , per quas constat, usum fuisse cautelis in cognoscendo amorem Pil.dis in muliere, in deprehendendo servi sollicitudinem, & Cyrilli Boëtii filii clàm assumptum medicamentum. Tum Villanova, Zirbas,& alii varias proponunt cautelas Medicis utiles contra illos, qui ipsos fallere conantur, ut sapientes per illas se ostendant ægris, & magis de illis confidant, hoc enim maximè conducit ad curationem : quia ut inquit Avicenna 6. *natural. Confidentia, quam habet infirmus de Medico plus valet ad sanitatem, quam medic, cum omnibus suis instrumentis.*

Tum Rodericus de Castro *in suo lib.* 3. *Medico Politico cap.* 11. Plures adducit cautelas ad deprehendendas fallacias, quas in inspectione lotii contendunt facere ancillæ; mulierculæ, & alii assistentes infirmorum: ex quibus non facile Medicus poterit eorum imposturas, & fallacias depellere : Ergo decet, & est necessarium Medico cautelis uti pro illis deprehendendis.

§. III.

Solvuntur rationes in principio proposita.

Ad rationes dubitandi respondetur: quod sunt scientifico Medico necessariæ cautelæ, non ad sciendum quod scientifice docet ars; sed ad deprehendendas fallacias eorum, qui scientificum Artificem dolis contendunt fallere. ideò Galenus tantis encomiis à Sylvatico, & Zacuto laudatur, quia fallaces cognovit cautelis quantis, quia demonstranda fulcivit demonstrationibus. Tum pro secundo; quod homo cautus dubitans de fallacia alterius illam comprehendit,& evitat, quod fallens ne consequatur illum fallere. Tum pro tertio : quod etiam est virtus cautela, quia homo non facile credens deviat ab extremo nimiæ credulitatis, per quam homines faciliter falluntur.

Dices : Plures Medici impostores cautelis utuntur, & fiunt apud vulgares per illas præclariores reliquis. Ex quo apparet, quod cautelæ sint imposturæ indignæ medicis rationalibus.

Dicimus : Quod ii Medici qui utuntur imposturis non cautelis sunt impostores, qui fallunt supponendo falsa pro veris, de quibus Enricius Cordus.

Quemlibet in triduo promittis pellere morbum.

Forte, quod hinc quarto vis properare die.

Fallaces autem hujusmodi sunt antecedenter relati; nec solum imperitissimi; sed literarum contemptores, qui spernentes salutem proximi, excruciatores & interfectores eorum sunt, Doctorum aspectum fugiunt, Lucifugæ imposturas vendunt, adulando fallunt, & medicæ personæ, quam repræsentant obliti fiunt adulatores æstimationem pro lucro mutuantes, ebriis contubernales, stultorum cœtibus se immiscent. Jactantiam ostentantes: maximè apud vanas credulasque mulieres, quæ eorum fiunt tibicines adulationibus delatæ, morbos extollunt, causas in philtra reddunt, ut curandi inscitiam simulent, & ignorantes causam, omnes morbos novos esse prædicant; & ut inquit Castro, dum suos jam errores tegere, imposturasque obscurare nequeunt, post plura perpetrata homicidia in solum proprium se vertunt, aut se conferunt ad peregrina loca, ubi denuo Gynecæo & levioribus hominibus, sibi jam notissimis artibus se insinuant, interdum per Pharmacopæos, Vulnerarios, obstetrices, qui hominis adventum tanquam numen cælitus delapsum per urbem spargunt.

RESOLVTIO VII.

Vtrum dogmaticus Medicus teneatur curare deploratos?

§. I.

Proponitur hujus difficultatis opinionum ratio.

QUi in periculo constituti sunt, petunt à Medico quod potest, & quod non potest, inquit enim Hippocrates *ad Crateuam in epistola. Non enim contentus est is, qui in periculo versatur, his quæ possumus sed concupiscit etiam ea quæ non possumus.* Quæ autem potest dare medica ars id possunt Medici, ejus autem munus Hippocrates *lib. de arte* proponit, dicens: *De medicina verò utpote de qua hic institutus est sermo, claram demonstrationem faciam, & primum sanè definiam quid sentio. Medicinam esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbis victi sunt curationem non aggredi: cum id in confesso sit, quod medicina tales sanare nequit:* Sunt autem morbi incurabiles, & desperati seu deplorati illi, quos nequit medicina curare, & sunt in duplici differentia, alii omnimoda desperatione deplorati, ut brachium abscissum, vel quodvis membrum mutilatum, vel deficiens, quia à natura non fuit conformatum: alii in quibus natura exuperata est à causa morbifica; nec ope artis restitui possunt ægri ad sanitatem, quin accedat aliquid monstruosum, ut tenet Averroes, pro iis indifferenter medici utuntur aliquibus authoritatibus, quarum aliæ deploratos morbos curare suadent; aliæ soli prognostico relinquendos esse sine curatione.

§. II.

In omnino desperatis quid agendum proponitur.

REsolvendum, quod Medicus dogmaticus non debet aggredi nec promittere curationem morbi omni ex parte desperati.

Probatur: Tum quia promittere id quod implicat adimpleri, est hominis impostoris & fallacis, & cum repugnet curare morbos, quos implicat curari, Dogmaticus Medicus nec hoc promittere, nec tentare

tare debet. Tum quia de iis loquitur Hippocrates, *lib. de arte*: dum docet, non licere Medicis, *curationem aggredi eorum qui victi sunt à morbo, cum id in confesso sit, quod medicina nequit tales sanare.* Cujus alias prosequitur rationes: *Quia stultum est quærere ab arte potentiam ad ea quæ non profitetur, sicuti à natura facultatem ad ea, ad quæ nata non est:* Nec ex hoc possunt Medici reprehendi, inquit enim: *Qui igitur eos reprehendunt qui victis à morbo manus non adhibent, non minus ii adhortantur ad ea suscipienda quæ attingere fas non est. Non rectè si quæ sanari possunt non cures, & quæ sanari non possunt te sanaturum recipias.* Consulit, redditque rationem Galenus, *lib. 1. de morbis. Cum igitur homo morbo afficitur, qui vehementior est, quam medicina instrumenta, nec sperare quidem oportet, ut à medicina superetur:* & 1. *Aphorism.* 8. idem affirmat, traditque rationem, *lib. 11. Meth. cap. 9.* Quia *est imprudentis Consilii apud vulgus infamare præsidia, quæ multis fuêre saluti*: Cui adhærens Celsus, *lib. 5. cap. 26.* inquit; *Est prudentis hominis primùm eum, qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem sors ipsius peremit,* idem docuit Avicenna, *tract. 1. Cant. §. ex scientia istorum videbit medicus, & sciet, quis moriatur, retrahetque manus suas à cura ejus.* Ergo si implicat morbi eradicativa curatio, nec promittenda, nec tentanda est à medico.

§. III.

Morbi quorum implicat curatio qualiter à Medico possunt attingi?

Resolvendum secundo: Quod morbi quorum eradicativa curatio implicat, possunt curari à Medico curatione palliativa, præservativa, & Cosmetica.

Probatur prima pars: Tum ex Hippocrate, *lib. de arte*, qui docet *vehementes morborum impetus obtundere.* Tum patet in hæreditaria lue venerea, in qua licet non possimus labem ex toto devincere, corrigimus supervenientia, accidentia; & in hæreditaria arthritide sanguinē mittimus, & ob dolorem anodynis, & stupefacientibus utimur, etsi radix morbi nequeat extirpari.

Probatur secunda pars de curatione præservativa in gibbosis & aliis morbis à natura contractis, contendimus humores in alias divertere partes, Fontanellas affigimus, partem roboramus; ægros ab alia in aliam regionem mutamus: Victum oppositum iis morbis præscribimus, purgantibus, & aliis auxiliis minuentibus fluxum humorum proponimus.

Probatur tertiò de cura Cosmetica, pro naribus decurtatis alias extrahimus ex brachio, pro oculi organo apponimus aliud ex cristallo, pro crure apponimus crus ligneum; aliaque supponimus membra, quæ vel suppleant pro deperditis, vel imminuant fœditatem ex defectu partis ortam.

§. IV.

Pro morbis communiter desperatis quid agendum.

Resolvendum tertio: Quod morbi desperati ab arte, quia natura succumbit, licet non possunt curari, quin accidat aliquid monstruosum à natura; non tamen omninò abstinendum à radicativa eorum curatione.

Probatur primò: Nam licet raro contingit

tingit ab illa curari, dum Medici desistunt à cura supervenientibus vetulis, & sine eo quod quidquam valuerunt operari, actio naturæ illis adaptatur cum opprobrio medici. Ergo melius est, quod medicus persistat rationaliter operando aliquid juxta consistentiam virium: Patet antecedens ex Ovidio, *lib. 1. de Ponto.*

Sæpè aliquem solers Medicorum cura reliquit;
Nec tamen hic verâ deficiente perit.

Et inertia horum, qui hujusmodi ægros relinquunt, refunditur in artem medicam quam ideò alter Poëta reprehendit.

Nulla quidem vestri tàm regula firma Galeni,
Quam non interdum curva refellat anus.

Probatur secundò: Quia præcipuè in morbis in quibus succumbit natura causæ morbificæ, & æger omnino periturus est, contingit quod subitò humor mutetur à parte nobili in ignobilem irregulariter, & præter omnem spem, ut docet Galenus, *lib. de constit. artis medic. c. 18. & 1. Aphoris. comment. 19.* & ideo docuit Hippocrates, non esse omnino certas salutis & mortis prædictiones; Ergò in hac desperatione non relinqui debet æger ex toto.

Probatur tertiò: *ex Seneca, Epistol. 14. Initia in potestate nostra sunt, de eventu fortuna judicat*; ipseque *epist. 94.* docet: quod licet nequirent remedia morbos omnes devincere adhibentur aliis in remedium, aliis in solatium, & ut Beverovicius adducit.

Non possis oculo quantum contendere Lynceus.
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi.
Nec quia desperes invicta membra Glyconis.
Nodosa corpus nolis prohibere podagra,
Est quoddam prodire tenus, si non datur ultra.

Probatur quartò; ex Galeno, *lib. 6. Epidem. sect. 8. comm. ult.* ubi Hippocrates Namisiæ, & Phaëtusæ desperatis morbis adstitit usque ad mortem: & Galenus *in comment.* reddit rationem. §. *Namisia vero non secus quam Phaëtusa, cujus facta est nuper mentio, cum nullum fructum ex Medicorum opera tulisset è vita excessit: neque potuit diu vitam producere. Non tamen hæc nos deterrere exempla debent quominus mulieribus ita affectis manum admoveamus. Sed excitare potius, ut ingenium exacuamus, quo optata consequamur; Siquidem tum denique officio nostro functi sumus, cum omnia efficimus, quæ ratio nobis suppeditat, & longus usus, peritiaq; commonstrat.*

Probatur quintò: tum ex Galeno: *lib. 10. Meth. cap. 10. §. Quanto itaque satius est aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quam spe adempta certo perire tanto profecto satius est potentibus præsidiis pugnare quam nihil agere.* Ex quibus evidenter nostra probatur doctrina. Tum comprobat Cornelius Celsus, *lib. 2. cap. 10. §. Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret: corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temperaria quoque via fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quam nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterique quantus in hac re sit metus, & tum demum si exigatur, sanguinem mittere: satius est enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tum Avicenna hujusmodi ægros ex toto relinquere

quere impium judicat, *Fen. 4. lib. 4. tract. 1. cap. 10. §. Ne proportionemur ad paucitatem misericordiæ, fortasse salvabitur infirmus quandoque: quoniam multoties aliquis evadit sine spe mirabiliter.* Tum Aëtius *lib. 3. cap. 7. abstinere ab illis, qui affectioni corripi, & tentari videntur, planè desperantium hominum est, & malignorum, quia humanum & plenum benevolentiæ est signum in extremis etiam malis usque ad experimentum procedere ad reprimendam difficultatem morbi.* Sic recipiendi Zacutus, *tom. 2. dub.* 41. Rodericus à Castro, *lib. 3. de Medico politico cap. 17.* Mercur. *lib. 5. error. publ.* Codronchus *de Christiana medendi ratione.* Cardanus, *de malo medendi usu*, qui deploratos usque ad extremum pronuntiato periculo juvandos esse tenent, sine eo quod obstent primo adductæ authoritates, quæ solum probant de illis morbis deploratis, quos si Medicus promitteret aut tentaret curare, & se ipsum & artem infamaret, ut qui promitteret avulso oculo per illum videre, vel cæcum à nativitate naturaliter restituere. Neque obstat, quod infamentur remedia, quæ aliis fuerunt præsidia, quia pronuntiato periculo non infamantur, cum non promittatur certa spes per illa; sed desperata tentatur, & Medicus rectè curari dicitur, si cognovit, prædixit, & operatus est secundum rationem licet non consequatur salutem. Rhetor enim non semper suadet; nec miles assequitur victoriam; nec Politicus rectam Reipublicæ gubernationem; nec nauta navis; & ut inquit Aristoteles, *lib. 1. topicorum cap. 3. In Medicina enim perpendendum quid fieri, non vero quid sequi debeat: & omnes ægrotantes sanitati restituere impossibile est.* Nec Medico docto, & fido imputandus venit eventus mortis, *ex l. illic §. Sicuti ad l. Aquiliam*, ut etiam tenet Freytagius, *lib. de abusu medicinæ*, & cecinit Ovid. 1. de Ponto 4.

Non est in Medico semper relevetur ut æger.
Interdum doctâ plus valet arte malum.

RESOLVTIO VIII.

Vtrùm omnibus non deploratis debeat medicus præstare opem?

§. I.

Proponuntur plures, quibus videtur quod Medicus non tenetur opem conferre.

PRæter deploratos videntur esse plures ægri, quos non tenetur medicus curare. Primò videtur: quod Medicus non debet curare morbos, aut ægros renuentes confessionem. Innocentius enim Tertius *in Concilio Lateranensi tit. 37. cap. 15.* inquit, *Cum eos ad infirmos vocare contigerit, illos ante omnia moneant, & inducant, quod Medicos advocet animarum, ut postquam infirmis de spirituali salute fuerit provisum, ad corporis salutem procedatur.* Tum D. Joannes 5. inquit: *Cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido quem sanaverat, vade & noli amplius peccare.* Ex quo apparet, quod tali ante confessionem non debet Medicus opem conferre. Tum *in Ecclesi. Fili in infirmitate tua ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.* Et etiam: *Qui dereliquit in conspectu ejus qui fecit eum incidet in manum Medici.* Tum Pius V. 8. *Martii Anno* 1566. *in sua Bulla* inquit:

Cum

Cum medici ad infirmos in lecto jacentes vocati sunt, ipsos ante omnia moneant, ut ideo Confessori omnia peccata sua juxta ritum S. R. E. confiteantur ; nec tertio die ulterius illos visitent, nisi longius tempus Confessor ob aliam causam infirmo concesserit. Tum idem docetur *cap. cum infirmitas de pœnitent. & remis.* Ergo debet Medicus auxilium iis denegare. Secundo Castro & Francus dubitant, & alii debeatne Medicus auxilium præstare iis, qui irruunt in medicos, & pars negativa suadetur: Tum quia (ut tenet Francus) non obtemperant, auxilia rejiciunt, Consilia taxant, præcepta contemnunt, fraudes fovent, ut propriæ insistent opinioni, & suorum deliriorum quærunt Medicum tanquam Patronum, non tanquam morbi eversorem, & ideo illos reprehendit Tertullianus dicens: *Medicinæ præsidium plures refugiunt plures stulti, plures timidi, & male verecundi*: Inter hos Petrarcha notatur tanquam insaniens in Medicos, prout solent vulgares & fatui, quibus videtur non debere ob rationes dictas Medicus subvenire in suis morbis.

Tertiò : Si ægrotus non obtemperet Medici præceptis, videtur deserendus: quia medicus est frustraneus illi, nisi exequatur remedia ab illo proposita.

Quartò ineptè, & morbis in quibus Medicus potest, nisi discedat, periclitari videtur, posse denegare auxilium, quia ex naturali jure debet suam vitam conservare adhuc cum detrimento alterius, si in hunc finem sit necessarium ita ut aliter illam nequeat conservare.

Quintò: Ethnicis & contrariis videtur opem posse denegare. Hippocrates enim ad Artaxerxem Regem Persarum hoc responsum mittit. *Inimici estis Græcorum, non dabimus vobis opem.*

§. II.

Quid tenendum variis determinatur decretis.

RESolvendum primò : Quod tenetur Medicus maximè hortari ad confessionem ægros, non tamen ab omni auxilio illos destituere.

Probatur à Franco ex Angelo, *in cap. Cum infirmitas §. Nihilominus si infirmus nolit confiteri, nec credo, quod propter hoc medicus debeat desistere à medicamine.* Tum ex Diana, qui pluribus adductis Doctoribus, qui tenent : quod Medicus non tenetur deserere ægrum, si non confiteatur in omni morbo: sed in periculoso, & lethali: ipse tamen adhuc in lethali morbo fatetur: quod liceat æger maneat pertinax, & nolit confiteri, debet Medicus ipsi auxiliari semper illum admonendo de periculo: & commovendo ad confessionem, & licet desperetur de obsequio admonitionis tenetur medicus curare, & licet discedat ab admonitione, ut tenent Sanchez *tom. 1. lib. 3. cap. 16.* Villalobos *in summa tom. 1. tract. 9. difficult. 17.* Barbosa, *in Collect. tom. 2. lib. 5. tom. 38. cap. 13.* Sylvester, *in additio. ad 3. p. D. Thomæ quæst. 6. art. 5.* Ratio hujus est imitatio divinæ pietatis, quæ semper nos exspectat, quod prolongata vita auxiliis forsan æger resipiscet, quod medicus tentavit quantum est ex se, quod illi præcipitur, & prosequitur ulterius pietatis opus, quod potius æger obstinabitur à Medico relictus, & forsan renuet postea obsequium, quod jam forte parabat.

Resol-

Resolvendum secundò: quod medicus intemperantes non omninò deserat, ad barbaros lucri causa non se conferat, inimicos non ex toto relinquat, sed cautè se gerat.

Probatur primò, quod intemperati non sunt omnino relinquendi. Tum quia prius intemperati à morbo oppressi possunt fieri temperati. Tum quia licet Galenus *libr. de Theriaca* doceat, intemperatos nullis posse curari auxiliis, loquitur de cura præcautoria ad morbos, in quos incidunt ob intemperantiam; non de morbis contractis, qui & aliis possunt auxiliis oppugnari, & nova temperantia juvari. Tum quia ut tenent Vallesius, & Francus, cum Medicus non sit censor morum; sed Curator morborum, semper debet attendere ad curationem; si æger accedat ad temperantiam, sin minus ut deploratum ipsum relinquere, quia intemperantia quæ morbum contraxit continuata valebit illum conservare incurabilem.

Probatur secundò; quòd Medicus non se debet conferre lucri causa ad barbaros, forsan ideo Hippocrates Persis auxilium denegavit in peste. Tum Francus plura adducit exempla id comprobantia ex Pancirola & Beverovicio; Manes Medicus se contulit ad curandum filium regis, & hoc non consequutus à barbaris horrenda morte mulctatus. Alexander Glaucum Medicum cruci affixit, quia Ephestionem non liberavit à morte. Zirbus Medicus accitus ad Triballos, ut curaret Bassam Scander, quia non restituit illum, interfectus à servis, Austrigildis Conjux Guntrani, quia à morte nequivit liberari, exoravit maritum, ut interficerentur medici curantes illam: Rhasis Erresideno Regi sanguinem misit ad animi deliquium; & nisi statim Rex rediret à deliquio trucidaretur à servis; Amatus in Aidar Turca, se abstinuit à pluribus auxiliis, ne si mors superveniret, trucidaretur ab illo. Ex quo apparet quantum periculum afferat conferre se ad Barbaros lucri causa ad medicam opem conferendam.

Probatur tertiò; de inimicis & ingratis à Castro. Quod medicus adhuc in inimicos, & ingratos se exhibeat humanus exemplis Caroli Quinti, & aliorum: qui in bello suos Medicos, & alia necessaria conati sunt offerre suis inimicis. Tum quia Christus Dominus docet nos diligere inimicos, & non denegare illis opera Charitatis, per quæ possimus illis prodesse. Tum quia ut tenet Scribonius largus, medicus omni languenti debet opem conferre: Sed inimico renuente, & non petente auxilium, non alienum à charitate judicarem, quod medicus neget auxilium, ex quo posset incurrere in suspicionem vindictæ, cum charitas bene ornata incipiat à seipso ex D. Paulo, & ipse adimpleat præceptum amando inimicum, sine eo quod exponatur periculo.

Resolvendum tertio, quod Medicus potest negare auxilium, si intervenit vitæ suæ periculum, ut in peste, nisi fuerit conductus ad curandum.

Probatur tum ex Carrat *de Med. p. 2. n. 92.* citat. à Zachias. Tum tenet ex eodem Carneus, *Cons.* 347. tum quia de jure naturali tenetur ad vitæ conservationem.

*****

§. IV.

Solvuntur rationes primo posita in contrarium.

AD primum respondetur ex dictis: quòd medicus debet suadere confessionem; nec tamen omnino desistere à curatione ob rationes supra adductas & authores id confirmantes.

Ad secundum; quod debet Medicus ob charitatem suos etiam amare inimicos, & auxilium præstare; nisi interveniat periculum, ut illa charitatis actio infametur, & pericliteur medici opinio, ut diximus.

Ad tertium dicimus: Quòd si ex intemperantia non omnino impeditur curatio, æger non relinquendus, si omnino impeditur, medicus debet discedere ne illi imputetur eventus, & ne remedia, quæ aliis fuerunt præsidio, infamentur.

Ad quartum respondetur: Quod Medicus, qui ob pactum non se obligavit, non tenetur in peste, aut alio periculo mortis se immiscere periculo mortis.

Ad quintum respondetur: Quod non debet medicus Ethnicis præbere auxilium si se conferat ad illos cum vitæ periculo, bene tamen si sine illo quis petat ab eo curari ob communem charitatem inter homines conferendam, & quia ut tenet Herodianus: *Humanum est enim casibus ingemiscere humanis.* Non tamen deberet Medicus conferre inimicis Reipublicæ opem; sicut & Hippocrates denegavit in peste Persis, dum easdem incurreret causas, quas ipse habuit. Tùm quia non debuit se immiscere pesti devastanti Persas cum manifesto vitæ suæ periculo. Tùm quia Barbari erant, & si non posset consequi curationem, quam expectabant, illum trucidarent: sicut postea orbati ejus auxilio contendebant facere minantes Græcis, nisi illum traderent ipsis ad exequendum supplicium in illo. Tum quia si Hippocrates judicavit quod Dii devastarent Persas peste, tanquam impios hostes Græcorum, non debuit ipsos juvare seque Deorum decretis opponere; præcipue dum plectebantur illi ob suæ Patriæ defensionem, ideoque illis respondit: *Inimici estis Græcorum non dabimus vobis opem.* Quia Dii pugnant pro nobis; Unde Hippocrates non deflectit ab humanitate, sed cedit aliis causis.

RESOLVTIO IX.

Vtrùm medico liceat recipere mercedem pro curandis morbis?

§. I.

Pars negativa quibus placet & ejus fundamenta?

EX Medicis Ludovicus Septalius *lib.* 1. *caut. med. num.* 20. Rodericus de Castro, *lib.* 3. *de Med. Polit. cap.* 21. Francus à Reyes, *q.* 19. Zachias *tom.* 1. *lib.* 6. *tit.* 1. *q.* 7. & citati ab illo Sotus, & Navarrus apud Carrat. *de medic. p.* 2. *num* 35. Ripa *tract. de peste p. ult.* Caroc. *de loc. & cond. p.* 2. *q.* 1. *rubr. de medic.* Gaspar Tristan *de Clerico medico* §. 16. movent hanc quæstionem: & pro parte negativa ex illis hæc illam confirmant fundamenta.

Primò: quia ut inquit Galenus, *lib.* 9. *de Decret. cap.* 5. *Apertum est medicum, qua medicus est corporis tantum sanitati consulere: qui vero ob aliud quid hoc agit, aliam habiturum esse appellationem. Quippe nonnulli*

lucri causa medicinam exercent, quidam ob concessam sibi legibus immunitatem, & Reipublica vacationem; alii humanitate compulsi; gloria alii, & honore allecti, quatenus itaque sanitatis opifices sunt, medici omnes communi nomine vocantur: quatenus verò diversos ob fines munus illud tractant, alius humanus, alius ambitiosus, gloriosus hic, ille quæstuosus appellatur. Ex quibus apparet quæstum in medicina damnare Galenum, & medici rationem constituere in sola procuranda sanitate corporis. Tum secundò: quia medicina cum sit donum Dei; *à Deo enim est omnis medela,* non potest licitè ullo pretio vendi, sicut & alia Spiritualia. Tum tertio: ex Hippocrate patet, qui renuens ab Abderitis pretium recipere pro Democrito curando, inquit: *Neque viri Abderitæ argentum per vim mihi obtrudite: sed liberæ Artis libera esse finite opera, qui verò mercedem capiunt, ii scientias servire cogunt. veluti captivas ex priori libertate ipsas facientes, & addit. An non reputatis æquale peccatum esse hostes servare, & amicos mercede curare;* Tum quarto: ex Pindaro & aliis tradit Tiraquellus Æsculapium à Jove fulmine ictum fuisse, quia mercede exercebat medicinam. Tum quinto: addit Zachias ex Caratio, Medici ob medicinam variis fruuntur Privilegiis loco præmii: Ergò non possunt petere mercedem.

§. II.

Medici non debent mercedem petere.

PRobatur tum quia ut tenet Zachias, *lib. 6. tit. 1.* Honorarium debetur Medicis Architectonicis: at verò mechanicarum artium Professoribus debetur merces, & ideò hæc à medico non debet exigi. Tum quia merces commensuratur cum opere pro quo datur. Sed pro medicinæ opere nulla merces satisfacit, sed solum illud quod honorarium est: nam ut inquit Quintilianus, *in declamatione illius. Sola est Medicina, qua opus est omnibus: nam licet reliquis artibus nec semper, nec omnes egeamus, hujus utilitate constat omnis vita,* & Cassanæus, *in Catalogo p. 10. conclus. 45.* comprobat dicens: *Quis nescit medicum ad omnes totius civitatis ordines, ad omnem sexum, ad omnem ætatem pertinere, cum summatibus, infimatibus senibus, pueris, fœminis ægrotare contingat, & omnes ex hoc utilitatem petant indiscriminatim, meritoque dici potest, Medicum rem communem terrarum esse; & profectò si vera despicimus, si curiosè cuncta perpendimus, sola medicina, soloque medico opus est omnibus: Medicina est, quæ una contra fata depugnat, eademque identidem expugnant, quæ languentib. vitam prorogat; quæ jam deploratos, jam defectos, jam in familia Orci numeratos, luci, auræque vitali persæpè restituit, multique Medicorum opera revixisse creduntur.* Ergo nulla merces potest satisfacere pro eorum operibus. Tum patet ex Seneca. *lib. 6. de benefic. cap. 15. §. Emis à medico rem inæstimabilem, vitam, & valetudinem bonam: itaque pretium non rei, sed operis solvitur, mercedem non meriti, sed occupationis suæ ferunt: Salus enim hominis nullo beneficio pensatur.* Ergò nulla merces potest peti à medico, quæ ipsius æquivaleat muneri: neç debet ab illo exigi.

§. III.

Quale præmium deceat Medicos

REsolvendum secundò: Quod licet Medicis recipere saltem honorarium

præmium, quod adaptatur, & affertur illis ob suam beneficam occupationem.

Probatur, tum ex politicorum, Imperatorumque decretis, qui in jure Cæsareo sic decernunt *in l. enim Medicos. C. de Professoribus & Medicis.* Salarium honorarium de bonis communibus decernunt pro Medici benefica occupatione, qualis consignatur Politicis & Magistratibus. Tum sacra Pagina sic docuit: *Exod.* enim *cap.* 21. *vers.* 19. §. *Innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in Medicum restituat.* En qualiter in honorem curationis jubet Deus Medico restituere impensas: Et in *Ecclesiastico cap.* 3. docetur, deberi honorem Medico, & quod à Rege accipiat donationem, seu honorarium premium. Tum patet ita esse justificatum debitum honorarii præmii Medici, *ex C. de credit. c.* 4. *q.* 11. *n.* 1566. teneat, quod pro illo præferendus sit cunctis creditoribus, & ex textu *in l. Medicus, ff. de varia & extraord. cognit & ex l. Archiatri, C. de Profess. & Medic.* deducitur, quod Medicus non possit pacisci pro salute ægri: hoc enim esset mercenarium: bene tamen potest post sanitatē recipere, quod voluntarie offert sanus; quia quia hoc est honorarium. Ex quibus hæc deducit Zachias. *Dico cæteros omnes Medicos (Ministros inquam artis, Empiricos & Spagyricos) Physico excepto posse de mercede cum infirmis pacisci, eorum enim opera sunt servilia, non minus ac sunt opera aliorum artificum mechanicorum: nam & ipsa chirurgia, quæ cæteris supereminet mechanica est, nisi à Physico exerceatur.* Et paulò infra superaddit, esse contra omnē Physici Medici dignitatē pacisci, de dignitate n. Medici est, quæ dantur honorario modo recipere, non exigere ut docuit Soran, *in Isag. c.* 3.

Probatur secundò ex Hippocrate in preceptionibus dicente. *Nam si à mercede inchoaveris, conducit hoc universo negotio: ægroto siquidem cogitationem induces, quod ipso relicto abibis; Si verò non paciscaris, quod ipsum negliges, & de quibusdam in rem præsentem non admonebis.* Ubi Hippocrates ponit casum, in quo judicat esse necessarium, quod Medicus paciscatur de honorario præmio pro ejus salute, dum scilicet diffidit æger de illius assistentia, & cum Medici confidentia, ut inquit Avicenna, plures sanet, quam plura remedia: quia ex Hippocrate ipso ille plures sanat, in quo plures confidunt: hinc est, quod in hunc artis finem, quod æger sanitatem ex confidentia assistentiæ Medici consequatur, honorarium præmium potest à Medico admitti.

Probatur tertiò ex proprietate loquendi Ciceronis, *lib.* 17. *famil. epist.* 9. scribens: ut solveretur Medico præmium honorarium, & inquit: *Curio misi, ut Medico honos habeatur, & tibi daret, quod opus esset.* Ubi demonstrat, nihil condignum solvi pro Medici operibus, nisi honorem, & ideò antiquioribus Medicis solus Deitatis honos decernebatur. Primi enim pro Diis habiti sunt Apollo, Æsculapius: Hippocrati templum sui erexerunt, & decreverunt sacrificia, quibus colebatur Hercules illius Progenitor: Plerique Reges fuerunt, ut Apis, Osiris & alii à nobis relati, & quia, ut tenet Seneca de Medicis: *Plus est, quod vendiderunt, quàm emimus.* Ob id ergò tanquam honoraria præmia plura ac magnifica sunt Medicis collata, ut Tiraquellus Castro, Reyes & alii referunt. Plinius tenet, centum talenta donata fuisse Erasistrato Antiocho Rege sanato à suo filio Prolo-

Ptolomæo, quæ sunt sexaginta millia aureorum: Sex, ducenta, & quinquaginta tenet consignata pro honorario præmio annuo celeberrimis Medicis; Casfiis, Carpetanis, Aruntiis, Albutiis, & apud principes sex ducenta & quinquaginta millia aureorum; Crateri duplicatum fuit honorarium Salarium: & Crinas Massiliensis, Medicus adeò magna habuit honoraria stipendia, ut valuerit ex illis relinquere pro Patriæ muris Sester. Centies. Mercurialis 3. *Variarum* refert magnificentissima Romanorum in Medicos stipendia honorifica; Podalirius ob sanatam Regis filiam ejus maritus & Rex factus fuit: & sic ab Hispaniæ, Galliæ, & aliarum nationum Regibus, & Pontificibus; magnificentissima stipendia honorifica; magnificentissimaque, ac honoratissima privilegia medicis sunt concessa, ab ipsisque benigniter admissa; nec ut contendit Francus, hæc collata sunt potius ob magnificentiam, quam ob meritum: meritum enim recuperatæ salutis, vitævè liberatæ omnem excedit largitatem, dum scientifice hæc operantur. Præcipuè si sit is quem refert Ausonius Medicus.

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inempta.
Officiumque meum cum pietate fuit.

§. IV.

Quibus Medicis debetur honorarium ex jure?

Resolvendum tertio: Quod leges solis veris Medicis honorarium determinant: non autem illis; quos nugax vulgi credulitas medicos fecit.

Probatur: præmium à Legislatoribus solum proponitur pro veris artium, & scientiarum Professoribus, ut præmiis alant artes: sed honoris, & lucri causa plures, ut Hippocrates docuit, *lib. de arte* medici personam agunt, & plures nostris temporibus sub nomine Medici numerantur à vulgaribus sine scientia, sine artis principiis, sine eo quod ad Universitates accesserint; sed tantum ut tenet Persius.

—à fronte politus,
Astutam vapido gestans sub pectore vulpem.

Cum quibus suas fraudes venditant sua promittunt medicamenta, finguntque observationes: & ut inquit Plinius, *Fraudes hominum atque ingeniorum captura officinas invenère istas, in quibus sua unicuique homini venalis promittitur vita.* Et cum innumeri fingantur Medici, nullus est, qui aliquibus non placeat, Vel quia hilaris, vel quia opponitur Sapientioribus, vel quia viliori pretio suum offert laborem; vel inscitiam: & cum ut Hippocrates docuit, *lib. de lege Medici sint plurimi verbis, sermone famavè: opere autem & revera pauci sunt:* Ii autem parum valent apud vulgum, quia scientiæ, & propriè æstimationis amatores vulgares contemnunt: qui verò illorum personas agunt, vulgaribus adhærent, & suis nugis ipsos ad se trahunt: seque ipsos sua garrulitate præclaros apud illos medicos faciunt ut Poëta canit:

Et quos insignes garrula lingua facit.

Hi autem medici sua garrulitate facti, & alii Agyrtæ, Empirici impostores; & qui Doctoratus gradum receperunt in mulierum cœtibus, quas adulatione conciliarunt, ut vana credulitate reliquas inficerent ad laudandum eum, quem proponunt, sanctumque faciunt, humilem, devotum, & fore beatum, ii inquam omnes

indigni sunt honorario præmio; nec ipsū quærunt, sed mercedem, quia ut Hippocrates docet: Cum non sint medici, sed tanquam Tragœdi agant medici personam, nam honores medicinę debitos contendunt adquirere; sed mercedem divitias & prçmia, quæ debentur tragœdis; ii enim non honores Regum & personarum, quas agunt, contendunt adquirere, sed ex populari aura divitias, cum quibus in sua ignorantia, vilique sorte juventur, auraque vulgari flante locupletentur.

§. V.

Solvuntur rationes primò proposita.

AD primum respondetur: Quod Galenus proponit finem artis, & alios fines operantium medicinam, & nos ob finem artis dicimus deberi medico honorarium, licet ob alios fines non debeatur. Tum pro secundo: Quod alia est medela à Deo tanquam donum Dei hominibus communicata, qua utebantur Apostoli, quę gratis accipitur, & dabatur ab illis. Alia est scientifica, ope & labore artis adquisita, pro qua licet non sit merces, quæ sufficiat, potest tamen Medicus honorarium recipere illi legibus concessum, sicut & Magistratibus & Proregibus, qui licet in summa dignitate sint constituti, & nulla merces pro illis sufficiat, Rex honorarium illis præscribit præmium pro necessariis sumptibus, quod sic præscriptum, vel gratis oblatum pro adquisita salute, Medici recipere possunt pro sui labore in studio, & curatione. Tum pro tertio: Quod Abderitæ contendebant de paciscenda mercede cum Hippocrate, ut curaret Democritum Philosophum, & hanc renuit, quia ars liberalis, & ita benefica nulla potest mercede compensari, quasi esset ars mechanica: non tamen negat: quod possit Medicus honorarium ob sui curam, & laborem recipere. Tum pro quarto: Quod Tiraquellus & alii alias adducunt rationes ob quas Æsculapius ictus fuit fulmine: nos verò asserimus, id fuisse in pœnam peccati, quia avaritia motus prò medendo paciscebatur mercedem, & ob hanc indignitatem meritò, quia Patris scientiam vilem reddebat, fuit morte punitus; hoc autem non aufert, quòd opera Medici honorario sit digna. Tum pro quinto: quod Medici & honoribus & honorariis præmiis digni judicati sint ab Imperatoribus, & Legumlatoribus, & ideo utrisq; illis frui conceduntur, quia plus ab illis recipitur, quam potest satisfieri, ut fatetur Seneca.

Ex iis deduco cum Zachias, quod quidam Medici, qui se offerunt ad curandum sine eo, quod tribuatur illis honorarium: quod aliis Medicis solebat offerri, indigni sunt ut tanquam Medici admittantur: quia eo ipso, quod ipsi cognoscant seipsos indignos esse honorario quod debebatur aliis, cognoscunt, quod non sunt Medici, & non debent ab aliis in majori pretio haberi, cum ipsi qui se cognoscunt, fateantur seipsos pretio indignos.

RESOLVTIO X.

Liceatne Medico dogmatico sanitatis causa ægrum fallere & mentiri?

§. I.

Pars negativa pluribus fulcitur fundamentis.

ROdericus Castro & Francus hanc quæstionem disputant. Zacutus *tom. 2.* negati-

negativam partem suadent: quia Medicus est artifex nobilis, præstantissimus servator vitæ hominum, & publicæ salutis naturæque Minister, malorum depulsor, qui debet esse justitia severus, integritate vitæ inculpatus, scientia venerandus; Ergo non licet illi fallendo mentiri cum ægris.

Probatur secundo: Mentiri & fallere est malum in Decalogo prohibitum: ergo adhuc ut salus ægri subsequatur ex illo non licet Medico: quia ut docet D. Paulus non sunt facienda mala ut eveniant bona. Tum D. Augustinus, *in Enchir. c. 13.* inquit. *Nec ideò ullum mendacium putandum est non esse peccatum: quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim, & furando aliquando alicui prodesse, si pauper cui palàm datur sentit commodum: nec tamen tale furtum quisquā dixerit non esse peccatum.* Tum D. Augustinus, *lib. de mendacio ad Consent.* disputata quæstione concludit. *Elucet igitur discussis omnibus nihil aliud testimonia scripturarum mónere nisi nunquā esse omnino mentiendum.* Tum superaddit: *Quisquis autem esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter.* Tum lu. det ratio D. Augustini, quia mendacium intrinsecè est illicitum & malum & ideò per nullam extrinsecam circumstantiam potest fieri bonum. Tum *lib. contra mendacium cap. 7.* inquit: *Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat; sed ea, quæ constat esse peccata nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla veluti bona intentione facienda sunt.*

Probatur tertiò; ex Ethnicis Aristoteles, *lib. 4. Ethicor.* definit mendacium, dicens: *Omne mendacium pravum & fugiendum:* & Sophocles inquit: *nullum mendacium procedit ad senectutem avi, malum est facta celare: nec virum decet ingenuum.* Ex quo apparet, quod sit indecens ingenuo Medico. Euripides dicit: *Infælix est, qui mendacia etsi bona ea videntur, potius usurpat quam quæ mala esse judicat vera.* Menander tenet, quod *mendacium odit omnis sapiens, & utilis.* Theognis dicebat. *Principium mendacii exiguum habet gratiæ; circa finem vero turpe, sanè lucrum malumque pariter nancissitur, est autem planè inhonestum, si cui mendacium adhæreat viro, & ab ore egreditur primum.* Ideo præcepto vetitum, *in Ecclesia, in Proverb.* & à Divo Paulo *ad Colos. 3. Nolite ad invicem mentiri.*

§. II.

Qualiter medicis pro ægris liceat fallere, aut mentiri?

Resolvendum: Quod si quando Medicis licet mentiri, hoc non lædendi aut fallendi causa, quod gravissimum est peccatum; sed simulando, & benignitate cum ipsa fallacia ægrum restituendo ad sanitatem.

Non admittimus cum Lipsio licere mentiri Politicis, cujus contrarium demonstrat Magister Marquez *in sua Politica lib. 2.* Nec cum Platone: quod licet non licet Diis, licet hominibus mentiri: contrarium enim docet fides Catholica. Sed quoad medicum pertinet, videtur, quod ægrum sanandi causa, si simulet aut mentiatur, quam minimè discedat à veritate.

Probatur primò; ex D. Augustino, *lib. de mendacio, cap. 14.* ubi octo ponit gradus mendacii, inferior quorum est & infirmior cum quis mentitur ad impediendum stuprum, seu Castitatis violationem, in quo gradu potest poni mendacium ad impediendam ægri mortem, vel... im. Tum ex D.

ex D. Chrysostomo, *lib. de sacerdotio*, ubi laudat Medici prudentiam, qui ægro renuente in febre ardente, bibere aquam, quia vino erat deditus, fecit ollam concoqui cum vino confectam:ut æger odoris simulatione, vinum esse crederet aquam, cum qua ipsum ad sanitatem reduxit, Tum simulationem in aliorum utilitatem vidimus in sacris literis, vel simulationem veritatis; Abraham simulans Saram esse uxorem, dixit esse sororem, *Genes.* 20. Samuel 1. *Regum* 16. cum in aliud veniret dixit venire ad sacrificandum. David 1. *Reg.* 22. cum à Saüle insidiaretur dixit ab ipso insidiari. Judith historia, & aliæ idem demonstrant. Tum D. August. *lib. de mend. cap.* 22. inquit: *Omne mendacium est peccatum*, etiam quod fit pro salute aliorum. Et de hoc dicit, *peccatum ergo est, sed veniale quod benevolentia excusat*, & ob istam operatur Medicus quid potest, ut inquit Michaël Ayala.

Prosit ut ægrotis medicamen nihil dedecet artem;
Id fiat salva religione modo.

Tùm patet ex communibus Medicorum operationibus, qui in curandis ægris, si ad illos sit necessaria simulatio: vel sæpè mendacium iis utuntur, inquit enim Francus *q.* 12. quod licet medico fallere ægrotantem propter illius sautem. Sic enim antiquiores exercuerunt. Galen. *lib. 6. Epidem. comment.* 2. inquit. *Nec tamen magnopere mentiaris, salutem polliceri tentato, non ut mentientes apertè faciunt.* Arethæus *lib.* 3. *de caus. cap.* 1. *sic, jucundis citra noxam ægro concedendis ipsoque decipiendo medici virtus, atque excellentia dignoscitur.* Tum demonstrant [illegible] fallendi ægros variæ historiæ ill[illegible], qui sic curati sunt, præcipue ex melancholicis quorum depravatæ imaginationes, non potuerunt reduci nisi mendacio, & fallaci curatione sagacique medici artificio, quarum mentionem fecerunt varii; sed præcipuè Quercetanus in diæteticone, quidam qui credebat habere nasum magnitudine urnæ, curatus est accōmodato naso ex bubuli hepate à quo paulatim scisso, & ægro cruentato, credidit ablatam nasi exuperantem magnitudinem & qui credebat habere in ventriculo serpentem: curatus vomitorio, & serpente illo inciso injecto in pelvim. judicante vomitu rejectum. Qui judicabat caput non habere, imposito galero plumbeo resipiscit: qui se mortuum judicabat renuebat comedere, repræsentatis aliis mortuis comedentibus aus[illegible]s est commedere. Qui ab amico credebat, sibi immissos duos dæmones, conficto Necromantico, utente variis circulis & ceremoniis, ac Characteribus, persuasus est à dæmonibus se liberari, & sic de aliis innumeris.

§. III.

Solvuntur fundamenta in principio proposita.

AD primum respondetur: Zacutii probare, quod Medicus non debet mentiri nocendi causa, non vero quòd non liceat cum sit sine dedecore, & ut curet morbos, & liberet ab illis simulare.

Ad secundum respondetur: Quod medici simulatione curare morbos contendunt plerumque, quæ in sacra pagina non omninò semper fuit damnata, vel quod si quando mentiri cogantur ad sanitatem conferendam ægro, excusantur, quia non mentiuntur nocendi, aut fallendi causa, sed benefaciendi, sicut qui mentitur ad vitandum

tandum stuprum, vel mortem alterius, quod peccatum quam maximè minuit D. Augustinus, sicut quod fit joci causa.

Ad tertium respondetur: quod Ethnici malitiam reprehendunt, non illud quod in benevolentiam proximi, conservationemque vitæ ordinatur.

RESOLUTIO XI.

Utrùm Medicus dogmaticus debeat uti Astronomia, seu Astrologia?

§. I.

Proponitur Astrologorum, & Chaldæorum opinio.

CHaldæi, & qui ipsos imitantur Astrologi, ut tenet Torreblanca & Freytagius in hoc deciderunt fabulamentum, ut omnia quæ sub orbe continentur, contendant pendere à syderum dominio, omnesque rerum eventus, simul & humanas actiones pendere à syderum aspectibus, conjunctionibus, Cælorumque nutui obedire, & astrorum ac syderum; ab eorumque facie malefica, aut benefica fælices, aut infælices provenire eventus, simulque & morbos curabiles, aut incurabiles fieri à quibusdam astris maleficis, aut salutaribus: inter benefica ponitur Sol, Venus, Mercurius, inter malefica Saturnus, & Mars. Avenesie septem in Cœlis ponit gubernatores, & ab iis provenire salutem, mortem, vitam, morbos, & eorum eventus, ex quo subsequitur, quod Medicus indigeat Astrologia, & astrorum cognitione, prævideat morborum eventus, imò & juxta illorũ diversitatem, aut conjunctiones, seu aspectus variet curationem. Sic *Bravo Disputatio Apologetica.* Crinas Massiliensis Medicus victum, frictiones, cucurbitulas, sanguinis missionem & quodvis auxilium non exercebat, nisi attendendo ad astrorum aspectus, & in tantam devenit opinionem & divitiarum affluentiam, ut postquam muros Patriæ ædificavit, omniũ potentissimus permanserit. Præterea ut tenet Freytagius. Astrologi tenent, quod fiunt morbi à determinatis planetis, ita ut à Saturno fiant quartanæ, lepra, scyrrhus, cancer, strumæ, melancholia, ulcera maligna, incubus, obstructio lienis, & jecoris, varices, hæmorrhoides hernia, uteri suffocatio: à Jove verò dicunt fieri cephaleam sanguineam, synochũ ephemeram, anginam, pleuritidem, peripneumoniam phlegmonem, apoplexiam: à Marte tertianam, hæmitritæum, phrenitidem, maniam, hęmorragiam, cholerã, icterum, dissenteriam, erysipelatem, exanthemata, herpetes, carbunculos: à Sole febrem continuam, palpitationem cordis, à Venere ædema, priapismũ, satyriasim, gonorrheã, insaniam ex amore, morbum Gallicum, à Mercurio vertigenem, linguæ vitia, tusses; à Luna epilepsiam, arthritidem, hydropem, paralysim, letargum, comma, catharrum. Præterea signis suos adaptant morbos. Arieti epilepsiam, aurium, narium, dentium, & oris dolores, scabiem, impetiginem, & pustulas. Tauro omnes affectus gutturis, & colli, anginam, scrophulas, & Geminorum morbos esse dicunt, qui fiunt ex sanguine in manibus, brachijs, & cruribus; Cancro tribuunt pruritus, lepram, deopilationem. Leoni morbos, qui fiunt in corde: & diaphragmate. Virgini morbos, qui fiũt in testibus, & abdomine. Ex quibus videtur, quod medicus sine eo quod sit Astrologus, & hæc omnia sidera cognos-

scat, & illorum influxus positiones & oppositiones, non possit veram exercere medicinam.

§. II.

Astrorum necessaria operatio non facit quod Medicus indigeat Astronomia aut Astrologia.

RESolvendum: Quod falso affirmant Astrologi, quòd eventus rerum, actiones humanæ, salus aut morbus necessariò proveniant ab astris & ideo quod Medicus necessario indigeat Astronomia, sic Torreblanca, Alexander de Angelis, Freytagius & omnes Doctores Ecclesiastici.

Probatur primò: Si salus & morbus, vita atq; mors necessario & inevitabiliter penderent ab astris, nulla esset Medicorum operatio, cum nulla arte posset juvari infirmus, qui ab astris malevolis necessario occiditur, nec ejus auxilio indigeret æger, qui ab astris benevolis necessario esset sanandus. Ergo Medicus nec indigeret Astronomia, nec medicina, nec alia scientia, aut arte coadjuvante ad curandum.

Probatur secundò: Si morborum eventus penderent necessariò ab astris, & reliquæ actiones humanæ, auferretur à Deo potestas agendi, & operandi in hæc inferiora; ab hominibus liberum arbitrium, quo destructo destruitur hominis ratio: ab ejus operibus auferretur, quod sint bona aut mala, & omnes virtutes morales abolerentur. Ergo hæc necessitas operandi non est admittenda, cum opponatur fidei & rationi, nec ob illam Medicus Astronomia indiget.

Probatur tertiò: Si astris esset necessaria agendi facultas, & omnes regerent actiones, & ad ipsas cogerent, eodem tempore ab eisdem astris omnes simul operarentur eodem modo: eodem autem tempore alii peccant, alii virtutes operantur, & simul eodem tempore omnes sani fierent, aut morerentur ab eis operantibus astris; Sed alii fiunt sani eo tempore, quo alii moriuntur. Ergo nec astra necessario agunt, nec ideo astrologia est necessaria Medico.

§. III.

Aliqua in Astronomiam animadversio requiritur in medicina.

RESolvendum secundò: Quod in curia prælectiva requiritur in Medico aliqua in Astronomiam animadversio.

Probatur: Quia hæc est scientia quæ versatur circa cæli cursum, syderum motum, ortum & occasum, ecclipsim, aspectum, retrogradationem & alia quæ conducunt ad morborum mutationes, caussas & curationes, estq; utilis & permissa illius cognitio, ut tenent D. Thomas *p. 1. q. 115. art. 5. contra gentes c. 80. & 86.* Suarez *de Religione lib. 2. c. 11.* Martinus del-Rio *lib. 4. Mag. c. 1. q. 1.* Mirandulanus singul. certam. *lib. 22. 23. & 24.* Et docet August. *epist. ad Januarium.* §. Non autem quisquam Sapiens arbitratur observatores temporum esse reprehendendos, quia dicunt, non proficiscendum hodie, quia tempestas exorta est, vel si qui forte alii naturales effectus circa motum aëris & humoris ad vitandas temporum qualitates ex syderum ordinatissima conversione notati sunt, de quibus dictum est cum conderentur, ut sint signa temporum, dies & annus.

Probatur secundò, ut docet Hippocrates *lib. de loc. aere & aquis*, Medicus quàm maximè debet attendere temporum mutationes per quas aër alteratur, & maximas ac di-

ac diversas acquirit qualitates, per quas corpora alterantur: in morbos incidunt, vel ab illis liberantur. Quod etiam docet Aëtius: & Ægineta inquit: *Verum ambiens nos aër temperamenta mutat, atq; pervertit, dum aut immodicè calidior aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Nam reliquis causis non omnes simul obnoxii sumus, nec per totum diem occursamur: aër autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur.* Necesse igitur, ut ad mutationes ejus juxta temperamentum ipsius conficiantur etiam animalium corpora, sed has mutationes docet Astronomia ex Solis, Lunæ, & astrorum mutationibus, ortu & conjunctionibus, ergo Medicus indiget astronomiæ adversione pro cura regulari.

Probatur minor: Sol enim quatuor anni tempora procreat, ver temperatum, æstatē siccam & calidam, autumnum frigidum & siccum, & hyemem frigidam & humidam: Sol & homo hominem generat: ex accessu aut recessu ad nos omnes plantas vivificat aut extinguit: omnes actiones auget, aut imminuit: in sublunaribus, & suis qualitatibus in corpore communicat is in causa est ut juxta illas coindicet, aut contraindicet remedia: Ideo Hippocrates *sub cane & ante canem difficiles judicat purgationes*: Luna terræ proxima maximè immutat corpora ob sui vicinitatem, & ob varias sui mutationes; præcipuè tamen humiditate præest; inquit enim Macrobius 7. *Saturnal 16. Sicut Sol, ut majoris caloris haurit humorem, sic lunare lumen, in quo non est manifestus calor, sed occultatus tepor magis diffundit humecta.* Plinius *lib. 2. cap. 41.* inquit; *Jam quidem lunari potestate ostreorum conchyliorumq; & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui.* Sunt variæ in ipsa mutationes per quaterniones, in quibus morbi augentur aut imminuuntur; præcipuè si ex humidis fiant humoribus, in pleniluniis & noviluniis ob varias in illos mutationes, & suscitata accidentia recusant Medici purgationem, aut sanguinis missionem. Avicenna *Fen. 41. cap. 21.* adhuc illius observat motum ad affigendas cucurbitulas; Sed ut ex Quercetano deduximus *tom. 1. Resolutionum Medicarum disp. 1. section. 2.* non parvæ fiunt alterationes, temporumque mutationes, ex aliquorum syderum & astrorum ortu & interitu; in 21. vel 22 die Martii, quo Sol Arietem ingreditur, & Pegasus equus mane exoritur, fitque æquinoctium vernum: Fiunt in aëre magnæ mutationes, simul & perturbationes ventorum. A die 18. 19. & 20. Aprilis, & aliquot post diebus Plejades sitæ ad oculum Tauri exoriuntur cum Sole, & cum sydus sit frigidum, refrigeratur aër, plusquam fuit in mense Martio: die 28. Aprilis oritur Orion cum Sole & Hyades circa primum Maji: Heliacæ oriuntur, causantque tempestates, & pluvias, magnasq; mutationes, dum prope solem consistunt. A die 7. Maji Plejades incipiunt exurgere mane, & Sol recedere à Tauri domo, ut transeat ad Geminos Amicleos; supervenitque calida temperies in aëre. A die sexto Junii post occasum Solis Arcturus occidit die nono: Delphinus emergit ante exortum Solis: Die 23. & 24. Orion mane incipit oriri, Sol Cancrum ingreditur, fit æstivum Solstitium: & ante ac post illud variæ fiunt mutationes & alterationes. Die tertio Julii totum astrum Orionis manifestatur ad Orientem, qui inceperat 24. die Junii, & cum illo variæ stellæ

stellae primae, secundae & tertiae magnitudinis: in quarta ejusdem mensis exoritur mane Procyon, seu canicula: Canis verò die 19. Sol ingreditur leonem, & ardentissimi fiunt dies Caniculares. Die 17. Septembris Arcturus oritur, magnas excitans perturbationes: die 19. exurgit Spica mane, quae aerem exagitat, & perturbat variosque parit morbos: die 20. Octobris, quo oriente sole Plejades occidunt supervenit aëris perturbatio, & circa finem ejus, & Novembris principium perspicitur Orion vesperi exurgere cum Sol occidit, & moratur in scorpione, inde tempestates maris. Die prima Decembris canis occidit matutinis horis, quae si tempestuosa aut serena talis perseverat dispositio per 37. dies. Capra oritur per aliquot dies ante hybernum solstitium, & tunc sol divertit ad capricornium; fit hyemalis frigida constitutio. Ex quibus variis mutationum temporibus varii fiunt morbi, variaeq; eorum constitutiones, quae à Medicis ideo maximè debent attendi, simulque Astronomia, quae illos praescribit.

Probatur tertio ex Hippocrate, qui *libr. de locis, aere, & aquis, libr. de diata in Aphoristicis sententiis*, docet attendendas esse magnas temporum mutationes; praecipuè *lib. de locis, aere, & aquis* tenet, Astronomiam ad rem medicam plurimum conferre: quia una cum tempore immutatur ventriculus; & *lib. 1. de diata textu 2.* inquit: *Sed & astrorum ortus, & occasus cognoscere oportet, quo mutationes, & excessus ciborum, ac potuum & ventorum, & totius mundi, ex quibus sanè morbi hominibus oriuntur, observare sciat.* Ergò saltem in cura electiva astronomia Medicis congruit.

§. IV.

In cura urgentiori minus apparet utilis Astronomia.

Resolvendum tertiò: Quod in cura coacta ab urgentiori indicatione omittitur, quae ob astronomiam desumitur ab astris, eorumque mutationibus.

Probatur primò ex Galeno *lib. 1. ad Glauconem*, ubi docet, quòd ab eo quod magis urget, altero neglecto prosequenda est indicatio. Unde si urgeat necessitas mittendi sanguinem, aut purgandi, haec non omittenda ob indicationem aut contraindicationem ab astris, aut eorum immutationibus. Tum patet ex Hippocrate, qui turgente materia, statim eadem die docet propinare medicamentum purgans, ne si expectaretur astrorum mutatio periret aeger interim, & ut tenet Cornelius Celsus, ne pereat aeger properandum ad remedium: *Quia semel pereunti nulla remedia prosunt.* Et idem Hippocrates docet *Aph. 1. Quod occasio est praeceps, & lib. de locis in homine: Medicina brevem occasionem habet, & qui hoc novit illa stata & certa habet, & scit, quae consueta sunt; Non enim Medicina* (dixerat idem senex) *est veluti scribere.* Ex quibus docet statim utendum occasione, quia praeteriit statim occasio, & ideo *in epist.* dixit: *In omni re dilatio mala, pejus in medicina, in qua est vita periculum.* Unde licet in cura electiva possimus observare astrorum mutationes, & lunae quadrantes, & in illis cavere à remediis; non verò in cura coacta, in qua statim praeterit occasio, quod confirmat Moletius doctus Astrologus dicens: *Ubi necessitas urget, regulis Astronomicis minimè parendum est, ut si quis pleuritidem patiatur, & missio sanguinis non solum*

solum sibi utilis, verum etiam salutifera sit, tum etsi cælum hoc abnuit, secanda tamen est vena pro ægri salute; Ubi verò necessitas non urget, vel in illis operibus cælum accommodare possumus nemo sana mentis ignorat spectandum esse cælum. Tum Vallesius idem confirmat *lib. 7. controv. ult.* Ubi docet indicationem ab astris desumptam esse, reliquis minimam illisq; cedere, & superaddit. [Indicat ergo ut indicatio quædam, sed minima atq; cum quod ad reliqua attinet, nihil interest, ut hodie aut cras evacuare, attende tantisper, quatenus luna excesserit conjunctionem, si quid aliud urget, evacua, qui præcautionem magis petunt, quam curationem, ac perinde nulla re stante, medicum adeunt, quando illis licet commoditatem temporis præstolari; devitent in singulis æquinoctiis, & solstitiis denos dies, & reliqua omnia; sed qui decumbunt, rarò possunt minimæ huic indicationi tam multum temporis tribuere intermissionis auxiliorum, qui aliter facit, non caret, ut ostendimus temeritate; qui verò ita facit, neq; si hæ observationes merę nugæ sunt.] Eandem doctrinam docent Julius Cæsar, Benedictus & Zacutus; Sed Valeriola 6. *Enarrat. 2.* idem profert: *Quis* (inquit) *enim tam insanus est, ut si in gravi aut præcipiti morbo, vel secanda ægro vena fuerit, vel dejectorium medicamentum dandum; Luna verò vel in Geminorum signo posita; vel deliquium patiens, vel Saturno vel Marti opposita, vel soli conjuncta fuerit, quibus in affectibus mitti sanguinem Astronomi vetant, ab ea indicatione, quam morbis suggerit, desistat & non potius confestim sanguinem mittat, ægrumq; ab imminenti periculo liberet potius, quam observatis iis cursibus ægrum interim mori sinat.*

§. V.

Solvuntur fundamenta eorum, qui actiones inferiorum ab astris tenent necessitate provenire.

AD prima fundamenta Chaldæorumq; figmenta, qui sublunarium actiones tenent pendere ab astris necessariò simulq; sanitatem & morbos, constat, quàm falsa sint & contra fidem, in quos inquit D. Basilius. [Quod si instinctus, incitationesque ad libidines, cædes, odia, fraudes, & quidquid est hujusmodi inde nobis ingenerari, quæ ab astris, consentiamus, peccati causam in Deum, naturæ Architectum conferemus, tanquam is non tantum exigat, & probet scelera, sed impellat, & cogat ad ea impultricibus causis constitutis, atque in voluntatem directis, & adornatis.] Et D. Chrysostomus inquit: Quod si ab astris cogerentur fieri actiones sublunarium, & humanæ. Non est fides, non est Deus, non est virtus, non est vitium, sunt omnia frustra, omnia temerè agimus, & patimur, non est laus aliqua, non vituperatio, non est pudor, non turpitudinis verecundia, nullæ sunt leges, nullum judicium fore.

RESOLUTIO XII.

Utrum Medici munus sit morbos præcavere?

§. I.

Pars negativa aliquibus fulcitur fundamentis.

VIdetur, quod Medicus non tenetur morbos præcavere. Tum quia nequit præcavere, quin præcognoscat causas, & evitet illas. Sed pleræque morborum causæ sunt

sæ sunt contingentes, de quibus non datur scientia, plures dependent ex ægri voluntate, & indebito usu in rebus non naturalibus, quas nequit prævidere medicus, plures nec à medico, nec ab ægro possunt prævideri; nec vitari ut causæ externæ, quæ ab aëris mutationibus fiunt, quæ ab animi passionibus contingunt. Ex quo apparet quòd nec tenetur, nec potest medicus morbos præcavere ab iis causis provenientes. Tum secundo: Nec potest medicus prævidere morbos, qui suscitantur ex humoribus: non enim varias humorum dispositiones, quæ intus latitant cognoscit Medicus, ut valeat præcavere morbos, qui ex illis subsequuntur. Tum tertio, licet illas cognoscat non debet Medicus tentare curationem: *Quia multa nocent mota, quæ si non moverentur non nocerent.* Tum quarto; vel humores, quos vult medicus evacuare ad præcautionem sunt naturales, vel vitiati, si naturales non debet movere: quia ex Hippocrate. *Sana corpora difficulter ferunt medicationes.* Si vitiati corriguntur per commixtionem sanguinis, & commoti, & separati graves pariunt morbos. Tum quinto; docet experientia, quòd plures, qui in optima degebant sanitate sanguine misso, aut exercitâ purgatione ad præcautionem incidunt in graves morbos, ex quibus plerique moriuntur. Ergo medicus non tenetur ad præcautionem morborum: sed ad eorum curationem.

§. II.

Medicus non potest non aggredi præcautionem morborum.

Resolvendum: Medico incumbit præcautoria curatio. Sic communis medicorum assensus.

Probatur primò: ex Politicis Historicis ac Poëtis: nam Seneca reddit rationem præcautionum. Quia [quarundam rerum initia in nostra potestate sunt, ulteriora nos sua vi rapiunt; nec regressum relinquunt,] & ideo *lib. 1. de ira cap. 7. & 8.* docet: (Facilius est excludere perniciosa, quã regere, & non admittere, quam admissa moderari: nam cum se in possessione posuerunt, potentiora rectore fiunt, nec rescindi se, minuivè patiuntur: in primis finibus hostis arcendus est, nam cum intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit.) Et quod vitandum docet Ecclesiastes pro morbis vitandis. *Ante languorem adhibe medicum: longe enim melius, ac facilius morbus declinatur, quam admissus rejicitur.* Inde desumpsit Ovidius 5. Tristium,

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Et *lib. de remedio Amoris.*

Principiis obsta, serò medicina paratur.
Cum mala per longas invaluere moras.

Et iterum idem repetit.

Vidi ego, quod fuerat primò sanabile vulnus.
Dilatum longâ damna tulisse, morâ.

Confirmatque 3. *de arte amandi.*

Temporibus medicina valet, data tempore prosunt:
Et data non æquo tempore vina nocent.

Propertius assentitur eidem:

Helleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas; venienti occurrite morbo.

Probatur secundò: ex nostræ facultatis alumnis, & Magistris. Galenus enim libros de sanitate tuenda scripsit, in quibus latissime

sime docet modum, quo possimus sanitatem conservare, futuros morbos prævidere, & ab illis sana corpora præcavere: & *lib. de sanguinis missione cap. 7.* inquit: *Rectè quidem & ab Hippocrate dictum est: quod illa, quæ præsentibus morbis faceremus, ea multò utilius, ac melius ipsis incipientib9, aut imminentibus antevertendis faciamus*, & *libr. de Constit. Art. medic. cap. 19.* & *lib. ad Trasybulum cap. 30. libr. de natur. facult. cap. 8.* idem testatur, & *libr. introduct.* inquit: *Quemadmodum navis gubernatori longe præstantius est antequam in tempestatem incidat, iter absolvere, quam periclitatum, fluctuantumque evadere; ita multò melius imminentẽ morbum præcavere, quam factũ curare.* Hæc ex Hippocrate didicit, qui *lib. 1. Prognost.* docet: Medicum debere uti providentia: hæc autem in cognoscendo, prædicendo, & præcavendo morbos. Et *lib. 6. Aphoris. 47.* inquit: *Quibuscunq; vena sectio aut medicatio convenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet*; Ubi præcautoriam docet curationem: inquit enim Galen. *in comment. Liquet; quod de eis, qui adhuc sani sunt, sed ægri futuri sunt nisi evacuentur*, & *lib. de arte* reprehendit eos, qui Medicum non citò convocant dicens: *Præoccupat enim morbus medicinæ opus, præoccupat autem propter ægrorum negligentiam, differunt enim, & coarctantur, atq; ubi jam à morbis ipsis apprehensi sunt, tum demum curari expectant.* Hic enim Hippocrates moram reprehendit in præcavendis morbis, quam in artis operibus reprehendit, *epistola ad Cratevam* dicens, *Ab omni arte aliena est procrastinatio, & præcipuè in medicina, in qua dilatio animæ periculum affert: Curationum verò animæ sunt opportunitates temporum: illarum verò cognitio artis finis.*

Probatur tertiò: Munus Medici ex Hippocrate, *lib. 6. Epidem.* est morbos *tutò, citò, & jucundè curare*: Sed nullus morbus potest curari tutiùs, quam qui præcavetur antequam sit, & vires acquirat; nec citius, quam antequam sit; nec jucundius, quam antequam actiones sensibiliter lædat; nec manifastet accidentia. Ergo incumbit medico morbos per præcautionem curare.

§. III.

Solvuntur fundamenta contrariæ opinionis.

Ad rationes primo adductas respondetur: Tum pro primo; quod licet non possit Medicus omnes prævidere causas; plures prævidere potest; morbos curare, qui subsequerentur ex illis: sic vitare solet morbos, qui subsequi possent ex indebito usu rerum non naturalium præscribendo debitum illius usum, sic & præcavendo alias causas ex quibus morbi timentur, qualiter Hippocrates purificando aërem vitavit pestem, quæ timebatur in Græcia. Tum pro secundo: quod Medicus per propria signa, quæ ex Hippocrate, & Galeno recipiuntur, potest cognoscere plenitudinem, & varias humorum cacochymias ex quibus morbi solent subsequi, & ipsos evacuare evacuando hujusmodi humores. Tum pro tertio: quod cognita causa morbi debet evacuari; licet enim contingat ex evacuatione relucere morbos, ipsi paulò post graviores supervenirent: quia, ut docet Galenus, *libr. de cibis boni & mali succi* plerumque, paulatim & clam pravi fiunt humores, ex quibus gravissimi & lethales fiunt morbi, quos non causat Medicus, sed præcavet uti saltem non ita lethales postea subsequantur. Tum pro quarto: quod in magna cacochymia

licet

licet pro aliquo tempore contemperentur tandem deteriores facti humores prorumpunt in immedicabiles morbos. Tum pro quinto: quod docet experientia, plures mori ex morbis ortis ab humoribus præcautione commotis; sed non moriuntur quia ex præcautione fiant, sed ex mala humorum dispositione à qua paulò post fierent, quod non contingeret, si prius facta esset præcautoria curatio. Et hi eventus docent necessitatem præcavendi cum tempore, cum non sufficiat pro illis pro quibus fit occasione transacta.

SECTIO V.

De correctione vulgi errorum in medicinam qui communiores sunt.

CUM omnis homo appetat naturaliter scire, & unicuique insit propriæ conservationis appetitus, plerique homines appetunt remediorum cognitionem, & usum; non attendentes, quod, (ut inquit Plato *in Dialogo de Phædro*) insani sunt, qui judicant prodesse remedia, nisi sciat applicans occasionem, quos, quibus, quando, quamdiu sint amplicanda, quibus neglectis se tradunt cuicunque remedium offerenti, quia ut inquit Plinius: *Cuilibet dicenti se esse medicum, statim creditur, cum tamen nulla in re peccatum sit gravius.* Hinc exorta est varia remediorum acceptio: quæ vulgus seu abusus recepit, quibus ægri utuntur sine medico, sine ratione, sine eorum examine, aut cognitione temporis, occasionis, aut morbi, pro quo possunt prodesse, ex quorum usu varii proveniunt errores in salutem, & vitam ægrotantium, quos primus Primorosius conatus est referre; & nos aliquos conabimur saltem corrigere, ne eorum abusus irruat in medicinam, & illius valeat imminuere præstantiam.

RESOLUTIO I.

Utrùm lapis Bezoar quibuslibet possit semper offerri à vulgaribus sine errore.

§. I.

Vulgi error in illo unicuique offerendo ponitur.

LApis ex Bauhino dictus Bezoar, Belzaar, Belzahard, Bechalzehar, Bedezahar, Badzahar, Albezahar, Bezahar, Bezarad, Bedezarahat, Bezachar, fuit Græcis, & antiquioribus ignotus, notus Arabibus circa annum 960. iterum oblitus tandem, ab Indis cognitus abiit in usum: nec solum apud Medicos, sed & apud vulgares omnes, qui contendunt, cunctis esse proficuum, in omni tempore, in omni ætate, in dosi, in quovis morbo. Quibus favet tum primo Avicenna, *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4. *& lib.* 4. *Fen.* 6. *tract.* 1. *summa* 2. *c.* 1. Ubi inquit, quod Albezaar, & Theriaca sunt medicinæ, quarum proprietas est ut conservet sanitatem, & virtutem in Spiritu, & ut ex eis expellat nocumentum veneni à se. Tum secundo: Quia omnibus resistit venenis. Tum tertio: quia est medicamentum Alexipharmacum, & Alexetericum, ut tenet Cardanus *lib.* 2. *de venenis* 14. Et ideò omni tempore veneni enervat vires, & illius inhibet in corpore productionem.

ctionem. Tum quartò: quia ut tenet *Scaliger, exercit.* 184. Bezahart, interpretatur vitam conservans. Ex quibus apparet unicuique, & omni tempore esse illius usum utilem.

§. II.

Error est vulgaris communis modus utendi indifferenter lapide Bezaar.

Resolvendum: Quod communis modus, quo lapide Bezaar sine omni methodo utuntur vulgares, est error.

Probatur primò; Nam ut tenet Paræus, *lib.* 20. *cap.* 36. cum Alexiteria diversis polleant viribus: & qualitatibus nequeunt æqualiter omni adaptari veneno, & ideo nec omnibus convenire venenis potest unus Bezaar. Galenus enim inquit quòd ea quæ deleteriis adversantur, nō mediocri noxa adversantur ægris, ut Cæsar Benedictus deducit, & Averroës judicat, quod Bezaartica juvant, si sint venena cui opponantur, sin minus, nocent. Paschalius *lib.* 1. *de curand. morb. cap.* 8. inquit: *Theriaca Magna veneno affectos curat, & sanos veneno afficit.* Et potius confirmatur hæc doctrina ex Averroë, *libr.* 5. *Collect.* 13. §. *Et ista medicina Bezoartica non curant, nisi recipiant cum est in corpore dispositio venenosa facta a veneno, & tunc dant corpori unam virtutem, quæ est contraria virtuti veneni, & sic curatur venenum quasi per accidens: præterea quando comedit illas homo sanus sunt sicut venenum*: & infra reddit causam: §. *Et causa quare Bezoar occidit sanum, non est nisi quia non habet prodesse, nisi quando in corpore est dispositio venenosa.*

Probatur secundò: Lapis dictus Bezoar multiplex ac diversus est, & diversis pollens viribus, prout ex diversis generatur animalibus, aut sine illis ex mineralibus fit. Ergo error est vulgarium utentium indifferenter lapide Bezoar sine ejus distinctione, & cognitione. Probatur antecedens. Tum ex Scaligero contra Cardanum *exercit.* 153. *num.* 7. qui asserit, quod lapis Paxar dictus, qui Bezarticus est, oritur in capite animalis, solerque vocari Bulgolda, sicut Schenckius etiam refert alios lapides oriri in capite Ganaricinædi piscis, in Tuburionibus, in capite Rubetarum seniorum, in ventriculis Lacertarum, quæ dicuntur Caymani, in capite Draconis, in capite testudinis, in ventre hirundinum: in ventriculo Galli, in Cyprino, & percâ piscibus. Et ut tenet Fumanellus, in capite Aspidis, dum cauda deligata suspensus, & vase aqua pleno subjecto lapidem vomit: qui confert tanquam pestis Alexiterium, ut tenet Bauhinus, & de reliquis iis lapidibus contra venena esse prædicant authores. Ex quo apparet: quod non debet indifferenter præscribi lapis Bezoar, cum ii lapides cæteri Bezaar etiam dicantur. Tum lapidem Bezaar metallicum habemus, sicut sunt adamas, & rubini in venis terræ generati, ut refert Andreas Bullmensis, *libr. de lapidibus*, quem sequitur Gesnerus, *lib.* 1. *de quadrupedibus cap.* 3. & Monardes, *lib.* 1. *de Bezoar lapid.* Serapio: *lib. de temperamentis simplic. cap.* 386. inquit: *Et minera ejus est in terris Syri, & India, & in terris Orientis*; & licet aliter interpretetur, saltim Rabbi Moyses, *libr. de venenis tract.* 1. *cap.* 3. meminit alterius lapidis Albezaar mineralis reperti in Ægypto: inquit enim: *Verum Bezaar minerale est lapis in Regione Ægypti in rupibus ejus repertus plurium, & diversorum colorum, de quo priores in*

res in libris suis asserunt multa mira. Avicenna, *lib.* 4. *Fen.* 6. *tract.* 1. *summa.* 2. *c.* 1. meminit alterius lapidis Bezaar instar aluminis, quæ est Alexipharmacum contra napellum, cujus etiam meminit Cesalpinus, *in praxi cap.* 20. §. *Bezoar principale remedium contra napellum, & Medicina de Moscho, & algeduar, id est Zedoaria ex Bezoar illud præcipuè genus, quod filamenta habet, & alumen scissibile.* Tum Saxonia *lib. de Plica* meminit Bezoaris mineralis, & est quasi terra lemnia, colligitur in templo Sanctæ Virginis à Vico Sacro in Urbe Montisregali, quæ prodest contra venenosos ictus animalium: contra pestem: contra dissenteriam, & venenosos morbos. Tum datur lapis Bezoar ex cervi lachrymis condensatis, qui serpentes devorat, dum in aquis consistit fusis, & in lapidis duritiem concretis, ut refert Bauhinus ex plurium opinione; ex quib. deducit, quod hic lapis substantia est durus superans cornu duritiem, cum lævitate, & splendescentia, latus forma, in pyramidem desinens, rotundus qua parte prominet. Poncetus *lib.* 2. *de venenis cap.* 11. & Gesnerus, *libr.* 1. *de quatrupedibus cap. de Cervo* tenent, quod est coloris citrini splendentis, odoris vini, & quantitatis sicut avellana aut nux: Encelius tenet, quod fiunt etiam coloris citrini pulverulenti, & subvirides: has conditiones confirmat Scaliger, *exercit.* 112. Poncetus, *lib.* 2. *de venen. cap.* 11. hunc lapidem tenet Alexipharmacum esse in omnia venenorum genera: Sic Gesnerus & Henricus Abra *lib.* 1. *de venenis c.* 2. Scribonius, Largus, & Heurnius hunc lapidem ex lachrymis cervi negant dari, ut tenet Bauhinus, Cardanus, *libr. de subtilitate.* Fallopius *de Peste.* Viutichio, & Reusnerus *de Scorbuto*, Cæsalpinus *lib. de metallis.* Ruffi *in Pharmacopæa reformata*, sed dari admittunt ex eodem, Evax *lib. de lapidibus.* Pandectarius *cap.* 377. Avenzoar *in Theisir.* Bellunensis, *in indice vocabulorū Arabicorum Avicennæ,* Poncetus, *lib.* 1. *de venenis*, Agricola Heu Abra, *lib.* 1. *de venen.* 2. Amatus *in Dioscoridem libr.* 2. *cap.* 33. Encelius 3. *de lapid.* 49. Scaliger *exercit.* 112. Langius *in epistola,* Schenckius *lib.* 7. Fumanellus *de peste*, Mercurialis *lib.* 3. *de excrem.* Sarracenus *de Peste.* Saxonia *de plica*, Heurnius *de Febribus.* Tum Crato, Encelius & Jordanus tenent præter lapides in oculis Cervi genitos, dari alios genitos in Cervi corde, in ventriculo, in intestinis, quem Bezoar vocant aliqui, ut tenet Crato, 2. *epistol.* 160. & Bauhinus, inter Alexeteria poni debere tenet, præcipuè lapidem extractum ex Cervi corde. Tum Gesnerus, & Job, Georgius Schenckius tenent, quod capræ Alpinæ, quas Plinius Rupicapras vocat in naribus generare pilos oblongos trium digitorum transversorū longitudine cum grato odore, pondere leves, quibus uti solent in pulvere pro morbis malignis. Tum Jordanus 2. *de Pestis Phænom.* & Crato referunt de lapide in æquo reperto in ventriculo, quem Vicarium esse lapidis Bezoar judicant, & Bonzius idem judicat de generatis in homine.

Præterea est lapis Bezoar à recentioribus cognitus, & communiter usitatus, ab Arabibus descriptus ab Indis delatus; qui creatur in animali simili Cervo, & Capræ, & est duplex, alter orientalis, qui defertur ex India, Perusia, China, Ægypto, Catheja, alter occidentalis, qui fertur ex America, & Peruvia, uterque ex Capricervis genitus; Lapis Bezoar Peruvianus, seu occiden-

talis,

talis, ut inquit Petrus de Osma reperitur in montibus Peruvianis tantum: ibi enim tantum dicit reperiri animalia, in quibus generatur. A Costa tenet reperiri in aliis etiam Provinciis vicinis, in quibus tenet generari in Capricervis, & in aliis diversis animalibus, in ipsis, ut tenet Boëtius, Osma, & Monardes est quoddam receptaculum ad Indum Fasciæ constans villosa carne longitudinis duorum palmorum ipsi ventriculo parte interiori adhærens: in hoc generantur ex salutiferis herbis, quibus pro pastu utuntur: differunt ii lapides juxta animalia in quibus fiunt, & juxta loca in quibus degunt: viliores sunt si animalia pascantur in planis: majoris pretii, si degant animalia in montibus: differunt etiam magnitudine, forma, & colore.

Lapis Bezoar orientalis dicitur nasci ex animali Pazan, de quo inquit Garcias esse genus hirci. Amatus vocat Capram Indicam: Monardes Capram Montanam, vel Cervicapram. Baccius vocat Capricervum; vel Capram Sylvestrem. Acosta vocat Guancum, & Vicugnem, vel Turacam: est hoc animal simile cervo magnitudine, & agilitate, ipsumque imitari tenet Acosta *lib. 4. histor. Indicar.* dicitque reperiri hoc animal in variis Indiæ Orientalis Provinciis, in Persia, quam maximè, & in Goam & Cochin ex Regno Syam in Ormuz, in Insula Bacarum, in Arabia fit in ventriculo animalis, seu ursa, de qua diximus fieri in Peruvianis animalibus materiam lapidis esse judicant: aliqui esse ab animali devoratas salutiferas herbas, quibus vescuntur deservientes ad reprimendos veneni impetus. Sed Boëtius ex solo succo herbarum aromaticarum tenet, quibus pro pastu utuntur hæc animalia: Sic tenet Libavius, & Manlius ad Cratonem: evadit lapis forma diversus ac colore, quandoque ex viridi nigrescit, ex atro virescit, vel nigrescit virore subruffo, aut colore herbaceo nigrescunt hi lapides, vel fiunt cinericii vel coloris Oleastri, vel coloris fulvi ad fuscum tendentis & castaneæ colorem æmulantis: Cardanus dicit esse coloris cinericii rubiginoso mixti cum splendore, ut quasi gemma videatur; Ergo lapis Bezoar diversæ est naturæ, virtutis, & usus, & non potest sine errore præscribi à vulgaribus quibus hæc omnia innotescunt.

Probatur tertiò: Adhuc si vulgus utatur solo lapide Bezoar occidentali, qui præstantior judicatur: vel est adulteratus, vel nullum præstat auxilium pro morbis curandis: Ergo non sine errore à vulgaribus præscribitur.

Probatur prima pars: Quod scilicet sit adulteratus fundamentali ratione à Primorosio. Joanne Baptista Cortes & aliis: nam apud Persas, vel Orientalis regionis Proreges venditur verus per centũ aureos: apud nos hos lapides viliori pretio vendunt mercatores: qui ex illis longinquis regionibus eos adducunt. Ergo credendum, quod adulteratos lapides non veros advehũt lucri causa, & ideo Vallesius *lib. 4. Meth. c. 2.* inquit, vereri, an falsi sint omnes lapides Bezaar, cum tanta sit errorum copia & Garcias dicat tanto in pretio apud Indos, ut ferantur omnes ad Regem illius Regionis, qui illos nemini confert, nisi Magnatibus, ob summam æstimationem, superaddit Acosta in paucis animalibus reperiri, & Monardes, quod animalia in quibus sunt, non capiuntur, nisi cum magno periculo, & difficultate. Serapio asserit suo tempore multos lapides repertos similes Bezaar, &

inutiles ad illius effectus. Bauhinus nullos veros lapides Bezaar inveniri comprobat ex Augenio Mathiolo, Serapione, Rhasi, Baccio asserentibus arte confici ab Arabiae habitatoribus, qui ex illis à Mercatoribus emuntur; & Monardes, *lib. 2. simplic. cap.* 34. inquit tam multos adulterinos lapides trahi, ut ex centum vix denos legitimos inveniamus: quod confirmant Sylvaticus, à Costa, & Saxonia *lib. de plica & peste*, inquit: si lapis reperiatur probatus etiam mihi probatur: Sed ob illius defectum, asserit parum fidendum esse in usu lapidi Bezaar, superaddit, quod apud Senatores venetos vidit aliquos lapides Bezoar donatos à Religiosis deportantibus illos ex Indis, qui asserebant, vidisse illos extractos ab animali: nec tamen in horum usu aliquos expertus est effectus ex eis, qui ex illis promittuntur. Cortes *in Miscellaneis Decada* 8. inquit: *Soleo ego in praxi respicere hujusmodi lapides, qui si veri sunt, (quod mihi rarissimè contigit) summo mane offero*, & infra: *Tanta est auri cumulandi omnibus innata cupiditas, & praesertim pravis hominibus, ut videntes in tanto pretio, & tanta veneratione haberi lapidem Bezoarticum omni ingenio curaverint imposturis quibusdam, multisq; modis adulterare eum, & cujus quidem impostura, & falsificatione facilè contingit illius usum inutilem prorsus, imo periculosum reddi: proindi omnes Medicos, omnes admoneo eos praesertim, qui tam faciles sunt ad lapides hosce probandos, ut maximè intenti sint, & omnibus eos vendentibus non planè confidant, ne pro bono veroque lapide Bezoar in agrotantium maximũ detrimentũ falso utantur.* Ex quo apparet cum quanto errore illo utantur vulgares. Tum quia falsus lapis Bezoar adhuc ab ipsis Mercatoribus difficulter distinguatur à vero ob imposturas Indorum, licet enim ut tenet Acosta conficiant illum ex creta cineribus testarum Ostrearum, sanguine sicco, & lapidibus Bezaar subtiliter contusis, & quodam liquore illis cognito incorporatis, *ita tamen* inquit, *lib. simplic. cap. 60. artificiose conficiunt, ut etiam exercitatissimi lamina externa inspecta decipiantur*, & nisi frangantur à vero & naturali non possint distingui, & ideo Clusius & Fragosus tenent Mercatores tenuere quòd emptores periculum faciant ad emendum lapidem: distinguere docent: ut Authores tenent, quòd qui habent formam renis, sint falsi. Monardes si non sint splendidiores laminae interiores, Sylvaticus, si asperiores sint interiores tunicae, & splendore destitutae esse falsos. Lacuna veros judicat lapides Bezaardicos, si leves, splendentes, squammosi, & pluribus squammis compositi, & posteriores sint splendidiores, & magis friabiles sic Paraeus & Jordanus, Monardos veros agnoscit, quia ultima lamina habet cavitatem in qua est pulvis: Fragosus requirit in illa paleam. Acosta, quod in cavitate sit pulvis, palea, seu herba, licet Saxonia ex palea inferat falsum esse lapidem; Bonzius, si lapis si lingua humectetur; & calci applicatus viridi colore tingat, tenet quod sit verus. Alii si contractus manibus lapis aëris ore inflatur, & non penetrat judicant esse verum. Alii allidunt lapidem dentibus anterioribus, & si lapidis sonum habet verum esse judicant. Alii acum candelae calefactum lapidi applicant, & si infigatur est falsus, & si mollificetur, sed quia falsificare lapides, & cautelis se opponere Indi didicerunt, ad lapides comprobandos

dos utuntur Mercatores venenis in animalibus, & præbent lapidem, quem falsum comprobant, si pereant animalia, vel filum inungunt cum toxico hispino, & transmittunt cum acu per partes animalis sanguineas, & si lapide liberatur assumpto, lapis verus judicatur, ut Bauhinus deducit ex Clusio, Fragoso, Cæsalpino, & aliis qui tenent venditores non admittere hanc comprobationem, licet reliquas non refugiant; quia ut inquit Cortesius cognitio veri lapidis adeò est difficilis, ut quamvis plerique de ea scripserunt; nihil tamen certi, nam impostores ea accuratè omnes veri Bezaar conditiones imitantur. Josua Ferrus plures alias proponit notas, quibus veri lapides Orientales, & occidenrales distinguantur à falsis, tenetque omnino imitari naturales lapides, ita ut non possit distingui nisi præcipuè in magnitudine: nam falsos judicat, si excedat duas uncias. Concludit tandem Cortesius cum Sylvatico, nullam notam ex supra appositis esse certam, redditque plures rationes, ipsumque dicentem: *Atq; tandem quoniam in veris dignoscendis lapidibus Bezaar, & imposturis circa eos factis deprehendendis certò caremus signo.* Ergò errant vulgares hæc ignorantes dum sine delectu omnibus, & pro omni morbo offerunt lapidem Bezaar.

Præterea probatur secunda pars probationis, quod lapis Bezaar nullum præstet auxilium pro morbis venenosis, pro quibus sólet offerri ex Vallesio citato, *lib. 4. Meth. cap. 2.* Ubi hujus lapidis nullas agnoscit vires, nec Massarias *lib. 7. Praxeos cap. 24.* nec Manlius, qui cum Terentio clamat. *Magna res est, clamant omnes, magna certè; sed certi nihil, & tamen non est nihil*; nec Saxonia, *lib. de febribus. cap. 37.* dicens: Veneriis maximam copiam lapidis Bezaar consumpsisse, nec egregiam operam sensisse aut scire, fuisse sanatos plures, quibus exhibuit, sed ille non retulit in lapidem, nec Sylvaticus, qui nec ratione, nec experientia affirmat, posse comprobari, quod lapis Bezaar sit utilis, nec Rulandus; qui *lib. 6. de ungarica lue,* hunc lapidem nullum fructum afferre testatur, quod testari experientia comprobant Ludovicus Guintos quosdam permittente Carolo Rege Francorum venenum assumpsisse refert, & usos Bezaar lapide, sine ullo commodo ex illo mortuos fuisse, sicut & nos experimur deleteriis morbis oppressos, nullam ex illius usu percipere juvamen. Ergo non sine errore indifferenter in omnibus morbis, & subjectis, hoc utuntur lapide vulgares.

Probatur quartò; licet verum haberemus lapidem Bezaar: nec est definitum quibus competat; nec in qua dosi. Ergò vulgares non possunt sine errore illum exhibere.

Probatur prima pars. Quod scilicet non sit omninò determinatum quibus competit. Persæ, ut tenet Acosta, quibuslibet convenire bis in mense judicant. Ormuz Incolæ, ut tenet Bauhinus in mense Martio, & Septembri corpore purgato illo utuntur per quindecim continuos dies. Eustachius Rudius, *lib. 2. de morbis ocultis cap. 4.* inquit: quod si Bezoarticum sumatur ab aliquibus parum venenatis in magna quantitate occidit, quia sic agit in corpore sicut in venenum ob vehementem actionem etiam redditur venenum. Cortesius negat lapidem Bezaar convenire corporibus sanis ad præservationem veneni,

neni, *Decad.* 8. *Miscellanear.* quia operatur à tota substantia per alexeteriam virtutem contra venenum, cum hæc sit qualitas vehemens corruptiva veneni, corrumpet nos in sanitate. Sylvaticus recusat exhiberi febrientibus dum materia non est cocta, quia intempestive movet sudorem, si lapis est orientalis: ventrem, si occidentalis. Amatus in febrium paroxysmo exhibet; Augenius negat dari in febribus putridis, & in omnibus morbis, quia nequit cum omnibus antipathiam habere. Montanus saltim in malignis febribus admittit. Sylvaticus condemnat lapidis Bezaar usum in febribus puncticularibus, licet approbet Boëtius in statu febrium dari debere; tenet Bauhinus cum aqua acetosæ. Tum nec eandem dosim præscribi ab omnibus: patet, nam varias præscribit Cortesius: plures Bauhinus refert ex variis authoribus, ut supra diximus in majori quantitate: plures tenent lapidem Bezaar fieri venenum. Garcias *libr.* 1. *cap.* 45. reprehendit aliquos, qui propinare audent triginta grana Indica. Ormuz propinare grana tria, Cardanus unum granum præscribit: Jordanus ab uno ad decem. Bardus à quatuor. Rulandus sex grana præscribit. Arnoldus duodecim grana. Richard, timet dare ultra decem grana. Mercurialis permittit dragmam sumere, Sylvaticus adhærens Serapioni duodecim grana proportionatam dosim judicat, hac variata juxta naturam, sexum, aut ætatem, cui magis assentiendum: licet Ferrus asserat, non habere lapidem Bezaar aliquam qualitatem impedientem, ut non possit securè dari in quacunque quantitate; nec proprietatem: ideo, asserit sæpè dedisse quantitatem unius unciæ, quem refutat Cortesius, & asserit utiliorem dosim esse à septem ad quindecim grana. Ergò tum non sit definitum, quibus competat, nec in qua dosi, nec apud vulgares notum, non possunt sine errore quibuscumque, & in omni tempore offerre lapidem Bezaar, adhuc si ipsum verum haberent vulgares.

§. III.

Solvuntur rationes suadentes ad hunc errorem.

RESpondetur: Tum pro primo. Quod Avicenna docet, quid verus lapis Bezaar & Theriaca possunt juvare, si à doctis Medicis præscribantur, cognoscentibus, quos, quibus, & quando debeant præscribi, non tamen si præscribatur ab ignorantibus quidquid requiritur ad hujus lapidis exhibitionem. Tum pro secundo. Quod debet cognosci; an sit lapis verus, quod talis adhuc non omnibus venenis opponitur; nec in quavis quantitate, nec æquali dosi, in omni ætate, tempore, sexu, aut veneni intensione. Tum pro terio: Quod eo ipso quod uni opponatur veneno, nequit illi opponi, quod habet contrariam qualitatem deleteriam, & adhuc ad oppugnandam eam, cui opponitur, requiruntur plura, quæ vulgus ignorat in ejus exhibitione Tum pro quarto: Quod etiam alimentum conservat vitam, & nisi sumatur quod sit utile in debita quantitate, & debito tempore, causat morbos, & nullius est utilitatis, & in aliis mortem inducit.

* * *
* *
*

RESO-

RESOLUTIO II.

An errent vulgares, qui viperas conantur excludere ab usu Medicinæ?

§. I.

Proponitur, quod vipera nequeat esse ex usu Medicis.

SUb serpentibus ex vipera, sic dicta ab aliis, quod magnâ vi pariat: ab aliis, quia vivum fœtum parit, & non ova; & juxta hanc denominationem viperæ possunt dici Aspis, Sepa, & Amodites, & angues, ex quibus fit Theriaca: de iis agimus, inquirentes: An sint Medicis ex usu? Vulgares enim perterriti eorum lethali sævitiâ, virtuteque venenosâ, qua homines interficiunt, omnino lethiferas eas judicant. Et videtur savere huic assensui Conditor omnium rerum Deus, qui in prima Genesi inimicitias posuit inter hominem & serpentem: legemque imposuit serpenti, ut insidiaretur hominis calcaneo: homini vero, ut illius contereret caput. Ex quo apparet, quod nullam homini possit afferre utilitatem. Tum secundo: Julius Cæsar Benedictus contendit probare. Quod secundum omnes sui partes venenosa gaudeat, deleteriaque qualitate: nam cum sit proprietas ab ejus forma orta, & forma sit in omnibus partibus in omnibus debet resultare deleteria qualitas. Tum tertio: quia innata est viperæ antipathia cum homine, ita ut Ælianus afferat: quod si illa saliva hominis aspergatur præcipuè in ore, occiditur, & sibilus viperæ aborsum causat, & ejus occursus, quod demonstrat innatam antipathiam, ob quam homini inutilis semper debet esse, & nociva. Tum quarto: Quia venenum innatum habet in felle quod ad gingivas, & dentes emittit, & post mortem in dentibus retinet, & mortem visæ sunt inducere. Ex quo apparet: quod viperæ carnes etiam post mortem possint esse venenosæ. Tum quinto; ex Avicenna, de viperæ veneno, qui inquit: *Egreditur ex loco duorum dentium, aut plurium sanguis, deinde virus fervens, & fortasse incipit aquosus, deinde spumosus: deinde ut ærugo æris, dolet locus, posteà apparet apostema calidum, rubeum habens bothor, & vesicas, sicut in adustione. Deinde apostema fit viride, viscera inflammantur; in corpore apparet rubedo cum rigore, deinde sudor frigidus, & corruptio coloris urgentis ad viriditatem, fit commotio vertiginis, frequentia anhelitus, nausea, & singultus cum vomitu humoris colerici. Accedit difficultas urinæ, gravatur caput cum fluxu sanguinis narium.* Ex quibus apparet: quod viperæ temperamentum sit calidum in quarto gradu, & ideo omnimodæ adustionis inducit accidentia: & ideo Galenus cum Dioscoride, *libr. 1. simplic. medic. facult.* idem affirmat. Ergo ratione venenosi temperamenti semper viperæ carnes sunt venenum homini, & nunquam possunt esse medicamentum.

§. II.

Proponuntur angues, qui suctu, & lambendo morbos sanare possunt, & usus medicamenti ad extra.

REsolvendum: Quod viperæ ad extra applicatæ juvant pro salute hominis.

Probatur ex Historicâ enarratione Bartholinii in historiis Anatomicis, *Centuria 2. historia*

ex D. Chrysostomo, *lib. de sacerdotio*, ubi laudat Medici prudentiam, qui ægro renuente in febre ardente, bibere aquam, quia vino erat deditus, fecit ollam concoqui cum vino confectam:ut æger odoris simulatione, vinum esse crederet aquam, cum qua ipsum ad sanitatem reduxit, Tum simulationem in aliorum utilitatem vidimus in sacris literis, vel simulationem veritatis; Abraham simulans Saram esse uxorem, dixit esse sororem, *Genes.* 20. Samuel 1. *Regum* 16. cum in aliud veniret dixit venire ad sacrificandum. David 1. *Reg.* 22. cum à Saüle insidiaretur dixit ab ipso insidiari. Judith historia, & aliæ idem demonstrant. Tum D. Augustin. *lib. de mend. cap* 22. inquit: *Omne mendacium est peccatum*, etiam quod fit pro salute aliorum. Et de hoc dicit, *peccatum ergo est, sed veniale quod benevolentia excusat*, & ob istam operatur Medicus quid potest, ut inquit Michaël Ayala.

Prosit ut ægrotis medicamen nihil dedecet artem;
Id fiat salva religione modo.

Tùm patet ex communibus Medicorum operationibus, qui in curandis ægris, si ad illos sit necessaria simulatio: vel sæpè mendacium iis utuntur, inquit enim Francus *q.* 12. quod licet medico fallere ægrotantem propter illius salutem. Sic enim antiquiores exercuerunt. Galen. *lib. 6. Epidem. comment.* 2. inquit. *Nec tamen magnopere mentiaris, salutem polliceri tentato, non ut mentientes apertè faciunt.* Arethæus *lib.* 3. *de caus. cap.* 1. sic, *jucundis citra noxam ægro concedendis ipsoque decipiendo medici virtus, atque excellentia dignoscitur.* Tum demonstrant [illegible] fallendi ægros variæ historiæ ill[illegible], qui sic curati sunt, præcipuè ex melancholicis quorum depravatæ imaginationes, non potuerunt reduci nisi mendacio, & fallaci curatione sagacique medici artificio, quarum mentionem fecerunt varii; sed præcipuè Quercetanus in diætericone, quidam qui credebat habere nasum magnitudine uvæ, curatus est accõmodato naso ex bubuli hepate à quo paulatim scisso, & ægro cruentato, credidit ablatam nasi exuperantem magnitudinem & qui credebat habere in ventriculo serpentem: curatus vomitorio, & serpente illo inciso injecto in pelvim. judicante vomitu rejectum. Qui judicabat caput non habere, imposito galero plumbeo resipiscit: qui se mortuum judicabat renuebat comedere, repræsentatis aliis mortuis comedentibus ausus est commedere. Qui ab amico credebat, sibi immissos duos dæmones, conficto Necromantico, utente variis circulis & ceremoniis, ac Characteribus, persuasus est à dæmonibus se liberari, & sic de aliis innumeris.

§. III.

Solvuntur fundamenta in principio proposita.

Ad primum respondetur: Zacutũ probare, quod Medicus non debet mentiri nocendi causa, non vero quòd non liceat cum sit sine dedecore, & ut curet morbos, & liberet ab illis simulare.

Ad secundum respondetur: Quod medici simulatione curare morbos contendunt plerumque, quæ in sacra pagina non omninò semper fuit damnata, vel quod si quando mentiri cogantur ad sanitatem conferendam ægro, excusantur, quia non mentiuntur nocendi, aut fallendi causa, sed benefaciendi, sicut qui mentitur ad vitandum

tandum stuprum, vel mortem alterius, quod peccatum quammaximè minuit D. Augustinus, sicut quod fit joci causa.

Ad tertium respondetur: quod Ethnici malitiam reprehendunt, non illud quod in benevolentiam proximi, conservationemque vitæ ordinatur.

RESOLVTIO XI.

Vtrùm Medicus dogmaticus debeat uti Astronomia, seu Astrologia?

§. I.

Proponitur Astrologorum, & Chaldæorum opinio.

CHaldæi, & qui ipsos imitantur Astrologi, ut tenet Torreblanca & Freytagius in hoc deciderunt fabulamentum, ut omnia quæ sub orbe continentur, contendant pendere à syderum dominio, omnesque rerum eventus, simul & humanas actiones pendere à syderum aspectibus, conjunctionibus, Cælorumque nutui obedire, & astrorum ac syderum; ab eorumque facie malefica, aut benefica fælices, aut infælices provenire eventus, simulque & morbos curabiles, aut incurabiles fieri à quibusdam astris maleficis, aut salutaribus: inter benefica ponitur Sol, Venus, Mercurius, inter malefica Saturnus, & Mars. Aveneste septem in Cœlis ponit gubernatores, & ab iis provenire salutem, mortem, vitam, morbos, & eorum eventus, ex quo subsequitur, quod Medicus indigeat Astrologia, & astrorum cognitione, prævideat morborum eventus, imò & juxta illorū diversitatem, aut conjunctiones, seu aspectus variet curationem. Sic *Bravo Disputatio Apologetica.* Crinas Massiliensis Medicus victum, frictiones, cucurbitulas, sanguinis missionem & quodvis auxilium non exercebat, nisi attendendo ad astrorum aspectus, & in tantam devenit opinionem & divitiarum affluentiam, ut postquam muros Patriæ ædificavit, omniū potentissimus permanserit. Prætereà ut tenet Freytagius. Astrologi tenent, quod fiunt morbi à determinatis planetis, ita ut à Saturno fiant quartanæ, lepra, scyrrhus, cancer, strumæ, melancholia, ulcera maligna, incubus, obstructio lienis, & jecoris, varices, hæmorrhoides hernia, uteri suffocatio: à Jove verò dicunt fieri cephaleam sanguineam, synochū ephemeram, anginam, pleuritidem, peripneumoniam phlegmonem, apoplexiam: à Marte tertianam, hæmitritæum, phrenitidem, maniam, hęmorragiam, cholerã, icterum, dissenteriam, erysipelatem, exanthemata, herpetes, carbunculos: à Sole febrem continuam, palpitationem cordis, à Venere ædema, priapismū, satyriasim, gonorrheã, insaniam ex amore, morbum Gallicum, à Mercurio vertigenem, linguæ vitia, tusses; à Luna epilepsiam, arthritidem, hydropem, paralysim, letargum, comma, catharrum. Præterea signis suos adaptant morbos. Arieti epilepsiam, aurium, narium, dentium, & oris dolores, scabiem, impetiginem, & pustulas. Tauro omnes affectus gutturis, & colli, anginam, scrophulas, & Geminorum morbos esse dicunt, qui fiunt ex sanguine in manibus, brachijs, & cruribus; Cancro tribuunt pruritus, lepram, deopilationem. Leoni morbos, qui fiunt in corde: & diaphragmate. Virgini morbos, qui fiũt in testibus, & abdomine. Ex quibus videtur, quod medicus sine eo quod sit Astrologus, & hæc omnia sidera cognoscat,

scat, & illorum influxus positiones & oppositiones, non possit veram exercere medicinam.

§. II.

Astrorum necessaria operatio non facit quod Medicus indigeat Astronomia aut Astrologia.

RESolvendum: Quod falso affirmant Astrologi, quod eventus rerum, actiones humanæ, salus aut morbus necessario proveniant ab astris & ideo quod Medicus necessario indigeat Astronomia, sic Torreblanca, Alexander de Angelis, Freytaglus & omnes Doctores Ecclesiastici.

Probatur primò: Si salus & morbus, vita atq; mors necessario & inevitabiliter penderent ab astris, nulla esset Medicorum operalio, cum nulla arte posset juvari infirmus, qui ab astris malevolis necessario occiditur, nec ejus auxilio indigeret æger, qui ab astris benevolis necessario esset sanandus. Ergo Medicus nec indigeret Astronomia, nec medicina, nec alia scientia, aut arte coadjuvante ad curandum.

Probatur secundò: Si morborum eventus penderent necessariò ab astris, & reliquæ actiones humanæ, auferretur à Deo potestas agendi, & operandi in hæc inferiora; ab hominibus liberum arbitrium, quo destructo destruitur hominis ratio: ab ejus operibus auferretur, quod sint bona aut mala; & omnes virtutes morales abolerentur. Ergo hæc necessitas operandi non est admittenda, cum opponatur fidei & rationi, nec ob illam Medicus Astronomia indiget.

Probatur tertiò: Si astris esset necessaria agendi facultas, & omnes regerent actiones, & ad ipsas cogerent, eodem tempore ab eisdem astris omnes simul operarentur eodem modo: eodem autem tempore alii peccant, alii virtutes operantur, & simul eodem tempore omnes sani fierent, aut morerentur ab eis operantibus astris; Sed alii fiunt sani eo tempore, quo alii moriuntur. Ergo nec astra necessario agunt, nec ideo astrologia est necessaria Medico.

§. III.

Aliqua in Astronomiam animadversio requiritur in medicina.

REsolvendum secundò: Quod in curia prælectiva requiritur in Medico aliqua in Astronomiam animadversio.

Probatur: Quia hæc est scientia quæ versatur circa cæli cursum, syderum motum, ortum & occasum, ecclipsim, aspectum, retrogradationem & alia quæ conducunt ad morborum mutationes, causas & curationes, estq; utilis & permissa illius cognitio, ut tenent D. Thomas *p.* 1. *q.* 115. *art.* 5. *contra gentes c.* 80. *&* 86. Suarez *de Religione lib.* 2. *c.* 11. Martinus del-Rio *lib.* 4. *Mag. c.* 1. *q.* 1. Mirandulanus singul. certam. *lib.* 22. 23. *&* 24. Et docet August. *epist. ad Januarium.* §. Non autem quisquam Sapiens arbitratur observatores temporum esse reprehendendos, quia dicunt, non proficiscendum hodie, quia tempestas exorta est, vel si qui forte alii naturales effectus circa motum aëris & humoris ad vitandas temporum qualitates ex syderum ordinatissima conversione notati sunt, de quibus dictum est cum conderentur, ut sint signa temporum, dies & annus.

Probatur secundò, ut docet Hippocrates *lib. de loc. aere & aquis,* Medicus quàm maximè debet attendere temporum mutationes per quas aër alteratur, & maximas ac di-

ac diversas acquirit qualitates, per quas corpora alterantur: in morbos incidunt, vel ab illis liberantur. Quod etiam docet Aëtius: & Ægineta inquit: *Verum ambiens nos aër temperamenta mutat, atq; pervertit, dum aut immodicè calidior aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Nam reliquis causis non omnes simul obnoxii sumus, nec per totum diem occursamur: aër autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur.* Necesse igitur, ut ad mutationes ejus juxta temperamentum ipsius conficiantur etiam animalium corpora, sed has mutationes docet Astronomia ex Solis, Lunæ, & astrorum mutationibus, ortu & conjunctionibus, ergo Medicus indiget astronomiæ adversione pro cura regulari.

Probatur minor: Sol enim quatuor anni tempora procreat, ver temperatum, æstatẽ siccam & calidam, autumnum frigidum & siccum, & hyemem frigidam & humidam: Sol & homo hominem generat: ex accessu aut recessu ad nos omnes plantas vivificat aut extinguit: omnes actiones auget, aut imminuit: in sublunaribus, & suis qualitatibus in corpore communicatis in causa est ut juxta illas coindicet, aut contraindicet remedia: Ideo Hippocrates *sub cane & ante canem difficiles judicat purgationes*: Luna terræ proxima maximè immutat corpora ob sui vicinitatem, & ob varias sui mutationes; præcipuè tamen humiditate præest: inquit enim Macrobius 7. *Saturnal* 16. *Sicut Sol, ut majoris caloris haurit humorem, sic lunare lumen, in quo non est manifestus calor, sed occultatus tepor magis diffundit humecta.* Plinius *lib.* 2. *cap.* 41. inquit; *Jam quidem lunari potestate ostreorum conchyliorumq; & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui.* Sunt variæ in ipsa mutatione per quaterniones, in quibus morbi augentur aut imminuuntur; præcipuè si ex humidis fiant humoribus, in pleniluniis & noviluniis ob varias in illos mutationes, & suscitata accidentia recusant Medici purgationem, aut sanguinis missionem. Avicenna *Fen.* 41. *cap.* 21. adhuc illius observat motum ad affigendas cucurbitulas; Sed ut ex Quercetano deduximus *tom.* 1. *Resolutionum Medicarum disp.* 1. *section.* 2. non parvæ fiunt alterationes, temporumque mutationes, ex aliquorum syderum & astrorum ortu & interitu; in 21. vel 22 die Martii, quo Sol Arietem ingreditur, & Pegasus equus mane exoritur, fitque æquinoctium vernum: Fiunt in aëre magnæ mutationes, simul & perturbationes ventorum. A die 18. 19. & 20. Aprilis, & aliquot post diebus Plejades sitæ ad oculum Tauri exoriuntur cum Sole, & cum sydus sit frigidum, refrigeratur aër, plusquam fuit in mense Martio: die 28. Aprilis oritur Orion cum Sole & Hyades circa primum Maji: Heliacæ oriuntur, causantque tempestates, & pluvias, magnasq; mutationes, dum prope solem consistunt. A die 7. Maji Plejades incipiunt exurgere mane, & Sol recedere à Tauri domo, ut transeat ad Geminos Amicleos; supervenitque calida temperies in aëre. A die sexto Junii post occasum Solis Arcturus occidit die nono: Delphinus emergit ante exortum Solis: Die 23. & 24. Orion mane incipit oriri, Sol Cancrum ingreditur, fit æstivum Solstitium: & ante ac post illud variæ fiunt mutationes & alterationes. Die tertio Julii totum astrum Orionis manifestatur ad Orientem, qui inceperat 24. die Junii, & cum illo variæ

stellae primae, secundae & tertiae magnitudinis: in quarta ejusdem mensis exoritur manè Procyon, seu canicula: Canis verò die 19. Sol ingreditur leonem, & ardentissimi fiunt dies Caniculares. Die 17. Septembris Arcturus oritur, magnas excitans perturbationes: die 19. exurgit Spica manè, quae aerem exagitat, & perturbat variosque parit morbos: die 20. Octobris, quo oriente sole Plejades occidunt supervenit aëris perturbatio, & circa finem ejus, & Novembris principium perspicitur Orion vesperi exurgere cum Sol occidit, & moratur in scorpione, inde tempestates maris. Die prima Decembris canis occidit matutinis horis, quae si tempestuosa aut serena talis perseverat dispositio per 37. dies. Capra oritur per aliquot dies ante hybernum solstitium, & tunc sol divertit ad capricornium; fit hyemalis frigida constitutio. Ex quibus variis mutationum temporibus varii fiunt morbi, variaeq; eorum constitutiones, quae à Medicis ideo maximè debent attendi, simulque Astronomia, quae illos praescribit.

Probatur tertio ex Hippocrate, qui *libr. de locis, aere, & aquis, libr. de diata in Aphoristicis sententiis*, docet attendendas esse magnas temporum mutationes; praecipuè *lib. de locis, aere, & aquis* tenet, Astronomiam ad rem medicam plurimum conferre: quia una cum tempore immutatur ventriculus; & *lib. 1. de diata textu 2.* inquit: *Sed & astrorum ortus, & occasus cognoscere oportet, quo mutationes, & excessus ciborum, ac potuum & ventorum, & totius mundi, ex quibus sanè morbi hominibus oriuntur, observare sciat.* Ergò saltem in cura electiva astronomia Medicis congruit.

§. IV.

In cura urgentiori minus apparet utilis Astronomia.

Resolvendum tertiò: Quod in cura coacta ab urgentiori indicatione omittitur, quae ob astronomiam desumitur ab astris, eorumque mutationibus.

Probatur primò ex Galeno *lib. 1. ad Glauconem*, ubi docet, quòd ab eo quod magis urget, altero neglecto prosequenda est indicatio. Unde si urgeat necessitas mittendi sanguinem, aut purgandi, haec non omittenda ob indicationem aut contraindicationem ab astris, aut eorum immutationibus. Tum patet ex Hippocrate, qui turgente materia, statim eadem die docet propinare medicamentum purgans, ne si expectaretur astrorum mutatio periret aeger interim, & ut tenet Cornelius Celsus, ne pereat aeger, properandum ad remedium: *Quia semel pereunti nulla remedia prosunt.* Et idem Hippocrates docet *Aph. 1. Quod occasio est praeceps, & lib. de locis in homine: Medicina brevem occasionem habet, & qui hoc novit illa stata & certa habet, & scit, quae consueta sunt; Non enim Medicina* (dixerat idem senex) *est veluti scribere.* Ex quibus docet statim utendum occasione, quia praeteriit statim occasio, & ideo *in epist.* dixit: *In omni re dilatio mala, pejus in medicina, in qua est vita periculum.* Unde licet in cura electiva possimus observare astrorum mutationes, & lunae quadrantes, & in illis caveré remediis; non verò in cura coacta, in qua statim praeterit occasio, quod confirmat Moletius doctus Astrologus dicens: *Ubi necessitas urget, regulis Astronomicis minimè parendum est, ut si quis pleuritidem patiatur, & missio sanguinis non solum*

solum sibi utilis, verum etiam salutifera sit, tum etsi calum hoc abnuit, secanda tamen est vena pro agri salute; Vbi verò necessitas non urget, vel in illis operibus calum accommodare possumus nemo sana mentis ignorat spectandum esse calum Tum Vallesius idem confirmat *lib. 7. controv. ult.* Ubi docet indicationem ab astris desumptam esse, reliquis minimam illisq; cedere,& superaddit. [Indicat ergo ut indicatio quædam, sed minima atq; cum quod ad reliqua attinet, nihil interest, ut hodie aut cras evacuare, attende tantisper, quatenus luna excesserit conjunctionem, si quid aliud urget, evacua, qui præcautionem magis petunt, quam curationem,ac perinde nulla re stante, Medicum adeunt, quando illis licet commoditatem temporis præstolari; devitent in singulis æquinoctiis, & solstitiis denos dies,& reliqua omnia; sed qui decumbunt, rarò possunt minimæ huic indicationi tam multum temporis tribuere intermissionis auxiliorum, qui aliter facit,non caret, ut ostendimus temeritate; qui verò ita facit, neq; si hæ observationes merę nugæ sunt.] Eandem doctrinam docent Julius Cæsar, Benedictus & Zacutus; Sed Valeriola 6. *Enarrat.* 2. idem profert: *Quis* (inquit) *enim tam insanus est, ut si in gravi aut præcipiti morbo, vel secanda agro vena fuerit, vel dejectorium medicamentum dandum; Luna verò vel in Geminorum signo posita; vel deliquium patiens, vel Saturno vel Marti opposita, vel soli conjuncta fuerit, quibus in affectibus mitti sanguinem Astronomi vetant, ab ea indicatione, quam morbis suggerit, desistat & non potius confestim sanguinem mittat, agrumq; ab imminenti periculo liberet potius, quam observatis iis cursibus agrum interim mori sinat.*

§. V.

Solvuntur fundamenta eorum, qui actiones inferiorum ab astris tenent necessitate provenire.

AD prima fundamenta Chaldæorumq; figmenta, qui sublunarium actiones tenent pendere ab astris necessariò simulq; sanitatem & morbos, constat, quàm falsa sint & contra fidem, in quos inquit D. Basilius. [Quod si instinctus, incitationesque ad libidines, cædes, odia, fraudes, & quidquid est hujusmodi inde nobis ingenerari, quæ ab astris, consentiamus, peccati caussam in Deum, naturæ Architectum conferemus, tanquam is non tantum exigat, & probet scelera, sed impellat, & cogat ad ea impultricibus caussis constitutis, atque in voluntatem directis,& adornatis.] Et D. Chrysostomus inquit: Quod si ab astris cogerentur fieri actiones sublunarium, & humanæ. Non est fides, non est Deus, non est virtus, non est vitium, sunt omnia frustra, omnia temerè agimus,& patimur, non est laus aliqua, non vituperatio, non est pudor, non turpitudinis verecundia, nullæ sunt leges, nullum judicium fore.

RESOLVTIO XII.

Vtrum Medici munus sit morbos præcavere?

§. I.

Pars negativa aliquibus fulcitur fundamentis.

VIdetur, quod Medicus non tenetur morbos præcavere. Tum quia nequit præcavere, quin præcognoscat causas, & evitet illas. Sed pleræque morborum cau-

 sæ sunt

sæ sunt contingentes, de quibus non datur scientia, plures dependent ex ægri voluntate, & indebito usu in rebus non naturalibus, quas nequit prævidere medicus, plures nec à medico, nec ab ægro possunt prævideri; nec vitari ut causæ externæ, quæ ab aëris mutationibus fiunt, quæ ab animi passionibus contingunt. Ex quo apparet quòd nec tenetur, nec potest medicus morbos præcavere ab iis causis provenientes. Tum secundo: Nec potest medicus prævidere morbos, qui suscitantur ex humoribus: non enim varias humorum dispositiones, quæ intus latitant cognoscit Medicus, ut valeat præcavere morbos, qui ex illis subsequuntur. Tum tertio, licet illas cognoscat non debet Medicus tentare curationem: *Quia multa nocent mota, quæ si non moverentur non nocerent.* Tum quarto; vel humores, quos vult medicus evacuare ad præcautionem sunt naturales, vel vitiati, si naturales non debet movere: quia ex Hippocrate. *Sana corpora difficulter ferunt medicationes.* Si vitiati corriguntur per commixtionem sanguinis, & commoti, & separati graves pariunt morbos. Tum quinto; docet experientia, quòd plures, qui in optima degebant sanitate sanguine misso, aut exercitâ purgatione ad præcautionem incidunt in graves morbos, ex quibus plerique moriuntur. Ergo medicus non tenetur ad præcautionem morborum: sed ad eorum curationem.

§. II.

Medicus non potest non aggredi præcautionem morborum.

Resolvendum: Medico incumbit præcautoria curatio. Sic communis medicorum assensus.

Probatur primò: ex Politicis Historicis ac Poëtis: nam Seneca reddit rationem præcautionum, Quia [quarundam rerum initia in nostra potestate sunt, ulteriora nos sua vi rapiunt; nec regressum relinquunt,] & ideo *lib. 1. de ira cap. 7. & 8.* docet: (Facilius est excludere perniciosa, quã regere, & non admittere, quam admissa moderari: nam cum se in possessione posuerunt, potentiora rectore fiunt, nec rescindi se, minuive patiuntur: in primis finibus hostis arcendus est, nam cum intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit.) Et quod vitandum docet Ecclesiastes pro morbis vitandis. *Ante languorem adhibe medicum: longe enim melius, ac facilius morbus declinatur, quam admissus rejicitur.* Inde desumpsit Ovidius 5. Tristium,

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Et *lib. de remedio Amoris.*

Principiis obsta, serò medicina paratur.
Cum mala per longas invaluere moras.

Et iterum idem repetit.

Vidi ego, quod fuerat primò sanabile vulnus.
Dilatum longâ damna tulisse, morâ.

Confirmatque 3. *de arte amandi.*

Temporibus medicina valet, data tempore prosunt:
Et data non æquo tempore vina nocent.

Propertius assentitur eidem:

Helleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas; venienti occurrite morbo.

Probatur secundò: ex nostræ facultatis alumnis, & Magistris. Galenus enim libros de sanitate tuenda scripsit, in quibus latissime

sime docet modum, quo possimus sanitatem conservare, futuros morbos prævidere, & ab illis sana corpora præcavere: & *lib. de sanguinis missione cap. 7.* inquit: *Rectè quidem & ab Hippocrate dictum est: quod illa, quæ præsentibus morbis faceremus, ea multò utilius, ac melius ipsis incipientib9, aut imminentibus antevertendis faciamus*, & *libr. de Constit. Art. medic. cap. 19.* & *lib. ad Trasybulum cap. 30. libr. de natur. facult. cap. 8.* idem testatur, & *libr. introduct.* inquit: *Quemadmodum navis gubernatori longe præstantius est antequam in tempestatem incidat, iter absolvere, quam periclitatum, fluctuatumque evadere; ita multò melius imminentẽ morbum præcavere, quam factũ curare.* Hæc ex Hippocrate didicit, qui *lib. 1. Prognost.* docet Medicum debere uti providentia: hæc autem in cognoscendo, prædicendo, & præcavendo morbos. Et *lib. 6. Aphoris.* 47. inquit: *Quibuscunq; vena sectio aut medicatio convenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet*; Ubi præcautoriam docet curationem: inquit enim Galen. *in comment. Liquet; quod de eis, qui adhuc sani sunt. sed ægri futuri sunt nisi evacuentur*, & *lib. de arte* reprehendit eos, qui Medicum non citò convocant dicens: *Præoccupat enim morbus medicinæ opus, præoccupat autem propter ægrorum negligentiam, differunt enim, & coarctantur, atq; ubi jam à morbis ipsis apprehensi sunt, tum demum curari expectant.* Hic enim Hippocrates moram reprehendit in præcavendis morbis, quam in artis operibus reprehendit, *epistola ad Cratevam* dicens, *Ab omni arte aliena est procrastinatio, & præcipuè in medicina, in qua dilatio animæ periculum affert: Curationum verò animæ sunt opportunitates temporum; illarum verò cognitio artis finis.*

Probatur tertiò: Munus Medici ex Hippocrate, *lib. 6. Epidem.* est morbos *tutò, citò, & jucundè curare*: Sed nullus morbus potest curari tutiùs, quam qui præcavetur antequam sit, & vires acquirat; nec citius, quam antequam sit; nec jucundius, quam antequam actiones sensibiliter lædat; nec manifestet accidentia. Ergo incumbit medico morbos per præcautionem curare.

§. III.

Solvuntur fundamenta contrariæ opinionis.

Ad rationes primo adductas respondetur: Tum pro primo; quod licet non possit Medicus omnes prævidere causas; plures prævidere potest; morbos curare, qui subsequerentur ex illis: sic vitare solet morbos, qui subsequi possent ex indebito usu rerum non naturalium præscribendo debitum illius usum, sic & præcavendo alias causas ex quibus morbi timentur, qualiter Hippocrates purificando aërem vitavit pestem, quæ timebatur in Græcia. Tum pro secundo: quod Medicus per propria signa, quæ ex Hippocrate, & Galeno recipiuntur, potest cognoscere plenitudinem, & varias humorum cacochymias ex quibus morbi solent subsequi, & ipsos evacuare evacuando hujusmodi humores. Tum pro tertio: quod cognita causa morbi debet evacuari; licet enim contingat ex evacuatione relucere morbos, ipsi paulò post graviores supervenirent: quia, ut docet Galenus, *libr. de cibis boni & mali succi.* plerumque, paulatim & clam pravi fiunt humores, ex quibus gravissimi & lethales fiunt morbi, quos non causat Medicus, sed præcavet uti saltem non ita lethales postea subsequantur. Tum pro quarto: quod in magna cacochymia

licet

præmium, quod adaptatur, & affertur illis ob suam beneficam occupationem.

Probatur, tum ex politicorum, Imperatorumque decretis, qui in jure Cæsareo sic decernunt *in l. enim Medicos. C. de Professoribus & Medicis.* Salarium honorarium de bonis communibus decernunt pro Medici benefica occupatione, qualis consignatur Politicis & Magistratibus. Tum sacra Pagina sic docuit: *Exod.* enim *cap.* 21. *vers.* 19. §. *Innocens erit, qui percusserit, ita tamen ut operas ejus, & impensas in Medicum restituat.* En qualiter in honorem curationis jubet Deus Medico restituere impensas: Et in *Ecclesiastico cap.* 3. docetur, deberi honorem Medico, & quod à Rege accipiat donationem, seu honorarium premium. Tum patet ita esse justificatum debitum honorarii præmii Medici, *ex C. de credit. c.* 4. *q.* 11. *n.* 1566. teneat, quod pro illo præferendus sit cunctis creditoribus, & ex textu *in l. Medicus, ff. de varia & extraord. cognit & ex l. Archiatri, C. de Profess. & Medic.* deducitur, quod Medicus non posit pacisci pro salute ægri: hoc enim esset mercenarium: bene tamen potest post sanitatẽ recipere, quod voluntarie offert sanus; quia quia hoc est honorarium. Ex quibus hæc deducit Zachias. *Dico cæteros omnes Medicos (Ministros inquam artis, Empiricos & Spagyricos) Physico excepto posse de mercede cum infirmis pacisci, eorum enim opera sunt servilia, non minus ac sunt opera aliorum artificum mechanicorum: nam & ipsa chirurgia, quæ cæteris supereminet mechanica est, nisi à Physico exerceatur.* Et paulò infra superaddit, esse contra omnẽ Physici Medici dignitatẽ pacisci, de dignitate n. Medici est, quæ dantur honorario modo recipere, non exigere ut docuit Soran, *in Isag. c.* 3.

Probatur secundò ex Hippocrate in preceptionibus dicente. *Nam si à mercede inchoaveris, conducit hoc universo negotio: ægroto siquidem cogitationem induces, quod ipso relicto abibis; Si verò non pacíscaris, quod ipsum negliges, & de quibusdam in rem præsentem non admonebis.* Ubi Hippocrates ponit casum, in quo judicat esse necessarium, quod Medicus paciscatur de honorario præmio pro ejus salute, dum scilicet diffidit æger de illius assistentia, & cum Medici confidentia, ut inquit Avicenna, plures sanet, quam plura remedia: quia ex Hippocrate ipso ille plures sanat, in quo plures confidunt: hinc est, quod in hunc artis finem, quod æger sanitatem ex confidentia assistentiæ Medici consequatur, honorarium præmium potest à Medico admitti.

Probatur tertiò ex proprietate loquendi Ciceronis, *lib.* 17. *famil. epist.* 9. scribens: ut solveretur Medico præmium honorarium, & inquit: *Curio misi, ut Medico honos habeatur, & tibi daret, quod opus esset.* Ubi demonstrat, nihil condignum solvi pro Medici operibus, nisi honorem, & ideò antiquioribus Medicis solus Deitatis honos decernebatur. Primi enim pro Diis habiti sunt Apollo, Æsculapius: Hippocrati templum sui erexerunt, & decreverunt sacrificia, quibus colebatur Hercules illius Progenitor: Plerique Reges fuerunt, ut Apis, Osiris & alii à nobis relati, & quia, ut tenet Seneca de Medicis: *Plus est, quod vendiderunt, quàm emimus.* Ob id ergò tanquam honoraria præmia plura ac magnifica sunt Medicis collata, ut Tiraquellus Castro, Reyes & alii referunt. Plinius tenet, centum talenta donata fuisse Erasistrato Antiocho Rege sanato à suo filio Prolo-

Ptolomæo, quæ sunt sexaginta millia aureorum: Sex, ducenta, & quinquaginta tenet consignata pro honorario præmio annuo celeberrimis Medicis; Casfiis, Carpetanis, Aruntiis, Albutiis, & apud principes sex ducenta & quinquaginta millia aureorum; Crateri duplicatum fuit honorarium Salarium: & Crinas Massiliensis, Medicus adeò magna habuit honoraria stipendia, ut valuerit ex illis relinquere pro Patriæ muris Sester. Centies. Mercurialis 3. *Variarum* refert magnificentissima Romanorum in Medicos stipendia honorifica; Podalirius ob sanatam Regis filiam ejus maritus & Rex factus fuit: & sic ab Hispaniæ, Galliæ, & aliarum nationum Regibus, & Pontificibus; magnificentissima stipendia honorifica; magnificentissimaque, ac honoratissima privilegia medicis sunt concessa, ab ipsisque benigniter admissa; nec ut contendit Francus, hæc collata sunt potius ob magnificentiam, quam ob meritum: meritum enim recuperatæ salutis, vitævè liberatæ omnem excedit largitatem, dum scientifice hæc operantur. Præcipuè si sit is quem refert Ausonius Medicus.

Obtuli opem cunctis poscentibus artis inempta.
Officiumque meum cum pietate fuit.

§. IV.

Quibus Medicis debetur honorarium ex jure?

Resolvendum tertio: Quod leges solis veris Medicis honorarium determinant: non autem illis; quos nugax vulgi credulitas medicos fecit.

Probatur: præmium a Legislatoribus solum proponitur pro veris artium, & scientiarum Professoribus, ut præmiis alant artes: sed honoris, & lucri causa plures, ut Hippocrates docuit, *lib. de arte* medici personam agunt, & plures nostris temporibus sub nomine Medici numerantur à vulgaribus sine scientia, sine artis principiis, sine eo quòd ad Universitates accesserint; sed tantum ut tenet Persius.

---à fronte politus,
Astutam vapido gestans sub pectore vulpem.

Cum quibus suas fraudes venditant sua promittunt medicamenta, finguntque observationes: & ut inquit Plinius, *Fraudes hominum atque ingeniorum captura officinas invenère istas, in quibus sua unicuique homini venalis promittitur vita.* Et cum innumeri fingantur Medici, nullus est, qui aliquibus non placeat, Vel quia hilaris, vel quia opponitur Sapientioribus, vel quia vili ori pretio suum offert laborem; vel inscitiam: & cum ut Hippocrates docuit, *lib. de lege Medici sint plurimi verbis, sermone famave: opere autem & revera pauci sunt:* Ii autem parum valent apud vulgum, quia scientiæ, & propriæ æstimationis amatores vulgares contemnunt: qui verò illorum personas agunt, vulgaribus adhærent, & suis nugis ipsos ad se trahunt: seque ipsos sua garrulitate præclaros apud illos medicos faciunt ut Poëta canit:

Et quos insignes garrula lingua facit.

Hi autem medici sua garrulitate facti, & alii Agyrtæ, Empirici impostores; & qui Doctoratus gradum receperunt in mulierum cœtibus, quas adulatione conciliarunt, ut vana credulitate reliquas inficerent ad laudandum eum, quem proponunt, sanctumque faciunt, humilem, devotum, & fore beatum, ii inquam omnes

indigni sunt honorario præmio; nec ipsum quærunt, sed mercedem, quia ut Hippocrates docet: Cum non sint medici, sed tanquam Tragœdi agant medici personam, nam honores medicinę debitos contendunt adquirere; sed mercedem divitias & pręmia, quæ debentur tragœdis; ii enim non honores Regum & personarum, quas agunt, contendunt adquirere, sed ex populari aura divitias, cum quibus in sua ignorantia, vilique sorte juventur, auraque vulgari flante locupletentur.

§. V.

Solvuntur rationes primò propositæ.

AD primum respondetur: Quod Galenus proponit finem artis, & alios fines operantium medicinam, & nos ob finem artis dicimus deberi medico honorarium, licet ob alios fines non debeatur. Tum pro secundo: Quod alia est medela à Deo tanquam donum Dei hominibus communicata, qua utebantur Apostoli, quę gratis accipitur, & dabatur ab illis. Alia est scientifica, ope & labore artis adquisita, pro qua licet non sit merces, quæ sufficiat, potest tamen Medicus honorarium recipere illi legibus concessum, sicut & Magistratibus & Proregibus, qui licet in summa dignitate sint constituti, & nulla merces pro illis sufficiat, Rex honorarium illis præscribit præmium pro necessariis sumptibus, quod sic præscriptum, vel gratis oblatum pro adquisita salute, Medici recipere possunt pro sui labore in studio, & curatione. Tum pro tertio: Quod Abderitæ contendebant de paciscenda mercede cum Hippocrate, ut curaret Democritum Philosophum, & hanc renuit, quia ars liberalis, & ita benefica nulla potest mercede compensari, quasi esset ars mechanica: non tamen negat: quod possit Medicus honorarium ob sui curam, & laborem recipere. Tum pro quarto: Quod Tiraquellus & alii alias adducunt rationes ob quas Æsculapius ictus fuit fulmine: nos verò asserimus, id fuisse in pœnam peccati, quia avaritia motus pro medendo paciscebatur mercedem, & ob hanc indignitatem meritò, quia Patris scientiam vilem reddebat, fuit morte punitus; hoc autem non aufert, quòd opera Medici honorario sit digna. Tum pro quinto: quod Medici & honoribus & honorariis præmiis digni judicari sint ab Imperatoribus, & Legumlatoribus, & ideo utrisq; illis frui concedunt, quia plus ab illis recipitur, quam potest satisfieri, ut fatetur Seneca.

Ex iis deduco cum Zachias, quod quidam Medici, qui se offerunt ad curandum sine eo, quod tribuatur illis honorarium: quod aliis Medicis solebat offerri, indigni sunt ut tanquam Medici admittantur: quia eo ipso, quod ipsi cognoscant seipsos indignos esse honorario quod debebatur aliis, cognoscunt, quod non sunt Medici, & non debent ab aliis in majori pretio haberi, cum ipsi qui se cognoscunt, fatentur seipsos pretio indignos.

RESOLVTIO X.

Liceatne Medico dogmatico sanitatis causa ægrum fallere & mentiri?

§. I.

Pars negativa pluribus fulcitur fundamentis.

ROdericus Castro & Francus hanc quæstionem disputant. Zacutus *tom. 2.* negati-

negativam partem suadent: quia Medicus est artifex nobilis, præstantissimus servator vitæ hominum, & publicæ salutis naturæque Minister, malorum depulsor, qui debet esse justitia severus, integritate vitæ inculpatus, scientia venerandus; Ergo non licet illi fallendo mentiri cum ægris.

Probatur secundo: Mentiri & fallere est malum in Decalogo prohibitum: ergo adhuc ut salus ægri subsequatur ex illo non licet Medico: quia ut docet D. Paulus non sunt facienda mala ut eveniant bona. Tum D. Augustinus, *in Enchir. c.* 13. inquit. *Nec ideò ullum mendacium putandum est non esse peccatum: quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendo. Possumus enim, & furando aliquando alicui prodesse, si pauper cui palàm datur sentit commodum: nec tamen tale furtum quisquã dixerit non esse peccatum.* Tum D. August. *lib. de mendacio ad Consent.* disputata quæstione concludit. *Elucet igitur discussis omnibus nihil aliud testimonia scripturarum monere nisi nunquã esse omnino mentiendum.* Tum superaddit: *Quisquis autem esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter.* Tum subdet ratio D. Augustini, quia mendacium intrinsecè est illicitum, & malum & ideò per nullam extrinsecam circumstantiam potest fieri bonum. Tum *lib. contra mendacium cap* 7. inquit: *Interest quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat; sed ea, quæ constat esse peccata nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla veluti bona intentione facienda sunt.*

Probatur tertiò; ex Ethnicis Aristoteles, *lib.* 4. *Ethicor.* definit mendacium, dicens: *Omne mendacium pravum & fugiendum:* & Sophocles inquit: *nullum mendacium procedit ad senectutem ævi, malum est facta celare: nec virum decet ingenuum.* Ex quo apparet, quod sit indecens ingenuo Medico. Euripides dicit: *Infelix est, qui mendacia etsi bona ea videntur, potiùs usurpat quam quæ mala esse judicat vera.* Menander tenet, quod *mendacium odit omnis sapiens, & utilis.* Theognis dicebat. *Principium mendacii exiguum habet gratiæ; circa finem verò turpe, sanè lucrum malumque pariter nanciscitur, est autem planè inhonestum, si cui mendacium adhæreat viro, & ab ore egreditur primum.* Ideo præcepto vetitum, *in Ecclesia, in Proverb.* & à Divo Paulo *ad Coloss.* 3. *Nolite ad invicem mentiri.*

§. II.

Qualiter medicis pro ægris liceat fallere, aut mentiri?

Resolvendum: Quod si quando Medicis licet mentiri, hoc non lædendi aut fallendi causa, quod gravissimum est peccatum; sed simulando, & benignitate cum ipsa fallacia ægrum restituendo ad sanitatem.

Non admittimus cum Lipsio licere mentiri Politicis, cujus contrarium demonstrat Magister Marquez *in sua Politica lib.* 2. Nec cum Platone: quod licet non licet Diis, licet hominibus mentiri: contrarium enim docet fides Catholica. Sed quoad medicum pertinet, videtur, quod ægrum sanandi causa, si simulet aut mentiatur, quam minimè discedat à veritate.

Probatur primò; ex D. Augustino, *lib. de mendacio. cap.* 14. ubi octo ponit gradus mendacii, inferior quorum est & infirmior cum quis mentitur ad impediendum stuprum, seu Castitatis violationem, in quo gradu potest poni mendacium ad impediendam ægri mortem, vel [illegible]m. Tum ex D.

ex D. Chrysostomo, *lib. de sacerdotio*, ubi laudat Medici prudentiam, qui ægro renuente in febre ardente, bibere aquam, quia vino erat deditus, fecit ollam concoqui cum vino confectam: ut æger odoris simulatione, vinum esse crederet aquam, cum qua ipsum ad sanitatem reduxit, Tum simulationem in aliorum utilitatem vidimus in sacris literis, vel simulationem veritatis; Abraham simulans Saram esse uxorem, dixit esse sororem, *Genes.* 20. Samuel 1. *Regum* 16. cum in aliud veniret dixit venire ad sacrificandum. David 1. *Reg.* 22. cum à Saüle insidiaretur dixit ab ipso insidiari. Judith historia, & aliæ idem demonstrant. Tum D. August. *lib. de mend. cap.* 22. inquit: *Omne mendacium est peccatum*, etiam quod fit pro salute aliorum. Et de hoc dicit, *peccatum ergo est, sed veniale quod benevolentia excusat*, & ob istam operatur Medicus quid potest, ut inquit Michaël Ayala.

Prosit ut ægrotis medicamen nihil dedecet artem;
Id fiat salva religione modo.

Tùm patet ex communibus Medicorum operationibus, qui in curandis ægris, si ad illos sit necessaria simulatio: vel sæpè mendacium iis utuntur, inquit enim Francus *q.* 12. quod licet medico fallere ægrotantem propter illius salutem. Sic enim antiquiores exercuerunt. Galen. *lib. 6. Epidem. comment.* 2. inquit. *Nec tamen magnopere mentiaris, salutem polliceri tentato, non ut mentientes apertè faciunt.* Arethæus *lib. 3. de caus. cap.* 1. sic, *jucundis citra noxam ægro concedendis ipsoque decipiendo medici virtus, atque excellentia dignoscitur.* Tum demonstrant [illegible] fallendi ægros variæ historiæ ill[illegible], qui sic curati sunt, præcipuè ex melancholicis quorum depravatæ imaginationes non potuerunt reduci nisi mendacio, & fallaci curatione sagacique medici artificio, quarum mentionem fecerunt varii; sed præcipuè Quercetanus in diactericone, quidam qui credebat habere nasum magnitudine urnæ, curatus est accōmodato naso ex bubuli hepate à quo paulatim scisso, & ægro cruentato, credidit ablatam nasi exuperantem magnitudinem & qui credebat habere in ventriculo serpentem: curatus vomitorio, & serpente illo inciso injecto in pelvim, judicante vomitu rejectum. Qui judicabat caput non habere, imposito galero plumbeo resipiscit: qui se mortuum judicabat renuebat comedere, repræsentatis aliis mortuis comedentibus ausus est commedere. Qui ab amico credebat, sibi immissos duos dæmones, conficto Necromantico, utente variis circulis & ceremoniis, ac Characteribus, persuasus est à dæmonibus se liberari, & sic de aliis innumeris.

§. III.

Solvuntur fundamenta in principio proposita.

AD primum respondetur: Zacutii probare, quod Medicus non debet mentiri nocendi causa, non vero quòd non liceat cum sit sine dedecore, & ut curet morbos, & liberet ab illis simulare.

Ad secundum respondetur: Quod medici simulatione curare morbos contendunt plerumque, quæ in sacra pagina non omninò semper fuit damnata, vel quod si quando mentiri cogantur ad sanitatem conferendam ægro, excusantur, quia non mentiuntur nocendi, aut fallendi causa, sed benefaciendi, sicut qui mentitur ad vitandum

tandum stuprum, vel mortem alterius, quod peccatum quammaximè minuit D. Augustinus, sicut quod fit joci causa.

Ad tertium respondetur: quod Ethnici malitiam reprehendunt, non illud quod in benevolentiam proximi, conservationemque vitæ ordinatur.

RESOLVTIO XI.

Vtrùm Medicus dogmaticus debeat uti Astronomia, seu Astrologia?

§. I.

Proponitur Astrologorum, & Chaldæorum opinio.

Chaldæi, & qui ipsos imitantur Astrologi, ut tenet Torreblanca & Freytagius in hoc deciderunt sabulamentum, ut omnia quæ sub orbe continentur, contendant pendere à syderum dominio, omnesque rerum eventus, simul & humanas actiones pendere à syderum aspectibus, conjunctionibus, Cælorumque nutui obedire, & astrorum ac syderum; ab eorumque facie malefica, aut benefica fælices, aut infælices provenire eventus, simulque & morbos curabiles, aut incurabiles fieri à quibusdam astris maleficis, aut salutaribus: inter benefica ponitur Sol, Venus, Mercurius, inter malefica Saturnus, & Mars. Aveneste septem in Cœlis ponit gubernatores, & ab iis provenire salutem, mortem, vitam, morbos, & eorum eventus, ex quo subsequitur, quod Medicus indigeat Astrologia, & astrorum cognitione, prævideat morborum eventus, imò & juxta illorũ diversitatem, aut conjunctiones, seu aspectus variet curationem. Sic Crinas Massiliensis Medicus victum, frictiones, cucurbitulas, sanguinis missionem & quodvis auxilium non exercebat, nisi attendendo ad astrorum aspectus, & in tantam devenit opinionem & divitiarum affluentiam, ut postquam muros Patriæ ædificavit, omniũ potentissimus permanserit. Prætereà ut tenet Freytagius. Astrologi tenent, quod fiunt morbi à determinatis planetis, ita ut à Saturno fiant quartanæ, lepra, scyrrhus, cancer, strumæ, melancholia, ulcera maligna, incubus, obstructio lienis, & jecoris, varices, hæmorrhoides hernia, uteri suffocatio: à Jove verò dicunt fieri cephaleam sanguineam, synochũ ephemeram, anginam, pleuritidem, peripneumoniam phlegmonem, apoplexiam: à Marte tertianam, hæmitritæum, phrenitidem, maniam, hęmorragiam, cholerã, icterum, dissenteriam, erysipelatem, exanthemata, herpetes, carbunculos: à Sole febrem continuam, palpitationem cordis, à Venere ædema, priapismũ, satyriasim, gonorrheã, insaniam ex amore, morbum Gallicum, à Mercurio vertigenem, linguæ vitia, tusses à Luna epilepsiam, arthritidem, hydropem, paralysim, letargum, comma, catharrum. Præterea signis suos adaptant morbos. Arieti epilepsiam, aurium, narium, dentium, & oris dolores, scabiem, impetiginem, & pustulas. Tauro omnes affectus gutturis, & colli, anginam, scrophulas, & Geminorum morbos esse dicunt, qui fiunt ex sanguine in manibus, brachijs, & cruribus; Cancro tribuunt pruritus, lepram, deopilationem. Leoni morbos, qui fiunt in corde: & diaphragmate. Virgini morbos, qui fiũt in testibus, & abdomine. Ex quibus videtur, quod medicus sine eo quod sit Astrologus, & hæc omnia sidera cognoscat,

scat, & illorum influxus positiones & oppositiones, non possit veram exercere medicinam.

§. II.

Astrorum necessaria operatio non facit quod Medicus indigeat Astronomia aut Astrologia.

Resolvendum: Quod falso affirmant Astrologi, quòd eventus rerum, actiones humanæ, salus aut morbus necessariò proveniant ab astris & ideo quod Medicus necessario indigeat Astronomia, sic Torreblanca, Alexander de Angelis, Freytagius & omnes Doctores Ecclesiastici.

Probatur primò: Si salus & morbus, vita atq; mors necessario & inevitabiliter penderent ab astris, nulla esset Medicorum operatio, cum nulla arte posset juvari infirmus, qui ab astris malevolis necessario occideretur, nec ejus auxilio indigeret æger, qui ab astris benevolis necessario esset sanandus. Ergo Medicus nec indigeret Astronomia, nec medicina, nec alia scientia, aut arte coadjuvante ad curandum.

Probatur secundò: Si morborum eventus penderent necessariò ab astris, & reliquæ actiones humanæ, auferretur à Deo potestas agendi, & operandi in hæc inferiora; ab hominibus liberum arbitrium, quo destructo destruitur hominis ratio: ab ejus operibus auferretur, quod sint bona aut mala, & omnes virtutes morales abolerentur. Ergo hæc necessitas operandi non est admittenda, cum opponatur fidei & rationi, nec ob illam Medicus Astronomia indiger.

Probatur tertiò: Si astris esset necessaria agendi facultas, & omnes regerent actiones, & ad ipsas cogerent, eodem tempore ab eisdem astris omnes simul operarentur eodem modo: eodem autem tempore alii peccant, alii virtutes operantur, & simul eodem tempore omnes sani fierent, aut morerentur ab eis operantibus astris; Sed alii fiunt sani eo tempore, quo alii moriuntur. Ergo nec astra necessario agunt, nec ideo astrologia est necessaria Medico.

§. III.

Aliqua in Astronomiam animadversio requiritur in medicina.

Resolvendum secundò: Quod in curia prælectiva requiritur in Medico aliqua in Astronomiam animadversio.

Probatur: Quia hæc est scientia quæ versatur circa cœli cursum, syderum motum, ortum & occasum, ecclipsim, aspectum, retrogradationem & alia quæ condicunt ad morborum mutationes, causis & curationes, estq; utilis & permissa illius cognitio, ut tenent D. Thomas *p. 1. q. 115. art. 5. contra gentes c. 80. & 86. Suarez de Religione lib. 2. c. 11.* Martinus del-Rio *lib. 4. Mag. c. 1. q. 1.* Mirandulanus singul. certam. *lib. 22. 23. & 24. Et docet August. epist. ad Januarium.* §. Non autem quisquam Sapiens arbitratur observatores temporum esse reprehendendos, quia dicunt, non proficiscendum hodie, quia tempestas exorta est, vel si qui forte alii naturales effectus circa motum aëris & humoris ad vitandas temporum qualitates ex syderum ordinatissima conversione notati sunt, de quibus dictum est cum conderentur, ut sint signa temporum, dies & annus.

Probatur secundò, ut docet Hippocrates *lib. de loc. aere & aquis*, Medicus quàm maximè debet attendere temporum mutationes per quas aër alteratur, & maximas ac di-

ac diversas acquirit qualitates, per quas corpora alterantur: in morbos incidunt, vel ab illis liberantur. Quod etiam docet Aëtius: & Ægineta inquit: *Verum ambiens nos aër temperamenta mutat, atq; pervertit, dum aut immodicè calidior aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Nam reliquis causis non omnes simul obnoxii sumus, nec per totum diem occursamur: aër autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur.* Necesse igitur, ut ad mutationes ejus juxta temperamentum ipsius conficiantur etiam animalium corpora, sed has mutationes docet Astronomia ex Solis, Lunæ, & astrorum mutationibus, ortu & conjunctionibus, ergo Medicus indiget astronomiæ adversione pro cura regulari.

Probatur minor: Sol enim quatuor anni tempora procreat, ver temperatum, æstatẽ siccam & calidam, autumnum frigidum & siccum, & hyemem frigidam & humidam: Sol & homo hominem generat: ex accessu aut recessu ad nos omnes plantas vivificat aut extinguit: omnes actiones auget, aut imminuit: in sublunaribus, & suis qualitatibus in corpore communicatis in causa est ut juxta illas coindicet, aut contraindicet remedia: Ideo Hippocrates *sub cane & ante canem difficiles judicat purgationes*: Luna terræ proxima maximè immutat corpora ob sui vicinitatem, & ob varias sui mutationes; præcipuè tamen humiditate præest: inquit enim Macrobius 7. *Saturnal* 16. *Sicut Sol, ut majoris caloris haurit humorem, sic lunare lumen, in quo non est manifestus calor, sed occultatus tepor magis diffundit humecta.* Plinius *lib.* 2. *cap.* 41. inquit; *Jam quidem lunari potestate ostreorum conchyliorumq; & concharum omnium corpora augeri, ac rursus minui.* Sunt variæ in ipsa mutationes per quaterniones, in quibus morbi augentur aut imminuuntur; præcipuè si ex humidis fiant humoribus, in pleniluniis & noviluniis ob varias in illos mutationes, & suscitata accidentia recusant Medici purgationem, aut sanguinis missionem. Avicenna *Fen.* 41. *cap.* 21. adhuc illius observat motum ad affigendas cucurbitulas; Sed ut ex Quercetano deduximus *tom.* 1. *Resolutionum Medicarum disp.* 1. *section.* 2. non parvæ fiunt alterationes, temporumque mutationes, ex aliquorum syderum & astrorum ortu & interitu; in 21. vel 22 die Martii, quo Sol Arietem ingreditur, & Pegasus equus mane exoritur, fitque æquinoctium vernum: Fiunt in aëre magnæ mutationes, simul & perturbationes ventorum. A die 18. 19. & 20. Aprilis, & aliquot post diebus Plejades sitæ ad oculum Tauri exoriuntur cum Sole, & cum sydus sit frigidum, refrigeratur aër, plusquam fuit in mense Martio: die 28. Aprilis oritur Orion cum Sole & Hyades circa primum Maji: Heliacæ oriuntur, causantque tempestates, & pluvias, magnasq; mutationes, dum prope solem consistunt. A die 7. Maji Plejades incipiunt exurgere mane, & Sol recedere à Tauri domo, ut transeat ad Geminos Amicleos; supervenitque calida temperies in aëre. A die sexto Junii post occasum Solis Arcturus occidit die nono: Delphinus emergit ante exortum Solis: Die 23. & 24. Orion mane incipit oriri, Sol Cancrum ingreditur, fit æstivum Solstitium: & ante ac post illud variæ fiunt mutationes & alterationes. Die tertio Julii totum astrum Orionis manifestatur ad Orientem, qui inceperat 24. die Junii, & cum illo variæ stellæ

stellæ primæ, secundæ & tertiæ magnitudinis: in quarta ejusdem mensis exoritur manè Procyon, seu canicula: Canis verò die 19. Sol ingreditur leonem, & ardentissimi fiunt dies Caniculares. Die 17. Septembris Arcturus oritur, magnas excitans perturbationes: die 19. exurgit Spica manè, quæ aerem exagitat, & perturbat variosque parit morbos: die 20. Octobris, quo oriente sole Plejades occidunt supervenit aëris perturbatio, & circa finem ejus, & Novembris principium perspicitur Orion vesperi exurgere cum Sol occidit, & moratur in scorpione, inde tempestates maris. Die prima Decembris canis occidit matutinis horis, quæ si tempestuosa aut serena talis perseverat dispositio per 37. dies. Capra oritur per aliquot dies ante hybernum solstitium, & tunc sol divertit ad capricornium; fit hyemalis frigida constitutio. Ex quibus variis mutationum temporibus varii fiunt morbi, variæq; eorum constitutiones, quæ à Medicis ideo maximè debent attendi, simulque Astronomia, quæ illos præscribit.

Probatur tertio ex Hippocrate, qui *libr. de locis, aere, & aquis, libr. de diata in Aphoristicis sententiis*, docet attendendas esse magnas temporum mutationes; præcipuè *lib. de locis, aere, & aquis*: tenet, Astronomiam ad rem medicam plurimum conferre: quia una cum tempore immutatur ventriculus; & *lib. 1. de diata textu 2.* inquit: *Sed & astrorum ortus, & occasus cognoscere oportet, quo mutationes, & excessus ciborum, ac potuum & ventorum, & totius mundi, ex quibus sanè morbi hominibus oriuntur, observare sciat.* Ergò saltem in cura electiva astronomia Medicis congruit.

§. IV.

In cura urgentiori minus apparet utilis Astronomia.

Resolvendum tertiò: Quod in cura coacta ab urgentiori indicatione omittitur, quæ ob astronomiam desumitur ab astris, eorumque mutationibus.

Probatur primò ex Galeno *lib. 1. ad Glauconem*, ubi docet, quòd ab eo quod magis urget, altero neglecto prosequenda est indicatio. Unde si urgeat necessitas mittendi sanguinem, aut purgandi, hæc non omittenda ob indicationem aut contraindicationem ab astris, aut eorum immutationibus. Tum patet ex Hippocrate, qui turgente materia, statim eadem die docet propinare medicamentum purgans, ne si expectaretur astrorum mutatio periret æger interim, & ut tenet Cornelius Celsus, ne pereat æger, properandum ad remedium: *Quia semel pereunti nulla remedia prosunt.* Et idem Hippocrates docet *Aph. 1. Quod occasio est praeceps, & lib. de locis in homine: Medicina brevem occasionem habet, & qui hoc novit illa stata & certa habet, & scit, quæ consueta sunt; Non enim Medicina* (dixerat idem senex) *est veluti scribere.* Ex quibus docet statim utendum occasione, quia præteriit statim occasio, & ideo *in epist.* dixit: *In omni re dilatio mala, pejus in medicina, in qua est vita periculum.* Unde licet in cura electiva possimus observare astrorum mutationes, & lunæ quadrantes, & in illis caveremus remediis; non verò in cura coacta, in qua statim præterit occasio, quod confirmat Moletius doctus Astrologus dicens: *Ubi necessitas urget, regulis Astronomicis minimè parendum est, ut si quis pleuritidem patiatur, & missio sanguinis non solum*

solum sibi utilis, verum etiam salutifera sit, tum etsi cælum hoc abnuit, secanda tamen est vena pro agri salute; Vbi verò necessitas non urget, vel in illis operibus cælum accommodare possumus nemo sanæ mentis ignorat spectandum esse cælum Tum Vallesius idem confirmat *lib. 7. contrav. ult.* Ubi docet indicationem ab astris desumptam esse, reliquis minimam illisq; cedere, & superaddit. [Indicat ergo ut indicatio quædam, sed minima atq; cum quod ad reliqua attinet, nihil interest, ut hodie aut cras evacuare, attende tantisper, quatenus luna excesserit conjunctionem, si quid aliud urget, evacua, qui præcautionem magis petunt, quam curationem, ac perinde nulla re stante, Medicum adeunt, quando illis licet commoditatem temporis præstolari; devitent in singulis æquinoctiis, & solstitiis denos dies, & reliqua omnia; sed qui decumbunt, rarò possunt minimæ huic indicationi tam multum temporis tribuere intermissionis auxiliorum, qui aliter facit, non caret, ut ostendimus temeritate; qui verò ita facit, neq; si hæ observationes merę nugæ sunt.] Eandem doctrinam docent Julius Cæsar, Benedictus & Zacutus; Sed Valeriola 6. *Enarrat.* 2. idem profert: *Quis* (inquit) *enim tam insanus est, ut si in gravi aut præcipiti morbo, vel secanda agro vena fuerit, vel dejectorium medicamentum dandum; Luna verò vel in Geminorum signo posita; vel deliquium patiens, vel Saturno vel Marti opposita, vel soli conjuncta fuerit, quibus in affectibus mitti sanguinem Astronomi vetant, ab ea indicatione, quam morbis suggerit, desistat & non potius confestim sanguinem mittat, ægrumq; ab imminenti periculo liberet potius, quam observatis iis cursibus ægrum interim mori sinat.*

§. V.

Solvuntur fundamenta eorum, qui actiones inferiorum ab astris tenent necessitate provenire.

AD prima fundamenta Chaldæorumq; figmenta, qui sublunarium actiones tenent pendere ab astris necessariò simulq; sanitatem & morbos, constat, quàm falsa sint & contra fidem, in quos inquit D. Basilius. [Quod si instinctus, incitationesque ad libidines, cædes, odia, fraudes, & quidquid est hujusmodi inde nobis ingenerari, quæ ab astris, consentiamus, peccati causam in Deum, naturæ Architectum conferemus, tanquam is non tantum exigat, & probet scelera, sed impellat, & cogat ad ea impultricibus causis constitutis, atque in voluntatem directis, & adornatis.] Et D. Chrysostomus inquit: Quod si ab astris cogerentur fieri actiones sublunarium, & humanæ. Non est fides, non est Deus, non est virtus, non est vitium, sunt omnia frustra, omnia temerè agimus, & patimur, non est laus aliqua, non vituperatio, non est pudor, non turpitudinis verecundia, nullæ sunt leges, nullum judicium fore.

RESOLVTIO XII.

Vtrum Medici munus sit morbos præcavere?

§. I.

Pars negativa aliquibus fulcitur fundamentis.

VIdetur, quod Medicus non tenetur morbos præcavere. Tum quia nequit præcavere, quin præcognoscat causas, & evitet illas. Sed pleræque morborum causæ sunt

sæ sunt contingentes, de quibus non datur scientia, plures dependent ex ægri voluntate, & indebito usu in rebus non naturalibus, quas nequit prævidere medicus, plures nec à medico, nec ab ægro possunt prævideri; nec vitari ut causæ externæ, quæ ab aëris mutationibus fiunt, quæ ab animi passionibus contingunt. Ex quo apparet quòd nec tenetur, nec potest medicus morbos præcavere ab iis causis provenientes. Tum secundo: Nec potest medicus prævidere morbos, qui suscitantur ex humoribus: non enim varias humorum dispositiones, quæ intus latitant cognoscit Medicus, ut valeat præcavere morbos, qui ex illis subsequuntur. Tum tertio, licet illas cognoscat non debet Medicus tentare curationem: *Quia multa nocent mota, quæ si non moverentur non nocerent.* Tum quarto; vel humores, quos vult medicus evacuare ad præcautionem sunt naturales, vel vitiati, si naturales non debet movere: quia ex Hippocrate. *Sana corpora difficulter ferunt medicationes.* Si vitiati corriguntur per commixtionem sanguinis, & commoti, & separati graves pariunt morbos. Tum quinto; docet experientia, quòd plures, qui in optima degebant sanitate sanguine misso, aut exercitâ purgatione ad præcautionem incidunt in graves morbos, ex quibus plerique moriuntur. Ergo medicus non tenetur ad præcautionem morborum: sed ad eorum curationem.

§. II.

Medicus non potest non aggredi præcautionem morborum.

Resolvendum: Medico incumbit præcautoria curatio. Sic communis medicorum assensus.

Probatur primò: ex Politicis Historicis ac Poëtis: nam Seneca reddit rationem præcautionum. Quia [quarundam rerum initia in nostra potestate sunt, ulteriora nos sua vi rapiunt; nec regressum relinquunt,] & ideo *lib.* 1. *de ira cap.* 7. & 8. docet: (Facilius est excludere perniciosa, quā regere, & non admittere, quam admissa moderari: nam cum se in possessione posuerunt, potentiora rectore fiunt, nec rescindi se, minuive patiuntur: in primis finibus hostis arcendus est, nam cum intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit.) Et quod vitandum docet Ecclesiastes pro morbis vitandis. *Ante languorem adhibe medicum: longe enim melius, ac facilius morbus declinatur, quam admissus rejicitur.* Inde desumpsit Ovidius 5. Tristium,

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.

Et *lib. de remedio Amoris.*

Principiis obsta, serò medicina paratur.
Cum mala per longas invaluere moras.

Et iterum idem repetit.

Vidi ego, quod fuerat primò sanabile vulnus.
Dilatum longâ damna tulisse, morâ.

Confirmatque 3. *de arte amandi.*

Temporibus medicina valet, data tempore prosunt:
Et data non aquo tempore vina nocent.

Propertius assentitur eidem:

Helleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas; venienti occurrite morbo.

Probatur secundò: ex nostræ facultatis alumnis, & Magistris. Galenus enim libros de sanitate tuenda scripsit, in quibus latissime

ſimè docet modum, quo poſſimus ſanitatem conſervare, futuros morbos prævidere, & ab illis ſana corpora præcavere: *&* *lib. de ſanguinis miſſione cap.* 7. inquit: *Rectè quidem & ab Hippocrate dictum eſt: quod illa, quæ præſentibus morbis faceremus, ea multo utilius, ac melius ipſis incipientib⁹, aut imminentibus antevertendis faciamus, & libr. de Conſtit. Art. medic. cap.* 19. *& lib. ad Traſybulum cap.* 30. *libr. de natur. facult. cap.* 8. idem teſtatur, & *libr. introduct.* inquit: *Quemadmodum navis gubernatori longe præſtantius eſt antequam in tempeſtatem incidat, iter abſolvere, quam periclitatum, fluctuatumque evadere; ita multò melius imminentẽ morbum præcavere, quam factũ curare.* Hæc ex Hippocrate didicit, qui *lib.* 1. *Prognoſt.* docet: Medicum debere uti providentia: hæc autem in cognoſcendo, prædicendo, & præcavendo morbos. Et *lib.* 6. *Aphoriſ.* 47. inquit: *Quibuſcunq; vena ſectio aut medicatio convenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet*; Ubi præcautoriam docet curationem: inquit enim Galen. *in comment. Liquet; quod de eis, qui adhuc ſani ſunt, ſed ægri futuri ſunt niſi evacuentur, & lib. de arte* reprehendit eos, qui Medicum non citò convocant dicens: *Præoccupat enim morbus medicinæ opus, præoccupat autem propter ægrorum negligentiam, differunt enim, & coarctantur, atq; ubi jam à morbis ipſis apprehenſi ſunt, tum demum curari expectant.* Hic enim Hippocrates moram reprehendit in præcavendis morbis, quam in artis operibus reprehendit, *epiſtola ad Cratevam* dicens, *Ab omni arte aliena eſt procraſtinatio, & præcipuè in medicina, in qua dilatio animæ periculum affert: Curationum verò animæ ſunt opportunitates temporum: illarum verò cognitio artis finis.*

Probatur tertiò: Munus Medici ex Hippocrate, *lib.* 6. *Epidem.* eſt morbos *tutò, citò, & jucundè curare*: Sed nullus morbus poteſt curari tutiùs, quam qui præcavetur antequam ſit, & vires acquirat; nec citius, quam antequam ſit; nec jucundius, quam antequam actiones ſenſibiliter lædat; nec manifeſtet accidentia. Ergo incumbit medico morbos per præcautionem curare.

§. III.

Solvuntur fundamenta contrariæ opinionis.

AD rationes primo adductas reſpondetur: Tum pro primo; quod licet non poſſit Medicus omnes prævidere cauſas; plures prævidere poteſt; morbos curare, qui ſubſequerentur ex illis: ſic vitare ſolet morbos, qui ſubſequi poſſent ex indebito uſu rerum non naturalium præſcribendo debitum illius uſum, ſic & præcavendo alias cauſas ex quibus morbi timentur, qualiter Hippocrates purificando aërem vitavit peſtem, quæ timebatur in Græcia. Tum pro ſecundo: quod Medicus per propria ſigna, quæ ex Hippocrate, & Galeno recipiuntur, poteſt cognoſcere plenitudinem, & varias humorum cacochymias ex quibus morbi ſolent ſubſequi, & ipſos evacuare evacuando hujuſmodi humores. Tum pro tertio: quod cognita cauſa morbi debet evacuari; licet enim contingat ex evacuatione relucere morbos, ipſi paulò poſt graviores ſupervenirent: quia, ut docet Galenus, *lib. de cibis boni & mali ſucci* plerumque, paulatim & clam pravi fiunt humores, ex quibus graviſſimi & lethales fiunt morbi, quos non cauſat Medicus, ſed præcavet uti ſaltem non ita lethales poſtea ſubſequantur. Tum pro quarto: quod in magna cacochymia

licet

licet pro aliquo tempore contemperentur tandem deteriores facti humores prorumpunt in immedicabiles morbos. Tum pro quinto: quod docet experientia, plures mori ex morbis ortis ab humoribus præcautione commotis; sed non moriuntur quia ex præcautione fiant, sed ex mala humorum dispositione à qua paulò post fierent, quod non contingeret, si prius facta esset præcautoria curatio. Et hi eventus docent necessitatem præcavendi cum tempore, cum non sufficiat pro illis pro quibus fit occasione transacta.

SECTIO V.

De correctione vulgi errorum in medicinam qui communiores sunt.

CUM omnis homo appetat naturaliter scire, & unicuique insit propriæ conservationis appetitus, plerique homines appetunt remediorum cognitionem, & usum; non attendentes, quod, (ut inquit Plato *in Dialogo de Phædro*) insani sunt, qui judicant prodesse remedia, nisi sciat applicans occasionem, quos, quibus, quando, quamdiu sint amplicanda, quibus neglectis se tradunt cuicunque remedium offerenti, quia ut inquit Plinius: *Cuilibet dicenti se esse medicum, statim creditur, cum tamen nulla in re peccatum sit gravius.* Hinc exorta est varia remediorum acceptio: quæ vulgus seu abusus recepit, quibus ægri utuntur sine medico, sine ratione, sine eorum examine, aut cognitione temporis, occasionis, aut morbi, pro quo possunt prodesse, ex quorum usu varii proveniunt errores in salutem, & vitam ægrotantium, quos primus Primorosius conatus est referre; & nos aliquos conabimur saltem corrigere, ne eorum abusus irruat in medicinam, & illius valeat imminuere præstantiam.

RESOLUTIO I.

Utrùm lapis Bezoar quibuslibet possit semper offerri à vulgaribus sine errore.

§. I.

Vulgi error in illo unicuique offerendo ponitur.

LApis ex Bauhino dictus Bezoar, Belzaar, Belzahard, Bechalzehar, Bedezahar, Badzahar, Albezahar, Bezahar, Bezarad, Bedezarahat, Bezachar, fuit Græcis, & antiquioribus ignotus, notus Arabibus circa annum 960. iterum oblitus tandem, ab Indis cognitus abiit in usum: nec solum apud Medicos, sed & apud vulgares omnes, qui contendunt, cunctis esse proficuum, in omni tempore, in omni ætate, in dosi, in quovis morbo. Quibus favet tum primo Avicenna, *lib. 2. tract. 1. cap. 4. & lib. 4. Fen. 6. tract. 1. summa 2. c. 1.* Ubi inquit, quod Albezaar, & Theriaca sunt medicinæ, quarum proprietas est ut conservet sanitatem, & virtutem in Spiritu, & ut ex eis expellat nocumentum veneni à se. Tum secundo: Quia omnibus resistit venenis. Tum tertio: quia est medicamentum Alexipharmacum, & Alexetericum, ut tenet Cardanus *lib. 2. de venenis* 14. Et ideò omni tempore veneni enervat vires, & illius inhibet in corpore productionem.

ctionem. Tum quartò: quia ut tenet Scaliger, *exercit.* 184. Bezahart, interpretatur vitam conservans. Ex quibus apparet unicuique, & omni tempore esse illius usum utilem.

§. II.

Error est vulgaris communis modus utendi indifferenter lapide Bezaar.

Resolvendum: Quod communis modus, quo lapide Bezaar sine omni methodo utuntur vulgares, est error.

Probatur primò; Nam ut tenet Paræus, *lib.* 20. *cap.* 56. cum Alexiteria diversis polleant viribus: & qualitatibus nequeunt æqualiter omni adaptari veneno, & ideo nec omnibus convenire venenis potest unus Bezaar. Galenus enim inquit quòd ea quæ deleteriis adversantur, nō mediocri noxa adversantur ægris, ut Cæsar Benedictus deducit, & Averroës judicat, quod Bezaartica juvant, si sint venena cui opponantur, sin minus, nocent. Paschalius *lib.* 1. *de curand. morb. cap.* 8. inquit: *Theriaca Magna veneno affectos curat, & sanos veneno afficit.* Et potius confirmatur hæc doctrina ex Averroë, *libr.* 5. *Collect.* 13. §. *Et iste medicinæ Bezoarticæ non curant, nisi recipiant cum est in corpore dispositio venenosa facta a veneno, & tunc dant corpori unam virtutem, quæ est contraria virtuti veneni, & sic curatur venenum quasi per accidens: præterea quando comedit illas homo sanus fuit sicut venenum*: & infra reddit causam: §. *Et causa quare Bezoar occidit sanum, non est nisi quia non habet prodesse, nisi quando in corpore est dispositio venenosa.*

Probatur secundò: Lapis dictus Bezoar multiplex ac diversus est, & diversis pollens viribus, prout ex diversis generatur animalibus, aut sine illis ex mineralibus fit. Ergo error est vulgarium utentium indifferenter lapide Bezoar sine ejus distinctione, & cognitione. Probatur antecedens. Tum ex Scaligero contra Cardanum *exercit.* 153. *num.* 7. qui asserit, quod lapis Paxar dictus, qui Bezarticus est, oritur in capite animalis, soletque vocari Bulgolda, sicut Schenckius etiam refert alios lapides oriri in capite Ganaricinædi piscis, in Tuburionibus, in capite Rubetarum seniorum, in ventriculis Lacertarum, quæ dicuntur Caymani, in capite Draconis, in capite testudinis, in ventre hirundinum: in ventriculo Galli, in Cyprino, & percâ piscibus. Et ut tenet Fumanellus, in capite Aspidis, dum cauda deligata suspensus, & vase aqua pleno subjecto lapidem vomit: qui confert tanquam pestis Alexiterium, ut tenet Bauhinus, & de reliquis iis lapidibus contra venena esse prædicant authores. Ex quo apparet: quod non debet indifferenter præscribi lapis Bezoar, cum ii lapides cæteri Bezaar etiam dicantur. Tum lapidem Bezaar metallicum habemus, sicut sunt adamas, & rubini in venis terræ generati, ut refert Andreas Bullumensis, *libr. de lapidibus*, quem sequitur Cesnerus, *lib.* 1. *de quadrupedibus cap.* 3. & Monardes, *lib.* 1. *de Bezoar lapid.* Serapio: *lib. de temperamentis simplic. cap.* 386. inquit: *Et minera ejus est in terris Syri, & India, & in terris Orientis*; & licet aliter interpretetur, saltim Rabbi Moyses, *libr. de venenis tract.* 1. *cap.* 3. meminit alterius lapidis Albezaar mineralis reperti in Ægypto: inquit enim: *Verum Bezaar minerale est lapis in Regione Ægypti in rupibus ejus repertus plurium, & diversorum colorum, de quo priores in*

res in libris suis asserunt multa mira. Avicenna, *lib. 4. Fen. 6. tract. 1. summa. 2. c. 1.* meminit alterius lapidis Bezaar instar aluminis, quæ est Alexipharmacum contra napellum, cujus etiam meminit Cesalpinus, *in praxi cap. 20. §. Bezoar principale remedium contra napellum, & Medicina de Moscho, & algeduar, id est Zedoaria ex Bezoar illud præcipuè genus, quod filamenta habet, & alumen scissibile.* Tum Saxonia *lib. de Plica* meminit Bezoaris mineralis, & est quasi terra lemnia, colligitur in templo Sanctæ Virginis à Vico Sacro in Urbe Montisregali, quæ prodest contra venenosos ictus animalium: contra pestem: contra dissenteriam, & venenosos morbos. Tum datur lapis Bezoar ex cervi lachrymis condensatis, qui serpentes devorat, dum in aquis consistit fusis, & in lapidis duritiem concretis, ut refert Bauhinus ex plurium opinione; ex quib., deducit, quod hic lapis substantia est durus superans cornu duritiem, cum lævitate, & splendescentia, latus forma, in pyramidem desinens, rotundus qua parte prominet. Poncetus *lib. 1. de venenis cap. 11.* & Gesnerus, *libr. 1. de quatrupedibus cap. de Cervo* tenent, quod est coloris citrini splendentis, odoris vini, & quantitatis sicut avellana aut nux: Encelius tenet, quod fiunt etiam coloris citrini pulverulenti, & subvirides: has conditiones confirmat Scaliger, *exercit. 112.* Poncetus, *lib. 1. de venen. cap. 11.* hunc lapidem tenet Alexipharmacum esse in omnia venenorum genera: *Sic* Gesnerus & Henricus Abra *lib. 1. de venenis c. 2.* Scribonius, Largus, & Heurnius hunc lapidem ex lachrymis cervi negant dari, ut tenet Bauhinus, Cardanus, *libr. de subtilitate.* Fallopius *de Peste.* Viutichio, & Reusnerus *de Scorbuto*, Cæsalpinus *lib. de metallis.* Ruffi *in Pharmacopæa reformata*, sed dari admittunt ex eodem, Evax *lib. de lapidibus.* Pandectarius *cap. 377.* Avenzoar *in Theisir.* Bellunensis, *in indice vocabulorũ Arabicorum Avicennæ,* Poncetus, *lib. 1. de venenis*, Agricola Heu Abra, *lib. 1. de venen. 2.* Amatus *in Dioscoridem libr. 2. cap. 33.* Encelius 3. *de lapid. 49.* Scaliger *exercit. 112.* Langius *in epistola,* Schenckius *lib. 7.* Fumanellus *de peste,* Mercurialis *lib. 3. de excrem.* Sarracenus *de Peste.* Saxonia *de plica*, Heurnius *de Febribus.* Tum Crato, Encelius & Jordanus tenent præter lapides in oculis Cervi genitos, dari alios genitos in Cervi corde, in ventriculo, in intestinis, quem Bezoar vocant aliqui, ut tenet Crato, 2. *epistol. 160.* & Bauhinus, inter Alexeteria poni debere tenet, præcipuè lapidem extractum ex Cervi corde. Tum Gesnerus, & Job, Georgius Schenckius tenent, quod capræ Alpinæ, quas Plinius Rupicapras vocat in naribus generare pilos oblongos trium digitorum transversorũ longitudine cum grato odore, pondere leves, quibus uti solent in pulvere pro morbis malignis. Tum Jordanus 2. *de Pestis Phænom.* & Crato referunt de lapide in æquo reperto in ventriculo, quem Vicarium esse lapidis Bezoar judicant, & Bonzius idem judicat de generatis in homine.

Præterea est lapis Bezoar à recentioribus cognitus, & communiter usitatus, ab Arabibus descriptus ab Indis delatus; qui creatur in animali simili Cervo, & Capræ, & est duplex, alter orientalis, qui defertur ex India, Perusia, China, Ægypto, Catheja, alter occidentalis, qui fertur ex America, & Peruvia, uterque ex Capricervis genitus; Lapis Bezoar Peruvianus, seu occidentalis,

talis, ut inquit Petrus de Osma reperitur in montibus Peruvianis tantum: ibi enim tantum dicit reperiri animalia, in quibus generatur. A Costa tenet reperiri in aliis etiam Provinciis vicinis, in quibus tenet generari in Capricervis, & in aliis diversis animalibus, in ipsis, ut tenet Boëtius, Osma, & Monardes est quoddam receptaculum ad Indum Fasciæ constans villosâ carne longitudinis duorum palmorum ipsi ventriculo parte interiori adhærens: in hoc generantur ex salutiferis herbis, quibus pro pastu utuntur: differunt ii lapides juxta animalia in quibus fiunt, & juxta loca in quibus degunt: viliores sunt si animalia pascantur in planis: majoris pretii, si degant animalia in montibus: differunt etiam magnitudine, forma, & colore.

Lapis Bezoar orientalis dicitur nasci ex animali Pazan, de quo inquit Garcias esse genus hirci. Amatus vocat Capram Indicam: Monardes Capram Montanam, vel Cervicapram. Baccius vocat Capricervum; vel Capram *Sylvestrem*. Acosta vocat Guancum, & Vicugnem, vel Turacam: est hoc animal simile cervo magnitudine, & agilitate, ipsumque imitari tenet Acosta *lib. 4. histor. Indicar.* dicitque reperiri hoc animal in variis Indiæ Orientalis Provinciis, in Persia, quammaximè, & in Goam & Cochin ex Regno Syam in Ormuz, in Insula Bacarum, in Arabia fit in ventriculo animalis, seu ursa, de qua diximus fieri in Peruvianis animalibus materiam lapidis esse judicant: aliqui esse ab animali devoratas salutiferas herbas, quibus vescuntur deservientes ad reprimendos veneni impetus. Sed Boëtius ex solo succo herbarum aromaticarum tenet, quibus pro pastu utuntur hæc animalia: Sic tenet Libavius, & Manlius ad Cratonem: evadit lapis forma diversus ac colore, quandoque ex viridi nigrescit, ex atro virescit, vel nigrescit virore subruffo, aut colore herbaceo nigrescunt hi lapides, vel fiunt cinericii vel coloris Oleastri, vel coloris fulvi ad fuscum tendentis & castaneæ colorem æmulantis: Cardanus dicit esse coloris cinericii rubiginoso mixti cum splendore, ut quasi gemma videatur; Ergo lapis Bezoar diversæ est naturæ, virtutis, & usus, & non potest sine errore præscribi à vulgaribus quibus hæc omnia innotescunt.

Probatur tertiò: Adhuc si vulgus utatur solo lapide Bezoar occidentali, qui præstantior judicatur: vel est adulteratus, vel nullum præstat auxilium pro morbis curandis: Ergo non sine errore à vulgaribus præscribitur.

Probatur prima pars: Quod scilicet sit adulteratus fundamentali ratione à Primorosio. Joanne Baptista Cortes & aliis: nam apud Persas, vel Orientalis regionis Proreges venditur verus per centũ aureos: apud nos hos lapides viliori pretio vendunt mercatores: qui ex illis longinquis regionibus eos adducunt. Ergo credendum, quod adulteratos lapides non veros advehũt lucri causa, & ideo Vallesius *lib. 4. Meth. c. 2.* inquit, vereri, an falsi sint omnes lapides Bezaar, cum tanta sit errorum copia & Garcias dicat tanto in pretio apud Indos, ut ferantur omnes ad Regem illius Regionis, qui illos nemini confert, nisi Magnatibus, ob summam æstimationem, superaddit Acosta in paucis animalibus reperiri, & Monardes, quod animalia in quibus sunt, non capiuntur, nisi cum magno periculo, & difficultate. Serapio asserit suo tempore multos lapides repertos similes Bezaar, &

inutiles ad illius effectus. Bauhinus nullos veros lapides Bezaar inveniri comprobat ex Augenio Mathiolo, Serapione, Rhasi, Baccio asserentibus arte confici ab Arabiæ habitatoribus, qui ex illis à Mercatoribus emuntur; & Monardes, *lib.2. simplic. cap.* 34. inquit tam multos adulterinos lapides trahi, ut ex centum vix denos legitimos inveniamus: quod confirmant Sylvaticus, à Costa, & Saxonia *lib. de plica & peste*, inquit: si lapis reperiatur probatus etiam mihi probatur: Sed ob illius defectum, asserit parum fidendum esse in usu lapidi Bezaar, superaddit, quod apud Senatores venetos vidit aliquos lapides Bezoar donatos à Religiosis deportantibus illos ex Indis, qui asserebant, vidisse illos extractos ab animali: nec tamen in horum usu aliquos expertus est effectus ex eis, qui ex illis promittuntur. Cortes *in Miscellaneis Decada* 8. inquit: *Soleo ego in praxi respicere hujusmodi lapides, qui si veri sunt, (quod mihi rarissimè contigit) summo mane offero*, & infra: *Tanta est auri cumulandi omnibus innata cupiditas, & præsertim pravis hominibus, ut videntes in tanto pretio, & tanta veneratione haberi lapidem Bezoarticum omni ingenio curaverint imposturis quibusdam, multisq; modis adulterare eum, & cujus quidem impostura, & falsificatione facile contingit illius usum inutilem prorsus, imo periculosum reddi: proindi omnes Medicos, omnes admoneo eos præsertim, qui tam faciles sunt ad lapides hosce probandos, ut maximè intenti sint, & omnibus eos vendentibus non planè confidant, ne pro bono veroque lapide Bezoar in ægrotantium maximũ detrimentũ falso utantur.* Ex quo apparet cum quanto errore illo utantur vulgares. Tum quia falsus lapis Bezoar adhuc ab ipsis Mercatoribus difficulter distinguatur à vero ob imposturas Indorum, licet enim ut tenet Acosta conficiant illum ex creta cineribus testarum Ostrearum, sanguine sicco, & lapidibus Bezaar subtiliter contusis, & quodam liquore illis cognito incorporatis, *ita tamen* inquit, *lib. simplic. cap.* 60. *artificiose conficiunt, ut etiam exercitatissimi lamina externa inspecta decipiantur*, & nisi frangantur à vero & naturali non possint distingui, & ideo Clusius & Fragosus tenent Mercatores renuere quòd emptores periculum faciant ad emendum lapidem: distinguere docent: ut Authores tenent, quòd qui habent formam renis, sint falsi. Monardes si non sunt splendidiores laminæ interiores, Sylvaticus, si asperiores sint interiores tunicæ, & splendore destitutæ esse falsos. Lacuna veros judicat lapides Bezaardicos, si leves, splendentes, squammosi, & pluribus squammis compositi, & posteriores sint splendidiores, & magis friabiles sic Paræus & Jordanus, Monardes veros agnoscit, quia ultima lamina habet cavitatem in qua est pulvis: Fragosus requirit in illa paleam. Acosta, quod in cavitate sit pulvis, palea, seu herba, licet Saxonia ex palea inferat falsum esse lapidem; Bonzius, si lapis si lingua humectetur; & calci applicatus viridi colore tingat, tenet quod sit verus. Alii si contractus manibus lapis aëris ore inflatur, & non penetrat judicant esse verum. Alii allidunt lapidem dentibus anterioribus, & si lapidis sonum habet verum esse judicant. Alii acum candelæ calefactum lapidi applicant, & si infigatur est falsus, & si mollificetur, sed quia falsificare lapides, & cautelis se opponere Indi didicerunt, ad lapides comprobandos

dos utuntur Mercatores venenis in animalibus, & præbent lapidem, quem falsum comprobant, si pereant animalia, vel filum inungunt cum toxico hispino, & transmittunt cum acu per partes animalis sanguineas, & si lapide liberatur assumpto, lapis verus judicatur, ut Bauhinus deducit ex Clusio, Fragoso, Cæsalpino, & aliis qui tenent venditores non admittere hanc comprobationem, licet reliquas non refugiant; quia ut inquit Cortesius cognitio veri lapidis adeò est difficilis, ut quamvis plerique de ea scripserunt; nihil tamen certi, nam impostores ea accuratè omnes veri Bezaar conditiones imitantur. Josua Ferrus plures alias proponit notas, quibus veri lapides Orientales, & occidentales distinguantur à falsis, teneteque omnino imitari naturales lapides, ita ut non possit distingui nisi præcipuè in magnitudine: nam falsos judicat, si excedat duas uncias. Concludit tandem Cortesius cum Sylvatico, nullam notam ex supra appositis esse certam, redditque plures rationes, ipsumque dicentem: *Atq; tandem quoniam in veris dignoscendis lapidibus Bezaar, & imposturis circa eos factis deprehendendis certò caremus signo.* Ergò errant vulgares hæc ignorantes dum sine delectu omnibus, & pro omni morbo offerunt lapidem Bezaar.

Præterea probatur secunda pars probationis, quod lapis Bezaar nullum præstet auxilium pro morbis venenosis, pro quibus solet offerri ex Vallesio citato, *lib. 4. Meth. cap. 2.* Ubi hujus lapidis nullas agnoscit vires, nec Massarias *lib. 7. Praxeos cap. 24.* nec Manlius, qui cum Terentio clamat. *Magna res est, clamant omnes, magna certè; sed certi nihil, & tamen non est nihil*; nec Saxonia, *lib. de febribus. cap. 37.* dicens: Venetiis maximam copiam lapidis Bezaar consumpsisse, nec egregiam operam sensisse aut scire, fuisse sanatos plures, quibus exhibuit, sed ille non retulit in lapidem., nec Sylvaticus, qui nec ratione, nec experientia affirmat, posse comprobari, quod lapis Bezaar sit utilis, nec Rulandus; qui *lib. 6. de ungarica lue,* hunc lapidem nullum fructum afferre testatur, quod testari experientia comprobant Ludovicus Guintos quosdam permittente Carolo Rege Francorum venenum assumpsisse refert, & usos Bezaar lapide, sine ullo commodo ex illo mortuos fuisse, sicut & nos experimur deleteriis morbis oppressos, nullam ex illius usu percipere juvamen. Ergo non sine errore indifferenter in omnibus morbis, & subjectis, hoc utuntur lapide vulgares.

Probatur quartò; licet verum haberemus lapidem Bezaar: nec est definitum quibus competat; nec in qua dosi. Ergò vulgares non possunt sine errore illum exhibere.

Probatur prima pars. Quod scilicet non sit omninò determinatum quibus competit. Persæ, ut tenet Acosta, quibuslibet convenire bis in mense judicant. Ormuz Incolæ, ut tenet Bauhinus in mense Martio, & Septembri corpore purgato illo utuntur per quindecim continuos dies. Eustachius Rudius, *lib. 2. de morbis occultis cap. 4.* inquit: quod si Bezoarticum sumatur ab aliquibus parum venenatis in magna quantitate occidit, quia sic agit in corpore sicut in venenum ob vehementem actionem etiam redditur venenum. Cortesius negat lapidem Bezaar convenire corporibus sanis ad præservationem veneni,

neni, *Decad. 8. Miſcellanear.* quia operatur à tota ſubſtantia per alexeteriam virtutem contra venenum, cum hæc ſit qualitas vehemens corruptiva veneni, corrumpet nos in ſanitate. Sylvaticus recuſat exhiberi febrientibus dum materia non eſt cocta, quia intempeſtive movet ſudorem, ſi lapis eſt orientalis: ventrem, ſi occidentalis. Amatus in febrium paroxyſmo exhibet; Augenius negat dari in febribus putridis, & in omnibus morbis, quia nequit cum omnibus antipathiam habere. Montanus ſaltim in malignis febribus admittit. Sylvaticus condemnat lapidis Bezaar uſum in febribus puncticularibus, licet approbet Boëtius in ſtatu febrium dari debere; tenet Bauhinus cum aqua acetoſæ. Tum nec eandem doſim præſcribi ab omnibus: patet, nam varias præſcribit Corteſius: plures Bauhinus refert ex variis authoribus, ut ſupra diximus in majori quantitate: plures tenent lapidem Bezaar fieri venenum. Garcias *libr. 1. cap. 45.* reprehendit aliquos, qui propinare audent triginta grana Indica. Ormuz propinare grana tria, Cardanus unum granum præſcribit: Jordanus ab uno ad decem. Bardus à quatuor. Rulandus ſex grana præſcribit. Arnoldus duodecim grana. Richard, timet dare ultra decem grana. Mercurialis permittit dragmam ſumere, Sylvaticus adhærens Serapioni duodecim grana proportionatam doſim judicat, hac variata juxta naturam, ſexum, aut ætatem, cui magis aſſentiendum: licet Ferrus aſſerat, non habere lapidem Bezaar aliquam qualitatem impedientem, ut non poſſit ſecure dari in quacunque quantitate; nec proprietatem: ideo, aſſerit ſæpe dediſſe quantitatem unius unciæ, quem refutat Corteſius, & aſſerit utiliorem doſim eſſe à ſeptem ad quindecim grana. Ergò tum non ſit definitum, quibus competat, nec in qua doſi, nec apud vulgares notum, non poſſunt ſine errore quibuſcumque, & in omni tempore offerre lapidem Bezaar, adhuc ſi ipſum verum haberent vulgares.

§. III.

Solvuntur rationes ſuadentes ad hunc errorem.

RESpondetur: Tum pro primo. Quod Avicenna docet, quid verus lapis Bezaar & Theriaca poſſunt juvare, ſi à doctis Medicis præſcribantur, cognoſcentibus, quos, quibus, & quando debeant præſcribi, non tamen ſi præſcribatur ab ignorantibus quidquid requiritur ad hujus lapidis exhibitionem. Tum pro ſecundo. Quod debet cognoſci; an ſit lapis verus, quod talis adhuc non omnibus venenis opponitur; nec in quavis quantitate, nec æquali doſi, in omni ætate, tempore, ſexu, aut veneni intenſione. Tum pro terio: Quod eo ipſo quod uni opponatur veneno, nequit illi opponi, quod habet contrariam qualitatem deleteriam, & adhuc ad oppugnandam eam, cui opponitur, requiruntur plura, quæ vulgus ignorat in ejus exhibitione Tum pro quarto: Quod etiam alimentum conſervat vitam, & niſi ſumatur quod ſit utile in debita quantitate, & debito tempore, cauſat morbos, & nullius eſt utilitatis, & in aliis mortem inducit.

* * * *
*

Reſo-

RESOLUTIO II.

An errent vulgares, qui viperas conantur excludere ab usu Medicina?

§. I.

Proponitur, quod vipera nequeat esse ex usu Medicis.

SUb serpentibus ex vipera, sic dicta ab aliis, quod magnâ vi pariat: ab aliis, quia vivum fœtum parit, & non ova; & juxta hanc denominationem viperæ possint dici Aspis, Sepa, & Amodites, & angues, ex quibus fit Theriaca: de iis agimus, inquirentes: An sint Medicis ex usu? Vulgares enim perterriti eorum lethali sævitia, virtuteque venenosa, qua homines interficiunt, omnino lethiferas eas judicant. Et videtur favere huic assensui Conditor omnium rerum Deus, qui in prima Genesi inimicitias posuit inter hominem & serpentem: legemque imposuit serpenti, ut insidiaretur hominis calcaneo: homini vero, ut illius contereret caput. Ex quo apparet, quod nullam homini possit afferre utilitatem. Tum secundo: Julius Cæsar Benedictus contendit probare. Quod secundum omnes sui partes venenosa gaudeat, deleteriaque qualitate: nam cum sit proprietas ab ejus forma orta, & forma sit in omnibus partibus in omnibus debet resultare deleteria qualitas. Tum tertio: quia innata est viperæ antipathia cum homine, ita ut Ælianus asserat: quod si illa saliva hominis aspergatur præcipuè in ore, occiditur, & sibilus viperæ aborsum causat, & ejus occursus, quod demonstrat innatam antipathiam, ob quam homini inutilis semper debet esse, & nociva. Tum quarto: Quia venenum innatum habet in felle quod ad gingivas, & dentes emittit, & post mortem in dentibus retinet, & mortem visæ sunt inducere. Ex quo apparet: quod viperæ carnes etiam post mortem possint esse venenosæ. Tum quinto; ex Avicenna, de viperæ veneno, qui inquit: *Egreditur ex loco duorum dentium, aut plurium sanguis, deinde virus fervens, & fortasse incipit aquosus, deinde spumosus: deinde ut arugo aris, dolet locus, posteà apparet apostema calidum, rubeum habens bothor, & vesicas, sicut in adustione. Deinde apostema fit viride, viscera inflammantur; in corpore apparet rubedo cum rigore, deinde sudor frigidus, & corruptio coloris urgentis ad viriditatem, fit commotio vertiginis, frequentia anhelitus, nausea, & singultus cum vomitu humoris colerici. Accedit difficultas urinæ, gravatur caput cum fluxu sanguinis narium.* Ex quibus apparet: quod viperæ temperamentum sit calidum in quarto gradu, & ideo omnimodæ adustionis inducit accidentia: & ideo Galenus cum Dioscoride, *libr. 1. simplic. medic. facult.* idem affirmat. Ergo ratione venenosi temperamenti semper viperæ carnes sunt venenum homini, & nunquam possunt esse medicamentum.

§. II.

Proponuntur angues, qui suctu, & lambendo morbos sanare possunt, & usus medicamenti ad extra.

REsolvendum: Quod viperæ ad extra applicatæ juvant pro salute hominis.

Probatur ex Historicâ enarratione Bartholinii in historiis Anatomicis, *Centuria 2. historia*

historia 47. cujus hæc est enarratio. *Spelunca serpentum ad Oppidum Bracciani vulgò il Sasso dictum duodecim leucis à Roma distat, multorum narrationibus nobilis. Hanc ingressi morbis frigidis detenti, Paralysi, lepra arthritide, lue venerea, hydrope, tumoribus, doloribusq; aliis vexati fœliciter persanantur. Nudus æger humi se sternit, nulloque vitæ indicio dato tam diu quietus cubat, donec ex antris suis hinc inde prodeant serpentes. Hi hominem arctissimè amplectuntur corpore undiq; circumducto, sudoremq; proliciunt, lingunt & absorbent, donec omnem ex corpore ægro malignitatem exsuxerint: cavendum verò sedulò, ne motus ullo indicio se prodat æger, alioquin serpentes nec ex antris serpunt, nec si advenerint diu morantur: hinc quò quietiores morbi curationem expectent, nonnulli oppium assumunt, quo remedio etiam timori suo consulunt. Ingrediuntur speluncam rustici accolæ mercede à viatoribus conducti simulantes morbum: qui referunt primo ex antris prodire Regem quendam serpentum corona insignitum omnia exploraturum, qui si quieta cuncta invenerit, convocat evocatque reliquos.* Demonstrat experimentis idem, refertque intrasse speluncam: & quod licet ob sermones auditos aufugissent serpentes, viderit exuvias, & quod Cardinalis Valence lue venerea, & arthridide laborans, modo dicto fuit curatus ab anguibus. Sicut Rusfilius rusticus laborans aqua intercute, comprobat ex exuviis serpentes illos colubros esse, quia hæ similes sunt illis, qui in eadem regione inveniuntur exuviæ reliquorum. Ergo viperæ possunt pro sanitate prodesse ad extra applicatæ, & humorem lambentes morbosum. Tum Massarias pro febribus pestilentibus utitur oleo viperæ, quòd Andernacus *Tom. 2. Dialogo* 8. recipit lib. iij. Serpentum nigrorum, olei Sesamini sesquisextarium in vase fictili, & vitreato angusti orificii coquit donec caro decidat ab ossibus. Manardus sic præscribit: ℞. iiij. viperas ex nigrioribus, demptis visceribus, caudis, & capitibus, coque in lib. iiij. olei veteris; spatio sex dierum in obturato vase maneant, postea in duplici vase post non levem ebullitionem viperæ cum duabus unciis aquæ ardentis, & olei, coquantur ad consumptionem aquæ vitę: Oleum refrigeratum coletur addita salis albi uncia j. & Gariophillorum drachm. ij. usus illius est pro omnibus cutis vitiis. Pro eisdem Amatus utitur oleo ex viperis igne lento distillatis in vitreis organis. Fallopius pro scabie oleum extrahit ex duabus viperis dissectis in frusta cum suo sanguine locatis in phiala oleo plena, ponitur ad æstatis solem donec rubrum fiat oleum. Plinius hominem ne ab alijs animalibus venenatis noxâ afficiatur, illinir cum adipe viperæ decocta cum sextario olei ad dimidias. Tùm pro oculis Plinius salem ex vipiris, & pro illorum morbis applicat. Albertus fel viperæ applicat pro caligine oculorum. Prodest ex Dioscoride pro Collyrij spolium viperæ. Laudat Hippocrate pro impetigine decoctum ex illo, viperæ pinguedo commendatur pro podagra, & pro ambustis: à Dioscoride contra oculorum suffusionem: à Galeno ad cutis eminentias: ex Aldrobando ex pinguedine viperæ præparata pro disspandis gummatibus gallicis componit ceratum ex pinguedine viperina: pulvere spinæ viperæ cum unguento populeone, Lythargirio, pice Græca, cerâ alba & minio. Præparatur adeps viperinus sic: adeps cum tunicis lavetur aqua frigida donec

donec syncera remaneat : & postea separatis membranis liquetur in duplici vase agitando cum spatula lignea, injiciatur adeps in aquam frigidam, separatus postea ab illa servetur. Ergo viperæ ad extra homini applicatæ sunt utiles pro sanitate hominum.

§. III.

Viperæ adintus sumptæ possunt prodesse homini.

RESolvendum secundo. Quod viperarum caro per os sumpta variis modis potest hominibus prodesse.

Probatur : Tum quia potest prodesse pro alimento : qualiter Galenus tenet *lib. 3. de aliment. facult.* eis usos fuisse Ægyptios, Arabes, & Troglodytas, qui eis assis, & elixis in comessationibus, usos fuisse affirmat. Plinius *lib. 7. cap.* 2. tenet, quod Citni, & Indi ultra flumen, & habitatores montis Arhon, & Æthiopes, Macrobii, & Setæ alebantur carnibus viperinis, quæ non solum proderant pro victu sed pro prolongandâ vitâ usque ad centum & quinquaginta annos, & ideò Dioscorides huic videtur adhærere opinioni, quòd comesta caro viperarum prolongat vitam, & retardat senectutem, & illum defendit Aldrobandus contra Ranodæum : nam caro viperæ expellit per cutem excrementa tertiæ regionis, quæ cum purior maneat perficit illarum partium coctionem, & senectutis retardat signa. Sed cum à partibus principibus internis vita petat conservari ; & prorogari, parum convincit Aldrobandus. Tum carnes viperæ, si comedantur conferunt ad lepram, & omnes morbos cutaneos, quia siccat, & digerit, & pellit ad cutem : & ideò Musa fertur eâ usus sanasse incurabilia ulcera : Amatus, curasse elephantiasim, ad quam alii utuntur carne, ut Aëtius computatis cauda, & capite ; Alii utuntur pastillis viperinis: Alii Theriaca, quæ ex iis conficitur. Tùm pro cutaneis curandis morbis prosunt carnes gallinarum, quæ pro cibo habuerunt carnes viperinas, & pro potu decoctionem, carnis viperarum, donec deplumentur gallinæ, imitantes Matthæum de Gradi : Alii cum carne viperæ commixta cum pane, tritico, aut furfure, ut Gallinas nutriant, superaddendo pro una carnis parte quatuor panis : Alii, ut tenet Aldrobandus, ex carne viperæ pastillos formant, & partem unam cum decem panis miscent pro gallinarum alimento. Quod lacti aut aquæ immiscent : Alii : ut idem tenet alunt cum viperis gallinas ut ova ex hoc alimento genita prosint pro juventute conservanda, & retardanda senectute. Tum deserviunt viperinæ carnes, ut ex eis fiant pastilli viperini, ex quibus fit Theriaca omnium venenorum antidotum ex Andromacho, & Galeno : Ergò utiles sunt intus sumptæ.

§. IV.

Pro pastillis viperinis, nulla panis quantitas petit determinari.

RESolvendum tertiò : quod pro pastillis viperinis efformandis, nulla determinari debet quantitas præter requisitam ad eorum consistentiam: sic protulit doctissimus Villar post controversias aliorum doctissimorum virorũ, qui valde laborarunt in intelligentia Galeni mentis : quorum laudamus scripta eruditione doctrinarum referta, ingenii acumine, & splendore illustra-

illustrata; Authorum varietate ornata; modesta verborum gravitate composita; plenaque omnigenæ litteraturæ ubertate; sed quę potius tendunt ad ingenia ostendenda, exercendaque, quam ad veram assequendam utilitatem. Hanc prosequitur doctissimus Michaël Villar *in 2. p. suæ Statera Jatrica Valentina*, dum concludit, nullam debere panis quantitatem determinari pro pastillis viperinis conformandis; sed hanc variari ex majori aut minori carnis viperinæ humiditate aut siccitate, quę variantur ratione solis, anni, ætatis, viperarumve pinguedine, contractave excoctione, humiditate, aut illius depuratione.

Probatur ex Galeno *lib. 1. de antid. c. 8.* ubi hanc ut doceat doctrinam non unam determinat quantitatem panis, sed diversas proponit illius quantitates ab aliis, & à seipso usitatas in pastillis viperinis conformandis juxta carnium illarum diversitatem: & *lib. de Theriaca ad Pisonem libr. 13.* explicans seipsum, suamq; aperiens mentē inquit: *Deinde cum bene fuerint cocta carnes elixa, quod erit quando spinas à carne separari videbis, tum lebetem ab igne remove, & accuratè spinas a carnibus sejunge, quas in mortarium conjectas contundes, adhibito panis quàm purissimi siligine compositi, quantum ad compingendum satis esse judicabis, sicut etiam Andromachus vult.* Hic igitur propriam decidit sententiam, quam fatetur ab Andromachi doctrina, cui inhæret, didicisse, qui præscribens panem ad conformandos hos pastillos, nullam determinat quantitatem, sed requisitam pro conformandis utilem qualemcunq; judicat dicens:

Adde laboratum panem, ne vipera formam
Tusa neget rotulis: humidus ne pereat liquor

Et juxta hanc doctrinam ipsum interpretatur Galenum Marcus Oddus Patavinus *serm. 1. de Theriac. & Mitrid. compositiοn.* dicens: *Neque ipse (Galenus) duabus iis formationibus, hanc illamve deligebat, sed modo hanc modo illam, prout viperarum carnem nonnunquam magis humidam, aliàs verò satis sicciorem reponebat, quæ sanè moles vel optima est: tum ut præcipit Andromachus pro pastillis rectè conficiendis: tum etiam, quoniam eos in suo vigore statuit: aptissima insuper uti & tota denique antitodus diutius conservetur.* Idem confirmat inter nostrates nuperrimos Mantuæ Carpentanos Pharmacopæos insignis Pharmacopola Hieronymus de la Fuente in suo Tyrocinio Pharmacopæo, ubi agens de Trochiscis viperarum Andromachi ex Galeno inquit, quod pro conficiendis Trochiscis ponunt Authores varias quantitates, & quòd inter illos varietas oritur ex humiditate post coctionem redundante in carne viperarum; vel ex earum varietate, quia juniores aut vetustiores, crassiores aut tenuiores, ob diversitatem vasorum in quibus coquuntur, variamve ignis applicationem, separationemve coctionis à carnibus, juxta quæ diversa quantitas panis requiritur, cum qua trochisci fiant in debita eis consistentia. Tum patet ex aliis Authoribus: Avicenna *lib. 5. sum. 1. tract. 1.* inquit: *Cum ergo trita est (caro vipera) misceatur cum tortellis secundum descriptiones diversas, ubi nullam determinat*: *Gentilis reddit rationem in Comment.* dicens: *Quantus autem panis non fuit determinatus ab Andromacho; sed tamen ponatur quòd conficiantur cum eo. Idem tenent Jacobus & alii Commentatores.* Amatus Lusitanus *Centur. 2. curat. 55. §. Quibus panis azymi bis cocti*

tan-

tantum superaddi facimus quantum pro componenda materia, ut rectè pastilli ex ipsa formentur visum fuit. Anutius Foesius *sect. I.* agens de iis trochyscis inquit. *Atque postquam carnes ita repurgaveris, easque triveris, panis quantum maximè puri ex purissima similagine confecti, quod pastillis formandis satis sit admisce.* Arciniega tractans de compositione ex Andromacho, eamque tradens, dicit de carne: *Mundetur à spinis, ossibus, & membranis ex quantitate sufficiente panis sicci & bene mortario triti, una lapideo mortario pistentur donec subtilitatē nanciscantur, & fiant inde trochisci.* Franciscus Alexandrinus proponens trochiscos viperinos *ex Galeni doctrina ad Pisonem cap.* 13. inquit: *Avulsas carnes exquisitè conterere; deinde panis ex purissima farina confecti benè fermentati, in furno, non sub clibano cocti, & quidem probe aliquo loco sicciori, siccati prius, & curiosè triti modicum admisce.* Santes Ardoynus *libr.* 1. *de venenis,* ex Andromacho, & Avicenna præscribens modū conficiendi hos trochiscos, inquit: *De flore farinæ frumenti ultimi pulverisati, quantum sufficit ad trochiscorum formationem.* Hieronymus Fons, & alii peritissimi confirmant eandem doctrinam. Tùm patet ex Classicorum varietate Damocrates Magnus, Galenus diversas ponunt quantitates, & juniores plures juxta illorum discordiam varias eligunt panis quantitates, & ii omnes eò tendunt, ut justam quantitatem præscribant requisitam pro conformandis pastillis cum debita consistentia, qui omnes rectè operantur, si juxta diversas illas quantitates requisitas pro diversitate carnium viperarum debitam conformationem pastillorum consequantur. Tum comprobat ratio panis superadditur in pastillis viperinis Andromacho, *ut formentur rotuli, ne pereat liquor*, & ut adhoc permaneant pastilli cum debita forma & consistentia; Sed viperarum caro non semper petit eandem panis quantitatem: nam viperina ut diximus, aliquando siccior, aliquando humidior, crassior, aut tenuior; aliquando miscetur cum majori portione decoctionis, alias cum minore: aliquando à remissiore igne minus sicca evadit: magis sæpè ab intensiore; Ergò ex horum varietate majorem, aut minorem exigit panis quantitatem, quæ neque in abstracto determinari, nec difficultas examinandi hanc quantitatem pendet in explicanda mente Galeni, qui ex mente Andromachi hanc proponit doctrinam; sed in aperienda doctrina, per quam cognoscatur pastillos viperinos fuisse ad mentem Andromachi confecto, & in finem ab illo præscriptum; & in præscribenda quantitatis diversitate, quæ juxta diversitatem carnis viperinæ in hunc finem conducit.

§. V.

In pulveribus viperinis pro hypochondriacis communis usus est error.

Resolvendum quartò. Quod non sine errore plerique viperinis pulveribus utuntur pro hypochondriacis: sic tenet Cæsar benedictus.

Probatur. Nam ut tenet Aldrobandus: hic pulvis conficitur accipiendo carnes viperarum, & aspergendo cum salis quantitate cum qua carnes solent conservari, postea collocant supra cribrum, & subtus ponunt prunas aspersas ex pulvere confecto ex baccis juniperi, foliis lauri, myrrha, gariophillis granis alkermes, Karabe be-

 niobim,

niobim, mox cribrum bene cooperiunt, ut fumus penetrare possit in carnes, suffimentum quater spatio viginti quatuor horarum repetitum quinque diebus continuis reiterant; postmodum carnes suffimine imbutas in olla luto diligenter munita reponunt, & in furno, cocto prius pane tamdiu detinent, donec tota caro in subtilissimum pulverem redigatur: sed ex hac transmutatione necessario provenit ex natura carnis viperinæ, ex fumis coadjunctis, & torrefactione, & humiditatis consumptione & empyreumate, quod pulveres sint calidissimi, & sicci: Ergo necessariò adurent viscera hypochondriam patientium, maximamque inducent noxam, præcipuè in eis, qui adustione uruntur humoris attribiliarii.

Nec obstat, quod alii præparant viperinos pulveres minùs calidos. Crollius enim in sua Basilica viperarum Alcohol, ex quo fiunt similes pulveres, sic proponit. Post excoriationem viperarum, intestina, caput, & cauda, auferuntur: pinguedo ab intestinis separata seorsim pro singulari Ophtalmico observatur, reliqua caro lota cum corde, & jecore, post lentam exsiccationem in se, aut in B. M. in Alcohol redigatur. Sennert. *libr. 5. institut. Medicar. 3. par. section. 3. cap. 14.* recipit serpentem, excoriat, eximit linguam, cor, hepar, abscindit caudam, & caput, coquit carnem in olla nova, donec caro à vertebris possit separari, spinam torret, & in pulverem redigit: torret etiam cor, hepar, linguam contundit, & miscet cum pulvere spinæ, ex quibus fit pulvis, hocque vocat bezoarticum animale. Alii accipiunt serpentes quinque aut sex vivos, conjiciunt in ollam vitream, tegunt operculo, torrent ad ignem lentu[m] ut pinguedo & humiditas separetur, absumatur, & nihil comburatur, redig[unt] in pulverem, ex quo accipiunt ℥. ij. [ra]dic. valerian, angel. pimpinellæ, ruta a[na] ℥. j. Saccar. cand. ℥. j. fiat pulvis do[sis] ℈. ß. Non inquam obstat: nam om[nes] hujusmodi pulveres sua caliditate opera[n]tur attenuando humores, & movendo [ad] cutem, & resolvendo eos per illam, & c[um] nequeant hypochondriorum humores moveri, & evacuari ob reconditas vias quibus hærent ob suam crassitiem, & [ob] restreitatem, necesse est ut commoti, [&] agitati permaneant, & quod plurima id[eo] ex illis commoveantur Symptomata, fiar[que] que cancrosæ dispositiones, quæ ægros [in] præcipitium deducant.

§. VI.

Solvuntur dubitandi rationes primo ad[ductæ].

Ad rationes dubitandi respondetu[r] tum pro primo, quod, ut tenet C[a]jetanus *Genes. 3.* & refert Suarez *de ope[re] sex dierum, libr. 4. cap. 1.* Serpens, in[ter] quem, & hominem Deus decrevit inim[i]citias est dæmon non animal terrestre, [de] quo loquimur; vel si adhæreamus [D.] Thom. *2. 2. q. 165. art. 2. ad 2. & 3.* a[sse]renti: quod sacra Pagina loquitur de a[ni]mali serpente: dicimus, quod dæm[on] operatus fuit, ut agens principale, se[r]pens, ut ejus instrumentum, & sic m[a]ledictio fuit in dæmonem, non in angue[m], cui doctrinæ adhæret Suarez *de opere [sex] dierum lib. 4. cap. 7.* nec negamus inimic[i]tias inter hominem, & serpentem, m[u]tuumque odium, & quod alterum sit a[l]teri nocivum: saliva enim hominis leth[a]le est venenum serpenti, & serpentis saliv[a] homin[i]

homini, simulque ob id habent naturalem antipathiam: nec ex hoc infertur, quod caro viperæ non habeat ad hominis sanitatem varios usus, quos demonstravit experientia. Tum pro secundo: quod hoc argumentum probaret non posse reperiri diversas, & oppositas virtutes, in diversis partibus aliorum medicamentorum: sicut enim in homine ab eadem anima oriuntur variæ potentiæ in diversis partibus ob variam organizationem earum, & in mixtis deversæ qualitates in diversis partibus materialibus ob diversam sigillationem, ut probavimus *p. 1. Resolut. Mediear. disput. 1. sect. 2.* Similiter in diversis viventis partibus juxta diversos modos substantiæ oriuntur diversæ facultates, quæ in aliis partibus non possimt oriri: Sic Rhabarbarum secundùm unas partes adstringit, & secundum alias laxat ventrem. Alies unguis opponitur epilepsiæ, non per ossa: homo occidit salivâ viperam, non autem vi aliorum partium sui corporis: animal generans lapidem Bezaar, quod sua vi opponitur venenis, non autem per reliquas sui corporis partes. Tum pro tertio: quod antipathia dicit naturalem aversionem, & contrarietatem; nec ex hoc sequitur, quod non possit habere aliquas sui partes vipera, per quas ob insitam proprietatem, aut naturales virtutes, non possit utilitatem præstare homini ad aliquos curandos morbos. Tùm pro quarto: quod cum venenum non generetur secundum omnes partes, sed secundum aliquos tantum, juxta has manet deleteria: juxta vero alias manet utilis. Tum pro quinto; quod ex Avicenna infertur, quod venenum viperæ sit calidum quarto gradu, & tale esse demonstrant accidentia; non tamen quod caro illius sit calida in quarto gradu. Aristoteles enim *lib. 1. de generat. animal. cap. 9* arbitratur, quod sit frigida, & Galenus, & Dioscorides qui calidam esse affirmant, ac siccam, non tenent esse nimis calidam, cum hyeme in latibulis degant sine alimento, quod est indicium frigiditatis.

RESOLVTIO III.

An errent Vulgares, qui omnes febres longas contendunt curari amuletis, vel appropriatis alius medicamentis in omnibus subjectis?

§. I.

Proponitur fundamentum vulgaris erroris.

Vulgares ignorantes, ac imprudentes quorum proprium est his armis certare cum sapientissimis Medicis, irruendo in ipsos suâ innatâ temeritate, ac stultitiâ si morbos longos ob suam tenacem ac duram resistentiam quam ipsi, quia stulti idiotæ sunt nullo modo concipere possunt produci aspiciant: continuò spretâ ope medicâ ejusque doctissimis Professoribus quorum munus est causas morborũ scrutari, ac ægros, eorumque adstantes de eventu ipsorum morborum monere: sed ægri sæpè recurrunt ad vetulas, impostores, agyrtas & alios nebulones, qui suis imposturis omnium morborum promittunt se præstare strenuos devictores, maximè verò tunc, quando febres diuturniores fiunt: quarũ longitudo plurimas ob causas contingit juxta Galeni doctrinam *lib. 3. Prognosticor.* Hic enim prolongari tenet, vel ob inde-

ob indebitam victus rationem; vel obstructiones illas foventes, vel ob intemperiem jecoris, alteriusque interni visceris; sed à propria natura fiunt plures febres chronicæ, ut tertianæ, & quartanæ, quæ longissimæ sunt ob terrestreitatem aut crassitiem ac glutinositatem humoris, à quo dependent. Ronsæus vidit tertianam per 30. annos durantem in homine, & aliam in muliere, cui non multum fidit Francus à Reyes. Sed longas febres observarunt plures: Monacha, *Concil.* 71. Mercurialis *tom.* 1. *Concil.* 48. Ternelius *Concil.* 34. Ballon. *tom.* 1. *Concil.* 106. Et Schenckius, febrem natalitiam, & anniversariam per 50. annos, & aliam per quinquennium permanentem, aliam de septennio in septennium revertentem. Plinius *libr.* 9. *cap.* 35. refert Mecenatem perpetuò febricitasse. Zecchius vidit diuturnissimam febrem, *concil.* 87. eamque cum variis permanentem accidentibus. Scolzius, *Concil.* 370. longam febrem proponit de quartanis: Observat Schenckius durasse in aliquibus usque ad vigesimum tertium annum, in aliis per vitæ decursum. Et nos Equitis Januensis juvenis præclarissimi per annos quinque laborantis febre tertiana nothâ duplici, curationi pro viribus incubuimus.

Pro iis febribus statim ac primis diebus sanguinis missiones sunt celebratæ; si febris non cedat contendunt vulgares, nullis aliis utendum esse auxiliis, sed statim ad specifica vel Empirica medicamenta sine delectu esse veniendum: quibus videtur favere medicorum continuus usus. Erastus apud Schenckium diuturnarum febrium tanquam miram curationem proponit haustum vini in quo dissolvatur parum salis, cujus beneficio expurg[...] æger cum vomitu, & dejectione, à [...] tempestivè exhibito plures sani evaser[...] aliter verò evenire intempestivè sume[...]bus. Schenckius tanquam specificum [...] longis febribus proponit, quod ante [...] roxismum spina, pulsus, & tempora [...] ungantur oleo scorpionum facto, e[...]ginta illorum partibus maceratis hy[...] in oleo laurino: in æstate vero in oleo [...]cum. Riberius animadvertit longa[...]bres oriri interdum à prava diathesi [...]ceris alicujus aut jecoris, aut mensent[...] & consulit diuretica, sudorifica, alia [...] resolventia, ut absynthium, centaur[...] minus, carduum benedictum, radi[...] Dictami, pimpinellæ, tormentillæ [...] quibus decoctiones factæ, aut pulv[...] prosunt; vel quod fiat transitus ad pe[...]ca, & Empyrica, inter quæ proponit [...]ritum sulphuris à ℈. ß. ad ℈. j. cum ℥. [...] aquæ portulacæ, vel commixtum cum [...]le absynthii, cum aqua cardui benedicti [...]stante accessione, vel uncias quatuor [...] plantaginis depurati, vel decoctum [...]mæmeli, vel aquam stillaticiam illius, [...] ex approbatis foliorum plantaginis, [...] Chelidoniæ majoris ana manip. 1. telæ [...]neorum, seminis urticæ, fuliginis cam[...] salis communis, ana ℥. j. aceti fortissi[...] quod sufficiat, fiat cataplasma, applice[...] carpo, ter aut quater ante accessionem, [...] applicetur auricula muris contusa cum [...]le, & aceto, vel sempervivum minim[...] seu manilla muris, vel interior cortex [...] morum nucis, vel folia bursæ pastori[...], allium, cæpa, ranunculum contusa. Ma[...]dus, consulit mane succum absynthii, [...] Mercurium præcipitatū cum lap. de laz[...] Hælidæus illinit ante accessionem sp[...]

cum oleo laurino in coctis telis areanarum. Magius consulit decoctum Trissaginis manè sumptum, vel aquam gentianæ distillatam: vel pulverem verbasci fœminæ. Horatius ex capitibus ranarum super carbones ignitos projectis donec candeant, recipit quod est album, quod in pulverem redactum exhibet. Mittholius tanquam expertum exhibet per sex horas ante paroxismū sex buccellas panis inunctas Butyro commixto cum telis aranearum. Sturtius præstat ante paroxismum potum vini albi in quo decoxerit milium, & fiat validum exercitium. Buccardius Mitthovius, applicat pulsibus unguentum populeonis cum telis aranearum, & Theriaca simul mixtis: Faventinus inungit spinam manè quotidie cum mucilagine, cotoneorum, & psylii, oleo violaceo, & butyro cum cera, Pontanus exhibet succum Plantaginis cum theriaca. Rulandus consulit aquam Pyretagogam ex lib. j. aquæ fontis cum guttulis xij. olei vitrioli per horas sex ante paroxismum. Sed inter nuperrimos Francus à Reyes, *quæst.* 83. *jucundar. quæstion.* plura proponit quæ carpis imposita possunt prodesse ex Langio, *tom.* 1. *epistolar.* 53. & *tom.* 2. *epistolar.* 33. consulit urticam contusam in metacarpis appositam confirmat ex Nicolo, Gatinaria, & Joanne 22. in thesauro, Rondeletius apponit carpis rubram trochiscatam, & bursam pastoris. Crato radices urticæ.

Præterea Francus in contumaces febres *q.* 70. Freytagio, *in aurora Medicorum*, & aliis authoribus plura proponit hujusmodi remedia, flores Centaurii minoris & folia, si ex illis fiat decoctio, conferunt reserando vias obstructas; similiter recoctum. Chamedreos prodest pro longis tertianis ex Lacuna, ex Prospero, Alpino, prodest dragma pulverum illius ante accessionem in jure pulli, ex Zacuto decoctum Eupatorii, ex Mathiolo decoctum assari in vino cum melle, & pulvere macis, & cinnamomi, ex Freytagio succus radicis sambuci ℥. j. in vino ante paroxysmum bis aut ter sumatur. Soto præbet vini mellis & succi sambuci ana ℥. ij. ex Lacuna aquam distillatam gentianæ, ex Fonseca, Oxymel. vel syrupum acetosum in quo maduerit coma absynthii, ex Mathiolo repetit instillatam gentianæ aquam, dosis ℥. iij. per aliquos dies ante paroxysmum, vel ex Weckero hæc aqua sic præscribitur. ♃. radic. gentianæ ℥. ij. cardui sancti, pentaphilli ana m. ij. in sero lactis macerata duplici balneo destillentur: Ex Quercetano instillatam aquam ex floribus chamæmeli, ex Miraldo aquam ex nucibus viridibus instillatam sumendo ℥. iiij. ante paroxysmum.

Spagyrici sua auferunt auxilia febrifugia specifica. Riberius *Centur.* 3. *observation.* suum proponit febrifugium, quo gloriatur in pluribus observationibus febres longas curasse, & antequam illud proponat: extollit miris laudibus; & postea nascitur ridiculus mus, inquit enim quod componitur ex triplici Hercule duodecim laboribus ad summam nobilitatem evecto, quibus tandem quartus Athleta additur operis complementum efficiens: en magnum mysterium Authoris, in aliis quidem doctus, & inter nuperrimos omni laude dign9. Amysinchet proponit aquam febrifugam sic. ♃. specierum febrifugarum nostr. ℥. iiij. herbæ Centaureæ minor. Card. bened. quinque folii, absynth. an. ℥. iij. macera in sero caprino, & distilla in arena, dosis ℥. iiij. in paroxysmo, ex quibus apparet.

apparet, quòd cum tot specifica empiricaq; remedia proponantur à præclarissimis Medicis pro curandis chronicis febribus, rectè vulgares possunt illis in quibusvis febribus uti.

§. II.

Communis error in usu horum medicamentorum corrigitur.

RESolvendum. Quod licet aliquibus sint utilia specifica aliqua medicaméta, errant vulgares, utendo illis sine delectu, & ante universalia remedia magna, & ante coctionem materiæ morbificæ: sic tenent omnes Medici rationales. Probatur: Tum experientia, quæ docet ab illis aliquos fuisse ad sanitatem restitutos; alios verò in morté deductos, quod non aliunde provenit, cum ii effectus ab eisdem medicamentis proveniant, nisi quia pro illis requiritur occasio, quæ ex Hippocrate est anima medicamenti, & quod præcesserint universalia ac magna remedia, & quod sit jam regulata materia. Tum patet: nam hæc sunt topica auxilia, quibus universalia debent præcedere, & tempus cruditatis. Tum quia pleraque horum prosunt per peculiarem evacuationem, & resolutionem peccantis humoris ad quam debent præcedere universales evacuationes, & materiæ evacuandę coctio, per quam fiat apta separari ac moveri. Tum quia rectè Riverius notat ex defectu horum ab iis specificis medicamentis plures in morbo alias non lethali mortem subire: & Francus inquit, quod illis utendum nullo tempore, nisi post longam curationem febre in declinationem tendente, & post omnes evacuationes & cætera auxilia diuretica etiam juscula, quibus peractis nec devicta fe[...] deveniendum ad specifica.

§. III.

Solvuntur rationes vulgaribus favent[...]

AD fundamentum vulgarium resp[...]detur: quod omnes Medici ratio[...]les postquam in febribus chronicis usi [...] communibus evacuationibus, & auxi[...] ratione, experientia, indicatione, & [...] logismo inventis, si febres non remitt[...]tur, transeunt ad specifica febrifugia, [...] raque authores proponunt, quorum u[...] nos non damnamus; sed abusum aliq[...]rum vulgarium, qui sine iis præcede[...]bus eis utuntur, morbos augent, & æg[...] interficiunt.

RESOLVTIO IV.

An errent, qui pro febribus utun[...] pulvere de Quarango?

§. I.

Quo fundamento ii pulveres rejiciantur, [...] tales dicantur?

MAnardus, Clusius, Acosta, Aorta[...] Fernandez incognitum reliquer[...] hoc medicamentum; licet de reliquis [...] Indis delatis exactam præstiterunt n[...]tiam, Chiffletus, Protimus, Antimus, [...]negius, Cronomus, Sebastianus Balc[...] & ex iis nuperrimus omnigenæ literatu[...] præclarus Hispalensis Caldera hujus [...]dicaminis dignotionis aperuerunt via[...] In usum illud apud Europæos induxeru[...] Cardinalis de Lugo, & Medicus Vega [...]ctus; Ideò ii pulveres dicuntur Car[...]nalis de Lugo, pulveres de Vega, & p[...]

veres, de Quarango ab arbore sic dicto, ex cujus cortice fiunt, qui Quarango nominatur etiam, vel de Chinachina, vel china febris, vel gentiana Indica, vel pulvis Jesuitarum & arbor dicitur Ganuanaperide seu Peruvia, à quo extracti cortices, & desiccati fiunt pulveres, quibus Indi utebantur, dum frigore aut gelu congelati ac compressi sentiebantur, ipsos enim cum aqua, aut liquore calido sumebant, & illicò calefiebant, & liberabantur à frigore; per analogismum nostri eisdem usi sunt pro remittendo frigore in tertianis, & quartanis, in pluribus respondebat effectus, in aliis deficiebat & morbus: ideò post varias experientias eorum usus receptus fuit apud Medicos pro chronicis febribus curandis. Plures autem renuunt eorum usum: quia (ut docet Hippocrates) curatio debet fieri tutò, vel ita ut si non prosit, saltem non noceat; Sed ii pulveres, ut experientia docet, in aliquibus augent febrem, duplicant accessiones, intendunt accidentia, causant dyarrhæam & dysenteriam, mortemq; accelerant. Ergo non sunt febrifugi, nec à Medicis in usum medicinę recipiendi. Chifflet & Plempius alias superaddunt rationes, quas refrangit doctè Genuensis Badus doctissimus.

§. II.

Qualiter hujusmodi pulveres sint admittendi, proponitur.

Resolvendum. Quod pulveres de Quarango sunt febrifugi, & à Medicis in usum medicinæ recipiendi, si eis utantur post universales evacuationes, & signis coctionis manifestis, præcipuè circa declinationem.

Probatur ex nuperrimorum doctrina, tum ex modo, quo virtus febrifuga horum pulverum cœpit cognosci ex experientiis primis, ex quibus constitit humores movere ad extra, extinguereque frigidam temperiem; ex variis eventibus comprobantibus accessionum frigus devinci in quartana, & tertiana notha, easdem febres post manifestas coctiones simul vinci: irritari verò si pulveres exhibeantur ante evacuationes universales, & ante signa manifesta coctionis intendi putredinem in iis, morbos plerumque lethales reddi, diarrhæas & dysenterias moveri; & hoc quam maximè in morbis ortis ex nimis prædominante bile. Tum comprobant ex pulverum temperie, quæ colligitur juxta Galeni doctrinam, cum enim polleant gravi odore ac ingrato, licet aliqualiter aromatico, amaritudine, & sensibili caliditate, quia immutant linguam aliquali flavitie, quæ apparet in cortice ex quo fiunt. Convincitur, quòd sint calidissimi, & quòd in secundis qualitatibus habeant vim attenuandi, detergendi, digerendi, incidendi, & commovendi humores: ex quibus apparet, quòd si exhibeantur paroxismo ineunte commoveant morbificam causam, resolvant eam, quę movetur ad accessionem, & proximè dispositam ad subsequentem: & si tota morbifica materia est cocta, totam commotam evacuant, & crisim natura perficit, quam sine pulverum virtute & commotione nequiret aggredi nec consequi: Si autem cruda permanet materia morbifica, nec separata à commistione sanguinis, conturbatur, agitatur, commovetur, augetur putredo, intenditur febris, duplicantur accessiones, & commota materia, quæ non potuit attenuari, ac resolvi,

mota ad ventrem, diarrhœam, aut dysenteriam efficit, ex quibus si vires sint debiles, eis resolutis æger interimitur. Tum communis usus pulverum, qui propinantur jam communiter ab omnibus in dosi dragmæ unius in jure, aqua aliqua febrifuga calidis; vel præcipue in vino, cum quo major sequitur operatio, ineunte paroxismo, qui obtunditur, si cocta fuerit materia, & præcesserint evacuationes universales: sin minus requiritur secunda, aut tertia exhibitio similis pulverum, cum quibus, si ante debitam coctionem exhibeantur, tandem licet desinat febris, consuevere fieri recidivæ; Sed tandem concocta jam materia ab iis pulveribus exagitata, & coadjuvata natura crisim aggreditur, & perficit: Ergo hujusmodi pulveres admittendi sunt à Medicis inter specifica febrifugia ad febres chronicas, tertianam notham, aut quartanam, exterminandas: patent hæc ab eventu.

Probatur secundo: in febribus intermittentibus (ut tenet Galenus *lib. 2. de differ. febrium cap. ult.*) fit continua paroxismorum productio: quia humor mittitur à parte & recipitur in foco putredinis, ab illoque trahitur, qui ab expellente venarum truditur; vel (ut tenet Rodericus à Veiga, *lib. 2. de different. febr. cap. 11.*) quia concitatur per intervalla natura ut commoveat, & alteret humorem commotum in foco putredinis: vel (ut tenet Argenterius *lib. 3. de causis symptom. c. 7.*) quia paulatim in tempore intermissionis aggregatur materia morbifica in foco putredinis, ob pravam, quam habet contractam dispositionem: ex quibus constat, semper foveri accessiones principaliter ob pravam dispositionem, ac materiam contentam in foco putredinis, qua ablata aufertur præcipua paroxismorum causa, & permanentia; sed à nulla alia causa illa diathesis pravaque materia potest ita discuti, evacuari, resolvi, attenuari, & exterminari, quam ab aliis pulveribus, qui ut diximus ex natura propria habent qualitates primas & secundas, per quas hæc omnia possunt perficere: Ergo pro iis febribus sunt specifica febrifugia.

Probatur tertiò: Supponendo naturam, & vim fermentationis, quæ ex Heurnio in methodo fit ebullitione quadam cum humore juxta Galeni & Platonis mentem, ex Mercuriali cum Platone in Timæo est partis terreæ motio, & in aërem conversio: Vel (ut tenet Coringius) est motus terræ vi ignis interni concitatæ, ut beneficio aquæ intermediæ arescat, ac ignescat, hæc apparet in natura moliente illam ob varios fines; vere plantæ turgent, turgent & animalia, quadam quasi effervescentia huic fermentatio apparet; & in aliis rebus; inquit enim Galenus: *Comment. 2. in primum Priorit. Cum in terram acetum acre infusum fuerit, protinus intumescens sursum quasdam terræ partes attollit, fitq; compositum quoddam ex terrestri substantia, & aceti humiditate, & ex facto vaporoso spiritu. Simile rei huic contingit, cum atrabilis in terram effusa fuerit: nempe ex utroq; spirituosa quedam motio videtur fieri ei similis, quæ in fervente musto apparet: simile quoq; & in panibus quotidie fieri videmus, cum enim remixta quæ tritici farina, mixto illis, & fermento mediocriter macerari permiserint, fermentatio fieri videtur fusa simul & intumescente qua fermentatur substantia.* Similimodo posse fieri fermentationem in humoribus protulit Coringius dicens: *Nam qui negee gra-*

gravium, lethaliumque morborum esse ex fermento vel originem, vel fomitem, parum profecto in pathologia profecit, proinde ignorat, quidnam sit illud turgere Hippocratis. Et superaddens, quod humores causant febres & alios morbos diversos ob fermentationem, inquit: *Quorum omnium ortum & incrementum, statum & declinationem, motionem, crisim, critica molimina, translationes, revolutiones, periodos, exacerbationes putavi ego potius ex fermento ebullire.* Ex quibus sic subjungo: sed pulveres de Quarango ob qualitates, quas diximus prævalere in illis, valent morbificam materiam fermentare: ergò ex hac illorum vi poterit causari crisis perfecta dum concocta est, quæ fermentatur materia, imperfecta, dum est incocta materia: & inde possunt provenire critica molimina, motiones, translationes humorum ad ventrem: & duplicatæ exacerbationes. Ergo ii pulveres tanquam specifica febrifugia debent admitti.

§. III.

Solvitur fundamentum vulgarium.

AD commune fundamentum vulgarium admittimus doctrinam Hippocratis, & dicimus: quod si debito tempore exhibeantur ii pulveres tutissime morbos curant; sin minus idem conting t, quod in aliis remediis, quorum omnium (ut tenet Hippocrates) occasio est anima, purgatio terminat morbos, materia existente cocta, ipsos intendit, & sæpe lethales reddit, dum adhuc cruda permanet, deficit in calidis aliis vis fermentandi; & ideo non ab aliis quibuslibet calidis fit similis curatio: benè tamen ab aliquibus ut à theriaca, nuce juglandis, cujus arboris cortices forsan essent speciale febrifugium apud nostros: Et quæcunque fermentatione possunt abigere diathesim viscerum, à qua fovetur febris.

In pulverum de Quarango exhibitione hæc vidimus. Vallisoleti mulier juvenis in Cœnobio observantiæ sanctę Brigidæ, simplici sub autumno correpta fuit Quartana; post mensem hos febrifrugos sumpsit pulveres sine præcedente alio auxilio, triplex facta fuit Quartana, & duravit per tres annos: Dum jam Mantuæ Carpetanorum medicinam agebamus, cognovimus juvenem biliosum salsuginosa serositate abundantem, qui incidit in tertianam notham, cui sanguis pluries fuit missus, & medicamenta cathartica exhibita, omneque refrigerantium genus; quibus non sufficientibus pulveres ii febrifugi sunt exhibiti, defecit prima accessio, die sequente rediit post aliquos dies, cessavit febris, & simili modo rediens, postquam quater fuerunt exhibiti, liber evasit.

Constans fuit de alio, qui laboravit per quinquaginta dies notha tertiana; & nullis proficientibus remediis incidit in diarrheam biliosam, cum siti ingenti, & suspicione internæ inflammationis, exhibitis iis pulveribus & simili modo repetitis in variis recidivis à febre, à siti, à linguæ scabricie, è flogosi viscerum evasit immunis.

Excellentissimus Dominus Marchio de Guevara in longissima tertiana notha, nullis aliis proficientibus auxiliis, jam ferè hęcticus, cum lingua arida, viscerum inflammatione, & clamosa siti, sumpto hoc febrifugio, eadem die liberatus fuit à febre, à siti è viscerum ardore: Recidivavit quater, & eodem auxilio quiescebat febris per aliquos dies, & tandem ab illo devicta fuit.

Tandemq; jam communis pulverum usus passim ostendit eorum securam, utilemque medicinalem vim si debita exhibeantur occasione.

RESOLVTIO V.

Vtrùm errent, qui sudorifica in declinatione febrium chronicarum excludunt ab ordine febrifugiorum, & in aliis temporibus?

§. I.

Proponitur vulgarium opinio & fundamentum.

Febres longæ, quæ fiunt ex indebito usu rerum nonnaturalium petunt curari ex ejus reductione. Quia (ut docet Galenus) sine hac, nulla utcunq; egregia reliquorum medicamentorũ applicatio poterit esse ex usu, quæ prolongantur ex obstructionib., ipsis devictis devincitur, quæ provenit prolongatio ex diathesi, pravaq; humorum dispositione, potiùs petit tandem exterminari febrifugiis specificis, inter quæ commoventes ad cutẽ pulveres de Quarango admittendos judicavimus, sed cum sint alia moventia ad cutem, & præcipuè sudorifica, de iis eadem currit difficultas. Vulgaresque præcipuè sudorifica remedia renuunt. Ratio fundamentalis est quia calida sunt, & attenuando, ac resolvendo debent movere materiam morbificam quæ actio contraria est indicationi quæ à febre sumitur quæ est refrigerandì & attemperandi: ideò Galenus *in libr. Method.* exhibitio aquæ frigidæ ad satietatem inquit quod est summum febrium auxilium. Tum secundò; quia cum febrifuga auxilia maximè exhibeantur, in febribus longis, quartana, aut tertiana, non videtur sudor ex usu, nam resolvit tenuè, erelinquit crassum, & ideò magis incurabiles reddit febres, quia in crassiori materia pendentes causa mortifica nequit concoqui, nec resolvi, aut evacuari à natura. Tùm tertiò: quia debemus imitari naturam, quæ febres pendentes ab humoribus tenuioribus, & quæ morbos peracutos causant, terminat per sudores: febres verò longas, & pendentes ab humoribus crassis, non nisi per coctionem, dyarrheas & alias evacuationes, per quas possunt evacuari crassi humores, à quibus pendent: Ergo sudorifica & quæ ad cutem movent non sunt specifica febrifugia pro febribus longis curandis: Tum quartò ex Hippocrate constat, plures sudores laboriosos, & lethales fuisse Philisco, & Erasino, qui prima die cœperunt sudare mortui sunt. Pithion in Tasso, qui secunda die cœpit sudare, & adolescens, qui habitabat in foro mendacii etiam periere, sicut Silenus, qui sudavit sexta die, decima sexta: & qui in Dealcis horto sudavit, quarta die non liberatus usque ad quadragesimum: & Hierophons, qui sexta die sudavit: & virgo in Albertis: & Pythodonis in periculosas inciderunt post sudores: Erge sudores nec motio humorum ad cutem sunt ex usu: nec febrifugia moventia illos. Tùm quintò, apparet figmentum medicamentorum moventium ad cutem ex triumpho Archæi, & mundi miraculo, universalique Medicina Aubrii, qui ex confecto quodam medicamento involuto sub nomine Archæi, ne communicetur illius usus per ejus diaphoreticam

ticam virtutem promittit tot miracula qualia sufficiunt ad illius figmentum, & imposturas, per ipsum enim promittit jam prægressas restituere ætates, & potestatem regrediendi ad præteritam quæ ultra infinitum progreditur, & incurabiles quoscunque subitò devincere morbos, lapidesque, ulcera, & quascunque habituales intemperies per vaporem egerere. Sed hæc omnia sunt anilia figmenta: Ergò frustra in febribus ex iis promissis febrifugiis expectandus est eventus.

§. II.

Pro acutis febribus conferunt moventia ad cutem, & sudorifica.

Resolvendum: Quòd sudorifica, & ad cutem moventia prosunt in febribus acutis.

Probatur: Medicus est imitator naturæ in eis, quæ rectè operatur natura movendo sudores curat plures: Ergò & Medicus offerendo illa quæ movent ad cutem, & ipsos provocando. Probatur minor ex sudoribus à natura factis ab Hippocrate recensitis, qui ægros liberarunt ab acutis febribus, *In acutis enim*, & 4. *Aphorism*. 38. & 2. *Aphorism*. Sudores salutares decernit, si inceperint 5. 7. 9. 11. 14. 17. 21. 27. 31. & 34. non quia finiantur in eisdem, nam qui finiuntur sæpè lethales; ut contingit in Paro, in Tasso, in Carthade, in Hermoptolomæo, in Theodori uxore: Sed incipientes in iis diebus, in aliis finiti diebus securiores ut in Methone muliere decumbente in littore Melodiæ, Cheroni, mulieri decumbenti in Tasso, Nicolaï filio docet Hippocrates contigisse, qui liberi evaserunt à febre.

Probatur secundò ex veterum communi assensu: Licet enim in Medicinæ infantia deviarunt ab aliis remediis rationalibus, in hoc conveniebant, quod movere ad cutem humores esset utile febrium auxilium. Prodicus enim & Erodicus, ut refert Hippocrates circuitibus, cursibus, & frictionibus febres curabant: quasi conantes ad cutem movere: Petronius, referente Cælsô, vestimentis operiebant febrientes, & concepto calore, aquam frigidam offerebant, ut moverent sudorem. Herophilus, & Erasistratus post suillam vinum offerebant: ex quibus & vomitus & sudor solebat moveri. Asclepiades, & Themison, sudores etiam contendebant movere, Alii in corporum motione sistebant, donec agitatum corpus, vel sudaret, vel resolveretur materia morbifica. Præterea inter Dogmaticos Magister Galenus *in lib. Met.* potum aquæ frigidæ ad satietatem exhibet, ut inde roboratâ naturâ subsequatur sudor: Ergo sunt utilia medicamenta, quæ illum movent pro acutis febribus.

Probatur tertio à Sennerto: Ex naturæ motibus, quæ ante accessiones aut post accessiones, in diebus judicatoriis, & criticis tentat sudores, & fere nullam perfectè febrem judicat sine illis, & nos docuit frictionibus uti ad cutem ararandam, & uti eis quæ movent ad cutem, ut Carduus benedictus, cujus aquâ aut pulveribus utimur, extracto aut sale, vel fumaria buglosa, scabiosa, tormentilla, centaurio minori, Zedoaria, absynthii sale, rob sambuci, lapide Bezaar, Theriaca, mytridato, & aquæ frigidæ potu, cutemque ararantibus cum Galenô, qui *libr.* 11. *Meth. cap.* 9. sic consulit docens, quando debeant exhiberi, quæ commovent ad cu-

tem. *Sanè totum corpus priusquam id evacuaveris rarefacere non expedit, ubi vacuatum est, utique licebit medicamento aliquo cui calor tepidus insit, rarefacias, cujusmodi est, quod ex chamemalo conficitur in hoc tempore:* Si vinum quoq; aquoſum bibatur, id omnes evacuationes promoverit. Idem facit & temperatum aquæ dulcis lavacrum: Cæterum ubi magnitudo febris obſtat, nec vino utendum eſt, nec lavacro; nec iis quæ habitum rarefaciunt inunctionibus: ſed aquæ frigidæ potus in iis eſt aptiſſimus: niſi tamen quid eorum, quæ in ſynocho ſine putredine dicta ſunt hanc quoque prohibent.

§. III.

In longis febribus tendentibus ad declinationem ſudorifica admittuntur.

Reſolvendum ſecundo: Quod ſudorifica ſunt ſpecifica febrifugia ad quartanam & tertianam notham prolongatas, dum properant ad declinationem, & ſunt celebratæ univerſales evacuationes. Sic tenent Sennertus *lib. 2. cap* 8. Horatius Augenius *in epiſt.* Francus à Reyes *q.* 70. & citati ab illo P. Pœna, & Mathiol. Lovel *in plant. hiſtor. cap. de ebano*, Weckerus *cap. de china.* Angel. Victorius *conſult.* 8. Sennertus *de morbo Gallico tit. de china.* Riberi, *cap. de quartana.* Zacutus *lib.* 3. *praxis mirabilis cap.* 30. *libr. prax. hiſtor. cap. de Semitertiana.*

Probatur primò à Sennerto, quia humores per ſudores expurgantur à coinquinamento, fomite, vel fermento, per quæ diſponuntur ad novam putredinem, quo ablato deſinunt acceſſiones. Riberius cum decocto Chinæ, & Salſæ parillæ exhibito per viginti dies, tenet febres curari chronicas poſt ſigna coctionis: quia ab eorum viribus diſcutientibus reliquias humorum exterminatur cauſa. Zacutus: quia quotidianam per duos annos permanentem curavit cum decocti Chinæ, & ebeni exhibito per 24. dies; & *lib.* 4. *praxis* uſus eſt Chinæ decocto, cum quo curavit ſemitertianam, quia hæc radix aquoſos humores exſiccat, viſcera roborat, flatus abſumit, deobſtruit, & lentum humorem liquat, & in halitum digerendo evaporat. Franciſcus Hernandez *in hiſtor. Indiar.* agens de China Mexicana, tenet quòd eſt frigida, & ſicca, & quod ejus decoctum præter alia haber abſumere, & evacuare per poros atræ bilis, & pituitæ portionem, quo pharmacorum vim refugit. Ex quo patet: quod ſit utile febrifugium in febribus Chronicis ex iis humoribus pendentibus.

Probatur ſecundò. Per nullam aliam regionem poteſt evacuari major copia materiæ morbificæ, quam per ſudorem: Ergò poſt peractam coctionem ad ipſam exterminandam in febribus chronicis ſudorifica tanquam febrifuga ſunt admittenda. Probatur antecedens à Sanctorio, *libr. de Statica medicina*: in quo per plures concluſiones hanc doctrinam confirmat longo uſu, curis, & experientiis confirmatam. Primò: *Perſpiratio inſenſibilis ſolet eſſe longè plenior quam omnes ſenſibiles ſimul unitæ, ut ſi cibus & potus unius dies ſit ponderis octo librarũ, tranſpiratio inſenſibilis aſcendere ſolet ad quinque libras circiter. Sect.* 3. *Aphoriſm.* 6. *Si ex ſtaticis deprehendatur impeditam eſſe perſpirationem diebus ſequentibus, vel ſuccedit plenior perſpiratio, vel aliqua evacuatio ſenſibilis plenior, vel cachechia veſtigium, vel febris. Sect.* 1. *Aphoriſ.* 11.

Perſpiratio

Perspiratio quæ salubriter aufert ex corpore multum, idque inutile pondus, non est quæ cum sudore fit, sed ille halitus insensibilis, qualis hyeme uno die naturali ad quinquaginta uncias, & ultra exhalare potest. Sect. 1. Aphor. 22. Natura dum perspirandi officio est impedita, incipit statim in multis deficere. 1. Aphorismor. 40. Dum caput gravatur dolore, statim corpus incipit minus perspirare. 1. Aphor. 41. Si perspirabile, neque a natura neque à calore febrili resolvatur corpus illicò ad malignam febrim præparatur. Sect ion. 1. Aphorism. 46. Febricitantes in pejus æque incidunt, si à Medico imperito medicamentis importune exhibitis illorum perspiratio divertatur. Sect. 1. Aphorism. 47. Magis occulta, & insensibilis transpiratio nos sublevat, quam omnes sensibiles simul unitæ. A somno enim ante excretionem sensibilium excrementorum, quisque sentit se leviorem, quia revera factus est levis solito tribus libris circiter. Sect. 1. Aphorism. 58. spatio unius noctis sexdecim unciæ lotii plus minùsque coctorum excrementorum per alvum quadraginta, & ultra per occultam perspirationem evacuari ut plurimum solent Sect. 1. Aphorism. 59. Pluribus una die naturali per insensibilem transpirationem tantum evacuatur, quantum per alvum quindecim dierum cursu. Sect. 1. Aphor. 60. Si aëri æstivo frigus supervenerit, illa die supposita eadem bibendi libertate tertiam partem circiter perspirationis exire prohibet, quæ nisi fiat, sensibilus facile ad putredinem vel ad cachechiam disponit. Sect. 2. Aphor. 9. Ob aërem frigidum supervenientem calori, vestibus denudatis minus duabus libris circiter die cursum perspirare solet, nulla ab ipsa animadversa molestia. 2. Aphorism. 11. Æstate corpora temperata sunt minoris ponderis quam hyeme tribus libris circiter. 2. Aphoris. 13. Ab æquinoctio autumnali ad solstitium hyemale qualibet die minus libram circiter perspiramus, inde usque ad æquinoctium vernale incipimus liberius perspirare. Sect. 2. Aphor. 41. Perspirabile retentum, ut acre, febres, erysipeleta ut copiosum apostemata, destillationes, vel cachechiam facit. 2. Aphoris. 23. Ex iis, & aliis statica observatione repertis satis constat, quantum proferat perspiratio in sanis ad cutemque quævis evaporatio, & quantum poterit juvare sudorifica in febribus, dum morbifica materia est apta propelli per sudorem.

Probatur tertio: febres prolongantur ex diathesi, pravâque dispositione viscerum, & humorum, à qua humores, qui continuò generantur pravi fiunt: inquit enim Hippocrates: *impura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes.* Simul & coinquinatur focus putredinis, acquiritque fermentum, ob quæ continuò aggregat pravos humores redundantes, ex quibus prolongantur accessiones. Ergo ut exterminentur post non sufficientes evacuationes universales, requiritur febrifugium sudorificum, à quo pravitas partium humorum & foci putredinis expurgetur, & humoribus extenuatis, ac resolutis, & per cutem expurgatis, à puritate contracta, consequatur salus.

§. IV.

Solvuntur vulgaris opinionis fundamenta.

AD rationes oppositas respondetur. Tum pro primo, Quòd in febribus indicatio, quæ sumitur à febre, est refrigerandi, & attemperandi calorem præternaturalem, in quo consistit, quæ sumitur à causa est disponendi illam ad evacuationem.

cuationem, & postquam jam est disposita illam euacuare, quod variis modis tentat ars, sicut & natura, quae variis euacuationibus molitur illam expellere. Tum pro secundo; quod in febribus Chronicis sudoribus utimur, non in principiis dum potest interturbari, aut impediri coctio; sed ipsa peracta, ut exterminemus fermentum, diathesim, & prauam humorum redundantiam foventia accessiones. Tum pro tertio; quod, ut videre est apud Hippocratem *in libr. Epidem.* licet rarò tentat natura exterminare febres longas per sudorem. Sed quia ob resistentiam materiae nequit aggredi hoc plerumque: ideò ars sudorificis tentat illam juvare, ut possit consequi juvamine artis, quod se sola non posset. Tum pro quarto; quod sudores fiunt laboriosi & lethales, si superveniant ante coctionem: fiunt tamen critici dum fiunt materia concocta, & ideò post ejus elaborationem tantum sunt ex usu sudorifica, quae debent exhiberi pro curandis febribus chronicis. Tum pro quinto; Quod Aubrius & reliqui Spagyrici dicerunt à Paracelso omnium utcunque incurabilium morborum curationem promittere, senectutem retrocedere ad juventutem, vitae prolongationem ultra terminum à Deo vitae praefixum, & promittunt alia quaecumque judicant ab hominibus exoptari, ipsisque eorum promissionem utilem futuram. Quae cum impossibilia Impostorum sint promissa, nec valeant naturaliter adimpleri, ne ante recepta imposturae munera haec propalentur sua remedia miraculosa, quę nihil suntproferre ostentant, & ea proponunt per verba similiter nihil significantia. Ex quo non sequitur, quod eadem currat ratio de sudorificis specificis à natura in hunc finem productis, & ab omnibus expertis.

RESOLVTIO VI.

An errent, qui aliqua sudorifica exhibent in morbillis & febribus malignis erumpentibus maculis.

§. I.

Pars affirmativa vulgariter recepta censetur.

Vulgus recepit: Quod erumpentibus morbillis aut variolis, & maculis in febribus malignis utendum est sudorificis auxiliis, quibus naturae motus ad cutem properetur: ideo vulgares Medici, & vulgares sine Medico utuntur pro variolis decocto lentium cum aliis moventibus ad cutem, pro exanthematibus movendis, lapide Bezoar cum aqua buglossae. Favet pro lentibus exhibendis Avicenna ex quo usitatum fuit decoctum quod fit ex lentibus, caricis, liquiritia, capillorum Veneris, hordeo & apii radice in aqua coctis. Tum secundo pro exanthematibus lapidis Bezoar usus fovetur ex opinione communi, quae tenet movere ad cutem, & contra omne venenum, & malignam qualitatem habere alexipharmacam virtutem: ergo iis utendum erumpentibus variolis, morbillis aut exanthematibus.

§. II.

Sylvatici praefertur opinio in vulgares.

Resolvendum: Quod errant vulgares dum in omni excretione exanthematum conantur sudorificis movere ad cutem.

Proba-

Probatur primò in variolis & morbillis: Tum quia in synocho salubris est crisis perfecta per quam morbus terminatur: ex quo apparet, quod non indiget sudorificis, nec aliis coadjuvantibus juxta præceptum Hippocratis docentis: *quæ judicantur aut judicata sunt integrè, nec movere, nec novare, sed sinere oportet.* Tum quia si lethales sunt morbilli, aut variolæ hoc maximè contigit ob nimiam ustionem impedientem coctionem, & irritantem ad expulsionem symptomaticam, quæ irritatio & symptomatica evacuatio, ex quibus resolvuntur vires & spiritus, simulque & benignior pars sanguinis evacuatur cum maligniori etiam non petit juvari; sed aliter humores debent evacuari, corrigi & attemperari. Tum quia lentes in quibus plures fidunt, in se ipsis sunt pravi succi: inquit enim Actuarius *libr. de Spirit. animal. nutritione*: *Inter legumina pessimum omnium edulium lens habetur; unde crassus, terrestris, & atrabilarius sanguis gignitur.* Nec lentes per suas qualitates possunt conducere ad sudorem; nam pars externa adstringit, ob quod sudorem impedit: pars interior alvum movet, ob quod, quod ferri deberet ad cutem, commovet ad ventrem, unde in finem propositum potius obstat. Tum ad eruptionem videntur obstare lentes: inquit enim Avicenna *libr. 4. fen. 1. tract. cap. 10. Cum ergò pertransierit ægritudo diem secundam, & incipiunt variolæ apparere, tum fortasse erit infrigidatio causa erroris magni, ex eo quod retinet superfluitatem interius.* At verò Galenus 5. *in 6. Epid. Comment.* 33. lentes esse frigidissimas testatur: unde apparet, quod ex ipso Avicenna non debet offerri pro erumpentibus exanthematibus.

Probatur secundò. Quod nec sudorifica prosint in febribus malignis: nam exanthematum eruptio non fit concocta materia; nec tanquam critica evacuatio sicut in variolis; sed est symptomatica, quæ erumpit ob malignitatem, & demonstrant periculum febris: quia *decretoria, quæ non decernunt* ex Hippocrate, *aut sunt lethalia, aut difficilis judicii signum.* Ergo non debent juvari sudorificis, nec conturbari materia morbifica, quæ ut morbus sit salubris debet coqui: & ex Galeni doctrina. *Coctio quietem desiderat.* Tum quia si offeratur supra positum decoctum constat contrarius eventus in lentibus, in quibus vulgares magis confidunt, si offeratur lapis Bezoar occidentalis, ut supra diximus, movet ad ventrem, & non ita ad cutem. Si offeratur orientalis lapis, aut de illius dubitatur virtute, aut convincitur de illius falsificatione, & tandem si quæ vera sit, & posset pugnare contra deleteriam qualitatem. Si ad cutem movet, interturbat coctionem, à qua cum vires debilitentur, impeditur etiam coctio, per quam morbus debet salubris fieri. Tum quia si verus lapis reperiatur, & quandoq; sit utilis, maxime post concoctam materiam, ut deleterium moveatur ad cutem, & concocta jam materia, commoveatur ad illam, quo tempore si sudor superveniat, & criticus, & salutaris debet esse.

§. III.

Solvuntur fundamenta vulgarium.

AD fundamenta vulgarium respondetur. Tum pro primò: quod ex Avicenna utrumque colligitur, & quod debeat propinari decoctum, forsan quia ex alis

aliis corrigi judicaverit, & illis pro attemperanda febre judicavit utiles, sicut & hordeum: debent tamen caveri maximè ob dicta; & quia ut Sylvaticus animadvertit, lentes ob terream naturam, & quia atrum generant succum, pavores causant, & horribiles imaginationes per somnum, ideò debent quam maximè formidari in pueris; qui ad ipsos, & ad epilepsias aptissimi sunt ex Galeno 3. *Aphorism*. 24. Tum pro secundo; quod si quando vero lapide Bezoar utendum non est, dum potest interturbare; sed dum cocta jam materia potest sudorificum commovere, aut juvare motum, quo critica evacuatione morbus terminetur.

RESOLVTIO VII.

An errent, qui munditiem negant ægrotis?

§. I.

Vulgaris proponitur assensus & fundamenta.

NOn solum vulgus, sed & vulgares Medici superstitiosa timiditate, ut tenet Sylvaticus ducti, omnem munditiem denegant ægrotis tam in syndonibus, indusiis, aliisque linteaminibus immutandis, quàm in radendis barba, aut capillis, pedibusq; lavandis. Quibus favet tum pro non immutandis lineis pannis, Hippocrates 4. *Acut*. 39. qui febricitantium corpora docet debere quietem habere, & pannis contegere, ut ararata cute ad extra attrahantur fuligines, & in febribus malignis expellantur venenosi vapores. Sed ex subuculis, & linteis, sindonibus contrahuntur pori ac occluduntur, & impeditur expulsio fuliginum, & vaporum, quæ recurrentes ad internas partes febres augent, & spiritus dissipant: ergò non debent mutari. Tum secundo; pro non auferendis barba & pilis stat Avicenna, qui inter caussas recidivę ponit *barbam aut caput radere*. Ergo hæc mundities non est permittenda. Tum tertiò, pro deneganda pedum lotione stat quod docet experientia morbos supra septum transversum & fluxiones à capite exasperari, ut apparet in pleuritide, tussi, dolore laterali, raucedine, & catharro à defluente humore in partes subjectas, ergo est abstinendum ab hac munditie.

§. II.

Munditties non deneganda ægrotis in febribus acutis.

REsolvendum, quòd mundities confert sanitati ægrotantium, & lineamenta mutari in febribus præcipuè malignis & exanthematibus terminatis, sic tenent Hollerius *cap. de febre ardente*. Rondeletius *cap. de febre Synocho*. Petrus Lopez *lib*. 7. *cap*. 6 Primorosius *lib*. 3. *de vulgi erroribus cap*. 11 Levinius Lemnius *lib*. 4. *de occultis naturæ miraculis cap*. 8. Sylvaticus *controv*. 8. Balduinus Ronsæus *epist*. 36. Vallesius *comment*. 1. *ad text*. 8. *lib*. 1. *de morb. acut*. Franciscus à Reyes *q*. 82.

Probatur ex Hippocrate *libr*. 6. *Epidem*. ubi docet ægris gratificandum & *libr. de decenti ornatu*, in ipso Medico ornatum consulit, & munditiem ut gratificetur ægro: inquit enim Vallesius *loco citato*. *Peccant vulgares Medici; nec lineam tunicam mutare, nec sindonem, nec manus faciemve lavare, nec quidquam aliud, quod ad munditiem*

tiem spectet suis ægrotis permittentes, ne si longius quidem morbus sit, quasi magni referat volutari in suis sordibus, aut quasi non augeat hoc omnem putrefacientiam. Hippocrates certè consulit, ut ægrotantibus gratiæ præstentur præcipuè in consuetis. De quibus Hippocrates. *consueta longo tempore, etiamsi deteriora sint inconsuetis minus molesta esse solent*, & ipsa prohibitio noxia & molesta est ægris.

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.

Et Galenus 6. *Epidem.* 2. nonnulla indulgenda esse ægrotis consulit, ne illi aversi inobedientes fiant.

Probatur secundò: sindonum & subuculæ mutatio, nec solum in acutis aliis morbis, sed & in malignosis & cum exanthematibus est necessaria ad ipsos morbos curandos, ergo non debet prohiberi: Probatur antecedens: Tum quia à sordibus ob fœtorem gravatur caput, inde & dolor & pervigilium & delirium possunt subsequi, supervenit pruritus & inquietudo, graveolentia inducit fastidium. Tum quia tetri & venenosi halitus impediuntur evacuari à sordibus obturantibus porositates; qui retenti febrem augent in humoribus ab ipsis repurgatis, iterum malignitatē communicant, spiritus impuros reddunt, & retrocedentes ad cor impuritate puros alios generare impediunt, genitos corrumpunt, & conspurcant; inde & in toto corpore coctiones impediuntur, quæ spirituum vivifico colore coadjuvantur, & perficiuntur: Ideo Galenus in eorū munditie cum spongiis incumbendum essedocuit; antiquiores in hunc finem balneis utebantur, nos frictionibus cum linteis abstergentibus: alii usi sunt fomentis, Archigenes sordidispanniculis. Tum quia ut probavimus, oportet sudores movere, vel insensibilem evacuationem: quę cum impediantur per sordes, maximè insistendū in munditie procuranda, ne illæ evacuationes impediantur, in quibus maxima fiat salutis spes. Tum quia linteamina à lino habent vim abstergendi, resolvendi & attrahendi, unde & per se juvant per cutem ad evacuationem causæ morbificæ & per accidens auferendo impedimenta, ut docet Dioscorides.

Probatur tertiò; quod pilorum abrasio sit permittenda præcipuè in assuetis, transacto morbi vigore, & dum non timetur recidiva. Tum quia præcipuè si præcesserint sudores capitis, pediculi maximè molestant, & cogunt ut scalpedine maxima fiat attractio in caput, & vidimus plures abscissis pilis & ab hoc labore & febre simul liberari. Tum quia in quiete ab hoc labore ægri in continuo sunt motu, & ab aëre constipati, impeditur evaporatio fuliginū, & ejus quod residuum est accessionum evaporatio, unde & febris prolongatur cum ægrorum molestia & anxietudine: & ideò Hippocrates *lib.* 4. *acutor.* quietem consulit. Tum idem patet de pilis barbæ pro quibus deficit assidua consuetudo, & nisi radantur, supervenit molestia & pruritus deficit assueta raritas, ob quam avocata excrementa per novaculę rasionem & caput, & vicinæ partes expurgabantur. Ergò hæc munditiès utilis est ægrotantibus.

Probatur quartò, de munditie ex lavacro saltim pedum, & post morbi vigorem. Tùm ex Hippocrate, *libr. de victu in acut. sect.* 3. *text.* 57. de assuetis ad balneum inquit. *Nempe tales magis appetunt juvanturque cum loti fuerint adeò ut lædantur si non fuerint loti.* Unde saltim proderit in iis, & in aliis

in aliis etiam cum attrahat ex pedibus factum in partes inferiores. Tum quia in opinione admittente calculationem sanguinis dum per illas refluit extremitates maximè refrigeratur, & attemperatur. Tum quia per febres pedes deficcantur, & fit quædam scabricies impediens evaporationem excrementorum, quæ propellit natura ad extremitates in declinationibus morborum: ergo hæc mundities non est deneganda ægrotis saltim in declinatione.

§. III.

Solvuntur vulgarium fundamenta posita in principio.

AD rationes dubitandi respondetur, tum pro primo: quod Hippocrates pannis docet contegere febricitantes, ne constipata cute impediatur in accessione effluxus fuliginum per illam. At verò per sindones præcipuè in declinationibus, non impediuntur egredi; immò ex munditie effluxus juvatur, quod sorditie impediebatur. Tum pro secundo: quod convenit levis pilorum abrasio, quæ fit ob munditiem: Avicenna verò prohibet nimiam attractionem, factam ex abrasione capitis & barbæ, quæ suis erat frequentior. Tum pro tertio: quod pedum lotio proderit in assuetis & ob rationes suprà positas, & lavacrum calidum attrahit & revellit, si quod verò nocet, est illud quod frigidum est; à quo possunt juvari catharrosæ affectiones frigidæ.

RESOLVTIO VII.

An errent, qui prægnantiam evidentibus signis cognosci tenent?

§. I.

Cagnoli, & vulgarium proponitur opinio & ratio.

INter quæstiones nec solum utiles, sed omninò necessarias Medicis, & Juris Professoribus hæc recensetur, his ut in plurimis judicium conferant, illis ut debitè possint in morbis præscribere remedia. Sed apud vulgares Divinatores, & Obstetrices maxime in usu habentur; mulieres enim vel prolis cupidæ, vel prægnantiæ timidæ ab iis scire contendunt, an in utero gerant, qui ut illis placeant, certò cognoscere prægnantiam affirmant: & novi Obstetricem, quæ intra octo dies prægnantiæ affirmabat, & cognoscere prægnantiam, & fœtus magnitudinem; sed relictis iis impostorum figmentis, recurramus ad provectos viros, inter quos Cagnolus *leg. si prægnans 42. D. de evict. num. 5.* cui adhæret Giurba *in Consil. Mess. cap. 8. gloss. 2.* Et ex Medicis non videtur dissentire Cagnatus *libr. de morbor. caus.* Cagnolus tamen à Carranza citatus, & à Zachias notatus, qui tamen peritus in obstetricis arte conatur definire hanc opinionem contra Canones, Medicos, & Philosophos sanciens, quòd sunt evidentia & infallibilia signa, ex quibus prægnantia evidenter cognoscatur, quod comprobare nititur positis quibusdam signis, quæ judicat esse accidentia quarto modo prægnantibus propria.

§. II.

§. II.

Communis sancitur opinio authoritate & ratione demonstranda.

RESolvendum: quod nulla sunt signa quarto modo prægnantiæ propria, ex quibus hæc evidenter possit cognosci, sic tenendum tenet Carranza, *disputat. de vera humani partus natura & legitimi desigat. cap. 1. sect. 1.* contra Cagnolum, qui ut ipse tenet, animosè contendit captum superare omnium Philosophorum & Medicorum, tenet Zachia *libr. 1. tit. 4. quæst. Medicolegal. quæst. 1.* & citati ab illo Andreas Laurentius *lib. 8. Anat. cap. 4.* Vallesf. 4. *Epidem. text. 49.* Sanctor. *in Method. vitand. error. lib. 3. cap. 28.* Fortun. Fidel. 3. de Rel. Medic. *cap. 4.* Codronchus *in Methodo testificandi cap 12.* Varand. *de morb. mulier. lib. 2. cap. 2.* & tenent Mercatus, Mercurialis, Rodericus à Castro agentes de morbis mulierum, & præcipuè ex Neothericis Ludovicus Bonaciolus *de fœtus formatione cap. 4.*

Probatur primò ex Hippocrate, *libr. de natura pueri*, ex Aristotele *lib. de historia animalium cap. 4.* qui fatentur quàm difficillimum sit prægnantiam cognoscere, & Hippocrates in sorore Themenes & de filia Tecomei Præfecti annonę, hæsitavit an prægnantes essent, & Avenzoar fatetur *libro 2. Theysis. cap. 1. tract. 3.* in propria uxore non cognovisse prægnantiam, pluraque exercuisse remedia contraria illi, solutivumque propinasse medicamentum. Ratio fundamentalis hujus doctrinæ est, quia omnia ferè accidentia, quæ superveniunt in prægnante, ex quibus cognoscimus prægnantiam, subsequuntur ex retentis menstruis, similiaque sunt, dum menstrua retinentur ob prægnantiam, & dum retinentur à morbo, ergo non debent haberi tanquam signa quarto modo propria prægnantiæ, sed tanquam signa propria retentorum menstruorum, & consequenter nec valent evidenter prægnantiã demonstrare.

Probatur secundò, hæc ratio & tota proposita doctrina contra Cagnolum, & illi subscribentes impugnando rationes, quibus contendit suam fulcire opinionem quæque illis superaddi possunt. Quia si aliquod signum demonstraret prægnantiam, potissimum esset, ut Carranza ex eodem deducit, quod proponit Aristoteles, *lib. 7. de histor. animal. cap. 3. §. Si in septimum diem genitura permanserit, manifestum est mulierem concepisse:* Idem confirmat Aëtius, & Scaliger inquit: *Igitur si septem diebus contineatur, manifestum indicium est conceptionis:* Hocq; signum deductum videtur ab Hippocrate *lib. de genitura* dicente. *Si mulier aliquando partum experta fuerit, & advertit, quando genitura non exciderit, sed intus remanserit; tunc enim scit qua die conceperit,* in idem incidit Galenus *libr. 1. de semine, cap. 2.* §. *Dixerunt mihi mulieres, ubi semen conceperint, quandam se in vulva motionem sentire, quæ quasi convellat, ac paulatim in se illam contrahat.* Sed hoc signum reprobat Carranza, quia pendet ex mulierum asseveratione, in qua passim falli docet *l. 1. §. Si mulier. D. de liberis agnoscendis. & l. 1. §. Per calumniam. D. si mulier ventris nomine:* & tenent Barthol. *in l. gallus. n. 14. D. de lib. & posth.* & ibi For. Garcia *num. 117.* & alii relati à Çiurba, reprobat Zachias *tom. 1. q. Medicolegal. tit. 2. q. 2.* & quia sæpe refluunt aliæ humiditates, quas putant esse307 genituram, quæ potest illis exclusis relinqui,

linqui, & quia ob easdem sæpè conceptionem non sentiunt, quod comprobat ex Boër. *decision*. 120. ex Iosepho Ladon, *in communi conclus. tit. de nato in octavo mense conclus. unica*.

Probatur tertio; ex primo signo à Cagnolo proposito; si venter paulatium intumescat ex quo *Genes. cap*. 38. *vers*. 24. convincitur prægnantia Thamar: inquit enim *Fornicata est Thamar nurus tua, & videtur uterus illius intumescere*, & Aristoteles *li*. 7. *de histor. animal. cap*. 3. Si venter in bona valetudine augetur, signum prægnantiæ judicat; & Plautus *in Trucul. actu*. 1. *scena*. 2. non prægnantiam contendit convincere, quia deficit intumescentia ventris; & Ovidius *epist*. 11. idem signum prægnantiæ proponit. Idem confirmat communis experientia, quæ nobis in prægnantibus commonstrat ventris intumescentiam. Convincit ratio; quia cum superaddatur in augmento fœtus nova causa ut venter augeatur, illius augmentum signum manifestum debet judicari fœtus, & prægnantiæ; Sed hoc signum nihil convincit necessariò: nam potest intumescentia ab aliis causis fieri: & ideò nec est signum, nec accidens quarto modo proveniens à prægnantia. Ponit Carranza fallatiæ exemplum in Maria Angliæ Regina, & Prudentis nostri Philippi Quarti uxore, in qua simile signum fallax fuerit, ut tenet Mencha, *lib*. 2. *de success. creat*. §. 20. Potest enim hæc intumescentia fieri ex retentis menstruis, ex morbo, ex hydrope, ex flatibus, ideo illam respuit Mascardus, *de probationibus conclus*. 114. *num*. 16. Si experiuntur Medici in actu practico sine eo quod omninò valeant distinguere, an prægnantia à morbo fiat paulatim, & per longum tempus, ab utraque enim causa simili modo supervenire posse docuit Hippocrates, *lib*. 2. *de morb. mulier*. & ut rectè Zachias tenet, licet Scriptores contendant inter has causas differentiam assignare, potius consequuntur, quod subtili modo scribantur; non verò quod in actu practico ita subtiliter distinguantur.

Probatur quarto: Ex 2. signo adducto à Cagnolo admisso à Mascardo *de probationibus concl*. 1208. & à Baldo ab eodem citato, ut adducit Zachias, quod scilicet mammæ intumescant, & lac generent; hoc enim signum apparet evidens, & naturale, ut docet Hippocrates, *lib*. 1. *de morb. mulierum*, & *lib. de natura pueri*. Quia cum mater sit destinata ad creandum, & alendum infantem; dedit illi quod in prægnantia ad mammas recurrat sanguis, ut lac generetur, & tempore perficiatur, ut post partum valeat statim fœtum alere, nec sine fine, & necessitate nisi in gravidis illud ante partum præstaret natura, quæ non redundat in superfluis; Sed hoc non esse signum, vel accidens quarto modo superveniens prægnantiæ, præ aliis nuperrimus Francu. à Reyes comprobat, q. 4. ex *Hippocrate* 5. *Aphorism*. 40. dicente: *Si mulier, quæ nec gravida est, nec peperit lac in mammis habet, huic menstrua defecerunt*. Galenus *in comment*. inquit: *Fit etiam tale quandoque licet rarò cum mulier gravida non est, quando ad similem intumescentiam pervenerit vera, & repletionem ex menstruorum retentione*. Ex quibus patet: quod licèt natural instituto lac fiat in prægnante, potest præternaturali ordine euerti ordo, & redundans ob alias causas sanguis refluere in mammas, ex quo fiat lac; Unde Avicenna *Fen*. 21. *lib*. 3. *cap*. 5. inquit: *& quandoq; aggregatur*

gregatur lac in mamillis puellarum absq; in pregnatione, & absque eo quod genuerint, & hoc propriè, quando retinentur menstrua. Costæus in Avicennam idem confirmat, asserens se vidisse lac in mammis virginis: sicut Alexander Benedictus, *libr. 3. Anat. cap. 4.* Vega *in comment. aphorism. 39. sect. 5.* Philippus Salmuth, *Centur. 1. observat. 92.* Laurentius, *lib. 9. quæst. 10.* à Castro *lib. 4. de natur. mulier. cap. 10. libr. 4. de Medico Polit. cap. 12.* Forestus, *lib. 28. observat. 77.* Nieremberg, *libr. 9. histor. natur. cap. 68.* Bodinus, *lib. 3. Thetr. natur. p. 429.* refert vetulam aviam mortua matre infantem creavisse lacte superveniente ab ejus suctu, & Cardanus, *lib. 12. de subtilitate,* de infante refert, quod primo mense lac ex papillis emisit, quæ Schenckius congerit, exemplumque ex Joanne Camerario puellæ trimestris quæ effundit lac ex mamillis ex quo Zachias, Francus, & Moronus illa simul desumpserunt, sicut & alia plura. Ex quibus constat in viris etiam lac generari in mammis; observarunt Aristoteles, *libr. 3. de histor. animal. cap. 2. lib. 3. de animalibus cap. ult.* Vesalius, *lib. 5. de fabrica corporis humani, cap. 18.* Alexander Benedictus, *lib. 3. Anatom. cap. 4.* Montanana, *lib. Anatom. cap. 8.* asserit aliquos homines proprios lactasse filios, Faria *in epitome rerum Portugalliæ p. 4. cap. 17.* Godoy *tract. de education. pueror. cap. 8.* Fontecha *sum. 2. cap. 7.* Gemma, *lib. 6. Cosmograph. cap. 7.* Carpensis, *de natura vasor. spermat. comm. 14.* Cardanus, *lib. 12. de subtilit.* Hieronymus Eugub. *lib. de lacte,* Joannes Conrad. Schenckii filius, Augustinus Nimphus, *comm. ad cap. 20. lib. 3. de animalib.* citati à Franco à Reyes nuperrimo hujus placiti assertore, qui superaddit ex Laurentio, *lib. 9. quæst. 2.* ex Cysato *tract. de infant. Japonis,* qui in Brasilia Cucumuiatam Provinciam esse affirmat, in qua mulieres parvis mammis gaudent, sed viri lac in suis habent sufficiens pro alendis filiis, quod & alii confirmant: ex quibus convincitur hoc signum non desumi ex aliquo accidente proprio quarto modo prægnantiæ.

Probatur quintò, ex tertio signo à Cagnolo proposito, tenet enim prægnantiam evidenter cognosci ex menstruis retentis, quod videtur cōprobari ex experientia ex communibus Authorum doctrinis, & ex ratione: superfluit enim ex ordine naturæ sanguis in fœminis, ut ex superfluo in utero generetur, nutriatur, & augeatur fœtus, & post editum in lucem fœtum, fiat ex illo lac pro fœtus alimonia: sin minus excernatur per uterum periodicis excretionibus à natura præfinitis. Unde si non excernitur, videtur à natura retineri, si non ob lac generandum in puerperis, colligi manifestè videtur, quod retineatur ad alendum fœtum in utero contentū, & quod demonstret prægnantiam. Sed quod nec ex supervenientibus menstruis inferatur defectus prægnantiæ, nec ex illis deficientibus prægnantia patet. Primum fatetur Aristoteles *lib. 7. de historia animalium cap. 2.* Ubi rationem reddit, quare quædam concipiunt sine menstruis, & Hippocrates observavit *libr. 5. epidem.* in uxore Georgiæ; & Schenckius confirmat *lib. 4. tit. de concept.* citatus à Zachias. Secundum exemplis etiam demonstratur à Schenckio, docet experientia in lactantibus menstrua deficere sine prægnantia, in obstructis, in viraginibus, in extenuatis; & in aliis affectibus, in quibus vel sanguis non superfluit,

fluit, vel per alias morbosas euacuationes excluditur: hoc signum non est accidens prægnantibus quarto modo proprium.

Probatur sexto ex quarto signo proposito à Caguolo, quod desumit ex maculis in facie: quod licet contendat ex Serapione desumi, recte Zachias comprobat potius posse comprobari ex Hippocrate *lib. de sterilibus* §. *Quæ vtero gerunt, in facie maculam habent, quam ephylim vocant.* Sed idem Hippocrates paulo ante asserens non reperiri dum fœtus est masculus comprobat, non esse necessarium prægnantiæ signum, & quod in sanis, & non redundantibus cacochymis succis adhuc nec in fœmellis accidat, & quod superveniat ex succis cacochymis in obstructis viris, & fœminis, & in valetudinarijs sine prægnantia, & cum fiant à pravis humoribus maculæ, sicut, & vitiligio & alij faciei mutati colores, dicendum non esse accidens quarto modo pregnantiæ proprium, sed ob alias causas commune.

Probatur septimò ex quinto signo à Cagnolo proposito, quando mulier sentit fœtum in utero moveri: Si enim fœtus est, qui sentitur, recte concludit Cagnolus, sed cum aliud possit moueri in utero, & non constet, an aliud quod movetur sit fœtus, vel aliud quid aptum in utero, moveri semper sub dubio manet prægnantia adhuc præcedente hoc signo: inquit enim Hippocrates *lib. 2. prædiction. At quacunque se concepisse existimant, neque conceperunt & multis mensibus decipiuntur, quod menstrua non compareant & venter turgescere ac moveri videatur*, de mola, ex se, & aliis Zachias comprobat motum fœtus repræsentare de flatibus. Martinus *lib. de morbis hypochondriacis* comprobat, similes posse motus efficere, de obstructis manifestè patet, quam plurimas ob retenta menstrua semper fere ventris intumescentiâ, flatibus, pulsationibus, & continuis ventris motibus vexari, de falsa gravidatione *in tomo Resol. Medicar.* in fine sub consultationibus agentes de falsa gravidatione, diximus quo pacto ex flatu furente, & alijs gravidationibus solent superuenire motus ventris veram gestationem æmulantes: ergò hoc non est accidens prægnantiæ quarto modo proprium, quod necessario illam demonstret.

§. III.

Ex quibus signis probabiliter ostendatur prægnantia.

RESolvendum, quòd licet nullum sit evidens signum prægnantiæ potest ex pluribus coadunatis probabiliter inferri: Sic colligitur ex Hippocrate, & alijs ex authoribus, qui varia proponunt signa pro ipsa cognoscenda.

Probatur hæc doctrina integrè à Ludovico Bonaciolo qui sic complet hanc probationem[Inchoati hominis indices & notæ, quamquam fallacissimæ, & quibus minus credendum est, quandoque complures, ac prope dixerim omnes citra graviditatem menstruis suppressis evenire queunt.] Post hæc quibus probabilis fiat conjectura annumerat: nam prægnantiæ index est. Si à conceptu decimo sole, aut serius superueniant Capitis dolores, inquietudo, caliginosa vertigo, oculorum tenebræ, aut hebetudo, pupillarum immutatio, ampliatio pupillæ, oculi cruore turgent, ocelli concavantur, palpebræ moliuntur, aspectus fit ingratus, si pannus rufæque lenticulæ faciem deforment, appa-

appareant inter angulos oculorum, & narium venæ magis conspicuæ, & si sub lingua vena virescat, cervix calidior, tergus appareat algidius, colli arteriæ, & venæ turgeant, pectoris venæ nigricent, aut virides, glaucæque reddantur, si mammæ fiant duriores, & doleant, pupillæ rubræ, & statim potū frigidū sentiant, si supervenit fastidium, pica, aut depravatus appetitus, si vomitus superveniat, ructus acidus, aut perturbatus pulsus; si à tristitia in lætitiam & è contra fiat subitò transitus, si laboret mulier torminibus, & renum, ac coxendicis dolore, illia appareant pleniora, inguina dolorosa, si in concubitu simul exciderit genitura, & in septimum diem permanserit in utero; si sentiat vir ab utero colem fugi, & fœminæ labia resicescant, & fiant tenuiora, uterus occludatur, coïtum abhorreat, aut ardentius concupiscat fœmina; si obstetrix digito comperiat occlusum uterum, tenerum, & mollem; si post initium alvi & tergoris comprehendat fœmina dolorem pulsatilem; si subsistunt assueti mensium circuitus. Mulieri enim ex Hippocrate, si dextræ purgationes non prodeunt, nec horror aut febris supervenit, & fastidia accidunt, gravidam esse arbitrare; si pulsus ab initio magnus, & fortis fiat parvus, & velox, lotium subalbidum clarum, nubilosum rore supernatante, & præseferente colorem lapidis stellati cum atomis in illo ascendentibus, aut descendentibus; Si à primo mense conceptus subsideant corpuscula similia crassiori farinæ; Si occurrant simul signa supra relata, si experimentà ab Hippocrate annumerata respondeant licet illa probent Zachius, & Bonaciolus fateatur frustratum fuisse in iis experimentis, hæc tamen si majori ex parte occurrant præcipuè cum prægnantiæ assiduo usu, & cum fœminæ observantia aliquorum quæ alias illi contingere solent, si menstrua bene responderint, & sine alia causa detinentur, probabilem præstant conjecturam.

RESOLUTIO IX.

Qualiter errent vulgares, qui constanter defendunt dari certa signa, quæ evidenter demonstrant virginitatem?

§. I.

Virginitatem posse aliquibus signis cognosci proponitur.

Virgines dicuntur coitus inexpertes inter natos ad illum, cum vir, & fœmina concurrant ad illum. Alia est propria virginitas viro; alia fœminæ: quæ ad virum pertinet cognoscere, parum interest, ideò & pauci de illa egerunt; unus inter nuperrimos Francus à Reyes illius proponit signa, eiusque complet notitiam. De fœminæ Virginitate disputant plures, illius enim cognitio non parum est necessaria pro pluribus dirimendis litibus: hæc (ut tenet Sebizius, de notis virginitatis) vocatur Zona, eugium, Virginitatis claustrum, integritatis argumentum, castitatis monumentum, flos virginæus, panniculus virginalis, germen floris, claustrum virginale, interseptum virginale, custodia, sigillum, columna virginitatis, sub latiori significatione *tom.1.lib.4.q.1.* virginitatem dividit in mentalem, quæ ex contaminata mente amittitur: & in corporalem, & hæc est duplex: alia quæ se habet

ex parte missionis seminis; alia ex parte integritatis vasorum. Hæc etiam est duplex: alia pro formali, alia pro materiali. Virginitas fœminæ, quæ se habet ex parte integritatis vasorum, est qualitas quædam seu dispositio mulieris, resultans naturaliter ex integritate vasorum muliebrium; Virginitas fœminæ pro materiali est naturalis constitutio, & cohærentia vasorum muliebrium. De hac inquirimus, an possit evidenter ex aliquibus signis cognosci? Vulgaris opinio tenet dari evidentia signa ex quibus potest cognosci; immò & obstetrices communiter attestantur sub iure iurando illam manere in aliquibus quæ jam pepererunt, illamque abesse in aliis, quas homines non cognoverunt; sed nec huic opinioni utcumq; vulgari deficiunt valida fundamenta, præclarique tutelares.

Primò: plura contingunt in virginibus, quæ non accidunt fœminis: Ergò ex iis virgines possunt cognosci. Probatur antecedens: Tùm primò de gagate lapide referunt Plinius *lib. 36. cap. 19.* Anselmus Boëtius, *libr. 2. de lapid. & gemmis cap. 165.* Weckerus, *lib. 5. de secretis*, Miraldus *cent. 7. memorabil. num. 12* Bartholomæus Anglicus, *lib. 16. de propriet. rerum cap. 49.* & tenent Porta, & Decalecampo, quod si bibatur ejus pulvis in vino, aut fiat suffumigium valet virgo retinere lotium, non vero fœmina. Tùm secundò Mercurialis 5. *Aphorism. 59. lib. 2. de ratione victus in morbis acut. comment. 44.* Catullus *in nuptiis Pelei.* Severinus *in opuscul. Phisolog. & Anatom. cap. 5.* & communiter recepit vulgus, quod si filum ab extremo nasi ad suturæ coronalis medium, & finem sagittalis, per glabelam, & frontem mediam extensum comprehendit collum Virginis, non vero fœminæ, vel si circumdetur collo ante coitum post illum, quæ erat virgo nequit circumdari, bene tamen fœmina. Tùm tertiò fertur Democritum, & Albertum Magnum cognovisse virgines factas fuisse fœminas, quia cognoverunt in illis vocem mutatam esse ab acuta in gravem. Tùm quartò Forestus, *lib. 29. observat. 65.* inquit, quod virgo si lapathi in carbonibus injecti fumum recipiat, statim mingit, non vero fœmina, si succini, aut electri bibat pulveres, & mingat, statim fœmina judicatur; sin minus virgo. Tùm quintò Codronchus Bonaciolus, Guillelmus Placentinus, Weckerus Virginem distinguunt à fœmina, ut tenet Francus: Quia virgo emittit lotium acutiori, & subtiliori strepitu clariusque. Scaliger superaddit virgines ad parietem etiam ex alto jaculatu emittere lotium; corruptas nec retrò. Tùm 6. Michael Scotus, & Joannes ab Indagine tenent, quod si cartilago quæ in apice nasi est à tactu digiti quasi findi videatur mulier est fœmina; si accuminata permanet est virgo. Tùm septimò ut ex aliis deducit Francus: virgines in pudendis pilos habent oblongos, lenes, & non tortuosos: è contra accidit fœminis; Ergò plura accidunt virginibus, quæ non contingunt in fœminis, ex quibus potest cognosci virginitas.

Secundò angustia pudendi seu sinus pudoris reperitur in Virginibus, ita ut collum matricis seu vagina ita coarctetur, ut vix adhuc in grandioribus ovum columbę admittat, ut Sevizius proponit ex obstetricum assensu ex quo deducitur, quod si amplitudo fuerit major est signum manifestum, quod talis mulier fœmina facta fuit. Hoc manifeste comprobatur: nam

Galenus

Galenus, *lib. 6. de locis cap.* 5. fœminarum quas Medicos vocant, approbat quam maximè judicium, & ut tenet Zachias, & Horatius Augenius, Sennertus, & Alsarius à Jurisperitis memoriæ traditum est, quod regulariter defloratio in virgine probatur per obstetrices, nisi altior requiratur, probatioque devolvitur ad Medicos, ut latius videre est, per Pac. *de probat. lib. 2. cap. 2. num.* 32. *& sequent.* & in hac coarctatione partium virginitatam constituunt, qui negant Hymen esse membranam: inquit enim Francus *q.* 49. utcumque igitur sit cæterorum opiniones omittimus, & claustrum virginale partium illarum reponendum censemus in coarctatione: sic Ulmus Pineus, Sebizius, Zachias, Augenius, & alii; Ergò ex hac evidenter cognoscitur Virginitas.

Tertiò: Asperrimus dolor, & cruentatio pannorum in primo concubitu manifestum est signum virginitatis, ut constat *ex sacra Pagina in Deutronomio cap.* 22. pro lege fuit sancitum, quod si in primo congressu panni fuissent cruentati, per illos posset fœminæ Pater semper comprobare virginitatem filiæ: Ergò ex sacra Pagina comprobatur hoc esse evidens signum, quod si deficeret, mulier ex eadem lege lapidibus obruebatur.

Quartò evidenter comprobatur Virginitas ex cugio, seu hymeneo, quod est quædam caruncula venulis consperfa, quæ in primo coïtu dilaceratur, quam dari in omni Virgine tanquam quid necessarium ejus adimplens compositionē tenent plures Anatomici, & fuit admissa à Catullo, & Claudiano Poëta, ab Ausonio, à Nevio Comico, à Laverio, à Luciolo, à Nonio Marcello, à Servio, & (ut tenet Nancellus) ab omnī antiquitatē, quæ hymen dixerunt hanc membranam, à qua Hymenæus Deus nuptiarum dictus, qui ab ipsis colebatur, hymen, & plures Medici videntur admittere, licet non uno assensu, inter quos Avicenna, *lib.* 3. *Fen.* 21. *tract.* 1. *cap.* 1. *lib.* 3. *Fen.* 21. *tract.* 3. *cap* 10. Rhasis, *tract.* 1. *cap. ult.* Averroës, *lib.* 1. *Coll. cap. ult.* Nicolus Florent *serm.* 1. *tract.* 1. *cap.* 7. Cypræus *in sponsabilibus cap.* 13. §. 41. Mercatus *q.* 97. Riolanus *lib.* 2. *antropog. cap.* 23. *lib.* 2. *enchir. annot.* 3. *cap.* 36. Scaliger *exercit.* 175. Uvierius *in observat. & lib.* 3. *de præstig. cap.* 19. Schenkius *lib.* 4. *observat.* 49. & inter Anatomicos Vesalius, *lib.* 5. *de fabr. corp. hum. cap.* 15. Fallop. *in observat. Anatom.* Coytarus, *in tabula Anath.* Platerius, *lib. dr human. corp. structura.* Spigelius *cap.* 18. *lib.* 8. *de human. corp. fabr.* Bartolinus, *in institut. Anat.* Piccolominus, *lib.* 3. *Praelect. Anatom. lect.* 9. Vidius, *lib.* 5. *Anatom. cap.* 10. Alexander Benedictus, *libr.* 2. *Anatom. cap.* 24. citati à Nancelio, & Franco, quod videtur confirmari ex sacris Canonibus, *in capit. Proposuisti, & in cap. causam matrimonii, de probationibus*, in quibus committitur obstetricibus, ut inspiciant partes in quibus hymen producitur à natura, ut ex præsentia, aut absentia hyminis cognoscant, an mulier virgo permaneat, an sit jam mulier facta.

§. II.

Quid sentiendum sit de signis communioribus virginitatis?

Resolvendum primò. Quod signa à naturalibus, & secretistis adducta non attestantur virginitatis cognitionem: sic receptum fuit communiter apud Medicos, & Jurisprofessores, qui ideò ex clausura

sura, cruentatione, aut aliis signis conantur pro litibus dirimendis veritatem adinvenire.

Probatur: *Si aliqua signa attestarentur virginitatē ex adductis ab Autoribus prædictis, maximè quæ à nobis sunt proposita ex illis, & in communi usu recepta, sed nullum ex illis manifestam præstat cognitionem virginitatis; ergo ex illis nequit attestari.* Probatur minor: Tum primò de gagate lapide, de quo & aliis experimentis similibus, ut tenet Francus experientia demonstrat figmentum esse, nec naturalium rerum Scrutatores hanc virtutem de gagate lapide subscripserunt, forsan, quia vanum figmentum esse experti sunt qualiter & alia Plinii, ex quo illud desumpserunt alii. Tum secundo: nec fili mensurā probare virginitatem constat: nam colli grassities in fœmina, ut contendit Mercurialis, deberet provenire ex agitatione in coitu & spirituum commotione, quæ ratio non convincit: nam similis fieret mutatio in fœminis post primum coitum, si esset vehemens commotio, & etiam, quia in aliquibus, quæ dilatatas habent vias, vel in quibus via est dilatata, & membrum virile tenue, non esset necessaria agitatio vehemens, nec talis, qualis sufficeret, ut commoti spiritus & sanguis in collum delati augerent ejus magnitudinem aut latitudinem. Tum tertiò, nec vocis mutatio convincit deflorationem, nam vox à tenui mutatur in gravem ex mutatione ætatum, vel agitatis humoribus & spiritibus commotisque ad loquelæ instrumenta, quæ commotio ab aliis pluribus causis potest fieri, & in eis quas nuper diximus non necessario agitari vehementer in coitu, potest hæc vocis mutatio deficere, sicut & potest deficere in uberibus colorum mutatio, ex qua alii contendunt comprobare virginitatem ob similes causas, possuntque & colli grossities, vocis mutatio. & mammarum coloris mutatio provenire ex retentis menstruis sursum sanguine converso, ut tenet Hippocrates *lib. de morb. virgin.* Tum quartò, nec Foresti ac aliorum similes observationes attestantur virginitatem, sed merum sunt figmentum, alias enim Juris Professores iis uterentur signis, relictis aliis indecentioribus, & incertis, nec sacri Canones uterentur obstetricum fallaci judicio cum fateantur ipsas sæpissimè falli. Tum quintò, nec modus mingendi distinguit virginem à fœmina. provenit enim ille diversus modus à minori, aut majori adstrictione partium, & viarū, & ut infra patebit, sæpè virgines laxas habent vias, & fœminæ nimis adstrictas, & in his Virginum mingendi modus erit in fœminis, & deerit in Virginibus sive adstrictio, aut dilatatio in ijs proveniat à naturali conformatione, vel ab alijs causis proponendis quas reperit Nancellius: Tum sextò, nec attestatur Virginitatem, quòd cartilago in apice nasi sit magis aut minus acuminata, nam diversa narium conformatio à natura has narium partes amplas aut acuminatas diverso modo reddit: & ideò Physonomici ex hac diversitate varia proponunt quoad mores, & ex diversis in nares fluxionibus possunt illæ partes dilatari aut comprimi, ab aliisque causis exsiccantibus aut humectantibus. Tum septimò, nec pili prolongati aliquid attestantur; sicut enim in facie aut capite varii fiunt à nativa temperie lenes aut asperi propter humiditatem aut siccitatem, & lenes in pueris fiunt asperi post pueritiam acce-

dente siccitate, & in aliquibus omni tempore fiunt crispi, in aliis longi & lenes: similimodo potest contingere in illis inferris partibus sine coitu, similiter ex supervenientibus aut retentis menstruis, & occursu humorum ad eas partes, & ætatum mutatione & aliis: ergo ex prædictis signis nullum attestatur virginitatis aut deflorationis veram cognitionem.

§. III.

Coarctationis signum non demonstrat Virginitatem.

Resolvendum secundo: Quod coarctatio sinus pudoris in muliere non est accidens quarto modo proprium virginitatis; Sic Sennertus, Augenius, Sebizi, Pinæus, Zachias & alii.

Probatur: Accidens quarto modo proprium accidit omni soli, & semper: sed coarctatio sinus pudendi mulieris non convenit omni soli & semper virgini, ergo non est accidens quarto modo virginitati proprium. Probatur minor. Tum primo: Quod non convenit omni: nam sicut datur uteri clausura morbosa præter communem virginum adstrictionem, datur dilatatio in virgine ab errore conformatricis, & etiam ut tenet Sennertus in provectiore ætate coarctatio virginitatis dilatatur à natura, vel ob venereum appetitum; vel ut docent Pinæus, & Zachias à menstrua purgatione per aliquot dies laxantur viæ, ita ut virgo appareat fœmina facta; Vel si intemperie gaudeat humidiori, & vel ex superveniente pituosa purgatione uteri, ut in menstruis albis, vel si humidis balneis humectetur; vel si laboret ex utero, vel aliis modis sine coitu claustrum aperiat, poterit virgo laxas habere illas partes. Tum secundo patet: Quod coarctatio non convenit soli virgini. Accidit enim fœminis similis coarctatio à medicamentis adstringentibus, de quibus aliqui Medici egerunt ad curandam laxitatem post partum relictam, & mulierculæ ad amissam comparandam adstrictionem, ac obstetrices eisdem utuntur medicamentis, ut comprobat Nancellus, & Sennertus confirmat ex Philippi Nechisteri observatione, qui vidit corruptam, quæ se munire voluit ad futurum sponsum per balneum rerum siccarum & ita adstricta fuit, ut virum ultra cognoscere non potuerit. Zachias & Sanchez idem comprobant, & Severinus Pinæus *libr. de Virginitat.* comprobat ex morbis posse in fœminis coarctari illas partes, ita ut nequeant ulterius congredi cum maritis; vidimus post ulcera gallica callo indurcto hoc fœminæ contigisse, & ab ipsa natura solet hæc coarctatio supervenire, si post cruentationem recenter dilaceratæ partes cum sanguine uniantur, & intermisso Veneris usu coarctantur. Tum tertiò patet: quod nec colli uteri coarctatio semper conveniat virgini ex dictis; nam eadem quæ coarctata fuit à natura ex propria formatione potest à morbosa gonorrhæa, & externis humectantibus, vel ab ætate, confricatione, aut aliis causis dilatari, etsi virgo permaneat: ergo coarctatio sinus pudoris non est accidens quarto modo propriũ virginitati.

§. IV.

Quid de cruentatione, & dolore aspero in primo concubitu sentiendum?

Resolvendum tertio: Quod pannorum cruentatio in primo concubitu asperrimusque dolor non sunt accidens quarto

modo virginitati proprium: tenent communiter medicinæ Professores.

Probatur tum primò; quod non accidant omni virgini ex Marcello Donato *de hist. mirab. lib. 2. c. 15. de defloratione sine sanguine*; Ubi narrat se vidisse duas virgines, quæ in primo concubitu sanguinem non effuderunt & consequenter defecit doloris acerrimi causa, redditque ex Vallesio rationem, *lib. 5. cap. 15. de humani corporis fabrica.* Quia aliquæ ob petulantem attritionem digitis aut alio instrumento partes dilacerarunt antecedenter, vel ab obstetricibus ob incuriam observat in infantulis partes illas dilatari digitis. Præterea §. antecedente adduximus causas ob quas uteri colli partes possunt ante concubitum esse dilatatæ, in quibus ob easdem causas nec erit dolor nec cruentatio in primo concubitu. Præterea Zachias quatuor adducit causas ob quas in virginis defloratione deficiat dolor & cruentatio; vel quia licet vir nequeat rumpere coarctationem, tamē emittat semen, & mulier fiat prægnans, vel quia membrum breve est, nimis tenue, & non nimis coarctata via, & sine violentia, ideo intromittitur, vel si coeat cum virgine, quæ paulò ante menstrua habuit, ut tenet Pinæus. Tum secundò, quod nec cruentatio & dolor asper soli accidat, patet, nam ut refert Fidel. *lib. 3. de relat. cap. 3.* quod post plures concubitus contingit aliquibus sanginem fundere, vel quia vasa habent nimis adstricta, vel quia habent ulcera in illis, & aliosmorbos ex quibus potest subsequi cruentatio, vel ob reserationem venularum, ut tenet Francus, & deducit ex Nicolo, quod post coitum solent ab aliquibus partes illæ coarctari medicamentis adstingentib., ita ut iterum dilatari nequeant sine dolore, & cruentatione. Præterea à mulierculis, ut tenent Nancellius, & Pinæus solent confingi in fæminis cruentationes, à quibus hac arte una fæmina pro virgine pluries venditur: Inquit enim Sebizius ex Horatio Augenio, *libr. 1. tom. 2.* tantum posse fraudes meretricum: ut viderit sex probatæ fidei obstetrices mulierem declarasse esse intactam, quæ tamen septem ante mensibus puerum pepererat; Idem tenet Paræus *libr. 23. de hominis generat. c. 42.* & Zachias *lib. 4. tit. 2. q. 1.* cognovit fæminam, quæ post mariti absentiam iterum concumbens cum illo sanguinem emisit, & viduam post biennium, quę cum secundo marito ob novum concubitum sanguinem emisit. Ex quibus apparet: Sanguinis fluorem in coitu non soli virgini accidere. Tum tertio patet: quod cruentatio non semper virgini accidat ex dictis. Nec id convincitur ex Levitico, vel quia ut tenet Augenius ex Rabbi Salamone verba illa, *Expande vestimenta coram senioribus civitatis*, metaphoricè intelligenda sunt: id est fiant probationes, quę apud Seniores manifestent castitatem mulieris, ut ex eis expandatur veritas, quam interpretationem Francus comprobat ex Lyra dicente: *Valde turpe videtur, quod talis pannus expanderetur coram Iudicibus: nec est verisimile, quod ejus vir auderet uxorem falsò accusare cujus sciret parentes testimonium nempe linteum sanguinolentum tanquam virginitatis signū servare.* Ex quo infert: quod illa locutio fuit parabolica. Sebizius tenet, quod virgines Israëliticorum nubebant citius: & ideò in illis erat necessaria cruentatio; sed rationes propositæ de illis etiam probant, nec lex deberet coarctare, ut aliquæ non nuberent juniores; ergo nec asperrimus

dolor

dolor, nec cruentatio in coitu sunt signa quarto modo virginitati propria.

§. V.

Fugium sive caruncula, quæ hymen vocatur, quid comprobet?

Resolvendum quartò: quod caruncula hymen dicta non est accidens quarto modo proprium virginitatis.

Probatur tum primò: quia non convenit omni Virgini, quod comprobant anatomatici, quia in anatomaticis dissectionibus raro in virginibus reperitur, & si reperiatur, tenent plerique, quod est quid præternaturaliter conformatum, ac morbosum, sic tenent Marcellus Donatus, *lib.* 2. *cap.* 15. Aëtius *tetrab.* 4. *serm.* 4. *cap.* 96. Paulus *lib.* 6. *cap.* 72. Oribasius *lib.* 24. *collect. cap.* 32. Bassæus Catholonensis *in tab. anatom.* Valles. *lib. de sacra Philosoph. c.* 25. Paræus *lib.* 23. *c.* 42. & inter Juniores Francus à Reyes *q.* 39. Ulmus *sect.* 1. *de utero mulieris c.* 7. Augenius *lib.* 1. *epist. Medicar. à cap.* 3. Sennertus *tom.* 3. *lib.* 4. *tit.* 2. *q.* 1. Pinæus *in Phisiolog.* Sebizius *de notis virginitat.* Alsarius *cent.* 4. *quæsito* 1. Carolus Stephanus *lib.* 3. *cap.* 7. Laurentius *lib.* 7. *Anatom. q.* 13. Sequitur (ut inquit Francus) Fernelium & Carolum Stephanum tenent etiam Ranchinus, *tract. de morb. Virg. sect.* 1. *cap.* 4. Reald. Columbus *lib.* 15. *Anat.* Forestus *præfatione ad lib.* 28. Carreirus *in disp. de loc. affect.* & alii, ex quibus constat, raro adinvenisse hymen in Anatomicis dissectionibus in iis, de quibus non posset dubitari esse virgines. Alii tenent, quod nunquam. Alii, quod si quando id crediderunt fuit ex aliorum mente. Præterea demonstrat hymenis incertitudinem in virginibus, inconstantia eorum, qui dari affirmant. nam Vesalius Piccolominus, Fallopius, Aquapendens, Viverius, Berengarius, Cosrerius, Spiequelius tenent hymen in omni virgine semper reperiri: Laurentius, Paræus, Columbus tenent aperiri tantum in aliquibus; nec admittentes hymen conveniunt in determinando quid sit. Vesalius dicit, quod est membrana carnosa. Avicenna, quod est ligamentosa. Piccolominus, quod est tenuissima similis telis aranearum. Fallopius, quod non est carnea, sed nervosa substantia. Berengarius, quod est retiformis contexta est ligamentis subtilibus. Columbus, quod ex valde crassa. Spigelius, quod in junioribus est tenuis in adultis crassa. Nec conveniunt in ejus situ: Berengarius dicit reperiri in medio cervicis urinæ. Fallopius in principio. Piccolominus in collo uteri. Goiterius sub alis. Vesalius in uteri cervice. Ex quibus apparet, vel nõ dari, vel non in omni virgine. Tũ secundò: quod non soli accidat virgini hymen comprobatur ex Aëtio, & aliis Anatomicis, qui asserunt, quod si adsit, est quid morbosum: Ex quo constat, quod similis morbus post conformationem potest ab aliis causis fœminis accidere tanquam excrescentia carnis, aut caruncula ab aliquibus morbis orta. Tum pro tertio constat, quod non accidat semper virginibus ex omnibus authoribus negantibus illam ex rationibus comprobantibus, non semper esse necessariam coarctationem sinus uteri & ex Galeno *lib. de dissect. uteri*, qui illius non meminit, quia in dissectione non invenit, & ex Oribasio *lib.* 2. *collect. cap.* 23. non semper reperiri probat, alias specillo in omni dissectione appareret, quod non contingit, nec contingit in omni defloratione

tione dolor, qui esset necessarius si illa adesset: & etiam dum menstrua superueniunt. Augenius probat: nam si hymen esset necessario in virgine semper vel tanquam pars componens essentialiter, quod est falsum, cum non sit materia, nec forma, vel tanquam modus unionis, & sic non posset virgo sine illa esse, cuius contrarium apparet in anatome; nec tanquam pars organica adintegrans, & hoc non, alias quæ illa carent, non essent debitè conformatæ nec esset sine aliquo usu producta naturaliter à natura, & hic non apparet qualis sit: Ergo hymen non est accidens proprium virginitati quarto modo, nec de illius essentia.

§. VI.

Quantum fidendum depositionibus obstetricum pro Virginitate attestanda?

Resolvendum quinto: Quòd ex depositionibus obstetricum Virginitas non demonstratur evidenter.

Probatur ex Pac. *de probation. lib. 2. c. 2. num.* 32. & sequentibus, quod comprobat, quod obstetricum oculus, & manus sæpè falluntur, *ex cap. causam matrimonii de probationibus*, ex quo permittitur illarum secunda inspectio, quæ non esset necessaria, si prima esset evidens, immò reddit illius rationem, quia sæpè obstetricum manus & oculus falluntur idem comprobat text. *in cap. Nec aliqua* 27. *q.* 1. §. *Sæpè falluntur oculus, & manus obstetricum*, & tenet Abbas, *in cap. ult. de frigid. & maleficiat.* Ubi post alias inspectiones jubet imponere septimam manum, tanta est diffidentia in depositione obstetricum, & Abbas Panormitanus inquit esse necessarium juramentum propinquorum, quia Virginitatis probatio argumentum [...]

Tùm quia ut tenet illustrissim[...]nus Episcopus Asturicensis, Ju[...]tiæ illustris Instaurator, & C[...] Dominus Nicolaus Fermosinus *put. 4. Propositisti de probat. quæst.* [...]monium obstetricum sæpè fall[...] & sequenti *quæstion.* 2. paucas [...] quibus fidendum sit: inquit [...] ergò dicendum, quòd Matro[...] esse artis peritæ, honestæ ac [...]mæ, non leves, aut viles, ne mo[...]tio subornatæ falso deponant, [...] *nult. de probat.* §. *honestas matr[...]das ac prudentes deputare curati[...] patet ex cap. fraternitatis de frigid[...] cap. final. eod. tit.* Tum quià [...] experiantur, quales Sacri Can[...]gunt, repugnat inveniri aliquod [...] signum per quod possint evid[...]stare Virginitatem adesse, vel [...] cui mulieri. Ex quo apparet, [...]per possunt per prædicta signa [...]liter supra diximus contigisse qu[...]stetricibus cum jurejurando att[...] fœminam esse Virginem, de q[...]tit; quod filium pepererat ab[...]tem mensibus. Tùm quia licet [...]ribus obstetricibus fides esset [...] non nostris: istæ enim solum [...]tum ab utero recipere, umbilicu[...]dere, & fasciis puerum involu[...] sic viderunt, & ut in plurimum [...]des, ex plebe abjecta rusticæ: [...]res verò medicæ fuerunt, & sci[...] quæ non solum insistebant in o[...]tu; sed omnes mulierum curab[...]bos, Philosophiam, & medici[...]cebant, & libros intelligendi [...]ponendi compotes evaserunt ut [...]

genium & Tiraquellum patet, qui inter has referunt Hyggiam, & Panaceam Æsculapij filias, de quibus Hippocrates, *in jurejurando*, Ocyroëm Chyronis filiam, de qua Ovidius, *lib.2. Metamorph.* Aspaliam Platonis Magistram, Phanerosеon Socratis Matrem, de qua Laërtius in vita Socratis Dianam Deam, de qua Apuleius, Celsus, Isidem Ægyptiorum Reginam Medicam fuisse constat, de qua Ovidius *in Metamorph.* Circen, de qua Siculus *lib.5.* Polidanam, de qua Homerus 4. *Iliad.* Mineruam de qua Plinius *lib.24.* & aliæ fuerunt plurimæ Scientificæ Medicæ, quarum meminere Galenus, Scribonius; Largus, Paulus Ægineta, Aëtius, Priscianus, & apud Vlpianum fit earum mentio, quæ conservatur in jure Civili.

§. VII.

Qualis cognitio Virginitatis in mulieribus possit haberi?

Resolvendum: Quod tantum probabilis cognitio Virginitatis suspectæ in mulieribus haberi potest. Hæc doctrina patet ex dictis & ut tenet Augenius: quia artes ferè omnes semper id contemplantur, quod majori ex parte accidit, & cum majori ex parte signa adducta soleant accidere virginibus, licet non accidant inevitabiliter, conducunt ad attestationem probabilem, nunquam tamẽ ad evidentem: quia ut inquit Cujacius, *lib.17. observ. c.* 20. est difficile ac pene impossibile virginitatem explorare adeo obstetricibus non fuisse hujusmodi rei arbitrium datum. Sebizius inquit: credimus nec nulla prorsus, nec tamen etiam necessaria, certa, indubitata, infallibilia, propria ac inseparabilia virginitatis esse indicia appellata, sed probabilia, ut tenent Augenius & Capivacius.

De hymene, si in qua reperiatur, an sit manifestum signum virginitatis nondum constat. Sebizius deviat à Laurentio, Vallesio, Fernelio, Columbo, Paræo, Vaseo, Augenio, & Capivacio, qui si quando reperiatur, affirmant, quod sit vitium naturæ, adhæretque Vesalio, Fallopio, Platerio Andernaco, Viverio, Costerio, Varolio, Berengario, Carpensi, Aquæpendenti, & Scaligero, qui licet non omni virgini asserant hymen accidere, in plerisque tamen reperiri, & quid naturale esse in illis. Sed licet hoc admittatur, non potest esse evidens virginitatis signum, cum possit ab internis, aut externis dilacerari causis, ut patet ex suprapositis, & potest fœmina utero gerere sine illius dilaceratione, si semen ipso manente per eius orificiũ ab utero trahatur; cujus rei observationem adduximus & docet Avicenna, *Fen.21. lib.3. tract.4. cap.1.§. Et quandoque accidit, ut clausa retineat conceptum, & fiat pregnans, & hoc quidem non est possibile, nisi aliquo horum modorũ. ut si sit illud quod opponitur ori matricis, de clausura rara contextura, aut sit habens foramina pluria, ita ut possibile sit matricem attrahere de spermate aliquid, licet enim parum sit, tamen ex illo parvo fit conceptio.* idem colligitur ex Aristot. *lib.2. de gener. animal. c.4.* Galenus *lib. 1. de semine c.4.* idem tenet & Mercurialis *libr. 4. de morb. mulier. c.* 14. Peramatus *in append. lib.1. de concept.* Aquapendens *1. p. Chirag. c* 81. Hildanus *cent. 3. observ.* 60. adducit casum fæminæ, quæ prægnans erat, & hymen habebat, quod nondum fuerat dilacerum.

RESOLVTIO X.

An errent Vroſcopi qui ex lotio omnes morbos, & prægnantiam, ac interiora profitentur cognoſcere?

§. I.

Vroſcoporum opinio apud vulgares recepta recenſetur.

LOtii inſpectiones tanquam ſigna diſpoſitionum, & alterationum jecoris, & humorum qui generantur in illo, invaluerunt à primis Medicinæ incunabulis; tanquam ſignum enim recipitur lotii partium à quibus decidit, & humorum, à quibus ſeparatur. Ideò Hippocrates *in lib. Epidem* hoc ſigno quam maximè utitur, & Medici, qui ſubſequuntur poſt illum; Sed Vroſcopi, vulgareſque medici, immò impoſtores vulgarium, adeò abutuntur hoc ſigno, ut ex illo confabulentur cognoſcere omnes morbos mulierum, prægnantiã, fœtus diverſitatem, ſexum, ac hominum cogitationes. (ſed has jam ſibi manifeſtatas ac relatas,) & ſine hoc ſigno credidére vulgares, quod nullus medicus aptus eſt morbos quoſcunque cognoſcere, ac curare: quibus, ut placeant medici nebulones, & artis ignari, in hoc ſigno maximè inſiſtunt; divinare, quæcunque ſcire optant mulierculæ ex lotio ſimulant, & quaſi ex oraculo ex lotii inſpectione reſpondent: quem abuſum conati ſunt refellere Primoroſius, Sennertus, Heuomus, & alii; præcipuè Fuſchius medicos urinæ inſpectores, ſeu Uroſcopos vocat aſinos, & impoſtores, judicatque indignos, ut boni viri vivantur cum illis, quia pluris quæſtum urinarum, quam varietatem faciunt, ut Primoroſius tenet.

Pro vulgaribus igitur ſtat primò (ad probandum, quòd lotium conferat pro omnibus morbis cognoſcendis) antiquiſſimus illius uſus ordinatus in hunc finem. Ariſtophanes vetuſtiſſimus, Poëta ſua utens ſueta ſcurrilitate opponit Medicis notam quod pro ſigno lotio utantur (ut *ſupra* diximus) Hippocrates, nullam ferè hiſtoriam refert in Epidemiis, in qua lotii differentias non referat, Ariſtoteles non parva de lotio adducit, Galenus, *libr. 4. tuenda valetudine cap. 4 lib. 1. de criſibus* lotium præſtantius ſignum affirmat quam pulſus. Tùm ſecundò, per lotium cognoſcimus diſpoſitiones præternaturales humorum, ſi illas patiuntur intra venas à quibus lotium deſcendit, ſin minus cognoſcimus, ab humorum alteratione morbos non pendere: Ex quo infertur, omnes morbi per illud cognoſcuntur, præcipuè hepatis paſſiones, humorum qualitates, ac alterationes. Tùm tertiò, Theophilus docet, quod lotium eſt ſignum non fallax: ex quo apparet illius uſus maximè cunctis neceſſarium pro omnibus morbis cognoſcendis: inquit enim: *lib. urinis: Nam urinarum aperta inſpectio manifeſta facta non apparentes, & patientes cognoſcit & quomodo diſpoſiti ſint, & ſecundum unamquamq; temperaturã, unumquodque eorum ſe habeat, aut ſecundum naturam diſpoſiti ſint, aut præter naturam conſtituti ſint aut diſpoſiti extra naturam, ejus enim ſanguinem operatur, virtutis, quomodo ſecundum opus propriũ impedita nuntius fallax urinarum diligens inſpectio non eſt.*

Probatur ſecundò, quod ex lotio prægnancia cognoſcatur evidenter ab iis Uroſcopis

copis, seu uromantiis, quia sic videntur fateri praeclari authores, inter quos annumerantur ex nostris Mercatus, *lib. de affect. mulier cap.6.* & Fontecha, *Privilegio 1. praegnant.* qui hoc signo nunquam se fuisse deceptum, nugatur, Savanarola, *in rubrica 22. de aegrit. membr. tract. de urinis.* Guaynerius, *de aegrit matric.* Gordonius, *c. 15. de aegrit. praegnant.* Fernelius, *6. Patholog. cap. 17.* Falcon. *de affect. mulier. c. 18.* Tum manifeste idem docet Avicenna, *lib. 2. Fen. 2. summ. 2 doctr. 3. & lib. 3. Fen. 21. tract. 2. c. 11.* in quibus varia proponit signa in lotio ad cognoscendam praegnantiam. Rhasis *in 31. Continentis tract. 1.* qui omnes ex Rhasi, & Avicenna varias assignāt lotii differentias, ex quibus cognoscatur praegnantia, & plerique contendunt, quod simul cognoscatur foetus differentia.

Probatur tertio, si lotium tenue fiat, & decolor sine coctione praenuntiat in febribus delirium: Ergò per illud possunt cognosci laesae actiones intellectus, & cognoscitivarum internarum facultatum.

Probatur quartò: Hippocrates omnes morborum eventus docet per lotium cognoscere, ergò est signum universalissimum, quo Medicus debet uti pro morbis, & eorum eventibus cognoscendis. Probatur antecedens, ex rubro enim lotio *lib. 2. Prognost. & in Epid in historia uxoris Epicratis* longiorem, & tutiorem morbum praenunciat, si incendium rubri lotii sit majus, praenuntiat mortem, ut contigisse refert Hermocrati & Polysanto *lib. 2. Prognost. 32. & 4. Aphorism. 74.* lotium album & perspicuum malum judicat esse praecipue in delirantibus, & in Epidemiis apparet in Pario, in Tasso, & in peride, in Abderis. Damnat etiam nigrum lotium *2. Prognost. 22.* cum quo decessit Philiscus: Silenus, & Erasinus Erophon, adolescentulus, qui habitabat in foro mendacium, mulier decumbens in Tasso, Phythion, & mulier in Cycico, Herophilus in Abderis: lethale etiam judicat lotium cinericium cum quo obiit Theodori uxor & Menon, damnat lotium, *2. Prognost. 35.* telis araneorum simile, oleosum, ex quo mox delirium, postea mors subsequuta in Dromeadae uxore, in Pario, in Phytione, in adolescente in Melibea: ex lotio crasso praenuntiat dolorem capitis *l. 4. Aph. 70.* quod etiam praenuntiat conclusiones, vel interitum, ut apparet in Evalcidae famula in Phileno Epicratis uxore: lotium album multum & crassum praenuntiat abscessus *4. Aphor. 74.* ad articulos, ut apparuit in Archigenis familiari, lotium aquosum, & nimis tenue lethale esse inquit *2. Prognost
icor. 32.* firmat eventus in Philino Epicratis uxore, in eo, qui decumbebat in Dealcis horto Philiste in filia Eurianactis adolescente apud Partimedem, Erophito, Nicodemo, paucum lotium judicatur malum, cum quo obiit virgo in Laryssa Appolonius in Abderis, adolescens in Melibea, & tenet *2. Prognost. lib. 1. Prorit. & in Coacis.* Plura etiam praedixit ex contentis in lotio, si subsistentia est densa lethalis, ut apparet in Polipanto, *7. Epidem.* Si innatantia non subsidet, malum, apparuit in Philisco, & Hermocrate, & muliere propè aedes Pylade, & tenet Hippocrates, *libr. 1. Prorit.* damnatur innatantia divulsa, ut apparuit in Philisco, vel Clazomeno: laminosum damnat contentum, *2. Prognost. 18.* & farinaceum, *7. Aphor. 32.* Sedimentum album leve, & aequale salutem praenunciare tenet. *2. Progn. 29.* aliisque in locis

 ex lotio

ex lotio plura profert ad diagnosim, & prognosim conducentia: Ergò est signum omnibus morbis, & eorum eventibus commune.

Probatur quintò ex Theophilo dicente: *Nam urinarum aperta inspectio manifesta facta non apparentes, & patientes locos cognoscere, & quomodo dispositi sint, secundum unamquamque temperaturam, unumquodque eorum se habet, aut secundum naturam dispositi sint, aut prater naturam constituti sint, aut dispositi extra naturam, ejus enim, qua sanguinem operatur, virtutis, quomodolibet secundum opus proprium impedita nuntius non fallax urinarum diligens inspectio nata est esse.* Ergò ex Theophilo omnes morbi ex lotio cognoscuntur.

§. II.

Uroscoporum inscitia patefit, & fallacia.

Resolvendum; Quod est repellenda vulgaris fallacia uroscoporum, qui se ostentant asserentes, nullum in homine reperiri affectum, aut dispositionem, quæ ab ipsis non cognoscatur ex lotio.

Probatur: Tum quia licet omnia sint cognoscibilia ex lotio ipsi non possent cognoscere, quia hæc promittentes vel sunt Agyrtæ, & impostores nullis medicinæ fundamentis instructi; vel Medici ignorantes, & parabolani, qui tentant vulgares fallere mulieres vanas & credulitati aptas seducere; vel sunt medici personam agentes qui absque artis præceptis seduli medicorum imitantur actiones, & ultra promittunt, quæ nequeunt adimpleri, & ideò à veris medicis non permittuntur: Ergò ii omnes inepti sunt ad cognoscendum ea quæ promittunt, illa licet essent apta cognosci ex lotii insp[...] Tùm quia Gordonius lotii max[...] spectator tenet, quod non suffic[...] gnitionem morborum per illud v[...] cognitio, qualis ab indoctis haber[...] Tùm quia per vias per quas desce[...] rias sumit differentias impedien[...] nosim dispositionum partium, [...] rum, à quibus separatur; ideò Avic[...] cit: *Cave, decipiant te vitia renum* [...] Tùm quia sæpè in febribus int[...] tibus per plures dies non variat à [...] statu nec in modo substantiæ, nec [...] mento. Tùm quia succus crudus [...] que fallax sedimenti præstat indic[...] in summa cruditate apparet lo[...] ctum. Tùm in febribus Castrens[...] lignis, & pestilentibus lotium ap[...] turale, & æger perit: & ideò G[...] inquit quòd si lotium in gravi [...] sanorum urinæ simile maximum [...] culum. Tùm idem lotium te[...] ret in sanis ob obstructiones, aut [...] li cruditates, & in morbis ac[...] summum periculum ex Hipp[...] *Aphorism.* 70. Tùm in hydrope[...] morbis subitò supervenientibus [...] eunt cum lotio à naturali non d[...] Tùm plures morbi nequeunt ex [...] nifestari, ut paralysis, podagra [...] & alii plurimi ad cutem proru[...] nec Gallicus morbus. Tum lo[...] ut rubrum præstat ardoris indici[...] & prædominium sanguinis; [...] à morbis frigidis, inquit enim A[...] rubri enim sunt santali, & frigid[...] febre, aut causa frigida, fit rub[...] renum; sæpè sine iis causis o[...] plerumque ex obstructionibus, à [...] lias fit aqueum. Tum quia ut te[...]

crates in Progn. cum signis salutaribus sæpè ægri pereunt, & Avicenna cum lotio bono æger tendit ad mortem, & idem *viæ significationis dispositionum urinæ non oportet credere; nisi postquam certa quadam conditiones observata fuerint.* Tum quia Galenus, *lib. 1. de Crisibus cap. 7.* Capitis affectiones, uteri, pectoris & reliquarum partium docet cognoscere per illarum excrementa, & *lib. de locis affect.* renum, & jecoris affectiones per lotium, quod demonstrat non esse omnium affectionum signum, & Gabriel de Taregua, *Signum inquit, sumptum ab urina est fallax, & ideò Doctores ab ipsa sola haudquaquam temerariè indicant: nam circa illam multi errores contingunt, eo quod facili ex quantitate, aut qualitate cibi, vel rei alterius tingentis ipsius judicium permutetur*: deducit ex Rhasi dicente: *Ne quis judicio urinarum adhæreat, nisi prius reliqua magis necessaria apud ægrotum observet.* Arculanus, ut deducit Primorosius, inquit: *Non credo per urinam solam posse comprehendi convenientiam magnam cum phlegmatica in urina, & maximè in principio, cujus opinionis quā maximè fuit Gilbertus Anglicus, 1. Pract. cap. de quartana, reprehendens quosdā inscios loquaces qui se profitebantur cognoscere omnes ægritudines per urinam, sicut multi medici Lombardi hoc tempore hominum illusores, qui ut ajunt omnes ægritudines cognoscunt per urinam etiam putridam, qui tamen cum sunt præsentes, & omnia signa considerant, pauca cognoscunt: nam ut inquit Magister Richardus omnium Doctorum doctissimus, & expertissimus aspiciens garrulos, & in judiciis urinarum gloriosos, in multiloquio facundos, in ratione exiles, & mutos, eos sic reprehendit. Quidam garruli, & arrogantes ultra metam debitam excedunt, variamque doctrinam cum regulis propria autoritate inventis.* Tùm non omnes morbi sunt in viis, à quibus discedit lotium, cum plures sint in ambitu corporis, & sunt plures morbi pendentes ab eodem humore, quem licet lotium præmonstret non constabit de specie morbi; quæ potest ab eo humore causari. Tum quia varia est urina in eodem homine in diversis ætatibus, in diversis anni temporibus, in diversis horis diei, in diversis morbis, in eodem morbo, in diversis illius temporibus, in eodem tempore morbi, juxta diversas temperies ægrotantium, & juxta diversum morbi morem, quæ adhuc fallunt peritissimos, & in arte versatos: frustra ergò judicium circulatores possunt proferre. Tum mutant lotium: nec solum potus & cibus, sed exercitium aëris mutata temperies, animi passiones, & plura, quæ nequit medicus comprehendere. Ex quo patet quod nequit ex ipso certum præstare judicium.

§. III.

Pregnantiæ signum certum nequit esse lotium.

Resolvendum secundò; quod nullum est lotium, quod manifestè demonstret prægnantiem, & quicunque jactantur ex illo illā cognoscere, sunt uromantici impostores. Sic tenent contra Avicennam, & Rhasin præclarissimi Classicorum, quos novissimè recensuit Francus à Reyes *q. 49.* inter quos recenset Vallesium *libr. 3. Controv. cap. ult.* Forestum *lib. 2. de incremento urinarum cap. 3.* Lemosium, *lib. 2. de prædicend. rat. cap. 5.* Botalum, *libr. de Medici, & ægri munere*, Luperium, *in animadversionibus.* Sennertum, *lib. 4. Praxis, p. 2. sect. 5.*

sect. 5. *cap.* 1. *libr. de Chymicor. consens. cap.* 17. *lib.* 3. *instit. sect.* 3 *cap.* 1. Zacheam, *libr.* 1. *quaest. Medicoleg. tit.* 3. *q.* 2. Joubertum, *lib.* 3. *error. popul. cap.* 3. Salvianum *libr.* 1. *de urinis cap.* 8. Fortunum Fidel. *de relat. Medic. cap.* 4. Thonerum, *lib.* 4. *epistol.* 21. Campolongum, *de affect. uteri. cap.* 2. *de uteri hydrope*, Gordonium, *tract. de urinis, cap.* 3. Platerum, *Centur. Posth. quaest. Medic.* 69. Mercurialis, *libr. de Comate cap.* 10. Minderium, *adversus Avicennam.* Primorosium, *lib.* 2. *de vulg. errorib. cap.* 2. Sanctorium, *lib.* 1. *de vitand. errorib. cap.* 28. Lobon, *tract. de puerperarum Theraphia.* Alexandrum Benedictum, *lib.* 25. *cap.* 20. Langium, *tom.* 1. *epistol.* 39. Gilbertum Anglium *cap. de quartana.* Zacutum, *lib.* 3. *de Princip. Medic. historia quaestion.* 28. *lib.* 2. *prax. admir. observ.* 139. & 147. Synibaldum, *lib.* 10. *Geneantr. tr.* 3. *c.* 1. Diomedem Cornarium, *in histor de impostore.*

Probatur tota doctrina proposita in hac Resolutione à Franco ex Leonardo Fuchsio *lib.* 4. *instit. Medic. Sect.* 3. *cap.* 1. Sic illam proferente. (Reprehensionem meretur magna nostri saeculi Medicorum pars, qui nullum non morborum genus ex urina cognosci posse censent. Nisi enim perversam hanc, & risu dignam opinionem induissent, non ex urina tanquam olim ex tripode de singulis corporis malis respondere in animum induxissent, valde autem inepti sunt, qui omnia ex urinae inspectione praedicere conantur, ut scilicet inscitiam suam, aut verius stultitiam, hac ratione planam omnibus faciant: proinde qui pertinaciter hodie etiam sibi persuadent, nihil non ex lotii inspectione cognosci posse, ideò imperitae multitudini hac ratione spe lucri parum certè liberalis imponere in deliciis habent; ii certè digni sunt, ut novo etiam elogio ornentur & non ut olim ab Aristophane, avaros, & indoctos olim medicos dignatus est appellare, sed stophagon, & rectissimè etiam in hoc torquetur vulgo vitatum convitium.)

Stercus, & urina Medicorum fercula prima.

(Quare eos, qui veritatis amantes sunt: artemque sine ignominia exercere volunt, hortamur, ut legitimae inspiciendae urinae usum iterum introducere admittantur, nec aliorum more ad sordidum quaestum uroscopiâ utantur, quod faciens, si ex illa tanquam ex tripode deinceps vaticinari desinant, & pro nota duntaxat unica & non quidem omnium, sed eorum, quae in jecore, vasis renibus, vesica sunt, malorum corporis utantur. Reliquos impostores, & stupidos asinos, qui pluris sordidum quaestum, quem quotidie ex lotii inspectione, & divinatione cum summa ignominia faciunt, quam veritatem ipsam aestimant, nihil moramur, utpote quos ne Musae quidem ipsae, ut alicubi Galenus dixit, sanare possunt.)

§. IV.

Solvuntur quae proponuntur in principio.

Ad primum respondetur tum pro primo. Quod antiquissimus fuit usus inspiciendi excrementa partium, ex quibus alterationes humorum in illis patefiant, & lotium et jecoris, & viarum lotii, & humorum, à quibus separatur, cognoscantur dispositiones, sed uroscoporum fallacia superaddit suadere vulgaribus, quod ex lotio cognoscant omnes morbos, omnem dispositionem partium, & omnia quaecunq; videtur ex illis exoptari ab illis.

Tum

Tum pro secundo; quòd docti Medici has duas dispositiones quæ ex lotio possint cognosci, prænuntiant; indocti, & nebulones simulant cognoscere plura alia, quæ nequeunt ex lotio cognosci. Tùm pro tertio; quòd Herophilus, Hippocrates Actuarius, Galenus, & omnes clasſici authores utuntur lotio tanquam signo, eorum, quæ ex ipso possunt percipi, ut diximus, & illud, sicut & reliqua in hunc finem commendant, non tamen promittunt, ut uroscop ei pro omnibus & quibuslibet cognoscendis esse signum.

Ad secundum respondetur, quòd aliqui ex Avicenna seducti contendunt lotium esse signum ex quo potest cognosci prægnantia. Sed præclariores medici non invenerunt rationem, & experientia comprobarunt contrarium, & ideò contra illos, & uroscopos comprobant fallaciam hujus signi.

Ad tertium respondetur: quòd aliqua conjectura potest delirium ex tenuitate lotij, cognosci non tamen inde infertur, quòd fallaciæ impostorum, & promissa possint adimpleri ex lotij inspectione.

Ad quartum; respondetur quod Hippocrates plura prædixit, & cognovit ex illis, quæ possunt prædici ex lotio in morbis pendentibus ex humorum alteratione à quibus lotium separatur; sed in reliquis quæ ex illis non dependent, nec ex lotio potest haberi indicium aut conjectura, nihil frustra prædixit, nec veridicus author; qui à Deo fuit destinatus tanquam Medicinæ Dogmaticæ instaurator posset esse author fallaciæ, per quam uroscopi merdivori fiūt, quæstus causâ & cū infames sint Medicinæ ignari, vulgarium deceptores, mulierum impostores, infaniæ ob lucrum simulatores, qui ob quæstum sordidum sordida media quærunt: est enim inhonestum, & sordidum in putridis versari solius quæstus gratia, & homines fallendo; non autem circa eadem versari ob hominum animas, aut Reipublicæ, ac hominum salutem conservandam: ideò non indecorosum est Theologis de pluribus pertractare obscænis, nec Magistratibus agere de pluribus sordidis; nec tandem Medicis; quia non propriæ utilitatis causa, & fallendo de illis agunt: sed ob honestum finem, conservandi salutem animarum Reipublicæ, & hominum, deperditi enim ij homines ijs fallaciis & adulatores facti Medicorum Doctissimorum apud vulgares confundunt sua fraude opera, & opinionem. Quia ut inquit Galenus, *libr 12. meth. cap. 1. Qui aubantis delitiis subscribit, & ejus voluptatem non sanitatem pro meta gerendorum habet adulatoris officium facit,* & ut notavit Botalus, & cum illo Francus. *Non raro accidit, ut cum officiosissimi se esse ostentant, & maximè sint noxii.*

RESOLVTIO XI.

An errent, qui ex signis salubribus omnes morbos judicant esse salubres.

§. I.

Ex salubribus signis semper apparere securitatem suadetur.

Vulgares si signa appareant salubria, vel morbum parvum denotantia asseveranter affirmant posse securitatem prædici: quod videtur contestari. Tùm primò ex Hippocrate, qui *lib. 1. Epidem.* tenet coctiones significare celeritatem judicii,

judicii, & morbi securitatem. Tum secundò. Quia Hippocrates & Galenus docuerunt artem prædicendi in medicina de eventibus morborum, quæ salubres demonstrat per signa salubria. Tum tertio: Galenus *libr. de constitutione artis medicæ cap.* 20. demonstrat conducere ad curationem morborum, dignoscere eorum eventus per signa demonstrantia esse salubres vel lethales. Tum quarto quia docet Galenus *libr.* 3. *de sanit. tuend. cap.* 13. *libr. art. medicin. cap.* 83. Si Medicus nescit cognoscere morbos, & eorum eventus, nescit curare rectè illos, cujus ratio est, quia remedia debent illis proportionari, & ex Hippocrate *extremis morbis extrema & exquisita remedia sunt adhibenda.* Tum quintò quia prædicere eventus morborum, pertinet ad artem prædicendi sub medicina: Artes verò sunt quæ raro deviant à fine, & ideò Galenus tenet, quod expertus Medicus rarò fallitur in prædicendis eventibus morborum.

§. II.

Fallacia prædicendi salubres eventus morborum aperitur.

Resolvendum. Quod errant vulgares qui in prædicendis salubribus eventibus ex signis salubritatem promittentibus omnem securitatem promittunt.

Probatur ex Hippocrate, qui *libr.* 2. *Aphorism.* 1. protulit: *Acutorum morborum non omninò sunt certa prænuntiationes salutis aut mortis.* Et Celsus, *lib.* 2. *cap.* 6. inquit: *neque tamen ignorare oportet in acutis morbis fallaces magis notas esse salutis, & mortis.* Plinius, *lib.* 7. *cap.* 51. tenet, innumerabilia esse mortis signa, securitatis, & salutis nullum, & Galenus *in Commentario*, & *lib. de constit. art. medic.* reddit rationem, ob quam fallitur Medicus in prædicenda salute adhuc cum signis salubribus: quia potest morbifica materia mutari ab ignobili in partem nobilem, vel ob subitam humorum mutationem, & inopinatam in Crisibus. Tùm quia sanitas prædici nequit nec præcognosci, nisi ut tenet Galenus, *lib.* 1. *Prognost.* per excessum naturæ supra causam morbificam, qui excessus plerumque est parvus, & incognoscibilis, & si sit ob mutationem astrorum, ob non debitè applicata auxilia ob ægri inobedientiam, aut incuriam ministrorum, aut novã putredinẽ, aut malignitatem supervenientem immutantur signa, & æger à salubri in lethalem morbum mutatur. Ex quo constat, quam inconstans fuerit primum judicium morbi. Tùm in falsis alleviationibus idem contestatur Hippocrates, *libr.* 7. *Epidem. Lebondiæ*, inquit: *filia natura concitata aversa est, aversa in iram incidit, cum excanduisset reconciliata est Medicus non intellexit, puella mortua est.* De Appollonio in Abderis tenet Hippocrates, quòd melius se habuit, & mortuus est. Vallesius inquit, *Vix unquam ullus moritur quin aliquando antequam decedat, videatur sibi è vulgaribus, qui adsint habere melius.* Galenus in historia Hermocratis inquit. *Quare quando calor naturalis omninò à coquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant, nec febricitant nisi parum.* Avicenna *Fen.* 4. *tract.* 1. *c.* 4. *Et multoties accidit apud mortem dispositio quæ est, sicut declinatio, & est quasi æger evaserit.* Jacotius *in Coacis* inquit. *Tum ergò omnia leviora videntur, ut cum sphacelismo dolor & febris remittantur calore naturali ablato, extincto, aut corrupto.* & accidentiũ alleviatio in lethalibus morbis contin-

contingit, vel quia natura cessat præ imbecillitate, vel bonorum signorum repræsentatio dum illa ultimos apponit conatus, ex quo virtutes apparent potentiores. Tùm quia plura apparent accidentia præter rationem remissa, ex quibus salutis non est secura prædictio: quia (ut inquit Hippocrate (*eis quæ præter rationem eveniunt non est fidendum*. Reddit Jacotius rationem. *Nã effectus non tollitur nisi ablata causa, aut edomita, id autem fit coctione, aut excretione, aut abscessu aut medici artificio.* Sine iis igitur signa salutem prænuntiantia fallacia sunt; quod apparuit in Adolescente, qui lanoriosa febre laborabat cũ nigris urinis, à quarto levatus cum apparentibus salutis signis obiit septima die: & Galenus de Hepatico cui remiserat febris, dum securus ab aliis judicaretur, ex tenuitate lotii mortem prædixit, quæ in septima subsequuta. Unde levantia signa non promittunt securitatem circà crisim, neque statim apparentia; nec dum natura ultimos apponit conatus, nec dum timetur, quod præ impotentia desistit ab actionibus, ut in delirantibus qui propè mortem præ imbecillitate facultatis desistunt à depravatione. Tum apparet in levibus, & parvis vulneribus, ex quibus dum expectatur salus supervenit lethalis eventus, Tùm subsequitur, plerisque mors; Hippocrates, *lib. de capit. vulneribus.* nullum capitis vulnus utcumque parvum docet contemnendum esse, *& lib. 5. Epid. à muliercula* inquit, *amica ludente lata manu percussa est secundum synciput, & tunc vertigine tenebricosa correpta est*, statim febris eam tenuit. Ubi apparet, quod virgo pulchra Nerei ex hac levi percussione obiit, & ex eodem filius Philis ex levi nudatione in fronte obiit, & ex 7. *Epid.* Filius Theodori ex nudatione circa os nullius momenti vigesimo tertio obiit, & sexta obiit die magnę navis gubernator confracto digito ab anchora, & filius Haypali tertia die mortuus ex luxatione infra magni digiti, & Trinon filius Damonis ex ulcere levi circa tibiæ malleolum obiit, & qui soleas suebat veteramentarias, qui se pupugerat circa genu tertia die mortuus est. Valleriola observat ex levi capitis ictu cum virga ægrum obiisse. Horatius: quod Ludovicus Vives obiit ex contemptibili vulnere in vola manus. Cæsar: quod ex simili vulnere in cubito obiit Marcus Antonius Bononiensis, & Marcum Sobrinacium obiisse ex plaga in calcaneo exigua, & Baptistam Argentinum ex vulnere minimi digiti, quæ sicut contingunt non vi morbi, sed ex mala humorum temperie. Similiter potest levis quivis alius apparens morbus lethalis fieri ex eadem causa, licet in principio appareant signa salubria: quia ut docet Galenus, *libr. de cibis boni & mali succi.* Clàm & latenter in humoribus ex pravis alimentis factis pravus inducitur substantiæ modus, ex quo subito postea vehementia subsequuntur lethalia signa, & accidentia demonstrantia salutem aut mortem, sunt præcipua pulsus, & urina, hæc autem sunt fallacia. Ex quo apparet, non posse prædici sanitatem certò, & evidenter, inquit enim Avicenna: *p. 4. tract. 4. cap. 2. Et quandoq; est de febribus pestilentibus, in qua non percipit æger nec tangens propinquus multum caloris, & non alteratur pulsus magna alteratione; & cum hoc ipsa interficiens velociter, & hæsitant Medici in esse ejus.* Unde communiter deducitur; quod cum pulsu bono, & urina bona, æger tendit ad mortem ex Avicenna, &

na, & Galeno, *lib.* 3. *de praesagat. ex pulsib. cap.* 3. *& cap.* 4. & idem Galenus, *lib de crisib.* inquit, *debiles enim febres quandoque valde maligna.* ex quibus deducit Mercatus, in iis febribus pulsum, & urinam fallere peritissimos Medicos, & bona spes quae meliorē pollicetur eventum subito in inoppinatam mortem degenerat. Praetereà variae sortes venenorum generantur in corpore, à quibus clam existentibus cum bonis signis subitò supervenit mors, ut ex Galeno patet pluribus in locis, *& libr.* 2. *Prorit.* 17. ponente casum cujusdam ex hoc veneno mortui sine signis putredinis, aut mortis, fuit enim per tres dies sine febre, & in 7. obiit; & *lib. de locis affect.* idem refert contingere ex hysterica affectione demonstrat venenosam elevari auram, ex qua sine praecedentibus signis lethalibus supervenit mors subitò, & *libr* 3. *de locis cap.* 7. refert historiam adolescentis subitò in epilepsiam incurrentis ex venenosa aura à tibia elevata vim venenosam deferente; & *lib.* 3. *de praesag. ex pulsibus cap.* 4. docet dari pestilentes febres hecticas, quae breviter interficiunt sine immutatione sensibili in urina aut pulsu. Solet etiam venenum in corpore diu latere sine manifestis signis, *lib.* 6. *de loc. affect. cap.* 5. de veneno canis rabidi, *ut ab exiguo initio sputi rabidi canis aucta quadam in corpore dispositio, quando ad magnitudinem notatu dignam pervenerit discerni potest, idque post sex menses, cum nonnunquam ante id tempus nulla nota deprehendatur; sic eodem modo vitioso humore in animalis corpore genito paulatim tractu temporis partium aliqua consentit, quae deinde universum corpus celerrimè alteratur.* Ex quo apparet, quod adhuc cum signis salutis minetur clam existens dispositio mortem ex prava humorum dispositione, humoribus commotis, subitò sine signis praecedentibus lethalia superveniunt symptomata. Et praevidit Hippocrates docen[s] *Quod multa nocent mota, quae si non moverentur, non nocerent.* Et observat Sennert[us] multa purgatione plerumq; lethalia com[moveri] moveri accidènt a humoribus agitati[s] concitarique malignam febrem in eis [qui] sani apparebant. Martianus refert in f[oe]ta scabie subitò mortem evenisse à sangu[inis] missione humoribus aditus commo[tis]. Saepè etiam latitans in corpore mal[a] qualitas post longum tempus ad[a]ucta movet varia symptomata. Sic Mercatus d[icit] per sex, octo, & novem menses contagi[um] Gallicum posse latere in corpore & posteà vi adaucta varia suscitare symptomata. Fallopius docet posse post perfectam curationem Gallicam luem latere: & sine no[vo] contagio post vigesimum annum [ape]rere ejus symptomata. Fernelius tenet, Gallicum morbum reviviscere post annum trigesimum, *libr.* 2. *de abditis rerum caus.* Saxonia, *lib. de lue venerea* anno vigesimo-quinto ab accepta labe tener[et] quodam supervenisse tophos & alia symptomata à Gallico morbo. Ex quibus co[n]vincitur sanitatis relucentia signa non contestari evidenter perfectam homin[is] sanitatem. Tum de urina ex *suprà* pos[itis] constat fallax esse signum salutis. Et 1. *Epid. comm.* 2. patet exemplo ancillae Pictoris, & Crasionactae.

§. III.

Quae primò proponuntur solvuntur rationes

AD communes rationes dicimus. Tum pro prima: Quod licet vera coctionis signa prenuntient salutem sunt succi cr[u]di in [le-]

in lotio apparentes veram coctionē æmulantes, qui ob similitudinem fallunt, & ipsa coctionis signa in lotio in febribus malignis plerumque fallunt Medicos. Tum pro secunda; quod Hippocrates & Galenus tradiderunt artem prædicendi; sed per signa quæ ex similibus plerumque sunt fallacia vel eventus mutantur à causis variis denuo supervenientibus post præcedentia hæc signa. Tum pro tertia; quod conducit ad curationem morbos cognoscere & eorum eventus; Sed similitudo causarum & accidentium sæpe fallit, & Galenus in ipso idem sibi contigisse fatetur nephriticū pro colico dolore judicans. Tum pro quarta: Quòd nesciens cognoscere, nescit recte curare; sed in arte conjecturali hoc potest evenire, & cognito morbo potest mutari eventus à variis causis, & fit prædictio incerta. Tum pro quinta: Quod plura concurrunt in artibus aliquibus, ob quæ non consequantur fines, licet pro arte operentur, ob objectorum, circa quæ versantur, mutabilitatem. Nauta in sereno cœlo mari placido, & aëre quieto promittit tranquillitatē, & subitò immutatis iis causis supervenit naufragium. Agricultura ex constantibus temporibus debito tempore elabora in agris, natura luxuriante in illis subito turbine, aëris procellis, pluviisve uberātibus procedunt fructus, & frustratur spes. Militia omnibus ad victoriam dispositis ex levi accidenti incertus fit belli eventus. Sic licet Medicinæ ars ex rebus bene dispositis, & salubribus signis adstantibus mutato aëre supervenientē malignitate, excessu ægri, adstantium incuria, vel occulto humorum latente vitio subito omnia in peius ruunt & æger perit: Vel quia tandem: *Non est in Medico semper relevetur ut æger.*

RESOLVTIO XII.

An errent, qui judicant, Medicis licere aborsum procurare?

§. I.

Vulgaris assensus qualis, & à quibus fovetur?

VUlgaris opinio asserens, licere Medicis fœtum perdere, variis modis fulcitur ab aliquibus. Nostri recentiores, si sit Gallici morbi suspicio, & sæpè sine illa, in morbis sanguinem ex pede mittunt, contemnentes aborsum, ex illa communiter subsequutum, quasi ex quovis matris commodo debeat asperni fœtus. Antiquiores ob varias causas illum procurabant. Hippocrates, *lib. de natura pueri*, in Saltatrice aborsum fecisse videtur, ad conformationem fœtus dignoscendam in primis septē diebus, quem contendunt juniores à Calumnia liberare. Sylvaticus contendit quod liber de natura pueri est Polibii, & non Hippocratis. Moxius ex Galeno, & Macrobio comprobat genuinum esse opus Hippocratis, & liberare illum contendit cum Mercuriali: quia existimavit jus fuisse effusionē concitare, licet non liceat facere aborsum, ut ipse fatetur, *in jurejurando*. Ipse tamen Moxius ulterius contendit: quòd Hippocrates nec effusionē docuerit: nam licet illam cōsuluit in Saltatrice, postea pœnitentia ductus in jure-jurando omnē aborsum detestatur: ipse tamen Moxius sub alio prætextu contendit posse Medicum tētare aborsum dum timetur mors ante partū ipsius fœtus jam grandioris. Tùm exhibet medicamenta, quæ vivum illū excludant

ut spirituali fruatur vita per Baptismum; Sed Ethnici in omni tempore foetus vitam contemnebant pro matris salute, & vita conservandis, & impediendo generationē, & post illam fætū excludendo & aborsum procurando. Aëtius, *tetrab. & serm.* 4. *c.* 16. cum his inquit probè agi, quæ sive ob uteri parvitatem, sive ob colli ejus angustiā, aut tuberculum in partu periclitantur, si à conceptu omninò caverint, aut si conceperint, foetum corruperint. Avicenna, *lib.* 3. *Fen.* 12. *cap.* 12. ait. Si prægnans fuerit puella parva, vel si foetus moriturus sit, eidemcōsentit, sicut Rhasis, *lib.* 9. *continentis.* Hali Abbas, *lib.* 8. *Practica cap.* 28. Theodorus Priscianus, *lib.* 3. *cap.* 6. tenet: quod sicut ramorum amputatio si arescant, est salutaris arbori, sic aborsus matri dum timetur damnum.. Aristoteles, *lib.* 7. *Politica*, licitum tenet aborsum facere ad minuendum filiorum numerū, sed in gravissimo morbo ad liberandam matrem, aborsum facere tenent ex Catholicis Cajetanus, *in* 2. 2. *q.* 67. *art.* 2. *ad* 1. ut refert Moxius. Torreblanca, *de monoman. lib.* 2. *cent.* 43. Menochius, *de arbitris Judic. lib.* 2. *cap.* 4. citati à Zachia, ex Catholicis alii in foetu inanimato ob matris periculum vitandum, honoremve conservandū non verentur foetum perdere si animatus non sit, tenent Navarrus, *in manuali cap.* 25. *num.* 26. Azor *instit. Moral. lib.* 2. *cap.* 4. *p.* 3. Lessius *de justitia & jure lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 10. Sanchez, *de matrimonio lib.* 9. *disput.* 20. Layman, *lib.* 1. *Theolog. moral. tract.* 3. *p.* 3. *cap.* 49. Et ex Medicis Epiphanius, Ferdinandus, *l.* 3. *Theorem.* 11. quæ opinio à Moxio Lessio & Torreblanca tribuitur D. Antonio, qui ex Franco tenet illam, *p.* 3. *tit.* 7 *cap.* 2. §. 2. & Sylvestro, *in summa verbo Medicus.* Covarruv. *in Clem. sum. furiosus de homicid. p.* 1. §. 3. *& Can. in decreto in cap. sicut ex lite. de homicid.* Ubi Monachus cujus opera mulier abegerat partum non habetur irregularis, & *text. in cap. aliquando* §. *Sed its* 32. *quest.* 2. tenet, quod non est homicida qui aborsum procurat antequam anima [illegible] corpori infusa, & Tertullian. *lib. de anima c.* 35. videtur assentire dicens: *Trucidat [illegible] necessario crudelitate, infans matricida [illegible] moriturus.*

§. II.

Quantum sit scelus abigere partum de[illegible]minatur.

RESolvendum primò: Quod di[illegible] partum abigens, nefarium comm[illegible] scelus, impiumque homicidium omni ju[illegible]re prohibitum. Sic tenent ex nostris [illegible] perrimi Francus à Reyes, *q.* 51. Sylv[illegible] *Contrav.* 81. Cortesius, *in Miscellanea decada* 12. Zachias, *lib.* 6. *tit.* 1. *quest.* 7. & [illegible]liqui Catholici, Tertullianus, *in Apolog. cap.* 3. D. Augustinus, ut constat ex *cap. aliquando* 32. *qu.* 2. D. Thomas *in* 4. *dist.* [illegible] Cajetanus, 2. 2. *quæst.* 254. *art.* 1. Cov[illegible]vias, 2. *p. de homicid.* §. 3. Alpizcueta [illegible] *num.* 33. Sanchez, *tom.* 3. *de matrim.* [illegible] *disput.* 20. Tenent plures alii citati à Moxio & Zachia Torreblanca, *de monoman. lib.* 2. *cap* 43. Menochius & omnes Catholici, Navarrus, *in manuali cap.* 25. *num.* 6[illegible] omnem aborsum judicant esse homicidium, & ut tale prohibitum lege naturali, Divina, & omniumGentium, in Conciliis Oecumenicis 6. Constantino 2. Toletano, Ancyrano, Lerdensi, Tribur. Vermiacensi, ex Pontificio jure, *in cap. Quod vero* [illegible] 32. *quest.* 2. *& in cap. Sicut de homicid.* [illegible] *stit.* 32. *quæst.* 2. *lib.* 4. *tit. de homicidio* § [illegible]

nult, ex l. *Cicero*. §. *Sed si quam ff. de pœnis*. Ex quibus concludit Plovius, *de irregularis. num.* 21. haberi homicidam eum, qui aborsum procurat. Ideò Sixtus Quintus, Anno 1583. sancivit, quod ille qui per se, vel per interpositas personas aborsum fœtus immutari, aut animati ejectionem procuraverit: si aborsus sequatur, punitur ea pœna, qua puniuntur voluntarii homicidæ, quibus etiam vult puniri eos, qui pocula dederunt, ad impediendam conceptionem. Quas pœnas confirmant plures leges Juris Civilis, amplectunturque plures harum Legum Commentatores: quibus potius standum, quàm Petri Theophilo, qui *cap. 9. num.* 11. & sequentibus revert, licere matri assumere, & medicis, & aliis quibuscunque præscribere medicamenta, aliaque auxilia ad salvandam vitam ipsius matris, quæ directè fœtum perimere possunt, ut tenet Zachias, *tom. 2 lib. 9. tit. 2. quæst. unic.* qui illius detestatur opinionem tanquam evidenter oppugnatam a Francisco Ranchino, *in Hippocrat. jusjur. 5. in ea quæst. vers. Tertia opinio* & parum Christianæ pietati consonam.

§. III.

Indirectè subsequutus aborsus non inducit crimen Medico.

RESolvendum secundò: Quod Medicus potest uti auxiliis indicatis à morbo in prægnantibus gravi morbo affectis, licet per accidens aborsus, & indirectè aliquando contingat ex illis sine intentione operantis, tenet Francus ex Moxio, & citati ab illis Layman, *lib. 3. sect. 5. tr. 3. p. 3. c.* 4. Comitolus, 4. *responsion. quæst.* 13. Naldus, *verbo aborsus nu.* 3. Diana, *p. 3. tract.* 5. *resolut.* 11. Azor, *tom. 3. lib. 2. cap. 3. qu.* 22. Moure, *p. 4. cap.* 12. Sanchez, *de matrimon. lib. 9. disput.* 20. Et ab ipso citati Corduba, Petrus Navarra, Rodericus, Lopez, Vega, Bannez, Henriquez, Bensonius, Sa, Aragonius. Patet: Tùm quia Medicus adhibens indicata remedia, adimplet suum munus, & per se & directè tendit in finem artis, Tùm quia adhibet remedia per se ordinata ad vitam matris conservandam, simul & vitam fœtus, qui nequit sine matre conservari. Tùm quia Medicus per hæc auxilia non intendit facere malum, ut eveniat bonum, sed per se intendit conservare vitam matris, & ut subsequatur conservatio vitæ fœtus. Tùm quia per auxilia, quibus mater curatur, non necessariò semper sequitur aborsus, & plerumque utriusque consequitur salus; Tùm quia per accidens adhibitis auxiliis matri supervenit aborsus, quod potius evenit vi morbi, quam auxiliorum. Tùm quia medicus culpa vacat, quia attendit eis, quæ pertinent ad proprium sui ipsius munus.

§. IV.

An aliquod tempus prægnantiæ absolvat Medicum ab impietate, aut cuiq; licitum fœtum saltem inanimatum deperdere?

RESolvendum tertio: Quod nullum tempus imprægnationis absolvit impietatem Medici, aut alterius conantis fœtum perdere, etsi inanimatus sit. Sic tenent ex nostris nuperrime Sylvaticus, Ranchinus, Sennertus, Zachias, Lopez, Moxius, Mercatus; Et communior hæc est doctrina apud Theologos, & Juris-Professores.

Probatur primò: Adhuc si in seminis virtute existat fœtus, & nondum animatus sit,

sit, committitur execrandum facinus extinguens jamjam properantem hominem ad vitam, & ideo omni ætate prohibitum hoc facinus, & ab omni lege. Quia ut inquit D. Ambrosius, *in Lucam cap 1. impeditur generis propagatio, mulieris fœcunditas; parentes privantur liberis, fœtus vita, matres Conjugii præmiis, terra, quia ab eis coletur, mundus, quia ab eisdem cognosceretur, Ecclesia, quia devota plebis numero augetur, Deus, à quibus in terra veneratur.* Ideò hoc facinus punivit morte, *Genes.* 38. in Ona primogenito Iudæ, quia semen extinguendo impediebat hominis generationem, ideò hoc vetuit naturæ formator, statuens homini præceptum multiplicandi humanum genus, & divinâ lege, *in Exod. cap.* 21. ubi aborsum facientis punitio statuitur, etiamsi non extinguatur fœtus, & in jure Civili, *l. si quis aliquid* §. *qui abortionis, ff. de pœnis* sancitur. *Qui abortionis poculum, aut amatorium dant, etsi dolo non faciunt, tamen quia mali exempli res est, humiliores in metallum damnentur, honestiores in Insulam amissa parte bonorum relegentur. Quod si ex eo mulier, aut homo perierit, summo supplicio afficiantur.* Ubi (ut tenet Francus) homo pro fœtu intelligitur, & *l. Cicero l. si mulierem l. si quis necandi, C. ad l. Cornel. de sicariis:* Quæ variant in pœnis determinandis in aborsum tentantes conciliantur; quia aliæ pro causante aborsum animati: aliæ pro aborsu inanimati, sed nullus sine crimine & pœna operatur.

Probatur secundò: Ex Concilio Wormaciensi relato, *in cap. Si aliquis de homicidio* dicente: *Si aliquis explendæ libidinis causa, vel odii, meditatione homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, vel nasci soboles, ut homicida teneatur.* Et Sixtus Quintus sancivit anno 1588. Quod aborsum faciens fœtus maturi, aut immaturi ejectionem procuraverit, si aborsus sequatur, punitur ea pœna, qua puniuntur voluntarii homicidæ: *Sicut* & pocula adhibentes ad impediendam conceptionem. Tertullianus *cap.* 9. *Apolog.* hanc doctrinam docet apud Christianos sancitam, dicens: *Nobis verò homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem dilabatur, dissolvere non licet: Homicidii festinatio est prohibere nasci, nec refert, natam quis eripiat animam, aut nascentem disturbet, homo est, & qui est futurus, & fructus omnis jam in semine est.* Ex quibus patet, non licere cuiquam inanimatum adhuc perdere fœtum, etiamsi hoc præsciri posset, quod adhuc inanimatus sit.

Probatur tertiò: Nequit fieri aborsus fœtus inanimati; Ergò omnis aborsus est exclusio animati fœtus. Probatur antecedens. Quia vel fœtus animatur, intra septimum diem, ut tenet Mercurialis *libr.* 1 *de morb. mulierum cap.* 2. vel tertio à conceptus die anima infunditur, ut probat Fienus, *lib. de fœtus formatione quæst.* 11. *conclus.* 11. & *adversus sanct a Crux in Apologia,* in quorum opinione nondum est tempus fere in quo fiat aborsus fœtus non animati; vel ut probabilius judico cum Zachia *tom.* 2. *libr.* 9. *tit.* 1. *q. ult.* fœtus humanus nulla anima ullo tempore donatur nisi rationali, quæ à Deo infunditur, in ipso primo conceptionis momento, in principioque commixtionis seminis, quod manifestat. Tùm quia nullæ sunt successivæ animæ in homine. Sed omnes actiones ejus à sola rationali fiunt: quia (ut tenet ...

net D. Thomas, 1. p. q. 76. art. 6. ad 1. *una & eadem forma est per essentiam, per quam homo est ens actu, & per quam est corpus, & per quam est vivum, per quam est animal, & per quam est homo*: non enim plures possunt esse animæ simul homini; nihil enim est simpliciter unum, nisi per formam unam simpliciter talem ex eodem; non posset idem homo successivè plures habere formas: nam entia naturalia non possunt transire de una forma substantiali in aliam, nisi mutando naturale esse, quod per unamquamque constituitur tale, & distinctum, sicut formæ sunt esse & specie distinctæ, & ideò si in materia corrumpatur forma vegetativa non est idem ens quod subsequitur per formam embrionis, nec quod per rationalem fit homo, sed hic est talis semper per formam, quæ dat esse hominis quæ rationalis est à prima conformatione. Quidquid enim sine anima rationali conformatur, homo non est. Tum quia si homo non haberet in prima conformatione animam rationalem maximè, quia prius viveret vita plantæ, & postea vita sensitivi prima corrupta, sed corrupta vegetativa anima, nullum restat agens valens sensitivam producere: nec ab extra posset advenire sicut rationalis, & tantum restat, quod rationalis fuerit prius producta, à qua fiant vegetativæ, & sensitivæ actiones. Tum quia non posset retardari rationalis anima à prima conceptione, nisi quia pararetur illi, aptum receptaculum adesse, vel ad operandum; sed post trigesimum, & quadragesimum diem fœtus ineptum est receptaculum ad esse & operari, donec posteà illum perficit anima rationalis. Ex quo apparet: quod recepta à prima generatione ipsa est potens illud præparare, & perficere ab ipso Conceptionis momento. Tum quia legũ distinctio fœtus animati & inanimati juxta vulgarem opinionem loquens inanimatum vocat fetum, primis diebus non quoad esse essentiale, quod habet per animam rationalē semper, sed quoad accidentale, quia donec perficiat organa, operationes solas vegetativas & sui esse naturales ac perfectivas elicit, non sensitivas, & perfectiores, quarum defectu primis mensibus cum vita non percipiatur, nec de Baptismate agitur, nec tãta est dignitas hominis in imperfectis actionibus, sicut dum perfectiores edit, ideò à iure diversæ imponuntur pœnæ, sicut in nece ejusdem hominis si sit homo particularis, aut fiat rex, variantur pœnæ à jure sub eodem homine penes diversos status.

Probatur quartò ex Archidiac. *l. Baptizandis* 1. *quæst.* 1. *numer.* 1. & 2. §. *Illicitum est propter honestatem, aut bonam famam mulieris, aut pro occultando peccato, aut vitando scandalo, aut propter aliud quodcunque bonum fortunæ, aut corporis aut pro vitandis magnis cædibus, aut infortuniis partũ abigere, sive animatum, sive inanimatum, & quovis modo genituram*: ergò quomodolibet liceat nominare fœtum, vel quovis prætextu illicitum est aborsum facere.

§. V.

Solvuntur dubitandi rationes primò adducta.

AD primum respondetur: Quod re melius inspecta Hippocrates in jure jurando juramento adstringit Professores Medicinæ, ut nullum aborsum faciant. Moxius, dum pietate ducitur, incidit in impietatem: quia ex Divo Paulo; *non sunt facien-*

facienda mala, ut eveniant bona. Nec ex properato aborsu secura manet vita matris: nec securus manet Baptismatis eventus, cùm ex violentia possit fœtus interfici in utero. Aëtius, Avicenna, Hali Abbas, Priscianus, Ethnici cum fuissent, pietatem Catholicam, non sunt sectati, sicut nec Catholici illis inhærentes eandem insectamur; Potest enim Deus dubium partum facilem reddere, sine certa illius morte; vel si hæc futura, nemo cogitur ad homicidium fœtus, ut exinde alterius sequatur bonum, nec est securitas quod non pereat mater ex aborsus violentia, nec debet fœminis tribui occasio peccandi: dum sciant aborsum faciendum ab aliis, ob earum honorem, ad quem non attendunt, dum se committunt periculo concipiendi: nec leges permittunt hoc facinus minuendo pœnas, quia vel loquuntur juxta vulgarem opinionem, vel juxta diversos vitæ status facinus minuendum judicarunt: nec pietas authorum in matrem valet minuere facinus homicidii in fœtum, quod Sixtus Quintus Pius Pontifex damnavit & exclusit à Catholicorum cætu, vel non pia recepta ab aliquibus doctrina.

Patet ex dictis: quam parum pia opinio sit, quæ asserit, quod sanguis debet mitti ex pede prægnanti Gallica lue infectæ: contemnit enim vitam æternam, & temporalem fœtus, ob levem Gallici morbi infectionem, quæ etsi ex sanguine misso ex brachio gravior fieret: potest tamen post partum curari auxiliis Gallicis aptis & sine vitæ matris discrimine, alias enim insidiatur fœtus vitæ, cùm ut plurimum aborsus sequatur, vel saltem misso sanguine ex talo prægnantis, ut vulgus novit & novit Hippocrates *lib. de morbis mulier.* docens impeditum partum facilitare sanguine misso ex talo.

DOCT.

DOCT. MED.

D. GASPARI

BRAVO DE SOBRE-MONTE RAMIREZ

CONSVLTATIONES MEDICÆ.

Ff

AD LECTOREM.

ADverte, Lector benevole, decem has quæ sequuntur Eruditissimi D. GASPARI BRAVO, Doctoris Medici, Consultationes, quasque nusquam hactenus editas, Typis mandamus, esse alteram Partem Consultationum, quæ in alio ejusdem Auctoris Volumine, jam aliàs in lucem prodière; ac proinde iis necessariò annectendam.

DOCT. MED. D. GASPARI BRAVO DE SOBRE-MONTE RAMIREZ CONSULTATIONUM MEDICARUM PARS ALTERA.

CONSULTATIO I.

De Maleficiato & ejus curandi ratione.

CONTINET

§. I.

Proponitur Historica Enarratio.

§. II.

Proponitur morborum natura, & illorum naturales causæ.

§. III.

Prædicti morbi licet fiant à causis intra naturam, possunt foveri à causis ultra naturam.

§. IV.

Imagines fabricatæ in lamina præstant manifestum indicium, quod ægra amatorio saltem maleficio fuerit maleficiata.

§. V.

Per accidens morbi ægrotantis possunt subsequi ex veneficio amatorio.

§. VI.

Morbi hujus ægrotātis præsupposito maleficio indigent ratione illius curatione Ecclesiæ.

§. VII.

Morbi malefici indigent auxiliis naturalibus à Medicis cognitis plerumque.

§. VIII.

Qualiter liceat signa maleficii destruere ad illud auferendum.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur Historica Enarratio.

QUæ habitabat propè murum ex Optematibus præclara matrona, ineunte ætate tabida evasit, & cum stupore extremitatum utparsit fama, quod inventa fuit lamina variis figuris insculpta, cum orificio, in quo erat figura cordis ex cera fabricata, circa quam in posteriori parte laminę inscribebatur hujus ęgrotantis nomen: recepit vulgus; quod constabat hoc fuisse signum maleficii amatorii Exquirere conabantur domestici: an morbi, quibus infestabatur, essent naturalibus causis procreati; an possint malefici esse ex vi signi pactus, vel saltem ex maleficio amatorio subsequi, & si venefici, an aliqua eis possit adaptari curatio?

§. II.

Proponitur morborum natura, & illorum naturales causa.

TAbes, & stupor, morbi sunt communissimi, ab omnibus antiquioribus & junioribus Practicis positi inter morbos ortos sine causis ultra naturam operantibus. Tabes enim, phthysis, macies, macilentia, gracilitas, & tenuitas, *est privatio pinguedinis, & carnis prater naturam in toto corpore actiones ladens, primò, & per se*, ut latè prosequitur Mercurialis. Hujus causas tradiderunt Avicenna, *Fen.* 7. 4. *tr.* 4. Galenus, *libro de Marasmo*, *lib.* 2. *Aphorism.* 28. *libr. de different. Symptom.* 4. *lib.* 5. *de sanit. tuenda* 24. & alii Practici: Tabis causas dividunt in externas, & internas; externæ sunt aër, siccus & calidus, siccus & frigidus, ex Galeno 2. *Aphorism. Comment.* 28. Vigiliæ, curæ, cogitationes, motus immoderatus, Venus immoderata, balnea naturalia, & quæ offeruntur exsiccantia, acetum, acida, semen rutæ, ciminum: Internæ causæ sunt aliæ immediatæ, aliæ mediatæ: immediatæ sunt duæ, absumptio accommodati alimenti, vel calor consumens, & resolvens carnes: deficit alimentum accommodatum, vel quia nihil apponitur, vel quia parum, vel quia vitiosum, vel quia quod apponitur alimentum, non unitur. Non apponitur, dum ventriculo nullum offertur, vel oblatum nequit concoquere, vel concoctum nequit ad jecur permeare, vel transfertur in alias partes; ut in lienteria; vel dum fugitur à lumbricis; vel licet communicetur est vitiosum, & naturæ ingratum; ut sanguis nimis conspurcatus; cacochymia redundante melancholiæ, bilis, pituitæ, serositatis ut apparet in hydrope: vel si feratur alimentum in partes, contingit non apponi ob ariditatem, quia nequeunt humiditates penetrare, & apponi occlusis porositatibus. His accedunt nimius labor, qui colliquans, vel resolvens appositam substantiam maciem efficit; Vel calor ut in hecticis febribus, biliosis, malignis, & pestilentibus: inter has causas annumerari potest calor, qui nos vivificat, qui ex Hippocrate tandem nos occidit, (& si loco ejus quod resolvit nova reponatur substantia per nutritionem,) quæ si deficeret, brevi nos in tabem deduceret, sicut in Senectute nos pervenire facit in tabem ex senio impotens renutrire in partibus quod deperditur.

Genericâ hac præsuppositâ causarum tabis enumeratione, peculiares causæ tabis, varias

varias ejus præscribunt differentias, est quædam tabes pueris communior, cujus meminit Jonstonius, quæ provenit à vermibus dorsi, seu crinonibus, & cognoscuntur, quia infantes comedunt, sed non nutriuntur, contabescunt, & habent pruritum molestissimum, & lancinationem, quibus inquieti sunt; & quòd in balneum illatis, & fortiter fricatis, capilli cineritii, aut nigricantes è cute apparent.

Galenus *lib.* 5. *Method.* proponit tabem supervenientem, ex humoribus salsuginosis, & aliis nutritioni ineptis, *libr. de marasmo*, tabem ponit ortam ex inflammatione manifestâ aut occultâ, aliam ex defectu alimenti sive ob ciborum penuriam, sive quia non concoquitur alimentum, sive quia non transmittitur ad jecur.

Hippocrates plures adducit tabis species, *lib.* 6. *Epid. sect.* 8. *text.* 47. proponit tamen ex gonorrhœa, *in historia satyri*, *in Thasso lib.* 2. *de morbis*, proponit tabem dorsalem ortam ex nimio Veneris usu absumente corporis habitum, & *lib.* 2. *de internis affectionibus*, *text.* 13. adducit tabem ortam ex copiâ humoris irruentis, in spinalem medullam, à quo facultates obruuntur. Ibidem adducit aliam tabem ortam ex resiccatione spinalis medullæ, sive fiat resiccatio ex venarum obstructione, sive ex bile à capite fluente in spinalem medullam, de quibus Hippocrates *libro de locis in homine*, & *lib. de glandulis num.* 10. Communissima causa tabis est habitualis febris, sive hectica hæc sit, & habitualis contracta in partibus solidis sive in phthysi oriatur seu ex pulmonis ulcere, quæ plurimas habet causas remotas, licet proximè fiat, & foveatur ab ulcere, quod fit in pulmone, vel à pituitâ acri, aut salsâ fluente à cerebro, sive fluente ab eodem sine acrimoniâ, quam retenta, & putrescens adquirit, sive fiat à pure à vicinis partibus recepto, vel in ipso pulmone genito, ob pravos ad ejus substantiam fluentes humores, sive ob pravam ejus dispositionem. In ægra tabes visa est duxisse originem ab humoribus ineptis nutritioni, quia non erant grati naturæ ob commixtam sanguini pituitam multam, & salsam.

Stupor & torpor ad paralysim accedunt, sunt enim diminuta paralysis paralysis verò sive resolutio, *est privatio sensus, & motus alicujus determinatæ corporis partis, sine noxâ facultatum principum animalium, ut plurimum procedens à prohibito transitu facultatis animalis ad organa sensuum, & motus instrumenta.* Stupor, est sensus imminutus, *ex Galeno libr.* 1. *de causis symptomatum cap.* 1. Torpor est motus imminutus, *ex Galeno lib. art. medicinal. cap.* 82. Avicenna *lib.* 3. *Fen.* 2. *cap.* 13. *Stupor* (inquit) *est morbus officialis faciens evenire in sensu tactuali nocumentum scilicet: aut destructionem, aut diminutionem, cum tremore si est debilis, aut mollificationem si est confirmatus.* Et proponit causas dicens: *Causa enim stuporis est aut ex parte virtutis, quoniam debilitatur, sicut in febribus fortibus, & acutis ducentibus ad stuporem, & sicut in illo qui passus est syncopen, & apud propinquitatem mortis, aut ex parte instrumenti, quoniam corrumpitur ejus complexio propter frigus vehemens ex potu medicinæ; aut ex punctura animalis sicut scorpionis aquatici, & tactu piscis, qui nominatur* (berille) *aut potu medicinæ, sicut opium, & facit contingere illud grossitudinem in spiritu, qui est instrumentum virtutis, aut corrumpit virtutem propter calorem ve-*

vehementem sicut quem momordit serpens, aut mansit in balneo vehementis caloris, aut propter grossitiem nervorum. Ex his causis videtur, quòd humida intemperies fuerit causa stuporis, & torporis in ægrâ, quatenus pituita defluens à capite irrigando nervos humectaverit, & grossitie adquisitâ humectatione, liber descensus spirituum sit impeditus, ex quorum diminutione diminutæ sunt in partibus actiones, quæ pendent ex illorum influxu, quæ omnes causæ horum affectuum sunt communes, & non ultra communes causas ponendæ.

§. III.

Prædicti morbi licet fiant à causis intra naturam, possunt foveri à causis ultra naturam.

Dispersit fama; hos morbos maleficos esse; vel quia hujusmodi prolongati morbi a vulgaribus tribuuntur veneficiis, vel quia eadem tulit, quòd fuerit reperta lamina cum characteribus ex variis signis confectis, & aliis indiciis contestantibus maleficium saltim amatorium; & hoc maleficium venefici maleficii morbos foventis augebat suspicionem. Morborum enim alii sunt communes, qui à causis fiunt non excedentibus modum operandi rerum naturalium, quales sunt morbi quorum causas retulimus. Alii sunt morbi ultra naturam dicti à Fernelio, qui à causis fiunt, quæ exuperant modum operandi causarum naturalium; ii autem alii fiunt à Deo; alii à Dæmone; qui fiunt à Deo alii immediatè fiunt ab ipso ut patet ex Deuteronomio *cap. 28. Percutiet te Dominus egestate, aut febre, & cap. 22 Congregabo adversus eos mala.* Alii fiunt à Deo, Angelorum ministerio *lib. 2. Reg. 4. cap. 24.* dicitur, peste crudelissima fuisse ab Angelo occisa plurima millia Hebræorum; & Isaias *cap. 37.* dicit; Centum & octoginta quinque millia Assyriorum fuisse ac Angelo occisa. Morbi denique qui fiunt à Dæmone, alii fiunt immediate ab ipso (Deo volente) quales fuerunt morbi quos intulit in Iob. Alii fiunt, vel foventur, vel coservantur à Dæmone (Deo permittente) ob pactum cum sagis, aut Maleficis; seu veneficis hominibus; & ii dicuntur, vel morbi venefici, & fiunt dupliciter; uno modo à Dæmone, pacto præcedente immediate; alio modo mediis causis ipsorum morborum à Dæmone applicatis, vel commotis humoribus ab ipso; cum constet, in ægrâ morbos quibus infestatur provenire ex humoribus: manet ulterius examinandum; An à Dæmone sint humores commoti, à quibus pendent morbi prædicti, & adhuc ab ipso foveantur; sitque aliquod signum, quod id attestetur; possibileque sit eiusmodi morbos à Dæmone causari posse vene ficosque fieri?

Ioannes Viverius *lib. de venenis cap. 5. lib. de lamiis cap 7. lib. de profligat. Dæmon. cap. 27.* & Ioannes Bodinus *de Magorum Dæmonologia cap. 7.* videntur asserere, quod venefici morbi non sunt admittendi, nam qui tales dicuntur, debent referri ad phantasiam, melancholiam, aut illusionem. Sed iis relictis tenent communiter omnes, dari morbos veneficos, pactoque inductos à Dæmone, vel ob pactum cum sagis, aut maleficis hominibus; ut cognovit Hippocrates, licet renuat Torreblanca, *lib.* enim 1. *Prog. text.* 6. inquit: *si quid divinum in morbis inest illius providentiam perdiscere*: ubi per *divinum in morbis* intel-

intelligit causam ultra naturam; sed dari morbos veneficos demonstrant ex nostris Codronchus, *lib. de morb. venefic. lib. 1. per totum.* Ex omnigenæ literaturæ authoribus. Fernelius *lib. 2. de abditis rerum causis cap. 16.* Zacutus *lib. 3. de Praxi mirabili observ. 134.* Sennertus *lib. 6. cap. 9.* Andræas Cæsar Alpinus *in dæmonum investigat.* Alexander Benedictus *lib. de Homeri Medica, tract.* Carolus Vallesius *lib. 1 Prognost.* Et quia hæc doctrina vagatur ultra medicinæ scholam, comprobant illam Codronchus & Torreblanca; Ex Patribus Orthodoxis Divus Augustinus *lib. 2 doct. Christ. c. 19. lib. 8. Civit. Dei. cap. 19.* D. Isidorus *lib. 8. etymolog. c. 9.* D. Chrysost. *lib. 8. de fato.* Comprobatur etiam ex communi assensu Theologorum, Jurisprofessorum, Medicorum. Hanc veritatem receperunt & comprobarunt Concilia; demonstrarunt eventus. Henricus Gallorum Rex (ut tenet Bernardus *in Chron.*) contabuit venefico morbo à Dæmone inducto, quod demonstrarunt duæ cereæ imagines tum Regis, tum Patrui Caroli Vallezii, quibus igni admotis utrique tabes erat inferenda; ob quod facinus supplicium fuisse sumptum, refert ex nostris Carolus Vallesius de Joanne Pavlerto, & Claudia veneficis. Hector Boetius *libr. 1. Histor. Scotor.* narrat veneficium intulisse Duffo Regi sagam: quæ Regium simulacrum affixum verû ante ignem movebat, ut liquescente cera macie ille conficeretur. Pontifex Joannes XXII. in literis, quibus jubet punire aggressores; conqueritur, quia venefici imagines cereas fecerunt sub nostro, & ipsorum fratrum nominibus confectas, ut magicis artibus, incantationibus vetitis, ac dæmonum invocationibus reprobandis adhibitis vitam labefactarent insontium per punctionem imaginum prædictarum; ex quibus manet comprobatum, dari morbos veneficos.

Sed licet constet dari morbos veneficos, non comprobatur ægrę morbos veneficos esse, nisi ex signis aliquibus contestetur. Codronchus *lib. 1. de morb. venefic. cap. 13.* plura horum morborum signa proponit; sed confundit ea, quæ morbos veneficos demonstrant cum illis quæ sunt communia corporibus à Dæmone possessis, quæque Sacerdotale Romanum tradit. Sennertus *tom. 3. lib. 6. p. 9. cap. 6.* Venefici morbi signa esse, inquit, quòd morbus non habeat causas manifestas, quòd non cedat auxiliis, quòd non currat sua tempora successivè, sicut alii morbi: sed subitò, & repentè sine manifestis causis sit in summo vigore, quòd inusitata symptomata superveniant, vagus dolor, emaciatio, contusiones variæ, vel quod vomitu rejiciantur plura, quæ nequeunt in corpore generari. Nec tamen ex iis signis in ægra dari morbos veneficos convincitur.

Sed neque ex illorum defectu suspicio aufertur; nam ut tenet Sennertus *tom. 3. lib. 6. p. 9. cap. 6.* valde difficillimum est morbos cognoscere, ut veneficos, quia non semper se solo operatur dæmon, sed plerumque naturalibus causis se immiscet, illisque utitur pro causandis morbis, & ideò solum relucent signa, quæ iis morbis communia sunt, ut ab iis humoribus solent provenire sine interventu Dæmonis, quod Fernelius expertus fuit *lib. 2. de abditis rerum causis cap. 16.* in juvene quodam Equestris familiæ, qui corporis concussione, & convulsivis motibus

ex temporum intervallis provenientibus vexabatur, pro cuius salute varia remedia non profuerunt, cuius reddit rationem Fernelius dicens. *Quoniam omnes longè aberramus à cognitione veri, nam mense tertio primum deprehensus dæmon quidam totius mali author, voce, insuetisque verbis ac sententiis tùm Latinis, tùm Græcis (quamquam ignarus linguæ Græcæ laborans esset) se prodens, is multa assidentium maximeque medicorum secreta detegebat, ridens, quòd eos magno periculo circumvenisset, quodque irritis pharmacis corpus hoc iugulassent.* Hoc idem contigit nobis *in scholast. 17. observat. p. 6. Res. Med.* ubi plura sunt à nobis tradita cõprobantia, dari morbos veneficos, simul & ad illos cognoscendos, quæ signa cum in hac ægrotante sicut in illo defecerunt; nec habemus per quid demonstretur hos morbos esse veneficos; nec possumus convincere, quod illis deficientibus non potuerint induci à Demone humores commovente.

§. IV.

Imagines fabricatæ in lamina præstant manifestum indicium, quod ægra amatorio saltim maleficio fuerit maleficiata.

Reperta est lamina ut diximus variis figuris insculpta cum orificio, in quo figura cordis ex cera fabricata intromittebatur; circa quam in posteriori parte laminæ inscribebatur nomen hujus ægræ, ut ferebat vulgaris opinio, ex qua contestabatur; quod erat figura hæc ordinata, ut cogeretur hujus mulieris voluntas in benevolentiam eius, pro cujus nixu fabricata fuit Lamina. Ex quo convincitur, quòd saltem amatorio maleficio fuit illa maleficiata.

De maleficio venefico dubitatur, quod fit Dæmonis opere, & pacto per fascinium, incantationes, phyltra, per varias præstigiationis sortes, per pocula exhibita, per verba prolata, per appensas orationes, gestatos characteres, figuras, annulos, carmina prolata, per sonos, cantus, numeros, potiones, suffitus, odores, & conjurationes, per aliasque cæremonias; ut tenent Francus à Reyes, *q. 97.* Langius, *lib. 1. epist. 38. tom. 2. epist. 34.* Gemma, *lib. 2. de Divinat. charact. cap. 4.* Hucherus, *lib. 4. de Malefic.* Cardanus, *2. contradict. tr. 2. contradict. 7.* Rodericus à Castro, *lib. 4 de medico Politico c. 2.* Bodinus, *lib. 3. Dæmonolog.* Remigius *in suâ Dæmolog.* Del-Rius, *in Disquis. Magic.* Zegcogna, *lib. 4. omnifaria Magiæ.* Sennertus, *tom. 3, lib. 6.* Nec tamen (licet Dæmon his utatur ceremoniis) in illis inest aliqua vis, aut agendi virtus, sed ut in plurimum sunt signa pacti malefiicii cõtracti inter maleficum & Dæmonem; & consequenter sunt signa maleficii in ægrotantibus. Maleficium autem duplex potest esse; nempè maleficium amatorium, quod ope dæmonum ordinatur ad amorem conciliandum, vel ad attrahendam voluntatem; aliud est veneficium, quod ordinatur, ut ope dæmonum morbos inducat.

Figuræ in laminis, aut aliâ materiâ conformatæ, utriusque maleficii possunt præstare indicium. Quòd autem sint signum venefici maleficii tenet Hucherus *lib. 4.* ubi agens de morbis veneficis, inquit: quòd cognoscuntur per signa interna, aut externa; ut si evomantur acus, cultri, lapides, clavi; Per externa: ut si appareant cereæ imagines, characteres, nodi, aut carmina. Idem tenent Salicet. & Angel. *in l. Multi, C. de Maleficiat.* Et Mathemat.

Spin-

Spingher, *in malleo p. 2. quæstion. 1. cap. 12.* Castro, *de justa Hæreticor. punit. lib. 1. c. 15.* Codronchus, *lib. 3. d. morb. venefic. cap. 2.* Toletus, *in summa, lib. 4. cap. 16.* Grillandus, *lib. 2 de Sortileg. q. 1. num. 11.* dicens: *Imagines fabricabant, quas spinis, acubus, clavis, & aliis rebus acutis, in gutture, renibus, pectore, fœmore, costis, vel ventre, vel aliis locis perforabant; deprecantes, ut verum corpus maleficiandi patiatur puncturas, & pœnas, ac si in ejus corpore verè perforare contigerit.* Idem comprobant historiæ supra adductæ Regis Galliæ Henrici, Duffi Regis Scotorum, & Pontificis Joannis 22. quorum venefici morbi per similes imagines sint cogniti. Et confirmat Torreblanca, dicens: *Imagines fiebant ex cera, pice, argilla, plumbo, cespite, lana, vel lino; easque baptizabant in memoriam Præsidentis Dæmonis, vel ipsius maleficiati, quas ad ignem liquabant, dæmon ipse tabem vel mortem inferebat.* Ex quibus patet, has imagines esse signum maleficii venefici.

Demonstrant etiam similes imagines veneficium amatorium, quod est duplex: aliud venereum, aliud (ut inquit Torreblanca, *lib. 12. de jure spirituali, cap. 12.*) est, quo utuntur Aulici, ut Reges male affectos concilient, voluntatemque eorum attrahant. De quo meminerunt Nicetas in vitâ Phocii, dicens: *Lantabaremus Præstigiator, veterator, iis artibus pollens, phyltris, & veneficiis Regem excantans, odium, quo Phocium prosequebatur in amorem mutavit.* Grillandus de hoc dicit, *lib. 2. de Sortilegiis,* quod fit, vel tribuendo aliquid, quod sumatur intra corpus, vel per aliquod extra corpus, ut per imagines fabricatas ex plumbo, cera vel argilla, quas ad ignem applicant, & sic illos, quibus d: fingebant judicabant trahere in sui amorem: sic tenent Joannes Salisbergensis, *lib. 1. de nugis Curialibus cap. 11.* Et Rex Alphonsus prohibet illas fabricare: ex quibus patet, laminas fabricatas esse signum etiam veneficii amatorii; manifesteque convincitur ex lamina variis characteribus conscripta; & imagine in cerâ fabricatâ, & in foramen laminæ intromissa hanc ægram fuisse maleficiatam, quod demonstrat etiam illius nomen conscriptum in posteriori parte laminæ circà orificium, in quod erat intromissum cor cereum: quia ut diximus ex Grillando, baptizabant laminas cum nomine dæmonis Præsidentis, vel cum nomine maleficiati: patetque, quod hoc fuerit signum maleficii amatorii ad conciliandam voluntatem ægrotantis pro eo, cujus nomine baptizabatur, quia credebatur illius sollicitasse favores, vel alias utilitates.

Convincitur etiam manifestè, quod vi hujus pacti per se & directe non fuerint à dæmone inducti morbi hujus ægrotantis cùm per se illi subsequantur ex veneficio malefico, non verò ex amatorio.

§. V.

Per accidens morbi ægrotantis possunt subsequi ex veneficio amatorio.

Maleficium quod ex lamina comprobatur, cùm per se (ut diximus) sit amatorium, per se morbos ægrotantis nequivit comproducere; sed an per accidens, & ex consequuto ii morbi ratione illius possint dici venefici incidit in dubium? Hæsitationis autem ratio est: quia dæmon per pactum amatorii maleficii promittit conciliare amorem movendo voluntatem & liberum arbitrium, quod nequit dæmon efficere,

efficere, ut tenent Springherius, *in Malleo Malefic.* 1.*p. quæst.*7. Medina, *lib.*2. *de recta in Deum fide.* Castro, *lib.* 1. *de recta Hæretic. punit.* Suarez. *lib.* 2. *de Religione.* Raphael de la Torre, *libr.* 2. *de vitiis opposit.* Grillandus, *de Sortilegiis.* Nider, *in formic.* & alii citati à Martino del-Rio, *lib.* 3. *Magiæ, p.* 1. *qu.* 2. Et tenent ex nostris Castro, *lib.* 4. *de Medico politico*, Francus à Reyes, *quæst.* 39. & Nos, *lib. Resolut. Medicar. p.* 6. *consult.* 17. ex D. Thoma demonstravimus, 2. 2. *quæst.*8. *art.*3. Et docet sacra Pagina, *Genes.*4. *sub te erit appetitus tuus & tu dominaberis illi*: Ita, ut asserere contrarium judicet Basinus, hæreticum esse, *de artib. magic. concl.* 6. Unde solum restat, quod dæmon per accidens tantum contendat voluntatem movere, allicere, & amorem conciliare, quatenus philtris utitur, quæ voluntatem per se non concitãt, nec amorem conciliant, nisi quatenus habent vim conturbandi, elevandi flatus, commovendi calorem, & pruritum inducendi, ut tenent Rohellius, *libr. de Philtris.* Scaliger, *lib. de magia amorum.* Del-Rius, *lib.* 2. *magiæ, p.*1. *q.* 3. *sect.* 2. Codronchus, *lib.* 3. *de morb. venefic. cap.* 3. A Reyes, *q.* 29. Et per hæc philtra plerumque solet dæmon, dum contendit amorem conciliare, varios inducere morbos, mortemq; causare, ut cognovit Ovidius, *libr.* 1. *de remedio amoris*, ubi sic habet:

—Nec tuta fuerunt
—Pallantia philtra puellis.
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.

Ideò *l. si quis aliquod ff. de pœnis*, *l. nemo aruspex de Malef* Philtra prohibent. Et Quercetanus *in Diaeteticon*, mortem Caligulæ refert ex Suetonio causatam ab uxore exhibito philtro. Panormitanus idem refert contigisse Duci Austriæ; & Matthæus Villanus de Carolo IV. idem tenet, & Schenckius observat aliquos morbos philtris inductos fuisse. Philtra igitur deserviunt ad implendum pactum malefícii amatorii saltim per accidens, quæ per se non sufficiunt movere voluntatem, nec amorem conciliare; Unde probabile est, quod in hac ægrotante contenderit per accidens id efficere, in mutando scilicet temperiem, commovendo humores, per illosque morbos causando, ut sic ægrotans illis oppressa, ac pituitosa reddita mores mutaret, & fidens de sollicitudine ad sua negotia intendentis maleficium illud reciperet magis grata ad illa obeunda; inquit enim Aulicus inculpatus, quod gaudens hac intemperie, frigore veluti stipatus cor gerit, & sibi potius, quam aliis diffidit, modum gerendi se in negotiis nesciens, in Consiliis dubius, paviduśque in exequendo maneat; ex qua temperie valuit dæmon hanc morbosam reducere ad acquirendam voluntatem ægrotantis ob mutatam temperiem, & commotos morbos, ob quos posita debilitate, & impotentia in patiente, quærat petentem pactum, ut suo favore ingentes, quas possidebat, foveat opes; quibus pactum petens frui conabatur voluntate in sui amorem, modo quo posset coacta, unde licet amatorium maleficium per se non ordinetur ad causandos morbos, dæmon tamen per accidens illos contendit fovere, ut pactum initum modo quo potest adimpleat.

***

§. VI.

§. VI.

Morbi hujus ægrotantis præsupposito maleficio indigent ratione illius, curatione Ecclesiæ.

Constat ex dictis ægrotantem fœminam maleficiatam esse amatorio maleficio saltem. Et probabiliter morboso, siquidem ratione illius possint provenire, aut foveri morbi, quos patitur à Dæmone, indèque constat, quòd eorum curatio indeget ope Ecclesiæ ad Dæmonem fugandum: ope Medicinæ ad humores noxios expellendos: & ope Supremi Senatus ad infringendum, & destruendum instrumentum maleficii. Quòd verò Ecclesia suis precibus, Orationibus, Sacrificiis, & exorcismis valeat Dæmonem fugare, vel à Deo consequi, ut Dæmonem fuget: vel ut non concurrat permissive ad pactum, sine quo maleficium nequit fieri, ipsa docet Ecclesia; quamvis impius Lutherus negaverit ei hanc potestatem, & ex Medicis Sennertus, *tom. 3. lib. 6. p. 9, cap. 8.* Lutheri adhæret impietati, dicens: *Nulla est potestas in terra, quæ diabolum cogere possit.* ideò tanquam impius refutatur a Carolo Vallesio, *lib. 1. Progn.* Sicut & Wickleffus in eodem errore damnatus, negansq; Ecclesiæ potestatem, convincitur à Thoma Waldensi, *tom. 3. tit.* 24. Recurrendum ergo ad pias preces, & auxilia sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, contra ipsum dæmonem; quia ut docet Rex Joseph. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus in te Domine.* Ad Deum autem non solum recurrere debemus per oblata Sacrificia Sacerdotum, ac cæterorum ministrorum ejus, verum etiam per preces omnium fidelium, præcipuè verò ægri cognatorum, & amicorum in quibus pie fidit, hoc enim est singulare Ecclesiæ institutum, ut fideles ejus se mutuò juvent orationibus, quod nullum latet Catholicum, ac sanæ doctrinæ studiosum, & hoc quotidiana Christianæ pietatis exercitia cuique clarissimè probantur. Excludat ergò Sennertus tantam vim Religionis Christianæ, qui tamen quam impiè hoc faciat ipse sibi satis erit in pœnam. Nos verò Catholicæ pietatis Cultores, qui satis commendatam, probatissimamque habemus nostræ Dilectissimæ Matris Ecclesiæ supremam authoritatem, ejusque potentissimum brachium, invictamque vim, omninò confugere debemus ad ejus suffragia, preces ministrorum ejus, quibus apud Deum pro more ac sacro Ecclesiæ instituto causas fidelium omnium præcipuè verò infirmorum maximè tamen eorum, qui vim à Dæmone patiuntur, fideliter agunt, eamque expugnant, ita hac in re Divino numine suffragante, quod quotidiana experientia plenè probatum est apud Christianos fidissimos. Jure igitur meritò potiùs, vel etiam potissimum fidendum nobis est precibus Servorum Dei, eorumque qui vicem Christi Domini agunt, quam nostris propriis aut cognatorum, vel amicorum deprecationibus; hæc enim præcipua sunt remedia jam satis commendata ad tollenda maleficia; ea enim reliquit Dominus pro exigentibus nostris necessitatibus, ex Isaia *cap.* 53. & se exercuit magnopere in ejiciendis dæmonibus, & in curandis morbis ac ipsis inductis, ut tenet D. Lucas, *c.* 4. *& cap.* 8. *& cap.* 9. *& cap.* 10. *& cap* 13. Matthæus, *cap.* 8. *cap.* 9. 12. *&* 17. qui similem potestatem transtulit in Apostolos, & in suam Eccle-

fiam, in qua præter communes preces, sunt exorcismi, variaque alia remedia contra omnia maleficia, ut viva ac vera fides Christiana tenet. Unde Dominus, Marci *cap.ult.* inquit: *Signa autem eos qui crediderint in nomine meo dæmonia ejicient.* & D. Joan. *cap.14.* *Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet.* Favet Ecclesia non Baptizatis per Baptismum ad Dæmonem fugandum. D.Marc. *c. ult.* *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ubi Doctores intelligunt etiam de corporali salute. *In hist. Eccles.* traditur, Tyridatem per Baptismum liberatum fuisse à maleficio; & Bocius idem refert de Casano rege Tartarorum: idem docet Del-Rius *lib.6. mag.q.3. sect.3.c.2.* Confirmatio in idem valet, ut tenent Del-Rius & Moura, & D. Clemens. Sacramentum pœnitentiæ non minus valet, ut tenent Hector Boerius *hist. Scotorum*, *lib.8.* Metaphrastus, Joannes Diaconus, Cæsarius, & alii. Nec minus utile Sacrosanctum Missæ Sacrificium, ut tenet D. Bernardus *lib. 2. vita cap.5.* D.Augustinus *lib. 22. de Civit. Dei. cap.8.* Metaphrastus in vita Theodori, Gaufridus & alii; quod confirmat, quod omnes Historici Indiarum affirmant, quod Dæmones ab illis effugerunt statim, ac Christiani ad illos adducti sunt Sacerdotes, qui Pœnitentiæ instituerunt Sacramentum. Præcipuè hac in re juvat admirabile Eucharistiæ Sacramentum, *ex Concilio Tridentino, session.25.* ex Antonio Senensi *in Ord. Prædicat.* ex Metaphrasto, *in vita S. Augent.* ex Moura *sect.2.c.13.* Conferunt Ministri Ecclesiastici: quia ex D. Matth. *c. 10.* *Dedit illis potestatem Spirituum immundorum: ut ejicerent eos & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.* & ex D. Marco, *c.3.* *Dedit illis potestatem curandi infirmitates; & ejiciendi Dæmonia*, & ex D. Luca *c.9.* *Dedit illis virtutem, & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent.* Ex quibus constat contra Sennertum, quantum valeat Ecclesia cum suis ministris ad curandos morbos à Dæmone inductos, valet etiam ad ipsum fugandum aqua benedicta, ut tenent Surius *in vitis Sanctorum*; Del-Rius *lib.6. magic. q.3. sect.3.* Francus Lopez in hist. Mexicana: Juvat invocatio sanctissimi nominis JESU, ex D.Marco: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Invocatio sanctissimæ Deiparæ Virginis, *ex Gen. c.3.* *Ipsa conteret caput tuum:* & crucis signaculum ex D.Athanasio, *lib. de Verbo incarnato.* D.Cypriano *ser. de Passione Christi.* D.Gregorio Nazianzeno *in Julianum.* D.August. *lib. de symbolo.* Sunt & alia media, quibus utitur Ecclesia, quæ quàm utilia ac proficua sint ad dæmones fugandos, ad morbosq; ab ipsis inductos profligandos, deductum est à diuturnis experientiæ documentis.

§. VII.

Morbi malefici indigent auxiliis naturalibus à Medicis cognitis plerumque.

DÆmon, ut diximus, morbos inducit vel sola sua potestate, vel simul cum concursu causarum naturalium, ejus potestatem nulla auxilia naturalia superant, nec ad aliquid agendum possunt cogere, ut tenent DD. *in cap. firmiter, de summa Trinit.* D. Thomas *p.1. q. 110. art.3. lib.3. contra Gentes c.103.* Abulensis *in Num. 21. q.20. & Reg. 1. cap.16.* Thyræus, *de Dæmoniaca, cap. 48.* Martinus del - Rio, *libr. Magicar. quæst. 30. sect. 1. & lib. 6. cap. 2. quæst. 3. sect. 2.* Suarez, *tom. 3. p. 3. disput. 15.* Majolus,

lus, *tom.* 2. *canicul. colloq.* 3. Raphaël de la Torre, *tom.* 2. *de vitiis opposit.* Si verò dæmones morbos inferant, utendo causis naturalibus, nihil addentes ex sua malitia, possunt prodesse medicamenta per suas naturales virtutes ad illos curandos, ut Torreblanca demonstrat, *in epitome de Magia lib.* 2. *cap.* 52. *& lib.* 12. *de jure spirituali, cap.* 26. Comprobat ex Joanne Eusebio, *p.* 2. *Curiosæ Philosophiæ lib.* 1. *cap.* 47. *& sequentibus*, ex Andrea Cesalpino, *libr. de investig. Dæmon. cap fin.* ex Sprenger, *in malleo maleficor.* ex Megno, *tractat. in malign. spirit. c.* 3. & tenet Codronchus, *lib.* 4. *de morb. venef cap* 2. §. *Dæmones ad inferenda mala persæpè rebus naturalibus utuntur, varias obstructiones, vel intemperies modo mitiores modo validiores procurando, continuum solvendo, noxios humores concitando, vel utiles putrefaciendo ac deleteria, pravaq; qualitate coinquinando, ac ad principalia, vel ignobilia traducendo, poterit & medicus obstructiones tollere, intemperiem corrigere, unitatem restituere; humores compescere, quod putridum est educere, & pravam, ac venenosam qualitatem debellare.*

Similiter Carolus Vallesius, *lib.* 2. *Prognostic comm.* 6. inquit: *Concitantur aliàs à dæmone morbi ex agitatis humoribus, qui si à prudenti medico expurgentur Pharmaco, statim desinunt.* Martinus Rulandus, *Cent.* 3. *observat.* 100. observavit; quod fœmina à dæmone obsessa laborabat Melancholia, à qua melancholico humore expurgato liberata est. Nec de iis morbis loquitur Pontifex, *in cap. ex litteris de frigid. & malef. cap. nec mirum* 26. *qu.* 5. nec Grillandus, *de Sortileg. q.* 2. dum contendunt maleficia non posse devinci ope medicorum: loquuntur enim de morbis à dæmone inductis se solo sine concursu rerum naturalium, aut humorum.

Nec tamen admittimus hujusmodi morbos posse curari balneis, vomitoriis, suffumigiis, aut aliis remediis indifferenter sumptis, qualiter exorcistæ utuntur, quia ut benè Codronchus notavit; adhuc pro quibus sunt utilia; certâ methodo indigent, aptâque materia, ut ipse, & Torreblanca proponunt, minusque admittendæ sunt aliæ herbæ, aut radices, quas ad expellendos dæmones, Plinius, Aristoteles, & alii judicant conducere, quia ut supra diximus, nulla est virtus naturalis, quæ exuperet vim dæmonis.

Cùm igitur hæc fœmina morbos patiatur inductos per humores à dæmone exuperantes in corpore (ut patet ex dictis) indiget medicorum curatione, quæ sit Dogmatica, & rationalis quæque fiat desumptis indicationibus à morbis, & eorum causis; Si enim ab iis tantum dependent morbi, medicis auxiliis tentanda est curatio; Si autem foventur à dæmone, cùm concurrat non solâ virtute propriâ, sed semetipsum immiscendo humoribus, ipsosque commovendo: Si auferatur causa, per quam decrevit operari, ipsâ ablatâ, auferentur morbi, sicut auferuntur ablato signo pacti maleficii, adhuc si solâ suâ virtute morbos inferat.

§. VIII.

Qualiter liceat signa maleficii destruere ad illud auferendum.

Supervenit alter modus curationis pro morbis hujus ægrotantis, scilicet recurrere ad auferendum maleficium; ad quod concurrunt (Deo permittente) Maleficus, seu saga faciens pactum cum dæmone & ipse

ipse Dæmon, qui concurrit operans maleficium pacto præsupposito, & signum seu instrumentum maleficii, quod fuit lamina cum suis inscriptis figuris, & cor cereum illius orificio intromissum, quæ sunt signa pacti, à quibus videtur curatio petenda: Recurrere vel ad Dæmonem vel ad Magos, seu Sagas, impium esset, & execrabile vetitum à Deo, *Levit. cap. 9. & cap. 20. & 4. Reg. cap. 1.* ubi sic habetur: *Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub, Deum Acheronitis, quamobrem hæc dicit Dominus, de lecto super quod ascendisti, non descendes, sed morte morieris.* Unde nec licet uti ope sagarum, quia nequeunt adjuvare nisi imprecando Dæmonem, cum quo fecerunt pactum, ut tenent Martin. de Arles, *tractat. de superstit.* Navarrus *in manuali.* Suarez *de Religione,* Sanchez *de Matrimonio,* Lessius *libro 2. cap. 4.*

Si autem signum maleficii obtineatur sine recursu ad maleficos, aut Sagas, ut contigisse fertur in hac Ægrotante; vel liberè & sine recursu ad Dæmonem offeratur à Saga aut Malefico, licebit destruere signa pacti vel maleficii. Inquit enim ex nostris Carolus Vallesius: *Juvat maleficii signa inquirere, eaque destruere, non aliter enim, quam Idola confringere virtutis est, ita & reliqua Dæmonum opera evertere præstat.*

Sed hoc docet luculentius Torreblanca *libr. 12. de jure spirituali, cap. 25.* dicens: *Quæ signa & alia hujusmodi, quibus Maleficus consituit, vel pactus est cum Dæmone, ut donec illa appensa sint, vel tali loco sepulta, malum inferat: licitum est ea auferre ut opera Diaboli destruantur, & hominibus nocere desinant.* Quod documentum demonstrat ex Scoto, Cajetano, & Soto; & comprobat exemplo adducto à Cardinali Bellarmino sic dicente: [In publicis prælectionibus, cum vellet concionari, loqui non poterat, accidit & secundò & tertiò, videns id non esse rem naturalem, in concione sibi tantum vocem præcludi, votum vovit Sanctæ Agneti, quæ erat loci Patrona, invenitque signa in suggestu capillos inter se ligatos, & similia, comburit ergò illa, & vox illi restituitur.] Similia exempla refert à Codroncho, Sprengerio, Del Rio, & aliis, relata eorum, qui concrematis, & destructis signis pacti, & maleficii ab illo liberati sunt. Ex quo apparet, quod lamina destructa & concremata, poterit patiens hæc liberari à maleficio. An autem possit destrui instrumentum maleficii sine incommodo maleficiati, dubitant aliqui; quia posset fieri pactum conditionaliter, ita, ut periret æger, si instrumentum destruatur. Sed licet Deus permittat pactum, non tamen ita, ut auferat omnem spem salutis maleficiando, nec ex toto impedit, ut diximus, quin possint prodesse auxilia naturalia. Nec aufert Ecclesiæ potestatem, quæ ex toto auferretur per hoc duplicatum pactum; nec in hoc maleficio amatorio posset hoc contingere, licet posset timeri in maleficio venefico. Magis posset obstare, quod, ut diximus solent sagæ, applicando igni figuras cereas, aut signa maleficii, ægros interimere, vel contabescere, quod non impedit, ut hæc lamina destruatur, nam variat affectus juxta diversos fines operandi circa signa pacti: si enim fiat pactum cum Dæmone, ut pereat æger, si signum pacti liquefiat; tum perit æger, quia sagæ adimplent pactum, liquefaciendo, aut destruendo signum ejus, & obediendo Dæmo-

Dæmoni, qui eis jubet, ut liquefaciant illud ad destruendum ægrum: qui verò destruunt Dæmonis maleficii signum, ut destruant opera Dæmonis, impediendo illius pactum, & refrangendo potestatem, & in illius contemptum, ii non operantur cum illo, sed ejus impediunt opera, & destruunt. Ideò in Sagis destruere, aut comburere imagines cereas, aut instrumenta maleficii, est facinus detestabile; in eis verò, qui ea destruunt in contemptum Dæmonis, & ad destruenda illius opera, est meritorium, ut demonstrat Torreblanca *in Epitome Magiæ lib. 2. cap. 52.* & tenet Scotus *Sentent. 4. distinct. 34.* dicens: *Ex quo patet: quid dicendum sit illi quæstioni, an liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum. Non enim solum licet, sed est meritorium destruere opera Diaboli; nec in hoc est aliqua infidelitas, quia destruens non acquiescit operibus malignis.* Et licet non posset cogi ut diximus maleficus ad auferendum maleficium implorando Dæmonem; posset, si non haberemus laminam hujus maleficii, cogi maleficus, qui illam fecit ad ipsam destruendam, inquit enim Cajetanus: *Nec est opus malefici, ut maleficus est, sed hominis scientis impedimentum proximi sui, quia nulla hic intervenit invocatio dæmonis, sed sola deletio signi, quo durante Diabolus statuerat malum alterius continuare.*

Confirmat hanc doctrinam Cardinalis Bellarmini supra adductum exemplum: ex quo constat, Concionatorem concremato pacti instrumento, liberatum fuisse ab impedimento concionandi. Codronchius *lib. 1. de morbis venef.* Delrius *libr. 6. cap. 2. sect. 1. q. 2.* Sprenger *in malleo, p. 2. quæst. 1.* Cesalpinus *de investigat. Dæmonum. c. 17.* Ronsæus *in Medic. venenat. cap. 20.* Majolus *tom. 2. colloq. 3.* citati à Torreblanca plures similes referunt historias eorum, qui ligati & maleficiati erant, & destructis instrumentis, seu signis maleficii, à morbis per illa inductis, liberati sunt.

Ratio hujus est: quia in tantum operatur Dæmon, in quantum perseverat pactum, & in quantum permanet signum & instrumentum pacti: & ideò illo ablato instrumento, cessat & pactum necessario; quo cessante, non est dæmoni potestas ulterius nocendi; aliàs enim semper noceret hominibus; *Quia tanquam leo rugiens circuit, quærens, quem devoret.*

CONSVLTATIO II.

De Morbis & Interitu Magni Philippi Quarti Hispaniarum Regis.

CONTINET

§. I.

Catholici Regis morborum ponitur discursus usq; in interitum.

§. II.

Priorum morborum infestantium Regis salutem, proponimus naturas.

§. III.

Horum omnium affectuum unam admittimus causam in Rege originemque.

§. IV.

Proponuntur morbi obitum Regis accelerantes.

§. V.

De curatione, quæ pro prædictis morbis profligandis fuit adaptata.

§. VI.

§. VI.

De lapide in rene invento cum pure & de illius magnitudine in cadavere Regis

§. VII.

De nebulonibus qui Regis curationi sese obtulerunt.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Catholici Regis morborum ponitur decursus usque in interitum.

ANno à nativitate Domini 1665. die octavo mensis Aprilis noster Catholicus Potentissimus Hispaniarum, & Indiarum Rex Magnus Philippus Quartus, suæ ætatis sexagesimum adimplevit annum, totiusque vitæ suæ terminum in eodem anno die 17. mensis Septembris post matutinam diei quartam horam. Ab ineunte ætate vexatus fuit catarrhosâ fluxione, nullis pro ipsa usus fuit remediis; præter hunc verò affectum nullis morbis intra vitæ suæ cursum assiduò infestatus, usque tandem pervenerit in senectutem, in qua constitutus alios habituales excepit morbos, qui paulatim accumulati sunt, quorum primus supervenit stupor in brachio, & crure dextri lateris, qui decurrente tempore subsequutus fuit etiam in sinistro, tandemque in utroque, ferè abiit in paralysim; post hunc supervenit tabes, seu universalis totius corporis consumptio; prædictis per tres annos ante obitum subsequuta est periodica dysuria, quæ tandem migravit in continuam cum nephritide prius conjunctam, postea verò mictui sanguinis associatam, his omnibus intervenit ventris adstrictio, quæ non parum molesta fuit, posthæc tandem omnia hæmorrhoidallum venarum internarum prolapsus supergressus est.

His omnibus ægrè ingravescentibus malis, viribusque collapsis, factus est impotens ad motum omninò consumptus Rex, qui pressus doloribus, omnibus actionibus imminutis, quorum omnium posthabuit curationem, quinimò omnem Medicorum opem semper renuebat, excepto, quòd per mensem ante suum obitum illam exoptavit, tuncque Archiatros consulendos decrevit: qui cum pro eo tunc naturam reluctantem, omnia irrita facientem adverterint, nullam salutis polliciti sunt spem; pro more tamen, & instituto suæ Artis, palliativam curationem tentarunt, lacque asinæ per decem dies obtulerunt ad summam carnis consumptionem, & tabem retardandam, pro renis vehementi dolore lenitivis inunctionibus usi sunt, & per aliquot dies conserva florum malvarum, innumera alia remedia, quæ indicata fuerant non pervenerunt ad usum, & hoc ideò vel quia Rex renuit, vel vires non subsistebant pro illis. Tandem sola victus ratione utebamur usque in diem duodecimam Mensis Septembris, in qua mane hora secunda commota est alvus, & præter consvetudinem bis dejecit magnam fæcum copiam; Vesperi iterum commota est. Rex permansit in lecto sine febre, & aliis accidentibus. Die verò secundâ ab eadem hora secunda noctis, ventris fluxus abiit in biliosam diarrhœam, commota bile, supervenit ustiva & ardens febris cum anxietate, pervigilio, & intensissima siti, & linguæ scabritie, quæ in finem permanserunt, præter biliosam diarrhœam, quæ subsequente die tertia, mutata est in cruentam dejectio-

dejectionem mictui cruento similem, à qua ille levabatur: hac die urgente periculo, ab Archiatrisque propalato, Rex finivit testamentum, & pro viatico recepit Augustissimum Sacrosanctæ Eucharistiæ Sacramentum, noctu, ingravescentibus omnibus, præcipuè in ingressu quartæ diei, cruenta ventris dejectio numero, & quantitate adaucta fuit, & ferè in continuam migravit: Vesperi in asphyxiam tendebat vitalis virtus; Unctionis sacræ Sacramento munitus fuit Rex, & conscius appropinquantis mortis, constanti, & æquo animo se totum tradidit Patribus Spiritualibus, cum quibus (sui ferè, & suorum dolorum oblitus, terrestriumque rerum immemor) in contritionibus & actibus amoris Dei permansit usque in horam quartam quinti diei morbi, à qua restricibus viribus delapsis, Rex permansit in agone per dimidiam horam, postquam vitam cum morte commutavit, ad superosq; migravit.

Quod apud nos permansit cadaver pro munere condiendum curavimus, & cum sæpiùs Rex conquestus fuerit de dextero rene, à quo lapides fuerunt pluries excreti, & post mictum sanguinis nos dubii essemus, an ab ulcere, an à lapide renis provenirет, renis sectionem tentavimus quem invenimus nimis imminutum: Sectione verò facta invenimus inclusum in parenchymate lapidem; qui castaneæ æmulabat formam, & quantitatem, cum tribus in circuitu eminentiis inæqualibus: reliquum parenchymatis renis corruptum erat, & in pus mutatum.

***

Bravo Consult. Medic.

§. II.

Priorum morborum infestantium Regis salutem, proponimus naturas.

MOrbi, qui supervenerunt Regi in decursu ætatis, præcipuè in Senectute affectus sunt communissimi, quorum naturam aperuerunt Hippocrates, Galenus, Avicenna, & eorum Commentatores: Juniores Practici, & Consulentes. Eorum antiquior, & primus fuit Catarrhus, qui *est fluxus materiæ quàm maximè pituitosæ à capite in subjectas partes, præcipuè in os, asperam arteriam, palatum, vel pulmones*, ex Galeno, *lib. 3. de Caus. Symptom. cap. 4.* & de quo Hippocrates *libr. de morbis*, omnes percurrit differentias. Inter juniores plura de illo observarunt, Ballonius, *lib. 2. consult. 1.* Crucius, *cap. 25.* Transversarius, *fol. 226.* Hildanus, *Consil. 13.* Joannes Colle, *fol. 153.* Mercurial. *tom. 1. Consil. 21* Montagnana, *Consil. 74.* Montanus, *Consil. 226.* Poter, *centur. 1. curat. 1.* Scoltius, *Consil. 4.* Zechius, *consil. 12.* ut tenet Moronus.

Tabes verò est *consumptio partium corporis*, seu carnium diminutio, earumvè contabescentia, ex Galeno *lib. de marasmo,* pro qua varia observarunt Ballonius, *lib. 1. consult. 2.* Epiphanius, *hist. 65.* Faventinus *consil. 40.* Fernelius, *consil. 19.* Guarinon, *consil. 87.* Horst, *fol. 167.* Trincavellus, *lib. 3. consil. 103.* Venustus, *2. p. consil. 2.* & ex eodem.

Stupor, *est diminuta Paralysis,* ex Galeno, *lib. de causis Symptom.* Vel est morbus officialis, faciens evenire in sensu tactuali nocumentum cum tremore, si est debilis; aut mollificatione; si est confirmatus, ut tenet Avicenna, *lib. 3. Fen. 2. tract. 1. cap. 1.*

De quo plura observarunt. Bruner. *Consil.* 20. Faventinus, *Consil.* 10. Fernelius, *Consil.* 2. Platerius, *lib.* 1. Theodosius, *ep.* 57. Wolf. *Centur.* 3.

Dysuria, est mictio dolorosa, frequens cum expulsione lotii, non ita confertim facta, sicut in stranguria, ex Galeno, *lib. de loc. affect.* De quo affectu plura observarunt, Augenius, *lib.* 4. *epist.* 2. Ballonius, *tom.* 1. *consult.* 99. Mercurial. *tom.* 1. *consult.* 7. Montanus, *Consil.* 29. Schenckius, *libr.* 3. *observat.* Solenander, *consult.* 18. Zecchius, *consult.* 88.

Ventris adstrictio, ejus est tarditas in fecum expulsione, ex Galeno, *lib.* 3. *de sympt. caus. libr.* 1. *de sanit. tuendæ.* Pro quo plura observat digna, & proposuimus *tom. Resol. Medic. p.* 6. & Cermison *Consil.* 12. Crucius, *cap.* 16. Hildanus, *cent.* 3. *observat.* 75. Lælius à fonte, *concil.* 55. Matthæus de Gradi, *consil* 54. Montagnana, *consil.* 134. Scholtius, *consil.* 191.

Laxitas internarum venarum seu intestini eorum, est prolongatio, ex Galeno, *de causa sympt.* ex Hippocrate, *lib. de hæmorrhoïdibus*, ex Celso, *lib.* 6. Pro quibus observarunt aliqua, Cermison. *Consil.* 19. Mocha, *Consil.* 12. Vigo, *Consil.* 89. Amatus, *cent.* 5. *curat.* 93. Mercurial. *tom.* 4. *Consil.* 45. Montagnana, *Consil.* 171. In quibus horum omnium affectuum, seorsim variæ prælucent causæ: Nos verò horum omnium in Rege omnes ad unam reducemus originem.

§. III.

Horum omnium affectuum unam admittimus causam in Rege, originemque.

Licet pro unoquoque affectu variæ ab aliis sunt observatæ causæ: Nos à capite Regis intemperato omnes oriri judicavimus, nullum enim aliud viscus apparebat læsum. A capite vero cœpit ab incunabulis catarrhosa fluxio, & per omnes ætates invaluit. Caput etiam omnium morborum causam judicavit Fernelius, nec in hac re discessit ab Hippocrate, qui *lib. de glandulis* inquit: *Caput supra situm est sursum, humiditatum ex reliquo corpore complectens, & corpus simul vapores omnis generis sursum in caput demittit. Non enim immorari, aut manere potest id, quod fluit, non habens ubi sedem firmet, nisi sanè caput ægrotet.* Cum igitur caput Regis ægrotaverit à prima ætate, ut demonstravit Catarrhus, imposterum permanens senectute superveniente, ab eadem intemperie adaucta ob ætatem, subsequuti sunt reliqui affectus, recrementis in senectute luxuriantibus, ob diminutum calorem, ut docet Galenus, *lib. de sanit. tuenda*, & *lib.* 7. *Methodi cap.* 4 & *lib de facult. naturalibus.* Unde Catarrhosæ fiunt fluxiones in senibus, & si siccior sit ætas ob superabundantes cruditates à diminuto calore genitas, impotenti ut eas resolvat.

Tabes ex superfluis in capite succis potest supervenire, quia refluentes ad venas impurum reddunt sanguinem, qui ideò ingratus naturæ alendo fit inutilis, quod supervenit à quocumque humore sanguinem impurum reddente, ut demonstrat Mercurialis, *lib. de morb. pueror.* agens de tabe; hoc idem monstrat experientia in cacochymis, Gallicis, elephantiaticis; & observavit Hippocrates, *in libr. Epidem. in viro Oniadis*, & Galenus, in Matrona Romana; & Joannes Baptista Montanus, *Consult.* 238. qui ex hoc infert, quod *licet humores redundent in corpore, non nutriunt nisi*

nisi sint grati naturæ. Nec solùm fit sanguis nutritioni ineptus à falsa illi commixta pituita, aliove vitio coinquinata, sed à pituita dulci, si à capite refluat in venas, quod observans Venustus inquit, *in observat. de juvene Catarrhoso tabido.* [Non enim pituita conspicitur salsa, nec putrida, nec fœtida, quæ sola copia, & motu peccare videtur, generatur autem in capite ob illius intemperiem humidam, ut demonstrant inculpatæ actiones jecoris, & ventriculi: unde cum in toto corpore nulla sit intemperies, & optima fiat sanguinis generatio, macies illa, nulla alia ratione fieri potest, nisi quia cum sanguine permiscetur aliquid illius materiæ pituitosæ, quæ in corpore generatur, & ideo supra dixi, maciem sobolem esse distillationis.] Hæc eadem ratio occurrebat in Rege, in quo licet posset esse suspicio de tabe nephritica in ultimis annis, non tamen ab initio tabis, quæ incepit per octo annos saltim ante obitum, & renis dolor per tres tantum annos ante illum; signa verò ulceris post paucos ante menses.

Quòd verò stupor fiat communiter à superflua redundante in capite pituita, norunt omnes Practici, confirmavit Paulatinus illius proventus, ex quo apparuit quòd, provenenerit stupor ex humida intemperie nervorum, & musculorum à fluente pituita ex capite in illos, quam causam manifestam reddit præ reliquis Avicenna, *Fen.* 2.3. *tract.* 1. c. 13. Ubi per hoc distinguit stuporē paulatim supervenientem ab eo, qui fit subitò: quia hic fit ob obstructionem nervorum, ille verò per alterationem humidam à pituita communicatam. Quod confirmant illius Commentatores, & Dominicus Maglioca latius idem prosequitur.

Dysuria, quod proveniat sæpè à pituita redundante in cerebro docuit Hippocrates, *lib. de glandulis, & lib. de morbis* 2. *in principio,* dicens: *Multum urinæ emittitur, ubi caput nimium incaluerit, liquefit enim in ipso pituita, liquescens enim succedit partim ad nares, partim ad os, partim ad venas, quæ ducunt ad pudendum: cum autem ad illud devenerint, mingit homo, & patitur quemadmodum ad urinæ stillicidium.* Idem observavit Montanus, *Consil.* 267. & Petrus Salius, *in Comment. ad librum Hippocratis de morbis.* Et licet ratione lapidis renis foveatur dysuria, ipse lapis valuit generari in rene ab humoribus delapsis à capite, in renem, & tandem potuit dysuria foveri à capite.

Ventris adstrictio, ut diximus *tom. Resolut. Medicarum part.* 6. varias habet causas, inter quas non infrequens est stupor partium deservientium fæcum expulsioni, qui stupor modo dicto, à cerebro ducit originem.

Simul & defluxus à capite in mesenterium, & inde in venas hæmorrhoïdales valuit præstare materiam, ob quam repletæ venæ hæmorrhoïdales prolongarentur vel laxatæ ab humiditate illis communicata.

§. IV.

Proponuntur morbi obitum Regis properantes.

Accedentem Regem ad annum sexagesimum periodici dysuriæ insultus continuò affligebant forsan ab eo tempore, quo lapis in rene dextro argumentū suscepit, nephriticus dolor pluries supervenit, non à renis magno lapide, aliàs esset continuus, & non periodicus, sed quia

parvi alii lapides circa illum geniti expellebantur, & in motu per ureteres dolorem excitabant, torporemque in crure.

Supervenit postea mictus sanguinis sive ex ulcere à lapide; sive quia lapis impediebat, quo minus sanguis attractus pro renis nutritione retineretur; vel ob debilitatem facultatis retentricis renis, & laxitatis parenchymatis orta ex concluso lapide, ob quam non poterat retineri sanguis, qui cum sero adducebatur, quam causam invenit Higmorus *lib. 1. p. 3. cap. 4. §. sanguis verò qui extra venas effluxerit cum sero, si benè se habent renes, retinetur, sin minus si parenchyma laxum sit, & debilis illorũ facultas, cum sero ejicitur, & urina fiũt cruenta.* Hanc causam repetunt cum Galeno, qui pertractant de mictu sanguinis, licet in determinandis viis per quas mittitur sanguis in renem, differant; ex iis patet, cur sine dolore cruentæ fuerant urinæ.

Propèque mortem continua facta fuit mictio cruenta, & supervenit febris ardens, quia die secunda commota est bilis apparuitque simul diarrhœa biliosa cum siti inextinguibili, & lingua arida, ab eodem commoto humore promanantes. Postea bile conclusa in visceribus, & venis, simul emanare cœperunt per lotium, & ventrem cruentæ dejectiones, substantia similes, frequentiaque, & propè mortem continuæ, quæ corpus exangue & exanime reliquerunt. Decursum sanguinis ad renes tenent Galeni Sectatores, fieri à jecore per ureteres cum sero, qui post peractam humorum generationem in jecore separatur ab illis; Higmorus admittens cum Harveo sanguinis circulationem, aliam adinvenit viam: inquit enim, quòd descendit à corde per emulgentes arterias, negat tamen, quòd possit per ureteres descendere ob valvulas impedientes; admittitque quòd per illas potiùs à renibus sursum ascendit: inquit enim: *Sanguis verò qui cum sero per arterias renales introduceretur, cum in illorum nutritione totum absumi nequeat, venis, quibus per anastomoses junguntur arteriæ emandantur, ac hinc in venas emulgentes, & exinde in cavam, ut fusius ex eorũ instructura docebimus. Hinc procul dubio in renum ulceribus, si quando obstricto ureteris capite pus cohibeatur, ut per urinas evacuari nequeat, id sensim una cum sero per venam emulgentem in venam cavam redundans sanguis totum corporisque habitum coinquinabit. Quæ etiam ex causa calculosos tumere, ac pallescere sæpè animadvertit Fernelius, ut ipse libr. 6. de part. morb. cap. 12. memorat.* Ex iis & nos deducimus, cur per has arterias potuerit causari periodicus motus sanguinis, qui si fieret ratione lapidis sanguine per ureteres descendente semper esset continuus. Apparet etiam ratio ob quam ex mictu sanguinis copiosiore minuebatur cruenta ventris dejectio, simul & quod ex hac circulatione sanguinis à corde per arterias in renes, & à renibus per ureteres in venam cavam, & inde in intestina, per vias per quas se in plenitudine exonerat in ventrem communis ille refluxus totius sanguinis fuerit commotus, post diarrhœam biliosam, per easdem vias per quas biliosus prius humor trudebatur.

* * * * *

§. V. De

§. V.

De curatione, quæ pro iis morbis fuit adaptata.

Licet morbi augebantur in Rege; renuit tamen ipse omne auxilium usque ad duos menses ante obitum, quo tempore rabidus ex senio & morbo, ac omninò consumptus, continuò dysuria vexatus, & mictu sanguinis periodico, in potens ad omnem localem motum brachiorum, & crurum, coactus est auxilia appetere, quo tempore (natura reluctante) omnia irrita fore judicabamus: quia serò medicina paratur; Dum mala per longas invaluere moras. Devenimus ad consultationem attentis morbis, & eorum causis, juxta earum diversitatem diversa remedia indicata esse demonstravimus; sed pro omnibus fere celebrandis deficiebant vires; deficiebatq; Regis assensus. Conversi igitur fuimus ad curationem palliativam, restaurando vires, & mitigando accidentia; quæ illas resolvere valebant. Lac exhibuimus asinæ per decem dies: renuit enim rex ultra progredi in ejus exhibitione licet summa illius contabescentia hoc exigebat auxilium, & in exhibitione bene se habebat. Pro renis infestante dolore inunctionibus anodinis usi fuimus, & conserva florum malvarum; in reliquis etiam insistebamus in debita præscribenda victus ratione: quo tempore confestim vitæ insidiarunt diarrhœæ, febris ardentissima, sanguinis fluxus per ventrem, & urinam, cognitoq; lugubri ac lethali eventu, & cum frustra esset tentare parva auxilia, & pro magnis deficerent vires; hoc præcipuè mente premebamus cavente, ne exhibito medicamento aliquo Rex periret, turpisq; ex eventu calamitas acclamaretur, ad animæ auxilia properanda conversi; ea pro tempore exhiberi sumus consequuti.

§. VI.

De lapide in rene invento cum pure, & de illius magnitudine in cadavere Regis.

Cum Archiatri pro munere adfuissemus pro condiendo cadavere Regis, dubiique mansérimus de dextri renis assiduo dolore, scilicet, an à lapide, an verò ab ulcere foveretur, illius tentavimus à Chirurgis dissectionem fieri, invenimus illum valde diminutum: intra ejus parenchyma erat lapis æmulans castaneam in magnitudine & figura, asper & in circumferentia cum tribus inæqualitatibus, seu eminentiis circũfusus pure; in quod reliquũ parenchymatis abierat.

Lapides generari intra corpus non est admirandum: *tom. enim Resolutionum medicarum p. 6. consult.* 13. comprobavimus ex variis Authorum observationibus, nullam dari in corpore cavitatem, in qua non fuerint observati, & tenet Nancelius *Microcosmi ad Microcosmum lib.6.cap.9. Certus* (inquit) *in omni capacitate interna, si calor & materia idonea subsit calculum gigni posse vel adeò in corde pericardio, pulmone, cerebro collo, vesica utraque, & aliis partibus innumeris, sed in vesica potius urinaria ob recrementum pituitosum, illuc ex toto corpore commeans.* Quæ eadem ratio currit, ut generetur lapis in renibus, per quos trahitur materia illa crassa, ex qua fit lapis, non solum quia crassa, sed quia lapidea & glutinosa, facta vel ob partem in qua alteratur ratione dispositionis, vel ex cibis trahens glutinositatem.

De lapidosa hac materia, à quo efficiente formam recipiat, concertant Authores antiquiores Galeno adhærentes, tribuuntque calori efficientiam, sicut in furno ab eodem calore fiunt lateres ex glutinosa materia; Ex simili à nostro calore tenent fieri lapides juniores, qui lapidificam in corpore superaddunt facultatem, à qua generantur lapides; sed isti vermificam, lumbrificam & pedicularem debent addere facultatem, & si specificam esse admittant, in omnibus erit tanquam risibilitas; vel si est proprietas individualis, debet assignari ratio hujus. Ego vero judico, quòd in lateribus accidentalis forma duritiei potest introduci à calore; substantialis verò forma lapidis fit à causa universali posita dispositione ex parte materiæ, & à calore partis, à quo solo non posset generari.

Mirari licuit cunctis de lapidis magnitudine, ut enim diximus ex Nancelio, lapides fiunt in cavitatibus, & juxta earum magnitudinem; & ideò in vesica magni fiunt lapides; in renis cavitate parvi: sed aliquibus inauditum apparebat, quod extra cavitatem in parenchymate renis sit generatus lapis, sed similis magnitudinis alios observavit Schenkius, pluresque numero saltim; Celius enim *lib.* 3. *cap.* 12. adducit exemplum mulieris, quæ numero decem & octo lapides magnitudinis quantum in tesseris videtur, excrevit, ex renibus per spondilia ad cutem; & Cardanus *lib.* 8. *de variet. ex Alberto*, refert, se vidisse mulierem, à qua post gravem renis dolorem similes lapides dissectione ex illo sunt extracti; Fernelius *libr. 6. Patholog. libr.* 62. calculum ingentem cum pure circa ilia extractum refert; & aliæ sunt similes historiæ, ex quibus apparet, magnos lapides in renibus posse generari, nec solum in cavitatibus, sed in parenchymate, sicut erat congenitus lapis Regis ob continuam exulcerationem, vel debuit ipsa renis caro converti in lapidis substantiam, quod possibile judicat Nancelius ex Fernelii sententia: inquit enim loco citato: *Et quidem substantia* (*inquam*) *ad naturam calculi tam propè accedens, ut rectè videatur Doctus Fernelius monuisse totam renum substantiam aliquando visam lapidescere.* Tulpius *lib.* 2. *observat. medicinal. cap.* 44. similes videtur vidisse lapides, inquit enim: *Plumarum venditor emortuus ob renum & pectoris vitia, habuit in utroque rene insignem calculum dispergentem se quadruplici ramo instar crucis per universum renem, adeo ut non potuisset inde eximi, nisi decerpsisses frustulatim totum ipsius parenchyma.* Quod etiam nobis in Regis lapide decerpendo contigit: Peucerus *de Præstig. Medic.* refert se vidisse in dissectione cadaveris Ducis Saxoniæ Friderici lapidem extractum ex renis parenchymate, magnitudinis duorum digiti articulorum; Joannes Portius de observationibus propriis refert se vidisse in rene lapidem pendentem drachmam unam & dimidiam. Renem tandem imminui ob contentum lapidem observarunt Jordanus *in responsione ad Paradoxum Fouberti 7. Decad.* 2. inquit ita: *Calotus è Nobili sene mortuo, lapidem cuniculis actis, rene jam consumpto &c.* Et alii apud Schenkium. Quod simul ratione lapidis in pus vertatur parenchyma renis, præter alios observavit Fernelius *libro sexto Patholog. capite duodecimo.* §. *Nonnunquam & illinc calculus ingens cum pure alias excepit, alias evulsus est. Hæc cùm accidunt, tota jam penè*

plenè renis substantia putredine consumpta est.

§. VII.

De nebulonibus qui Regis curationi sese obtulerunt.

NEc ipsa Majestatis Regiæ Celsitudo immunis est à nebulonum insidiis; cum enim sint homines deperditi, vilissimi, & infimæ notæ in populo, videtur illis omne nefas posse aggredi, ac permissum esse. Nec defuerunt aliqui, qui Regis promittentes salutem conati sint ex hac audacia suam sperare auram, ac fortunam apud vulgus. Inter reliquos ante diem obitus Regis Presbyter quidam Italus venit ad aulam Regiam, promittens vitam regis securam fore, & illum liberum evasurum ab omnibus morbis, si illi permitteretur apponere emplastrum quoddam à se usitatum, cum quo (asserebat) nullum esse morbum, qui certò & evidenter statim non curaretur; quale autem esset, non manifestabat; sed nimia illius audacia fuit hæc, siquidem in impossibilibus ausus est securitatem promittere; quæ in possibilibus cautè adhuc à prudenti Medico adstruenda est: sed oblatio universalis remedii pro omnibus licet desperatis morbis profligandis, ut in nostro casu evenit à prædicto Presbytero satis nota est doctissimis Medicis, quæ similium nebulonum inscitiam prodat potius, quàm aliquid emolumenti in rebus tàm arduis adferre possit. Impossibilitas Curationis morborum Regis præcipuè dum jam erat in agone fecit nos cognoscere hunc Presbyterum esse Agyrtam, & Circulatorem, Impostoremque ex eis, qui vagantur, & incertas habent sedes; ideoque & impossibilia nuda fronte promittunt; Et de quo cecinit Euricius Cordus:

> *Quemlibet in triduo promittis pellere morbum,*
> *Fortè quòd hinc quarto vis properare die.*

Alter ex nostris Medicis senior jam eo die quo Rex ad Superos abiit per paucas horas ante ejus obitum conscendit ad aulam Reginæ, vociferans, ut illi nuntiaretur, quòd habebat remedium, cum quo statim Rex in integram sanitatem restitueretur. Ignara Regina læsæ illius mentis imperavit ut ipsum audiremus, qui ingressus proposuit, quod eadem die mane apud Authorem legerat, quòd hepar lupi erat utile ad hepaticam dysenteriam, omnes conticuimus, risum cohibuit luctus, senescentis illius ignorantiæ, quam potuisset prohibere Propertius:

> *Helleborum frustra, cùm jam cutis ægra tumebit,*
> *Poscentes videas, venienti occurrite morbo.*

Cùm jam Rex migravit è vita, alter insurrexit Agyrta, sic addens vulgaribus, quod Rex obierat, quia Archiatri usi sunt lacte pro illius curatione. Hic licet plerumque suam fecerat fortunam contradictionibus vulgatis in reliquos Medicos, non potuit suadere intentum nisi apud aliquas mulierculas, viderant enim omnes Regem ante lactis exhibitionem quasi miraculosè vitam sustinere, & quod obiit ob supervenientem febrem ardentem cum variis accidentibus, quæ non potuerunt à lacte fieri, cum potius ejus ustioni, & biliosis humoribus lac opponeretur, & quod pus, in quod renis parenchyma fuit commutatum, nec non ipse lapis, à quibus properata est mors, non pendebant à lacte, cum

cum lapis reliquorum causa per plures ante menses fuerit congenitus.

Neq; apud Medicos invaluit hujus Circulatoris conatus: Cognoscebant enim lac esse indicatum ex summa partium omniū Regis contabescentia, à qua indicari docuit Hippocrates *lib. 4. Aphorif. 64.* docens, debere dari *præter rationem consumptis & tabidis.* Nec erat aliquod contra indicans, immò coindicabat ulcus, qui timebatur in rene, & adhuc si plura contraindicantia fuissent, quæ proponuntur loco citato ab Hippocrate, in tanta contabescētia lac semper exhibendum; inquit enim Mercurialis *in Commentario* movens quæstionem: an summè consumptis dandum est lac, & si aliqua obstent, inquit: *Et certè in iis videtur, etiamsi adsit aliquod signum, convenire lac, propterea quod plus indicat affectus, quam prohibet prohibibens, siquidem in affectu est necessarium nutrire, ac spiritus, & carnes reficere, ne æger in certum interitum properet. Ad nutriendum & reficiendum nihil præstantius lacte: quippe quod facile coquitur, immo elaboratione ventriculi non eget, ut docet Galenus 6. de placitis cap. 6. Ad hæc multum atq; id optimum alimentum affert, etiamsi vaporosum sit: Jam verò illa symptomata non producunt nec festinant interitum unde non ideò prohibent. quemadmodum indicat affectus, & constitutum est apud omnes, semper in illud quod magis urget, esse magis incumbendum.*

Ex quibus convincitur hic Sycophanta ad credendum, quod lac fuit rectè exhibitum, quia indicatum urgentissima indicatione vincente quascunque contraindicationes. Galenus *libro 5. de sanitate tuenda, cap. 7.* Nec solum lac utile judicat ad summam consumptionem carnium reparandam, sed ad vitam in senibus prolongandam, ob quod posset in Rege coindicari: & confirmat Galenus observatione senis, qui usu lactis porrexit vitam ultra annum centesimum, qui usus solum culpandus in iis quibus lac in ventriculo corrumpitur; quod non contingebat in Rege, & ideò debebatur illi permitti per plurimum temporis, nisi & ipse renuisset, præcipuè asininum, quo utebatur, quod præferendum docet Avicenna, *lib. 2. tr. 2. c. 44.* Galenus *lib. 5. de sanit. tuend. c. 7.* Trallianus *lib 12. capit. 4.* Et licet posset repugnare lacti calculus Regis ex Galeno *6. Epidem. sect 3. comm. 24.* qui affirmat ab ipso generari: non obstabat tamen: quia urgentior erat indicatio tabidi jam corporis; quia de lacte crasso Galenus loquitur, & non de asinino, quod facilè permeat, & abstergendi & purgandi vim habebat, quia facile coquebatur & sine impedimento permeabat, sineq; ulla noxa sensibili, quia erat ulcus in rene, pro quo maximè erat utile, quia de lapide nondum manifestè constabat, & ante lac erat congenitus, & dolor ab illo causatus, anodinam ejus indicabat vim: quia Archigenes & Philagrius, qui lac omne prohibent in calculosis asininum nocivum esse fatentur ob substantię tenuitatem, & dissolvendi facultatem, qua pollet; quia Aëtius consulit usum lactis asinini pro lapide curando, & in suppuratis renibus; & quia Hippocrates *lib. 2. de morbis text. 156.* lac asininū exhibet pro morbis pituitosis curandis: ex quo apparet, utile esse ad causam lapidis auferendam in renibus.

* * *
* *
*

CON-

CONSVLTATIO III.

De Arthritidis præcautoria curatione.

CONTINET

§. I.

Proponitur historica enarratio Consultationis.

§. II.

Diagnosis Arthritidis proponitur, seu podagrici doloris.

§. III.

Arthritidis communis curatio in omni secta.

§. IV.

Qualis præcautio sit communis pro Arthritide.

§. V.

Qualiter lac præstet usum pro præcavenda Arthritide.

§. VI.

Qualiter balnea naturalia possint prodesse pro præcavenda arthritide.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur Historica enarratio Consultationis.

DUx Excellentissimus quinquagenarius sanguinei temperamenti, hæreditariam patiebatur arthritidem ab ineunte ætate, in omni sequutus militiã; nullum in rebus non naturalibus servarat ordinem; ab ingressu senectutis crebri ei erant arthritidis insultus, & ferè abière in continuos labores, & omnimodam ambulandi impotentiam, ob quam ab omnibus sui muneris exercitiis cohibebatur; ideò omni conatu contendebat ab hoc se absolvere impedimento; in hunc finem consulebat Argyrtas vulgares & simili morbo laborantes, tandemq; ad Medicos recurrebat, quandoq; eorum implorans opem, quandoque aliorum proposita remedia spectans approbari: inter alia fuerant illi propositæ thermales aquæ, & lactis vaccini usus, loco alimenti per plures menses, utriusq; remedii usus approbatus, ex quo præcipue lactis subsequuta est aliqua utilitas & valetudinis accessio; omnimoda tamen sanitas (quam expectabat in hæreditario & inveterato hoc affectu) non promittebatur à Medicis.

§. II.

Diagnosis Arthritidis seu podagrici doloris proponitur.

SUb articulorum doloribus ponitur Nadur, seu flatus furiosus, & est dolor accidens in quibusdam membris, de quo Albucasi. *libr. 2. cap. 93.* Marcellus Donatus *libr. 1. cap. 6. histor. mirabil.* plura tradidère. Ponitur Rheumatismus, de quo aliquã Hippocrates *libr. de locis in Homine.* & Galenus *libr. 1. de different. febrium. & libr. 1. de composit. medicam. secundum genera*, & præcipue *libr. 1. de different. febrium; cap. 7.* Sed proprie sumpta Arthritis, est dolor Articulorum, ex intervallis ferè invadens, excitatus ab influxu humorum, vel ut tenet Jonstonius, est partium circa articulos dolor, à defluxu humoris serosi & acris è venis,

venis, & arteriis in eas effusi excitatus per periodos invadens, & impeditum motum conjunctum habens. Patiuntur in Arthritide membranæ, tendines, nervi, partes carnosæ vicinæ articulis, dum distenduntur ab humoribus fluentibus, vel dum eorum acrimonia vellicantur: Alia est generalis Arthritis, quæ generaliter ferè omnes articulos comprehendit, alia verò particularis, nempe alicujus membri supervenìens articulis, ut Chiragra, quæ manus articulis supervenit: Ischias quæ supervenit coxendici; Gonagra, quæ supervenit in genua; & Podagra, quæ supervenit pedum articulis.

Concurrunt ad articulares morbos materia fluens, quæ plerumque est humor serosus, copia distindens, vel acrimonia vellicans cum prava aliorum humorum commixtione, quæ nequit in suppurationem abire, propter seri prædominium. Pars recipiens est multiplex, quæ ut diximus, affici potest: Partes per quas fertur materialis causa, sunt venæ, arteriæ & porositates: Pars mandans ex Fernelio est caput per partes extra calvariam positas. Alii potius à partibus intra calvariam mitti fluxionem judicant: verior tamen doctrina tenet, posse fluxionem in arthritide concitari, à capitis tam internis quàm externis partibus; & sine illis à jecore, & à venis, & arteriis, à quibus in partes debiliores traduntur humores; & ideò si articuli debiles sunt vel à natura, vel à morbo, vel ab aliis causis, externæ coadjuvantes causæ sunt, quæ coadjuvant ad serosorum humorum copiam generandam, ut sunt crassa alimenta, excrementitia crapula, & ebrietas assidua, & immoderata venus, intermissio exercitii, longior somnus, intermissio assuetæ evacuationis, articulorum refrigeratio, humectatio, contusio, luxatio fractura, aër humidus, serum liquans, aut calor, cibi acres, & salsi, immodicum exercitium, & vinum generosum superfluum, aut superfluus alimentorum usus ex quibus dum redundant succi, truduntur in articulos, & ab aliis liberant morbis, si ob senium, aut debilitatem, aut aliam causam nequeant trudi, fiunt febres, inflammationes viscerum, phrenitides, paralysis, apoplexia, orthopnϾ, & alii lethales morbi: semel ab hoc morbo læsi non omnes curari possunt. Inquit enim Hippocrates 2. *Prorrt. de podagra: hoc dico quicumque aut senes, aut circa articulos callos tophaceos habent, aut ærumnosè vivunt, siccum alvum habentes, hi omnes sani fieri non possunt humana arte, quantum cognovi: sanat quidem hos optimè dysenteriã, si supervenerit, & aliæ eliquationes valde prosunt quæ ad inferiores locos repunt. Qui verò juvenis est, & articulos nondum callos habent concretos, & accuratè vivi, & laboris est amans, & alvum bonam habent ad obediendum pro ciborum ratione, hic sanè medicum intelligentem nactus sanari poterit.* Sunt etiam incurabiles arthritici, qui à principiis generationis hanc contraxerunt labem.

§. III.

Arthritidis communis curatio in omni secta.

Duplex actio Medica requiritur pro arthritide: curatio nempe dum adest, & præcautio dum nondum supervenit in fultus periodicis: Curatio, alia est ad eradicandum malum in iis, quos curabiles judicat Hippocrates, & hæc cum præcautoria concidit: Alia est ad dolorem ...

instituta

[illegible] minuendum. Pro omni Arthriti[illegible] sint indicationes fluxum nempè [illegible] ad articulos cohibere humorem, [illegible] submovere, & dolorem interim [illegible] Fluxus cohibetur revellendo, de[illegible]ndo peccantem humorem: hoc præ[illegible] sanguinis missione, aut purgatio[illegible] Hippocrates, *lib. de aëre & locis*, secare [illegible] pone aures docuit, ut apparet apud [illegible]um *lib. 6. Epid.* Arabes laudant Phle[illegible]miam ex vena annulari per intervalla. [illegible]nuunt venæ sectionem, ne assuetu[illegible] augeatur sanguis, & periodica acces[illegible] ne levata natura potentiùs mittat [illegible]m affectam. Duretus renuit libe[illegible] : ne resoluta natura humores [illegible]stim confluant, vel dominantes in [illegible] principem ferantur, quod confir[illegible] Hippocrate *lib. 7. Epidem* in histo[illegible], qui ob cephalalgiam sanguine [illegible] evacuato retentrix fuit diminuta, [illegible] ideo bilis in cerebrum delata, unde de[illegible] & mors, communiter ex Hollerio [illegible]s sanguinem à brachijs cum dire[illegible] si laborant pedes, & è contra habi[illegible]one virium & plenitudinis,

Pro [illegible]dem inclinatione Riberius consu[illegible]rgationem in ipso paroxysmo, & sta[illegible] in ejus principio, non cum leniente [illegible] debili pharmaco, quia commoventur [illegible]ores in articulos, & non evacuantur [illegible] cum pharmacis fortioribus, & impo[illegible]o supra articulos medicamentum ad[illegible]gens, & confortans. Hanc doctri[illegible] docuére Arabes quantum ad phar[illegible] fortiora, recteque discedit ab Hol[illegible] qui lenientibus uti consulit, semper [illegible] simul ante declinationem purgan[illegible] medicamenti usum, præstantior enim [illegible]ttractio partis dolentis ad attrahendos humores pharmaco commotos, quam vis medicamenti purgantis, ut illos in ventrem commoveat, & etiam quo natura vergit, eo ducere oportet per loca conferentia ex Hippocrate: & in assueta arthritide licet articuli patiantur dolorem, sunt tamen locus conferens ad vitæ securitatem, quia ut ipse Riberius fatetur, & est Galeni doctrina, in corporibus jam debilibus, & insensibus, dum nequit natura expellere ad artus humores recurrunt in partes principes, & imminet vitæ periculum, quod ex impedito motu à medicamento purgante potest contingere; & *in lib. Epid. & Aphoristicis sententiis* condemnat Hippocrates in erysipelate motum humoris ab extra ad intra, aliisque in locis, & purgante selectivo pharmaco humor retrotrahatur ab externis ad internas partes. Possent tamen alia revulsoria auxilia exerceri securius, & præcipuè revellendo ad ambitum corporis causam fluentẽ si absit febris cum Indicis sudorificis Chinæ ligni sancti, aut sparte parillæ, si vero adsit febris cum minus calidis Sennertus & Riberius consulunt cornu cervi cum aqua cardui benedicti. Rulandus in libro x aquæ concoquit ad medietatem m. ij. centaur, minor. & ℥. ij. assari. Forestus laudat radic. bardanæ decoctum. Saxonia aliquos ordines panis ex furno recenter extractos. Alii laudant syrupum sancti Ambrosii; repellere conantur, aliqui liquore florum verbasci, aut aqua ex ejus floribus, sed securius est uti anodinis ex Stochero cum oleo ramino, ex Hartmanno cum aqua antipodagrica Rulandi ex Lacuna cum unguento de ebulis, ex Jonstonio cum oleo ossiũ humanorum, ex Freytagio cum opio, & cãphura, vel cum Sacchar o Saturni, ex

Amato Lusitano cum lacte pannis madefactis imposito, vel id recenter emulgendo supra partem dolentem; aut eodem cum mica panis apposito, aut cum filiis hyoſciami; vel ex Montagnana vitella ovorum decem conquassentur in frixorio cum ℔. ß. olei rosacei, & coquantur ad spissitudinem addendo ʒ. ij. croci: vel ex Quercetano confert aqua ex ſpermate ranarum, vel vivæ ranæ in illa ferveant cum adipe suillo; vel apponantur ea, quæ à proprietate juvant, qualia ex Foresio sunt ossium humanorum cinis, qui ad ʒ. 1. datur ex rhasi cum aqua; vel pulvis ex stomacho vulturis, vel pulmonis vulpis; vel ex Solenandro confert fungus rubens tener qui nascitur ad quercus radices; qui in tenues partes dissecatur, & cum sale ponitur in olla testacea, emuriá quæ instillat pro illinitione præcipuè in principio. Phalle fungum commendat, Schenckius filius; vel ex Cratone prodest oleum Ceræ, Gaspar Bumus, & Gesnerus idem commendant: Duretus laudat oleum axungiæ humanæ. Porta oleum ex semine Peti, vel ex Gassone immergatur pars dolens in aquam marinam; cui melanthia & arthemisia incoquantur. vel cum Dovinero sanguisugæ applicentur parti si inflammetur; vel prosunt Empyrica ex Moroldo, emplastrum ex radicibus Porri, linimentum ex medulla panis albi cum lacte mulieris, ovorum vitellis & croco, embrocatio cum oleo communi, succus raphani triti cum aqua ardente, herba tapsi barbati minutim incisa in vase per octo dies stet donec putrescat, addito vino albo instilletur per alembicum, applicetur que in panno lineo, aut pulv. ex farin. & aceto; Vel ex Joanne Sylvio: ℞. Olei rosarum compos. verm. terrestrium mundatarum ad ℔. j. bulliant lento igne donec incipiant rubescere, & stent in infusione per dies octo, post pistentur in mortario in dicto oleo, deinde colentur forti expressione, tunc adde colaturæ ranarum vivarum communium num. xxx. coquantur in dicto oleo, & postquam sint coctæ, stent in infusione per 24 horas. postea coletur cum expressione colaturæ adde ovorum. ranarum ad pl[...] tum, & pone ova in vase vitreo [...] dum, superinfundeque oleum, o[...] vasis obturetur, & stet in sole à dimid[...] Maji ad dimidium Augusti, de[...] colentur, & servetur ad usum. Vel p[...] dest mucilago psyllii macerata per [...] in aqua frigida cum camphora, vel laudano opiato. Valet & unguentum de alabastro & aqua, aut succus hyoſciami [...] lus, aut cum farina; Vel ex Dios[...] sagapenum cum aceto; Vel ex M[...] amurca, aut emplastrum ex tribus partibus aquæ, & quarta aceti, & fur[...] menti q. s. & simul coquantur, & ca[...] applicentur; Vel folior. plantag. [...] bene decoctorum in aqua medullæ p[...] ana q. s. contunde cum oleo rosaceo; Vel ex Elidæo infunde panem in lacte, & c[...] oleo rosaceo, vitellis ovorum, & pa[...] opii, & croci, fiat emplastrum: Vel flo[...] aridorum spicæ infunde in oleo commun[...] & stent ad solem, post triduum bull[...] deinde colentur ad usum: vel ex Leon[...] imbibatur medulla panis in multo l[...] cui in mortario tritæ adde casiæ recen[...] extractæ ʒ. i. vitellum ovi num. j. ol. rosacei omphacini q. s. Vel in declinatione appone stupas infusas in lotio pueri c[...] cineribus al[...]; Vel corvus [...] sine effusione sanguinis uratur, cin[...] qu[...]

[illegible]ntitas unius ovi misceatur cum libra [illegible] Vel ex Mathiolo fiat emplastrum [illegible] sambuci, & axungia: Vel cum [illegible] prodest ex Crollio balsamus po[illegible] primus, & secundus ab eo de[illegible], vel anodinum ejus unguentum; [illegible] ex Hartmano prodest spiritus salis [illegible]aci; vel ex Rulando prodest aqua [illegible] podagrica ex floribus chamomillæ, &c. [illegible] ori d m. j. Mercurii sublimati ℈. ij. [illegible]que in aqua simplici, hujus aquæ colatæ [illegible] portionem misce cum ℔. iiij. a[illegible]æ mortuæ, vel recipe Spermatis ranarũ [illegible] Martio collecti circa novilunium [illegible] j. [illegible] adde stercoris bubuli recentis [illegible] misce, & relinque per diem unum, [illegible] distilla, & applica calidis pannis [illegible] facti, ex Amisicht, confert usus un[illegible] solaris, vel animæ vitrioli, vel Mar[illegible] [illegible]chrisatæ, vel tincturæ tartari, [illegible]zoardici solaris, vel specierum tere[illegible]næ, vel specierũ diajalapæ, vel pillu[illegible] proprietatis, vel anodinarum, vel li[illegible] camphorati, vel liquoris Arthritici, [illegible]podagrici vel claretĩ ãtepodagrici, [illegible] polychresti, vel ẽplastri Arthritici [illegible] Dogmaticorũ plures [illegible] [illegible]issimo dolore recurrũt ad varia [illegible], ad hi[illegible], mandragoræ aut [illegible] folia recentia contusa aut cocta, [illegible]ta, ad oleumvè liliorum, sulcos, aut [illegible] ad mandragoræ radices, memen[illegible] [illegible]yosciami polentæ permixta; aliàs [illegible] ad opium addita croci parte cum [illegible] in cataplasmate, in infusione vini lau[illegible] [illegible] pedinis corium parti admotum; [illegible] [illegible] dolor transeunt ad resolventia, in [illegible] sunt olea ligustri, ebulorum; [illegible] [illegible] vulpium, ex ossibus humanis, ex [illegible]lis equi, ex sanguine cervi,

§. IV.

Qualis præcautio sit communis pro Arthritide?

Præcautoria curatio communis est pro eis, in quibus Arthritis est curabilis, & pro iis, qui ab illa nequeunt liberari, præcautione enim aut inhibetur insultus, aut ægrè redit, ac mitius hæc fit, vel articulos roborando, vel fluentis humoris generationem, & argumentum prohibendo; humoris generatio prohibetur, debitâ victus ratione: affluxus, impeditur revellendo, & imminuendo materiam, imminuitur diæta, sanguinis missione, & purgatione ex Galeno; Purgationes maximè commendat Riberius vere, & autumno, quater in anno, vel singulis mensibus. Bayrus maximè commendat pro illis electuarium cariocostinum. Rhasis suas laudat pillulas, quas Riberius præscribit, & approbat; sicut & cum Alsaharavio vomitus usum; & cum Solenandro & aliis usum hyperici, & aliorum medicamentorum, quæ serosos humores commovent ad cutem. Trallianus abstinentiam à vino, & Venere commendat tanquam sufficiens auxilium prophilacticum. Beverovicius transitum à proscriptione bonorũ ad simplicem mensam perfectam prophilacticum judicat comprobat cum Porphyrio in Plotino Philosopho Platonico, Prætore Romano, & Binovenius in servo à Domino in annonæ parsimoniam redacto. Plinius de Marco Agrippa, immersis in aceto pedibus, Marcus Varro de Clodio ex usu narcoticorum referunt sensatione amissa liberatos fuisse ab artium dolore: de Sexto Pompejo refert Plinius, quod liberatus est ab Arthritide pedibus immersis in tri-

 ticc,

tico. Cardanus in summa abstinentia, à cibis, & ventre lubrico prophilacticam consistere, Arthritidis curationem observatione confirmatBrayerus in vini abstinentia illam reponi. Guaynerius in abstinentia à ventre. Aubertus exhibet pulveres ossium humanorum ad præcavendam Arthritidem. Riberius, & Donatus Antonius præcaveri Arthritidem tenent ex vinaceorum usu, Matthiolus cum balneo in decoctione ligni juniperini. Erastus consulit plura cauteria ad præcautionem illius. Hartmannus præcavet Arthritidem cum usu Magisterii pelarum, quod describit, Riberius pulverem Arthriticum præscribit etiam, & cauteria, consulit internum usum Laudani opiati. Rulandus pro præcautione fidit in sua aqua antepodagrica: laudant alii pillulas antimonii, Gaspar à Reyes omnem provilavciam pro Arthritide ad frugalem reducit victum. Præcavetur, & curatur gallica Arthritis auxiliis, quæ debentur pro gradu gallici morbi, quo infestatur æger. Claudinus oleum ex ossibus humanis ut præservativum admittit in Arthritide: Rondeletius ad præcautioně firmat articulos cum lixivio ex cinere cruris equi, vel cervi, vel asini ℔. j. in ℔. iiij. aquæ fabrorum, vel ex cineribus quercus & hermodact. idem fidit pro curatione prophilactica in vomitoriis, postquam die sequenti exhibet duas pillulas ante cibum, quas præscribit ex Rhabarbaro, & agarico ad ℥. ij. cinamomi spicæ nardi, & celticæ masticis, myrrhæ ad ℈. ß. aloës ʒ. ß. therebintinæ ℥. iij. incorporentur, & fiant pillulæ v. j. Fonseca roborat partes, recipiens lotionem aquæ marinæ, cum lixivio in quo incoquuntur rosæ, sticas, myrtus, & saliva, Hippocrates cum fomento ex aceto: Galenus fovet oleo, & sale: alii cum lotio humano. Præservant, alii usu aquæ lentisci pro potu, & abstinendo a vino, per mensem aut assu[...]tum tempus periodi, Bovius & alii Empirici utuntur purgationibus ex antimonio, vel sub lingua secant venam, & co[...] inungit balsamo; vel utuntur oleo lapidis lazuli pro inunctione, & exhibent semel in mense electuarium polycrestum, vel dyasolare, vel hoc parant ad prandium & cœnam, ℞. vini lib. 100. repone in dolio, & ℞. ligni aloës ʒ. iij. Sennæ ℥. ij. polypodii ʒ. iij. moschi odorati & aqua ro[...] dissoluti gr. x. mellis ℔. ij. misce & impone in prædicto vino per tres dies, dosis pro cœna, & prandio ʒ. iiij. Nicolus plura proponit, quæ à proprietate præservant ab Arthritide ex Avicenna, & Rhasi tene[...] conferre ossa hominis combusta, & [...]pra in potu, de quo remedio supra eg[...] ex Virao laudat ranam juvenem capi[...] nomine patientis, dum nec Sol, nec Luna fuerint super terram, abscindi cum [...]cipe duos posteriores pedes, & [...] pelle corvina, & applicat dextr[...] tro, & sinistrum sinistro pedi Sed [...] perstitiosum est remedium. Rhasis ranam viridem proponit, vel pedem [...] Figineus laudat magnetem. Oribasius [...] medere caules. Rhasis commend[...] les & lentes. Sed securius præcavetur Arthritis repetitis evacuationibus, & attenuante victu ex Galeno *de attenuante victus ratione c. 1. lib. 6. Aphoris. comment* [...] *lib. de curandi ratione per sangui*[...] *cap. 7.* & ex Rhasi *lib. 20. contin*[...] *1. c. 2.* vel ex omnimoda abstinentia a vino & venere ex Cornelio Celso *lib. 4. ca*[...] Vel si præcipua causa arthritidis sit [...]

[...]

[illegible]rmatio articulorum præcavet lotio, seu [illegible]nco [illegible]lis ex Tralliano, *lib.* 11. *cap.* 1. [illegible]lliano, *Cent.* 1. *curat.* 35. qui unguen[illegible] [illegible]le præscribit, incipientesque co[illegible]s præcavere docet Trallianus, *lib.* 11. [illegible] 1. & Galenus, *lib.* 10. *de simplicium me[illegible]entorum facult. cap.* 9. Zacutus pro [illegible]utione Arthritidis fidit maxime in [illegible] pulverum ossium hominis, qui potu ut [illegible] assumantur, quod confirmat ex [illegible]no *lib.* 11. *simplic. tit de ossibus*: ex Avi[illegible]na, 22. 3. *tract.* 2. *cap.* 9. ex Auberto, [illegible]*cit.* 50. *in abdit. Fernelii*, ex Crollio *l.* 2. [illegible] antipodagricum illis præscribit.

§. V.

Qualiter lac præstet usum pro præcavenda Arthritide?

Lactis usus pluribus laudibus præfertur p[illegible] Arthritidis curatione, & præser[illegible]tione confert in vehementibus ejus do[illegible]ibus lac tepens cum pannis lineis im[illegible]tum, si cum illo fiat cataplasma, cum [illegible] panis, vel si in illo incoquantur folia [illegible]mi, aut violariæ, & imponantur [illegible] dolenti, vel fiat cataplasma ex pulpa [illegible] althææ coctæ in lacte, maxime pro[illegible] [illegible]primum lac emulsum supra partem dolentem ex Riverio, & Amato Lusitano [illegible]r lac asininum ad tophos Arthritidis [illegible]ndos. & discutiendos ex Aëtio, & [illegible]ndo Pro præservatione Arthriti[illegible] lac asininum valde prodesse confirmat [illegible]tus *tom.* 1. *lib.* 3. *hist.* 46. Cellsus enim, [illegible] *cap.* 24. inquit: *Quidam cum asinino lacte epoto se eluissent in perpetuum hoc ma[illegible] evaserunt.* Plinius, *lib.* 28. *cap.* 9. addu[illegible] exempla eorum, qui usu lactis asinini [illegible]i fuére ab arthritide, sic Amatus [illegible] *cur.* 29. Stephanus Laureus apud Schenckium, *lib.* 4. *observat. de Arthritide*. Hollerius, *lib.* 5. *Aphorism. sent.* 64. Riverius, *lib* 16. *Praxeos cap.* 1. & cum eis Zacutus, *tom.* 1. *lib.* 3. *histor.* 46. fatentur lactis asinini continuum usum præservare, & ex toto curare Arthritidem præcipuè provenientem à causa calida, quatenus jecur refrigerat, & calidos humores, icoresque acres expurget, acrimoniam retundit, somnum conciliat, corpus reficit, præcipuè tamen conducit humores ad ventrem movendo, non solum biliosos, & serosos, sed etiam crassos, quos attenuare, & movere valet, ac expurgare, corporis recrementa si in magna quantitate sumatur, ut videre est apud Hippocratem, 7. *Epid. in historia Eratolai filii, &* 4. *acutor.* ex Avicenna, *l.* 2. *tract.* 1. *cap.* 44.

Recentiores Germani Arthritidem curari, & præcaveri usu lactis vaccini variis experimentis confirmant, huncque tradunt utendi modum. Primò laborantem arthritide purgant juxta diversitatem humoris peccantis, & à sequenti die exhibent mane triginta & duas uncias lactis vaccini recenter emulsi, in meridie similem exhibent quantitatem lactis ejusdem, & superaddunt in aqua coctum ovum recens, & parum panis; Vesperi circa horam septimam, iterum exhibent eandem lactis quantitatem, & cum hac uniformi diæta sine alio cibo ali debet æger per sex continuos menses, nisi lac corrumpatur in ventriculo, & permittunt aliquibus ob lactis aversionem semel in septimana pro meridiano cibo uti carnibus facilis coctionis, consuluntque semel in mense ægrum purgare lenitivo pharmaco ad ventriculum deonerandum à superfluitatibus congestis.

Var-

Præclarissimus hic Dux huic se adstrinxit lactis usui vaccini, levatus est, sed non curatus: Contendebant aliqui, quod non exquisitum observaverit ordinem præscriptum. Sed de juniorum recessu in hac curatione à lacte asinæ ad lac vaccinum non tradidere causam qui hoc amplectuntur, Plinius, *lib.28.cap.9. in Archadia*, bubulum maximè profuisse tenet phthisicis, syntecticis, & cachocticis, ejus causam tradiderat, *lib.* 25. *c.* 8. quia in Vere vaccæ salubribus utuntur herbis: Sed hæc ratio non convincit pro Arthritide curanda pro qua lac vaccinum quovis tempore offertur, & non solum vere, sed per plures alios menses. Claudinus de lacte bubulo, & ovino inquit, quod miram habent facultatem incrassandi, quia terrea, & crassarum partium existunt: ex quo infertur ratio ob quam licet lac bubulum non sit purgativum sicuti est asininum, confert in Arthritide incrassando humores fluxuro ad articulos, & quia præstat frigidam temperiem jecori, ejusque corrigit calorem humoremque, qui ab illo generantur, simul & icorum, cujus Virtutes roborat diæta, quæ cum ipso per aliquos menses præscribitur, qua sola potest (ut dix mus) præcaveri Arthritis: forsan hunc præcavendi Arthritidem modum desumpsére Germani ex Hippocrate, qui variis in locis hanc videtur docuisse curationem, *lib.* (enim) *2. de morb. mulier. num.* 14. inquit: *Per dies quadraginta lac bubulum bibendum, & per diem nihil edat; ut ita dicam, optimum enim est, nam purgatur, & nutritur, vesperi cœnet carnem volucris modicam assatam. & lib. de natur. mulier num.* 46. inquit: *Vacca nigræ lac præbe ad dies quadraginta, & sine cibo degat: & lib. 2. de morbis num.* 49. ait: *Bubulum lac per quadraginta dies bibat, & ad vesperam quamdiu lac potat, alicam sorbeat, à cibo autem abstineat.* In omnibus iis loci contendit Hippocrates corrigere calid... jecoris intemperiem, & contemperare fluxiones humorum biliosorum, acresq. eorum contemperare qualitates ad fl... nem concitantes. Ideoque abstinet a ... bo, ut natura per plures dies cogatur ... lacte pro alimento utatur, ex quo pro... nit, quod intemperies calida corrig... ex continuo usu lactis attemper... Sc quod similiter contemperentur parte... corporis, quæ calida laborabant intemp..., & quod humores ex solo lacte ge... gidi fiant, rationeque lactis mul... fine acrimonia, & quod lac sit bubulum convenit, ut possit præstare sufficientem pro alendo corpore materiam: lac ... asinæ parum nutrit ex Galeno, *libr. d... ment. facultatibus.* Multum vero l... c ... bulum, in levioribus fluxionibus aut in... periebus Hippocrates judicat suff... ere ... ctis bubuli usum sine alio cibo per quadraginta dies. Juniores verò in vehemen... fluxione copiosiorique calidorum h... rum copia, qui solent in Arthritide ... dare pluribus mensibu Hippocratis doctrinam observare contendunt.

§. VI.

Qualiter balnea naturalia possint prodesse pro præcavenda Arthritide.

PRo hoc excellentissimo Domino pro... posita sunt ab Arthritidis præca... o... nem balnea naturalia, quæ therm... o... cant nam balnea aquæ dulci d... mn... ab Avicenna *Fen. 2. 3. tract. 2. cap. 25.* ... *minorantur in balneationibus quo... liquefaciunt humores, & faciunt eos re... ad pon...*

ad juncturas : & Rhasis, *lib.* 20. *continentis tract.* 1. *cap* 2. proponens Arthritidis præservatoria remedia ait : ita tamen *quod non utatur balneo. nervos enim emollit, debilitat, relaxat.* ex Galeno, *libr.* 11 *methodi. cap.* 10. Sed balnea ferrea, ærea, sulphurea, aluminosa nervos roborant, resolvunt, contentum humorem corrigunt eorum frigidam intemperiem, ut deducit Zacutus ex Paulo, *lib.* 1. *cap.*62. ex Aëtio, *tetrabili* 1, *serm.* 3. c. 13. Oribasio, *lib.* 1. *Synops. cap.* 29. Cardano *lib.* 2 *contradict. tract.* 4. *contradict.* 3. ex Fallopio *tractat. de aquis Thermalibus*, Langio *libr.* 2. *epist.* 32. Sed Thermarum usum maxime commendat Andreas Baccius *lib.* 3. *de thermis.* Riberius *lib.* 16. *prageos c.* 1. laudat in biliosa arthritide usum aquæ vitriolatæ ; in frigida Thermas sulphureas & nitrosas, quatenus roborando articulos prohibent novum defluxum humorem ad illos, & omnes fere practici in eo conveniunt, quibus convicti doctissimi illi Medici consulebant Marchioni Excellentissimo Thermarum usum ; ad quem se proposuit, me & alio Regio Medico renuntiantibus.

Nostrorum hæc erat ratio, quod balnea naturalia roborando articulos, ut omnes consentiunt, præservent ab accessionalibus periodis Arthritidis, impediendo ne humor in illos decumbat. Sed si non decumbat, minantur mortem, inquit enim ipse Riverius capite citato. *Contingit tamen non raro in corporibus debilioribus, vel jam senio confectis ut quando natura humores noxios intus conservatos expellere non valet, morbi inde lethales oriantur, ut febres acutissimæ, viscerum inflammationes, apoplexia, convulsiones, phrenitides, orthopnœa cordis palpitationes, aliique gravissimi affectus.* Sed hanc prius sanciverat doctrinam Galenus, *lib.* 3. *de natura humana*, *dixeratque* : *Aspeximus in iis. qui articulari morbo aut podagra obnoxii erant, quod repulsis ab articulis humoribus eo delatis illi in partem aliquam principem contendentes homini interitum attulere.* Immò idem Galenus confirmat utilitatem excipiendi humores in partibus invalidis superaddens, *febri correptis pedes invalidi, maxima spes comparatur ex balneo* (scilicet aquæ dulcis) *artubus debilitatis, ipsi infirmis partibus; qua supervacua sunt excipientibus.* Et liberatus hæc profert, si nimium roborati articuli, humores veluti lascivientes contemptis naturæ legibus calamitosa excitant bella, & in principes partes tumultuantur ; inde enim repulsi furentes succi, vel caput adoriuntur, vel cor obsident, vel hepar obruunt, vel intimos viscerum occupant recessus, immanes afferunt morbos, & exitiali finos: Ex quibus deducimus, quòd ad roborandos artus conferunt balnea prędicta, & consequenter ad minuendas arthritidis accessiones ; sed cum ex hoc immineat vitæ periculum, non est tentanda hæc arthriticorum præservatio. Remedia enim ejusmodi debent esse tuta ; & tutius est periodicos perferre arthritidis dolores, quam vitam cum morte commutare, vidimus ex usu balneorum sulphureorum, & vinaceorum aliquibus contigisse articulos roborari, & mortem supervenisse. Caldera observat idem contigisse cuidam eminentissimo Cardinali : Nos vidimus apud Pintianos in Provinciali Franciscanæ familiæ.

* * * *
* * * *
* *

CONSVLTATIO IV.

Quale cadaveris cruentatio præstet indicium ad torturam?

CONTINET

§. I.

Historica enarratio, & consulendi occasio proponitur.

§. II.

Cruentationis cadaveris possibilitatem admittimus ad præsentiam occisoris.

§. III.

Divagatur in inquirenda causa cruentationis in cadavere coram occisore.

§. IV.

Quæ placuit cruentationis in cadavere causa verior, & quot possunt superaddi, & quid resolvitur?

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Historica enarratio, & consulendi occasio proponitur.

ENse suffossum repertum fuit cadaver prope proprias ædes mane diluculo ad ipsas delatum, propalatum fuit occurrentibus per totam diem, vespere autem coram adstantibus profluxit sanguis a vulnere, novitate commotus Judex proximiores cadaveri conjecit in carcerem. Lis exagitata fuit: Rei suspecti criminis judicabantur corpori proximiore, & cruentatio apparuit aliquibus sufficiens indicium pro tortura: & licet de hac controversia judicium proferant Theologi, Jurisconsulti & Medici, ab iis Judex voluit experiri quæ proferrent, ideò in consultationem venerunt.

§. II.

Cruentationis cadaveris possibilitatem admittimus ad præsentiam occisoris.

COnantes aliqui ex consulentibus reos esse immunes ab omni suspicione [illegible] minis Vayirum adducebant, *liv. 2. de fa*[illegible] *natione cap. 10.* Marcellum Donatum [illegible] *de historia mirabili.* Hieronymum [illegible] *lib. 4. cap. 5.* Et alios, qui ridiculum esse [illegible] mentum contendunt sanguinem ([illegible] tes) posse moveri in cadavere ob [illegible] tiam occisoris eratque illis pro fundam[illegible] to ratio. Nam non entis nullæ sunt pa[illegible] nes, proprietates, nec effectus. Sed [illegible] potest assignari positiva causa à qua [illegible] guis possit moveri; nec quæ possit præ[illegible] aliquem influxum ob præsentiam o[illegible] ris, ut convincitur ex tot sæculis, in qui[illegible] anxiè quæritum ab innumeris Authoribus, & nondum reperta est aliqua cujus possibilitas non sit evidenter ab aliis reprobata & falsitatis convicta.

Sed hoc fundamentum displicuit [illegible] quis, nam licet nondum evidenter [illegible] stet causa hujusmodi cruentationis ob præsentiam occisoris, eventus tamen non [illegible] denegandus: ipsum enim decantarunt [illegible] tiquitatus Poetæ Homerus, *lib. 17 Iliad.* Lucretius, *lib. 4.* admittunt ex Canoni[illegible] rio, Zachias, Reyes, & Nierember[illegible] quamplurimi citati à Gregorio Horstio, inter quos late comprobat Libavius *[illegible] cruent. cadaveris* & tenent Cælius Rhodiginus, *lib. 3. antiquit. c. 21.* Galeotus Martius, *lib. de promiscua doctrina, cap. 22* [illegible]

..., lib. 1. epist. Medicinal. 40. Mizaldus, ... memorabil. Aphor. 4. Levinius Lemnius, de occultis naturæ miraculis lib. 2. c. 7. ... Martinus del-Rio, lib. 1. disquisit. Magic. ... qu. 4. Montanus, in Fen. 1. Avicennæ ..., lib. 2. observat. Bodinus, libr. 2. Dæmonomaniac. cap. 3. Cornelius Gemma, lib. 1. ... crit. cap 6. Tholosanus, in syntaxi iuris univers. lib. 3. c. 20. Aponensis in Comm. Arist. problem. 7 in 7. p. prob. 6. Et tanquam signum sufficiens ad torturam admittunt Boërius, in decis. 166. Paris de Puteo, in tractat. Syndicatus, in verbo tortura. ... similem affectum, Hyppolit. de Marsiliis, in practica criminali, Cassanæus, ... de indiciis cap. 3. Mascardus de Probationibus, lib. 2. consil. 867. Menochius, de Præsumptionib. Et ex nostris Ranchinus, Marcellus Donatus, Fabricius Hildanus, ...dus, Hucherus, Nicolus Florentinus, ... Fr. inus Sebastianus, Franco, ... us, Antonius Gomez, Tadeus Florentinus, Bodin, Majolus, Kornman, Castrensis, ... tenet Zachias apud Juris Professores, ... r admittitur hic eventus.

... affirmatur, quia licet ut tenet Zachias, hunc eventum admittentes non conveniant inter se in modo, quo, ad præsentiam occisoris, fiat cruentatio in cadavere: nam alii ex ipso vulnere sanguinem emanare dicunt, ut contingit in nostro casu, alii ex naribus, ore, & oculis, ... aliis partibus cadaveris; alii ex partibus occisoris: Alii ex vulnere occisi, & ex ... occisoris, variant etiam in determinando tempore cruentationis: Contendunt alii, quod non fit cruentatio, nisi intra octo, decem, aut duodecim horas, & ... illas, alii judicant posse etiam post tertium diem fieri: Alii quod quovis tempore, quo accidat occisor cadaveri, ulterius alii contendunt, quod fluit sanguis versus occisorem: Alii quod deorsum stillat: Alii, quod ebullit; Alii quod solum fit cruentatio post mortem violentam. Alii quod fit sive ab occisore cum ira, aut sine illa cum impetu aut sine illo mors inducatur. Contendunt alii quod fit cruentatio solum coram occisore: Alii quod fit etiam coram ejus sanguineis, sed ii omnes cruentationem unanimi assensu admittunt possibilem ad præsentiam occisoris.

Præterea id variis exemplis, ac experientiis fuisse confirmatum, & à variis Authoribus observatum tenent Zachias à Reyes, & Nierembergius. Nam Paris de Puteo tenet cruentationem cadaveris ad præsentiam occisoris contigisse in cadavere Cardinalis Angeli Fusci. Stromerus refert, cruentationem se vidisse coram occisore. Crucius eam vidit in cadavere Joannis Abusteri idem refert Franco contigisse coram Marito in cadavere uxoris ab illo suffocatæ pulvinari. Hippolitus de Marsiliis in similem effectum testis adducitur. Boërius duos hujusmodi vidit eventus. Hyppolitus de Marsiliis ex simili eventu tenet aliqua homicida comprobasse, Julius Pollux tenet, antiquam fuisse consuetudinem inquirendi homicidam ex hoc indicio, in quem finem cadaver per plures dies inhumatum servabatur, quod latius prosequitur Nierembergius, & ex illo & aliis Franciscus à Reyes, qui superaddit Valleriolæ observationem occisoris, ad cujus præsentiam fluxit sanguis ex cadaveris vulnere, & ex ejus naribus; Fragosus similiter idem vidit in muliere decollata, & projecta in flumen, à cujus vulnere prosilivit sanguis in præsentia occisoris,

foris. Hildanus similem refert eventum apud Horstium relatum de infante terræ, commisso per dies octo, & à cane extracto, à cujus cadavere coram matre à qua occisus fuerat puer, sanguis instillavit: Ranchinus similem refert eventum observatum ab altero Ranchino illius consanguineo, & Aulæ Castrensis Consiliario Regio. Suntque similes hujusmodi historiæ apud alios Authores receptæ; ex quibus patet cruentationem cadaveris coram occisore contigisse. Ex quibus convincitur fatendam esse possibilitatem hujus eventus; quia ut docet Aristoteles, debilitas est intellectus, quærere rationem, ubi sensus fidem facit.

§. III.

Divagatur in inquirenda causa cruentationis in cadavere coram occisore.

CUm moveri sanguinem decretū fuisset in cruentatione Cadaveris, divisi fuimus in assignanda causa illius motus localis, seu impulsus à quo sanguis rejectaretur. Alii contendebant illum provenire ab occisore, sive ob sui præsentiam, sive quia est percussor, aut magica commotione, aut quia ut contendit Galeotus Martius, spiritus occisoris commiscentur cum occisi spiritibus, & odio concitati redeunt spiritus occisi in suum corpus. Sed in nullo horum est facultas locomotiva sanguinis. Nam præsentia occisoris dicit locationem ejus intra talem distantiam, à qua nulla vis locomotiva oritur: nam si oriretur ab illa moveretur sanguis à quolibet intra illam præsentiam. Nec ratio percussoris habet vim sanguinis movendi; est enim quædam denominatio ex actu præcedente, quæ licet præsupponat locomotivam vim ad percussionem, nullam superaddit ad movendum sanguinem in cadavere dum percussor quiescit, & illa facultate non utitur contra percussum cadaver. Nec Magica ars in percussione sanguinem movet; quia à non Magicis contigerunt eventus cruentationis enumerati; nec præstaret Magicus actionem, qua fieret suspectus, de occisi morte; Nec deliramentum Galeoti quidquam suadet, nisi quod tale sit, nam spiritus non moventur in corpore nisi à facultate pulsifica, nec habent extra illud à quo moveantur, nec est finis ob quem, nec virtus locomotiva in illa ad suum motum, nec ut impellant sanguinem, nec est cognitio ad pugnam, nec post illam est cognitio, ut cognoscant vulnus cadaveris ad quod regredi possint; nec post mortem in cadavere possunt permanere spiritus, nisi brevi tempore, nec si permanerent cognoscunt adventum occisoris, ut ad ejus præsentiam moveantur ad pugnam.

Alii intra ipsum cadaver inquirebant cruentationis causam variis modis; nam alii cum Pomponacio, *lib. de anima immortalitate* contendebant, quod occisi anima irata cum occisore movebat sanguinem. Quam opinionem deducebant etiam ex Marsilio Ficino, Bodino, & Bonaciola; sed irritus hic conatus convincebatur; nam quæstio non est de sanguine qui movetur in corpore animam retinente, sed de cadavere ab ipsa spoliato, ex eo enim fit cadaver, quia animam non habet; sed formam specie, seu genere ab illa diversam; & licet illi conabantur se liberare ab hoc absurdo dicentes, quod anima adhuc separata à cadavere, reditum facit ad illud ut moveat sanguinem, sive eo quod cor-

p-

informet, cujus adventum conabatur de ex Cicerone *lib. de divinat.* ex Plinio minori in historia Arthemidori, ex *lib. 1. cap. 7.* ex Platone *in Phadro,* n negare non poterant, quod spiri- dit, & non redit, & quod habet à destinatum locum, ad quem tendit bium juxta propria merita, & si da- egressus ex Dei permissu, & mira- jam regreditur opinio ad asserendum solo miraculo fit cruentatio in cada- e. Damnata enim est Democratis opi- qui naturaliter asserebat, posse ani- circa propria cadavera permanere. Alii in cadavere quærentes cruentationis causam ipsam in imaginatione ponebant Paracelso, & Bacono, Avicenna, Con- rore, & Levinio Lemnio, qui maxi- ovendi corpora vires imaginationi , sed maxima vis, quæ imagina- tribuitur ab Avicenna, ab experientia incitur falsitatis, & ratione a variis oribus, præcipuè contra Paracelsum, stratur quod anima; quæ corpus informat non potest in illo imaginari; cadaveris forma, qua informatur, quæ non sit anima, non habet imaginati- m potentiam. Isti tamen opinantes co- ntur suum placitum tueri cum Hen- o Kormano, qui contendebat, quod d anima ad corpus; & licet nequit pro- sui conservativas edere actiones, edit las, quæ conducunt ad vindictam, sed n errorem demonstravimus suspectum in fide, & constat, alienum esse ab omni bilitate; nam anima semel separata pore, nequit regredi, nec in cadave- invenire dispositiones, ut illi uniatur, Ideò sit separata, quia debitas non buit, nec sine eo, quod corpus infor-

met, valet imaginationem elicere; quia hæc actio non exercetur, nisi ab anima sensitiva corpori unita, alias anima ut sensitiva esset immortalis, sicut & rationalis, cum haberet actiones, quas se sola sine corpore posset exercere, quod aberrat à fide: ideo hac relicta opinione: Alii intra cadaver inquirentes causam cruentationis, contendebant sanguinem moveri in illo, ab Idæis quibusdam occisoris relictis in sanguine occisi; ut tenet Cornelius Gemma, sed nec istorum admissa est causa à pluribus jam tanquam imaginarium figmentum exclusa, nam hæ sunt entitates nunquam in vivente admissæ, & si Idææ in solis potentiis cognoscitivis deberent reservari, quæ adhuc non sunt, & si præcesserint, separata anima corrumpi deberent; & si permanerent, non possent sine cognoscitivis potentiis cognoscere occisorem, & si cognoscerent non haberent potentiam qua sanguinem moverent, & si illam haberent, in omni occiso fieret talis motus, quod non contingit. Alii cum Majolo contendebant horrore concuti cadaver ad præsentiam occisoris, & ex concussione moveri sanguinem; sed concussio præsupponit molestantis objecti sensationem, quæ in cadavere sine anima nequit dari, cum sine illa non sint sensitivæ potentiæ, nec loco-motiva, à qua deberet fieri localis motus post præcedentem sensationem. Contendebant alii cum Martino del Rio dari in cadavere quandam qualitatem inimicitiæ, à qua moveretur sanguis, sed non assignabant, cur cognoscat occisorem, ut moveat ad ejus præsentiam, nec quæ sit illi vis locomotiva, nec cur in aliis contingit & non in omnibus, nec cur ab eadem non moveretur sanguis ad præ-

Kk 3 sentiam

sentiam cujusvis animalis occisoris vel cujusvis instrumenti mortis.

§. IV.

Quæ placuit cruentationis in cadavere causa verior, & quot possint superaddi, & quid resolvitur?

MAjor consulentium pars standum judicavit communiori opinioni Theologorum & reliquorum Professorum, qui postquam alias proposuerunt causas ipsis non acquiescentes recurrunt ad Divinæ justitiæ providentiam scelerum vindicem, quæ plerumque non patitur tanti sceleris Authorem impunitum manere, & ideò occultum, illum per hoc judicium detegit; Et hujus opinionis assertores varios proponunt ex Recentioribus Nierembergius, Francus à Reyes & Zachias quibus nos acquievimus illorum annuentes fundamentis; Sed quia licet hoc miraculose contigerit, pluribus tamen miraculum non semper peræstatur à Deo, & sine illo causæ sunt naturales à quibus potest cruentatio fieri in cadavere. Ab iis etiam decrevimus illam posse subsequi: ex Hildano enim, Huchero, Ambrosino, & aliis paulatina cruentatio subsequitur ob humorum fluxibilitatem, aut ob præcedentem plenitudinem, dum deficiente calore dilatante vias ipsæ comprimuntur, & sanguinem fundunt, vel quia proprio tenore coarctautur ad mediocritatem, quæ ultra illam elevabantur ob repletionem; vel quia calore ambientis ararantur humores, & qui densati quiescebant, raritate aut levitate agitati moventur, vel si post aliquod tempus quiescens sanguis incipit putrefieri sine externo calore, à putredinali humorum ipsi commoventur, & facile per vulnus successive possunt commoveri, sicut [illegible] hanc causam in varias refluunt partes in vivente: & in cadavere solent recurrere [illegible] varias partes, & tumores efficere, si exitum non habent, vel illum injicientes per nares, per os, aut per ventrem fluunt, & sine vulnere perierit æger.

Ex iis pro dubitatione resolutum [illegible] quod sanguinis cruentatio in cadavere [illegible] omninò aliena à suspicione, est recipienda, cum Deus plerumque per illam ostendat occisorem, & vindictam occisi permittat, sed non semper; quia libera est causa [illegible] coacta, ut semper idem operetur; Et cum sint causæ aliæ, à quibus potest fieri cruentatio in cadavere, quæ naturales sunt, [illegible] ideo ex illa evidens indicium sumitur, [illegible] ex hoc tantum signo possit cogi ad torturam, qui judicatur reus, ut tenet Z[illegible], & Francus d. ducit ex Gomez, *tom.* [illegible] *riar. Resolut. cap.* 13. Zanger, *de quæst.* [illegible] 2. *n.* 60. Thesaurus, *decision.* 173 [illegible] *de Probat. val* 2. Novelu *reg.* 18[illegible] Go[illegible] man. *lib.* [illegible] *de lamiis.* Casonio *in* [illegible] *indiciis & torm. cap.* 3. Boccero *in* [illegible] *dalibus tract. de tortura*, ex Angelo [illegible] *homicidio.* Farinatio, *quæst.* 52. Ai[illegible], [illegible] *varias Gomez cap.* 13.

CONSVLTATIO V

De anno climacterico, quod minatur periculum.

CONTINET

§. I.

Proponitur historica enarratio Consultationis

§. II.

Quid annus, & quot illius differentia, ac propria acceptio?

§. III.

Climacterica tempora quæ admittantur ab Authoribus?

§. IV.

Ex quibus apparet, annum 63. Andraclum judicari debere.

§. V.

Andraclum non debere judicari annum 63. determinatur.

CONSULTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur Historica enarratio Consultationis.

EXcellentissimus quidam Vir in sexagesimo tertio ætatis suæ anno constitutus incidit in maximum timorem, quod eo ipsum mors illi esset superventura, quia communiter audierat, annum esse climactericum, & raro aliquem superstitem in illo evasisse; Consulendi ergo gratia sui me convocarunt, ut suaderem illi, hoc non esse necessarium, cum plures omnino visi sint ultra illum annum pervenisse, & plurimos alios annos superasse; & cum nulla prodesset suadendi ratio, a me conatus est consequi, ut aliquibus documentis conscriberem opinionem meam eorum, quos ego illi proposueram de anno Climacterico, nihil aliud quam ab aliis annis timendum, quod his positis executus sum.

***

§. II.

Quid annus, & quot illius differentia, ac propria acceptio?

ANnus pars est temporis; Tempus *est numerus motus secundum prius & posterius*, seu *mensura durationum rerum sublunarium*: præcipuè hæc, quam maximè attenditur penes præclarioris syderis, solis inquam devolutiones, quæ per minuta, quadrantes, dies, horas, septimanas, & menses attenduntur, quæque annum adimplevit. Anni multiplex est acceptio, Aristoteles ut tenet Censorinus, *de die natali, cap.* 18. maximum vocavit annum totum illud tempus, quo solis, lunæ, & vagarum quinque Stellarum orbes suum cursum conficiunt, cùm ad idem signum, ubi quondam simul fuerunt una se conferunt. Alter est annus magnus Democratis ut tenet Censorinus *cap.* 18. *citato*, qui constituitur ex annis 82. Cujus etiam meminit Laertius in vita Democrati, & alii plures relati à Lindembrog super caput 18. Censorini. Prætereà annus alius est cælestis, alius civilis; Cælestis aut est solaris aut lunaris: Solaris etiam naturalis dictus à Censorino, est tempus, quo sol suum peragit naturalem cursum per duodecim signa Zodiaci, quem complet in diebus 365. quinque horis, & 49. minutis, vel in 365. diebus cum quadrante. Lunaris annus vocabatur ab Ægyptiis, unusquisque lunæ circuitus, qui unoquoque mense fit; eorum alii lunarem etiam annum conabantur complere ex duobus lunæ circuitibus; Alii, ut tenet Solinus, ex tribus aut quatuor lunæ circuitibus illum componebant: ex Macrobio alii ex sex mensibus lunarem faciebant annum, Romulus ex

decem

decem: Postea verò receptus est lunaris annus ex duodecim mensium lunæ revolutionibus. Civilis annus fuit, quem unaquæque civitas pro placito eligebat, sive lunarem, sive solarem, in majori aut minori duratione. Inter quos Hebræus Populus observat annum lunarem, ut tenet Harbillæus, & annum solarem vertentem ex 365. diebus, & annum communem tricenis mensibus completum ex 360. diebus. Et juniores annum communem evertunt, ut tenet Vechierus de anno primitivo; & ideò Lydiatus de illorum anno inquit, quod partim erat lunaris, partim solaris, partim Civilis, & apud ipsos ut tenet Carranza, annus communis constabat ex 360. diebus; solaris ex 365. Lunaris ex 354.

Apud Ægyptios anni computatio fuit varia, & multiplex, ut Pierius notavit in Hieroglyphicis, & Censorinus de die natali *cap. 19.* Sed communiter ex Herodoto, Censorino, & Macrobio tàm Civilem, quam solarem annum constituebant ex 360. diebus, ex quibus complebant duodecim menses æquales tricenes, licet apud ipsos Thebani aliqualiter differebant: Græci, ut tenent Macrobius, Laërtius, & Censorinus annum Civilem, & solarem admittebant ex 360. diebus, duodecimque mensibus æqualibus tricenis. Romani verò, ut tenet Censorinus de die Natali *cap. 20.* varii fuerunt in annorum computatione; nondum compertum qualis hæc fuerit in principio Populi. Roffinus triplicem apud illos fuisse tenuit, alium à Romulo præscriptam, aliam a Numa: aliam à Julio Cæsare; & in prima constitit annus ex decem mensibus, & diebus 304. Secundus ex duodecim mensibus & diebus 354. Tertius ex duodecim mensibus & diebus 365. Tuvent alii, quod erat annus solaris & Civilis, sicut & Græci constans ex 360. diebus. Nos verò de anno solari, quo metitur duratio vitæ humanæ agimus qui constat ex 365. cum quadrante.

§. III.

Climacterica tempora quæ admittantur ab Authoribus.

INsignes mutationes reperiuntur in vita hominum, quæ climactericæ dicuntur, quas Henricus Ranzovius latiori calamo præscribit, & præcipuè tempora in quibus accidunt, climacterica dicuntur, sive sint anni, sive septimanæ, sive dies. Primi dies hebdomadici, sive climacterici dicti, desumuntur à septimo numero 7. 14. 21. 28. 35. 42. 49. 56. 63. Climactericus magnus 70. 77. 84. 95. 98. 105 112 119 126. Climactericus maximus 133. 140. 1 154. 168. 175. 182. 189. 196. 203. 210. 217. 224. 231. 237. 245. 255. 259. 266. 273. 280. 287. 294. 301. 308. 315. 323. 329. 336. 343. 350. 357. 36 375. 378. 385. 392. 399. 406. 413. 420. 427 43 441. 448. 455. 462. 469. 476. 483. 490. 504. 510. 518. 525 532. 539. 546. 553. 56 574. 580. 587. 594. 602. 679. 686. 693 707. 714. 721. 728. 735. 742. 749. 756. 770. 777. 784. 791. 798. 812. 819. 826. 833. 840. 847. 854. 861. 868. 875. 882. 889 895. 90 910. 917. 924. 931. 939. 945. 952. 959 966 97 980. 987. 994. 1001.

Aliqui dies computantur à numero nono, & dicuntur enneatici, seu climacterici decretorii & sunt, 9. 18. 27. 36. 45. 63 Climactericus seu enneaticus magnus dicitur dies 135. 144. 153. 162. 171. 180. 189 207. 225. 234. 243. 252. 261. 270. 279. 288. 297. 3

315.

315. 324. 333. 342. 351. 360. 369. 378. 396. 405. 414. 423. 432. 441. 450. 459. 468. 477. 486. 495. 504. 513. 522. 531. 540. 549. 558. 567. 576. 585. 594. 603. 612. 621. 630. 639. 648. 657. 666. 675. 684. 693. 702. 711. 720. 729. 738. 747. 758. 765. 774. 783. 792. 801. 810. 819. 828. 837. 846. 855. 864. 873. 882. 891. 900. 909. 918. 927. 936. 945. 954. 963. 972. 981. 999. 1008. In hunc ultimum terminum non extenditur hominum duratio. Accesserunt proximè patriarchæ. Monarchiæ pertingunt has ultimas ætates: Inter hos dies climactericos periculosiores judicantur, qui ascendunt per tres hebdomadas annorum 21. 42. 63. 84. & 105.

Inter annos enneaticos, & climactericos periculosiores annumerantur 49. 56. & 63. nam 49. continet septem septimanas, & septies septem annos, in annos 56. concurrunt septimus, & octonarius, 63. annus continet novem septenarium, aut septies novenarium, à quibus major expectatur mutatio, ideò ex Firmico Andraclus dicitur ab Ægyptiis, quia vitæ comminuit substantiam ut herba Andracion, quæ hominem interficit, & ideò de hoc anno maxime dubitatur: an vita hominis periclitetur quam maximè in illo?

§. IV.

Ex quibus apparet annum 63. Andraclum judicari debere.

TEnet communis consensus annum climactericum funestum esse hominibus suadet temporum observatio, quæ demonstrat in illo quamplurimos vitam cum morte commutasse, & ex notioribus eventum contestantur, qui in illo interierunt, Orphæus, Anaxagoras, Aristoteles, Demosthenes, Chrysippus, Darius, Quintus, Fabius, Hannibal, Scipio Africanus, Cicero, Sallustius, Claudius, Coccius, Nerva, Trajanus, Adrianus, Tiberius secundus Constantinus Magnus, Cæsar Mauritius, Venerabilis Beda, Ludovicus Pius, D. Bernardus, Mahometes, Schanderbegius, Bocatius, Munsterus, Barbar, Imperator, Philippus Comes Piccolominus, Pontifex Adrianus Sextus, Joannes Dux Saxoniæ, Cæsar Ferdinandus Frater Caroli V. & innumeri alii, quos longum esset recensere. Contendunt alii climactericum annum funestum esse ob vim numerorum, quos refutat Torreblanca, & Bonaventura demonstrantes contra Pythagoricos, nullam vim tribuendam esse numeris. Vallesius & Bonaventura vim tribuunt Climacterico anno agendi in homines ex Hippocratis doctrina, *lib. de septimestri partu* ubi sancivit morbos, sanitates, & alias plures vitæ mutationes, suos habere dies determinatos, menses, aut annos, in quibus contingat; & ideò 3. *Aphorismor.* unicuique ætatis suos præscribit morbos, variasque mutationes temperierum, & morum subsequuntur ex illis, & varii eventus salutis, aut mortis in variis diebus criticis, ut tenet Andreas Laurentius, *lib. de Crisibus*, quia sunt à natura præscriptæ durationes, sublunaribus circa propriam naturam, & Galenus *lib. 2. de diebus decretoriis* præcipuè de hominibus inquit, naturam peculiari providentia prospicere humano corpori, & in ipso uti quibusdam motibus ordinatis, & periodis determinatis in productione, augmento, & fine suæ durationis, quæ incipiunt, ab utero in conceptu, formatione, integritate, motu, & editu in lucem, postquam variæ per annos mensurantur mutationes, & per ætates usque ad in-

ad interitum, ideò Aristoteles *lib. 2. de generat.* docuit omnium quæ naturâ constant, suum cuique esse peculiarem periodum generationis, & interitus, & pro interitu annum 63. suspectum tenuêre Censorinus, Plinius, Averroes, Aulus Gellius, Seneca, Ficinus, Rhodiginius, Julius Maternus, Levinius Lemnius, Lalamancius, Bonaventura, & alii celebres Scriptores, qui adhuc variant in tradenda causa, Seneca judicat illam non posse per Philosophiã reddi, Marsilius Ficinus cum Astrologis ipsam refundit in Planetas, & Saturnum septenariorum ponit Authorem, & mutationum quæ fiunt in illis. Pyragorici tribuunt agendi vim numeris ipsis.

§. V.

Andraclum non debere judicari annum 63. determinatur.

PLura demonstrant annum sexagesimum tertium non debere Andraclum teneri, & tanquam cunctis infestissimum judicari, cùm innumeri, qui sine noxa illum percurrerunt, evidenti experientia id comprobent, variique Authores idem confirmantes exemplis, inter quos Joseph, *lib. 1. antiquitatum*, Plinius, *lib. 7. natural. histor.* Lucianus, *in Dialog.* Ovidius, *lib. 4. Metamorph.* Juvenalis, *Satyra* 10. Statius, *lib. 1.* Valerius maximus. *l.* 8. Vollaterranus, *lib.* 13. Rhodiginius, *lib* 19. *cap.* 20. Fulgosius, *lib.* 8. Olaus Magnus, *lib. 4. histor. Septentr. cap.* 4. Bodinus, *Method. hist. c.* 8. Maneton, Verosus, Mochus, Hostiæus, Hesiodus, Hecatæus, Xenophon, qui plures enumerant, qui plures pertransiere ætates. Hellancius observavit quosdam ex gente Epeorum apud Ætolias ducentos consuevisse annos vivere, Sabellicus de Musicanis Indiæ populis centum & triginta annos consuevisse vivere tenuit, Strabo senes Indos refert vitam prorogasse per ducentos annos. Cyrni Indi ducentos quadraginta attingebant vitæ annos. Crates dixit, quosdam Indos ad 300. annos porrigere vitam, quo Gymnetas appellat; Cardanus ex Solino in Convallibus Pandoræ Montis habitatores duplicatâ reliquorum ætate vixisse tenet, Plinius, Strabo, & Rhodiginius penes montes Riphæos habitatores vixisse per mille annos tenent, nec multum decessere ab hac ætatum duratione Patriarchæ ut constat ex sacra Pagina, & ex aliis Populis plures longævi annumerantur inter reliquos Sybillas maximè vitam protraxisse fertur; peculiaresq; in omni sæculo homines quibus annus sexagesimus tertius ex sua natura non fuit Andraclus.

Præterea quale sit unicuique præfinitum tempus, nulli constare potest; docuit enim Christus Dominus: *Nescitis diem neque horam*; & licet hæc claudatur periodo ex Aristotele, *lib. 2. de generat. cap.* 10. nullus unicuique informis, ab internis enim & externis immutatur causis in unoquoque, & in diversis hominibus, ideò nec uniformis determinatur homini vitæ duratio in Sacra Pagina, Genes. enim *cap.* 6. porrigitur vita humanæ duratio usque ad annos centum & viginti, in Eccles. *cap.* 18. ad centum tantum porrigitur. Ex quo constat, annum 63. non posse determinari tanquam Andraclum, necessitate ordinis rerum. Præterea Aristot. *lib. de longit. & brevit. vitæ cap.* 2. Galenus *libr. de temp.* & qui disputarunt de causis interitus naturalis in humido radicali, inveniunt causam

longioris

longioris vitæ, quam nequit prævertere annus 63. Nosque agentes de causis Prolongationis vitæ plures adduximus, quæ non possunt evinci à *num.* 63. Propter hæc aliqui contendunt, annos climactericos dici, non quia Andracli sint, sed quia natura in illis suas terminat mutationes, & ascendit ad ætatis humanæ cursus connaturaliter debitos, sicut in diebus decretoriis contingit, in quibus alii pereunt, plerique firmantur in melius. Præterea sicut morbos vitare in se didicit Galenus mutata victus ratione, hac debitè opposita anni 63. Andraclum eventum poterit vitare, qui ex commotis humoribus, in illo timetur. Præterea qui in climactericis annis funesti experiuntur eventus, in aliis quibuscunque annis observatum est contigisse aliis hominibus, & econtra pluribus evenerunt fælices eventus in annis climactericis. Nec fatum quidquam operari potest in Climactericis annis, nam nihil tale habens vim agendi assignari potest, ut demonstrant Theologi, præter Dei providentiam, hæc autem in iis, & aliis annis pro libito operatur, nihil coacta molitur, nullis numeris, aut Astris ad agendum hoc vel illo modo cogitur, ideo Alexander Scotus, Mirandulanus, Mantuanus, Themistius, Aristoteles antiquam fati acceptionem reliquerunt, & si qui horum fatum esse naturam tenuerunt ipsam pendere à Divina Providentia admittebant. Nec numerus vim infert agendi iis annis; nihil enim numerus superaddit reale rebus enumeratis, in quo fiet vis agendi funestos eventus in illis. Nec Astris ille potest tribui concurrentibus in annis climactericis; Nam Astrorum motus, & concursus non est idem omnibus, nec annorum acceptio eadem, ut possint simul, & semper in hoc anno concurrere, diximus enim supra, quam variæ fuerint per omnia sæcula annorum computationes apud varias gentes; ex quarum mutatione confunditur Climactericorum annorum, numerus in anno magno numerato ab Aristotele, Livio, Herodoto, & Plinio, constatque nullum hominem supputationem adimplere: reliquorum duratio diversa annumeratur, & licet solaris annus ab omnibus admittatur, & ejus duratio, hæc tamen varia est, & ut tenet Solinus, incerto modo sumitur, & ideò apud Numam, Cæsarem, Julianum, & alios, reformata est: apud Ægyptios ex quatuor mensibus complebatur annus: apud Arcades ex tribus: apud Arcnanos ex sex mensibus: apud Romanos ex decem; Postea ex duodecim, & menses etiam gentes variæ ex diverso dierum numero adimplebant, & ut supra diximus, apud varias gentes, varius admittebatur annus, Solaris, lunaris, vertens, usualis, temporalis, naturalis, legitimus, Civilis, Julianus, emergens, embolisinus, Bissextilis, Intercalaris, Methonicus, Olympicus, Lustricus, Jubilæus, Mundanus, & ideo Macrobius dicebat 1. Saturnal. annum apud gentes dispari numero admitti: ex quo concludit Scaliger, nullam fuisse certam computationem anni climacterici apud omnes gentes, immò juxta variam anni acceptionem, aliis esse climactericum 63. aliis octogesimum, aliis nonagesimum: Sed ex toto confundit climactericorum vim, quod licet ab aliquibus Historicis sint annumerati, & à vana Astrologorum fiducia conficti, à nullis probatæ authoritatis Philosophis defenduntur, immò etiam à Classicis omittuntur, tanquam

 Astrolo-

Astrologorum figmentum, nullisPhysicis fundamentis confirmatum.

CONSVLTATIO VI.

De suspicione exhibiti veneni in Convivio.

CONTINET

§. I.

Proponitur consulendi ratio, occasioque dubitandi.

§. II.

Quid venenum, & varia illius differentia proponuntur.

§. III.

Qualis ex signis veneni appareat suspicio quod mors hujus juvenis sit ex veneno dativo.

§. IV.

De veneno ope dæmonis communicato qualis suspicio?

§. V.

Investigatur possibilitas, & dignotio nativi veneni.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur consulendi occasio, ratioque dubitandi.

IUvenis optima fruens sanitate in convivium accersitus, largiori abusus est victu & vini potationibus; alacer permansit in convivio; sed paulò post ab assumpto cibo, incidit in gravissima symptomata, nauseam patiebatur assiduam, insignem ventris persentiebat gravitatem, anxietatem, morsusque cordis, post subsequuta est febris, singultus, & sitis, cum morsu intestinorum, quibus ingravescentibus vitam cum morte commutavit; extrema & ungues livuerunt, & nigra sunt reddita, cunctisque propinati veneni subcrevit suspicio, indicia id contestantia apparebant; nulla præcesserat injuriæ, nec inimicitiæ nota; nec suspicio inter Convivas; Dubium se cunctis offerebat, & mens anceps, concordes erant in judicando, quòd mors, & accidentia erant subsequuta ex veneno, sed quale hoc in corpore genitum; an in convivio exhibitum constare non poterat; Rumor tandem tulit in judicium suspicionem, pervenit in Medicos controversia, circa quam hæc proposuimus.

§. II.

Quid venenum, & varia illius differentia proponuntur?

VEnenum apud Mercurialem, & alios Medicos, & præcipuè apud Iurisprofessores, *in l. Quod sæpè §. veneni D. de contrahend. emption. l. qui venenum. D. de verbor significat. l. 3. §. adjectio D. ad l. Corneliam de sicar l. Item si obstetrix §. 1. D. ad l. Aquil. l. si sciente D. ad l. Pompon. de Parricidio.* Menoch. *de arbitr. cas.* 388. Afflict. *in const. malà toxica lib.* 3. Bulenger. *de Mag. lib. 2. cap.* 34. citati à Torreblanca, *lib. 12. cap. 2. de jure spirituali*; Sumitur pro Pharmaco, & ut sic abstrahit à venenis propriè sumptis, & aliis medicamentis. Propriè sumptum stat pro veneno vitam hominis insidiante. Capivatius, ut tenet Sennertus, sumit illud pro substantia; reliqui pro ea qualitate, quæ in ipsa

in ipsa habet vim deleteriam, & illud dicunt esse mixtum ità naturæ contrarium, ut ipsam devincere, & corrumpere possit. Cardanus dicit, quòd est aptum vehementer nocere, sic apud Iuris-Professores variæ sunt illius differentiæ, ut tenet Zachias, alia enim venena occidunt à propriâ substantiâ, ut napellus, & hoc est qualitas à tota substantia lethali vi prædita orta à forma mixta tanquam illius proprietas, sine aliarum interventu licet illas valeat modificare. Alia venena nocent manifestis qualitatibus, & simul occultâ vi, ut opium: Superaddunt alii, quòd alia manifestis solis viribus operantur ut lactucæ succus; sed ille nisi deleteria vi modificatus non necaret, ut fatentur plures citati à Zachias: Et convincit ratio: si enim frigiditate non necat aqua nive congelata: cur calorem vincet lactucæ succus, calidè sumptus. Venena à tota substantia juxta varias quas modificant qualitates, alia dicuntur calida, alia frigida, alia humida, alia sicca, juxta has diversas qualitates, alia venena occidunt urendo, alia putrefaciendo, alia congelando, alia exulcerando, alia inflammando, alia strangulando, hujusmodi enim qualitates sine nimia intensione, eo quod sint ab occulta venenosa qualitate modificatæ, hos effectus eliciunt, quos intensiores aliæ nequeunt similes qualitates efficere. Venefica vis, quæ à tota substantia est, talis oritur à forma, ut cum tali temperamento substantifico coaptata; ideo alia ex temperamento substantifico formæ naturali coaptato, & ab ipsa forma naturaliter pullulat, ut in napello; alia ab ipso immutato sub tali forma, ut putridis carnibus, & rancidis nucibus apparet, in quibus donec pervertatur substantificum temperamentum, deleteria vis non pullulat. Ex hoc etiam provenit, quod deleteria vis non oriatur in quacunque parte informata per formam à qua pullulat semper, sed indeterminata sæpe mixtorum parte, quæ non à sola pullulat forma, sed cum tali substantifico temperamento coaptata ad ejus pullulationem; ideò vipera secundùm alias partes est venenum, secundùm verò alias est antidotum; Sic felis, Cervus, vespertilio, & alia venenosa animalia, totáque venenorum progenies, quæ hominum vitam valet evertere vel à dæmone communicatur, vel in ipsis generatur; Vel à sublunaribus præstatur; sublunaria verò vel sunt elementa, vel mixta; in elementis non reperitur, nisi aliunde communicetur, ut aëri in pestilenti constitutione; terræ ab eis, quæ illam valent coinquinare in speculus, cloacis, puteis: In mixtis à propria illorum forma venenosa oritur qualitas, sub triplici illorum genere, in vegetabilibus, in animalibus, & in mineralibus, seu fossilibus: In plantis ab opio, hyosciamo, mandragora, solano, manico, doryceneo, cicuta, psyllio, coriandro, nuce metella, fungis, aconito, napello, ephemero cholchico, taxo, oleandro, ranunculis, veratro, tytimallo, anacardis, euphorbio, scammonio, colocynthide, agarico nigro: In animalibus, in lepore marino, cantharidibus, rucetis, bubonibus, araneis, vipera, hirundinibus, cervi cauda, cerebro fœlis, felle viperæ, pardi, & canis piscis, sanguine tauri, lacte coagulato: In metallis, in sublimato, argento vivo, calce viva, sulphure, aqua forti, ærugine, & ferrugine, antymonio, lythargyrio, plumbo usto, ferro, & ejus squamma, cerussa, gypso, magnete, quæ applicantur

cantur vel per os sumpta, vel morsu, punctione, illitu, tactu, olfactu, visu, auditu, ex quibus alia aliis opponuntur partibus, sed præcipue jecori, cerebro, & præcipuè quæ vehementer lethalia sunt cordi.

Ex iis igitur tribus venenorum modis quale fuerit mortis causa in hoc juvene, maximè dubitari poterat, si ex signis convincebatur, quod esset veneno interfectus, quod nobis discernendum fuerat propositum.

§. III.

Qualis ex signis veneni appareat suspicio quod mors hujus juvenis sit ex veneno dativo?

Veneni assumpti signa ex antecedentibus, & subsequutis sumuntur, ex antecedentibus Galenus, *6. de loc. c. 5.* præponderat, quòd æger debitâ, an morbosâ fruatur dispositione, à naturali enim statu in morbosum non sic fit subitò transitus, nisi à violenta causa. Attenditur secundò, si qui præcessit cibus, aut potus moderatus, bonæ, aut noxiæ fuerit substantiæ, aptæque in pravum alimentum subitò immutari vel ex natura alimenti, vel ob peculiarem symphathiam cum individuali natura edentis illum. Nec minus præponderatur sapor, aut odor horridus assumpti alimenti, qui venenosis rebus sunt communes, ut naturali instinctu abhorreantur. Ab horum assumptione apparent, & subsequuntur gutturis læsio, aut faucium adstrictiones, pruritus, æstus, inflammationes, dentium stridor, impedita deglutio, nausea, displicentia, aut abominatio, præcipuè si subsequantur proximè ad æstum, in suspecto convivio; & confertim hæc acciderint, & tumultuariè varia, ac lethalia symptomata subcreverint perturbatio, nausea, ventriculi dolor, cordis tremor, palpitatio, syncope, ructus calidi, tetri, pravi, oris fœtor, vomitus corruptorum humorum, aut sanguinis, singultus, anxietas, præceps virium lapsus, asphyxia pulsuum, frigidus sudor, frigiditas extremorum, cordis morsus, unguium, & aliarum corporis partium livor, faciei pallor, labiorum, & linguæ nigredo, inflatio, vocis cum murmure edito, vertigo, oculorum contorsio, & obscuratio visus, stupor lethargus, carnis laxitas, mentis alienatio; vel alia specifica fiunt symptomata unicuique veneno. Post obitum absumptum venenum repræsentant ex Galeno *6. de loc. affect.* corpus livens, nigricans, aut varium, aut olens putredinem molestissimam, ungues nigri, qui facilè avelluntur, capilli defluentes sponte.

Cùm igitur Juvenis ante convivium optima frueretur sanitate, & proximè ad illud, licet post longam ingluviem, & potationes supervenerit nausea assidua, ventris gravitas, anxietas, morsus cordis, singultus & sitis, morsus intestinorum, & sine apoplexia obierit, extrema & ungues livida sint reddita, & nigra, concitatæ mortis, non alia judicata fuit causa, nisi quod ex veneno obierit; sed cum hoc ut diximus, tripliciter possit communicari, vel exhibitum aut applicatum modo quo diximus per os, morsu, punctione, illitu, tactu, olfactu, visu, audituve à convivis, vel ope Dæmonum; vel quia in juvene fuerit congenitum. De modo quo illi fuerit applicatum, ex dictis fuit controversia, cùm proximè è cibis fuerint subsequuta accidentia, ad quæ supervenit mors, quàm citissimè: maximè apud vulgares apparebat

rebat ratio, ut judicarent exhibitum fuisse venenum in cibo aut potu, quibus se largè dederat, nam de reliquis modis applicationis nullum præcesserat indicium, invaluit, quòd desumebatur ex assumpto cibo & potu, quia juvenis nullum ingratum percepit saporem, nec odorem, nec in lingua, palato, ore, aut gutture quidquam percepit molestũ, & subsequuta alia accidentia ex aliis veneni applicationis sortibus poterant subsequi, ideò de aliis fuit ratiocinandum.

§. IV.

De veneno ope dæmonis communicato qualis suspicio?

QUod venenum fuerit veneficum ope cujusdam, quæ saga judicabatur vulgariter, cujus filiam ferebatur ab ipso cognitam, & relictam tenebant plures, licet dubii aliqui erant de possibilitate, de qua non dubitarunt quidam Medici Hispalenses, qui elapsis annis Mediolanensium pestem judicabant esse morbum venenosum ope dæmoniũ per quosdam pulveres communicatum & depravatorum quorundam hominum dispositione illos esse dispersos. Sed quidquid sit de horum opinione, posse venenum ob veneficas communicari à Dæmone per intromissionem, per compositiones & mixturas plurium venenorum, docente illas ipsum conficere, interdum reddendo in pulverem, vel in formam liquidam, ut potu, aut in cibis ingeratur, vel noctu per inunctionem sagæ illud applicare possint, tenet Grillandus, & Delrius, quæ, ut asserit Remigius, variant colore prout valent varios causare effectus, & ex eo cognoscuntur, quod igni projecta, nidorem, strepitum, aut fulgorem projiciunt, sed sine venenis naturalibus possunt venefici ex pacto cum dæmone solis verbis interficere, ut colligitur, *ex cap. Nec mirum 26. quæst.* 4. Vel ut tenet Grillandus imponendo aliquod signum, pacti chlamydi, in lecto, sub limine ostii, aut alio in loco; vel per inflationem, ut tenet Sprenger, qui docet, quod ii homines venefici solent pacisci cum Dæmone, ut quos sufflarint, iracunde tetigerint, aspexerint, vel alloquantur, iis Dæmon inferat venenosam perniciem, lepram, mortem, vel alios veneficos morbos. Unde licet per cibum, & potum in convivio, nec per inunctionem præcedentem, vel aliis à sagis cognitis modis non fuerit applicatum veneficum naturale venenum huic Juveni; potuit tamen proximè à Dæmone ob pactum lethale exhiberi venenum, à quo mors sit subsequuta, de quo sola nobis fuit suspicio; nullum tamen apparuit signum, ex quo manuduceremur ad asserendum quod veneficum venenum fuerit mortis causa: Præcipuè cùm dativum venenum posset prius applicari, quod non statim, sed per tempus valeret operari, quale fertur contingere ex veneno, quod apud Italos de Tuphania dicitur, & de aliis arte posse prorogare effectum favet Zachias pro se adducens Avicennam, *6. 4. tract.* 1. *cap.* 2. Guayner, *de venen. cap.* 1. *dub.* 6. *conclus.* 1. Ponzetum, *libr.* 1. *de venen. cap.* 13. Amat. *Cent.* 6. *curat.* 88. Paræum, *libr.* 20. *cap.* 3. Goubertum, *Paradig.* 10. *Decad.* 2. Valleriol. *lib.* 3. *loc com. cap.* 18. Matthiol. *in 6. Dioscorid.* Viclivid. *libr.* 2. *de curat. membr.* Gorræum, *in præfat. ad Nicand.* Bacc, *in Prolog. de venen.* Forestum, *lib.* 30. *observat.* 8. Mercurial. *lib. de venen.* Alfar. *de quæsit. cent.* 4. *cap.* 17. Et confirmat ex

Juris-

Juris Professor. variisque exemplis aliquorum, qui ex simili veneno per dies prolongato obiere, firmatque communis Medicorum præparatio, quâ varia venenosa medicamenta corrigunt, retardando aut impediendo vim venenosam.

Nec ex eo quod non sit manifestum indicium dativi veneni, licet statim recurrere ad veneficium, plures enim sunt modi occulti applicandi venenum dativum, qui cum nobis sint imperceptibiles, nullum præstant indicium talis exhibiti veneni. Apud Nostrates spissamentum hellebori quovis modo attingant fluorem sanguinis concitat, & paulò post interficit, nisi mali citonii antidoto statim occurratur, apud Schenckium constat ex fumo veneni in carbonibus accensi injecti mortem induci; Vestibus etiam in sui venenum, quo pereant, qui illis vestiuntur, cognovit antiquitas, fatentur Ardoinus, Salius de febre, & alii, latius Grillandus. Magnus Alexander venenum in potu fertur recepisse, aliis in stapedibus fuit impositum, aliis in sacra forma, aliis in atramento epistolarum: ex quibus apparet, quam difficile sit judicare, an venenum fuerit dativum, an verò veneficum?

§. V.

Investigatur possibilitas, dignotio nativi veneni.

Venenum nativum dari, quod intra nostrum corpus generatur, docuit Galenus, *lib. 6. de loc. c. 5. & lib. 5. de loc. 7. & 3. in 3 Epidem. text. 75. lib. de cibis boni, & mali succi, cap. 1. lib. de theriaca ad Pamphil. lib. 7. simplic. lib. 6. de morb. vulgar. comm. 6. text. 5.* Sed an sit proprie venenum sicut dativum, an illi quid simile? controvertunt Juniores, præcipuè Carreirus, Zachias, & ex illis nuperrimus Francus à Reyes desumit. Averroës *3. Collig. cap. 19.* Mercurial. *lib. 1. de venen. 14.* Grævinus, *lib. 1. cap. 1.* Rudius, *lib. 2. de morb. occult.* Nicolus, *serm. 4. sum. 4. cap. 4.* quid simile veneno dicunt esse venenum nativum. Sed Androinus *lib. 1. de vener. cap. 4.* Cardanus, *lib. 1. de venen. cap. 6.* Vallesius *3. epidem. sect. 3. agrot. 4. text. 16.* Valleriol. *lib. 3. de loc. comm. c. 18.* Saxonia, *de Phenig. lib. 2. cap. 20.* Codronchus, *in meth. testificandi, cap. 6.* Castrensis, *lib. 2. de metheor. cap. 12.* nativum venenum verum venenum esse testantur. Comprobat rabies, quæ non solum homini ab extrinseco supervenit, sed tanquam nativum venenum in homine generari, tenent Aurelianus, *lib. 3. acut. cap. 9.* Gariopon, *lib. 3. c. 7* Varæus, *lib. 10. cap. 30.* Salius, *de affectib. particul. cap. 19.* Galenus, *comm. 1. in 1. Proret.* in hanc opinionē adducuntur, Nicolus fatetur, quod totus homo potest in venenum converti, idem experientia contestatur in pede occisis, confirmant accidentia ex nativo veneno subsequuta, quæ non differunt ab eis, quæ subsequuntur Dativo. Non parum differunt in hoc Juniores. Zachias plura proponit signa, quæ nativum venenum distinguunt à dativo. Francus illa esse communia comprobat, & qualiter confunduntur, demonstrat, nulla enim ex calidis dativis venenis sunt accidentia, quæ urens simili modo attrabilis non judicat. Alsarius persistit in hac opinione comprobans ex Hippocrate, *lib. 5. epid.* qui accidentia dativi veneni refert provenisse ex innato; [Athenis inquit virum cholera corripuit, vomebat, deorsumque egerebat, & dolebat, & neque vomitus, neque per alvum

secessus sisti poterat, & vox ipsum destituebat, & ex lecto moveri non poterat, & oculi caliginosi, & cavi erant, & convulsiones tenebant ab alvo, & intestino singultus.] Nec solum hæc & nos ut tenet Alsarius in hoc modo experimur symptomata, sed ex hoc innato veneno simul omnia, quæ à vehementissimo dativo veneno possunt supervenire, & comprobatur ex Hippocrate, *lib. 5. Epidem. text. 19.* in historia famulæ Onesidemi quæ ex innata venenosa atrabile supervenientibus, venenorum accidẽtibus gravioribus obiit quasi ex dativo esset extincta. Ex quo omnes Authores tam Medici quam JurisProfessores attestantur, cum quanta providentia debent Medici testificarẽ de veneno dativo, quantum est ratione accidentium; similia enim sunt, quæ ab utroque proveniunt; & ipse Zachias hoc maximè esse præmeditandum advertit, licet plura proponat distinctiva signa; Francus & Alsarius, nulla talia dari contestantur, Carreirus ejusdem fuit opinionis, Galenus, signorum horum docuit incertitudinem, *lib. de compos. medic. per loca*, & Dioscorides *lib. 6 in præfat.* ideò ut tenet Francus, Alsarius de quæsitis, Angelus Victorius, *consult. 2.* Sanctorius, *de vitand. errorib.* Avgenius, *in suspicione de veneno exhibito*, non sunt ausi dativum à nativo distinguere. Sylvaticus præcipuè dubitat, an propinati clam veneni sit certa cognitio: & partem negativam tuetur, comprobatque. Tùm quia nullum est veneni accidens quod non possit suboriri sine veneno dativo ab aliquo morbo homini superveniente, vel à veneno illi nativo: ideò Dioscorides nullum cognoscendi nativi veneni ausus est assignare signum, quia venenorum accidentia communia sunt aliis morbis etiam nativis quam dativis venenis, immò & venenis veneficis. Tum quia Galenus Dioscoridis opinioni acquiescit, *lib. 3. epidem. comm. 3. lib. 6 epidem. comm. 5 lib. de cibis boni & mali succi*; Confirmat similitudo accidentium in historica affectione, in qua venenosa accidentia subitam inferunt mortem, qualem possent efficere venena dativa. Tum quia sicut in sano homine, subito propinato dativo veneno cum gravissimis accidentibus properanter accidit mors, similiter in juvene bene se habente docet Hippocrates contigisse, *lib. 3. Epidem.* & fatetur Galenus, non à dativo, sed ab innato veneno similia potente causare evenisse. Ex quo apparet, quòd subita mors superveniens homini sano cum venenosis accidentibus, exhibiti veneni dativi non præstet manifestum indicium, ut plerique judicant. Tum quia sicut venena in corpore congenita, ut venenosus sanguis menstruus, necare valent reliqua viventia, & stirpes, ut tenet Plinius, poterunt & hominem extinguere, sicut venena dativa, & cum eisdem lethalibus accidentibus sine eo quòd distinguantur à dativis. Nec Juris-Professores securiorem viam distinguendi hęc venena invenerunt, ancipites enim illam dubitant, Bossius, *in pract. criminal.* Cavallus *de omni genere homicidii*, Guazzinus, *in tract. de defens. reor.* ut tenet Francus. Nec nos ausi fuimus venenorum genera distinguere inspecto cadavere, prævisisque signis annuẽtes Joanni Messue *in supplemento*. Aponens. *ad lib. 2. serm. de unctionibus*, §. *Aliquando enim ut vidistis quod robusti & sine languore videntur, accidit casus virtutis & subito moriuntur, & ignoratis causam, & fuit hoc soli*

Deo notum & naturæ propria; quoniam nulla causa apparuit cognita Medico; His autem subvenire non est Medici, nec medicinarum posse, sed gloriosissimi, & excelsi omnium languorum sanare passiones.

CONSVLTATIO VII

De communi Praxi omnium Medentium.

CONTINET

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Consultationis proponitur occasio & vulgaris opinio insipientium cogens ad illam.

Constat ex sacra pagina, quod inditum est insipientibus nativum odium in medicinam, quo illam abhorrent, sicut & prudentibus quædam benevolentia, qua illam prosequuntur; ideò protulit Spiritus sanctus; quod vir prudens non abhorrebit illam. Incidimus in cœtum insipientium, qui valdè aspernebant omnem medicinæ praxim, & tanquam inutilem contemnebant; Ignari quòd variæ sunt Medicorum sortes, variæ medentium sectæ, variç concurrentium ad praxim operationes, quas omnes complectar sub hac consultatione. Ut aliqui Tyrones illius professores valeant nebulonibus satisfacere: plura ex iis quæ afferemus, adduximus *in Disputatione Apologetica pro Medicinæ Præstantia*, sed completam medentium praxim nondum protulimus; contendemus sub hac consultatione detegere praxim à vera medicina aberrantiū, & proponere praxim ad Dogmaticam medicinam concurrentiū, non ut imprudentes detineamus, quos Deus punivit semiirrationales relinquens: sed ut prudentibus artis medicæ ignaris satisfaciamus, & ipsorum benevolentiæ in medi-

medicinam, & Medicos manifestemus, qui sint veri medicinæ Professores, qui legitimè ad praxim concurrant, & in illius operationibus sunt admittendi.

§. II.

Proponuntur variæ acceptiones medendi variæ medicinæ praxim exercentium sortes.

CONstat ex dictis in parte antecedente, quod medicina, quæ in sua latiori acceptione est Ars curatrix varias habet analogicas, & improprias acceptiones; in latiori sui acceptione sumitur pro qualibet arte, quæ valet ad antiquum statum amissum aliquid reducere, & sic divagatur per omnes scientias & artes, & per quoslibet prudentiæ actus: de qualibet enim re, quæ nequit reduci in pristinam perfectionem, vulgariter dicitur, quod nequit mederi: Sumitur pro instrumentis medendi; & sic dicimus de aliquibus Pharmacopæis, quod non habent optimam medicinam. Sumitur pro eo, qui languores Reipublicæ valet curare; ideò Dynasta quidam Rex factus voluit Arthaphax nominari, id est, Medicus, & languorum Reipublicæ curator, quasi Regia potestas sit Ars Curatrix eorum. Sumitur pro arte curatrice morali; in qua acceptione Sancti Patres vocati sunt Medici, & Pastores eorum, qui in suis Ecclesiis sunt illis commissi; quorum relapsos mores dicuntur curasse. Sumitur etiam medicina pro cultoribus plantarum, herbarum, & florum, & sua culturâ dicuntur illa curare, & in pristinam sanitatem reducere. Sumitur etiam pro Arte curatrice brutorum, quorum morbos variis artificibus commissum est curari; ut morbi equorum veterinariis, morbi boum, ovium, caprarum, & aliorum animalium, quę sunt ex usu hominibus, committuntur Oeconomis, aut Pastoribus eorum, à quibus curari solent per remedia ex usu cognita, vel tradita ab Authoribus, qui de re rustica scripserunt.

Medicina verò hominis curatrix, quæ simpliciter, absolutè, & sine addito medicina dicitur, multiplex etiam ars est juxta diversas sui sectas: Alia enim est Empirica; Alia Methodica; Alia Paracelsistica; Et suo modo alia est Vanhelmontii dicta, quæ omnes sectæ sunt seu hæreses, quæ deviant à medicina rationali seu Dogmatica, quæ est vera medicina, ut supra demonstravimus. Non contendimus methodum tradere medicinæ, quæ impropriè, & cum addito talis dicitur; sed solius medicinæ, quæ propriè sic dicitur, & est Ars hominis Curatrix, & præcipuè prout est scientia naturalis, Dogmatica ac rationalis, quam rationales homines tantum profiteri tenentur: Sectæ enim seu hæreses, quę ab illa deviant suis propriis deturbantur nominibus, & Professoribus, rationali scientia indignis; sub quibus indigniores alii conantur introduci sub Medici nomine, Pseudo-Medici quidam, qui nullis insistentes principiis; quædam vulgari populo remedia vendunt, & vulgari muliercularum applausu populares fallentes eorum insidiantur vitiis.

§. III.

De praxi, qua utuntur, qui fingunt se Medicos ?.

IN omni ætate fuere plures, qui licet nullam profiteantur sectam medicinæ, se Medicos fingunt, & sine arte & methodo remediis utuntur de quib, dici Hippocrates, *lib. de arte*, quod cum Medici non sint, personam medici agunt, & repræsentant, & ii sunt ex omni genere gentium: nam ut supra diximus:

Fingit se medicum quisquis Idiota profanus.
Judeus, Monachus, Histrio, Rasor, anus.

Eorum qui se Medicos fingunt, alii aliqua ex parte medicinam salutarunt, alii nulla ex parte: qui aliqua ex parte inepti facti, vel otio & inertia detenti, quam à limine salutarunt artem, reliquerunt, & solo nomine contenti sine principiis, nec dogmatibus illam exercent apud vulgum, de quibus loquitur Hermanus, dicens: Nostra hac ætate sordido quæstu fœdisque voluptatibus ita contaminata sunt omnia, ut arti nullus ferè locus concedatur, Major enim medicinam factitantium pars, contemptis, & repudiatis veris curandi præceptis, morborum nomenclatura generali, & Receptarum aliquot decadibus contenti sunt, ideoque eruditorum colloquia fugiunt, & interim nihil nisi empyrias suas morte infinitorum comprobatas jactant; de mercede, suorum instar cum ægris paciscuntur. Hujus sunt ordinis quicunque Philosophiæ & medicinæ institutionibus, vel nihil prorsus, vel non satis imbuti, morborum, quos nec cognoscunt, nec cognoscere student, curam in se recipiunt, & sanitatem plenis buccis pollicentur, ii nempè, qui empto, vel falso adscripto Doctoratus titulo tantoperè gloriantur. His ægri meritò occinant quod Aristoteles suo Medico dixisse fertur, dum ei præceptum injungeret, ne inquit, ut bubulum me cures, sed prius veram causam edissere tuæ præceptionis & morigerum habebis ægrum, de iis etiam loquitur Fuchsius, dicens: hujus ætatis medici quidam, qui in cumulandis simplicibus medicamentis nullum planè modum faciunt, quos tanquam receptarios reprehendunt Solinander, & Freytagius, quia eis utuntur sine indicatione, ratiocinio, analogismo, sed solum quasdam ex antiquis abrumpendo sententias, & ii cum nullam observent methodum, nullamque dogmaticam sequantur viam, nullum habent practicum exercitium, quod imitari, aut proponi debeat.

Qui verò medicinam exercent, cujus limina nulla ex parte salutarunt, sunt quædam deperditæ gentes, Parabolani, Agyrtæ, Circulatores, Dentarii, salutatores, vulnerarii, Incantatores, Empirici, Spagyrici, & innumeri alii, Judæi, Sarraceni, Paracelsistæ, Arabes, Hermetici, de quibus dicit Hartmanus, quod omnium morborum curationem hodie æstu fallaci aggrediuntur, plenisque buccis pollicentur Judæi perfidi, Myropolæ, Barbitonsores Circumforanei, Alchymistæ, anus surdastra, vesani nonnulli, & maleferiati sacerdotes de ovis, quam ovibus magis solliciti, & ferè omne perditorum hominum genus è fæce sceleratorum conflatum hic tanquam ad sacram anchoram confugit, quivis enim flagitiosissimus vel stupidissimus, si vel ob perpetrata facinora à bonorum consortio exulare cogitur, vel laborum pertæsus honestis rationibus

nibus victum quærere gravatur, confestim Medicum, vel Chirurgum simulat, & vel morbos curat, vel hernias incidit, vel vesicæ calculos eximit, tantaque, & tam apertâ impostura, ut nulla major esse possit: hujusmodi autem Professores seu impostores sicut nullam profitentur artem nec medicinæ sectam, nullis ita principiis insistunt, nec methodum servant, practicumve præceptum, sed in suis imposturis sistunt, quibus plebem, mulierculas, rudioresque gentes fallant. Hanc Medicastrorum multitudinem, mores, ac vitia, ac ineptitudinem detegit Episcopus Zamorensis supra à nobis citatus dicens: *in speculo vitæ humanæ.* Vidi ego plurimos heri Aromatarios, hodie gravium morborum censores, heri herbas, cæteraque materialia in Pharmacopolis miscentes, hodie in Principum Aulis morbos judicantes. Si enim etiā sanando vix nomen boni Medici quisque assumit, quonam pacto necando medicandi titulum vendicabit, quibusdam itaque iis similibus, atque remedia pollicentibus, sed & causas morbi judicare conantibus illud ad Philippum, ut in Actis Apostolorum legimus dicebatur, Putasne intelligis quæ dicis, quibus dicentibus etiam ego iterum cum Eunucho addebam, quomodo scire poteras, nemo te docuit. Mira certè res est, ut inquit Hieronymus Fullones, Metallarii fabri, lignorum Cæsores, ipsa quoque vilia officia exercentes absque Doctore esse non possunt, nec experiri audent, quæ non noverunt: sola est medendi Ars, quam sibi passim unusquisque vendicat. Aliià cerebro infirmitatibus addiscunt medicinam; Alii ab infidelibus audiunt, ut fidelibus noceant; Alii nescio, in quibus libellis legunt, ut in miseris corporibus uniformiter exequantur, & uno collyrio iis nihilominus incognito omnium oculos curare volunt, quo fit, ut cæcus Arte videntem natura faciat cæcum. Hi medicinam nescientes medicina abutuntur, & artem egregiam, quam non noverunt profitentur. Medicina excellenti, & egregio nomine gloriantur, & quæstus gratia pecuniam ut finem quærunt; viris excellentibus plerumque in hac Arte non creditur, & eadem turpiter abutentibus præmia dantur. Ex iis satis apposité manent definiti Pseudomedici, deperditive homines, qui se inserunt medicatrici arti hominum, sine aliquo principio, & ideò, & sine aliqua methodo, quam praxin valeant exercere.

Sed quia nebulones ii omnes sunt impostores, si quæ methodus invenienda, hæc necessaria est, ut illos doceamus distinquere à veris Medicis, Freytagius, à Reyes, Rodericus à Castro, & alii egerunt de horum imposturis, ex quibus cognoscuntur, & à veris Medicis discernuntur, hoc enim difficile vulgaribus apparet, quia eisdem utuntur remediis, & ideo eodem modo Medici apparent Pseudo-medici, & illi qui verè Medici sunt, differunt tamen ex modo eis utendi. Nam veri Medici cognoscunt remedia, modum utendi illis, occasionem, quos, quibus, & quando debeant applicari. Pseudo-medici sine horum cognitione eis utuntur: inquit enim Plato, *in Phædro. Si quis dicat: ego quidem illa scio corpori admovere, quibus, & calescat pro arbitrio meo, & frigescat, & vomitus, & dejectiones, & alia expurgationes perficiantur, & hujusmodi plurima teneo quibus cognitis, & Medicum me esse profiteor, quid aliud*

 respon-

responsurum autumas. Phædrus, Nil aliud quam percontaturum, nunquid etiam sciat, quibus, quando, & quousque singula horum sint adhibenda. Quod si nesciat, necessum est eum insanire, qui, quod, quidquam audierit, vel in medelas nonnullas inciderit, medicum evasisse se putet, cum nec artis aliquid intelligat. En veram methodum ex Platone distinguendi medicos à Pseudomedicis.

Sed dices: quomodo cognoscemus qualis Medicus hæc cognoscat? Dico, quod hoc ulterius discernitur ex cognitione personarum, nam Pseudomedici sunt homines deperditi sine studiis à vilioribus officiis in medicinæ exercitium introducti, circumforanei, & impostores, Medici verò sunt educati in universitatibus, experti, docti, à Doctioribus approbati, virtuti, & literis traditi, gradibus, honoribus, & præmiis, Protomedicorum approbationibus condecorati, nec ex muliercularum approbationibus, sed ex suis actionibus cogniti.

§. IV.

De Praxi Methodicorum.

GAlenus, *libro de sectis*, agit de sectis Methodicorum, & Empiricorum, quæ sub dogmatica medicina tanquam hæreses subcreverunt. Est igitur Methodicorum secta, ut diximus, quam sui Professores vocabant Contemplatricem, asserebantque esse methodum eorum, quæ communia sunt morbis, hæc, contemptis signis, & causis non inspectis, omnes morbos in duo genera reducebant, seu in duas communitates, in laxum nempe, & adstrictum, quibus superaddebant medium inter hos. Primus illius inventor fuit Themison Laodicæus Syrus, qui ob odium Asclepiadis Medici Dogmatici discessit à Rationali Medicina, quam primo profitebatur, cui subsequutus fuit impudentissimus Thessalus in carpendis lanis, ut tenet Galenus in libris methodi ad hanc sectam deductus. Illam professi sunt Trallianus, Massæus, Antipater, Archigenes, Agatinus, Proclus, Olympicus, Milesius, Minemachus, Soranus, & alii. Horum Sectam Galenus, *lib. de sectis, & lib. methodi*, ex toto exterminavit, refutavit, & consutavit, donec Prosperus Alpinus Doctissimus rationalis, ac Dogmaticus Medicus librum de ipsa conscripsit, in quo illius suscitavit præcepta, & illius longiorem deducit originem, illamq. præclarissimam fuisse ex suis demonstrat Professoribus, & quia summo cum honore illam professi sunt per trecentos ferè annos à temporibus Marci Antonii, & Cleopatræ, usque ad ætatem Severi Imperatoris, in quibus successivè floruerunt sui Professores dogmaticorum omnia aspernantes præcepta, omittentes cognoscere naturam corporis humani, quod curaturi erant, omnes contemnentes illius causas, partes affectas, ætatem, consuetudinem, Thessalus summo fastu sub Nerone hanc profitebatur Sectam, quique gloriabatur novam condidisse sectam præstantiorem quacunque alia, quæ præcesserit, & in monumento Victorem Medicorū seipsum fuisse conscripsit, Vectius Valens nobilitavit hanc sectam, & ipse, ut tenet Plinius, nobilitatus fuit adulterio Messanissæ uxoris Claudii Imperatoris: Dyonisius, sive Milesius, sive Samius fuerit fuit magnæ authoritatis inter methodicos, & honorifice de illo loquuntur Galenus, Celsus, & Aëtius, Proclus etiam citatur à Galeno, sicut & Anti-

pater;

pater; Soranus Ephesius, Suida Authore in magno fuit honore, & illius opera id contestantur, quem Aurelianus Methodicorum judicavit Principem, Julianus Apollonides plura composuit medicamenta, quæ dogmatici receperunt, Aurelianus Sicensis præclarus stetit, & suæ Sectæ immiscuit plura dogmaticorum remedia, & in eorum doctrina non parum fuit versatus, & alii aliis temporibus hanc sectam præclaram reddiderunt, illam reliquis indicarunt clariorem, & Thessalus sex mensium spatio posse addisci, gloriabatur.

Horum tamen Authorum desiderantur opera, ex quibus ejus methodus possit proponi, *in libr. introductorio cap.* 30. hæc ita delineatur: Methodica communitatibus, & simili speculationi adhæret, omnes enim particulares affectus ad generales duos reducunt, nempe adstrictum, & fluentem, quas communitates vocant, cognoscunt eas ex obortis circa corpus affectionibus in utroq; evidenter conspicuis. Quare notas non desiderant: exempli gratia: adstrictum inde oriri, quod corpus densatum sit, profluvium ipsius sistatur, omnisque evidens excretio impediatur. Fluentem verè inde: quod summa corporis cutis rara evaserit, & cujusque corporis particulæ excretiones sensibiles intensæ sint. Duplicem igitur curationis speciem generales duo corporis morbi sibi indicant, nempè si corpus adstrictum est, laxandum esse; Si profluvio laborat, comprimendum. si vitium mixtum habet, occurrendum vehementiori malo.

Cæterum communitates omnes nominant evidentes, harum alias passivas, ut adstrictum & fluens; alias curativas, ut resolvere & tenere; quasdam temporales, initium, incrementum, vigorem, seu statum, & declinationem. Porrò Medicina, quæ manu medetur, communiter in ejus ablatione quod alienum est consistit. Duplex enim alienum est, vel extrinsecùs, vel in corpore: extrinsecùs simplex illius, quod in corpore est tres numerantur species. At quod extrinsecus ut spiculum, telum, & quodcunque aliud id genus existit, perfectam eductionem ostendit eorum quæ in corpore, aliud loco alienum, ut suffusio, eluxatio, & fractura, quæ transpositionem, vel rectitudinem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine ut abcessus, & omnes scroti tumores, Acrochordones, id est pensillæ verrucæ, phymata, & condylomata. Quorum nonnulla divisionem requirunt, nonnulla summam superfluorum præcisionem demonstrant. Aliud defectu alienum, non ut supervacuum, sed veluti deficiens dicitur cujusmodi sunt mutilia, & curta omnia, sicut in labris oculisque cernimus, unde quidam leporinos oculos & leporina labra habentes nominantur, pari modo etiam se habent fistulæ, & vitia profunda, quæ Græci vocāt hypophora, sinus, ulcera, aliaque hujusmodi omnia, quæ ex defectu repletionem desiderant, atque indicant. Est verò præter quatuor Chirurgorum communitates & species, quam præservationem appellant. Apponitur autem & ipsa ut communitas in deleteriis, & toxicis, bestiisque omnibus, quæ virus inspuunt, tùm venenosis, volatilibus & terrestribus, aquatilibusque. Nam commune omnium genus, ut sint exitialia, non tam ad adstrictum, & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus. Quare & curatoria ipsorum communitas alia præter illam habetur,

tur, dicta Prophylautica. Methodicam quoque Sectam primum sculpit similis in evidentibus, consideratio. Sed non in latentibus, & abditis, quemadmodum in rationali secta. Hoc unum intercedit discriminis, quod in illa quoque similium inspectio, sed in obscuris consistit. Secundum, quod ex simili in evidentibus affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non evidentia tantum Empiricorũ more animadvertunt; Sed peculiaribus nullo generali cognito insistunt. Ex his patet, qualis Methodicorum fuit praxis.

§. V.

De Praxi Empiricorum.

MEdicinæ altera supervenit secta Empirica dicta, quæ ut tenet Freytagius est duplex, alia ab antiquis illius sectatoribus exculta, alia à Modernioribus usitata, hæc, non est alia ab ea, quam diximus *cap. 1.* exerceri à Pseudo-medicis, quam ipse Freytagius sic proponit, Sciendum est longe fuisse aliam veterum, (quam modernorum hodie sit) Empiricorum conditionem. Illi se Empiricos ab Empiria, experimentatores ab experimentis cognominabant, & arbitrabantur tantum per experientiam à Medicis veram cognitionem aucupandam, & quemadmodum illis ex plurimis experimentis tota conflabatur Ars; ita singula experimenta ex variis conabantur conficere experimentis, censentes nihil conferre artificiosa præcepta, & orationem ad Artem Medicam. Nostri verò moderni Empirici nomen illud Empiricorum anxiè fugiunt, quod sciant apud bonos, & eruditos, malè audire eos, quare cum simplicibus in Empiricos unà invehuntur, suasque Thrasonicè venditant sententias, & rerum cognitionem, & verba sermoni suo nonnunquam inserunt Latina, eaque contremiscentibus Ciceronis manibus ebuccinant, frequenter verba male intellecta: Si autem à literatis, & eruditis qualem exercent artem interrogentur, syncere quasi fatentur, se literas ignorare, nec magnopere eruditos, nec Doctores esse, nihilominus sibi quædam cognita esse experimenta, quæ à Magistro suo Empirico seu usu didicerunt. Ex his constat, hos nebulones deperditos esse quosdam homines, qui nec artem, nec sectam profitentur, nec methodum servant, nec praxis aliqua habent præcepta.

Antiquiores vero Empirici, sectam profitebantur Empiricam, & eam judicabant præstantiorem esse medicina dogmatica, solis experimentis utebantur, & posthabitâ indicatione ad syndromen seu concursum symptomatum respiciebant, incognitâ causâ; & ut diximus alibi morbos curabant utentes memoria, inspectione, & historia, & tres species sub hac Artis secta admittebant. Prima respiciebat accidentia dum inconsultò supervenitunt ad experiendum: Secunda Empirica ex proposito dicebatur, dum ex insomniis, aut alterius operatione ducti experiebantur aliquid: Tertia dicebatur imitatrix, dum prosequebantur auxilia, quæ aliis opem tulerant, vel dum Professores declinabant ea, quæ noxia fuerant. Horum antiquorum Empirica secta non omninò fuit destituta aliquibus principiis, ut patet ex dictis, nec aliquibus Authoribus, qui ipsam conati sunt defendere, & suis scriptis fulcire. Plinius illam judicat reliquis fuisse antiquiorem,

rem, inventamque fuisse ab Acreone, Agrigentino; constat tamen primum Authorem fuisse Philinum Coum, qui etiam discessit à rationali medicina, quam fuerat professus ob odium Herophili, cujus fuerat Discipulus. Ipsum secuti sunt Creto, Philistion, Menodotus, Serapion, Marcellus Empiricus, Leonellus Faventinus, Glaucias, Appollonius, Diodorus & alii in illa celebres, qui omnes hujus Sectæ excellentiam prædicabant, quasi à natura ipsam edoctam fuisse contenderent, quæ docet ad similia ex similibus transire, sed nos illius nullam esse methodum pro praxi utilem judicamus, & ipsam artis rationem non habere ex Freytagio convincimur, quia ars debet constare ex principiorum contemplatione: Empirici non procedunt ex illorum cognitione, aut contemplatione, sed ex experimentis sensibus obviis, & ab ipsis inventis; Tum quia Empirici docti judicant fieri, quia remediorum farraginem cumulant ex diversis ac singularibus experimentis inventam; singularia autem habitum certum non generant; sed inconstanti eventu infirmum illum reddunt; quam incertitudinem Galenus docet contra ipsos *in fragmento* dicens: *Maximus Empiricorum error est, exquisita ignorantia, ac excellens quadam impudentia & stupiditas*, Reprehendit enim quod incertam experientiam, & mutabilem pro scientia habeant. Tum constat ex Platone: Inquit enim, si quod studium, materiam circa quam versatur, cognoscit, id sanè ars est: si non cognoscit, experientia; ars verò nequaquam; ego verò artem nequaquam vocarem, quæ sine ratione est; tum etiam quia ars Empirica est observatio eorum, quæ sæpè simili modo contingunt, experientia enim componitur ex multis singularibus; sed singulare est inartificiosum, ergo & illud quod fit ex illo erit inartificiosum: Tum quia remediorum ignorant vires, causarum & morbi speciem, tempus & occasionem applicandi illa, aut cur, vel quomodo debent applicari: ergo nec artem, nec methodum servant.

§. VI.

De Praxi Secta Paracelsi seu Severiana.

APud Juniores novæ aliæ medicinæ adauctæ sunt Hæreses, seu Sectæ: Paracelsistica, seu Severiana, Spagyrica, & Vanhelmontii deliramenta, Paracelsistica secta, quæ à Philippo Theophrasto Paracelso, de quo supra plura edidimus, fuit Dæmonis ope confecta, in suis sparsis & malè concinnatis libellis, quos conjunxit, & in aliquem ordinem reduxit Petrus Severinus, à quo ideò hæc Secta Severiana fuit vocata, sed à Paracelso præcipuè nomen & originem ducit, qui contra Hippocratem & Galenum, Avicennam & contra omnes Dogmaticos Medicos novam medicinæ sectam conatus est condere, ut latius prosequitur Sennertus, *tomo tertio*, illorumque se victricem prædicat, *in præfatione Paragrani,* dicens, Avicennam, Galenum, Rhasen, Montagnanam, Mesuem, Parisienses, Monspelienses, Suevos, Misnicos, Colonienses, & quotquot Danubium & Rhenum accolunt, Insulas Maris, Italiam, Dalmatiam, Athenas, Græcos, Arabes, Israelitas, se Monarcham sapientiæ constitutum sequi debere. Paracelsi Discipuli ejus impudentia, & doctrina nutriti, ejus subsequuntur arrogantiam, inter quos Crollius audet dicere: *Nullus*

mortalium in universa Philosophia & Medicina, indubitato cœli favore tam ardua & abdita arcana scivit, & in publicum protulit sicut Theophrastus ille Paracelsus, Vir & Philosophus omni æternitatis memoria & honore dignissimus, cujus peritiam nemo inventus qui attigerit, nedũ superare potuerit sicut iste verus medicinæ monarcha, & prim. microcosmi medicus. Henningius asserit, quod doctrinã Hermeticam & Hippocraticam peculiari Spiritus S. assistentia complevit: sed à quo Spiritu illam didicit docet Operinus *in sua Epistola* dicens: quod adeo erat ebrietati deditus, ut vix per horam sobrius potuerit reperiri, & quod nunquam illum viderit orare, nec curabat Ecclesiastica Sacra; Bullingerus de illo profert, quod ex omnibus ejus sermonibus pietatis nihil intelligere de illo potuit, & quod magiæ plurimum fuit deditus, & quod nunquam ingrediebatur Cœtus Sacros. Erastus tenet de illo ex Vetero: *Nihil magis metui quã quoties ebrius fuit, erat autem frequenter, quam ut agmen diabolorum arcesseret, quod sæpe-numero facere voluit:* Et addit; *Cum sobrium monerem ut ist hæc missa faceret, quod Deum graviter offenderet, quodq; extremum stipendium triste persoluere solitus sit famulis suis Diabolus; respondebat, se non multo post receptui cantaturum.* Et *in suo lib. de Philosophia occulta,* ipse Paracelsus protulit: *Medicus non omnia quæ posse, & scire debet in Academiis discere, & cognoscere potest, sed interdum vetulas, Zigeunos, Necromanticos, Agyrtas, seniores Rusticos, & similes adeat:* In thesauro Alchymistarum dicit se literas à Galeno ex inferno accepisse, & cum Avicenna in vestibulo inferni de lapide philosophorum & aliis disputasse; Ex hoc spiritu diabolico suam didicit sectam medicinæ, quam impiis præceptis cumulavit, & ut impia dogmata posset occultare, adjunxit suæ Sectæ artem Spagyricam, quæ cum illo antiquior sit, & à suis principiis diversa, de ipsa seorsim agemus, proponentes tantum *in hoc capite*, Paracelsi à Dæmone edocti artem novam, & impias propositiones, quas illi immiscuit, novaq; deliria. Paracelsus licet ferè semper ebrius maneret, nec ullam librorum, aut studiorum sequeretur lectionem, aut applicationem, cũm Dæmoni esset emancipatus, ab ipso aliqua recepit principia, quibus se medicinæ exercitio applicavit, quibus adjunxit Dæmon Chymiam, ut in iis duobus plura impia immisceret hoc suum mancipium; immiscuit enim ex impiis doctrinis plura & suspecta. Erastus septem ejus blasphemias refert & refutat, impiè etiam *libr. 1. de rebus naturalibus* contendit sine Patre & matre per artem Chymicam posse generari homunculum *libr. 1. Philosoph. sagacis*, plures homines tenet sine Adamo Hebræorum Parente, ab alio Adamo fuisse procreatos, quam opinionem impiè suscitavit nostris temporibus suspectus quidam Hebræus, lapsum primorum parentum tenet in quibusdam fabulis contineri, *libr. principiorum*, tenet Adamum in paradiso scientias non habuisse, *lib. Philosophiæ* tenet, duo genera carnis habuisse Christum Dominum, & alias innumeras proponit propositiones, quas Erastus & Sennertus ut impias notarunt; sed iis relictis contendens Paracelsus novam condere medicinæ sectam, novis stabilitam principiis, discedens à communi Philosophorum & medicorum principiis, qui omnium mixtorum quatuor elementa ponunt esse principia; Paracelsus tria tantum

esse illorum principia tenet Sal, Sulphur, & Mercurium.

Commune etiam principium medicum, quod contraria contrariis curantur, conatur evertere, & potius morbos similibus curari tenet: ex tribus à se assignatis principiis in corpore immutatis, triplex assignat genus morborum; dicit enim dari morbos mercurios, Sulphureos, & à Sale ortos; hos vocat tartareos, & hos per similia remedia contendit curari, per ignem extracta ex Mercurio, Sulphure & Sale, seu tartaro: & iuxta has differentias morborum per Chymiam plures ignis vi elicit substantias, pluraque Spagyrica Medicamenta, per quæ suas eliciebat curationes, licet ipse ope dæmonis plures consequebatur, quam sui Sectatores, quorum alii suis manent adstricti imposturis, & impiis doctrinis, alii impietate relicta, communiora hæc principia receperunt ab illo, & in remediis Spagirica arte elaborandis sistunt, ipsis fidentes, & omnibus in illis omnium morborum curationem promittentes.

Secta Paracelsi falsis nititur principiis, quia licet evertere conetur antiquorum doctrinam, quod mixta ex elementis fiant, quatenus ex Sale, Sulphure, & Mercurio omnia fieri tenet, dato tamen quod per ignem extrahantur hæ tres substantiæ; mixtæ tamen sunt & ex quatuor elementis unaquæque constat, in quæ ultimo resolvuntur tanquam in prima principia. Nec valuit evertere, quod contraria curentur contrariis. Manifestè docemur eventu, quod à contrariis fit corruptio, & à similibus conservatio; non enim alteramur à simili frigore aut calore, sed ab iis contrariis, & excedentibus, & si qui morbi curantur per Tartarea, aut Sulphurea medicamenta, curatio non fit per Tartari, aut Sulphuris similitudinem, sed per appositas illorum vires morbo, aut illius causæ, unde ex iis principiis nullam possum observare Praxim, aut Methodum curativam, nec ex modo, quo Paracelsistæ suis utuntur medicamentis Spagyricis: nam licet ipsa valeant vi ignis extrahere, tamquam indocti Empirici eis utuntur, & sine methodo, & ordine abutuntur illis, de reliquis impiis propositionibus & imposturis, quas Paracelsus injunxit suæ sectæ, non ipse tanquam Sectæ medicinæ Autor protulit illas, sed tanquam impium dæmonis mancipium, qui illud non elegit tanquam Medicum, sed ut sub prætextu medicinæ plures detestabiles spargeret propositiones, blasphemias impias, & diabolicæ malignitatis plenas, quæ ideò ut detestabiles & damnatæ fugiendæ.

§. VII.

De Praxi Artis Spagyricæ seu Chymicæ.

ARs Spagyrica, non est medicinæ Secta, sed Ars Dogmaticæ Medicinæ ministra, sub Pharmaceutica contenta. Alstedius *libr. 3. Encyclopedia*, tenet, quod est ars, quæ artificiosa medicamentorum præparatione Pharmaceuticam auxit, & variis ac magnificis majori ex parte vi ignis extractis medicamentis, illam instruxit: Spagyrica vocatur à Paracelsistis, ab aliis Chemia, Chymia, Alchymia, Philosophia, Ars Hermetica, segregatoria, perfecti magisterii, destillatoria, separatoria,

quia præcipuè versatur circa metalla, & mineralia, ut ignis, ipsa perficiendo, aut separando, sed Spagyrici juniores circa omnia mixta suas igneas exercent operationes, ut puriores separent substantias, & selectiora præparent medicamenta: ipsam definit Sennertus, quod sit *Ars corpora naturalia composita, sive concreta in ea ex quibus naturaliter constant resolvenda, resolutaque pura, & viribus validissima reddendi, ut utilia medico prabeant remedia; vel Metallorum perfectionibus, & transmutationibus deserviant.*

Hanc artem Paracelsi discipuli totam convertũt ad medicamentorũ præparationem, ipsam Spagyricam vocant. Paracelso aliqui illorum conantur adscribere; sed Sennertus & Libavius vetustiorem ex aliis Authoribus ejus deducunt originem. Ioubertus inventum fuisse Arabum tenuit: ad Adamum recurrunt alii: Alii ad Tubal Caïnum, sed post diluvium præcipuè suscitata fuit ab Hermete Trismegisto, dilucidataque à Salomone; tractu temporum plures Artem hanc excoluerunt, præcipue per plures annos inquit Sennertus latuit apud Monachos; inter quos floruerunt Raymundus Lullius, Albertus Magnus, Iob de Rupe scissa, Savaranola, Morienus, Roguerius, Trithemius, Frater Basil. Valentius; Post hos quoad usum Medicum præcipuè Spagyricam Artem auxit Paracelsus à Dæmone magnâ ex parte instructus, in inferno enim ipsam ab Avicenna didicisse gloriatur, ad hæc adjutus etiam fuit aliorum Chymicorum Scriptis Setthagii Episcopi, Erharti Laventarii, Nicolai Hipponensis Episcopi, Matthæi Schachnii Suffraganei Freffingensis, Abbatis Splahornii, & aliorum; illum secuti sunt Petrus Severinus, Alexander Sucrenius, Dornæus, Phædro, Dornheinsetus, Libavius, Quercetanus, Hamysinchet, Beguinus, Artmanus, Croderus; & alii innumeri, qui Paracelsi fuêre adstricti doctrinæ, & imposturis, saltum supperaddendo illius doctrinæ, si non absurdas doctrinas, à quibus ægrè deviant, inusitatas tamen voces, quibus obscuritatem pariant, & suas involvant operationes, characteres fingunt, qui ut intelligantur, novo indigent illorum Commento, quo sua figmenta patefiant, ut latius patet apud Scroderum. Discedunt à communi usu Pharmacopolarum in suis nominandis operationibus, vi ignis eliciendis, majorique ex parte, ac præcipuè per solutionem, calcinationem, extractionem, coagulationem, & lutationem operantur, per quas eliciunt sales, flores, magisteria, tincturas, elixir, balsama, spiritus, aquas fortes, extracta, quintasque essentias.

Quoad praxim Spagyricorum attinet, alii non sistunt in suis operationibus, alii sistunt in illis, qui non sistunt, sed suis utuntur medicamentis, & cum illis conantur medicinam exercere, Empirici fiunt, sine arte & methodo eis utuntur, & cum majori periculo, quam reliqui Circulatores; quia quanto hæc medicamenta efficaciora sunt in virtute, tanto magis periculosiora, cum ab eis sine arte & methodo applicentur, & sine dignotione morborum, quibus debeant applicari; ob istos deperditos nebulones hæc ars malè audit, & tanquam pestifera ab aliquibus vulgaribus, & ab aliquibus medicis Spagyricorum medicamentorum ignaris judicatur. Spagyrici verò, qui sistunt in eis elaborandis Spagyricis medicamentis, Artifices sunt

sunt ministri Dogmaticæ medicinæ sub Pharmacopæa, quam exercent, & operantur tanquam peritiores illius Artifices, & ideò hæc Ars recipienda est à Dogmaticis Medicis, ut scientificè eis utantur medicamentis, ut latius alibi demonstravimus, & tenent plurimi ibi à nobis citati. Et præcipuè ex classicis Authoribus confirmant, Matthiolus *lib.* 4. *epist.* dicit, neminem medicum absolutum esse posse, immò nec mediocrem, qui in Spagyrica arte non sit exercitatus: Libavius in Alchymia triumphante, inquit: *Postquam ex Arabica & Græca disciplina factum est unum corpus medicinæ, Chymica in essentiam quoque Artis fuit recepta, adeò ut si iterum separanda essent, medicinam haberemus admodum membro mutilatam.* Et ratio convincit: quia Dogmaticus medicus debet omnium medicamentorum vires cognoscere, quæ utilia sunt pro morbis curandis, si scientificè ab ipsis applicentur; Sed Spagyrica medicamenta pro pluribus curandis morbis sunt ex usu, si debitè applicentur; ergò Spagyrica ars prout est pars pharmaceuticæ, docens spagyrica medicamenta operari à Dogmaticis.

Constans ergo sit pro praxi, quod de mineralibus metallis & mixtis agunt Philosophi tanquam speculatores entis naturalis per habitum scientificum scientiæ; Agunt Spagyrici per Artem Spagyricam, qua docet artificiosa operatione, ac manuali separare substantias, quæ medicamenti vim habent ab aliis; sicut & alii artifices versus eadem versantur manuali operatione per alias artes. Medici verò Dogmatici speculantur medicamenta ab Spagyricis inventa, & separata scientificè speculando eorum virtutes medicinales, ut scentificè eis utantur pro morbis curandis, tutò, citò, & iucundè, præcipuè dum vires medicamentorum usualium inferiores apparent ad morbos curandos.

§. VIII.

De Praxi Vanhelmontii imaginaria.

IN *Resolutionibus Medicis p.*3. plura proposuimus Vanhelmontii figmenta, illiusque delineavimus ideas: fuit enim Medicus idealis varius in doctrinis, constans ultimò in suis deliriis, quæ typis mandavit. Professus fuit primò Dogmaticam medicinam, & ab illa se transtulit in Paracelsisticam sectam, recepitque ex illâ quidquid Paracelsus evomuit contra Medicos Rationales; & tandem conatus est novam condere sectam, Paracelsisticam reliquit, totusque se tradidit in deducendis conviciis in Galeni Sectatores, quæ à Paracelsistis transtulit: posteà verò in evertendis principiis antiquæ Philosophiæ ab Aristotele traditæ, & antiquæ medicinæ à Galeno & reliquis dogmaticis ex Hippocrate deductæ; quæ omnia promittit in limine suorum operum, superaddens interim, *morborum anatomen per veras illorum radices institutam, ac nonnullos subinde subter argumenti occasionem à communi errore sequestrando, enucleabo:* Et superaddit: *ut non per contraria, neque per similia, sed dumtaxat per dotata, & appropriata instituantur medela, & sanationes. Quorsum sane opus fuit totam antiquorum Philosophiam destruere, atque innovare scholarum Physices documenta.*

Hæc ut destruat, omnē Aristotelis conatur invertere doctrinam; omnia negare, & impugnare Philosophorum recepta principia. Pertransit ad impugnandum

Galenum ; eius Discipulos vocat humoristas ; negat dari humores in corpore humano , nec morbos ex ipsis posse oriri ; in febribus , & aliis curandis morbis tenet nulla auxilia à Medicis usque adhuc recepta posse esse ex usu : impugnat sanguinis missionem, purgationem , clysteres, ænemata, frictiones, cucurbitulas, syrupos, & omnia pharmaceutica auxilia, diætetica, & Chyrurgica, simul & spagyrica auxilia. Ablatis igitur omnibus Philosophiæ, & Medicinæ principiis & ut ipse somniavit, penitùs subversis, ut novam medicinæ sectam doceat, incipit delirare , dicitque quod ille solus meruit, ut in somniis à Deo per revelationem receperit scientiam medicinæ, & Philosophiæ omnibus denegantē ante ipsum , & quærens suæ sectæ nova principia , recurrit ad læsam imaginationem, qua jam laborabat. Morbum constituit in depravata imaginatione , à deturbato Archæo, illum asserit non esse accidens, consistere tamen in depravatione imaginationis, quam supponit non esse ens : in iis statis implicationibus plurimū temporis consumit , & cum morbum fecerit imaginarium, & hoc suæ phantasiæ constituit principium, alterum principium deducit, quod curatio debeat converti ad imaginationis medelam , & ut hoc adinveniat auxilium postquam *in lib. de febribus* convictus maneat , quod nul'um dogmaticorum remedium sit utile pro febribus curandis, ille promittit unicum pro omnibus febribus, & tanquam specificum , hocque dicit esse diaphoreticum , cum quo omnes febres promittit curare, & etiam hecticas, simili enim modo contendit resolvere emaciatos , & redundantes succos , cumque quæ promittit miracula, & sanationes, non contingerent , nec impostura promissorum pate fieret, promittit quoddam specificum febrifugium cum quo omnis febris curetur, subterfugit , ne cognoscantur ingredientia , & manefesteтur impostura , & ideò illorum ingredientia involvit inusitatis, & nihil significantibus terminis , & cum adhuc ex hoc novo figmento ægri nullam opem consequerentur , ut suos sequaces dubios saltem redderet in suis promissis, recurrebat ad Deum , asserens quod suum febrifugium non semper habebat vim curandi, nisi dum Deus peculiari auxilio concurrebat ad illius compositionem. Subtile quidem insanientis subterfugium , omnia excludit remedia usu alia experta , & naturalia ad febres curandas, & dum exoptatur ab eo remedium ad morbos imaginarios ab illo reperto , recurrit ad Dei Omnipotentiam, à qua si velit nemo dubitat, quod est efficax omnium morborum remedium. Nec mirari licet impostorem , & insanientem permanere in suis fallaciis, imposturis, cavillationibus, & quod errans in uno in omnibus illi connexis simul erret , aut alios conetur fallere; sed maximè licet mirari , quod sint homines non insanientes , qui cum illo insanire voluerint. De hac praxi imaginaria satis constat, quantum distet à Rationali.

Magis adhuc mirari licebit , quod inter recentiores Riberius Doctissimus Medicus Dogmaticus sapiat naturam imaginariæ Praxis , per plures enim observationes fatetur febres curasse cum suo febrifugio , & Centuria 3. in fine illud proponit dicens : Componitur ergo hoc pretiosum medicamentum ex triplici Hercule duodecim laboribus ad summam nobilitatem evecto , quibus tamen quartus Athleta additur,

ditur, operis complementum efficiens; licet enim in hoc loquendi modo se ostentat Paracelsisticum cum rem non proponat, sed fucata verba adhuc intra imaginationem suum febrifugium retinuisse videtur.

§. IX.

Quid sit natura, & quomodo concurrat ad praxim.

NAtura ex Aristotele, *est principium, & causa motus & quietis eius in quo est per se, & non secundùm accidens:* iuxta varias recipitur acceptiones ex Hugone victore sumitur pro mente Divinâ omnium rerum Opifice; vel sumitur pro cujusque rei essentia: Aristoteles sumit eam pro totâ universitate rerum 12. *Metaphysica*; vel sumitur pro causis naturalibus operantibus juxta insitam propensionem: Galenus nativum calorem vocavit naturam, *lib. Art. Medic.* vel ex Seneca. Quid enim aliud est natura quàm Deus, & Divina ratio, toti mundo & partibus eius inserta; huic acceptioni inhæret Galenus, *lib. 6. de morb. vulg.* docens: naturam esse Artificem, animalibus consulere, ac vim quandam esse inhabitantem in ipsis corporibus, quæ ab eà reguntur; & juxta hanc acceptionem, de naturâ dicimus, quòd est morborum curatrix, licet juxta alias acceptiones Hippocrates, & Galenus illam corpus gubernare contendant: Hippocrates enim nostram naturam contendit esse quatuor humores; *lib. 1. de morb. vulgarib.* naturam dividit in communem & propriã uniuscujusque, & hanc non distinguit ab humoribus; alias à temperamento Galenus, *lib. de temperam.* naturam particularum non distinguit à substantia, & temperie, quæ proveniunt ab elementis, idem tenet *de natura facultat. lib.* 1. *Aphorism. Comment.* 15. & *lib.* 11. *Method.* particularem hominis naturam adimplet ex partibus seminalibus, & carnosis, & ex Spiritu. Nos per naturam intelligimus vim cuique rei insitam ad sui conservationem: hanc Hippocrates vocavit Medicatricem morborum, & judicat artificem esse animalibus consulentem, ut instinctu operentur per sudores, per lotium, per dejectiones, & alias evacuationes, præcipuè per insensilem halitum humores infectos continuò profundit: Copiosius & majori conatu dum magis gravatur: hæc corpus alit & conservat alimentum, præparat, concoquit, elaborat, & in aliti substantiam mutat: hæc docet animal vtilia prosequi ad alimentum propelli abortu, noxium fugere; *ut Galen. lib. 6. Epidem.* demonstrat experientia; Vidistis (inquit) cùm viventem capram dissecarem fœtus ex ipsa ligata extractus, & humi depositus quatuor pedibus ambulare incœperit à nullo edoctus, ambulandi causa membra hæc corpori esse subjecta: & paulò posteriùs: supervacuum humorẽ quo eius cutis exteriùs circumfusa erat excusserit atque uno iterũ ex pedibus paulo post costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes præsentes exclamavistis primũ quidem quod ipse symptomatis medelam absque doctore invenerit; secundò quòd per hoc membrũ solum id fieri possit: tertiò quod per hunc modum, quod infantes & reliqua animalia sine doctrina facere cernuntur. Quæ omnia admirabilem quandam naturæ erga animalia providentiam indicant, per quam & secunda valetudine fruentia conservantur, & ægrotantia morbo liberantur. Hæc Galenus, qui similem

milem referens Historiam *lib.6.de loco affect.* de hædo sic dissecto & delato, ubi erant plures liquores, spretis reliquis, tenet, quòd lac doctus à natura absorbet, & *lib. 1. de usu part.* observat animalia & aves adhuc si non perfecta hebeant instrumenta ad conservationem destinata, habere conatum operandi per illa ab ipsa naturâ, ut vitulus, qui cornibus, quæ nondum habet feriat; parvus aper cum dentibus, quos non habet, & canis contendunt mordere, quia natura insita contendit cujusque rei naturalem statum: ideo Tullius *lib.de officiis* inquit; Principio enim generi animantium omni est natura tributum; ut se vitam corpusque tueatur declinetque ad vivendum necessaria; sicut natura contendit animal foveri, & conservari, & hoc in utero, & partu molitur quàm maximè, similiter, & in amissa sanitate illius contendit adquisitionem, &tanquam vera ministra sanationis praxi contendit per suas facultates sanitatem adquirere; ideò Hippocrates & Galenus docent naturam esse curatricem morborum naturam in omnibus auxiliari, morbos judicare; & summa quadam providentia corpori nostro prospicere: ideò nos alit, excrementa continuò expellit; in morbis cryses aggreditur, ut noxios humores morbos causantes à corpore pellat; materiam quam concoquere, & regulari nequit in juvativo, concoquit in nocitivo, ut valeat aliqualiter regulari, ab utili inutile separari, & extra corpus pellit, in extenuatis, renutritione morbos curat; in tumoribus contentam resoluit materiam, aut vertit in pus, cum quo abcessum rumpit; expellit pus quantum potest, & carnem generari contendit in ulceribus, & vulneribus, quæ aliter unire nequit, per vias sæpè à nobis incognitas docta sine doctore expellit, & desperatos vincit morbos; si qui sint parvi morbi, ipsos sola devincit; si qui sint vehementes exuperantes illius vires, eos Artis adjuvamine vincit; si qui insuperabiles conatus apponit, & mortem differt; & semper agit secundum ultimum potentiæ, ut animal valeat conservare. Pullulat ab illa sola sanitas pro formali; quæ *est dispositio secundùm naturam à qua debitè eliciuntur vitales operationes*: hæc autem resultat ex debita unione partium, debita earum conformatione; & debita temperie; nec est à quo possit iis positis resultare, nisi ab anima: est enim sanitas passio viventis, ut docet Galenus, *lib.de different. morborum*, quatenus informat partes fruentes temperie; compositione, & unione debitis pro eliciendis actionibus vitalibus.

§. X.

De Praxi Medicinæ Dogmaticæ.

Licet natura morborum sit Medicatrix & à quâ per se provenit curatio, & sanitatis adquisitio; non tamen ex æquo valet omnes morbos curare; Sed aliquos se sola curat sine adjuvamine Medicinæ, alios verò Medicinâ adjuvante; Alios autem nec se sola, nec juante Medicina devincere potest: ideò Hippocrates, *libro de Arte*, docens munus Medici Rationalis, inquit: Medici est vehementes impetus morborum tundere; sanabiles curare; insanabiles non attingere: tacet parvos morbos, pro quibus devincendis natura non indiget Medico: excludit Medici praxim ad morbos, qui à naturâ, & Arte nequeunt devinci, ut in æstyomeno, aut parte amputatâ corporis. Et proprium munus praxis

xis dogmaticæ ponit in adjuvando naturam in morbis magnis, qui ad sui curationem indigent artis adjuvamine; hæc autem adjuvat addendo quod nequit natura addere, etiamsi necessarium sit ad curationem, vel auferendo quod superfluum est, & nequit à natura auferri: ideo *lib. de flat.* totam Medicinam dogmaticam definit Hippocrates per hanc Praxim dicens, quod est *adjectio, & detractio.* Propter hanc Praxim docet Sacra Pagina, quòd propter necessitatem creavit Deus Medicinam, ut imperat in infirmitate daret locum Medico, quia opera eius sunt necessaria, & Avicenna Medicinam definiens dicit, quod est scientia qua humani corporis dispositiones noscuntur ex parte, qua sanantur, & dividens illam dicit, quod alia est Practica id est, ordinata ad praxim, & nos definientes Medicinam diximus quod Medicina Dogmatica est Scientia naturalis à Deo Adamo infusa, & hominibus communicata in subsidium salutis eorum, ubi illius finem ponimus in Praxi curativa, ob quam à Deo creata est in subsidium naturæ humanæ; ideo licet natura sit per se morborum curatrix, & in hunc finem vis insita hominibus, tamen curatio tribuitur Medicinæ, seu Praxi medentium; à Medico enim Praxim dirigente dicuntur ægri curati: Nec ad veram Praxim sufficit quævis directio, ut vidimus in exclusione Sectarum: sed requiritur directio Praxis Rationalis, hæc enim docet non solùm medicamenta applicare, sed cum methodo exerceri curationem: nam alia Praxis, ut tenet Plato, insanientium est credere, quod proveniat à Medicina Scientifica, & Dogmatica, sed docet veram methodum exercendi Praxim, quos, quibus, & quando scientifice debeant applicari medicamenta, per quod Praxis rationalis differat à Praxi aliarum sectarum, & à Praxi Ministrorum, qui operantur per artes ministrantes Architectonicæ Medicinæ, & ut directæ ab illius habitu, qui demonstrat res naturales quæ debent in homine conservari res præter naturales, quæ petunt auferri, res non naturales, per quarum indebitum usum, fiunt morbi, & per quarum usum debitum, & debitam applicationem morbi curantur, omnia Entia naturalia simplicia mixta, viventia, non viventia, mineralia, metallicaq; rimatur, & medicas illorũ virtutes contemplatur, quibus causæ morborum, aut ipsi morbi valeant exterminari, & hæc docet ex tempore applicari, docet tempus, & occasionem utendi illis, tam pro virium conservatione per medicamenta, quàm per contrariorum adhibitionem per medicamenta.

Nec solum Dogmatica medicina medicum instruit in habitu scientifico, sed etiam instruit illum, ut Politicus medicus sit, ita instructus, ut tutò, & cum decore praxim exerceat, & ut differat ab aliis, qui fucatam, ut alii Sectatores, & impostores suam exercent praxim: ideò Divinus Hippocrates lumine supernaturali instructus, suos dogmaticos adstringit juramento, ut scelera, quæ in arte possent committi, devient, & virtutes morales prosequantur, *libr. de decenti ornatu*, quod reverenter se habeant apud Deum *lib. 6. epidem.* quòd honestè se gerant; aliis in locis, quòd fugiant avaritiam, loquacitatem, invidiam, arrogantiam, contumaciam, & omnes morales prosequantur virtutes, quod non sit arrogans medicus in promittendo, non sit temerarius in operando, nec improvidus

Oo in con-

in contemnendo morbos, aut in præsagiendo incautus, in captandave occasione quibus ornatus, & vera rationali medicina instructus tanquam medicinæ minister illam exercet,& architectonico modo præscribendo ministris, quæ fieri petūt pro morbis curandis,naturæ fit adjutor, & illam in sua concomitatur praxi, ex quo bonus fit.

Medicus, quia ut inquitHippocrates, *lib.præcept.* bonus medicus ab artis conjunctione, & sinceritate socius artis dicitur, & verus fit medicus, dum in actibus Scientificis & politicis, pro unoquoque morbo adinvenit.opportunum tempus & auxilium ad eorum curationem, ut tenet Galenus *lib.1. de element.* At modus applicandi opportuna Oeconomia circa ægrotantem appellatur ab Hippocrate, *libr.* 2. *Epidem. comm.*2. Ubi Galenus Oeconomiā medicinæ superaddit tanquam partem ab aliis medicinæ partibus distinctam Dogmatico Medico necessariam; & *in Comment.* necessitatem hujus partis artis, quæ œconomia dicitur manifestat dicens: *Neq; enim ut in aliis ferè omnibus libris aut affectuum notitias, aut curationes aut futurorum præsensiones scripsit, ita & in præsenti fecit, sed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis uteretur, in proposito sermone declarat.* Quod firmat hac similitudine *quemadmodum in vita omnia opportuna possidere, vestes, vasa, servos, ad iugum idonea animalia, & alias pecudes, ædes, item frumentum, legumina, tragemata, vinum, oleum aliaque id genus omnia ab eorum conveniente usu quā œconomiam vocant, longè differt; sic & in Medicina artem discere, & eis, quæ quis didicit apposite uti, haud idem est, ut ipse in tempore interrogare, & discere, atque præcipere sciat.*

§. XI.

De Praxi Ministrorum Medicinæ Dogmaticæ.

CVm Medicus Dogmaticus scientificus Architectonicus, sit præceptor eorum quæ pro adjuvanda natura, debent exerceri in morborum curatione, ut hæc possint perfici, indiget ministris in suis artibus mechanicis instructis, quorum manuali operatione exequantur, quæ Medicus præscribit agenda, quæ nisi ab illis recte exerceantur; nequit curatio perfici: ideo Hippocrates 1. *aphor.*1.dicit: *Oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem, sed ægrum, assistentes, & reliqua exteriora*: sicut in construenda domo,licet Architectonicus Magister per scientiam de domo præscribat necessaria ad eius structuram, ipsa non recte perficitur, nisi ministri debitè operentur per suas artes mechanicas, quæ ab ipsis operanda sunt, idem in curationibus contingit: Qui autem sint hujusmodi Medici ministri, docet Galenus *lib. 6. epidem.* totamque hanc confirmat doctrinam dicens: *Medico multæ artes materias medicas præstant, uti ipsis quoque cum quibusdam naturæ ministris. Quæ enim inter Architectum & ædificatores, lignarios, & fabros, & alios artifices, quibus præest: eadem inter Medicos, & eorum ministros est ratio: sunt autem ii herbarii, unguentarii coqui, cataplasmata efficientes, fomenta adhibentes, qui clysteres infundunt, qui scarificant aut venam scindunt, cucurbitulasque affigunt. Quod si nos & hæc didicerimus, & etiam faciamus similes erimus Gubernatori qui & remigandi arte peritus sit, & reliqua omnia*

omnia nautarum obire munera, & sciat, & faciat. Etenim plerique imperatores, arcu uti, jacula vibrare, gladio & hasta pugnare sciunt, sed non ut Rex, aut Imperator erat Alexander magnus, aut eius Pater Philippus, hæc militaria munera obibat; sed aliis quibusdam artibus, quæ imperatoriæ Regiæque ministrant. Itaque nos etiam qui medici sumus cuisque auxilii qualitatem, quantitatem, occasionem, utendi modum novimus ut ministri vero venam scindimus cucurbitulas affigimus & reliqua manibus facimus: quare Ars medicinalis dignitate Medicis antecellit, medicus artibus ministrantibus, Ministri aliis artibus instrumenta materiasque præstantibus: Hæc Galenus ubi proponit artis Dogmaticæ ministros qui simul cum assistentibus Medicinæ Praxi incumbunt, & ii omnes quibus Medici indigent ad curationem peritos in sua arte esse oportet, capacesque ad suum munus exequendum: quia ut docet Hippocrates *in lib. praeception. Nihil rudibus erit mandandum, ne male factum in Medici ignominiam vertatur*. Præ reliquis sex artes deserviunt Medico, ut colligitur ex Galeno *6. epid.* Pharmacopœa, Phlebotomandi ars, Ars infundendi clysteres, Ars obstetricum, Coquinaria & Famulitia: de omnibus artibus, quæ deserviunt Medico, ipse debet habere peritiam: sic enim & peritiores cognoscet, & reliquorum fugiet assistentiam, aut emendabit errata.

Pharmacopœus nominatur, aut Pharmacopola, minister Medicinæ dogmaticæ, qui radices, ac simplicium medicamentorum materias colligit, vocatur Apothecarius, quia illas recondit: Seplasiarius etiam à Seplasia foro Capuæ in quo præstantissima unguenta conficiebantur, ut tenet Ranodæus. Cum medicinà cœpit hæc ars exerceri, licet à principio cum minori apparatu Hippocrates in epistola ad Cratevam ipsum laudat tanquam radisecam peritum: Forsan hæc ars illo tempore non se extendebat in plura, sed compositiones unguentorum se postea porrexit: ideò Ecclesi. 38. Unguentarius vocabatur hujus artis Minister. §. *Unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus: Pax enim Dei super faciem terræ.* Pharmacopæa à qua nomen desumit, est ars quæ modum docet medicamenta seligendi, præparandi, & miscendi, est duplex; alia antiquior apud Dogmaticos, ad quam pertinet electio, collectio, repositio, conservatio, trituratio & coctio, materiæ medicæ alia est Spagyrica, quæ sua medicamenta vi ignis quam maximè perficit, ad quam maximè pertinent corpora naturalia composita, sive concreta in ea, ex quibus naturaliter constant resolvendi, resolutaque pura, & viribus validissima reddendi, ut utilia medico præbeant remedia, ut supra diximus: Varii solent esse Pharmacopolæ errores; vel enim quid pro quo vendunt; vel sine medici ordine suis utuntur medicamentis; vel ab ignaris materias medicas emunt, vel vilioribus utuntur simplicibus in compositionibus, vel servant simplicia ignorantes an sine debitis conditionibus colligantur, vel quia avari omittunt in compositis utiliora.

Phlebotomi seu venam scindentes erant Chirurgi, hodie abiit ad Barbitonsores hoc exercitium, quod pluribus indiget ministris, ideò per ipsos divagatur; ad quos simul pertinet cucurbitulas affigere, & scarificare, ac hirundines apponere; pertinet ad illos cognitio venarũ, quæ in morbis

bis scindi petunt, & etiam instrumentorum: fiunt venarum incisiones scarificationibus, sanguisugis, scalpello, ut diximus *in Resolut. Medicis.* Sanguisugæ applicantur venis hæmorrhoidalibus, venis frontis naribus, & aliis quibusvis partibus inflammatis. Scalpello quadraginta aperiuntur venæ in suprema regione; vena occipitalis in occipitio; Susanna, seu recta in fronte; duæ temporales in temporibus; duæ angulares in oculorum angulis; duæ parotides in externa auricularum parte, duæ abor.des in interna, una phrenetica in narium extremitate, duæ solares intra narium cavitates; quatuor in labiis, duæ stranguriæ majores in superiori; duæ minores; duæ leonicæ sub lingua; duæ organicæ in collo. In regione media phlebotomantur venæ brachii, quæ sunt decem in unoquoque brachio quinque; tres in flexurâ quæ superior dicitur Cephalica; quæ inferior basilica; quæ inter has media totius corporis, seù communis vocatur: aperitur alia capitalis dicta in carpo manus, alia in manu inter digitum minimum, & annullarem: & hæc in dextrâ manu dicitur Salvanella, seù vena jecoris; in sinistrâ dicitur splenetica, seù vena lienis; alia præter has in humero humeralis solet phlebotomari, quam omittunt phlebotomi quasi communem brachio in regione infra renes; Octo venæ scinduntur, pauciores alii numerant: duæ sub genu in cruribus, quatuor in pede saphenæ nominatæ in parte internâ malleoli; vel uterinæ Virginales; duæ in externâ parte, quas vocant Sciaticas; adduntur ab aliis duæ empercipes dictæ in superna parte pedis ad digitum majorem terminatas.

Errant igitur Barbitonsores isti, vel quia ignorant venas secandas; vel quia penetrant ad arterias, aut nervos; vel quia sine medicorum decreto sanguinem mittunt? vel quia sine medicis per sanguinis missiones; vel per alia remedia morbos curant, vel quia redduntur empirici, & Agyrtæ, & se medicos esse profitentur, veros contemnentes medicos, cum ipsi nec ipsam barbam tondere didicerunt.

Clysteres infundentes sunt Pharmacopolæ; sed necessitas hujus exercitii artem transtulit ad populares viros, & fœminas; Et quia hæc ars non multum ingenii, aut exercitii petat ad sui peritiam. Erant ii ministri addendo herbas pro decoctionibus, quæ violenter solvunt, & flatum ab instrumento non discutientes; vel cum majori, aut minori calore, aut frigiditate illos injiciendo; vel dum ex libito apponunt sine horarum electione in accessionibus, vel statim à prandio, aut cœnâ.

Ars obstetricum apud aliquas nationes cum dedecore utriusque sexus exercetur à viris communiter, & mulieribus: apud veteres hæc ars & tota mulierum morborum curatio à mulieribus exercebatur, quæ artis medicæ studiosæ erant, & plures scriptis suis medicinam locupletarunt, ut latè prosequitur Tiraquellus. Nostris temporibus à rudioribus, vilioribusque muliercculis exercetur; & cum illarum munus stet in recipiendo fœtu, scindendo umbilico, & involvendo infante: dum proprium ignorant munus, quasi periti sine Medici, omnes mulierum ægritudines contendunt curare; sanguinem mittunt in puerperis, de prægnantia certum præstant indicium, & fœtum in utero distinguunt, fœtum tamen ante tempus recipiunt, & violenter matres dilacerant, unde inflammatio-

rationes causantur & mors. Dum ignari propii muneris se immiscent ministerio medicorum.

Coquinaria ars medicis deservit, quæ docet cibos præparare ut edantur, docet assare, coquere, frigere, tundere, condire, formare bellaria, & pastellitia, seu artocreas, exprimere, distillare, & alia aliter parare; vel juxta aliquos, qui de hac arte scripserunt, vel juxta ægroti nutum, aut necessitatem, aut juxta medici dispositionem.

Sub famulitia arte aliæ plures comprehenduntur ex relatis à Galeno. Hippocrates 1. *Aphorism.* 1. vocat hujus artis ministros assistentes, & de iis agit *lib. de Medicis*; & in aliis locis Galenus, *lib.6. Epidem.* citato: ad hos pertinet, ut tenet Nunnez lecti parandi modus, in humili, aut sublimi loco, quòd sit amplus, angustus, mollis, aut durus, lucem metiri majorem, aut minorem cum ventorum copia, quam morbus exigit, parietes ornare pro tempore anni, aut morbi exigentia, suffitus auferre, aut addere; & aquarum ductus, visui grata apponere: Unde Hippocrates laborantibus gratiæ habendæ ergò protulit, & munde docet parare poculenta, & esculenta, gratiores ægro assistentes eligendi, qui alacriora loquantur, minusque grata taceant, qui nec pigri sint, nec morosi, qui capaces sint, ut retineant, quæ à Medico ordinata sunt, quæ apposite se habeant ad ea, quæ offeruntur, nec ægrum permittant intemperari.

Chirurgi etiam Medicorum sunt ministri, qui manualem operationem exercent, in eis, quæ ab ipsis ordinantur, sed quia medici nequeunt illis assistere semper, permittitur illis plerumque sine illis operari juxta artem operariam Chirurgiæ, quam medici illis in scriptis tradiderunt. Plerique tamen eorum cum in levibus morbis juxta illas regulas curationes consequantur, se jam, & ipsorum medicorum Magistros judicant; & omnium antiquorum peritiam, & scientiam superasse contendunt, immò & se medicos esse, & reliquos morbos posse curare autumant, & prosequuntur, præcipuè vero qui superbi sunt, qui nunquam corrigi possunt: nam ut inquit Galenus in libris methodi, indelebile vitium ignorantia est, præcipue si cum superbia sit conjunctum.

§. XII.

De Ægrotantium Praxi.

IN Praxi Dogmatica dicit Hippocrates, quod oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem, sed etiam & ægrum: Concurrit æger obediendo præceptis medici: quia ut docet Galenus, *lib. 1. Methodi*, veteres illi Medici ab Æsculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & Reges subditis imperare ægris valuerunt: ex hoc imperio oritur, quod æger obediendo medico, & illius præcepta exequendo simul cum illo concurrit ad curationem: Docet enim Hippocrates, *lib. 1. Epidem. comm.* 2. munus ægrotantis esse una cum medico morbo reluctari, inquit enim. Ars quidem iis tribus constat morbo, ægro, & medico, Artis seu naturæ ministro, si æger sit obediens, medicus oppugnet, sunt duo contra morbum, sin minus æger & morbus: vincent medici curam; nec solum juvat ad curationem ægri obedientia, cum qua medicus tendit ad morbi curationem, sed illius de medico confidentia: ex Hippocrate enim ille plu-

res sanat in quo plures confidunt: ideò Galenus, *6. Epidem.* asserit, multos ab Hippocrate persanatos fuisse ob solam confidentiam, quod maximè consequitur medicus suam servando authoritatem, ex qua æstimationem consequitur ex Hippocrate, *lib. de precept.* &Galenus *lib. 6. Epidem.* ad hanc consequendam consulit, quod Medici sermone cum ægrotante sint graves, non agrestes, nec stolidi, & præcipuè consulit, quod si medicus prudentem, nec timidum sit nactus ægrũ, vera illi dicere nihil subtrahens eorum, quæ in morbo sunt, si stultus sit, & timidus, ea dicat, quæ animum levent, vera autem proferet ejus necessariis. Cum igitur tam necessaria sit medici obedientia ad praxim curativam: quam maximè tenetur medicus eam comparare, defectu enim illius docet Galenus, *libr. methodi*, quod Principes & divites difficulter curantur, & ideò eam docet comparandam ab ægris modo quo diximus, & sæpe optata illis concedendo, dummodo non sint nimis noxia, nec nimis fiducia illi augenda, ne peccet sub fiduciâ. Sæpè enim medici eis nimiam de morbo promittens fiduciam intemperantes reddunt, sæpè omnem illis salutis auferendo spem: Sæpe quia parvam de medico confidentiam habent; sæpè quia à mulierculis culpantur remedia à medicis proposita: Sæpe quia ab indoctis medicis conantibus authoritatem apud ægros acquirere, contradicuntur remedia, quæ utiliora sunt judicata à Doctoribus; sæpe quia timidè illis aliquid proponuntur, & ideò dubii ægri illa despiciunt.

***

CONSVLTATIO VIII.

De Stibii natura, & usu.

CONTINET

§. I.

Proponitur occasio consultationis, & totius discursus ratio.

§. II.

Antimonii natura, & ejus vires inquiruntur.

§. III.

De Antimonii preparationibus in usum medicinæ.

§. IV.

Antimonii preparationes ad expurgandum corpus proponuntur.

§. V.

Controvertitur an ad usum medicùm debeat Antimonium admitti?

§. VI.

Qualiter liceat Antimonium calcinatum recipere ad usum dogmaticæ medicinæ.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur occasio consultationis, & totius discursus ratio

DOctor Villamediana, ex nostris Discipulis unus, in arte strenuus, in scientia præclarus, ex eis, quæ in lucem edidit satis notus; dum apud Palentinos medicinam exercet, suas ad nos misit litteras, qua solet, benevolentia refertas, in quibus

quibus narrat à quodam Agyrta per duos menses Hermeticum vinum exhibitum fuisse octo ægris, & septem vitam cum morte commutasse, unumque tantum liberum evasisse, cui contingit paulò pôst absumptum vinum illud rejecisse, cumque plures Antimonii laudes viderit apud aliquos Scriptores, consciusque sit, quantum invaluerit nostris temporibus Hermetici vini usus apud exteros, & quod promissa suarum utilitatū non respondeant in eventu; Conatur à nobis scire, quid de illius usu sentiamus, & an à dogmaticis medicis debeat aliquando exhiberi. Nosque ut morem geramus Amantissimo Discipulo, artisq; præclarissimo Professori, hanc rescribere consultationem decrevimus.

§. II.

Antimonii natura, & ejus vires inquiruntur.

♁ ALcohol apud Hispanos dictum cōmuniter, ab aliis cohosol, à Dioscoride Stibium, stimmi, stibi, Platijoph, Thalmon, Carbason, Gynecion, Calcedonium, ab Hippocrate Tetragonon, à Galeno stibium, ab aliis Aitruad, Achman, Ahiman, Chamalium, Hebraicè Zadadari, Arabicè Aaitmad, seu Atimad, Latinè Antimonium, seu stibium, Germanicè Spießglaß, Rabuspiesglas: Barbare Antistim, Alcohol, Othi, dictum Ænigmaticè ut tenet Scroderus; dicitur lupus, quia omnia metalla, præter solem absumit; Protheus, quia omnes colores vulcani beneficio induit, Radix metallorum, quia omnibus metallis adjacet; Saturnus Philosophorū à devorando, vel quia redolet naturæ plūbi, vel quia judicant Philosophorū lapidem parari ex illo, & ideo magnesia Saturni vocatur etiā, Chymistæ de illo agunt sub nominibus stibii, aut Antimonii, & recentiores omnes inter quos Cæsius & citati ab ipso, Plinius *lib.* 33. *cap.* 6. Dioscorides. *lib.* 5. *cap.* 53. Mathiolus, *in comm. & cap* 59. Galenus, *lib.* 9. *simpl.* Brasabola, *in examine lapidum*, Agricola, *lib. de natura fossilium*, Cardanus. *lib.* 5. *de subtilitate*, Fernelius, *lib.* 6. *Method.* Fallopius, *lib.* 5. *fossilium*, Mercurial *li.* 2. *de composit. Medic. c.* 8. Codronchius, *tract. de Antimonio.* Smesius, *lib.* 2. *c.* 65. Gravinus, *lib.* 2. *de venenis*, Crato, *de vera ratione curandi febrem pestilentem*, Aldrovandus, *lib. de metallis, cap. de Antimonio.* Scroderus, *lib.* 3. *c.* 17. Lacuna, & reliqui cōmentatores, Dioscorides, Cortes *in miscellaneis c. d. Antimonio*, Quercetanus, *l. de medicam. Spagyricis c.* 10. Amerus Popius seu Philippus Molterus *in sua Basilica Antimonii*, Beguinus, *li.* 2. *c.* 12. & innumeri alii varias de illo proprietates prædicant.

Antimonium veneni, pigmenti, & medicamenti induit rationē, ex genere fossiliū est, sub quibus sunt metalla, lapides, terræ & succi, ab aliis ponitur sub metallis, quia liquatur, ab aliis sub terris quia friabile est. Cardanus, Fallopius & Cortes, cum utrumque habeat metallum lapidiū, vel lapidem metallicum esse dicunt. Scroderus tenet, quod est corpus minerale, naturę metalicæ finitimum. Gorræus, quòd est lapis metallicus colore nonnihil similis lapidi plūbario. Plinius quod est lapis spumæ candidæ, nitentisque, non tamen translucentis, Smesius quòd est succus concretus, qui aqua quam igne commodius liquari, nec malleo lentescere possit. Erastus, quod est medicamentum naturæ vitri non expers, splendidum & pellucens instar vitri, rubrū pariter ac fragile. Brasabolus quod est spumæ candidæ

didæ lapis, nitens non translucens. Grevinus, & Aldrovandus dicunt Stibium esse rem fossillem, quæ Marchesitam, seu Pyritem, vel lapidem plumbarium refert.

Cortes duo genera Antimonii ponit, aliud naturale, aliud artificiale, seu præparatum. Stibium naturale, ex Plinio est duplex mas, & fœmina, mas est minus ponderosum, minus radians, & est scabrius; fœmina nitet magis, est friabilior, fissuris dehiscens, Andernacus triplicem differentiā proponit, Antimonii naturalis, aliud nigrū, utile pro auro purgando, aliud album, seu plumbeum dictum magnesia, affine cum stanno, aliud luteum, aut succroceum reliquis præstantius. Alii duplex ponunt Antimonium unū quod exterius plumbi rudioris effigiem ac naturā æmulatur, præditum colore cinericio obscuro, interius chalybis fracti servat colorem. Aliud coloris lucidioris & nitentis, fissurisque longis lucidisque, seu perspicuis canaliculis constans, lineisque nigrioribus secundum longitudinem porrectis: hoc Plinius fœminam vocavit, & est quo Chymici utuntur,

Antimonium invenitur in variis regionibus, in suis mineris, quod naturale est, ut prosequitur Aldrovandus, Cornelius, Sudæus, abundare in Africa tenet. Apud veteres reperiebatur in Bythinia apud urbem Calcedonem, nostris temporibus repertum apud Germanos & Transylvanos laudat Scroderus, potissimum creditur ortum Norico in Bythinia ut tenet Agrippa, copiosius oritur Isfeldæ in urciniis, & Trischini in Calabria.

Antimonii vires prædicat Quercetanus *in tetrab. cap.* 3. dicens: *In Antimonio sunt sexcenta proprietates variæ ac præstantes, ut præparantes, expurgantes, vomitum concitantes, & id genus alia, ut nunquam satis laudari queat hoc medicamentum.* Crudo attribuunt veteres vim adstringendi, exsiccandi meatus corporis, obstruendi, excrescentias carnis absumendi, cicatrices obducendi, oculorum ulcera, & sordes mundificandi, unde & ad colyria inprimis commendatur. Has naturalis Antimonii vires transtulit Quercetanus ex variis Authoribus, ex quibus Aldrovandus, & reliqui eas colligunt præcipuè Cæsius. Plinius enim, *lib.* 33. *c.* 6. tenet quod stibium habet vim refrigerandi, & adstringendi, præcipuè circa oculos, cujus fluxiones cohibet, & quod ad recentia vulnera, & contra veteres canum morsus valet. Dioscorides, *lib.* 5. *c.* 53. tenet quod stibiū adstringit, & refrigerat, excrescentias carnium compescit, ulcera ad cicatricem perducit, sordes, & exulcerationes oculorum purgat; sanguinis ex mēbranis cerebri profluvia compescit, & quod non ducant crustram ambustāq; inunguntur cum adipe illi commixto, Galenus *lib.* 9. *simpl. c. de stimn.* ob adstrictionem stibium laudat pro ocularibus medicamentis & *lib.* 6. *de sanit. tuend.* Palpebris applicatum pro colyrio laudat Antimonium. Agricola *lib.* 10. *de natura fossil.* idem admittit. Fernelius, *lib.* 6. *de methodo medendi cap.* 3. & alii citati à Cæsio & præter hos cuncti juniores qui de illo agunt, Chymicique easdē Antimonio crudo adaptarunt virtutes.

Ante Paracelsum crudum Antimonium vario modo præparabant, seu adaptabant veteres, ut ipsū posset applicari juxta diversos morbos, quos conabantur curare per eius applicationem ad externas corporis partes, juxta diversas vires quas In illo cognoverant, ut videre est in Averroë, *lib.* 14. *collect.* in Galeno, *lib. de simpl. Medic. facult.*

feculi. in Paulo, *lib. 7. de re Medica*, Dioscorides cum recenti adipe admiscet pulverē; ut in adustis cohibeat crustam generari, si generatur, addit ceram & cerusam; ut ad cicatricem perducat, *lib. 5. cap. 59.* inquit: *Torretur pinsata farina & carbonibus obrutum, donec carbunculetur crustra exemtumq; extinguitur carbonibus succensis efflatum, quod igni difflagraret. Si enim paulo magis concremetur, plumbum fit.* Plinius, *l. 33. c. 6.* aliter stibium præparat, dicens: *Uritur autem ossis bubuli fimi circumsitum in clibanis, deinde restringitur mulieris lacte.* Teriturq; in mortariis admixta aqua pluviali, ac subinde turbida transfusa sunt, opertum linteo per noctem relinquitur, & postero die quod innatat effunditur, spongiaq; tollitur, quod ubi subsidet, flos intelligitur, & linteolo interposito, in sole siccatur, non ut perarescat, iterumq; in mortario teritur, & in pastillos dividitur. Contra recentia vulnera & morsus antiquos canum stibium applicat Plinius inspersa farina, & contra ambusta additis adipe recente, spuma argenti, & cerusa. Fallopius stibium præparat dum ex officinis accipitur ter, aut quater lavando illud cum aceto & pro affectibus oculorum stibium extinguit cum larido, ut ejus auferat asperitatem.

Crudum seu naturale Antimonium ad alios usus destinavit antiquitas ad fucum, & aliquarum mechanicarum artium usus. Pro decoratione stibio utebantur Hebræorum mulieres, ut comprobat Aldrobandus *ex lib. 4. Regum.* ubi legitur: *Jezabel depinxit oculos suos stibio, & ornavit caput suum*, Et apud Ezechielem: *Dies venerunt quibus te lavasti, & circumlinisti stibio oculos tuos*, & apud Jeremiam: *cum pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris*: Et D. Hieronymus ad Furiam: *Non habuit crispantes myrtas, nec stridentes calculos, nec orbes stibio fuliginatos*: Præterea Hispanæ mulieres Antimonio fucare supercilia solitas fuisse tenent Plinius, & antiquiores, nec illud fuisse pro pharmaco receptum, tenet Mercurialis, sed potius ad decorationem, simul & ad aliquarum artium usus; ut fundentes campanas illud superaddunt metallis ut sonoræ fiant, sicut patinas fabricantes, & qui globos ex ferro formant pro bellicis tormentis, in funditione superaddunt stibium pro liquefactione, & Gemmarii cum aqua ex illo destillata maculas adamantes, fœdantes auferunt. Præstat etiam materiam ut fiat argentum vivum, ut tenet Aldrovandus. Deservit etiam, ut tenet Poppius iis qui specula metallica poliunt, & litterarios characteres, & typos effingunt.

§. III.

De Antimonii præparationibus in usum Medicinæ.

Theophrastus Paracelsus in alios præstantiores usus traxit Antimonium, variasquè docuit illius præparationes, ut intus sumptum, vel ad extra applicatum posset prodesse, pro diversis curandis morbis, quem secuti sunt sui Spagyrici, inter quos, in ordine ad hos usus illud definit Hamerius Poppius, dicens: quod *Stibium est corpus minerale, plumbei coloris, partim ex impuro, bituminoso, & arsenicali, partim purissimo sulphure seu interna rubedine, Mercurio metallico indigesto, & exiguo sale concretum, Spagyrica præparatione in nobilissima medicamenta cedens.* Pro suis præparationibus Chymici Antimoniū tripliciter accipiunt, qua minera cruda, qua minera fusa, & qua regulus, ut tenet Hamerus

merus Poppius *in sua Basilica Antimonii*. Minera cruda, seu rudis est ipsa vena, quæ ex visceribus terræ eruitur, minera fusa est ipsum antimonium, quod paratur fusione mineræ per descensum, catinus in fundo pertusus & minera repletus altera terra obruto imponitur, & ignis administratur, cujus vi liquatur antimonium secretum ab impuritate, & delabitur per foramen catini in subjectum excipulum, frigoreque coagulatur; Ex hoc antimonio ab spurcitie expurgato fit Regulus sic. ℞. Antimonii lb. ss. pulver. carbonum ℥. j. nitri puri, tartari crudi ana ℥. iij. singula pulverisentur seorsim, misce in cribulum inter carbones vivos locatum, per vices injice, ut inflammentur, operculum injicietur post injectiones, post injectam totam materiam ignis administretur, ut Regulus inferiora crucibuli occupet. Vel effundatur in conum pyramidalem, qui separatur ab scoriis superstantibus post refrigerationẽ; & Regulus simplex vocatur, ultra quem datur alter Regulus Martis, seu stellatus, illi affinis.

Variæ Antimonii fiunt præparationes Spagyricæ ad varios usus, & ad varias illius formas; sed præcipuè ex Poppio fiunt vel per modum fixionis, ut ipsum appareat magis fixum, ablatâ impuritate, vel per separationem, qua ab impuritate terrena in fundo, portio medicamentosa separetur. Fixio fit per calcinationem, per quam mixtum in calcem reducitur, sive fiat ministerio ignis cælestis, vel elementalis, vel per vitrificationem. Scroderus nuperrimè proponit præparationes, quibus stibium subjicitur, quæ sunt calcinatio, sublimatio, destillatio, liquatio, extractio, infusio, falsificatio, & Mercurificatio: Pro quibus quod in officinis prostat, est fusum liquefactione ex minera effusum, ut in plurimum in formas pyramidales, ex quo per calcinationem siccam fiunt vitra, croci, diaphoretica, Reguli. Per calcinationem humidam fiunt præcipitata, per sublimationem fiunt flores, & cinnaberis, per destillationem fiunt aceta, olea, spiritus, per liquationem, fiunt liquor, seu balsamus ex scoriis Reguli. per extractionem fiunt sulphura, & tincturæ, per infusionem fiunt variæ stibii infusiones, sub quibus ex Brundelio stat aqua benedicta Rulandi, per salsificationẽ fit multiplex sal antimonii, per Mercurificationem fiunt variæ antimonii Mercurificationes ex Basilio & Agricola.

Ex iis præparationibus Antimonium varias acquirit medicinales vires: Vitrum Antimonii ejicit humores crassos, & viscidos in ventre contentos per vomitum, & alvum, prodest in malignis febribus, & putridis, obstat veneno in aceto exhibitum, est diaphoreticum, crocus metallorum prodest in doloribus capitis per consensum cum ventriculo, in peste & arthritide, & in colica, diaphoreticum Antimonium resistit corruptioni, mundificat sanguinem, aufert obstructiones partium internarum, & morbos ex eis ortos, prodest in febribus vi maligna præditis. Regulus antimonii multiplex, solaris, diaphoreticus, Regulenus seu cerusa Antimonialis diaphoretica, hæc intus sumpta prodest pro ulceribus inveteratis, movet vomitum, ventrem aut sudorem: ad extra applicata, adstringit, abstergit, aperit. Præcipitata, quæ fiunt per humidam calcinationem, sunt plura, ex quibus antimonium rubum fixum purgat, atque sursum & deorsum; non sua natura, sed ob bilio-

sum

... humorem in ventriculo commotum: ... etiam præcipitatum vitrum, & præci... ...tum antimonii dyaphoreticum, flores ... cinnabaris, quæ fiunt per sublimatio... ...em, purgant sursum, deorsum, & diapho... ...ice per destillationem facta aceta, olea, ... spiritus vario modo inserviunt. Acetum ... lapide prunellæ deservit pro febre maligna, prodest pro inflammatione orta ... pulvere nitrario cum saccharo Saturni, oleum saccharatum prodest ulceribus, oleũ ...ystallinum est vomitorium, oleum an... ...onii compositum prodest pro vulneri... ..., liquor & balsamus, quæ fiunt per li... ...ationem etiam sunt ex usu, liquor ex ...ria ferri pro fistulis, & fœtidis ulceri... ..., liquor ex sale vitri antimonii pro flu... ...onibus podagricis, vulneribus, & fistu... ..., extractione fiunt sulphura, quæ sunt ...tracta crassiora, & tincturæ, quæ sunt ...tracta magis elaborata. Sulphura mo... vent ventrem, & ventriculum, tincturæ plures fiunt, & pro variis morbis opitu... ...ntur, salsificatione fit sal antimonii uti... ... pro febribus, pro calculo vesicæ, & ...cera mondificans, & aliud deob... ...truens.

§. IV.

Antimonii preparationes ad expurgandum corpus proponuntur.

PAracelsus non omnes stibii præparationes manifestavit, sed præcipue docuit Antimonii calcinationem, per quam ...ud reddidit aptum ad expurgandos humores simul vomitu, per secessum, & ...r sudorem, communiter in hunc finem stibium exhibetur cum conserva rosarum vel boraginis, sed communissime exhibetur in vino. Quintilius quidam dictus primus antimonii usum ad nostros perduxit contendens cum illo omnes morbos curare, exhibetur à nobis, à gr. iij. ad gr. v. communiter per quatuor aut quinque horas infunditur, in ℥. ij. vini albi ab aliis vinum & antimonium propinatur simul, ab aliis vinum post colaturam, stibio separato quod pro hoc usu in pulverem reducitur. Vocatur vinum sic paratum, vinum Hermeticum, sed exteri sic Hermeticum præparant. ℞. croci metallorum gr. xvj. infunde in aqua hordei, & vini albi ana ℥. ij. per xxiiij. horas cola.

De hujus stibii præparati usu præcipuè instituitur dubitatio consultationis; ideò varias illius proponemus præparationes quæ inter Spagyricos variæ sunt, ex antiquioribus Joannes de Rupescilla antimonium in pulverem redigit, admiscet in vase plumbeo acetum Philosophorum, & succum elicit, quem vocat benedictum. Quercetanus, *lib. de scorbuto*, inquit: *ut de aliis magisteriis Chymicis, ita de antimonio dicimus, in cujus sublimatione stibii pulvis liquescat, ascendat nihilominus, quemadmodum pelles parietibus mollarum adhærere cernitur*. Quem præparandi modum ex Paracelso *lib. chirurgiæ magnæ tract. 3. cap. 5.* his verbis proponit ℞. *antimonii in subtilissimum alcohol reducti quantũ sufficit, in clauso reuerberatorio, ad spatium unius mensis reverberetur, & evadat volatile, leve, primo album, mox luteum, deinde rubrum, postremo purpureum, seu violaceum, quo facto ab ipsius lilio essentia sua per spiritum vini, quæ viginti digitis superimmineat, extrahatur, deinde separetur, separatus autem iste vim spiritum nobilissimam pretiosissimã & tantum non divinam lilii essentiam ad morbos omnes percurandos præstantissimam continebit.* Et *lib. de*

persic-

persiccaria sic componit. ℞. *Antimonii quantum videbitur in alcohol facti, hoc in suos flores ad quartum ignis gradum reverberabis igne levi primum , deinceps aucto secundum artem.*

Idem ex Dornæo aliam præparationem superaddit dicens: *Scite autem Dornaus in fasciculo Paracelsistica medicina tract. 2. de arcanis Alcohol antimonii in volatilem suam substantiam à suo naturali colore non immutatam , solo ignis & caloris regimine reduci vult , ut postquam vulgariter contritum est, philosophicè tandem atteratur sublimationibus qua pastilla sunt philosophorum & mortaria.* Sublimatio autem ex mente Paracelsi *lib. 3. de vita longa c. 6.* per retortam fieri debet sine omni capite mortuo : sic demum evadit sulphur antimonii cum proportionato Mercurio , quod verū lilium dicitur. Joannes Baptista Cortes *in suis Miscellaneis decada octava*, plures alias præparationes antimonii prosequitur ex Matthiolo & Andernaco, quas suo ordine proponemus. Matthiolus *lib. 5. cap. 59.* sic præparat: Eligito stibium optimum, quod ut tradit Dioscorides, splendidissimum est, modoque nitedularum emicat, confractu crustorum, friabile nihil terræ , aut sordidi habens. Primum in pulverem facito , deinde in fictile vas, quod amplum sit, conjicito , demum carbonibus succensis ad calcinandum (ut Chymistarum verbo utar) sub dio ponito , atque interim cochleari ferreo Spatula in Myropolis appellata continuò moveto : Hoc verò dum fit fumus exhalat tenuis Sulphur , & auripigmentum redolens , qui si ore attrahatur crebras interdum excitat vomitiones , quapropter qui versant, ventis terga opponunt; versare autem assiduè expedit, nam si pauloper cessat, vel comburitur stibium , vel liquescit: versato itaque diligenter quousque in glebulas concrescat, quas cum videris sublato ab igne fictili , quod concrevit , rursus in pulverem redigito , assiduoque versato : id quod toties reperendum est , quoties coalescentes glebulæ postularint , ita quoque tamdiu versare convenit , quoad corpuscula illa , quæ emicant , splendorem suum amiserint , vapor omnis cessaverit, fœtor aboleverit, & stibium in calcem conversum subalbicantis cineris colorem contraxerit; perfecti autem operis signum erit, si prunis ardentibus inspergatur , nihilque prorsus fumi emittat. Post hæc sumito ejusdem calcis, exempli gratia ℔. ß. chrysocolæ fastitiæ ℥. ß. Deinde Chrysocolam & stibium terito in tenuem pulverem; mox omnia simul misceto , atque in fictili fusorio , quo utuntur aurifices ; igni vehementi admoveto. Vas super laterem, aut testaceum aliquod fictilis ollæ fundum prius collocatum , & fictili operculo contectum carbonibus accensis circumdato , & ne comburatur , tenacula ferrea sublato cooperculo nonnumquam inspiciendum, an colliquescat, dum colliquatum sit, eximito vas ab igne , & superinversa pelvi ex auricalcho facta, qua tonsores utuntur, projicito : quamprimum concrescet in laminas , quæ colore & nitore chrysopaxicos, quos hyacinthos appellant, atq; etiam nonnumquam granatos referunt. Si velis parvos lapillos facere, guttatim emitte , in pelvim effunde antimonium.

Juniores communiter hac utuntur præparatione, & ex nuperrimis Scroderus *libr. 3. cap. 6.* antimonium rubrum fixum præparat : simili modo calcinatione sicca vitrum antimonii hyacinthinum ℞. Mercurium

ftum pulverisatum, calcinetur in vase figulino amplo ac lato non vitriato continuo scilicet materiam rudicula movendo, ne concrescat, quod si præter spem evenerit, denuo pulverisare oportet: deducendus est hic labor, ignis augendus, donec vas paulatim igniatur, materiaque cinerum seu griseum acquirat colorem, nec fumum (à quo diligenter cavendum:) amplius emittat. Ex hac calce fit diaphoreticum laudabile ac singulare pestis præservativum, si ulterius in aceto igniatur; ut ex albicante colore fiat pulvis ad flavedinem inclinans. Dosis gran. iiij infusa in vino, datur cum succo calendulæ. Calx in aceto benè satis fusa (: quod immisso ferreo stylo experiri licet:) effundatur in tabulam lapideam, vel pelvim æneam, ut in vitrum abeat. Vitrum si adhuc nigrum, aut opacum fuerit, reiteranda est fusio, donec pellucidum, ac hyacinthinum colorem nanciscatur, in qua fusione aliquid Antimonii crudi Matheolus admiscuit.

Cortes ex Andernaco sex adducit Antimonii hujus purgativi præparationes diversas: Aldrobandus operosam ponit præparationem non utiliorem, Spagyrici omnes quam maximè laborant in antimonii præparatione ad humores ex corpore expurgandos, sed quia simul per vomitum violenter movet, Riverius exoptat corrigere vim vomitoriam, ut perfectissimum pharmacum solutivum remaneat, Scroderus tale illud videtur proponere vitrum antimonii quod præparat ut purget per inferiora tantum, sed securius Cornachinus alia arte inquit & aliis insigniis paratur, quam hucusque paratum fuerit, nam accipiuntur Antimonii optimi pars una, v.g. uncia una, salis verò nitri sic nuncupati partes duæ, v.g. unciæ duæ, simul negligenter triturantur: mox in vase testaceo crubiculum vocant, supra carbones ignitos collocato, ponuntur ad comburendum seu ut dicunt ad calcinandum, sed notandum, ut talis calcinatio fiat igne admodum vehementi. Hoc facto iterum tantundem salis nitri, scilicet ad uncias duas ponitur & denuo comburitur: tertiò denique rursus tantumdem salis nitri superadditur, videlicet ad uncias duas, & comburuntur. Quoniam verò secunda, & tertia vice difficulter admodum combustio, seu calcinatio sequitur, ea propter, ut vis ignis quoq; rursus penetrari possit ferro, seu carbone ignito, continuo reductæ sunt versandæ, donec ex æquo undequaque penitus combustæ sint, id quod ex colore cognoscitur, nam vel subalbæ, vel subflavæ redduntur. Et si super ignitos carbones iterum ponantur, non amplius crepitum vel fumum emittunt, insuper idem antimonii pondus vel parum excedens, quod ante calcinationem acceptum fuerit, post calcinationem remanere debet: superaddit verò Cornachinus, quod antimonium sic præparatum, purget sine ulla virium jactura, licet minus efficaciter, & sine vomitu juxta reliquas præparationes vero cum molestia, & periculo, ut experti sunt miseri, qui illo usi sunt, hujus dosis potest extendi ultra viginti granos.

Nec solum Antimonium præparat Cornachinus ad humores securè & sine accidentibus purgandos per ventrem, sed etiã schammoneum & tartarum: schammoneũ sic præparant. ℞. schammonei electissimi certam quandam quantitatem, eaque crassiusculè trita super chartam exugentem appellatam extendatur, mox sulphure su-

per ignitas prunas injecto, super fumum, qui ex sulphure attollitur charta jam dicta, eousque detinetur, quousque scammoneum liquari, & chartæ adhærere incipiat, tunc statim à fumo charta removenda est, alias vim amittet medicamentum, sic redditur sine odore, & sapore efficax, ad bilem & cæteros calidos humores ac tenues purgandos, blandè, placide, & absque caliditate & molestia.

Ex vini fæce tartarum sic præparat. ℞. ex tartaro albo crasso modo pulverisato, & multiplici aquarum ablutione repurgato, donec clarissimum evadat ℔. 5. vel 6. indantur in patinam terream vitreatam, inde aquam affunde claram fontanam, ut quinque aut sex digitos materiam supernatet, & bulliant in vase per spatium duarum horarum: posito deinde vase in loco frigido in superficie concrescet cremor Chrystallinus, quem separabis cum cochleare perforato: reiterata sæpius eadem ebullitione, post materiæ refrigerationem, semper cremor adimatur, qui in frigidó coagulabitur, & fac ut exsiccetur in aëre pro usu; caret omni odore, & fere sapore, valet attenuare, & incendere crassos humores, vias aperire & patefacere.

Ex iis tribus præparatis medicamentis contendit Cornachinus probare quod possunt curari omnes morbi pendentes ex humoribus exhibendo illa usque ad quatuor aut quinque vices ad illos expurgandos, tutè, quia nullam inferunt molestiam, nec debilitant.

Ex hoc triplici sic præparato pulvere nos sæpè utimur felici ac securo eventu in variis morbis, variaq; humorum congerie, in adultis ad g. xxxiij. ad g. xxxx. sumendo ex tartaro, g. viij. ex duobus reliquis vel ponimus æquales partes, vel majorem quantitatem Antimonii pro crassioribus humoribus, pro biliosioribus majorem scammonei adhibemus quantitatem.

Gabriël Fontanus has Cornachini præparationes notans tanquam obscuriores, alias faciliores promittit, sed ipsas repetit. Primò pro antimonio præparando: ℞. antimonii optimi ℥. j. salis petræ rectificati ℥. j. antimonium crasso modo contritum, & cum sale mixtum mox apponatur in magno crucibulo, aut vase vim ignis ferente: postea cum carbone accenso, quem statim subtrahe, ignem admoveto: hoc facile ardet, sed in secunda calcinatione duplum salis Petræ apponitur scilicet ℥. ij. quæ simul exacte commiscenda cum antimonio semel calcinato, reponendaque intra simile vas testaceum, seu crucibulum, quòd multò sit capacius, quam materia intus contenta, aliter major ipsius portio deperiret: hac enim vice secundæ calcinationis oportet, ut crucibulum in fornace collocetur inter prunas ardentes, non tamen sit admodum ardens ignis, ne in regulum abeat antimonium, illudque observandum quod in ultima calcinatione difficile comburitur, nisi prius sal petræ amoveatur beneficio aquæ communis, sed antequam illud separetur, crucibulo existente intra fornacem, & materia sit liquata, tunc assumetur carbo longus, & conveniens cum vosella, & dicta materia continuo versabitur, ut bene comburatur sal petræ, & exhalet: postea crucibulum rumpitur, eo ab igne extracto, & frigefacto, colligi debet sedulo materia, rursusque ponderari, eique adjicies denuò salis petræ ad duplum: postmodum igni admovebitur, ut in secunda calcinatione fortiter

fortiter agitanda cum carbone accenso, ut dictum est, sed cave quod si carbo frangatur colligenda sunt fragmenta ne materiam inficiant, quam ablues denuò ad sal. removendum vires. Hoc Antimonium corpus ab humoribus crassis & frigidis purgat dosis à g. iiij ad xij. & usq; ad xiiij. vel xvj. cui addit Cornachinus scammoneū cum cremore tartari, hoc sicut & Cornachinus exprimit Fontanus sicut & scammoneum cum sulphuris vapore correctum, quod calidos & tenues humores purgat. Dosis à gr. vj. ad xvj. aut xx. & ubi alter alterum exsuperat humorem, pro ratione humoris superantis medicamenti respicientis illud, quantitas augenda. Hujusmodi sunt antimonii præparationes usque ad hanc ætatem.

§. V.

Controvertitur an ad usum medicum debeat Antimonium admitti?

Communis est hæc controversia, quæ quæsitis à Domino Doctore respondet: illius est ratio, quod eventus in usu hujus medicamenti est anceps, & periculosus, & quod hoc medicamentum antiqui ad usum medicum non admittebant: inquit enim Mercurialis, *lib. 2. de composit. medicam. Antiqui pro ornatu usi sunt antimonio usque ad Paracelsum qui cepit hoc diabolico medicamento uti, non ad purgandum, sed ad jugulandos homines*: Antimoniū autem ut constat ex nuper dictis potest considerari juxta tres status: Primo Prout crudum est, secundo prout calcinatum juxta varias Paracelsi, & Spagyricorum præparationes per quas crudum immutat vires, Tertio prout calcinatum iterum præparatum juxta Cornachini, & Fontani præparationes veneficas vires, quas communi calcinatione acquisivit, amittit, & in benigniorem naturam reducitur, juxta hos diversos status controversia dirimitur.

De Antimonio calcinato hanc movent controversiam Cortes, Cæsius, Aldrobandus, Grevinus, Giorovius, & alii, & partem affirmativam defendit Paracelsus, qui primus sibi illum ab orco revocavit in usus medicos, illiusque docuit calcinationem, qua aptum redderet ad expurgandos humores illudque laudat & exaltat supra omnia medicamenta, *lib. 3. magnæ chirurgiæ, & lib. 2. Archidoxorum, & lib. 2. de Contract. cap. 2.* illum sequitur Matthiolus non minori conatu contendens præstantiores de illo laudes, & usus præconicari, Thomas Bovius in suo Hercule supra Herculis vires illud exaltat. Petrus Monavius *apud Schol. in epistola ad Diduscum*, variis adductis experientiis ejus extollit præstantiam. Cuncti Spagyrici in ejus laudes se exsolvunt, contenduntque nullum dari morbum materialem, qui illo non valeat curari, nec aliud desiderari auxilium contendunt Agyrtæ, quibus favet Launeus; Tum quia Authores qui egerunt de venenis antimonium non ponunt inter venena, ; leve fundamentum quidem, quia licet antimonium crudum, quod cognoverunt non esset venenum, posset tale fieri per calcinationem: Tum favet illius usus, quia illud laudat Matthiolus, vir quidem Doctus, sed qui potuit falli inspecto eventu aliquo accidentaliter fælici: Tum quia sicut plura alia venenosa exhibentur ad intus medicamenta, poterit & antimonium bene calcinatum, licet venenosa quædam misceantur suæ præparationi: sed parum firmam reddit suam securitatem, dum fatetur

tur suas deleterias vires. Superaddunt Bovius & alii, quod Paracelsus stibium judicat homini expurgando aptum, quia expurgat aurum metallorum regem, & sic debet expurgare hominem regem animalium. Si dæmon esset risibilis cachinnum extolleret, memor tot nugarum, quibus illius imbuit mentem; Tum quia, si omnia medicamenta purgantia sunt venenosa, cur licet venenosum stibium non erit cum illis ex usu. Respondemus quod non ita corrigitur illius vis venefica per calcinationem, sic corrigatur, ut à Cornachino fuit consequutum debet admitti: Sed de Antimonio crudo primo asserimus venenosum esse, & ineptum ut intus sumatur. Constat ex antiquioribus, qui licet experti sunt illud utile in varios usus, ut diximus, ipso pro medicamento ad intus sumpto non utebantur, nec ipsi Paracelsistæ sine præparatione eo utuntur, nec in alium usum fore utile judicaretur nisi ad purgandum ad quod nullas habet vires cum potius ante calcinationem vi adstrictoria polleat. Præterea Grevinus illud ut sic judicat venenum, cui assentitur Aldrovandus, quia hydrargiri est particeps, quia est affinis plumbo, quod ex Dioscoride est venenum, quia intus sumptum infert vim naturæ more veneni. Cæsius plures superaddit rationes idem confirmantes, nam venenosam ejus naturam indicant effumationes, quæ ex illo elevantur in calcinatione in quibus venefica manifestatur vis, tum quia frigiditas & siccitas ejus in quarto gradu necessario vim veneni habent, & quia experiuntur venefica accidentia quæ absumunt crudum antimonium. Alias Gierovius & Grevinus superaddunt rationes.

Asserimus secundò: quod antimonium à Cornachino præparatum, de cura regulari, potest admitti in usum medicum ad crassos præcipuè expurgandos humores, ipse plurimis experimentis conatur suadere hanc doctrinam, sed magis confirmat illam, quod jucundè & tutò, sine aliqua noxa, nec sensibili alteratione purgat blandè, placidè cum fælici eventu, sine ventriculi anxietate nec vomitu, ex quibus evidenter convincitur quod per Cornachini præparationem amisit venenosas vires, quas per calcinationem communem acquirit, & per quas conturbat omnes humores, & ventriculum commovet, irritat ac perturbat, nec minus apparet benignitas illius in dosi quam permittit hæc præparatio, cum extendatur ad tres aut quatuor partes ultra dosim communem, in qua exhibetur antimonium communiter calcinatum, & in hac majori dosi sine vomitu, conturbatione aut superpurgatione operatur.

Asserimus tertiò: quod Antimonium communiter calcinatum ex quo fit vinum Hermeticum, de cura regulari, non debet intus sumi ad purgandos humores: comprobant hanc doctrinam præclarissimi Authores, tam Dogmatici, quam Spagyrici, qui illius venenosas vires experti, ipsius detestantur usum, simulque ejus aperiunt incommoda. Mercurialis, *tom. 3. consiliorum cap. de oculis orientalibus. Ad stibium*, inquit: *orationem converto, de quo quaeris an à rationali Medico quemadmodum à plerisque aliis fit, usurpari debeat: an potius tamquam venenum, vel venenosum sit rejiciendum, (& ut liberè loquar) vidi plurimos illius usus, quorum omnes semper per unam vel alteram diem incredibili turbatione, & mentis*

mentis & animi affecti sunt, aliqui statim interempti, paucissimi qui diu supervixerint. Riolanus *in apologia quadã adversus Quercetanum* inquit de antimonio, quod a diabolo sit inventum in ruinam generis humani: *Serpens illa maligna excogitavit pro bonis, quæ suo clienti Paracelso communicavit in vulgus dispergenda.* Crato superaddit: *Scio etiam quibusdam medicis persuaderi antimonium esse singulare alexipharmacũ contra infectiones: sed quia arsenico non valde dissimile est, & natura ab eo tanquam à veneno abhorret, & cum inutilibus humoribus etiam bonos exturbat, fieri potest ut in tanta agitatione, & hypercatharsi corpus eo veneno liberetur, & putredo propter fortem exsiccationem desinat; carere autem periculo, vel omnibus tuto præberi posse non facilè adducor, ut credam; nam certo certius est præcipitatum & antimonium esse pestifera Pharmaca.* Gravenius agens de antimonio *in lib. de venenis* inquit: *Statim cùm intra corpus fuerit, & supra & infra hominem defatigat: idque ut plurimum, idque in diversis morbis, in omni ætate, sexu, & quovis anni tempore, nullo adhibito discrimine exhibetur, & statim suas exercet vires & tam in tabido, quam aqua inter cutem laborante, serum educit, tam in sano, quam in ægro, melancholico, biliosô, aut pituitoso.* Et addit: *Fieri non potest, ut tam parva medicamenti portio in tam exiguo tempore, & supra & infra corpus exagitet.* Godefredus *libr. 1. c. 11.* ait: [*Plurimi medici clarissimi antimonii usum damnant, nescio an majori Paracelsi hujus remedii authoris, ejusque asseclarum Agyrtarum plerumque unico hoc remedio paratu facili omnium morborum curationem pollicentium odio, an symptomatum, quibus sumentes affligit magnitudine: est enim valde venenatum, ut plurimos interficiat.*] Gerosinus *decad. 1. quæst. 1.* inquit: *Asseveramus Antimonium calcinatum exitiosa sua & venenata tum substantia, tum qualitate, molestissimè naturam irritare, communi quadam tractione, non solum pravos, sed etiam optimos ducere succos.* Dum namque naturæ humanæ, ac præsertim cordi venefica sua vi inimicum est, illudque suo vapore, & facultate malefica lædit, necessario cordi veniunt in adminiculum spiritus, qui dum potenter contra malignam qualitatem belligerantur, non solum inutiles & pravi, sed utiles & alimentarii universo in corpore commoventur. Cortes *decad. 8. in miscellaneis*, tenet nemini dubitandum antimonium calcinatum venenum esse. Bertinus *de natura medicament. cap. 14.* ait: (Antimonium Arabicè, stibium Græcis refrigerat, adstringit, exsiccat, maligna ulcera reprimit, & oculorum colyriis intermiscetur, à Theophrasto Paracelso in classe medicamentorum purgantium recensetur: sed quia maligna & deleteria facultate omnes humores molestè & incommodè cum naturæ jactura educit, viresq; potius dejicit, quam tutò facili tolerantia & levamine expurgar, omninò repudiandum est.) Erastus *in miscell.* asserit, quod stibiũ quadam virtute deleteria agit, sine neglectu omnes humores attrahit, vires sua venenositate irritando, sicut præcipitatum seu sublimatum. Fernelius *lib. 5 meth. c. 24.* inter noxia & inutilia purgantia ponit antimonium. Eustachius Rudius idem asseverat, *tom. 4.* Aldrobandus *lib. 1. musei metallici c. 9.* inquit *Cum igitur hoc medicamentũ terribilem in modum corpora humana perturbet, Theologi disputant, num medici tuto in foro conscientiæ ejusmodi pharmaca possint præscribere.*

Cæsius validis hanc Doctrinam confirmat authorum fundamentis, tum stibium fuit omni ætati cognitum, & Principibus medicinæ patebant illius virtutes & usus, abstinuerunt ab ejus usu ad purgandum: ex quo patet, quod fuit inutile ad regularem curam, & si quando eo usi sunt, exolevit ab usu, ob sui incommoda, & abstinuerunt ab eo tradentes regulam curandi modum, cognoscentes, quod illo utentes violentia ejus perirent statim; aut in longum vitam protrahere non possent. Tum antimonium ex insuavi odore quem exhalat, dum calcinatur, constat venenosam induere naturam, quod constat, quod semper inferat vim naturæ, nec unquam valeat ab illa devinci. Tum Argentum vivum ex Dioscoride, *lib. 5. cap. 64.* venenum est; stibium autem particeps est argenti vivi & more illius ita violenter, tam varios, tam crassos, denosque humores movet sursum, & deorsum, quod alienum est à medicamentis, quæ de cura regulari possunt offerri, præcipuè cum per calcinationem vitro naturam assequatur similem, quod inter venena recipitur, & præter crassos humores quos educit, sanguinem nudat à sero, & intra horam dimidiam ab ejus sumptione, maximum educit seri copiam, causatque symptomata lethalia, quæ in cura regulari semper sunt vitanda: Tum de cura regulari exhiberi debet medicamentum, quod purget selectivè solum peccantem humorem: stibium autem calcinatum indifferenter evacuat omnes humores, etiamsi pro nutritione sint apti, sine delectu, ex quo apparet, quod in cura regulari, & Rationali, illo non debeamus uti. Firmant hanc doctrinam ex spagyricis Scroderus, qui *lib. 3. cap. 7.* ubi de antimonio rubro fixo dicit quòd purgat æquè sursum, & deorsum, idque non tam natura sua, quam humoris biliosi circa ventriculum stabulantis. Quercetanus *lib. de medicament. spagyricè praepatis cap. 10.* id confirmat dicens: *Nequis autem existimet, me de illo antimonio vitro verba facere. quo hodie multi imperiti maximo cum damno utuntur perniciosum enim est medicamentum. quod sui acrimonia facultatem irritando expultricem, per superiora & inferiora magna cum perturbatione ducit. Quod ego probare nullo modo possum, non enim violentis quibusvis purgationibus morbi omnes curantur, sed convenientibus; Nam ut inquit Hippocrates, 1. Aphorism. purgentur, qualia purgari debent, confert & facile ferunt; non minus contra.* Ex quibus constat, in cura regulari & dogmatica Hippocratis Doctrina non esse utendum antimonio calcinato adhuc ex ipso Quercetano Spagyricorum Duce.

Ratio fundamentalis hujus Doctrinæ desumitur ex Hippocrate, *in lib. Epid.* ubi docet curam regularem à Medico Dogmatico debere fieri per medicamenta tutò, citò & jucundè operantia; sed per antimonium calcinatum nequit curatio fieri tutò, citò & jucundè; Ergò non debet exhiberi alicui de cura regulari: Minor patet ex dictis & præcipuè comprobatur ex ipsis Spagyricis, primisque antimonii tutoribus, ex quibus illud esse venenosum, & exitiale convincitur, ex propria natura, fit enim per calcinationem, per quam acquiritur caliditas in quarto gradu, ut docet Villanova, & cum in eodem haberet prius siccitatem, per utramque qualitatem fit venenum ex Galeno 7. *simpl.* & admittunt chymistæ, & fatetur vitrea natura in quam

mutatur

mutatur venenosa ut tenet Resnerus *lib. de antimon. calcinatione*, dicens calcinando nihil horum præstari posse, quin materialis terra, magis cum balsamo antimonii confunditur, & sic penitus Medici actio interturbatur: Gemma idcirco stibii Dogmaticis suspecta est, cujus tamen usum cum multorum funeribus in rempublicam Asclepiadeam Paracelsistæ introduxerunt: sed Quercetanus *lib. adversus antimonium, cap. 3. de vitro antimonii* inquit, *antimonium vitreum, & præcipitatum à me prorsus explodi, ac damnari, eaque ab usu meo, & medendi ratione quam aliena sint, satis docent pharmacopæa mea dogmatica, tum consilia à nobis edita.* Et superaddit: *Quis enim prudens Medicus vitrificatum illud antimonium tot symptomatum exitialium parens, & Mercurium præcipitatum, tot spiritibus acribus, & rodentibus ferocitentē laudaverit, ut apud me, & veros Philosophos, qui assiduè acciamant; cavete à vitrificatione, ista probentur & in usum veniant.* Et *infrà* ait: quod est perniciosum, quod suo arsenicali spiritu irritando expultricem per superiora, & inferiora, magna perturbatione educit, & evacuat. Confirmat intentum, quod nulla est vitriati antimonii calcinatio quæ ante Cornachinum corrigat illius venenositatem, quæ enim præstantior judicabatur, fuit quam ex Mathiolo fere omnes receperunt, & cum qua ipse gloriatur antimonium calcinasse plura miracula operans. Hæc autem pessima est, admiscet enim chrisocolam & salem chrisocola ex Dioscoride, *lib. 5. c. 54.* annumeratur inter ea quæ vomitiones excitant, & necem causare valent: est enim quæ naturalis dicitur putrefactum æris metallum & sal petræ, similem, etiam irritandi ventriculum vim habet, & approximandi antimonium, ad vitream naturam per quam venenosius fit, & si in famosiori Spagyricorum calcinatione tot sunt incommoda, quæ timenda non veniunt ex infinitis aliis minus securis, quibus Agyrtæ passim utuntur: præcipuè cum Resnerus eorum defensor fateatur antimonium plures interimere, quam curare, & si quis curetur, eam post se relinquere calamitatum farraginem, ut vix, & non nisi longo tempore se in pristinum reducat statum.

§. VI.

Qualiter liceat Antimonium calcinatum recipere ad usum dogmaticæ medicinæ.

Resolvendum pro quæsito, quod de cura coacta quandoque licebit Dogmaticis, qui non sint præcipitati judicii uti antimonio calcinato, seu vino Hermetico cum quibusdam cautionibus, sic Rudius, Massarias, Rondeletus, Marcatus, Cortes, Horatius, Augenius: & tenet Cæsius, cum junioribus. Probatur ex Hippocrate *libr. Aphor. Extremis morbis extrema & exquisita remedia sunt adhibenda*, ex quo sequitur, quod si quando non prosint leniora purgantia, possumus vehementiori hoc uti pro interturbandis, & movendis humoribus, quia ubi ratio non juvat, temeritas prodest, tum quia, si quando licet contra communissimam indicationem conservandi partes viventes, illas amputare, ne totum animal pereat, non minus licebit, si communiora pharmaca de cura regulari indicata non sufficiunt, uti antimonio pro desperata salute utrumque periculis pleno. Paracelsus forsan in hunc finem antimonium in usum

in usum medicinæ reduxit & calcinavit, qui in ea fuit opinione, ut liceret quandoq; ad irrationalia recurrere medicamenta, si securiora non prodessent.

Pro usu hujusmodi medicamenti varias adducunt cautiones, qui illlo quandoque utendum judicant. Aldrobandus; postquam tenet cum Sayro *libr. 1. Clavis regiæ cap.* 10. quòd de cura regulari hujusmodi pharmaca in foro conscientiæ non debent adhiberi: Superaddit: *Quoniam verò affectus interdum sunt contumaces, & facilioribus remediis reluctantur: Medici interdum ad ambigua etiam præsidia, veluti ad sacram anchoram confugere coguntur.* Deinde cum antimonium sua violentia cathartica paucis prodesse, & pluribus obesse videtur, ut longa certorum exemplorum serie Erastus Mercurialis, & Grevinus ostendunt: ideò aliqua præcepta proponenda; ex parte ægri & ex parte medicamenti: Ex hoc requiritur præparatio secura, & longa experientia comprobata, cum dosi coaptata naturæ ægri, ejus viribus & temperiei. In morbis potest exhiberi pro febribus chronicis melancholia, hypochondriaca, aut contumaci obstructione, & morbis ex melancholia, & pituita ortis; præcipuè in mesenterio & primis venis stabulato. Mercatus in melancholia affectis admittit: Crollius, quantumvis Spagyricorum tutor, suas superaddit cautiones.

Adhærens his Cæsius inquit: *Non temerè cuiq; circa electum exhibeatur: neq; enim illis qui angusto sunt thorace, qui ad vomendum sunt difficiles, nec assueti: quiq; graciles & macri, est propinandum, neq; illis qui dejecto & pusillo sunt animo, neq; iis qui consuevere vel deliquio deficere, vel ore ventriculi & torminibus affligi, nullo autem pacto utero gerentibus; cum vires ejus hepar non transcendant: Ministrandum dumtaxat ad medelam morborum, qui sedem suam habent in ventriculo, intestinis, mesenterio, & primis illis venis: ea propter in melancholia hypochondriaca pro mirabili præsidio comprobatur: uti etiam in diurnis febribus, quæ ex obstructionibus validis, & humoribus crassis, frigidisq; multum ad illas partes oriuntur, atq; in plurimis aliis deploratis & longissimis morbis, ex pituita, vel melancholia, vel utroque genitis; superadditur, quod viæ reddantur expeditæ, & humores scindantur, & attenuentur.* Alias plures cautiones plerique superaddunt spagyricè corrigentes quæ subsequuntur symptomata.

Ego verò in vehementissimis morbis ortis ex crassis humoribus in caput irruentibus & firmatis, sensusque stupefacientibus, ut & in apoplexia utilem judicavi usum antimonii: illum tamen maximè detestor in ardentibus febribus, in internis inflammationibus, aut flogosi viscerum. Vidi enim Agyrtas hoc contra indicans aspernentes, qui exhibito vino Hermeti cō plures interfecerunt.

CONSULTATIO IX.

De Tertiana intermittente.

CONTINET

§. I.

Proponitur consultationis occasio & totius discursus.

§. II.

Tertianæ propria præscribuntur genera, & determinatur, quæ morbi species.

§. III.

§. III.

Tertianæ intermittentis proponitur diagnosis & curatio.

§. IV.

De prognosi tertianarum intermittentium.

§. V.

De febribus intermittentibus, quæ quia perniciosæ fiunt lethales.

§. VI.

Qualiter variat curatio lethalium Tertianarum.

CONSULTATIONIS DECISIO.

§. I.

Proponitur consultationis occasio & totius discursus.

EX Discipulis Doctor Texero in arte strenuus præclarissimusque Medicus, quandam expertus tertianarum constitutionem in Populo grassantem, tam intermittentium, quam continuarum, variis eventibus diversam, à continuis enim liberabantur plures, ab intermittentibus, alii liberabantur, plurimi in primis periodis securi apparebant, post primam septimanam in lethalia incidebant accidentia, & aliqui inopinato eventu moriebantur, vel malignis apparentibus symptomatibus, vel perniciosis; Scire à nobis cupit, an vera sit judicanda Hippocratis aphoristica sententia, qua sancivit, quod quocumque modo intermiserit febris, periculum abesse significatur. Contrarium enim videtur attestari experientia in intermittentibus tertianis, & in quintana febre in qua in majori intermissione periculum expertus fuit Galenus; cui nos hæc rescribere placuit.

§. II.

Tertianæ propria præscribuntur genera, & determinatur, quæ morbi species.

FEbris de qua plura putavimus *p. 3. Resolution. Medicar.* ex Scaligero à verbo *febrico*; ex Divo Isidoro à verbo *Ferveo* dicta, ab Hippocrate ignis nominata: morbus est communissimus humano generi infestissimus, sub morbis in calida intemperie constitutus, non in imaginaria Vanhelmonis fictione de spiritu deturbante Archeum, nec in Paracelsi subterfugio de sulphureis morbis, nec in adstrictis, aut laxis morbis contenta, ut somniarunt Methodici: sed in calore præternaturali sistens ut Hippocrates, Galenus, & Avicenna firmarunt, & tenent omnes Dogmatici Apollineæ artis Sectatores. Hæc, inquam, sub se continent tertianam quæ est febris orta ex bile intra corpus ustione aut putredine alterata periodicans per tertium ex sua natura, licet ob alias causas plures intra illas repetat accessiones. Continet tertiana plures sub se differentias, alia est continua, quæ continuò affligit, alia intermittens quæ pervenit ad infebricitationem quantum est ex se, licet per subingressum contingat non pervenire, intermittens alia est legitima, & exquisita, quæ ex sincera fit bile, alia est notha, seu spuria, quæ provenit à bile non sincera, sed pituitæ, aut melancholiæ, commixta: illarum verò alia est simplex cujus paroxysmi tantum superveniunt, tertio quoque die, alia est duplex, cujus paroxysmi, vel unoquoque die fiunt, vel duo

duo in uno die, & in alio nullus. Alia est tertiana triplex, quæ uno die bis repetit, & semel in alio. Præterea tertiana intermittens: alia periculo caret, alia est periculosa, hæc alia est pestilens, seu maligna, alia est pernitiosa, sub hac Mercatus, & ex illo Sennertus, Maroxa, Jonstonius varias constituunt differentias. De tertiana intermittente præcipuè sub hac consultatione pro quæsito resolvemus.

§. III.

Tertianæ intermittentis proponitur diagnosis & curatio.

SUb intermittente tertiana continentur exquisita & notha, in utraque prædominium bilis debitos illi servat periodos: differt modus in illis, sicut & causæ variant, utrisque locus est idem ex Galeno *libr.* 1. *ad Glauconem*, *& de different. febr.* causa est alia in utraque, fit exquisita ex simplici, & sincera bile: in æstate fervida, in flore ætatis ex Galen. *lib.* 4. *aphor. comm.* 59. fit spuria ex bile pituitæ commixta, aut melancholiæ ex Avicenna: Bilis sincera prorumpens extra venas materialis est exquisitæ tertianæ, causæ antecedentes sunt illius productionem juvantes, æstus ambientis, apta alimenta pro bile, & quæ acria, merum, inedia, vigilia, curæ, labor immodicus, calida & sicca medicamenta ut tenet Aëtius *libr.* 5. *cap.* 75. fit tertiana notha ex bile mixta pituitæ & dicitur majoris famæ & mixta melancholiæ, & dicitur minoris famæ, fit utraque plerumque duplex, propter copiam humoris, & eorum inæqualitatem, ut tenet Aëtius *libr.* 5. *cap.* 79. differunt hæ tertianæ in accidentibus propriisque signis, exquisita enim repente cum rigore invadit, quo corpus concutitur, & extimæ frigescant partes, breve supervenit calor acris, & mordax, pulsus in principio paroxysmi parvus eo currente fit magnus celer, frequens, lotium incipit sine contentis cum tenui, igneo, vel flava, aut substantia mediocri, supervenit nebula & intensior color: incipit accessio plerumq; cum secessu, aut vomitibus biliosis, augentur circa statum sicut æstus, & difficilis respiratio, jactatio, sitis inexhausta, linguæ scabricies, oris amaror, inapetentia, vigilia, & capitis dolor superadduntur. Brevis est accessio, usque ad horas duodecim, in plurimum perfectè solvitur febris, nec ultra septem periodos porrigitur, juvat cognitionem causarum cognitio, ut præcedentis victus, vitæ institutæ, ætatis, temporis aut grassantium morborum ex Hippocrate 6. *Epid.* ex Galeno *lib.* 3. *de crisibus cap.* 3.

Tertiana notha pituitæ, aut melancholiæ bili commixtæ præsefert signa, invadit cum rigore mitiori, & diuturniore, quam exquisita, in frigidis Regionibus est frequentior, in otiosis & ingluviei deditis, calor est remissior, paroxysmus longior sudore desinens: pulsus est tardior, tempora febris longiora, particularia, quam universalia, hypochondria, & in illis contentæ partes patiuntur ex Galeno *libr.* 1. *ad Glauconem, cap.* 8.

Curatio in variis medicinæ sectis vario modo tentatur, ut diximus, *p.* 3. *Resol. Medic. disp.* 5. *sect.* 4. à Dogmaticis perficitur refrigerantibus, & humectantibus per se, aut per accidens, victus humidus ex Hippocrate febricitantibus omnibus competit, has indicationes proponit Galenus *lib.* 1. *ad Glauconem cap.* 9. Per se refrigerant, & humectant alimenta frigida, & humida, & quæ

& quæ eisdem prædita qualitatibus offeruntur medicamenta. Per accidens, quæ bilis vacuationem moliuntur, fit vacuatio: si fiat refluxio ad ventriculum vomitu, si ad intestina per dejectiones, si fluat ad renes, per lotium, si fluat in ambitum corporis, per sudores, juvanda natura pro iis evacuationibus: statim à principio, si præcedat ciborum cruditas ex Galeno *libro 9. methodi*, vel spectata coctione: vel per clysteres, dum parva est cruditas, vel per leniens pharmacum, dum hæc resistit magis, si confluat copia humoris biliosi in ventriculum, ex quo sequantur oris amaror, nausea, fastidium cibi, & hypochondriorum dolor, cum signa appareant cacochymi redundantis in prima regione humoris, statim consulo illius per leniens pharmacum evacuationem; sufficit sine selectivo pharmaco; hoc requiritur, ut selectivè à venis attrahat humores, leniens, ut contentos in prima regione evacuet, quidquid alii intendant proponendo selectiva pharmaca: de sanguinis missione in tertiana exquisita Galenus non meminit. Hippocrates *lib. 6. epid. sect. 3. p. 44.* dominante bile sanguinem mittere vetat. Avicenna *fen. 4. 1. c. 2.* in febribus pracalidis timet sanguinis missionem; disputant plures, & nos disputavimus *in Resol. medicis*, an in intermittentibus tertianis, mittendus sanguis, sed semper resolvendum; quod si bilis sit sanguini commixta, est indicans mittendi sanguinem, & sic nullus ex Dogmaticis est, qui sanguinem in tertianis non judicet mittendum esse: egimus de indicante missionis sanguinis *in Resolut. Medicis*.

Concoctâ materiâ selectiva purgatio convenit in exquisita tertiana, cum levibus apparentibus coctionis signis, quandoque perficitur, in notha non nisi cum bono sedimento, nec in hujus longa constitutione sufficit semel purgare; sed sæpè pluries expedit paulatim concoquere, & paulatim evacuare propter heterogeneitatem humorum, & crassorum naturam renuentem coctioni.

In exquisita tertiana vomitus biliosus, in principio accessionis permittitur, sæpè bilis acrimonia in ventriculo mitescit, exhibitâ aquâ calida naturali, vel capitum rosarum rubrarum, vel buglossæ, vel granis granatorum: si perfluat bilis in accessie ad id ventrem, permittitur fluxus: si intestina corrodat clysteribus attemperantibus, ex decoctione hordei, lacte, aut ex aliis frigidis herbis decocto uti licet. Pro sudore in fine accessionis superveniente confert, quod corpus non fuerit per accessionem ab ambiente refrigeratum, quod leniter cooperiatur: non tamen nimis concitetur calidis, ne ultra relictum in accessione morbosum quid aliud dissolvendo evacuet.

Superveniunt præcipuè in tertiana notha, quæ proximior est continuis, varia alia accidentia, quæ dum causæ induunt rationem, exigunt curari, aut leniri; ut ingens capitis dolor, vigilia, aut delirium, pro quibus utimur revellentibus, repellentibus, derivantibus, resolventibus, & anodynis, quæ perficiuntur cucurbitulis, frictionibus, clysteribus, scarificationibus, oxirihodinis, imbricationibus, pedum lotionibus, aut in plantis applicatione carnis cucurbitæ, aut foliorum semper vivæ, aut lactucæ contusorum; quæ prosunt in tremoribus convulsivis, qui solent in delirium terminari, sitis in-

gens

gens accidit in tertianis plerisque, prodest frigidus inspiratus aër, tacere, os claudere, frigidus potus, sal prunellæ, frustum liqueritiæ contusæ, in oxicrato maceratæ, grana granatorum, vel quæ frigida possunt in ore retineri, hæc prosunt pro faucibus adustis, sicut emulic, lapides seminis siplii, & citoneorum extractæ in aquis frigidis, conferunt, gargarismata præcipuè ex lacte communi, vel ex Amygdalis extractum, in aqua hordei, vel ex frigidis seminibus: ad extra confert oleum violatum, butyrum recens: Pro iis attemperant maximè panni lintei madefacti ex succis rosarum rubrarum, & cichorii cum aceto rosato, sæpè supra jecur appositi, cum tepore. Nec aliter sunt ex usu pectoris inunctiones cum refrigerante Galeni, unguento rosaceo, aut cucurbitæ, quæ temperata applicentur. Hæc, quæ apponuntur ad extra possunt & applicari, ingenti renum ardore, & dolore, & in vehementi æstu lumborum, si in ventriculum confluant acres humores, granatorum acrium prodest succus, & agrestæ, aqua capitum rosarum rubrarum, & ad extra mica panis cum succo agrestæ, vel folia portulacæ macerata ad formam cataplasmatis. Somnus supervenit maximè in tertiana notha in principio accessiones maximè nocivus, frictionibus, & cucurbitulis revellendus vapor ascendens, acetum naribus applicatur cum thymo aut pulegio, nares apprehenduntur, avelluntur pili.

Præter sanguinis missionem, & purgationem quæ per accidens refrigerant, & per se contrariantur causæ, febri etiam per se sunt contraria, quæ refrigerandi vim habent, potus aquæ frigidæ potissimus est: conferunt syrupi, & apozemata, refrigerantia, aër inspiratus frigidus, & quæcumque ambientem valent attemperare.

Solet iis non obstantibus, notha tertiana prolongari per plures menses, & quandoque usque ad quatuor porrigitur, & in longa hac duratione pluribus indiget aliis auxiliis: Utuntur medici plerumq; remediis indicatis à causis durationis morbi, plerumque amuletis aliisve à tota substantia operantibus. Pro indicatis attenditur Galeni doctrina, *lib. 3. prognost.* qui docet, febres prolongari ex triplici causa ex indebita victus ratione, ex intemperie relicta in aliquo viscere, præcipuè in jecore, vel ex obstructionibus mesenterii aut partium vicinarum: si ex indebita victus ratione perduret febris, hæc mutanda, si ex intemperie, hæc alimentis contrariæ temperiei, ac medicamentis corrigenda: si ex obstructionibus, huic curandæ confert reperita per epicrasim purgatio: nisi nimia calida intemperies, aut transitus in hecticam impediat: conferunt jura refrigerantia & deobstruentia cum crystallis tartari, sicut in inveterata obstructione ex chalybe pulveres præparati cum oleo vitrioli: prodest infusio rhabarbari in aqua endiviæ per plures dies mane oblata, vel potus ex aqua endiviæ, cum rhabarbaro, prosunt diuretica, sicut fomenta, & inunctiones ad extra in partibus obstructis, utuntur plerique amuletis, & aliis febrifugis à tota substantia, de quibus alibi latius egimus, sed nostrum febrifugium ex pulveribus de corticibus arboris de quarango, quæ feruntur ex Indiis, de quo *in consultationibus* egimus, securissimum, est & ex quo solum vicibus repetitum, omnes vincit longas febres, etiamsi ex calida foveantur intemperie, flogosiq; internarum partium.

§. V. *De*

§. IV.

De prognosi Tertianarum intermittentium.

DE Diagnosi & curatione Tertianarum intermittentium egimus. De prognosi illarum est præcipua hujus consultationis difficultas, demonstrant eventus plures esse lethales: sancivit Hippocrates *libr. 4. Aphorism.* quòd quocumq; modo intermiserit febris, periculum abesse significatur: ideo nos *p. 3. disp. 5. sect. 4. Resolut. medicar.* inquirimus de Tertiana intermittente, an semper periculo vacet. Mercurialis, Verri, Cæsar Benedictus, Petrus Salius, Caldera, Martianus & Zacutus de omni febre intermittente dubitant; an ex doctrina Hippocratis tenendum periculo vacare. Plerique affirmativam partem tenent: sed doctiores sanciērunt contrarium ob varias rationes fatentes posse intermittentes febres fieri lethales. Mercurialis intelligit securitatem in solis febribus verè intermittentibus, vel in iis quæ cum continuæ sunt, intermittentes fiunt. Riverius dicit, quod securitas intelligenda est in intermittente febre: dum non fuerit maligna aut pestilens. Perdulcis dicit intermittentem vacare periculo, quia monstrat abesse inflammationem, quod docuerat Galenus *in Comment.* prædictæ sententiæ Hippocratis; tum quia quietis locum naturæ relinquit: sed aliunde quàm à febre posse periculum supervenire constat, ut à visceris alicujus inflammatione, aut affectione, destillatione, aut virium imbecillitate. Liebutius *in scholio ad Hollerium, in comment. ad lib. 4. aphor. sentent. 43.* periculum in febribus intermittentibus confirmat ex Hollerio dicens: *Sic enim testatur Hollerius vidisse duos senes Tertiana intermittente mori, & in juvene quodam syncope correpto in accessione, & in viro in quartana intermittente à catharro suffucato initio accessionis.*

Sed nos asserimus, quod præter rationes supra adductas Tertiana & quævis febris intermittens potest fieri lethalis, vel quia simul est pestilens, aut maligna, vel quia fit perniciosa; sic deducitur ex Cæsare Benedicto, Verri & Mercato, ex quibus comprobatur simul.

Quod tertiana & quævis febris intermittens possit esse pestilens aut maligna: patet tum ex Hippocrate *libr. 3. Epidem. comm. 3. text. 64.* referente febres pestilentes & malignas in illa constitutione grassantes: Inquit: *Multæ & aliæ febrium populatæ sunt formæ, tertianarum, quartanarum, nocturnarum, continuarum, longarum, errabundarum, implacidarum, inconstantiũ.* Galenus *in comment.* ait: *Meminit autem, & intermittentium quidem, quæ omnes tres sunt, quotidianarum, tertianarum & quartanarum.* Ex quibus patet inter malignas, pestilentes ac lethales febres annumerari ab Hippocrate & Galeno omne genus intermittentium. Tum *lib. 7. Epidem.* Hippocrates inquit: *Febres intermittentes quandoque malignæ fiunt, & ad acutos morbos perveniunt.* Vallesi. *in comment.* superaddit: *Addit nunc Hippocrates has febres in æstate ortas, aliquando malignas fieri, & in febres continuas, & acutas mutari, ac proinde cavere oportet, id est, timere, & curare cautè. neq; quidpiam erroris committere; & si principio exiguus prorsus morbus, & contemplabilis esse videatur, maximè tamen tales morbos arguere inquit quintam, septimam aut nonam circuitionem: nam [illegible]mittentibus non est*

dierum numeratio, sed circuitum. Et superaddit, *ibid. Usque dum hæ dies exactæ sunt, cavere oportere, hoc est, cautè eos curare, nihilque permittere, ut delinquant, suspectos habentes super morbos, qui aliqui ob propriam figuram videantur esse securi.* Tum Hippocrates, *lib. de morbis num.* 3. dixit: Tertianam non esse morbum lethalem, nisi quid accidat, id est ratione sui, nisi accidat illi, quod fiat maligna, aut perniciosa? Tum Hippocrates, *lib.* 7. *Epidem.* donec quod febris incipiens cum horrore, potest fieri maligna, quia denotat augmentum pravitatis in humoribus ex Galeno, *lib.* 3. *Epidem. comment.* 3. sed plures tertianæ intermittentes, immo major pars intermittentium nothararum incipiunt cum horrore: ex quo apparet, quod possunt malignæ & lethales fieri: Tum probat ratione Petrus Salius diversus ex Hippocrate; multa nocent mota, quæ si non moverentur, non nocerent, dum consopitam imbibunt venenosam qualitatem, aut naturam, sed plerique humores illam retinent: ergò dum in accessionibus moventur, necesse est, ut lethali sua vi ægrum perimant. Probatur minor ex communi Galeni doctrina docentis in nostro corpore generari venena, quæ commota venenosas in cor, & partes principes elevant lethales ac deleterias qualitates, sicut ex fimo commoto elevantur fœtidi vapores, qui antea non percipiebantur, qui illo quiescente iterum cessat fœtor, donec iterum commoveatur, quod in humoribus per accessiones commotis à simili contingit. Hoc confirmat Cæsar Benedictus ex Saxonia, *lib. de febribus cap.* 39. qui in tertiana observavit exanthemata nigra, ex Sennerto, *lib. de febribus*, qui in quavis febre posse reperiri affirmat & putredinem, & malignam, sive pestilentem qualitatem ex putredine subortas, & quod harum ratione adhuc cum parva putredine febris, licèt intermittens, potest fieri lethalis. Tales enim sunt febres, quas Hippocrates parvas, & malignas vocat: Et Cæsar Benedictus huic Doctrinæ adhærens inquit: [*Non est mirandum hujusmodi humores à putredine per accessionem tertianam genita commotos non raro malignos, unaque cacoëthis effectus producere; illa enim mala qualitas, ut vult Salius, à putredine citata violentiam in cor infert, simulque læsionem admodum periculosam, hæ enim qualitates malefici, quas Chymici sub genere causarum entis venena constituunt, dum ad cor erumpunt, protinus non raro mortem inducunt, sicque in qualibet intermittentium circuitu quid obstat malam qualitatem commotam ad aliquod ex visceribus præcipuis mortem portendere.*] Zacutus, *libr.* 1. *Medic. Histor.* inquit: (*Quid obstat, quo minus pars aliqua ita sit affecta, ut alimentum sibi commissum in malam qualitatem convertat, & accessionis tempore mittat in focum, vel in aliam præcipuam partem, in qua deleterius humor conculcatus majori labe coinquinetur, ex quo vapor fœdus elevatus inficiat viscera tabe dira.*) Nec solum lethales hi eventus superveniunt ex humoribus, per accessiones commotis, dum ob pravam naturam occultam habent malignas qualitates, sed etiamsi moveantur à medicamento purgante: inquit enim Sennertus, *lib. de febribus*; *Compertum est quosdam, cum purgationem, qua corpus à morbo præservent, usurparent, ac fomitem febris malignæ, jam circumferrent, agitatis humoribus in febrem malignam incidisse, maculas*

culas erupisse, & intra paucos dies mortuos esse. Immo & quotidie experimur intra sanitatem ex commotis venenosis humoribus mortem supervenire, ut Hippocrates *in Epidemiis* observat contigisse commota bile, ex quo ipse elicit hanc sententiam, quod multa nocent mota, quæ si non moverentur, non nocerent: Tum firmant eventu Authores. Hollerius *suprà* relatus, tres vidit pestilente aut maligna vi morbi mortuos in febribus intermittentibus, & Cæsar Benedictus observat vidisse in Mausonio Aquilano: Salius vidit plures in tertianis intermittentibus cum horrore mortuos fuisse. Zacutus *lib. 1. princip. Medic.* Historiarum, idem observat; nec aliter Schenrius, *libr. 5. de febribus*, Hippocrates, *lib. 3. Epid. comm. 3.* narrat ex febre continua mutata in intermittentium, erraticam obiisse ægrum quintanam, ideò licet intermittentem lethalem judicat Hippocrates; & ex illo timet Galenus, non tam quia intermittens, sed quia horrifica, aut maligna.

§. VI.

De febribus intermittentibus quæ quia perniciosæ fiunt lethales.

Diximus lethales fieri febres intermittentes; quia malignæ aut pestilentes, & quia perniciosæ: De malignis probavimus, de perniciosis restat agendum. Mercatus primus docuit illarum naturam, diversitatem, & curationem ita accurate, ut posteri Sennertus, Maroxa, Cardoso, & Petrus Michael agens de illis, vel nihil invenerunt super addendum, vel ut aliquid agere viderentur, inutilia prodiderint: Præcipuè Petrus Michaël nupertimus, quasdam adduxit in Mercatum sugillationes futiles & indignas, ut à cordato homine in præclarissimum virum in lucem ederentur, si quid dignum, ut admittatur ab illo transcripsit. Docuit Doctissimus Mercatus in cathedra primaria Avicennæ Vallisoletana noster antesignatus; quod tertiana perniciosa est febris quædam, quæ simulata tertiam, circuitus effigie lethalis, & mille accidentibus perniciosissimis implicata existit, inquit Petrus Michaël, diceret melius, est febris quæ intermittentià periculum occultat, sed similis reprehensio definit Mercatus tertianam intermittentem perniciosam: ponit rationem genericam, quam omittit Michaël; superaddit differentiam specificam, per hoc quod simulatus tertiam circuitus effigie, lethalibus sit concomitata accidentibus: ergò adæquè definit, & non per solam rationem differentialem. Homo enim melius definitur quod sit animal rationale, quam dicendo quod est rationalis: Præterquam quod si diceret, febris quæ intermittentià periculum occultat: hæc enim definitio convenit quintanæ, & aliis lethalibus, intermittentibus, & de sola tertiana lethali contendit Mercatus agere, subscribit ex Mercato sex differentias tertianæ perniciosæ, & unicuique opponit suam sugillationem. Primò fit perniciosa tertiana, & lethalis, dum in tertiana movetur humor tanquam in proprium focum, in aliquam partem principem: superaddit Petrus Michaël: *Verum maledicit, quod ex quavis læsione partis principis uitæ periculum immineat, diceret melius læsionem magnam necessario fore*: Sed Mercatus ex levi læsione non constituit febrem perniciosam, cum prius cum Galeno, *lib. de differentiis febrium*

brium, plura accidentia referat, & ventriculo, & aliis partibus supervenientia, quæ non constituunt illam perniciosam. Præterea in definitione tertianæ perniciosę dicit quod periculosissimis complicatur accidentibus, ex quo apparent duo, quod frustra conatur hanc particulam excludere à definitione Petrus Michaël, cum hæc excludat febres parum periculosas, & quod in differentiis assignandis semper proponit tertianas periculosissimas, & non agit de illis in quibus nondum est periculum.

Ponit ex Mercato Michaël secundam differentiam dicens, quòd secundo redditur febris perniciosa ob summam humoris tenuitatem, & magnam putredinem, qualis est tenuissima bilis multo jecore plena, ratione cujus syncope supervenit ob substantiæ nutritivæ, & spirituum resolutionem, & illi opponit, quod est addendum huic Mercati doctrinæ, quod ille humor tenuis activus nimis est, & vim resolvendi, extenuandique non levem participat, alias tanta spirituum erroridæ substantiæ resolutio & disputatio non fiet, sed frustranea est hæc admonitio, cum Mercatus posuerit passivas causas, resolutionis in tenuitate, & magna putredine. Nec debuit absurdum proponere, quod scilicet humor tenuis nimis activus est; nam, quia tenuis minus activus censendus, cum multitudo materiæ juvet ad agendum, & quia tenuitas non resolvit: sed calor intensior ex nimia putredine ortus, cujus meminit proponens putredinem tanquam præstantem causam agendi, & tenuitatem præstantem aptitudinem ad resolutionem.

Ponit Michaël ex Mercato tertiam differentiam tertianę perniciosæ dicens quod fit ob causæ gravitatem, quando nimirum bilis vitellina, æruginosa, prasina, & quæ confinio atræ bilis est, sive ob alimentorum pravitatem, sive ob alias causas ustionem sanguinis creantes serumq; consumentes, eorum naturam attemperantes, & venenosi fiunt: hujusmodi humoris hic conatur evertere opinionem dicentium, quod hi humores non putrescunt, quia prius expelluntur à natura ab illis irritata, quam perveniant ad putredinem: sed licet aliqui in hunc perveniant statum, Mercatus loquitur de illis, qui non ita sint depravati, sed tertianam valent efficere; lethalem tamen ob pravam naturam humorum à quibus dependet, de quibus Hippocrates 7. *Epidem.*

Quartò; Petrus Michaël transiluit ex Mercato quartam differentiam tertianæ perniciosæ, ortam ob maximam copiam humoris crudi, & inæqualis crassitiei, cujus ratione more febris syncopalis, humorosæ, tertiana etiam efficitur, quæ non rarò, sicut illa cordis, hæc totius corporis calorem obruit; Et carpit Mercatum dicens, quod talis febris debet esse quotidiana, quia fit ex copia humoris crudi, sed frustra, nam si repetit in tertium, ut supponit Mercatus, tertiana est, & non quotidiana. Præterea quia commixta bili pituita, bilis naturam refert, & tertianam efficit, & si superabundet, ut apparet in tertiana notha, quæ per quatuor menses durat, & cujus accessiones extenduntur ultra decem, & octo horas, cujus excedens causa secundum quantitatem est pituita bili commixta, quæ licet in minori quantitate prædominet in virtute, & efficit tertianam ob prædominium activioris virtutis, licet in minori materia. Sic contingit in homine & mixtis, in quibus licet plus sit de ele-

de elemento terreo, est temperamentum à prædominio calidum, quia licet terra prædominet molle, vincit ignis in virtute, ut dixi *in Resolut. Medicis.*

Quintò Petrus Michaël quintam ponit differentiam tertianæ perniciosæ, quæ talis fit, quia supervenit in illa confluxus humoris in aliquam partem, ex quo supervenit periculum. Objicit, quod Mercatus non ponit differentiam in hac specie cum prima, sed illam ipse Michaël adducit pro Mercato: quia in prima specie tertianæ sit defluxus humoris in partem, dum humor movetur pro paroxysmo, in hac differentia, quia à calore liquatur humor in accessione, & fluens confluit in partem in qua supervenit accidens, quod periculum minatur.

Sextam transcribit ex Mercato tertianæ perniciosæ differentiam Petrus Michaël, dum illi supervenit, quod illam concomitetur maligna, aut pestilens qualitas, sed opponit quod Galenus, *lib. 4. Aphor. comm. 43.* dicit carere periculo febrem intermittentem; quia non est in illa inflammatio aliqua, nec maligna qualitas; sed *suprà* probavimus possibilitatem, & ipse non repugnare fatetur, & quod Galenus refert id quod vidit, non quod est possibile ut videmus quod ex illo licet colligere, *lib. 4. Aphor. 48. Dignum inquit, animadversione est, numquid hujusmodi casus possit in febre fieri intermittente, ego enim neque vidi, neque animo capio, videntur siquidem solis accidere in febribus quæ causones ab incendio nominantur, perniciosis, vel si aliter libeat appellare, malignissimis.* En Galenum in intermittentibus perniciem, & malignitatem fateri, licet fatetur non vidisse.

§. VI.

Qualiter varies curatio lethalium Tertianarum.

Ex dictis constat tres dari tertianas intermittentes lethales, quibus jungitur maligna qualitas, quibus jungitur qualitas pestilens, & quibus superveniunt lethalia accidentia perniciosa: differt in iis curatio, quantum differunt causæ ex quibus fiunt lethales.

Pro tertianis pestilentibus instituenda curatio juxta constitutionem pestis, quæ grassatur. Pro malignis ex Mercato, Angelutio, & aliis instituenda curatio pro febribus malignis tradita. Tertianæ perniciosæ ex Maroxa fiunt perniciosæ, quia sunt aptæ, ut incidant in syncopem: vel sunt tertianæ intermittentes perniciosæ, quibus ex supervenientibus accidentibus accidit, quod ægri incidant in syncopem, aut properentur ad mortem: Mercatus primus harum febrium naturam & differantias aperuit, ita accuratè, ut posteri qui conati sunt discedere ab illo, in gravissimos errores inciderint. Sennertus illi adhærens, de iis febribus nihil ultra ab ipso enumerato cognovit. Maroxa non discessit ab illo, nec recessit à veritate. Verri, & Cæsar Benedictus pauca ab ipso transtulerunt. Jonstonius Laconicè aliqua collegit. Cardoso rectum ordinem proposuit: Petrus Michaël de perniciosis tertianis, quidquid cognovit, id didicit à Mercato, sed ostentandi ingenii gratia, aut odio contradicendi, nullum proponit Mercati verbum in quod non irruat, & quot ostentat sugillationes, tot sui demōstrat errores. Præcipuè circa remedia magna tertianarū quæ perniciosæ fiunt per decubitū in par-

res principes, dum intendit invertere doctrinam Mercati, errores proponit punibiles; pro curandis tertianis perniciosis sumuntur variæ indicationes à causis ex quibus supervenit periculum in illis evacuandi, revellendi, derivandi, vires conservandi, & corrigendi accidentia, quas Mercatus doctè & accuratè prosequitur, & post illum non invidi Scriptores, in febribus tertianis perniciosis per decubitum in partes principes, præcipuè in ventriculum coincidunt duæ indicationes: altera mittendi sanguinem desumpta ex bile sanguini commixta, à qua fovetur tertiana, altera purgandi desumpta à bile confluente in partes separata à sanguinis mixtione, & ideò cacochyma facta: de quibus quæ præstantior sit, concertat Michaël contra Mercatum. Hic enim prævalere indicationem purgandi judicans statim in principio harum tertianarum exhibet purgans medicamentum, omittens indicationem mittendi sanguinem: sistit Carreirus in hac opinione & juniores: Petrus Michaël illam improbabilem judicat, & irrationalem, & ignarus lethalis erroris in quem incidit, contendit in quavis tertiana perniciosa à principio semper insistendum in sanguine mittendo, & contra Mercatum plura adducit fundamenta: licet tandem sui oblitus, iterum coincidit in doctrinam Mercati, & anceps, & dictorum oblitus, purgationem in iis febribus non recusset.

Primum Petri Michaelis fundamentum est, si decubitus in partem principem cogit purgare statim, si permanet in subsequentibus accessionibus iterum cogeret; quia eadem esset indicatio, secundum indicatio sumpta à parte affecta, non mutat indicationem sumptam à causa antecedente, sed solum medicamenta localia: ex quo apparet, quod ex indicatione humoris, in parte non impeditur indicatio mittendi sanguinis sumpta à causa antecedente. Tertium, post purgationem in hac tertiana admittit Mercatus sanguinis missionem, quia erat indicata: ergo prius debuit illam admittere. Quartum si humor confluat ad jecur, timetur inflammatio, quæ ne superveniat à medicamento purgante, illius exhibitio vitanda ex Galeno, *lib. 13. Methodi cap. 11. §. Hac itaq; ratione.* Nec si ventriculum, aut intestina phlegmon occupare jam cœperit medicamine, quod alvum dejiciat, uti convenit. Quintum decubitus in quamcumque partem petit revulsionem, quæ securius sanguinis missione, quam purgatione fiet. Sextum Hippocrates *libr. de loc. in homine*, damnat purgationes in obstructionibus. Mercatus admittit has febres causari ob obstructiones, ideò sanguinis missio convenit, quæ deobstruit, revellit, inducit ventilationem, attemperat, tollit plenitudinem. Septimum Magister Carreirus admittens purgationem in principio harum febrium: non reddit rationem; ergo quia hujus praxis doctrina irrationalis & inopinabilis est.

Dico primò, quod tertiana intermittens in qua decumbens humor in ventriculum, aut partes internas, non causat perniciosa accidentia aut syncopem, non impedit sanguinis missionem, & si hæc accidentia aliunde possent timeri.

Probatur primò ex Galeno *libr. 1. Aphor. Comment. 33.* dicente: *Neque vero cum in ore ventriculi, humores mordaces aliquando fuerint, vel prius in ipso concervatio, vel qui*

qui in ipso remedii usu ad ipsam confluxerunt, causam dederint animæ defectionis; solent enim & eo tempore eam pati, non tamen ejusmodi animæ defectio est sufficiens mensura evacuationis, quæ nonnumquam citra necessitatem contingit, sicuti febricitantes plerique, vel inter surgendum, vel residendum, animo deficiunt: ob quam causam accumbentibus ipsis secamus venam. Ex iis patet doctrina tradita.

Secundò patet ex communi praxi ab omnibus recepta, mittendi sanguinem in omni tertiana exquisita non perniciosa, & si supersit in illa anxietas, inquietudo, ventris morsus, biliosus vomitus, biliosa dejectio, & alia plurima accidentia subsequuta ex bile defluente in ventriculum, intestina, & internas ventris partes.

Probatur tertiò ex Vallesio, qui in historia Nicolai pueri, cui ex potatione rigor supervenit nocte, postridie vomitus biliosus cum febre, cum Hippocrates non narrat sanguinem misisse, miratur dicens, quod exiguus vomitus non contraindicabat, ergo confluxus biliosi humoris in ventriculum, & internas partes, si ex illo non sequātur accidentia perniciosa, non impediunt sanguinis missionem.

Dico secundò, quod si tertianæ intermittenti per defluxum humoris in partem principem, præcipuè in ventriculum superveniant perniciosa accidentia, duplex supervenit indicatio, alia mittendi sanguinem desumpta à bile saguini commixta fovente tertianam, alia ab humore confluente ad partem principem separató à sanguinis commixtione, à quo indicatur purgatio, cujus indicatio prævalet indicationi mittendi sanguinem.

Probatur primò, quod si ex confluxu humoris in ventriculum, & ventrem, superveniant perniciosa accidentia prævaleat indicatio purgandi hunc humorem, ad indicationem mittendi sanguinem, quę sumitur ab humore sanguini commixto. Ex proceribus medicinæ tum ex Galeno *lib. 1. de sanguinis missione, cap. 1. §. Tertio ut dijudicent, quæ innoxiè hanc fermè evacuationem possint, quippe cum sæpè fiat, ut affectio venæ sectionem desideret, cæterum laborans eam ferre nequeat, sive propter animi tempus, sive propter regionis naturam, sive ob os ventriculi vitiatum, & lib. 9. Meth. cap. 1. §. quibus os ventris, aut amara bilis abundat, aut imbecillum est, aut supramodum sensibile, hæ quidem indicationes sunt, quæ sanguinem detrahendum impediunt*: Et *lib. 1. ad Glauc. cap. 14. §. Age enim quis febricitet, ac morsum sentiat, afflictumque os ventriculi, vel si etiam humorem aliquem malum evomuerit & in hujus transitu non parum fuerit offensus, ita ut graviter se habeat atque anxie*: In quo casu docet prohiberi sanguinis missionem indicatam; Tum Avicenna, *Fen. 4. r. c. 20. Et tibi etiam cave, ne subtilitatem oris stomachi habentem phlebotomes, & infœlicem ex generatione choleræ rubræ.*

Probatur secundò, ex Hippocrate *sect. 1. coacar. vers. 79. §. Dolores circa latus citra notas venæ sectio læserit, sive cibum aversetur æger, sive hypochondrium sublimè habuerit,* Ubi Martianus ex illo nostram confirmat doctrinam, dicens: *In febribus sive humor biliosus sit in ventriculo, sive transmittatur ab hepate, semper venæ sectio lædit*: Tum ex Hippocratis doctrina, & observatione manet nostra comprobata, *lib.* enim *7. Epidem.* in filio Pythonis, correpto febre magna à qua indicabatur sanguinis missio, illam omisit

omisit, quia delapsus in somnum cum vocis interceptione & ratione decubitus humorum in partem principem, usus est medicamento purgante bilem, quo exhibito febris mitior facta fuit, sopor sedatus, æger rectè judicatus. Unde Vallesius in Commentario superaddit: Ex iis verò illud intelligere licet, Hippocratem nomine turgentiæ, nòn solum intelligere eam reciprocam à partibus in partem motionem, quam Galenus interpretatur, sed etiam vergentiam humorum in evacuationis vias, præcipuè in alvum, qualis in quibusdam significatur hypochondriorum murmure, in hoc alia tumescentia, post ejus deonerationе redeunte, ob talem enim succorum urgentiam expurgare licet etiam ante coctionem, quia quæ sponte fluunt, facile trahuntur. En qualiter Hippocrates, omissa sanguinis missione indicata, ob urgentiorem indicationem fluentis humoris purgat, & illius commentator conatur, quod sufficit ad purgationem ante coctionem humorum vergentia, dum ex illis pernicies timetur.

Probatur tertio. Pernicies supervenit biliosis febribus plerumque ex prava humorum natura, qua incoctiles sunt, & apti ægrum perimere, ergo antequam firmentur in partes principes, debent tamquam turgentes purgari. Probatur antecedens ex Hippocrate, *lib.* 7. *Aphor. text.* 81. ubi tenet ex esu carnis porcelorum pori, cepe, & similium pravos creatos humores, ex quibus intermittentes febres pestilentes ortæ, & Avenzoar 3. *Theizir. cap.* 7. inquit: [Sed febris illa, quæ fit ex cochlera prasina, vel æruginosa est fraudulenta, & deceptibilis multum, & ejus accidentia sunt difficillima, & perniciosiora, atque fraudulenta valde, & majori parte non cadunt infirmi, quin moriantur, & qui evadunt, liberantur cum difficultate, & post longum tempus]

Probatur quarto: Ratione, dum superveniunt diversæ indicationes ex Galeno, *lib.* 1. *ad Glauconem*, id quod magis urget præferendum, sed indicatio purgandi humores cacochymos confluentes ad partes, & minantes periculum vitæ magis urget, quam indicatio mittendi sanguinem desumpta à causa fovente febrem intermittentem, quæ absque perniciosis symptomatibus non minaretur periculum ex Hippocrate: ergo iis concurrentibus purgatio præferenda est sanguinis missioni.

Probatur quintò: sanguinis missio exercenda est ex Galeno *lib. de sanguinis missione*, dum adest præsentia postulantium, & absentia impedire valentium, sed in casu posito adest præsentia valentium illam impedire, tum quia dum confluunt humores biliosi in partes principes, est ob magnam illorum ebullitionem, quæ augetur sanguinis missione, & ideò Avicenna *Fen.* 4. 1. docet, cavendum in sanguinis missione, ne ægrum deducamus ad cholericorum ebullitionem, tum quia si abundant in prima regione cholerici humores, contraindicant sanguinis missionem, quia ob illam traherentur ad venas, & augerent causam febris, & sanguinem conspurcarent: Tum quia si confluentes humores in partes principes causant perniciosa accidentia: ob illam minantur syncopem, & vitæ periculum, quia vires ab illis delabuntur, & sanguine misso, ipsis magis refractis periret æger. Ex quibus contraindicata manet sanguinis missio, & non impedita purgatio.

Pro

Pro fundamentis dico tum pro primo quod sicut non inconvenit pluriès repetere sanguinis missionem indicatam, similiter nec indicatam purgationem, per quam nos ter, vel quater repetitam plures liberavimus laborantes perniciosa tertiana. Tum pro secundo; quod utraque indicatio sumitur à causa morbi mittendi sanguinem à bile commixta sanguini, purgandi à bile separata ab illo cacochyma facta: quæ quia urgentior, præferenda. Tum pro tertio, quod si per purgationem cesset confluxus humoris in partem principem, & accidentia perniciosa subsequuta ex illo, exercenda est sanguinis missio, ut docet Mercatus, quia non est impediens, quod prius impediebat illam exercere. Tum pro quarto, quod Galenus prohibet purgationem, dum partes internę sunt inflammatæ. Nos verò consulimus illam dum humor confluit quasi turgens in illam, ut docet Galenus, *lib.* 4. *Aphoris.* ne decumbat in partem principem, quæ ratio movet Hippocratem, ut turgentem humorem purget statim eadem die. Tum pro quinto; quod revulsio humoris sanguini commixti petit fieri per sanguinis missionem, quæ indicatur ab illo, revulsio humoris cacochymi petit fieri per purgationem, dum urget necessitas, revellendi, sin minus purgatio exercenda evacuatoria dum cacochymos humores natura juvat purgare per urgentiam in aliquam partem, qualiter contingit dum movet humores ad primam regionem, quos ducere oportet quo maximè natura vergit, per loca conferentia, docuit Hippocrates, *lib.* 1. *Aphor.* 20. Præcipuè cum revulsio per sanguinis missionem sit contra indicata. Tum pro sexto; quod Mercatus obstructiones pororum, & viarum, per quas deberet bilis ferri in ambitum corporis, ponit inter causas perniciosæ tertianæ, quæ non sanguinis missione, sed frictionibus, inunctionibus, cucurbitulis, & aliis remediis ab ipso propositis auferuntur, non sanguinis missione cujus laudes decantat Michaël adductas ab Authoribus pro auferendis obstructionibus ex plenitudine ortis: Mercatus verò non de iis loquitur, sed de ortis ex crassis humoribus, in porositatibus inculcatis, vel ex obturata cute subortis. Tum pro septimo; quod sunt plura quæ supponenda, quia sunt prima principia, & non probanda, nec potuit Magister ejus credere, quod ille incideret in hoc absurdum, ut conaretur suadere lethalem hanc doctrinam purgandi humores in prima regione superfluos, & contra indicantes sanguinis missionem, quales *suprà* proposuimus, & proponit etiam Galenus, *lib.* 9. *methodi* dicens: *Quod si præcedat ciborum cruditas venæ sectionem differre jubebis, donec coctio præcedat aut excrementa descendant, & lib. de sanguinis missione, sanguinis missionem impedire cruditates ventriculi docet.* Avicenna idem docet, ne crudum deferatur ad venas ut Gentilis tenet *in comment.* & præstet morbo materiam, quod magis timendum esset si superflui essent humores in prima regione calidi, apti perniciem inducere, à quibus sursum delatis, commotis & agitatis coinquinaretur iterũ massa sanguinis quæ cœperat ab illis expurgari, unde mors timenda, nec hæc communia principia voluit Magister proponere, quia judicavit non ignoranda ab aliquo ex ejus discipulis: Unde quia hæc tacuit Carreirus nihil concludit Heredia; immo contra ip-

sum concludit Zacutus, *libr.* 3. *observat.* 17. quod in febre anxiosa ob humores vellicantes ventriculum nocuit sanguinis missio, licet à plenitudine esset indicata, & profuit purgatio, inquit enim: Huic ægro præter alexipharmaca, venæ sectio adhibita: Nam cùm furente humore multa sanguinis copia erat in venis commixta, hac facta cum cacochymia etiam juxta ventriculum esset, quod à pravis mordebatur humoribus, ob quam causam oritur etiam anxietas ex Galeno, 1. *Prorit. sect.* 2. *comment.* 44. & vomitus infestaret inanis: licteo attracto à prima regione ad venas jecore, febris exacerbata, quod timuit Avicenna, *Fen.* 4. 1. *cap.* 10. Et cave ne ægrum ad cholericorum ebullitionem perducas; Quamobrem levibus clysteribus pugnatum est, sed cum is humor in tunicis ventriculi immersus non cederet, purgatione exhibita, succubuit. Medicari ergo in valde acutis, si materia turgeat eadem die, tardare verò in talibus malum, prius quam robur corporis dissolvatur, vel febris caliditas augeatur, vel ad aliquod principale membrum decumbant ii, qui per corpus vagantur humores.

CONSVLTATIO X.

De muliere hæmorrhoidum vehementissimos dolores patiente.

CONTINET

§. I.

Historica enarratio proponitur, & varia subsequuta accidentia ex retentis menstruis.

§. II.

Qualiter menstrua purgatio sit fœminis naturalis.

§. III.

Quæ imminuant menstrua illave abolita faciant, & loca diversa per quæ erumpunt.

§. IV.

Hæmorrhoïdum propago, qualis fluxus, & ejus retentio, in illis utilitates, & noxæ.

§. V.

Supervenientis doloris causæ aperiuntur & aliqua auxilia, ac doloris natura.

§. VI.

Hirudinum qualis usus pro hæmorrhoidibus aperiendis & earum applicatio qualis.

CONSVLTATIONIS DECISIO.

§. I.

Historica enarratio proponitur & varia subsequuta accidentia ex retentis menstruis.

Mulier quæ decumbebat circa Martyrum nostrorum templum ab eruptione menstruorum per plures annos periodicas, & ordinatas habuit eorum eruptiones. Post dimidiam juventutem tradita est sedentariæ vitæ, plurimo utebatur cibo, gelidisq; potationum variis generibus obstructa apparuit, menstrua comminuta sunt, postea sunt retenta, immutarunt naturalem locum, & periodicè per hæmorrhoidales venas superveniebant, adhuc per illas reclusæ sunt evacuationes, tantusque dolor supervenit in illis, ut ad desperatio-

sperationem ferri videretur, nullis aliis proficientibus auxiliis devenimus ad venas illas aperiendas appositis hirudinibus, subsequuta fuit inevitabilis evacuatio, quæ ægram in summum deduxit periculum. à quo divina ope & auxiliis Medicis evasit.

§. II.

Qualiter menstrua purgatio fit fœminis naturalis.

MUlier ferè sola ex animantium fœminis, inquit Nancelius, menstruas habet purgationes, reliquæ enim illas absumunt in pilos, & tergus, aut copiosioribus ab exercitiis evacuationibus, ipsa enim degit sedentaria, & otiosa, leniori exercitio dedita, nullo vehementiori agitata, multis se ingurgitans cibis, non satis pro illis perspirabili cooperta cute, ob quæ illi redundat sanguis, qui dum tempore, nec pro nutricatu, nec augmento requiritur, nec resolvi potest ab illius debiliori calore quam qui reperitur in viro, superabundans in fœminis menstruus dicitur, & est excrementum ultimi alimenti partium carnosarum, quod certis temporibus, & statis periodis, moderata quantitate ad uterum fertur ad fœtus generationem, & nutritionem, aut ut per ipsum expurgetur, si ad hæc non deserviat, incipit fluere, in plurimum à decimo secundo, aut quarto usque in quinquagesimum aut quinquagesimum quintum annum, repetens unoquoque mense, per trium, aut quatuor dierum spatium iis quæ debita fruuntur temperie, quo tempore ægra ipsa valetudine fruebatur, debita fruebatur debitis consequutis menstruis periodicis evacuationibus, quibus deficientibus imminuta est salus, & varii subsequuti sunt morbi, quia ut docet Hippocrates *lib. 5. Aphor.* 57. mensuis largius fluentibus morbi eveniunt, non fluentibus autem ex utero morbi contingunt. Possunt ex utero innumeri supervenire morbi, inquit enim Democritus: uterus est vehemens malum infinitarum ærumnarum causa alii superveniunt in ipso, alii ob illius vitium fiunt in toto; in ipso fiunt, alii in cervice, alii in ejus corpore, in cervice superveniunt cauda, tentigo, hemorrhoides, condolema, angustia, pustulæ, hydrops, Schirrus, vulnera, ulcera, procidentia, in corpore accidunt dolor, imbecillitas, mensium suppressio, mola, furor uterinus, morbus virgineus, mensium stillicidium, decoloratio, mensium fluxus, gonorrhæa, sterilitas, ex utero proveniunt, si menstrua large fluant ob innatum diminutum calorem, ut refert Hippocrates, *lib. de mulieribus*, cachechiæ, hydropes, decolorationes, si menses non fluant, fiunt febres, cutis vitia, fiunt maculæ efflorescentes, papulæ, ulcera, præcipuè vexantur hujusmodi fœminę febribus anxiosis, horridis, oculorum doloribus, capitis gravitate, paraplexiis, pleuritide, erysipelate, carbunculo, epilepsia, linguæ incontinentia, aphonia.

§. III.

Quæ imminuant menstrua illavè abolita faciant loca diversa per quæ erumpunt.

CUm ex Galeno *lib. de causis symptomat.* omnis sanguinis evacuatio sit præternaturalis, solaque naturalis censenda, quæ menstrualis est, hæc si impediatur, vel menstura retenta dum detinentur, varios

varios pariunt morbos supra relatos, vel impetu erumpunt per varia alia loca, sunt autem retentionis causæ variæ, supprimitur menstrua purgatio, vel quia absumitur, vel quia retinetur, absumitur secundum naturam ob conceptus formationem, ob fœtus procreationem, nutritionem aut augmentum, ob lactationem, in hos fines, ob calidam & siccam constitutionem, aut nimium exercitium, quæ resolvunt & consumunt superfluum, sine quo deficiunt menstrua in viraginibus ob resolutionem eorum, in obesis quia mutantur in nutricatum, in senibus, quia adaptatur nutritioni, quia menstrualis sanguis parum superfluit, qui etiam deficit ex immodicis evacuationibus, ex animi passionibus, vigiliis, labore, mœrore & morbo acuto aut diuturno, pravave diathesi viscerum ex Aëtio, *cap.* 51. *tetrab.* 4. *serm.* 4. in ægra aliæ fuerunt causæ enumeratæ à Galeno *lib.* 3. *de caus. sympt. cap.* 4. quia ob ingluviem, & sedentariam vitam, repleta fuit crassis & viscidis humoribus, qui vias obstruxerunt, facultatem expultricem imbecillem reddiderunt, solent impedire illius actionem uteri clausura sive à natura, sive à morbo superveniat. A quacunq; proveniat causa viæ uteri exsiccantur, & intra sex menses incurabilem reddunt hunc affectum. Præcipuè tamen si ex obstructione superflua redduntur menstrua, procreant varios enumeratos affectus, neutros tamen si ex absumptione.

Licet præscriptum menstruandi tempus sit à natura, ab annis decimo quarto proximis usque ad proximos quinquagesimo, & locus menstruandi naturalis sit uterus, sive per cavitatem, sive per externas illius venas, plerumque in prægnantibus luxuriat, tamen plerumque natura, & in aliis ætatibus erumpere facit, & per varia alia loca, ut nuperrime Verri profert, & ante illum observarunt plures in morbis curandis quantum prosint supervenientia menstrua observavit summus Dictator, *lib.* 6. *de morbis vulgar. comm.* 7. in constitutione pestilenti, quæ ægros tussi, febre & angina vexabat: inquit: *Mulieres non laborabant tussi, sed pauca febricitabant, & harum valde pauca in peripneumoniam pervenerunt, atque hæ seniores, & omnes superstites manserunt.* Causabat autem hoc fieri, quia non similiter viris exit, id est ut tenent expositores, quia menstruis liberabantur, quod ideo in senioribus, & viris non contingebat, idem observat *lib.* 1. *de morb. vulgar. comm* 2. *text.* 68. & Galenus, *in comment.* confirmat dicens: [optimo jure minus mulieres ægrotant, quam viri, minusque in discrimen adducuntur, ut quæ per sanguinis eruptionem judicia efficerent] similiter Hippocrates, *lib.* 7. *Epidem.* meminit uxorem Cleomenis à gravi morbo liberatam menstruis erumpentibus, & *in eodem lib.* idem contigisse tenet Philistidis uxori, & *libr.* 5. *Epidem.* mulieri in Pheris cui caput dolebat, nulla proderant remedia, levabatur solum menstruis supervenientibus, & dum concipiebat, de Theodori vero uxore gravi morbo correpta, & supervenientibus menstruis levata narrat ex recidua mortuam fuisse; quia ipsa sunt retenta ante debitam indicationem.

Nec ideo mirari licet, quod luxuriet natura in mensibus erumpendis tam in non debitis pro ætate, quam per loca non naturalia, ut variis observationibus confirmant Verri, & Moronus desumptis ex Schenrlio, qui *lib.* 4. illas deducit ex variis Authoribus,

thoribus, & Marcellanus Donatus *lib. 3. de medica historia mirabili, cap.* 19. ante debitam ætatem menstrua fluxisse observat, Schentrius ex Alberto magno *comm. ad lib. 2. physic.* observat menstrua supervenisse puellæ recenter natæ, ex Saxonia quod puella quinque annorum Venetiis singulis mensibus habebat menstruam purgationem: ex Ul ac Luthero quod vidit puellam, cui cœperunt simili modo menstrua à quinto ætatis anno, ex Fernelio *lib. 6. pathologia cap.* 16. quod alteri puellæ octo annorum cœperunt fluere menstrua, ex Gaspare Wolf similem refert historiam, & sicut in iis menstrua ante debitum fluxerunt tempus in admodum senibus, narrat ex Solinandro *sect. 5. cons.* 15. quod mulieri annorum 103. menstrua fluebant, & ex alia quæ ab anno 70. ad 84. menstrua conservavit. Nostræ tamen laboranti hoc peculiare evenit, ut per loca non naturalia per hæmorrhoïdas inquam supervenerint menses, quod & aliis contigisse observatum est. Vesalius, *lib. 5. cap. 15. de corpore humano*, per uteri cervicem; per nares, ventriculum, & anum refert menstrua fluere. Brasabolus *comm. ad Aphor. 33. lib. 5.* observat fœminam vidisse quæ per hæmorrhoïdas menses effluebat, & aliam quæ singulis mensibus emittebat per nares, menses solitos fluere per sedem. Hippocrates docuit, *lib. 2. de morbis mulierum* Galenus 5. *aphor.* 33. per nares, & sedem docet posse fieri, vomitu rejectos menses observarunt Horst, *p. 2. libr. 1. observat.* 33. Amatus *centur. 2. curat.* 17. Heldan, *centur. observat.* 12. per oculos & aures solitos fluere, per nares & os observavit Schenchius, per mammas fluxisse observat Amatus *cent. 2. curat.* 21. per umbilicum vidit Nicolus *serm. 2. cap.* 8. per digitum minimum manus vidit Mercatus *libr. 1. de morbis mulier. cap.* 7. & nos vidimus in Vallisoletana muliere, eos periodicè per menses fluere per digitum indicem; Paracelsus per vulnus vidit fluxisse, per gengivas erupisse vidit Zacutus *lib. 2. Praxis histor. medicar. admirand. observ.* 101. Per angulum oculi vidit Mercatus *loco suprà citato*, lachrymas cruentas ortas ex retentis menstruis observat Skenchius: ex quibus menstruæ purgationis mutatio in hemorrhoïdalem non incongrua videbatur in hac ægra, sed iterum & hæc suppressa alios abiit in affectus.

§. IV.

Hæmorrhoïdum propago, qualis fluxus, & ejus retentio, in illis utilitates, & noxa.

HÆmorrhoïs Græcè significat sanguinis fluxum, transfertur ad venas sanguinem fundentes: Galenus *cap. 5. de theriaca ad Pisonem*, sedis, & uteri venas præcipue appellat hæmorrhoïdas, Celsus, *lib. 6. cap.* 18. *Ora*, inquit, *venarum tanquam ex capitibus quibusdam surgentia, quæ sanguinem fundunt hæmorrooïdas vocant.* Addit *idque in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit*, Paulus, *lib. 3. cap.* 59. idem tenet & ii omnes potius hora venarum, quam ipsas venas vocant hæmorrhoïdas, ut Fabritius notavit. Hippocrates *lib. de hæmorrhoïdibus* tradidit causas fluentes sanguinis per sedis hæmorrhoïdas, & cur venæ illæ intumescant, & aperiantur, vel quia sanguis crassus propellitur in illas venas, & confluens tumorem facit, & tandem ora aperit, vel quia bilis à vesica fellea aut pituita à ventriculo

triculo in intestinum rectum transmissa si ex mora calefiant & fiant salsa, calefaciunt sanguinem venarum, à calore sanguis ab aliis trahitur, qui confluens replet, tumores facit, rumpit & fluxum causat: in ægra verò non ab iis causis tumor, dolor, & fluxus supervenerunt: sed quia natura, ut diximus, cum per uterum menstrua erumpere non potuerint, immisit in hæmorrhoïdas sedis venas, & confluens ad illas dum ora valuerunt aperire, fecerunt sanguinis fluxum periodicum, dum nequiere aperire illa, doloris fuerunt causæ: Habuit enim ægrotans duas hæmorrhoïdum differentias, quas proponunt Galen. *in isagogicis introductionibus*; Aëtius *lib. 14. cap. 15.* qui dividunt hæmorrhoïdas in apparentes, quæ sanguinem fluunt; & cæcas, seu obcæcatas, quæ illum non fundunt, plerumque simul sanguinem fundunt, & tument, sæpè fundunt moderatè sanguinem, & non tument, & harum fluxus naturalis solet esse, & fuit similis in ægrotante. Galenus *lib. de definitionibus medicis*, superaddit quinque differentias hæmorrhoïdum quas desumit à magnitudine, multitudine, figura, loco, & constitutione. Apud Juniores Fabrizius, & nuperrimi Anatomici hæmorrhoïdalium sedis alteram adducunt differentiam in internas, & externas, internas cognoverunt antiquiores etiam prodeuntes à vena lienis à porta deducta, recta deorsum propagine ad rectum, intestinum tendentes, in quo inseruntur: externæ proveniunt à propaginibus, venæ cavæ, quæ ab osse sacro, & coxendice efformata producitur, & duo rami ad anum propagantur, alter in dextera, alter in sinistra parte disseminatæ per musculos sedis, & intestini. Angelutius varias refert in hac re opiniones, sed hæc doctrina licet ab antiquis non elaborata, apud recentiores pro certa habetur, & à Fabritio probatur: nam usus venarum quæ in intestino sunt, ob eundem sunt usum, ac reliquæ, scilicet, ut sanguinem contineant ad partium nutritionem; sed duæ partes constituunt anum, intestinum est sphyncteræ musculus, quæ diverso sanguine petunt nutriri, intestinum sanguine fæculento, à liene deducto, sicut reliquæ partes mesenterii quod à portæ ramo suppeditatur, seu à sanguine fæculento à liene genito, in illarum partium nutricatum. Musculus verò pars carnis præstantior in quo facultas sensitiva, & locomotiva resident à cava nutriri petunt ex sanguine defecato à jecore producto, & per venæ cavæ propagines deducto. Hoc confirmat, quia omnia membra contenta in abdomine, quæ venas habent à porta, & ab ea nutriuntur tantum à peritoneo comprehenduntur, quæ verò à cava per emulgentes, & ideò uterus, qui nutritur à cava, quæ apud os sacrum & vesicam, hæc à peritoneo non concluduntur.

Sed per quas hæmorrhoidas, menses descendebant in ægrotante ista, nondum constat, ego verò judico quod per venas externas se exonerat ab illis natura. Per internas enim deponit particularem lienis & mesenterii plenitudinem, per externas verò universalem omnium venarum plenitudinem, ad ipsas enim recurrunt menstrua: inquit enim Hippocrates *de morbis virginum*, quod si per uterum erumpere non possunt, confluunt ad jecur, ad cor, ad caput, & per universum venosum genus, ideo una interna vena à porta erumpit ad intestinum, duæ verò à cava, & majores

jores ad musculos protrahuntur nutriendi & evacuandi plenitudinem destinatæ; ideo & hæ totius subveniunt , morbis & majori profusione illę morbis à melancholia & in prima regione subortis : itaque duos usus hæmorrhoidum sedis habent, & partes intestini nutrire in quibus inseruntur , & corpus expurgare à superfluis succis, ipsumque liberare à plenitudine , si pro horum necessitate moderate fluant, inquit enim Galenus *lib. de vena sect. adversus Erasistratum cap. 5. Venæ hæmorrhoidales sanguinem fundentes servant hominem sanũ.* Hippocrates latius enumeravit morbos, qui curantur, aut præcaventur per hæmorrhoidas *lib. 6. Aphor.* 11. inquit: *Hæmorrhoides supervenientes atra bile vexato bonum: lib. de indicationibus & baph: Nephriticis & vitio renum laborantibus hæmorrhoides supervenientes bonum; & lib. 3. de humoribus, & 6. de morb. vulgarib.* inquit : *Qui hæmorrhoides habent , ii neque dolore lateris, neque pulmonis inflammatione , neque furunculis, neque phagedena, neque tormentis , neq; lepra neque fortè aliis corripiuntur.* In nostra ægrotante cum hæmorrhoides menses supplebant à gravissimis etiam præservabant morbis , quos ex ipsis suppressis posse supervenire supra diximus : Dum verò supervenit hæmorrhoidalis superflua evacuatio, necesse erat in gravissimos morbos trahi, quia inquit Aetius *lib. 14 cap. 5.* hæmorrhoidas tum deformitatem , tum vitam miseram , tum interdum mortem afferre ; deformitatem , quia nimia inanitione universum corpus decoloratur , vitam miseram, quoniam perpetuæ imbecillitati occurrendum est , mortem, quia concinere affecto aqua inter cutem supervenit ; sed inter symptomata supervenientia hæmorrhoidibus reclusis nullum dolore infestius, de quo nuper agemus.

§. V.

Supervenientis doloris causa aperiuntur , & aliqua auxilia, ac doloris natura.

CUm redundans sanguis , nec per uteri venas erumpere valuerit, nec refluens ad hæmorrhoidales venas illarum aperire orificia , cœperunt venæ illæ fieri tumorosæ ob congestum sanguinem in illis illas replentem & inflammantem , indeque subsequutus fuit vehementissimus dolor, ob quem timebatur gangræna & stiomenum; ideo coëgit properare ad plura auxilia , jam enim dolor non solum attendebatur ut symptoma, sed ut causa lethalis morbi. Pro hujus urgentia cum Galeno triplici sumpta indicatione auferendi causam fluentem , opitulandi muliebri anodinorum usu , & stupefaciendi partis sensibilitatem : Pro prima indicatione usi fuimus omni genere revellentium , præcipuè sanguinis missione revulsoria à distinctiore parte derivatoria à proximiori ; & evacuatoria ab eadem per sanguisugas , à quibus immedicabilis sanguinis fluxus fuit ferè subsequutus, de quo postea agemus. Pro anodinis usi fuimus oleo amygdalarum dulcium, oleo nucleorum Persicorum , linimento ex vitello ovi , oleo rosaceo & violaceo cum unguento populeonis & axungia gallinæ & pulpa pomi cocti, superaddito vitello ovi & croco. Usi fuimus butyro agitato in mortario plumbeo , & pomata recente, linimentum paravimus ex linaria herba cum floribus cocta , superaddito adipe porcino, & ovi vitello. Tentavimus

mus resolutionem cum radicibus porri decoctis, sub prunis, & cum butyro pistatis; applicavimus folia sambuci viridis, cocta ad putrilaginem, quæ cum non prodessent gradum fecimus ad stupefacientia, quale oleum buxi, à quo ad oppiata provenimus, nec consequuti sumus, quod mitis fieret dolor; vehementissimus enim hostis est hæmorrhoidarum dolor, ut ex practicis omnibus colligere licet, & ut Moronus refert, observarunt varii Scriptores Amatus *centur.* 2. *cur.* 91. Cermis *Consil.* 21. Dodonæus *observat.* 50. Faventinus *cons.* 3. Frambesarius *f.* 371. Lælius à Fonte *cons.* 113. Guarinus *Consil.* 79. Horstius *observ.* 42. Mercurialis *tom.* 1. *consil.* 41. Moccha *consil.* 123. Plater. *lib.* 2 *f.* 42. Scholtz *consil.* 206. Hugo *consil.* 87. Moccha *consil.* 126. Montagnana *consil.* 168. Conch. *libro quarto observat.*

Sed non parum licuit divagari per diagnosim hujus affectus, investigando doloris naturam; licet enim ab omnibus fuerit expertus, tanta est intellectus debilitas, ut forsan illius essentia adhuc maneat impenetrata: varii enim plures fuerunt nullo definiendo: Zachias *lib.* 3. *tit.* 2. *qu.* 4. *tom.* 1. dolorem dicit esse tristem sensationem, & formaliter pertinere ad omnes sensus externos; quia est communis sensatio illis omnibus, sed tanto viro indigna est ratio; nam licet sensatio sit communis & generica ratio, particula tristis, id est objecti tristitiam inducentis competit potentiæ cognoscenti de objecto, non solum quod sensibile est, sed per speciem insensatam, quod disconveniens & tristabile est: fateor doloris rationem analogicè dici de quacumque potentia cognoscente disconveniens, seu molestum, & sic dolor largo modo sumptus, seu materialiter, seu præsuppositivè præcedit in omni externo sensu, sed dolor propriè sumptus est actio quæ specificatur à doloroso objecto, & hoc ex Hippocrate, est quod subito & affatim naturam corrumpit; corrumpens autem objectum subitoque illud alterans: pertinet ad sensum tactus, ideoque objectum propriè dolorosum, debet esse tactus corruptivum subitò, & affatim. Alii dicunt esse dolorem id quod sentitur à potentia seu objectum dolorosum. Forsan annuentes Hippocrati *libr.* 2. *Aphorism.* 6. *Quicumq; dolentes parte aliqua corporis dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat*, sed ineptè; Galenus enim *in comment.* dolorem ponit pro partis dispositione, seu pro objecto doloroso, & ex Galeno *c.* 3. *de differ. symptom.* dolor est sympt. quod est posterius morbo, & hic posterior causa cum qua ii dolorem confundunt, Alii formaliter constitui dolorem insensatione tactus judicant, percipientis objectum dolorosum, forsan ducti ex Galeno *de differ. sympt cap.* 3. §. *tactus egregium præter cæteros sensus in actione sua possidet dolorem:* Sed cum tactus solum cognoscat per species sensatas, non autem per insensatas repræsentantes convenientiam, aut disconvenientiam; ideo dolor formaliter ad altiorem potentiam pertinet, qualis est æstimativa, seu cogitativa, & appetitus irascibilis, qui fertur in sui objectum: ideò alii per actum cogitativæ, seu æstimativæ; alii per actum appetitus definiunt dolorē. Avicenna *l. de anima p.* 4. *c.* 4. timor autem, dolor & tristitia sunt de accidentibus irascibilis, adhærere videntur D. Thomæ 1. 2. Vega 2. *de loc. c.* 2. Martines *lib.* 2. *tr.* 1. *sect.* 4. Carreirus *lib. de loc. c.* 51. & prius Aristoteles 1. *Ethic. c.* 5. §. *Non est in sensu mente q; dolor.*

Plato

Plato appetitui dolorem tribuit, & Theologi morales: At vero Galenus *l.1. de cauſ. ſympt. c. 6. l. 2. de loc. patientibus, c. 2.* in ſenſatione triſti dolorem conſtituit, & cõmuniter medici illi adhærent. Nos tenemus dolorem formaliter ſumptum pertinere ad internam potentiam, quæ habet verſari circa objectum doloroſum, ut tale, & quod eſt actus cogitativæ ſeu æſtimativæ cognoſcẽtis doloroſum objectũ, ſeu appetitus iraſcibilis renuentis illud, appetitu ſugæ; hic eſt dolor pro formali, alter eſt pro materiali ſeu præſuppoſitivè, & eſt actio tactus cognoſcentis objectum doloroſum, ut tangibile formaliter ſumptus; dolor etiam eſt duplex, alter pertinens ad appetitum, alter ad cogitativam, ſeu æſtimativã, ille eſt actus appetitus iraſcibilis præſuppoſita objecti doloroſi cognitione, fugientis illud; hic eſt actio ęſtimativę ſeu cogitativę, cognoſcẽs objectũ doloroſum, ut tale. De dolore pertinente ad appetitum, Theologi & Philoſophi morales magis agunt; de pertinẽte ad cogitationem, ſeu æſtimativam pertractant Medici, magis ſpeculantes actiones naturales aut læſas, quam hominum mores.

Nec adhuc manet cognita natura doloris, nec cum præternaturalis res ſit, ſub quo genere, aut ſpecie illarum debeat locari; morbum enim eſſe ante Galenum tenuit Olympicus, & apud juniores Conciliator *differ.* 73. quia lædit operationes dormiendi & coquendi, & alias alii; nec læſam eſſe actionem contendunt, quia quælibet actio habet proprium terminum, & dolor nullum reſpicit proprium. Argenterius naturalem actionem eſſe admittit, quia eſt triſtis ſenſatio, ex Galeno, ſeu actio cognoſcitiva objecti ſubito, & aſſatim corrumpentis naturam, & actio, quæ objectum percipit qualiter in ſe eſt, naturalis eſt; Magloca admittit dolorem eſſe actionem læſam non ratione facultatis, ſed ratione objecti atrohos, ſeu confeſtim agentis in potentiam, illamque immutantis, & corumpentis: ſed ſi actio cognoſcitiva objectum percipit quale eſt in ſe, etiamſi ſui organi corruptivum ſit, naturalis eſt; nam percipit de objecto, quidquid illius ſpecies cum potentia cognoſcitiva conjunctæ debent repræſentare; ſed Galenus de dolore formaliter ſumpto qui eſt actus cogitativæ aſſerit, quòd eſt actio depravata *lib. de ſympt. differ. c. 3. l. 1. de cauſ. ſymp. c. 6. l. 1. methodi, c. 6. 8. & 9.* ſequuntur illum, Mercurialis *lib 1. de affectibus c. 2.* Altimarus *c. 10. l. de morb. medendis*, Augenius *l. 1. epiſt. 1.* Roſellus *in l. Galeni de morbo & ſympt.* Carreirus *de loc. affectis diſp.* 50. Martines *lib. 2. ſect.* 4. Mercatus *lib.* 3. *claſſe* 1. Rudius Vividius & omnes fere Practici, ſed ii non ſatisfaciunt ſupraposit æ rationi, quod ſcilicet actio cognoſcens objectum, qualiter in ſe eſt, eſt naturalis & non læſa, nec depravata; nam licet aliqui dicant, quòd cognoſcitur objectum doloroſum magis moleſtum, quàm inſe eſt, contra ſtat, quod cognoſcitur objectum per ſpecies quas mittit ad potentiam, & cùm nemo det quod non habet, ſpecies ab objecto emiſſæ non valent majorem objecti repręſentationem facere, quàm quæ recepta eſt ab illo: totum enim ſuum eſſe entitativum & repræſentativum recipiunt ab illo, nec ultra agendi habent vim.

Ego verò dicendum judico, quod ad dolorem, prout eſt actio cogitativæ, ſeu ęſtimativę, prærequiritur actio tractus cognoſcentis objectum doloroſum, ut tangibile

gibile per alterationem realem, & per alterationem intentionalem; per illam corrumpitur organum: per hanc recipiuntur species, quæ objectum repræsentant; hæc intensior recipitur, quam alteratio realis, & ideo non solum repræsentat corruptivum in organo receptum, sed illud quod est in objecto corrumpente illud; ex quo oritur, quòd si manus calefiat, subitò à nobis avertitur ab igne, judicantibus concrematam fuisse, postea respicimus non tantam fuisse læsionem, qualem sentiebamus; quia fit cognitio per speciem repræsentantem, non tantum qualitatem alterantem, quæ est recepta in manu, sed illam quæ est in objecto alterante organum; sic enim à natura ordinatum: quod corrumpens objectum intensius repræsentetur antequam organum corrumpat, ut possit à nobis imminens damnum prius cognitum vitari: cognitum per sui intentionales species ab objecto, in majori intensione emissas, quam fuerit realis alteratio recepta in organo: Cum igitur cogitativa cognoscat objectum, quod subito & affatim corrumpit organum tractus, & per species, quæ non solùm repræsentant objectum, secundum quod iam corrumpit, sed secundum vim quam habet corrumpendi, & ulterius est corruptivum, stat depravata actio in hoc quod totum illud corruptivum, & dolorosum quod cognoscitur à cogitativa, judicatur à potentia; ut jam receptum in organo, non solùm secundùm esse intentionale, sed secundùm esse reale, & quasi jam organum corrupisset, & per hoc fit actio depravata intensius repræsentans damnum in organo receptum: quàm quod receptum est, non tamen sine specie eius repræsentativa: ab objecto enim emittitur dolorosi illius objecti repræsentativa species, licet nondum in organo sit recepta alteràtio realis imminens, quæ ab objecto communicari valet; & appetitus insurgit ad aversionem intensius, ac vehementius, quàm petit receptum periculum, & in hunc finem dolor à natura sensitivo viventi tribuitur ut ex hac cognitione, & fuga servet continuitatem partium, à qua unitas earum fit, & ex qua omnes animalis partes unum fiunt animal.

§. VI.

Hirudinum qualis usus, pro hæmorrhoidibus aperiendis & earum applicatio qualis.

CVm nullis cesserit vehemens dolor hæmorrhoïdum auxiliis, ne pars in mortificationem abiret ad causam evacuādam, in illis contentam, applicavimus sanguisugas, ex quibus subsequutus fuit sanguinis fluxus ita copiosus, ut nullis cedens auxiliis ægram ad summum periculum deduxerit, ob subsequutum ex illis fluxum sanguinis, qui periculosus affectus in illis solet esse, dum fit nimius, ut ex Moronio constat observasse plures inter quos Cermison *consil.* 20. Claudinus *cons.* 38. Epiphanius *hist.* 16. Favent. *cons.* 33. Fernelius *cons.* 44. Genarli. *Decada.* 4. *disp.* 9. Gradi *cons.* 57. Guarinonius *cons.* 8. Horst. *epist. sect.* 10. Lelius à Fonte *cons.* 96. Cotich *obs. l.* 4. Mercurial. *tom* 3. Montagnana *consil.* 273. Fonseca *tom. consil.* 27. Scholz *cons.* 205. Trinca-

Trincabell. *conf.* 163. 27. Venustus 1. *par. consil.*80.

Deveniendum fuit nobis ad hirudinum applicationem in venis hæmorrhoïdalibus; quia ut tenet Saxonia *l.de febribus, c.*24.quod si suppressæ sint, expedit mittere sanguinem, prætermittere sanguinis missionem, & tentare per hæmorrhoïdales magis quæ urgebat in hoc eventu, dum non proderat sanguinis missio, & urgebat, non tam universalis plenitudo, quàm particularis harum venarum, quæ evacuationem ab illis, urgente necessitate, properanter, indicabant, hæc scarificatione, apertione per scalpellum, vel applicatione hirudinum perficitur: cum iis securius; sunt enim hirudines, ut tenet Capivacius *lib. 6. de febribus, cap.*26. materiæ quæ pungendo aperiunt ora venarum, & per se sensibiliter, licet paulatim, sanguinem evacuant; & superaddit, quod per hirudinem evacuatur potissimum sanguis contentus in illis venis, quibus applicantur, & præcipuè debere applicari hæmorrhoïdibus ad auferendam ab illis plenitudinem; constat: quia sanguinis missio ex illis per scalpellum periculosè fit; quia postea difficulter unitur solutio continui facta ex illa, nec possunt cucurbitulæ ad scarificationem applicari: ideo Galenus *lib.de hirudinibus, cucurbitulis, & scarificationibus cap.* 21. inquit: [Eas in illis usurpamus hominibus, qui scarificationum incisiones pertimescunt, vel in illis partibus, in quibus cucurbitulæ propter earum parvitatem vel gibbositatem, & inæqualitatem aptari non possunt]

Quales debeant esse hirudines protulit Avicenna *libr. 1. doctrin.5. cap.*22. inquit enim quòd aliæ sunt venenosæ, aliæ vero minimè, priores sunt magna habentes capita, quarum color est antimonialis, id est, color plumbo similis, & niger, aut viridis, aut lanuginem præseferentes, vel colore assimulato lapidi Lazuli; malæ sunt etiam illæ, quæ in aquis habitant limosis & lutosis, minimè verò venenosæ sunt illæ quæ in aquis colliguntur fluidis, & in illis quibus lenticulæ supernatant, color ipsarũ sit similis colori viridi, & veluti tenduntur super ea fila duo, colorem arsenici habentia, sintque rufæ, rotundæ, & coloris hepatis, quæ etiam assimilantur parvæ locustæ; & caudæ muris, sintque minutæ, parva capita habentes, & tandem eligendæ sunt illæ quæ habent ventrem rubeum, & dorsum viride, per diem antequam applicentur, constringantur ventres donec vomant, quod in eis est, tribuatur eis sanguis agni antequam applicentur, abstergatur earum sordicies, & viscositas cum spongia, & laventur in aqua clara, & dulci.

Galenus, *libro de cucurbitulis, & scarificationibus, cap. vigesimo primo*, ponit modum amplicandi illas, dicens: Cum eis uti volumus, locus, cui hirudines amplicandæ sunt, nitro prius fricandus ac sanguine alicujus animalis inungendus, vel fovendus, vel unguibus scalpendus, promptius enim apprehendent, atque ubi inhæserint, oleum tepidum particulæ, ne frigescat, infundemus, quod si etiam eis, ubi repletæ fuerint, uti oportuerit, vel quia paucæ hirudines, præsto adfuerunt, vel quia paucæ apprehenderint, earum caudas forcipe incidere

oportet; nam effluente sanguine trahere nunquam desinent, quousque nos salem, nitrum vel cinerem earum oculis inspergamus.

Ablatis hirundinibus, permansit sanguinis fluxus ob confluentem humorem in partem, ob inflammationem & dolorem, qui nullis poterat auxiliis cohiberi; utebamur sanguinis missione, frictionibus, cucurbitulis, ligaturis & revulsoriis, ac derivatoriis aliis quibuscumque deveniremus statim ad manualem operationem, deligationem, sectionem, & ustionem, quas consulit Hippocrates *de rat. vict. in acutis, & lib. de hæmorrhoïdibus*, quam etiam Fabritius consulit lib. de Chirurgicis operationibus, & Massarias expertus fuit felici eventu; sed nullus erat expertus chirurgus pro hac operatione; ideo ægrum collocavimus supra mensam; exprimebat podicem ad extra, ut possent cataplasmata applicari adstringentia, ex pilis leporinis, telis aranearum, alumine, & tandem vitriolo usto, seu colcothari cum quibus cœpit cohiberi, dũ parabamus oleum vitrioli & aquam fortẽ ad cauterizandas venas.

DOCT.

DOCT. MED.

D. GASPARI

BRAVO DE SOBRE-
MONTE RAMIREZ

TYROCINIUM

PRACTICUM ARTIS CURATRICIS HOMINIS.

AD LECTOREM.

UNum te monitum velim, Lector, primam nimirum, & secundam Tyrocinii hujus Practici Partes, esse ferè easdem cum Consultatione septima suprà pag. 274. edita; quam, paucis immutatis, & nonnullis additis, ad Authoris intentum conferentibus, hic ideò repetitam habes, quòd pars hujus Tractatus sit potissima, ac proinde nullatenus omittenda.

DOCT. MED.

D. GASPARI BRAVO DE SOBRE-MONTE RAMIREZ

TYROCINIUM PRACTICUM ARTIS CURATRICIS HOMINIS.

PROPOSITIO HUIUS Tractatus.

Constat ex dictis antecedentibus quod medicina, quæ in sua latiori acceptione est Ars curatrix, varias habet analogicas, & improprias acceptiones. In latiori sui acceptione sumitur pro qualibet Arte, quæ valet ad antiquum statum amissum aliquid reducere: & sic divagatur per omnes Scientias, & Artes, & per quoslibet prudentiæ actus: de qualibet enim re, quæ nequit reduci in pristinam perfectionem, vulgariter dicitur, quòd nequit mederi. Sumitur pro instrumentis medendi, & sic dicimus de aliquibus Pharmacopæis, quod non habent optimam Medicinam. Sumitur pro eo, qui languores Reipublicę valet curare: ideo Dynasta quidam Rex factus voluit Artaphax nominari, id est Medicus, & languorum Reipublicæ curator, quasi Regia potestas sit Ars curatrix illorum: sumitur pro arte curatrice morali, in qua acceptione Sancti Patres vocati sunt Medici, & Pastores eorum, qui in suis Ecclesiis sunt illis commissi, quorum relapsos mores dicuntur curasse: sumitur etiam Medicina pro cultoribus plantarum, herbarum, & florum

florum, & sua cultura dicuntur illa curare, & in pristinam sanitatem reducere: sumitur etiam pro arte curatrice brutorum, quorum morbi variis artificibus committuntur curari: Ut morbi equorum Veterinariis, morbi boum, ovium, caprarum & aliorum animalium, quæ sunt ex usu hominibus, committuntur Oeconomis, aut pastoribus eorum, à quibus curari solent per remedia ex usu cognita, vel tradita ab Autoribus, qui de re rustica scripserunt.

Medicina verò hominis curatrix, quæ simpliciter, absolutè & sine addito medicina dicitur; multiplex etiam ars est juxta diversas sui sectas: alia enim est Empirica, alia methodica, alia Paracelsistica, & suo modo alia est Vanhelmonis dicta, quæ omnes sectæ sunt seu hæreses, quæ deviant à medicina rationali seu Dogmatica, quæ est vera medicina, ut supra demonstravimus.

Non contendimus sub hoc Tyrocinio methodum tradere medicinæ, quæ impropriè, & cum addito talis dicitur: sed solius medicinæ; quæ propriè sic dicitur, & est ars hominis curatrix, & præcipuè prout est scientia naturalis dogmatica ac rationalis, quam rationales homines tantum profiteri tenentur: Sectæ enim seu hæreses quæ ab illa deviant, suis propriis deturbantur nominibus & Professoribus, rationali scientia indignis: sub quibus indigniores alii conantur introduci, sub Medici nomine Pseudo-Medici quidam, qui nullis insistentes principiis, quædam vulgari populo remedia vendunt, & vulgari mulierculorum applausu, populares fallentes eorum insidiantur vitiis.

SECTIO I.

De Tyrocinio practico Sectarum, quæ sub medicina deviant à rationali.

Reliquæ medicinæ sortes, quæ à rationali discedunt, majori ex parte sunt sectæ, quæ in aliquibus principiis insistunt illi sectæ communibus, & juxta illorum cohærentiam methodum curandi tradunt, ab iis discedunt Pseudomedici, deperditique homines qui se medicos fingunt: qualis cuique horum sit praxis, sub hac sectione proponemus.

CAPUT I.

De Praxi, qua utuntur, qui fingunt se Medicos.

In omni ætate fuere plures, qui licet nullam profiteantur sectam medicinæ, se medicos fingunt, & sine arte & methodo remediis utuntur, de quibus dicit Hippocrates *lib. de arte*, quòd cum medici non sint, personam medici agunt, & repræsentant, & ii sunt ex omni genere Gentium: nam ut supra diximus:

Fingit se Medicum quisquis idiota prosanus
Judæus, Monachus, histrio, Rasor, Anus.

Eorum qui se medicos fingunt, alii aliqua ex parte medicinam salutarunt: alii nulla ex parte; qui aliqua ex parte, inepti facti, vel otio & inertia detenti, quam à limine salutarunt artem, reliquerunt, & solo nomine contenti, sine principiis nec Dogmatibus illam exercent apud vulgum, de quibus loquitur Hartmannus dicens: *Nostra*

stra hac ætate sordido quæstu, fœdisque voluptatibus ita contaminata sunt omnia, ut Arti nullus ferè locus concedatur, major enim Medicinam fassitantium pars contemptis, & repudiatis veris curandi Præceptis, morborum nomenclatura generali, & receptarum aliquot decadibus contenti sunt, ideoque eruditorum colloquia fugiunt: & interim nihil, nisi empirias suas, morte infinitorum comprobatas jactant, de mercede, sutorum instar, cum ægris paciscuntur. Hujus sunt ordinis quicumque Philosophiæ, & Medicinæ institutionibus vel nihil prorsus, vel non satis imbuti, morborum, quos nec cognoscunt, nec cognoscere student, curam in se recipiunt, & sanitatem plenis buccis pollicentur; ii nempè, qui empto, vel falsò adscripto Doctoratus titulo, tantoperè gloriantur. His ægri meritò occinant. Quod Aristoteles suo Medico dixisse fertur, dum ei præceptum injungeret: Ne, inquit, *ut bubulum me cures, sed prius veram causam edissere tuæ præceptionis, & morigerum habebis ægrum*: De iis etiam loquitur Foësius dicens: *Hujus ætatis Medici quidam, qui in cumulandis simplicibus medicamentis nullum planè modum faciunt.* Quos tanquam receptarios reprehendunt Solinander, & Freytagius, quia eis utuntur sine indicatione, ratiocinio, analogismo: sed solum quasdam ex antiquis abrumpendo sententias, & ii, cum nullam observent methodum, nullamque dogmaticam sequuntur viam, nullum habent Practicum exercitium, quod imitari, aut proponi debeat.

Qui Medicinam exercent, cujus limina nulla ex parte salutarunt, sunt quædam deperditæ gentes: Parabolani, Agyrtæ, Circulatores, Dentarii, Salutatores, Vulnerarii, Incantatores, Empirici, Spagyrici, & innumeri alii, Judæi, Saraceni, Paracelsistæ, Arabes, Hermetici, de quibus dicit Hartmannus, quod omnium morborum curationem hodie æstu fallaci aggrediuntur, plenisque buccis pollicentur. Judæi perfidi Myropolæ, barbitonsores, circumforanei, Alchymistæ, anus surdastra, vesani nonnulli, & maleferiati Sacerdotes, de ovis, quam ovibus magis solliciti, & omne fere perditorum hominum genus, è fœce sceleratorum conflatum, huc tanquam ad sacram anchoram confugit. Quivis enim flagitiosissimus vel stupidissimus si, ob perpetrata facinora, à bonorum consortio exulare cogitur, vel laborum pertæsus, honestis rationibus victum quærere gravatur, confestim Medicum vel Chirurgum simulat, & vel morbos curat, vel hernias incidit; vel vesicæ calculos eximit: tantaque, & tam aperta impostura, ut nulla major esse possit. Hujusmodi autem Professores, seu impostores, sicut nullam profitentur artem, nec Medicinæ sectam, nullis ita principiis insistunt, nec methodum servant, practicumvè præceptum, sed in suis imposturis sistunt, quibus plebem, mulierculas, rudioresque gentes fallant: hanc medicastrorum multitudinem, mores, & vitia, ac ineptitudinem detegit Episcopus Zamoriensis, *suprà* à nobis citatus dicens; *in speculo vitæ humanæ*: *Vidi ego plurimos heri Aromatarios, hodie gravium morborum Censores, heri herbas cæteraque materialia in Pharmacopolis miscentes, hodie in Principum Aulis morbos judicantes: si enim etiam sanando vix nomen boni Medici quisque assumit, quonam pacto necando medicandi titulum vendicabit.* Quibusdam itaque iis similibus, atque remedia pollicentibus, sed & causas morbi judicare conanti-

nantibus, illud ad Philippum, ut in Actis Apostolorum legimus, dicebatur; *Putasne intelligis quæ dicis*, quibus dicentibus, etiam ego iterum cum Eunucho addebam; *Quomodo scire poteras; nemo te docuit?* [Mira certè res est, ut inquit Hieronymus, fullones, metallarii, fabri, lignorum cæsores, ipsa quoque vilia officia exercentes, absque Doctore esse non possunt, nec experiri audent, quæ non noverunt, sola est medendi Ars, quam sibi passim unusquisque vendicat: Alii à cerebro, infirmitatibus addiscunt medicinam; alii ab infidelibus audiunt, ut fidelibus noceant: alii nescio in quibus libellis legunt, ut in miseris corporibus uniformiter exequantur, & uno collyrio, iis nihilominùs incognito, omnium oculos curare volunt: quo fit ut cæcus arte videntem natura faciat cæcum. Hi Medicinam nescientes, Medicinâ abutuntur, & Artem egregiam, quam non noverunt, profitentur, Medicina excellenti, & egregio nomine gloriantur, & quæstus gratiâ, pecuniam, ut finem quærunt. Viris excellentibus plerumque in hac Arte non creditur, & eâdem turpiter abutentibus præmia dantur.] Ex iis satis apposite manent diffiniti pseudo-medici, deperditique homines, qui se inferunt medicatrici arti hominum sine aliquo principio, & ideò & sine aliqua Methodo, quâ praxim valeant exercere.

Sed quia nebulones ii omnes sunt impostores, si quæ methodus invenienda, hæc necessaria est, ut illos doceamus distinguere à veris Medicis. Freytagius, à Reyes Rodericus à Castro, & alii egerunt de horum imposturis, ex quibus cognoscuntur, & à veris Medicis discernuntur: hoc enim difficile vulgaribus apparet, quia eisdem utuntur remediis: & ideo eodem modo Medici apparent pseudo-medici, & illi qui verè Medici sunt: differunt tamen ex modo eis utendi: nam veri Medici cognoscunt remedia, modum utendi illis, occasionem, quos, quibus, & quando debeant applicari: pseudo-medici, sine horum cognitione eis utuntur, inquit enim Plato *in phædro*, [*Si quis dicat: Ego quidem illa scio corpori admovere, quibus & calescat pro arbitrio meo, & frigescat, & vomitus, & dejectiones, & aliæ expurgationes perficiantur, & hujusmodi plurima teneo, quibus cognitis & Medicum me esse profiteor; quid aliud responsurum autumas. Phædrus. Nil aliud quam percontaturum, numquid etiam sciat, quibus, quando, & quousque singula horum sint adhibenda. Quod si nesciat, necessum est eum insanire, qui, quod quidquam audierit, vel in medelas nonnullas inciderit, medicum evasisse se putet, cum nec artis aliquid intelligat.* En veram methodum ex Platone distinguendi medicos à Pseudomedicis.

Sed dices: quomodo cognoscemus qualis Medicus hæc cognoscat? Dico, quod hoc ulterius discernitur ex cognitione personarum, nam Pseudomedici sunt homines deperditi sine studiis à vilioribus officiis in medicinæ exercitium introducti, circumforanei, & impostores, Medici verò sunt educati in universitatibus, experti, docti, à Doctioribus approbati, virtuti, & literis traditi, gradibus, honoribus, & præmiis, Protomedicorum approbationibus condecorati, nec ex mulierecularum approbationibus, sed ex suis actionibus cogniti.

* * * *
*

CA-

CAPUT II.

De Praxi Methodicorum.

GAlenus, *libro de sectis*, agit de sectis Methodicorum, & Empiricorum, quæ sub dogmatica medicina tanquam hæreses subcreverunt. Est igitur Methodicorum secta, ut diximus, quam sui Professores vocabant Contemplatricem, asserebantque esse methodum eorum, quæ communia sunt morbis, hæc, contemptis signis, & causis non inspectis, omnes morbos in duo genera reducebat, seu in duas communitates, in laxum nempe, & adstrictum, quibus superaddebant medium inter hos. Primus illius inventor fuit Themison Laodicæus Syrus, qui ob odium Asclepiadis Medici Dogmatici discessit à Rationali Medicina, quam primo profitebatur, cui subsequutus fuit impudentissimus Thessalus in carpendis lanis, ut tenet Galenus in libris methodi ad hanc sectam deductus. Illam professi sunt Trallianus, Massæus, Antipater, Archigenes, Agatinus, Proclus, Olympicus, Milesius, Minernachus, Soranus, & alii. Horum Sectam Galenus, *lib. de sectis, & lib. methodi*, ex toto exterminavit, refutavit, & confutavit, donec Prosperus Alpinus Doctissimus rationalis, ac Dogmaticus Medicus librum de ipsa conscripsit, in quo illius suscitavit præcepta, & illius longiorem deducit originem, illamq; præclarissimam fuisse ex suis demonstrat Professoribus, & quia summo cum honore illam professi sunt per trecentos ferè annos à temporibus Marci Antonii, & Cleopatræ, usque ad ætatem Severi Imperatoris, in quibus successivè floruerunt sui Professores dogmaticorum omnia aspernantes præcepta, omittentes cognoscere naturam corporis humani, quod curaturi erant, omnes contemnentes illius causas, partes affectas, ætatem, consuetudinem, Thessalus summo fastu sub Nerone hanc profitebatur Sectam, quique gloriabatur novam condidisse sectam præstantiorem quacunque alia, quæ præcesserit, & in monumento Victorem Medicorũ seipsum fuisse conscripsit, Vectius Valens nobilitavit hanc sectam, & ipse, ut tenet Plinius, nobilitatus fuit adulterio Messanissæ uxoris Claudii Imperatoris: Dyonisius, sive Milesius, sive Samius fuerit fuit magnæ authoritatis inter methodicos, & honorificè de illo loquuntur Galenus, Celsus, & Aëtius, Proclus etiam citatur à Galeno, sicut & Antipater; Soranus Ephesius, Suida Authore in magno fuit honore, & illius opera id contestantur, quem Aurelianus Methodicorum judicavit Principem, Julianus Apollonides plura composuit medicamenta, quæ dogmatici receperunt, Aurelianus Sicensis præclarus stetit, & suæ Sectæ immiscuit plura dogmaticorum remedia, & in eorum doctrina non parum fuit versatus, & alii aliis temporibus hanc sectam præclaram reddiderunt, illam reliquis indicarunt clariorem, & Thessalus sex mensium spatio posse addisci, gloriabatur.

Horum tamen Authorum desiderantur opera, ex quibus ejus methodus possit proponi, *in libr. introductorio cap.* 30. hæc ita delineatur: Methodica communitatibus, & simili speculationi adhæret, omnes enim particulares affectus ad generales duos reducunt, nempe adstrictum, & fluentem, quas communitates vocant, cognoscunt

gnoscunt eas ex obortis circa corpus affectionibus in utroq; evidenter conspicuis. Quare notas non desiderant: exempli gratia: adstrictum inde oriri, quod corpus densatum sit, profluvium ipsius sistatur, omnisque evidens excretio impediatur. Fluentem verè inde: quod summa corporis cutis rara evaserit, & cujusque corporis particulæ excretiones sensibiles intensæ sint. Duplicem igitur curationis speciem generales duo corporis morbi sibi indicant, nempè si corpus adstrictum est, laxandum esse; Si profluvio laborat, comprimendum, si vitium mixtum habet, occurrendum vehementiori malo.

Cæterum communitates omnes nominant evidentes, harum alias passivas, ut adstrictum & fluens; alias curativas, ut resolvere & tenere; quasdam temporales, initium, incrementum, vigorem, seu statum, & declinationem. Porrò Medicina, quæ manu medetur, communiter in ejus ablatione quod alienum est consistit. Duplex enim alienum est, vel extrinsecùs, vel in corpore: extrinsecùs simplex illius, quod in corpore est tres numerantur species. At quod extrinsecus ut spiculum, telum, & quodcunque aliud id genus existit, perfectam eductionem ostendit eorum quæ in corpore sunt, aliud loco alienũ, ut suffusio, eluxatio, & fractura, quæ transpositionem, vel restitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine ut abcessus, & omnes scroti tumores, Acrochordones, id est pensillæ verrucæ, phymata, & condylomata. Quorum nonnulla divisionem requirunt, nonnulla summam superfluorum præcisionem demonstrant. Aliud defectu alienum, non ut supervacuum, sed veluti deficiens dicitur cujusmodi sunt mutilia, & curta omnia, sicut in labris oculisque cernimus, unde quidam leporinos oculos & leporina labra habentes nominantur, pari modo etiam se habent fistulæ, & vitia profunda, quæ Græci vocãt hypophora, sinus, ulcera, aliaque hujusmodi omnia, quæ ex defectu repletionem desiderant, atque indicant. Ut verò propter quatuor Chirurgicorũ communitates & species, quam præservationem appellant. Apponitur autem & ipsa ut communitas in deleteriis, & toxicis, bestiisque omnibus, quæ virus inspuunt, tùm venenosis, volatilibus & terrestribus, aquatilibusque. Nam commune omnium genus, ut sint exitialia, non tam ad adstrictum, & fluens referuntur, sed aliud est præter hæc genus. Quare & curatoria ipsorum communitas alia præter illam habetur, dicta Prophylautica. Methodicam quoque Sectam primum sculpsit similis in evidentibus, consideratio. Sed non in latentibus, & abditis, quemadmodum in rationali secta. Hoc unum intercedit discriminis, quod in illa quoque similium inspectio, sed in obscuris consistit. Secundum, quod ex simili in evidentes affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non evidentia tantum Empiricorũ more animadvertunt; Sed peculiaribus nullo generali cognito insistunt. Ex his patet, qualis Methodicorum fuit praxis, & quam aliena ab ea, quæ exercetur à Dogmaticis.

* * * * *
* * *

CA-

CAPUT III.

De Praxi Empiricorum.

Medicinæ altera supervenit secta Empirica dicta, quæ ut tenet Freytagius est duplex, alia ab antiquis illius sectatoribus exculta, alia à Modernioribus usitata, hæc, non est alia ab ea, quam diximus *cap.* 1. exerceri à Pseudo-medicis, quam ipse Freytagius sic proponit, Sciendum est longe fuisse aliam veterum, (quam modernorum hodie sit) Empiricorum conditionem. Illi se Empiricos ab Empiria, experimentatores ab experimentis cognominabant, & arbitrabantur tantum per experientiam à Medicis veram cognitionem aucupandam, & quemadmodum illis ex plurimis experimentis tota conflabatur Ars; ita singula experimenta ex variis conabantur conficere experimentis, censentes nihil conferre artificiosa præcepta, & rationem ad Artem Medicam. Nostri verò moderni Empirici nomen illud Empiricorum anxiè fugiunt, quod sciant apud bonos, & eruditos, malè audire eos, quare cum simplicibus in Empiricos unà invehuntur, suasque Thrasonice venditant scientias, & rerum cognitionem, & verba sermoni suo nonnunquam inserunt Latina, eaque contremiscentibus Ciceronis manibus ebuccinant, frequenter verba male intellecta: Si autem à literatis, & eruditis qualem exercent artem interrogentur, syncere quasi fatentur, se literas ignorare, nec magnopere eruditos, nec Doctores esse, nihilominus sibi quædam cognita esse experimenta, quæ à Magistro suo Empirico seu usu didicerunt. Ex his constat, hos nebulones deperditos esse quosdam homines, qui nec artem, nec sectam profitentur, nec methodum servant, nec praxis aliqua habent præcepta.

Antiquiores vero Empirici, sectam profitebantur Empiricam, & eam judicabant præstantiorem esse medicinâ dogmaticâ, solis experimentis utebantur, & posthabitâ indicatione ad syndromen seu concursum symptomatum respiciebant, incognitâ causâ; & ut diximus alibi morbos curabant utentes memoria, inspectione, & historia, & tres species sub hac Artis secta admittebant. Prima respiciebat accidentia dum inconsultò superveniunt ad experiendum: Secunda Empirica ex proposito dicebatur, dum ex insomniis, aut alterius operatione ducti experiebantur aliquid: Tertia dicebatur imitatrix, dum prosequebantur auxilia, quæ aliis opem tulerant, vel dum Professores declinabant ea, quæ noxia fuerant. Horum antiquorum Empirica secta non omninò fuit destituta aliquibus principiis, ut patet ex dictis, nec aliquibus Authoribus, qui ipsam conati sunt defendere, & suis scriptis fulcire. Plinius illam judicat reliquis fuisse antiquiorem, inventamque fuisse ab Acreone, Agrigentino; constat tamen primum Authorem fuisse Philinum Coum, qui etiam discessit à rationali medicina, quam fuerat professus ob odium Herophili, cujus fuerat Discipulus. Ipsum secuti sunt Creto, Philistion, Menodorus, Serapion, Marcellus Empiricus, Leonellus Faventinus, Glaucias, Appollonius, Diodorus & alii in illa celebres, qui omnes hujus Sectæ excellentiam prædicabant, quasi à natura ipsam edoctam fuisse contenderent, quæ

docet ad similia ex similibus transire, sed nos illius nullam esse methodum pro praxi utilem judicamus, & ipsam artis rationem non habere ex Freytagio convincimur, quia ars debet constare ex principiorum contemplatione: Empirici non procedunt ex illorum cognitione, aut contemplatione, sed ex experimentis sensibus obviis, & ab ipsis inventis; Tum quia Empirici docti judicant fieri, quia remediorum farraginem cumulant ex diversis ac singularibus experimentis inventam; singularia autem habitum certum non generant; sed inconstanti eventu infirmum illum reddunt; quam incertitudinem Galenus docet contra ipsos *in fragmento* dicens: *Maximus Empiricorum error est, exquisita ignorantia, ac excellens quadam impudentia & stupiditas, ipsam fere pecudum stoliditatem superans.* Reprehendit enim quod incertam experientiam, & mutabilem pro scientia habeant. Tum constat ex Platone: Inquit enim, si quod studium, materiam circa quam versatur, cognoscit, id sane ars est: si non cognoscit, experientia; ars verò nequaquam; ego verò artem nequaquam vocarem, quæ sine ratione est; tum ars Empirica est observatio eorum, quæ sæpè simili modo contingunt, experientia enim componitur ex multis singularibus; sed singulare est inartificiosum, ergo & illud quod fit ex illo erit inartificiosum: Tum quia remediorum ignorant vires, causarum & morbi speciem, tempus & occasionem applicandi illa, aut cur, vel quomodo debent applicari: ergo nec artem, nec methodum servant.

***

CAPUT IV.

De Praxi Secta Paracelsi seu Severiana.

APud Juniores novæ aliæ medicinæ adauctæ sunt Hæreses, seu Sectæ: Paracelsistica, seu Severiana, Spagyrica, & Vanhelmonis deliramenta, Paracelsistica secta, quæ à Philippo Theophrasto Paracelso, de quo supra plura edidimus, fuit Dæmonis ope confecta, in suis sparsis & malè concinnatis libellis, quos conjunxit, & in aliquem ordinem reduxit Petrus Severinus, à quo ideò hæc Secta Severiana fuit vocata, sed à Paracelso præcipuè nomen & originem ducit, qui contra Hippocratem & Galenum, Avicennam & contra omnes Dogmaticos Medicos novam medicinæ sectam conatus est condere, ut latius prosequitur Sennertus, *tomo tertio*, illorumque se victricem prædicat, *in præfatione Paragrani*, dicens, Avicennam, Galenum, Rhasen, Montagnanam, Mesuem, Parisienses, Monspelienses, Suevos, Misnicos, Colonienses, & quotquot Danubium & Rhenum accolunt, Insulas Maris, Italiam, Dalmatiam, Athenas, Græcos, Arabes, Israelitas, se monarcham sapientiæ constitutum sequi debere. Paracelsi Discipuli ejus impudentia, & doctrina nutriti, ejus subsequuntur arrogantiam, inter quos Crollius audet dicere: *Nullus mortalium in universa Philosophia & Medicina, indubitato cœli favore tam ardua & abdita arcana scivit & in publicum protulit sicut Theophrastus ille Paracelsus, Vir & Philosophus omni æternitatis memoria & honore dignissimus, cujus peritiam nemo inventus, qui attigerit, nedum superare potuerit, verum medi-*

medicinæ monarcha, & primus microcosmi medicus. Henningius asserit, quod doctrinā Hermeticam & Hippocraticam peculiari Spiritus S. assistentia complevit: sed à quo Spiritu illam didicit docet Operinus *in sua Epistola* dicens: quod adeo erat ebrietati deditus, ut vix per horam sobrius potuerit reperiri, & quod nunquam illum viderit orare, nec curabat Ecclesiastica Sacra; Bullingerus de illo profert, quod ex omnibus ejus sermonibus pietatis nihil intelligere de illo potuit, & quod magiæ plurimum fuit deditus, & quod nunquam ingrediebatur Cœtus Sacros. Erastus tenet de illo ex Vetero: *Nihil magis metui quoties ebrius erat, erat autem frequenter, quam ut agmen diabolorum arcesseret, quod sæpe-numero facere voluit:* Et addit; *Cùm sobrium monerem ut ist hæc missa faceret, quod Deum graviter offenderet, quodq́, extremum stipendium triste persoluere solitus sit famulis suis Diabolus; respondebat, se non multo post receptui cantaturum.* Et *in suo lib. de Philosophia occulta,* ipse Paracelsus protulit: *Medicus non omnia quæ posse, & scire debet in Academiis discere, & cognoscere potest, sed interdum vetulas, Zigeunos, Necromanticos, Agyrtas, seniores Rusticos.* Et similes addebat: In thesauro Alchymistarum dicit se literas à Galeno ex inferno accepisse, & cum Avicenna in vestibulo inferni de lapide philosophorum & aliis disputasse; Ex hoc spiritu diabolico suam didicit sectam medicinæ, quam impiis præceptis cumulavit, & ut impia dogmata posset occultare, adjunxit suæ Sectæ artem Spagyricam, quæ cum illo antiquior sit, & à suis principiis diversa, de ipsa seorsim agemus, proponentes tantum *in hoc capite*, Paracelsi à Dæmone edocti artem novam, & impias propositiones, quas illi immiscuit, novaq; deliria. Paracelsus licet ferè semper ebrius maneret, nec ullam librorum, aut studiorum sequeretur lectionem, aut applicationem, cùm Dæmoni esset emancipatus, ab ipso aliquā recepit principia, quibus se medicinę exercitio applicavit, quibus adjunxit Dæmon Chymiam, ut in iis duobus plura impia immisceret hoc suum mancipium; immiscuit enim ex impiis doctrinis plures seu suspectas. Erastus septem ejus blasphemias refert & refutat, impiè etiam *libr. 1. de rebus naturalibus* contendit sinę Patre & matre per artem Chymicam posse generari homunculum *libr. 1. Philosoph. sagacis*, plures homines tenet sine Adamo Hebræorum Parente, ab alio Adamo fuisse procreatos, quam opinionem impiè suscitavit nostris temporibus suspectus quidam Hebræus, lapsum primorum parentum tenet in quibusdam fabulis contineri, *libr. principiorum*, tenet Adamum in paradiso scientias non habuisse, *lib. Philosophiæ* tenet, duo genera carnis habuisse Christum Dominum, & alias innumeras proponit propositiones, quas Erastus & Sennertus ut impias notarunt; sed iis relictis contendens Paracelsus novam condere medicinæ sectam, novis stabilitam principiis, discedens à communi Philosophorum & medicorum principiis, qui omnium mixtorum quatuor elementa ponunt esse principia; Paracelsus tria tantum esse illorum principia tenet Sal, Sulphur, & Mercurium.

Commune etiam principium medicum, quod contraria contrariis curantur, conatur evertere, & potius morbos similibus curari tenet: ex tribus à se assignatis principiis in corpore immutatis

tatis, triplex assignat genus morborum; dicit enim dari morbos mercurios, Sulphureos, & à Sale ortos; hos vocat tartareos, & hos per similia remedia contendit curari, per ignem extracta ex Mercurio, Sulphure & Sale, seu tartaro; & iuxta has differentias morborum per Chymiam plures ignis vi elicit substantias, pluràque Spagyrica Medicamenta, per quæ suas eliciebat curationes, licèt ipse ope dæmonis plures consequebatur, quam sui Sectatores, quorum alii suis manent adstricti imposturis, & impiis doctrinis, alii impietate relicta, communiora hæc principia receperunt ab illo, & in remediis Spagirica arte elaborandis sistunt, ipsis fidentes, & omnibus in illis omnium morborum curationem promittentes.

Secta Paracelsi falsis nititur principiis, quia licet evertere conetur antiquorum doctrinam, quod mixta ex elementis fiant, quatenus ex Sale, Sulphure, & Mercurio omnia fieri tenet, dato tamen quod per ignem extrahantur hæ tres substantiæ; mixtæ tamen sunt, & ex quatuor elementis unaquæque consiat, in quæ ultimo resolvuntur tanquam in prima principia. Nec valuit evertere, quod contraria curentur contrariis. Manifestè docemur eventu, quod à contrariis fit corruptio, & à similibus conservatio; non enim alteramur à simili frigore aut calore, sed ab iis contrariis, & excedentibus, & si qui morbi curantur per Tartarea, aut Sulphurea medicamenta, curatio non fit per Tartari, aut Sulphuris similitudinem, sed per appositas illorum vires morbo, aut illius causæ, unde ex iis principiis nullam possum observare Praxim, aut Methodum curativam, nec ex modo, quo Paracelsistæ suis utuntur medicamentis Spagyricis: nam licet ipsa valeant vi ignis extrahere, tamquam indocti Empirici eis utuntur, & sine methodo, & ordine abutuntur illis, de reliquis impiis propositionibus & imposturis, quas Paracelsus injunxit suæ sectæ, non ipse tanquam Sectæ medicinæ Autor protulit illas, sed tanquam impium dæmonis mancipium, qui illud non elegit tanquam Medicum, sed ut sub prætextu medicinæ plures detestabiles spargeret propositiones, blasphemias impias, & diabolicæ malignitatis plenas, quæ ideò ut detestabiles & damnatæ fugiendæ.

CAPUT V.

De Praxi Artis Spagyricæ seu Chymicæ.

Ars Spagyrica, non est medicinæ Secta, sed Ars Dogmaticæ Medicinæ ministra, sub Pharmaceutica contenta. Alstedius *lib. 3. Encyclopediæ*, tenet, quod est ars, quæ artificiosa medicamentorum præparatione Pharmaceuticam auxit, & variis ac magnificis majori ex parte vi ignis extractis medicamentis, illam instruxit: Spagyrica vocatur à Paracelsistis, ab aliis Chemia, Chymia, Alchymia, Philosophia, Ars Hermetica, segregatoria, perfecti magisterii, destillatoria, separatoria, quia præcipuè versatur circa metalla, & mineralia, ut ignis, ipsa perficiendo, aut separando, sed Spagyrici juniores circa omnia mixta suas igneas exercent operationes, ut puriores separent substantias, & selectiora præparent medicamenta: ipsam definit Sennertus, quod sit *Ars corpora naturalia composita, sive concreta in ea ex quibus na-*

b[illegible] naturaliter constant resolvendi, re-s[illegible]aque pura, & viribus validissima red-d[illegible]i, ut utilia medico prabeant remedia; [illegible] Metallorum perfectionibus, & trans-m[illegible]ationibus deserviant.

Hanc artem Paracelsi discipuli totam convertũt ad medicamentorũ præparationem, ipsam Spagyricam vocant. Paracelso aliqui illorum conantur adscribere; sed Sennertus & Libavius vetustiorem ex aliis Authoribus ejus deducunt originem. Ionbertus inventum fuisse Arabum tenuit: ad Adamum recurrunt alii: Alii ad Tubal Caïnum, sed post diluvium præcipuè suscitata fuit ab Hermete Trismegisto, dilucidataque à Salomone; tractu temporum plures Artem hanc excoluerunt, præcipue per plures annos inquit Sennertus latuit apud Monachos; inter quos floruerunt Raymundus Lullius, Albertus Magnus, Iob de Rupe scissa, Savaranola, Morienus, Roguerius, Trithemius, Frater Basil. Valentius; Post hos quoad usum Medicum præcipuè Spagyricam Artem auxit Paracelsus à Dæmone magnâ ex parte instructus, in inferno enim ipsam ab Avicenna didicisse gloriatur, ad hæc adjutus etiam fuit aliorum Chymicorum Scriptis Setthagii Episcopi, Erharti Laventarii, Nicolai Hipponensis Episcopi, Matthæi Schachii Suffraganei Fressingensis, Abbatis Sphahornii, & aliorum; illum secuti sunt Petrus Severinus, Alexander Sucrenius, Dornæus, Phædro, Dornheinserus, Libavius, Quercetanus, Hamysinchet, Beguinus, Artmanus, Croderus, & alii innumeri, qui Paracelsi fuêre adstricti doctrinæ, & imposturis, saltim supperaddendo illius doctrinæ, si non absurdas doctrinas, à quibus ægrè deviant, insusitatas tamen voces, ex quibus obscuritatẽ pariant, & suas involvant operationes, characteres fingunt, qui ut intelligantur, novo indigent illorum Commento, quo sua figmenta patefiant, ut latius patet apud Scroderum. Discedunt à communi usu Pharmacopolarum in suis nominandis operationibus, vi ignis eliciendis, majorique ex parte, ac præcipuè per solutionem, calcinationem, extractionem, coagulationem, & lutationem operantur, per quas eliciunt sales, flores, magisteria, tincturas, elixir, balsama, spiritus, aquas fortes, extracta, quintasque essentias.

Quoad praxim Spagyricorum attinet, alii non sistunt in suis operationibus, alii sistunt in illis, qui non sistunt, sed suis utuntur medicamentis, & cum illis conantur medicinam exercere, Empirici fiunt, sine arte & methodo eis utuntur, & cum majori periculo, quam reliqui Circulatores; quia quanto hæc medicamenta efficaciora sunt in virtute, tanto magis periculosiora, cum ab eis sine arte & methodo applicentur, & sine dignotione morborum, quibus debeant applicari; ob istos deperditos nebulones hæc ars malè audit, & tanquam pestifera ab aliquibus vulgaribus, & ab aliquibus medicis Spagyricorum medicamentorum ignaris judicatur. Spagyrici verò, qui sistunt in eis elaborandis Spagyricis medicamentis, Artifices sunt ministri Dogmaticæ medicinæ sub Pharmacopæa, quam exercent, & operantur tanquam peritiores illius Artifices, & ideò hæc Ars recipienda est à Dogmaticis Medicis, ut scientificè eorũ utantur medicamentis, ut latius alibi demonstravimus, & tenent plurimi ibi à nobis citati. Et præcipuè ex classicis Authoribus confirmant

firmant, Matthiolus *lib.* 4. *epist.* dicit, neminem medicum absolutum esse posse, immò nec mediocrem, qui in Spagyrica arte non sit exercitatus: Libavius in Alchymia triumphante, inquit: *Postquam ex Arabica & Græca disciplina factum est unum corpus medicinæ, Chymica in essentiam quoque Artis sunt recepta, adeò ut si iterum separanda essent, medicinam haberemus admodum membro mutilatam.* Et ratio convincit: quia Dogmaticus medicus debet omnium medicamentorum vires cognoscere, quæ utilia sunt pro morbis curandis, si scientificè ab ipsis applicentur; Sed Spagyrica medicamenta pro pluribus curandis morbis sunt ex usu, si debitè applicentur; ergò Spagyrica ars prout est pars pharmaceuticæ, docens spagyrica medicamenta operari maximè recipienda à Dogmaticis.

Constans ergo sit pro praxi, quod de mineralibus metallis & mixtis agunt Philosophi tanquam speculatores entis naturalis per habitum scientificum scientiæ; Agunt Spagyrici per Artem Spagyricam, quæ docet artificiosa operatione, ac manuali separare substantias, quæ medicamenti vim habent ab aliis; sicut & alii artifices versus eadem versantur manuali operatione per alias artes. Medici vero Dogmatici speculantur medicamenta ab Spagyricis inventa, & separata scientificè speculando eorum virtutes medicinales, ut scientificè eis utantur pro morbis curandis, tutò, citò, & iucundè, præcipuè dum vires medicamentorum usualium inferiores apparent ad morbos curandos.

****
*

CAPVT VI.

De Praxi Vanhelmontii imaginaria.

IN *Resolutionibus Medicis p.* 3. plura proposuimus Vanhelmontii figmenta, illiusque delineavimus ideas: fuit enim Medicus idealis varius in doctrinis, constans ultimò in suis deliriis, quæ typis mandavit. Professus fuit primò Dogmaticam medicinam, & ab illa se transtulit in Paracelsisticam sectam, recepitque ex illa quidquid Paracelsus evomuit contra Medicos Rationales; & tandem conatus est novam condere sectam, Paracelsisticam reliquit, totusque se tradidit in deducendis conviciis in Galeni Sectatores, quæ à Paracelsistis transtulit: posteà verò in evertendis principiis antiquæ Philosophiæ ab Aristotele traditæ, & antiquæ medicinæ à Galeno & reliquis dogmaticis ex Hippocrate deductæ, quæ omnia promittit in limine suorum operum, superaddens interim, *morborum anatomen per veras illorum radices instituam, ac nonnullos subinde subter argumenti occasionem à communi errore sequestrando, enucleabo*: Et superaddit: *ut non per contraria, neque per similia, sed dumtaxat per dotata, & appropriata instituantur medelæ, & sanationes. Quorsum sane opus fuit totam antiquorum Philosophiam destruere, atque innovare scholarum Physices documenta.*

Hæc ut destruat, omnẽ Aristotelis conatur invertere doctrinam; omnia negare; & impugnare Philosophorum recepta principia. Pertransit ad impugnandum Galenum; eius Discipulos vocat humoristas; negat dari humores in corpore humano

mano, necmorbos ex ipsis posse oriri; in febribus, & aliis curandis morbis tenet nulla auxilia à Medicis usque adhuc recepta posse esse ex usu: impugnat sanguinis missionem: purgationem, clysteres, ænemata, frictiones, cucurbitulas, syrupos,& omnia pharmaceutica auxilia, diæterica,& Chyrurgica, simul & spagyrica auxilia. Ablatis igitur omnibus Philosophiæ, & Medicinæ principiis& ut ipse somniavit, penitùs subversis, ut novam medicinæ sectam doceat, incipit delirare, dicitque quod ille solus meruit, ut in somniis à Deo per revelationem receperit scientiam medicinæ, &Philosophiæ omnibus denegantẽ ante ipsum, & quærens suæ sectæ nova principia, recurrit ad læsam imaginationem, qua jam laborabat. Morbum constituit in depravata imaginatione, à deturbato Archæo, illum asserit non esse accidens, consistere tamen in depravatione imaginationis, quam supponit non esse ens: in iis sa-turendis implicationibus plurimũ temporis consumit, & cum morbũ fecerit imaginarium,& hoc suæ phantasiæ constituit principium, alterum principium deducit, quod curatio debeat converti ad imaginationis medelam, & ut hoc adinveniat auxilium postquam *in lib. de febribus* convictus maneat, quod nullum dogmaticorum remedium sit utile pro febribus curandis, ille promittit unicum pro omnibus febribus, & tanquam specificum, hocque dicit esse diaphoreticum, cum quo omnes febres promittit curare, & etiam hæcticas, simili enim modo contendit resolvere emaciatos, & redundantes succos, cumque quæ promittit miracula & sanationes, non contingerent, nec impostura promissorum patefieret, promittit quoddam specifi cum febrifugium cum quo omnis febris curetur, subterfugit, ne cognoscantur ingredientia, & manefestetur impostura, & ideò illorum ingredientia involvit inusitatis, & nihil significantibus terminis, & cum adhuc ex hoc novo figmento ægri nullam opem consequerentur, ut suos sequaces dubios saltem redderet in suis promissis, recurrebat ad Deum, asserens quod suum febrifugium non semper habebat vim curandi, nisi dum Deus peculiari auxilio concurrebat ad illius compositionem. Subtile quidem insanientis subterfugium, omnia excludit remedia usualia experta, & naturalia ad febres curandas, & dum exoptatur ab eo remedium ad morbos imaginarios ab illo repertos, recurrit ad Dei Omnipotentiam, à qua si velit nemo dubitat, quod est efficax omnium morborum remedium. Nec mirari licet impostorem, & insanientem permanere in suis fallaciis, imposturis, cavillationibus, & quod errans in uno in omnibus illi connexis simul erret, aut alios conetur fallere; sed maximè licet mirari, quod sint homines non insanientes, qui cum illo insanire voluerint. De hac praxi imaginaria satis constat, quantum distet à Rationali.

Magis adhuc mirari licebit, quod inter recentiores Riverius Doctissimus Medicus Dogmaticus sapiat naturam imaginariæ Praxis, per plures enim observationes fatetur febres curasse cum suo febrifugio, & Centuria 3. in fine illud proponit dicens: Componitur ergo hoc pretiosum medicamentum ex triplici Hercule duodecim laboribus ad summam nobilitatem evecto, quibus tamen quartus Athleta additur, operis complementum efficiens; licet enim in hoc loquendi modo se ostenrat

tractus, ut humi depositus quatuor pedibus ambulare incoeperit à nullo edoctus, ambulandi causa membra hæc corpori esse subjecta: & paulò posteriùs: supervacuum humorẽ quo eius cutis exteriùs circumfusa erat excusserit atque uno iterũ ex pedibus paulo post costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes præsentes exclamavistis primũ quidem quod ipse symptomatis medelam absque doctore invenerit; secundò quòd per hoc membrũ solum id fieri possit: tertiò quod per hunc modum, quod infantes & reliqua animalia sine doctrina facere cernuntur. Quæ omnia admirabilem quandam naturæ erga animalia providentiam indicant, per quam & secunda valetudine fruentia conservantur, & ægrotantia morbo liberantur. Hæc Galenus, qui similem referens Historiam *lib.6. de loco affect.* de hædo sic dissecto & delato, ubi erant plures liquores, spretis reliquis, tenet, quòd lac doctus à natura absorbet, & *lib. 1. de usu part.* observat animalia & aves adhuc si non perfecta hebeant instrumenta ad conservationem destinata, habere conatum operandi per illa ab ipsa naturâ, ut vitulus, qui cornibus, quæ nondum habet feriat; parvus aper cum dentibus, quos non habet, & canis contendunt mordere, quia natura insita contendit cujusque rei naturalem statum: ideo Tullius *lib.1. de officiis* inquit; Principio enim generi animantium omni est natura tributum; ut se vitam corpusque tueatur declinetque ad vivendum necessaria; sicut natura contendit animal foveri, & conservari, & hoc in utero, & partu molitur quàm maximè, similiter, & in amissa sanitate illius contendit adquisitionem, & tanquam vera ministra sanationis praxi contendit per suas facultates sanitatem adquirere; ideò Hippocrates & Galenus docent naturam esse curatricem morborum naturam in omnibus auxiliari, morbos judicare; & summa quadam providentia corpori nostro prospicere: ideò nos alit, excrementa continuò expellit; in morbis cryses aggreditur, ut noxios humores morbos causantes à corpore pellat; materiam quam concoquere, & regulari nequit in juvativo, concoquit in nocitivo, ut valeat aliqualiter regulari, ab utili inutile separari, & extra corpus pelli, in extenuatis, renutritione morbos curat; in tumoribus contentam resoluit materiam, aut vertit in pus, cum quo abcessum rumpit; expellit pus quantum potest, & carnem generari contendit in ulceribus, & vulneribus, quæ aliter unire nequit, per vias sæpè à nobis incognitas docta sine doctore expellit, & desperatos vincit morbos; si qui sint parvi morbi, ipsos sola devincit; si qui sint vehementes exuperantes illius vires, eos Artis adjuvamine vincit; si qui insuperabiles conatus apponit, & mortem differt; & semper agit secundum ultimum potentiæ, ut animal valeat conservare. Pullulat ab illa sola sanitas pro formali; quæ *est dispositio secundùm naturam à qua debitè eliciuntur vitales operationes*: hæc autem resultat ex debita unione partium, debita earum conformatione; & debita temperie; nec est à quo possit iis positis resultare, nisi ab anima: est enim sanitas passio viventis, ut docet Galenus, *lib. de different. morbor.* & ideò à sola vivente forma valet resultare, quatenus informat partes fruentes temperie; compositione, & unione debitis pro eliciendis actionibus vitalibus.

CAPUT II.

De Praxi Medicinæ Dogmaticæ, & qualiter hæc concurrat.

Licet natura morborum sit Medicatrix & à quâ per se provenit curatio, & sanitatis adquisitio; non tamen ex æquo valet omnes morbos curare; Sed aliquos se sola curat sine adjuvamine Medicinæ, alios verò Medicinâ adjuvante; Alios autem nec se sola, nec juante Medicina devincere potest: ideò Hippocrates, *libro de Arte*, docens munus Medici Rationalis, inquit: Medici est vehementes impetus morborum tundere; sanabiles curare; insanabiles non attingere: tacet parvos morbos, pro quibus devincendis natura non indiget Medico: excludit Medici praxim ad morbos, qui à naturâ, & Arte nequeunt devinci, ut in æstyomeno, aut parte amputata corporis. Et proprium munus praxis dogmaticæ ponit in adjuvando naturam in morbis magnis, qui ad sui curationem indigent artis adjuvamine; hæc autem adjuvat addendo quod nequit natura addere, etiamsi necessarium sit ad curationem, vel auferendo quod superfluum est, & nequit à natura auferri; ideo *lib. de flat.* totam Medicinam dogmaticam definit Hippocrates per hanc Praxim dicens, quod est *adjectio, & detractio*. Propter hanc Praxim docet Sacra Pagina, quod propter necessitatem creavit Deus Medicinam, & imperat in infirmitate dare locum Medico, quia opera eius sunt necessaria, & Avicenna Medicinam definiens dicit, quod est scienta qua humani corporis dispositiones noscuntur ex parte, qua sanantur, & dividens illam dicit, quod alia est Practica id est, ordinata ad praxim, & nos definientes Medicinam diximus quod Medicina Dogmatica est Scientia naturalis à Deo Adamo infusa, & hominibus communicata in subsidium salutis eorum, ubi illius finem ponimus in Praxi curativa, ob quam à Deo creata est in subsidium naturæ humanæ; ideo licet natura sit per se morborum curatrix, & in hunc finem vis insita hominibus, tamen curatio tribuitur Medicinæ, seu Praxi medentium; à Medico enim Praxim dirigente dicuntur ægri curari: Nec ad veram Praxim sufficit quævis directio, ut vidimus in exclusione Sectarum: sed requiritur directio Praxis Rationalis, hæc enim docet non solùm medicamenta applicare, & cum methodo exerceri curationem: nam alia Praxis, ut tenet Plato, insanientium est credere, quod proveniat à Medicina Scientifica, & Dogmatica, sed docet veram methodum exercendi Praxim, quo, quibus, & quando scientifice debeant applicari medicamenta, per quod Praxis rationalis differat à Praxi aliarum sectarum, & a Praxi Ministrorum, qui operantur per artes ministrantes Architectonicæ Medicinæ, & ut directæ ab illius habitu, qui demonstrat res naturales quæ debent in homine conservari res præter naturales, quæ petunt auferri, res non naturales, per quarum indebitum usum, fiunt morbi, & per quarum usum debitum, & debitam applicationem morbi curantur, omnia Entia naturalia simplicia mixta, viventia, non viventia, mineralia, metalla rimatur, & medicas illius virtutes contemplatur, quibus causæ morborum, aut ipsi morbi valeant exterminare, & hæc docet ex tempore applicari, docet tempus, & occasionem utendi illis, tam pro virium conser-

conservatione per victus rationem, quàm per contrariorum adhibitionem per medicamenta. Ad quod requiritur ut tenet Freytagius, quòd duo sibi adjungat, pietatem, & Eruditionem quæ sunt duæ primariæ Dogmaticorum virtutes: de eruditione, in Medico, qui debet esse Scientificus non dubitatur, necessitas in omni literarum genere, in lingua Græca; & Latina debere esse versatos Medicos demonstrat: quòd Medicinæ Principes in illis sua scripta commendarunt posteritati; debet Dogmaticus totius naturæ adyta ingredi, omnesque speculari res naturales, quæ homini secundum naturam insunt, de quibus *in resolutionibus Medicis* plura tradidimus; Præterea, & naturæ hostes cognoscere, morbos, causas, & symptomata, de quibus similiter egimus, Præterea & remedia cognoscere tā parva, quam magna, quibus possint morbi devinci, de iis similiter & nos latam tradidimus notitiam. Confert etiam res non naturales dignoscere, quas infra proponemus, & ad quarum cognitionem requiritur in Medico quod optimus sit Philosophus maximeque expertus in iis quæ pro morbis debellandis utiliora sunt adinuenta: Galenus enim 1. *Aphor Comm.* 1. docet ea in humano corpore inscitè usurpari, quæ certa experientia comprobata non sunt, non tantum periculo non carent sed & cum totius animantis internecatione conjuncta sunt, Hęc ut consequatur Pietas in Deum, & proximum juvant: Impii enim Medici parum prodesse possunt Dei muneribus destituti, quia ut Freytagius ex Liernio adducit.

Ni Deus adfuerit, viresque infuderit herbis.
Quid, rogo, Dictamnus, quid panacæa juvat?

Ideo divinus Hippocrates suos Dogmaticos instruit iuramentoque adstringit ad virtutes morales prosequendas, & *lib. de decenti ornatu*, commendat, ut reverenter se habeant apud Deum *lib. 6. epidem.* quòd honestè se gerant; aliis in locis, quòd fugiant avaritiam, loquacitatem, invidiam, arrogantiam, contumaciam, & omnes morales prosequantur virtutes; sua enim pietate debent prosperos eventus Deo tribuere: Ars enim indiget Dei directione, ideo Syrach filium docet: *Fili mi* inquit, *in infirmitate non te neglexeris: ora Dominum & ipse sanabit te;* Et simul cum hoc docet dandum locum Medico ut adjutus à Deo utatur humanis auxiliis.

Superaddere tenetur Medicus Dogmaticus pro artis complemento, eam Medicinæ partē quæ Oeconomia Medica vocatur, ut tenet Galenus *lib. de Elementis*, quam vocavit Hippocrates *lib. 2. epidem.* œconomicam circa ægrotantes, quam tanquam partem Mædicinæ necessariam ab aliis Medicinæ partibus distinctam superaddendam esse necessariamque esse Dogmatico Medico sancivit Galenus dicens: *Neque enim ut in aliis ferè omnibus libris aut affectuum notitias, aut curationes aut futurorum præsensiones scripsit, ita & in præsenti fecit, sed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis uteretur, in proposito sermone declarat.* Quod firmat hac similitudine *quemadmodum in vita omnia opportuna possidere, vestes, vasa, servos, ad iugum idonea animalia, & alias pecudes, ædes, item frumentum, legumina, tragemata, vinum, oleum aliaque id genus omnia ab eorum conveniente usu quā œconomiam vocant, longè differt; sic & in Medicina artem discere, & eis, quæ quis didicit apposite uti, haud idem est, ut ipse in*

tempore

tempore interrogare, & discere, atque præcipere sciat. Hanc comprehendit Doctrinam Hippocrates dum proponit Medicum opportuna facientem scilicet secundum œconomiam propriam Medicinæ Dogmaticæ.

CAPVT III.

De Praxi Ministrorum Medicinæ Dogmaticæ.

CVm Medicus Dogmaticus scientificus Architectonicus, sit præceptor eorum quæ pro adjuvanda natura, debent exerceri in morborum curatione, ut hæc possint perfici, indiget ministris in suis artibus mechanicis instructis, quorum manuali operatione exequantur, quæ Medicus præscribit agenda, quæ nisi ab illis recte exerceantur, nequit curatio perfici: ideo Hippocrates 1. *aphor.* 1. dicit: *Oportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem, sed ægrum, assistentes, & reliqua exteriora*: sicut in construenda domo, licet Architectonicus Magister per scientiam de domo præscribat necessaria ad eius structuram, ipsa non rectè perficitur, nisi ministri debitè operentur per suas artes mechanicas, quæ ab ipsis operanda sunt, idem in curationibus contingit: Qui autem sint hujusmodi Medici ministri, docet Galenus, *lib. 6. epidem.* totamque hanc confirmat doctrinam dicens: *Medico multæ artes materias medicas præstant, uti ipsis quoque cum quibusdam naturæ ministris. Quæ enim inter Architectum & ædificatores, lignarios, & fabros, & alios artifices, quibus præest: eadem inter Medicos, & eorum ministros est ratio: sunt autem ii herbarii, unguentarii coqui, cataplasmata efficientes, fomenta adhibentes, qui clysteres infundunt, qui scarificant aut venam scindunt, cucurbitulasque affigunt. Quod si nos & hæc didicerimus, & etiam faciamus similes erimus Gubernatori qui & remigandi arte peritus sit, & reliqua omnia nautarum obire munera, & sciat, & faciat. Etenim plerique imperatores, arcu uti, jacula vibrare, gladio & hasta pugnare sciunt, sed non ut Rex, aut Imperator erat Alexander magnus, aut eius Pater Philippus, hæc militaria munera obibat; sed aliis quibusdam artibus, quæ imperatoriæ Regiæque ministrant. Itaque nos etiam qui medici sumus cuisque auxilii qualitatem, quantitatem, occasionem, utendi modum novimus ut ministri vero venam scindimus, cucurbitulas affigimus & reliqua manibus facimus: quare Ars medicinalis dignitate Medicis antecellit, medicus artibus ministrantibus, Ministri aliis artibus instrumenta materiasque præstantibus*: Hæc Galenus ubi proponit Artis Dogmaticæ ministros qui simul cum assistẽtibus Medicinæ Praxi incumbunt, & ii omnes quibus Medici indigent ad curationem peritos in sua arte esse oportet, capacesque ad suum munus exequendum: quia ut docet Hippocrates *in lib. praception. Nihil rudibus erit mandandum, ne male factum, in Medici ignominiam vertatur.* Præ reliquis sex artes deserviunt Medico, ut colligitur ex Galeno *6. epid.* Pharmacopœa, Phlebotomandi ars, Ars infundendi clysteres, Ars obstetricum, Coquinaria, & Famulitia: de omnibus artibus, quæ deserviunt Medico, ipse debet habere peritiam: sic enim & periciores cognoscet, & reliquorum fugiet assistentiam, aut emendabit errata.

Pharmacopœus nominatur, aut Pharmacopola, minister Medicinæ dogmaticæ, qui ra-

qui radices, ac simplicium medicamentorum materias colligit, vocatur Apothecarius, quia illas recondit: Seplasiarius etiam à Seplasia foro Capuæ in quo præstantissima unguenta conficiebantur, ut tenet Ranodæus. Cùm medicinâ cœpit hæc ars exerceri, licet à principio cum minori apparatu. Hippocrates *in epistola ad Cratevam* ipsum laudat tanquam Radisecam peritum: forsan hæc ars illo tempore non se extendebat in plura; ad compositiones unguentorum se postea porrexit: Ideo *Ecclesiastes* 38. unguentarius vocabatur artis hujus minister. §. *Unguentarius faciet pigmenta suavitatis & unctiones conficiet sanitatis. & non consumabuntur opera ejus: Pax enim Dei super faciem terræ.* Pharmacopæa à qua nomen desumit, est ars, quæ modum docet medicamenta seligendi, præparandi, & miscendi: est duplex, alia antiquior apud Dogmaticos, ad quam pertinet electio, collectio, repositio, conservatio, trituratio & coctio materiæ medicæ. Alia est Spagyrica, quæ sita medicamenta vi ignis, quam maximè perficit; ad quam maximè pertinet corpora naturalia composita sive concreta in ea, ex quibus naturaliter constant resolvere, resolutaque pura, & viribus validissima reddere, ut utilia medico præbeant remedia, ut supra diximus: Varii solent esse Pharmacopolæ errores; vel enim quid pro quo vendunt, vel sine medici ordine suis utuntur medicamentis; vel ab ignaris materias medicas emunt, vel vilioribus utuntur simplicibus in compositionibus, vel servant simplicia ignorantes an sine debitis conditionibus colligantur, vel quia avari omittunt in compositis utiliora.

Phlebotomus sub ministerio Chirurgiæ continetur; quia cum ex Hippocrate morbi orti ex plenitudine, petant evacuatione curari, & hæc petat sanguinis missionem, ex cujus augmento oritur plenitudo: ideò & hic artis minister fuit necessarius, qui sanguinem fundat, quod exequitur pluribus instrumentis, vel scalpris incurvis ex Hippocrate *lib. de Medico*, in summo non valde angustis, ubi etiam proponit gladiolos acutos, vel latos, & proponit cucurbitulas, præcipuè scarificatas; prosunt sanguisugæ, variæ aperiuntur à phlebotomo venæ: ex Sorano in occipitio, mensura quatuor digitorum ab aure, duæ aperiuntur venæ sub lingua, duæ sub collo; una in manu dextra propter jecur, alia propter lienem in sinistra, duæ aperiuntur sub pollice digito, in brachio tres, cephalica communis & hepatica, in quibus eligendis multum interesse contendit laboriosè suadere Nizolius: sed frustra; demonstravimus alibi omnes tres unam esse venam. Galenus secabat venas sub angulis oculorum: duas etiam in parte anteriori labiorum; alias in manibus simul & in cruribus: Galenus somno admonitus, cœpit arterias etiam aperire. Cælius Aurelianus fatetur, suo tempore assuetum fuisse arterias scindere, quæ in tempore circa malleolos, & post aures sunt: Prosper Alpinus communissimè apud Ægyptios arterias aperiri affirmat; Abolevit ab usu hæc arteriarum apertio ob pericula ex illa sæpius experta: venarum apertiones docuit animal, vel natura in unoquoq; pletorico illas disrumpens; vel ratio dictans plenitudini hanc evacuationem esse contrariam.

Phlebotomi errant plerumque in venarum electione, vel quia ineptis utuntur instrumentis, vel dum scissuram efficiunt arctiorem

ctiorem, aut ampliorem, quam quæ debetur tenori vasis, vel cucurbitulas affigendo majori aut minori ignis applicatione, quam debetur, vel dum supra illas leviores aut profundiores faciunt scissiones.

Clysteres infundentes sunt Pharmacopolæ, præcipuè apud nostrates, apud reliquos sunt quædã mulierculæ: ars est parum difficilis, sed in qua possunt committi aliqui errores, vel in decoctionibus superaddendo herbas aliquas violenter purgantes, vel imminuendo purgantium dosim, vel frigidiores, aut calidiores injiciendo clysteres, ita ut vel citiùs expellantur, vel non irritent, aut intemperent intestina vel dum multum fugentes clysteres injiciunt cum flatuum copia, vel aliqui in ipsa injectione sanguinem fundunt ab intestinis, vel à venis hæmorrhoidalibus.

Ars obstetricandi indecore apud exteros dicitur exerceri à viris: antiquiores fœminæ, quæ illam exercebant, doctæ erant in arte medica, & omnes mulierum addiscebant morbos curare, pluresq; illarum doctæ mulierum medicandi artem literis tradiderunt: aliquarum meminit Galen. plures refert Tyraquellus; nostris temporibus ignorantissimæ ex plebe mulierculæ illam exercent, errant pleriq; hanc artem ignorantes: tradidit de illa plura Hippocrates, *lib. de partu hominis*, Avicenna caput peculiare de illa scripsit, & de hac re agunt qui scripserunt de morbis mulierum; & nostro idiomate aliqua scripta permanent, sed profitentes hanc artem errant ignorando quæ requiruntur in arte, qualis obstetricandi modus requiritur pro unoquoq; partu, quo tempore debet pariens properare ad illud, qualiter recipiendus fœtus, quando partus est non naturalis, quando inversus descendit fœtus, & iterum reducendus, pes aut brachium, quamdiu secundinæ spectandæ, recipiendæ, aut juvandæ, errant maximè obstetrices nostræ in eo, quod cum omnino ignorent, quæ sui muneris sunt, ea exercent, quæ ad ipsas non pertinent, sanguinem enim mittunt in prægnantibus, & earum curant morbos & accidentia, & in parturientibus, & enixis, liberè, barbarè & ignoranter omnia ea exercent; quæ vel audierunt ab aliis fieri, vel observarunt à medicis ordinari, licet sit pro diversis affectibus. Cum victus ratio cibique exhibitio pro ægris curandis tantum conferat, non solùm à medico sciri debet illius forma, quantitas, qualitas, utendi modus, & tempus, sed qualiter debeant præparari alimẽta, ut possint manducari: hoc docet ars coquinaria, cujus conscius debet esse medicus, ut cognoscat ministris hujus artis ea ordinare quæ utiliora sint ægris, qualiter esculenta, & poculenta debent exhiberi, vel aliter præparare, assare, coquere, frigere, tundere, condire, pastillicia, aut bellaria formare, exprimere, distillare, vel aliter pro ægris fercula parare, qualia apud Quercetanum, Godofredum, & Cartagenam reperiuntur aliqua, & in eis qui scripserunt de arte coquinaria, sunt plura in quib. condendis quãmaxime possunt errare, vel in modo, vel in forma vel superaddendo res calidas aut frigidas quæ possunt augere morbos & eorũ causas. Famulitia ars præcipuè ad plurima necessaria est medico, Hippocrates *l. 1. aph.* adsistentes vocat famulos ægris deservientes, & necessarios eos proponit pro ægris curandis. Galenus *in comm.* hos requirit peritos in suo exercitio, præcipuè eorũ exponit munus *l. 6. epid.* sicut & ipse Hipp. *l. 1.* qui medicus

dicus

dicus inscribitur. Pertinet ad hos ex Hipp. *l.6. epid.* gratificare ægros, lectũ parare, cōmodũ, ampliũ, aut augustũ, mollem, aut durum: humilem, aut sublimem pro tempore anni, aut consuetudine ægri morbive necessitate, juxta quam lux aptanda pro ægris, aër permittendus, aut cohibendus, attemperandus præparandusue irrorationibus, suffitu, ornatu. Pro nutu ægri plerique eligendi familiares, utiliores plerumque & illius sanitatis cupidi denegentur, quę ęgro nocere valeant; gratificetur in rebus parvi momenti, qui in tempore occurrãt pro necessariis ægris & medicamentorum exhibitione juxta præscriptum à Medico ordinem. Plerumque in hac arte præferuntur fœminæ.

CAPVT IV.

De praxi ægrotantium.

ÆGrotum concurrere ad Praxim suorum morborum docet Hippocrates *lib.1. aphorism.* docens quòd opportet non solum Medicum se præstare opportuna facientem, sed & ægrum: ideo in alia aphoristica sententia, bonum judicat, quod æger bene se habeat ad ea quæ offeruntur, non solùm, quia potiorem ex iis arguit dispositionem, sed ex eo quod æger concurrat cum Medico ad ea quæ ordinavit, ex ægri enim concursu ad Praxim, & ad ea quę œconomicè ordinantur promittitur salus: ideo *lib.1. epidem. comm. 2.* inquit: *Ars quidem iis tribus constat, morbo, ægro, & Medico; ægri est una cum Medico morbo reluctari*: Et Galenus *in commentario* dicit quòd si æger se habet ex parte morbi solus Medicus non vincet illum, sin minus ambo vincent morbum, quia nec Hercules contra duos. Ex duobus consequitur æger praxim, ab illo requisitam ex obedientia, & ex confidentia, quas debet præstare Medico, ex obedientia, quia Medicus ut docuit Galenus, ipsis Imperatoribus valet imperare cum ipse conscius sit eorum, quæ possunt eorum morbos devincere, & ad salutem consequendam conducere, quæ æger ignorat, quod docet Hippocrates *lib. de Arte* dicens: *Nam Medicus sana mente, sanoque corpore rem aggrediens, Arte valet, qua morbum profligare solet: æger verò neque qua parte, neque ob quam causam laboret. Dolens ob præsentia, timens futura, morbo plenus, consilio destitutus ignorat quæ ex usu futura sunt, & noxia sæpè expostulat*: Ex quibus manifestè concluditur, quantam debeat Medico præstare obedientiam, & quantum præstet æger obediens in praxi pro morbis curandis.

Confidentia ægri in medico, & auxiliis ab ipso ordinatis, confert maxime ad sanitatem: quia ex Hippocrate, ille plures sanat, in quo plures confidunt. Et Galenus, *6. Epidem.* docet plurimos ab Hippocrate sanatos fuisse ob magnam confidentiam, quam habebant de illo, ad quam comparandam consulebat Hippocrates *lib. de præceptionibus medicis*, quod haberent majorem curam suæ authoritatis, quam sui commodi, & ad illam conservandam consulit Galenus, *6. Epidem.* quod medici habeant cum ægrotantibus graves sermones: ideoque debet & medicus non omnimodam securitatem tribuere unicuique auxilio, ne si aliud evenerit, quam promisit, æger amittat confidentiam, quam habebat, & in posterum sit inobediens. Præ-

cipuè hoc attendendum, quia licet Medicus in auxiliis præstandis se præstet opportuna facientem, potest effectus impediri, si obsistent reliqua exteriora, quæ ideo ad praxim concurrere docet Hippocrates *libr.* 1. *aphor.* & non est in manu Medici illa prævidere aut impedire, suntque quamplurima, ut docet Galenus *in Comment. & libr.* 1. *de diebus decretoriis cap.* 11. inter quæ sunt tonitrua, fulgura, vicinorum tumultus, canum latratus, insultus latronum, ruina domus, defluens aqua, fluvius irruens, incendia, ictus, ut refert Galenus, sed præcipuè sunt animi pathemata, ex quibus innumeræ insurgunt causæ exteriores, quæ medici promissa valent immutare, & hæc licet deficiant, permanent causæ internæ valentes impedire eventus, qui spectantur: ideò Hippocrates docuit, quod acutorum morborum prædictiones salutis aut mortis non omnino sunt certæ.

Dubitant Juniores, ut latè prosequitur Zacchias de ægri obedientia, quanta debeat esse, non teneri ægrum obedire præceptis medici tenent plures relati à Codroncho *lib.* 2. *de Christiana medicina*, & à Zachia *lib.* 8. *tit.* 2. *quæst.* 1. contrarium probat citatus Codronchus judicans teneri ægrum Medici obedire præceptis sub pœna peccati: tenet Lessius *de justitia & jure lib.* 2. *cap.* 9. tenent Juris Professores, quod peccat æger remittens se ad manus Domini, sine eo quod admittat remedia naturalia ut minus securè contendit suadere quidam nuperrimus de quo alibi diximus; & probat Lessius citatus *cap.* 45. quod quam maximè verum, ut tenet Zachias dum non sunt remedia nimis horrida, quod probat, quia ad procurandam salutem tenetur ex charitate proprii corporis, & quia in *Ecclesiastico* hoc consilium proponitur. *Fili in infirmitate tua ne despicias te ipsum, da locum medico, & non discedat à te, quia opera ejus sunt necessaria.* Tum unusquisque tenetur sanitatem custodire: ex quo apparet, quod magis tenetur admittere media ad illam consequendam, quia nemo est suæ vitæ Dominus, & sufficit, quod remedia sint secura, ut teneatur sub peccato illa admittere, & etiamsi probabiliter secura sint. At verò non tenetur admittere quæ minus secura sunt, & ex quibus timetur periculum vitæ.

SECTIO III.

De incunabilis & incrementis praxis Dogmaticæ.

DE Sectis Medicinæ, & de concurrentibus cum Rationali Medicina ad curationem egimus: prosequemur hujus originem, progressus, & incrementum.

CAPUT I.

De ornatu & progressu praxis Medicæ Dogmaticæ.

MEdicina ut diximus, & omnes scientiæ, & latius prosequitur Pineda, Adamo fuerunt infusæ, & ab ipso in filios derivatæ, & tandem tractu temporis delapsæ, ab hominibus in usum revocatæ, præcipuè medicina, quam necessitate exigente homines suscitarunt, ob quam primi illius instauratores, non solum ut Heroës ab Antiquis sunt habiti, sed tanquam Dii in prima

in prima vetustate Gentium sunt venerati, quasi scientiæ conservatricis humani generis Inventores secundum illud Poëtæ.

Medici didicêre moras innectere morti.

Ideò nonnisi à Celso delapsam, vel à Diis ortam judicabant Gentes, de qua sic protulit Imperator dicens: *Artem Medicam hominibus salutarem esse usus demonstrat; quare eam cœlo delapsam non merito Philosophi prædicant.* De hujus Scientiæ Inventoribus ex hominum consensu plura diximus in Resolutionibus Medicis. Praxis primus Inventor habetur Apollo, sic apud Græcos nominatus, qui Serapis vocatur apud Ægyptios; de quo Poëta sic canit.

Inventum medicina meum est, opifexque per orbem,
Dicor: & herbarum potentia subdita nobis.

Proximus Apollini fuit Chiron, & tantus, ut Inventor medicinæ judicetur à pluribus. Eustachius ad Iliadam inquit: *Chironem ajunt in manu vulneratum herbarium excogitasse medicinam.* A Chirone edoctus fuit Æsculapius Apollinis filius, qui rudem medicinam ita excoluit, ut illius Repertor habeatur ab aliis, inquit enim Plutarchus, *lib. 8. Limpos medicos Æsculapium scimus habere Ducem.* Tertullianus, *apolog. cap. 23.* illum Repertorem Medicaminum vocat. Pindarus, *ode 3. Pythionicæ*, ait, *Æsculapium Heroëm, omnigenorum propulsatorem morborum.* Successerunt Æsculapio duo filii ab ipso edocti, Machaon, & Podalerius, quorum Machaon Chirurgicam præcipuè exercuit praxim in bello Trojano; de illo inquit Homerus,

Ducere tela manu, & medicamina spargere plagis.

Podalerius primus Artem scientificè professus fuit, morborum inquirendo causas, primusque medicinæ propalavit principia: hinc Homerus cecinit de illo.

Ast alius melior morborum arcana sagaci,
Indagare animo: placidamque afferre medelam.

Ab iis in filios propagata est medicina, nec nisi Principibus permittebatur, ut tenet Ælianus, *lib. 2. de hist. animal. cap. 18.* Inter quos enumeratur Acron, Aristæus, Poloidus, Melampode, sic per annos ferè mille permansit medica ars in Asclepiadarum familia omnium apud Græcos nobilissima, à quibus propagata est apud Coos, Gnidios, Crotonas, Cyrenas, & Rhodios, apud quos illius doctrinæ permanserunt Scholæ, & per varios Professores medicina coaluit, à quibus dimanarunt celebres Praxis medicæ cultores, per quos adaucta, & perfecta ad nos pervenit: Democedes inter primos apud Æginetas tantæ fuit celebritatis, ut pro praxis exercitio talentum illi consignaretur quod constabat ex sex millibus aureorum trecentis & sexaginta quinque. Athenienses promiserunt centum minas, quarum quævis continebat aureos centum & sex & quadrantem. Poriora stipendia & honores meruit apud Persas, ut tenet Herodotus, *lib. 3.* Hujus tamen nulla monumenta ad nos pervenerunt. Sed inter Coos summus medicinæ Dictator fuit Hippocrates, de quo inquit Celsus, quod *fuit vir Arte, & facundia clarus.* Macrobius quod tam *fallere, quam falli nescit*, in illo enim ut tenet Heurnius reperitur verborum pressa proprietas, sententiarum concisa subtilitas, sermonis veneranda antiquitas, & artificii commendabilis dignitas. Nactus fuit Hippocrates

pocrates Parentes summo splendore Nobiles, Pater illius Heraclides Asclepiadarum, Mater Praxithæa, Heraclidarum, stirpe sunt geniti, Hippocrates unde-vigesimus ab Æsculapio, Vigesimus ab Hercule numeratur. Pætus ad Arthaxerxem de ipso inquit: *Ortu igitur Divinus est Hippocrates; novus quidem à Chrysamide Rege ab Æsculapio decimus octavus, à Iove vigesimus; Matre vero Praxithæa filia ex Heraclidarũ familia: quare utrinque Diis oriundus Divinus Hippocrates, & ex Patre quidem Asclepiadarum familiam attingens; ex Matre vero Heraclidarum.* Hippocrates igitur imbutus Parentum eruditione ex eorum doctrina, & observationibus per tot sæcula in sua familia retentas, & experimentis confirmatis & expertis in templo curationibus medicam praxim simul, & totam construxit artem dogmaticam: inquit enim Strabon, *lib.* 14. *Ajunt Hippocratem maximè ex dedicatis in Apollinis fano curationibus exercuisse ea, quæ ad victus rationem spectabant.* Idem confirmat Plinius. Proprio igitur labore Hippocrates, & ut tenent Jordanus & alii, per scientiam à Deo illi infusam, medicinæ dogmaticæ omnes partes, diagnosim, prognosim, & praxim in suis scriptis completas ita tradidit, ut omne illis dederit complementum, ob hoc maximum beneficium & quia toti Græciæ fuit auxiliator & conservator, meruit nancisci hoc decretum à senatu Atheniensium *S. P. C. Atheniensis ita censuit: Quandoquidem Hippocrates Cous medicus ab Æsculapio oriundus summam benevolentiam in servandis Græcis ostendit cum peste à Barbaris, in Græciam pervadente, demissis per loca suis discipulis, medelas indicavit, quibus, qui uterentur, instantem pestem securè possent effugere, quoq; modo medicina Græcis tradita, eos laborantes tuto servaret. Quin & exactè à se scripta de re medica in publicum emisit, cum multos cuperet esse medicos, qui servare possent. Persarum etiam Rege ipsum ad honores suis optimatibus æquales, & munera quæ ipse Hippocrates optaret accersente, Barbari pollicitationes, quod hostis, & communis Græcorum inimicus esset, contempsit: ut igitur constet, Populum Atheniensem Græcis semper utiliter consuluisse, utq; dignam pro merito gratiam referat; Decrevit Populus, ut is Magnus mysteriis, non secus atque Hercules Jovis filius publicè initiaretur, & coronâ aureâ mille aureorũ coronaretur, coronam ipsam in magnorum Danathereorum certamine Præco proclamaret, & omnibus Coorum liberis liceat, non secus atque Atheniensium Athenis pubertatem agere, quod eorum Patria ejusmodi virum procreavit; Hippocrates vero ut Civitatis jure, & victu in Prytanæo toto vitæ tempore donetur*: His elogiis dignus fuit Hippocrates ob suam in Græcos magnificentiam, & quia artem condidit, & promulgaverit toti humano generi utilem, & necessariam, ex qua dogmatica dimanavit Praxis.

CAPUT II.

De Dogmatica Praxis Impugnatoribus, & Propagatoribus.

PRaxis Dogmatica, quæ ab Hippocrate fuit in Artem restituta, & in summum complementum deducta, tanti apud Græcos fuit facta, ut illius Inventorem dignum divinis honoribus judicarint, ut diximus, non tamen æquo animo apud Posteros fuit recepta. Diocles ex illis ut tenet Plinius, *lib.* 26.

lib. 26. cap. 2. ab Hippocrate secundus ætate & fama fuit; Ex hujus decretis magna ex parte suam doctrinam ampliavit Galenus, & ejus ornavit authoritate: is enim Hippocratis recepit, & ampliavit doctrinam, suscitans Anatomiam ab Asclepiadarum doctrina penes jam desertam. Sed alii successores dogmaticæ Praxis immutarunt vias, inter quos Primus Petronius Dioclis Discipulus incidit in varia deliramenta; inquit enim Celsus, *lib. 3. cap. 9.* [*Siquidem apud Antiquos quoque ante Herophilum, & Erasistratum maximeque post Hippocratem, fuit Petron quidam, qui febrientem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret, deinde ubi paululum remitti cœperat febris, aquam frigidam potu dabat, ac sic movebat sudorem, & blicuisse se agrum judicabat; Si non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si aliter utro-modo febre liberaretur protinus suillam assam, & vinum homini dabat; Si non liberaverat, decoquebat aquam sale addito eamque bibere cogebat, ut movendo ventrem purgaret: & intra hæc omnis ejus medicina erat.*] Prodicus & Erodicus, ut tenet Celsus *lib. 3.* etiam deviantes ab Hippocratis praxi, suos ægros fame multâ, circuitibus, cursibus, frictionibus, & aliis laboribus febricitantes curandos esse tenebant. Menecrates ab Hippocratis modestia recessit, & nullius ægri curam admittebat, nisi ille in scriptis firmaret, fore illius servum, & fateretur ipsum esse Jovem. Asclapiades, qui prius Orator fuerat decreta Praxis Dogmaticæ firma torrenti, ac præmeditata oratione quotidie immutare conabatur, & ut tenet Aurelianus, *lib. de acut.* in curandis ægris ambitione quadam aliorum medicorum sive bona, sive mala immutabat, vulgum ut falleret solis utebatur auxiliis quæ ægris erant gratiora, & obvius factus homini, qui illius tacito consilio ferebatur in secreto ipsum detinuit, & suscitare finxit, ideo de illo dixit Plinius, *lib. 29. Attrahebat præterea mentes artificio mirabili vinum permittendo ægris tum aquam frigidam.* Præterea deviarunt à praxi dogmatica omnes Sectarum Professores, Empiricæ, Methodicæ, Paracelsisticæ, & imaginariæ, quos supra retulimus; aliique quam plurimi.

Sed præclarior ingeniorum pars dogmaticæ doctrinæ ab Hippocrate sancitæ adhæsit. Primus, ut diximus, fuit Diocles qui illam locupletavit suscitatâ Anatome: huic proximè accessit Praxagoras, ex Asclepiadarum familia, ut tenent Plinius, Athenæus, & Galenus, qui Philotimum, & Plistonicum reliquit doctrinæ Sectatores, hos subsequutus Mnesithæus, de quo Galenus, *lib. 1. de Curat. ad Glauconem* ait: *Vir tum aliis omnibus quæ ad artem pertinent sufficienter doctus, tum verò quâ via, & ratione medendi Scientiam oporteat exerceri, nemini secundus.* Philistion, & Pausanias apud Italos Asclepiadarum extenderunt Scholas. Nicias præclarus fuit Medicus, sed musis aliqualiter deditus, & ideo de illo Poëta.

Medicum existentem,
En norem amicum eximie musis.

Subsequutus fuit Nicias, de quo Valerius Antias inquit: quod fuit amicus Regis Pyrrhi, & Eudemus apud Athenienses præclarus, licet annulis ex fascinio utebatur, Chrysippus medicinam exercuit. Sed ut tenet Celsus, *libr. 2. de Placitis,* non nimis

mis demonstrandi fuit gnarus, præstantior fuit Herophilus, de quo Galenus, *comm. 7. aphor. 66.* inquit fuisse Hippocratis expositorem, & ex illo definitionem medicinæ desumpsit, & ita excelluit in Anatome, ut à Junioribus in ejus cognitione Galeno anteponatur: Leno ut tenet Celsus, *lib. 5. cap. 1. simplicium facultatum medicamentorum*, extendit doctrinam ampliavitque notitiam. Erasystratus apud Asclepiades Aristotelis fuit Nepos ex Plinio, *libr. 29.* de quo inquit Appiranus. *Celeberrimus medicus Erasystratus, maximis conditionibus apud Seleucum agens.* Et Plinius, *lib. 13. cap. 7.* appellat illum maximum Medicum, Galenus, *libro de optima secta*, fatetur eum de Principatu certare cum Hippocrate.

Præter hos, & alios plures Asclepiadarum doctrinæ Sectatores tres illam receperunt Scholæ, Latini, Græci, & Arabes, in quarum qualibet præclarissimi fuère Professores, quorumque celeberrimi fuerunt Principes medicinæ nominatique sunt. Post Hippocratem & Galenum apud Latinos Principes habentur Cornelius Celsus, dictus Hippocrates Latinus, Scribonius Largus, Marcellus Empiricus: apud Græcos, Arethæus, Ruffus, Ephesius, Oribasius, Paulus Ægineta, Aëtius, Alexander, Trallianus, Actuarius, Nicolus Myrepsius. Apud Arabes Principes Avicenna nominatur, & præclarissimi habentur Rhasis, Avenzoar, Alzarabius, Albucasis, Hali Abbas, Averroës, Isaac, Mesue, & sui commentatores, Gentilis, Jacobus de partibus, Jacobus de Forlivio, Apponensis, Hugo Senensis, Nicolus Florentinus, Matthæus de Gradi, Dinus & alii.

CAPUT III.

De fontibus scaturientibus praxim Dogmaticam.

PLures proposuimus Authores per quos scaturigines doctrinæ dogmaticæ ad nos pervenerunt, sed tanquam per irrigantes illam fontes dimanarunt semper ab Hippocratis scriptis, & adjutæ fuerunt ex Galeni operibus; Summus enim Dictator Hippocrates artem sancivit, sed cognoscens illam rem Divinam esse in Sacrario reponendam judicavit, in locoque recondito observandam putavit, ut sicuti à rebus divinis & sacrosanctis abstinent profani, ab illa abstinerent vulgares, & inerudìti: ideò eam condidit gravi stylo, verborum concinnitate, sententiarum brevitate, veritatis obscuritatate, ita ut ante Galenum à nullo ferè ejus penetralia fuerint ingressa, donec Galenus hanc aggressus Provinciam ipsam perpetravit, ejus difficultates aperuit, & doctrinam quasi in cineribus tenebrarum consopitam, in splendidam flammam lucemque revocavit. Ideo ex Hippocratis & Galeni monumentis dogmatica praxis coaluit. Hippocrates igitur ut artem perficeret, & Dogmaticum Medicum instituerét, suam doctrinam per varia dispersit volumina: alia enim conscripsit ad Medici probitatem conciliandam, quale est jusjurandum; alia ad medici elegantiam in operando, qualis est liber, de iis, quæ in medicatrina fiunt; alia ad constituenda artis naturæ principia, qualis est liber de natura humana, alia ad victus rationem instituendam, qualis est liber de regimine victus in acutis; alia

alia ad declarandas morborum communium communes causas, qualis est liber de aëre, aquis, & locis, alia ad explicanda per historicam enarrationem, quæ in morbis communibus, & quæ in particularibus observari petunt, quales sunt libri Epidemiorum, alia ad præsagiendum in morbis futurum eventum, quales sunt libri Prognosticorum, Proriticorum, Coacarum, alia ad partem curativam Chirurgicam pertinentia, quales sunt libri de articulis, de fracturis, de ulceribus, & vulneribus capitis; alia mixtim deserviunt ad Prognosim ad curationem, & ad instituendam victus rationem, quales sunt libri Aphorismorum; alia continent communia, & universalia, præcepta observanda à medico in ministerio Praxis, quales sunt libri de morbis; alia ad variandas indicationes ratione Sexus, quales sunt libri de morbis mulierum, de morbis Virginum; alia ad variandas indicationes ratione ætatis, quales sunt libri de fœtus formatione, de natura pueri.

Ex iis variis doctrinis Praxis Dogmatica ex Hippocrate deducitur, qui non solum medicum Praxim exercentem constituit ut alii fecerunt, sed Rationalem ac dogmaticum. Docet enim illum præterita memorari, præsentia cognoscere, futura prædicere, ut ex præteritis cognitis agnoscat causas, & occasiones morborum ex præsentibus percipiat, quæ nequeunt ab ægroto narrari, ex futurorum dignotione valeat præcognoscere eventum morborum, an morbus salubris, an lethalis, an brevis, seu acutus, an Chronicus, ex eodem enim medicus cognoscens, & prædicens culpâ vacabit, & ex signis hæc indicantibus deducet medicus pro praxi speciem, magnitudinem, morem, ac motum; ex quibus varias desumet indicationes, à morbi enim specie indicatur qualitas auxiliorum, à magnitudine quantitas, à more majorum eorum potentia, à motu celerior, aut tardior applicatio: Pro quibus ex eodem attendenda Regio, locus, cæli constitutio, ægri ætas, sexus, consuetudo, exercitia, victus ratio, studium, & quæcunque inter res non naturales pro curatione possunt obesse aut prodesse.

CAPUT IV.

De Methodo Dogmatica Praxis ex Galeni doctrina.

Galenus ut diximus summus fuit Medicus Hippocratis Sectator inclytus, præstantissimus illius Commentator, omnium Scientiarum naturalium præclarissimus Professor, totius Dogmaticæ Medicinæ Illustrator, culmen & complementum, quam non solum illustravit, sed firmissimis demonstrationibus sancivit, cum perspicacissimo ingenio, eleganti stylo, securo judicio confirmata experimentis rationalibus, rerum usu, & indefesso labore. Hic veram methodum judicavit necessariam, *libro de constitutione Artis Medicæ*, ad praxim Dogmaticam consequendam, quia ipsa discernit verum à falso, & hanc duplicem requiri affirmat, universalem scilicet & particularem, quarum una versatur circa universalia Theoremata; altera circa particularia se exercet, ex universali enim habetur operandi methodus, ex particulari adquiritur promptitudo ad exercitium artis, quæ nec valet perfici ex sola methodo universali ex eodem Galeno, *libr. 9. de placi-*

Placitis. De methodo universali in libris methodi, ait Galenus, de particulari in libris de locis affectis, & aliis pluribus. Complectitur methodus dogmatica diagnosim prognosim & curationem. Curatio scopus est dogmaticæ praxis, & finis per se intentus à Medico, diagnosis & prognosis requiruntur propter illam ex Galeno *de ratione victus in acutis comment.* de prognosi & curatione agemus infra, de diagnosi sub hoc capite & sequente.

Diagnosis igitur est alia universalis, & complectitur cognitionem omnium sublunarium; alia est diagnosis praxis particularis dogmaticæ, quæ attingit cognitionē requisitam pro unoquoque curando affectu. Diagnosis universalis universaliter attingit res naturales, præternaturales, & nonnaturales. Res naturales sunt, quæ pertinent ad compositionem corporis humani; ejusque naturam complent, & sunt elementa, temperamenta, ætates, humores, partes corporis humani, spiritus, facultates & principia generationis, sanguis inquam menstruus, & semen, de quibus luculenter disputavimus in *Resolutionibus Medicis.* Res præternaturales sunt affectus, qui naturalem corporis constitutionē evertunt; & sunt tres, causa morbi, morbus, & illius symptomata, de quibus etiam disputavimus *in Resolutionibus Medicis.* Res non naturales, quæ hominem afficiunt, & alterant, aliquando sanitatem conservando, & perficiendo, aliquando se habendo ex parte rerum præter naturam, illam destruendo aut diminuendo, de quibus infra agemus.

Diagnosis particularis tendit ad cognitionem eorum, quæ peculiariter petunt cognosci ante cujusvis affectus curationem, quæ tria sunt, ut docet Galenus *lib. 1. de loc. affect.* pars affecta, affectus, quo afficitur & illius causa; horum aliqua ex ægri relatione, aut assistentium; si pendent ex procatharticis; ex Medici inspectione, si sunt in externis partibus, magna ex parte conspiciuntur: si in internis sunt recondita, ex Galeno, *libr. 1. de locis affectis.* Medicum petunt doctum, & expertum, qui illa valeat ex suis signis cognoscere: Sunt autem signa medica quidquid ab aliquo tanquam à causa procedit ex Galeno *lib. 5. de locis, c. 7.* Vel potius quæcumque valent ostendere corporis dispositiones, sunt alia salubria, alia insalubria; alia neutra; salubria denotant dispositionem naturalem; insalubria denotant dispositiones morbosas; neutra verò neutram dispositionem. Alia demonstrant præterita; alia præsentia; alia futura: ideò dixit Hippocrates: *Medici esse præterita dicere, præsentia cognoscer e, & futura prædicere.* Sunt prætetea alia signa uni affectui propria; alia pluribus communia; alia inseparabilia, quæ semper & non soli; alia propria, quæ soli non omni; alia propria & inseparabilia, quæ soli & omni conveniunt, alia assidentia, alia concomitantia, alia supervenientia, alia mox apparentia, ex iis apparet affectus, idea, magnitudo, mos, periculum aut securitas.

Galenus *lib. de locis affectis*, docet sedem primò cognoscendam, seu locum affectum quia ab ejus differentia indicationes curativæ solent variari: qui latent in corpore loci affecti ex eodem, *libr. 1. de loc. affect. cap. 1. & 5. & libr. 3. cap. 3.* ex variis signis deprehenduntur: pars aut laborat per idiopathicam passionem, & fit tunc dum alteri non consentit, vel per sympathiam, quæ primo modo sine consensu cum alia

patitur

patitur, ut dolor capitis ob firmatam in illo causam; quae secundo modo læditur ad consensum læsionis alterius fit; ut dolor capitis, qui percipitur, dum simul læsio apparet in ventriculo. Quocunque modo pars lædatur aliqua corporis, aut læditur particula eliciens actionem, vel læsa parte organi præstante usum ad actionem. Pars quomodolibet læsa ex variis signis tentatur cognosci ex eodem Galeno, *locis citatis.* Primò pars affecta cognoscitur ab actione læsa quæ illius partis est propria; sic dyspepsia ventriculi, hæmatosis jecoris, Dysuria vesicæ monstrant affectus: Secundò dignoscitur pars affecta ex dolore, & modo doloris, sic dolor obtusus appropriatur renibus, jecori, lieni, juxta obtusum sensum harũ partium; Pungens dolor membranas læsas indicat, punctorius denotat pati membranas inflammatione tentatas: Pulsatilis dolor arterias pati confirmat. Tertiò dignoscitur pars affecta ex situ partis; sic densio aut durities in sinistro hypochondrio læsi lienis, in dextro autem læsi jecoris indiciũ præstat: tumor sublimis abdominis læsi profundus partiũ contentarũ. Quartò propria partiũ accidentia demonstrant earum læsionem, ut ructus, singultus vomitus, denotant affici ventriculum: Color flavus obstructionem Cholidochi: rubor maxillarum pulmonum arguit inflammationem. Quintò ab excremẽtis dignoscitur pars affecta; sic squammulæ per lotiũ excretæ, denotant læsam esse vesicã; crassa & magna tunicæ in dyssenteria, est indiciũ læsionis crassorum intestinorum; fungus capitis, læsi cranii est nota: urina exiens per vulnus denotat vesicam esse læsam, exiens chylus ventriculum affici indicat. Tandem substantiæ à parte exeundi modus denotat ejusdem esse partem læsam; ut sanguis exiliens arteriam: vomitus ejus ventriculum: tussi pulmonem: excreatione ejectus fauces premi denotat.

Diagnosis affectus docetur à Galeno *lib.* 1. *de locis affect. cap.* 5. ex signis variis & ferè ex prædictis, præterquam ab actione læsa, sic ex excretis nidorosæ substantiæ indicatur calida ventriculi intẽperies, frigida verò ab excreatione acidæ pituitæ. Ex doloris proprietate affectus dignosci potest, ut ex dolore gravi renum cognoscitur lapis illorum, ex Hippocrate, *lib.* 6. *epidem. sectione* 1. & ex eodem *lib.* 4. *Aphorism.* 11. Tormina circa ventrem denotãt tympanitẽ. Ex loci natura sæpe cognoscuntur affectus, ut ex calculis vitia renum & vesicæ ex lumbricis morbi intestinorum. Ex propriis accidentibus maximè dignoscuntur morbi; ut ex lingua sicca & nigra febris ardens: ex rigore in statu inflammationis puris generatio: ex aduncis unguibus tabes. Excreta etiam morbos denotant ut lotium. Quamplures denique morbi cognoscuntur ex institutionibus, ideo Hippocrates docet, *in lib. Epid.* inspiciẽdos esse morbos grassantes; quorum alii quatenus hæreditarii possunt communicari à Parentibus; Alii quia quasi contagiosi possunt contrahi ab ægrotantibus; Alii quia sequuntur ad habitum corporis; Alii, quia concomitari solent ætates; Alii quia accidunt juxta anni tempora; Alii juxta sexus differentiam; Alii juxta varias Regiones; Alii consuetudine; Alii à victus ratione contrahuntur.

Diagnosis causarum pro affectibus curandis omninò etiam necessaria est; Hippocrates enim causas, unde ægrotare cœperint ægri docet inspiciendas esse; & Ga-

 lenus

lenus prius inquit in libro methodi: unamquamque causam abscindere oportet, postea ad ea quæ facta sunt per discrasiam pervenire. Ex quibus manifestè constat, præcipuam indicationem curativam desumēdam esse à causa interna fovente morbum; cujus cognitio variis modis habetur ex affectus natura; sic febris tertiana, aut erysipelas denotatur soveri à bile; ædema & quotidiana denotat fieri à pituita; natura partis in qua causa aggregatur, denotat quoque illam: ut caput pituitam: lien melancholiam; relucet denique causa ex suis excrementis, quæ illius naturam redolent: ex signis dominantis in corpore humoris. Colligitur causa morbi ex doloris proprietate, ideo gravis dolor denotat humorum copiam: levis flatum demonstrat: mordax bilem significat: pruriginosus icores salsos commonstrat. Postea ex colore causa colligitur, qui relucet juxta colorem humoris morbosi & juxta intemperies in corpore prædominantes; nisi à variis passionibus animi, aut externis aliis causis commutetur ex Galeno, *lib.1. Aphor. Comment.1.* ex sanguine prædominante fit rubor: ex bile pallor: ex melancholia livor: ex pituita albor: idem contingit in lingua ex Galeno *lib. 6. Epidem. sect.3. sent.14. & 16.* Ex aliis accidentibus morbi etiam apparet causa: ut ex vigilia calidus humor, ex *lib.1. Prorit. sect.2.* similiter ex humoribus, quatenus ex Galeno, *lib. quod animi mores sequuntur naturam humorum in corpore prædominantium.* Deinde humores solent cognosci à juvantibus & nocentibus, & ex præcedentibus rebus, quibus valent humores alterari.

Præcipuè igitur, cùm humores sint internæ causæ morborum, qui juxta earum vitium contractum subsequuntur, & juxta hujus vitii in humoribus cognitionem relucet internarum causarum cognitio: vitii autem duplex est, quod supervenit humoribus, nempe plenitudo & cacochymia, de quibus egimus *in Resolut. medicis.* Plenitudo verò sive Phletora est sanguinis redundantia, sive sanguinis quarti humoris: sive omnium humorum illi commixtorum. Et alia est quoad vasa: alia quoad vires ex Galeno, *lib. de plenitud. c.3.* Alia est simpliciter talis, alia secundum quid: biliosa, pituitosa, melancholica; hæc fit ex reduntante sanguine cum excessu alterius humoris illi commixti; Cognoscitur plenitudo ex cutis colore rubro, corporis plena mole, vasorum tensione, tensiva lassitudine, gravitate, pulsu valido & magno, difficili respiratione, longiori somno, ignavia ad motum, ex Galeno *de plenitudine & de sanitate tuenda*; His supervenire solent urinæ rubræ & hæmorrhagiæ narium, præcessit copia victus in cibis, & potus alimentis, parsimonia consueti exercitii, aut consuetarum evacuationum; subsequitur actionum lapsus appetitus imminutio, vitalis facultatis oppressio, corporis gravitas, sensuum hebetatio, ac motivarum virium; Juvat vernum tempus, motus tranquillitas, & morbis supervenientes plenitudinem contestantur, quia oriri ex illa valent, ut phlegmones & febres Synochi.

CAPUT V.

De secundo humorum vitio cacochymia dicto.

Sicut plenitudo est vitium sanguinis ut redundantis, ob quod varii superve-

niunt morbi; & ideo ab illa indicatur sanguinis missio, ratione morbi ab illa provenientis aut imminentis; similiter reliquis humoribus, qui ab illius mixtione sunt separati supervenit aliud vitium cacochymia dictum, quia inutiles fiunt (dum inveniũtur extra commixtionem sanguinis) nutritioni, & apti ad varios morbos causandos; & ideo petunt evacuari, non per sanguinis missionẽ, quæ debetur sanguini redundanti, pro cujus evacuatione non utimur pharmaco solutivo, sed per solutivum pharmacum unicuiq; cacochymo humori proporcionatum: est cacochymia, ut diximus. p. 4. *Resolut Medic. disp. 2. sect.* 1. redundantia alterius humoris à sanguine, ab ejus consortio separati; vel in ejus consortio supernatantis. Hujus doctrinæ vera fundamenta adduximus ibi; & firmissimis demonstrationibus illam confirmavimus. Nuperrime Doctor Llera doctissimus, ut illam impugnet novam adducit definitionem, dicens: quod *cacochymia est vitiosa qualitas qua succus à justa mediocritate recedit* Et nostram relinquens contẽdit suadere, quod vitiatus humor & si sit sanguini commixtus, est cacochymus; sed imbecillibus fundamentis nititur hujus authoris cõnatus, firmatur enim in sua nova definitione & in responsione aliquorum ex nostris fundamentis, definitio ejus pluribus claudicat. Primò: quia sanguini putrescenti cõvenir vitiosa qualitas, quâ succus à justa mediocritate recedit, non tamen ratio cacochymiæ; aliàs à sanguine indicaretur purgatio, quod nullus dogmaticus debet admittere. Secundò dicit: quod cacychymia est vitiosa qualitas, qua succus à mediocritate recedit, impropria est locutio, quia succi à mediocritate recedunt per majorẽ quantitatem, non per vitiatam qualitatem. Tertiò: cùm à cacochymia indicetur purgatio, maximè deberet exerceri, dum maxime indicatur ab illa; sed in augmento & statu est major vitiosa qualitas, (ut ille loquitur) à qua succus à medio critate recedit ergo esset major indicatio purgandi, quod est alienum à doctrina Hippocratis, & omnium Dogmaticorum. Quartò: plenitudo secundum quid biliosa completur per bilẽ essentialiter, quæ bilis præcipue putrescens est cum vitiosa qualitate, quâ succus à natura sua recedit, & tamen non habet cacochymiam, aliàs simul & semel, eodem modo se habens idem humor esset cacochymus & plethora, qui simul & semel indicaret purgationem & sanguinis missionem, & in duobus remediis æquè indicatis, æquè in principio & ante coctionem utrumque auxilium deberet exerceri, cùm ante illam sit indicans. Quinto: serum sanguinis in plenitudine commixtum cum vitiosa qualitate, facit succum à sua natura recedere sine cacochymia; & in morbo Gallico datur prava qualitas faciens succos recedere à sua natura; & tamen tunc sanguinem mittimus, quod esset contra methodum, si hæc definitio esset bona, cum à cacochymia illa purgatio semper indicaretur. Sextò: Minorativa purgatio solum exercetur de cura coacta, dum aliter materia cruda committens morbum nequit evacuari: hæc materia habet semper vitiosam qualitatem, qua succus à mediocritate recedit. Ex quo apparet, quod si hæc esset essentia cacochymiæ ob illam fieret purgatio de cura regulari, & nunquam esset occasio purgandi de cura coacta, quam classici admittunt. Septimò: humores, qui cõcerentur à sanguine intra massam sangui-

nariam, sed habent sicut butyrum, serum, & caseus dum adintegrant lac, sed horum vitium intra lac dicitur lactis vitium, lac enim acescit, & si tamen acescant: dum non sint separati, si autem separentur non lac, sed natans pars, serum, vel caseus acescere dicitur: Ergò similiter dum humores adintegrant massam sanguinariam ex quavis earum pravitate sanguis quem adintegrant, dicitur vitiari, donec separentur ab ejus commixtione, separati verò, eorum vitia, jam non sanguinis cujus non sint pars, sed separati humoris vitium dicitur, & vitium sic separati humoris dicitur cacochymia, qua ratione ille cum jam non petat retineri, & quia est inutilis sine sanguine ut nutriat, fit objectum facultatis expellentis, & facultatis medicamenti purgantis, & ideo dicitur purgatio indicari ab humore cacochymo. Octavò: Dum humor putrescit, vel quovis modo fit præternaturam, si fiat pars massæ sanguinariæ, & non sit separatus à sanguinis commixtione semper retinetur à natura, quia inutile utili commixtum, donec separetur, nondum fit objectum facultatis expultricis: sic fœces cibi retinentur in ventriculo donec separentur. Potulenta substantia Chyli, donec fiant humores, & illorum serum donec in nutritione separetur. Simili modo pravus quivis humor sanguini commixtus adhuc est aptus nutrire, quia ut inquit Vallesius ex Galeno, natura, etsi pravo suo utitur succo, & licet nequeat nutrire, antequam separetur à sanguine, ratione sui consortii retinetur: Ideò Hippocrates renuit purgationem ante coctionem, quia per illam segregatur humor putridus, & corruptus, ex quo evidenter constat; quod humor utcunq; pravus sanguini commixtus nequit purgari, quia ut inquit Galenus, non habemus naturam adminiculantem, quia adhuc putridum retinet, dum est commixtum utili: Si autem esset cacochymus peteret purgari statim, quia cacochymia est indicans purgationis.

Nonò; Cacochymia est vitium ob quod humores semper indicant purgationem de cura regulari, ut Galenus docuit, & omnes fatentur; Sed humor quilibet sanguini commixtus, non indicat purgationem de cura regulari; Ergo non potest illi supervenire hoc vitium, dum est sanguini commixtus. Probatur minor, non potest humor indicare purgationem de cura regulari in illo statu, in quo repugnat, illa cum hęc sine periculo vitę debeat exerceri, sed dum est humor sanguini commixtus, repugnat, quod exerceatur purgatio illius sine vitæ ægrotantis periculo, ergo humor quilibet sanguini commixtus, non indicat purgationē. Hæc minor probationis & tota doctrina docetur ab Hippocrate *lib. 1. Aphor. 22.* qui inquit: *Concocta medicari ac movere nō cruda nisi materia turgeat.* Ubi in prima parte docet, quod humores putridi, & vitiati non petunt purgari donec præcedat coctio, per quam, ut inquit Galenus separatur inutile ab utili, & ut sic separatum fit cacochymum, & indicat purgationem: Idem comprobat in secunda parte docens: quod si peccans humor turgeat, purgetur statim; Ex quo apparet quod si separatus sit à commixtione sanguinis, statim fiat purgatio, quia jam humor ob separationē est cacochymus. Tum *lib. 4. de ratione victus*, comprobat prædictam humoris repugnantiam, ut purgetur antequam coctione separari possit, & fiat

cacochy-

cacochymus. *Nam si ventrem moveris urina non maturabitur, febrisq, citra sudorem, & judicationem in longum protrahitur*; & latius minorem probat eodẽ libro dicens: *Quia quicunq, ea, quæ inflammata sunt morborum inter initia medicamento solvere conatur, ii non solum ab intenta inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat affectio cruda, verum & quæ morbo adversa, & sana sunt absumunt, contabesiuntque, ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superevadit, qui ubi corpus vicerit remedium non habet*: Ergò dum est humor sanguini commixtus repugnat, quod exerceatur purgatio illius sine vitæ purgantis periculo. Quod confirmat Galenus, qui in humoribus cacochymis docet statim purgandum, quia habemus naturam adminiculantem, quia humorem separatum à commixtione sanguinis respicit, ut inutile, & proprium objectum, quod tale non erat utili commixtum quod tandem confirmat Hollerius, *in comment. ad 1. Aphorism. lib. 1. sent. 22. in Scholio* §. Quæ verò cruda sunt & nullo modo à natura elaborata, aut incocta remanent, ut quæ naturæ conanti ipsa mitificare & in meliorem statum reducere planè resistant, non movenda nedum purganda medicamento ducenda sunt: quia nec medicamento trahenti, nec expellenti naturæ materia cruda cedit, atq; æger damnis augetur, & torminibus, febreque. Nec in principiis quidem ea cruda movenda sunt; nam quo tempore natura morbificis causis opprimitur, nihil salubriter evacuari potest, ex *Comment.* Galeni *ad Aphoris. 22. lib. 4. Aphorism.*

Præterea nec minuunt nostræ doctrinæ veritatem aliquæ interpretationes in Galeni authoritates comprobante illam ut *l. 11. Methodi c.15.* tenet sanguinem esse mittendum in omni febre putrida, & cum possit sine plenitudine dari ex solo putrescente humore apparet, quod illius vitiũ quia sanguini est commixtum, non est cacochymia alias humor esset expurgandus. Ad quod dicunt aliqui, quod in omni febre putrida est aliqua plenitudo saltim quoad vires; & ideo addit Galenus, quod levata natura concoquit, quod concoqui est habile.

Sed contra stat, quia sive morbus pendeat à plenitudine, sive illa à vitio humoris, illo evacuato levatur natura, & concoquit facilius quod relinquitur. Tum quia si simul essent cacochymia, & plenitudo, à vitio à quo provenit febris, inciperet curatio, & ideo purgatio indicata à cacochymia deberet exerceri, & non sanguinis missio. Præterea Galenus adhuc contra istam interpretationem inquit, *lib. 4. meth. cap. 6.* quòd sanguis petit mitti, & si redundantis sanguinis non sint signa: ex quo apparet mittendũ illum ob vitium humoris alterius, quod non est cacochymia, alias purgari deberet. Neque valet dicere quod saltim est plethora quoad vires; nam dicit, etiamsi non sint signa redundantis sanguinis, ipse tamen libro primo de plenitudine tradit signa plethorę quoad vires, & quoad vasa, & consequenter dum absolute dicit, quod etiamsi non sint signa redundantis sanguinis, de iis omnibus signis, ac de defectu cujusvis plethoræ loquitur, & sine omni illa ex vitio sanguinis, qui non sit cacochymia mittitur sanguis.

Dices: quod est ficticium dicere, quod præternaturalis humor, licet sit sanguini commixtus, non sit cacochymus qui hic sive conjunctus, sive separatus, semper est objectum facultatis expultricis; Sed ex di-

ex dictis constat, quod inutile conjunctum, utili à natura retinetur, tanquam illius objectum, quia cum sit pars utilis, vincit utilitatis ratio, donec separatum inutile induat rationem disconvenientis, ob quod fit objectum expultricis, qualibet enim utilis pars etsi disconveniens, redditur retinentis objectum, ut urina in vesica, fel in vesica fellea sunt quid præter naturam, &, ut inquit Galenus, retinetur quia ob fruitionem partis aliquid utilis retinent, ita quoque si putridus humor ante separationẽ per coctionẽ esset objectum expultricis, ab illa secerneretur, & sequestraretur, & peteret purgari, & natura expellendo adminicularetur purganti pharmaco; Cujus contrarium docet Hippocrates *lib.* 4. *de ratione victus*, *& in aphoristicis sententiis*; Et ratio est quare expectatur coctio, & separatio humoris à consortio sanguinis, ut per separationem amittat humor separatus rationem utilis, quam admittebat ex sanguinis consortio, & commixtione, qua amissa ob novum vitium contractum ex amissa utilitate fiat cacochymus: ut latiùs ex nuper dictis; & dictis in Resolutionibus Medicis comprobatur. Et tandem patet: nam quivis humor sanguini commixtus licet sit vitio affectus, tamen donec separetur semper est pars adintegrans sanguinem; Galenus enim *lib. de natura humana*, *& lib. de humoribus*, duplicem admittit sanguinem, nempè sanguinem quartum humorem, & totam massam sanguinariam compositam ex reliquis humoribus sanguini commixtis. Sub hac ergo mixtione, licet corruptus sit adintegrans; humor est tamen pars sanguinis, & prout est pars sanguinis non potest dici cachochymus, quia cacochymia non est vitium sanguinis, nec partium, ex quibus adintegratur; sed est vitium humoris, qui separatur à sanguine, seu vitium alterius humoris à sanguine, qui jam illum non adintegrat.

Si autem commixtus humor corrumpatur, & amittat formam substantialem, jam non erit pars sanguinis; sed segregabitur, & erit cacochymus desinens esse sanguinis pars; quod etiam contingit in sanguine quarto humore, qui dum est putridus in via, & servat formam sanguinis non potest dici cacochymus; Si verò putridus fiat in termino, & ut inquit Galenus; pars tenuis abeat in bilem, & crassa in melancholiam, tunc cùm desinat esse sanguis, fit bilis & melancholia, & cacochymia supervenit in eo, quod prius fuit sanguinis pars; sic humores dum redundant commixti sanguini si possint simul contẽperari, adaucti tamen contrahũt vitium plethoræ, quod accidit sanguini qui ex illis adintegratur; Si verò, quilibet ex illis, aut serum sanguinis ita augeatur, ut non possit coerceri à sanguine, separatur à commixtione eius, & tunc vitium, quod illi supervenit est cacochyma, ut manifestè docet Galenus *lib.* 13. *Methodi cap.*6. dicens: *si autem æqualiter omnes succi redundant plethora appellatur, si verò pituita, bilis flava, aut atra, vel serosis humoribus refertum sit corpus, cacochymia dicitur.* En qualiter ad cacochymiã non petit humores simul cũ sanguine commisceri, sicut ad plenitudinem requirit; sed quod sint segregati, aut corpus quomodolibet, sit illis refertum; idem docet. 4. *Methodi cap.* 4. & *lib. de multitudine, cap.*1. & *lib.*2. *de sanit. cap.*9. & *lib.* 4. *de sanitate tuenda cap.*4. licet exuperante pituita renuat sanguinem mittere, quia multum exupe-

exuperans non poteſt contineri à ſanguine indebitâ commixtione: ſi autem ſit ſanguini commixta, admittit ſanguinis miſſionem; quia ut commixta non poteſt cacochyma eſſe: ideò nec purgatione ſed ſanguinis miſſione evacuari.

Sed quid iis immoror: tota enim ac fundamentalis ratio, ex qua Llera infert hanc conſequentiam: (ergo ſententia apud Bravum adducta non eſt ſuſtinenda) hæc eſt. *Plenitudo & cacochymia ſunt duo vitia humoribus ſupervenientia, à quibus indicatur ſanguinis miſſio, aut purgatio, morbo magno exiſtente: ſed à plenitudine ſanguinis indicatur ſanguinis miſſio; ergo à vitio cujuſlibet alterius humoris à ſanguine indicabitur purgatio.* Videbis tamen hunc Authorem eſſe convictum ex Syllogiſmo ſuo ſophiſtico, & nihil deducente aliud præter ſophiſma. Nam deberet ex præmiſſis ſic deducere; ergo à cacochymia indicatur purgatio, quod non fecit; ex præmiſſis enim hæc infertur conſequentia tanquam legitima: in quibus ipſe ſic deductis variat appellationem, ſiquidem arguit à cacochymia ad humorem affectum vitio, quod non eſt cacochymia, talis enim humor tunc ſanguini eſt commixtus, & ideò ratione hujus commixtionis adhuc utilis eſt pro alendo corpore, quod ſecus fit quando ſeparatur à ſanguine, & ſic contra præcepta Logicæ in arguendo peccavit, arguit enim à genere ad ſpeciem, ubi nihil valet conſequentia, affirmativè prolata ut conſideranti Canones Dialecticos perſpicuum eſt. Unde tantus Achilles facilè dilabitur: Quare ipſius conſequentiam: (*ergò à vitio cujuſlibet alterius humoris à ſanguine indicabitur purgatio.*) ſic examine legitimo commendo diſtinguendo: Si ſit ſegregatus à commixtione ſanguinis, concedo illationem: ſi ſit illi commixtus, nego conſequentiam.

Cùm autem cacochymia ſuperveniat ſuccis à ſanguinis commixtione ſeparatis, & hi ſint quatuor, qui illi commiſcentur, quadruplex cacochymia ratione ſubjecti, cui accidit, poteſt annumerari, quam docet Galenus nuper citatus *libr.* 13. *methodi c.* 6. §. *Si verò pituita, bile flava vel atra, vel ſeroſis humoribus refertum ſit corpus, cacochymia dicitur.* Sed ſtat difficultas in determinando, quot modis poſſit fieri ſeparatio horum humorum à ſanguinis commixtione, ita ut non poſſint contemperari, & coerceri ab illo, ut ſint pars adintegrans maſſam ſanguinariam. Fiunt autem humores ſupernatantes, vel ſeparati à ſanguinis commixtione tripliciter. Primo modo à prima generatione, dum extra jecur fiunt præternaturales, vel ob jecoris nimiam aliquam intemperiem, vel ob uſum alterius alimenti apti pro alterius humoris à ſanguine generatione, quando ſcilicet generatur tanta copia ejus, ut non poſſit tota ejus quantitas commiſceri cum ſanguine, nec coerceri ab illo, aut contemperari, ut contingit in hydrope à jecore frigido: tunc enim fit major copia ſeri, vel pituitæ, quàm quæ poſſit cum ſanguine commixta coerceri, ne ſupernatet; quod vitium ſimiliter contingit ex nimio uſu mellis, vel aliorum calidorum alimentorum, à quibus tanta generatur bilis, ut non poſſit commiſceri ſanguini, ideò ſupernatat intra venas in conſortio ſanguinis ab ejus commixtione ſeparata, vel per reliquas corporis partes diffuſa ſejuncta à conſortio ſanguinis: ideò in hydropicis ſolemus à principio purgationem adhibere, ſic in elephanti & ſcabie etiam uſu venit.

Secundo modo fit humor cacochymus, & separatur à commixtione sanguinis, qui prius sanguini erat commixtus ex superveniente alteratione & ustione humorum, & totius massæ sanguinariæ, qualiter contingit in febribus, in quibus sanguis per ustionem corrumpitur, & pars tenuis abit in bilem, & crassa in melancholiam; Vel humores calidi ustione generãtur ex aliis; & ferè tota massa abit in bilem, quæ sanguini commixta, nequit permanere, & fit turgens, premens suâ copiâ ac dejiciens facultates, irritando naturam. Et in hac cacochymia, statim eadem die docet Hippocrates purgandos esse cacochymos humores supernatantes.

Tertiò fiunt homores cacochymi, & separantur à commixtione sanguinis, dum putredine alterari, aut ustione reducuntur per coctionem in nocitivo ad benigniorem statum, & tunc quod utile est, separatur ab inutili, & inutile segregatur à commixtione sanguinis, quia inutile est. Et de hoc cacochymo humore loquitur Hippocrates, dum sancivit: *Concocta medicari, ac movere, non cruda, nisi materia turgeat.* Et de hoc constat, quòd idem humor petit evacuari per sanguinis missionem, usque ad declinationem, quia licet putrescat, plures tamen partes illius coquuntur in juvativo, & plures in nocitivo ex iis quæ cœperunt putrefieri: quia ex Galeno coctio facit cessare putredinem, & toto tempore, quo humor servat formam, licet putrescat, est pars sanguinis adintegrans massam sanguinariam, cui solum accidit vitium plethoræ: Cacochymiæ verò vitium, dum desinit esse sanguis, ubi separatus & cacochymus, indicat purgationem, quod docuit Hippocrates docens concocta medicari, non cruda, id est, humores jam separatos à commixtione sanguinis, non verò commixtos, licet sint vitiati & putrescentes.

Ex prædictis apparet, qualiter cacochymi redundantes humores possint cognosci ex hiscausis per quas fiunt cacochymi. Restant tamen alia signa plurima, per quæ redundantia illorum apparet. Pituitam igitur exuperantem, demonstrat frigida & humida corporis constitutio, habitatio sub frigido aëre, & frigidi victus, & potus usus, vita sedentaria, ebrietates, & plurium ac crassorum ciborum abusus, vita otiosa, somnus longus, flatuum proventus, corporis albicans color, præcipuè cacechiæ habitus, & supervenientes frigidi morbi, remissio in animalibus, vitalibus, & naturalibus actionibus: Bilem verè prædominantem ostendunt natura calida & sicca, æstivum tempus, Regio sicca, & calida, cibi calidi usus, labores, vigiliæ, exercitium, inedia, iræ, gravis cura, vasorum amplitudo, pilorum abundantia, flavus color, dejectiones flavæ, mordax calor, incidere in calidos morbos, promptitudo actionum, iracundia, furor, vigilia, insomnia incendiorum, quæ prosunt, aut nocent sanitati; Denotant tandem melancholiæ prædominium, siccus corporis habitus, qui adurendo bilem atram, vel cum frigiditate melancholiam auget, lienis attractio, debilis & declinans ætas, autumnus, cibi crassi, & sicci usus, hemorrhoidum fetentus fluxus, morbi melancholici supervenientes, longæ curę, nigra excrementa depravata, ventriculi apperentia, macies corporis, pilorũ nigredo, fuscus cutis color, flatuum proventus, & excreatus, metus & tristitia, taci-

taciturnitas, vigiliæ, & turbulenta insomnia. Demonstrant serum prohibitæ illius evacuationes, usus ciborum humidorum, potus exuperans, cacheticus habitus, & signa pituitam concomitantia.

SECTIO IV.

De Prognosi requisita ad praxim dogmaticam.

Galenus pro praxi prærequirit diagnosim, de qua egimus; & prognosim de qua sub hac sectione agendum, quæ dignitate diagnosim præcedit; Divinum enim judicatur futuros prævidere eventus; quia, ut Laconicè respondebat strenuus Dux: *Non est sapientis dicere, non putaram.* Ideò Hippocrates 1. *Prognost.* sic fatur: *Medicum ut mihi videtur, uti providentia, optimum est.* Et *lib.* 1. *Epidem. sect.* 2. illius munus esse dicit: *Præterita discere. præsentia cognoscere futura prædicere.* Quæ qualiter liceat Medico prædicere, deducemus ex Hippocrate & Galeno.

CAPUT I.

De summa totius præsagationis in Arte Medica.

Totam præsagiendi summam breviter constrinxit Galenus *libr.* 3. *de crisibus. libr. de constitutione artis medicæ, cap.* 18. & præcipuè *lib.* 2. *Prognosticor. comment.* 1. dicens: *Summa verò totius præsagationis est morbi collatio cum ægri viribus: si enim morbus fortior est, æger omninò morietur; si debilior quam ægri vires, haudquaquam morietur.* Ex quo deducunt Alpinus, Andreas Laurentius, Manelphus, Claudinus & reliqui, qui hanc artem elaborarunt, ex morbo & ex ægri natura desumi totam præsagiendi rationem. In morbo attenduntur tria, idea seu species illius, magnitudo, motus & mos. Ideam demonstrant Pathonomica accidentia; magnitudinem accidentia mox supervenientia; motum, seu morem, apparentia, seu graviora symptomata, quàm quæ debentur ideæ morbi. In ægro tria etiam pro prognosi attenduntur, qualitas corporis, actiones & excrementa: qualitas apparet in colore, figura, & mole corporis; Actiones sunt tres; nimirum naturales, quæ relucent in coctionibus; Vitales, quæ in pulsu; Animales, quæ in actionibus sensitivarum facultatum, & motu conspiciuntur. Excrementa vel sunt universalia, ut locium: vel particularia, ut sordes aurium, aut oculorum. Sic Laconicè præcinxit Andræas Laurentius; nec aliter deducitur ex Galeno variis in locis hominem à morbo oppugnari, qui adinstar militum variis utitur symptomatibus, ut naturam prosternat: hæc verò adversus morbum loco militum suis utitur potentiis, quibus & morbum, & suas causas conatur evertere, de hac quod sit curatrix morbi, supra diximus ex Hippocrate; & qualiter concurrat ad curationem, quidque illa sit, simul proposuimus: hæc dum innato calido affluit, robustiores elicit operationes, morbosque devincere valet potentiis. Inde pueri insensibiliter gravissimos pellunt morbos; senes verò plerosque non vincunt per totum vitæ decursum. Triplex natura concurrit suis potentiis in hominis subsidium, inquit Galenus *lib.* 9. *methodi* dicens: *Gubernant*

bernant animal, (ut in libris de Hippocratis, & Platonis dogmatibus est monstratum.) tres diversi generis facultates, toti corpori ex suo veluti quodam fonte, quæ distributa, eas Plato animas vocat; propriam cujusque substantiam inveniens. Est enim earum quadam ad nutriendum animal necessaria, atq; cum stirpibus communis, quæ jecur veluti pro fonte habet: canales verò ab hac in totum corpus sparsos, ipsas venas; hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, velut si animam, aut facultatem. Altera est, quæ non modo, ut stirpibus, aut vitâ præditis, sed etiam ut animalibus est insita, hæc sedem in corde habet ipso quoque insiti caloris quodam ceu fonte: ab hoc fonte canales arteriæ sunt, vocaturque hæc multis sanè nominibus; nam & facultas, seu virtus vitalis, & facultas, sive virtus animosa, & anima vitalis, & anima animosa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domicilium habet. eà voluntariis actionibus una cum sensibus præsidet: nititur & hæc particulis quibusdam, seu canalibus, nempè ipsis nervis, sensum motumq; per hos in totam animal transmittens.

Ad prognosim ex harum actionibus, an robustæ, an vero debiles sint præcipuè cognoscendum est. Naturalium igitur facultatum robur denotat bene cibos appetere, ex ratione sitire, debito modo excrementa expellere, maximè tamen ex coctione & excretione naturaliter se habentibus, naturalium virium contestatur robur. Hippocrates *in lib. Epidemion. Coctiones securitatem, & judicii celeritatem* docet *demonstrare*: Galenus *lib de constitutione artis medicæ*, inquit: *Quibus commune hoc est, nunquam morbum solvi posse, nisi prius in excrementis coctionis signa conspiciantur.* Vitalis facultatis indicat robur, naturalis respiratio, pulsus magni, vehementes, æquales, inquit Hippocrates *in Prognosticis lib. 1. Spirationis autem facilitatē existimari oportet;* Per quam vim magnam habere ad salutem in acutis morbis tenet etiam Galenus. Robur facultatum animalium ostendunt rectrices actiones validæ, & motus animalium virium, inquit enim Hippocrates 2. *Aphoris. Mente constare & bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum.* Similiter debilitas facultatum ex actionum debilitate apparet, naturalis facultatis debilitas apparet ex cibi fastidio. Hippocrates 2. *Aphoris.* inquit: *In morbo diurno cibi fastidium malum.* Galenus, *in comm Cibi fastidium per se ipsum pravum est signum in morbis diuturnis; nam in iis, qui à talibus morbis sunt evasuri contrarius affectus solet accidere, vehemens scilicet ciborum appetentia*, & 3. *aph.* 3. Hippocrates (*in difficultatibus intestinorum cibi fastidium malum, & si cum febre pejus*) asserit, & 6. *aphorism. Quibus in morbis acutis ciborum, potusque sublatum desiderium, seu appetitus, lethale.*

Apparet idem in depravatis dejectionibus, quæ oriuntur vitio concoquentis. Hippocrates, *lib. 3. Epid. text.* 40. *in libr.* 7. *aphor.* demonstrat; & Galenus, *lib.* 1. *de Crisibus.* Hippocrates 2. *Prognost.* & 1. *Epidem. lib.* 4. *Aphoris.* In urinis etiam denotatur debilitas concoctricis ex Hippocrate 3. *Epidem & lib* 4. *Aphor.* 72. & 4. *Aphor.* 70. Simul ex sudoribus, & aliis, quæ excernuntur ob debilem facultatem: vitalis vero facultatis debilitas cognoscitur ex pulsuum aliquibus differentiis, quia debilis parvi, inæquales, inordinati, crebri. & ex læsa respiratione, quæ ex Hippocrate debilitatem denotat, quæ rara & parva, ex Galen. 3. *epid* quæ cogit thoracem movere totum

torum exitialis, ex eod. *lib. de locis affect.* & quæcumque aliæ ejus differentiæ quæ lapsum corporis statum præferunt, similiter debiles facultatum animalium actiones demonstrantur ex earum læsione. Hippocrates *lib.* 4. *aph.* inquit: *Si non videat vel non audiat jam debili existente corpore, quidquid horum evenerit, jam mors est proxima,* & *in Prorit. Prælanguentium desipientiæ pessimæ,* & *lib.* 3. *Epid. Oblivio sub accessiones, languor, vocisq́; defectus,* Galenus *in comm.* tenet de exitialibus esse & sic de aliis diminutis hujusmodi actionibus tenendum, de quibus latius agemus *infra*.

Morborum similiter robor cognoscitur ex idea, magnitudine, & more, ex signis horum Pathonomicis, supervenientibus, aut mox apparentibus sic in Pleuritico dolore, quia ex sua idea periculosissimus est, illam demonstrant quinque signa Pathonomica, dolor lateris magnus, febris acuta, tussis molesta, sicca, aut sine sputis, pulsus durus, difficultas respirandi, quæ adaucta prænuntiant ideam morbi, & illius robur, si superveniant major acuties, pervigilium, delirium, inquietudo, ob magnitudinem adaucti periculum conspicitur. Si simul mox appareant signa malum morem prædicentia, robur adaugeri morbi concluditur, ex supervenientibus pravis signis exitium denuntiat Hippocrates in febribus ardentibus, 1. *Epid.* dicens: *Si quidem statim ab initio febris acuta eos corripiebat, à qua parum rigebant, insomnes erant sitibundi, fastidiosi.* Mox apparentia perniciosa signa morbi denotant vehementiam: inquit enim Hippocrates 1. *epid. com.* 2. agens de iis, sic insinuat: *Paululum in fronte & claviculis exsudabant, sed nemo per totum corpus, multum delirabant, timores, modestia, extremitates subfrigidæ, ut summi pedes magisq́; manus, accessiones diebus paribus, plurimi quarto die maximè laborabant, sudores diutissimi, subfrigidi, extremitates non jam ad calorem redibant, sed lividæ erant, & subfrigidæ nec sitiebant, ad hæc erant urinæ iis nigræ, tenues, paucæ, & alvi subsistebant, nec erupit ex naribus sanguis, ne iis quidem, quibus hæc accidunt, sed parum stillarunt, nec recidiva ulli horum advenit, cæterum ad sextum diem cum sudore moriebantur.* Ex iis apparent mox apparentia symptomata vehementissima, malum morem prænuntiantia ex suis causis demonstratur in morbis eorum potentia, ideo Hippocrates *in l.* 6. *epid.* impetus morborum grassantium docet attendere, morborum debilitatem demonstrant debilia accidentia, præcipuè morbi idea, ex qua & illa subsequuntur, quæ si pauca, levia, parum molesta, mitem morbum demonstrant. Galenus *lib.* 3. *Progn. simplicissimæ febres signis firmatæ securissimis:* inquit, *quarto die, aut citius desinunt.* & proponens signa securissima superaddit, *Qui enim convaliturus est, facilius spirat, sine dolore agit, noctu dormit, & alia signa securissima habet.* Quæ veniunt intelligenda dum pro ratione sunt parva: nam si parva appareant in exitiali morbo, exitii sunt judicium. Hippocrates *lib.* 1. *Prorit.* inquit: *tremulæ obscuræ, blandæ & contrectabiles desipientiæ valde phreneticæ,* & 3. *Epid.* de Hermocrate inquit: *de decimo quarto à febre liber, non sudavit, dormivit, omnino mente constabat, quæ exitialia fuêre in eventu.*

CAPUT II.

De prædictione ex Hippocrate: ex aliquibus rebus naturalibus, & non naturalibus, læsisque actionibus rectricibus.

NUlla sunt homini secundum naturam *non naturalia*, aut *præter naturam*, ex quibus Hippocrates non adinvenerit prædicendi rationem ex ægro, ex quo pro Prognosi inquirendæ sunt causæ: inquit igitur Hippocrates, *libr. de decenti ornatu*, observanda esse ægrotorum peccata, & *lib. 6. Epid.* causas unde ægrotare cœperint, qui si mentiantur, ex indebita curatione prædicitur mors: ex ægri peculiari natura sumitur prædicendi ratio. Unde Hippocrates, 2. *Aphoris.* 34. inquit: *In morbis minus periclitantur quorum naturæ morbus magis congruit: & libro de flatibus* docet: quod *differt corpus à corpore, & 3. Aphoris. 2. naturarum aliæ quidem ad hyemem, aliæ ad æstatem bene vel male se habent.* Ex iis etiam quæ offeruntur, sumitur prædictio ex Hippocrate, 2. *Aphoris.* 33 *Benè se habere ad ea, quæ offeruntur bonum.* Malum, si malè se habeant, ex eodem 1. *Epidem. constit.* 2. præcipue si male se habeant ad cibum recipiendum, ex Hippocrate, 3. *Epidem. sect.* 2. & apparuit in Pario, in Thasso, in Hermocrate ad novum murum, in muliere decumbente apud frigidam: idem contingit, si male se habent ad potum, ex Hippocrate, *in Coacis*, & expertum, *in Epidem.* 7. cernitur in filio Cydis, in Carthade, in uxore Theandri; ex aëris constitutione variæ sumuntur prædictiones; in constantibus temperiebus morbi bene judicantur, ex Hippocrate, 3. *Aphorism.* 8. In inconstantibus fiunt mala judicia, in siccitatibus febres fiunt acutæ, ex eodem 3. *Aphoris.* 7. ideò in Autumno morbi acutissimi 3. *Aph.* 9. Et in quovis anni tempore, si modo calor, modo frigus fiunt morbi autumnales, ex 3. *Aphorism.* 9. Æstate vero fiunt febres continuæ, ardentes, tertianæ, & quovis tempore morbi proprii qualitatibus intemperatis illius, ex 3. *Aphorism.* 16. & 12. Si qui intemperetur aër ex qualibet regione, proportionatos in illa parit morbos, ex Hippocrate, *libro de locis, aëre, & aquis, & in libr. Epidem.* Expertus fuit in varis regionibus, in Tasso, in Cranone, in Laryssa, in Abderis, in Cizico, in Melibæa, in Perinto, in Æno, Ælide, in Athenis, in Delo, in Landia, in Syro, in Salmine. Ex usu victus, aut potus, supervenientibusque morbis ex illis prædictio sumitur, observaturque ab Hippocrate, quod Parius, qui 20. obiit, pravis usus fuerat edulis. Appollonius, in Abderis ægrotavit, quia intempestive bubulina carne, & multo lacte usus fuerat. Philistes in Thasso, ex potationibus, sicut Cherion apud Demenetum. Eurianactis filia deliravit ex botro gustato, ex quibus aliquid ad prædicendum hæc demonstrant, sicut ex iis, qui à consuetudine deviant. Nam consueta, & si deteriora minus molestant, ex Hippocrate, 2. *Aphor.* 50. & 1. *Prognosticor.* Dentium stridor insuetus etiam damnatur ut perniciosus, & decubitus, qui ab assueto recedit, sive æger nequeat continere se, sive delabatur ad pedes, sive dispergatur ultra consuetum, sive pronus jaceat, sive supinus, sive quomodolibet ultra consuetudinem nimis hæreat, vel ab illa deviarit multum, ut adolescens, in 3. *libr. Epidem.* qui

qui decumbat in foro mendacii ob insuetas lassitudines, cursusq; insolitos, ac labores. Ab ætate sumitur prædicendi ratio, ex Hippocrate, 2. *Aphorism.* 34. In morbis minus periclitantur, quorum ætati morbus congruit, ex eodemque 2. *Aphoris.* 25. In dentitione febres superveniunt, sic & alii morbi in aliis ætatibus ex eodem, ex sermonibus insuetis malum prædicitur: ex Hippocrate enim *Silenus* ait: fuere sermones multi, risus, cantus, in quibus se non poterat continere, obiit: Appollonius in Abderis, cui plures fuére clamores, & sermones, licet mulieri in Thasso, in Leio decumbenti contigit post multos sermones rectè judicari. Morum mutatio conducit etiam ad prognosim, ex Hippocrate 1. *Proritic. & in Coacis, ex moderato ferox responsio malum.* Sic contigit mulieri in Cyzico, *lib.* 3. *Epidem.* his accedit quoque taciturnitas, quæ pro delaborata experitur, idem contigit Eurianactis filiæ, *ægrot.* 1. *libr.* 3. *Epidem.* Dealcis uxori, & firmat Hippocrates *in Coacis.* Somnus & vigilia utrumque si modum excedat malum, ex Hippocrate, 2. *Aphorism.* 3. ut evenit Sileno, & Philisco; sed præcipuè somnus damnatur, qui laborem facit, ex Hippocrate 2. *Aphorism.* 1. *In quo morbo somnus laborem facit lethale.* Turbulentum somnum damnat etiam *in Prorit.* & turbulentas cum ferocia a somno excitationes, insomnia, quæ diurnas actiones repræsentant, & rectè de illis judicant, bona esse, tenet Hippocrates *libro de insomniis.* Quæ vero ab iis recedunt mala, non necessariò lethalia. Critias enim post illa rectè judicatus fuit. Involuntarias lachrymas damnat Hippocrates, *lib.* 6. *Epidem. &* 4. *Aphorism.* 52. Fœtores damnantur in ægris, in excrementis, ex Galeno, *lib.* 3. *Epidem, sect.* 2. *text.* 9. Hippocrates, *libr.* 2. *Prognost.* docet esse indicium extinctionis caloris nativi. Potum, cibum, vel oblata medicamenta videri, graveolentia ægro, denotat humores putridos in corpore redundare, ex quorum exhalationibus malè olentibus organa sensuum externorum abundant. Stupores seu torpores prænuntiant paralysim, aut apoplexiam. Hippocrates 7. *Coacarum* inquit: *Torpores, & sensus privationes præter consuetudinem ortæ, futuras apoplexias denuntiant.* Et *lib.* 1. *Coacar. section.* 1. Torpores à multis rigoribus maligni. A caliditate corporis fit Prognosticum, quæ mitis est laudatur ab Hippocrate, *in libr. Prognost.* Si febrilis melior est, quæ temperatior, suavior, æqualis omnibus partibus, cum humido nativo calore magis simili ex Galeno, 2. *de natura humana*, caliditas ingens cuti in acuta febre sparsa, naturæ robur sæpe prænuntiat, sicut & caliditas partium extremarum magna, & cum rubore, ex iis enim infertur, viscera carere vehementi inflammatione, à qua solet frigiditas earum partium subsequi, ex Hippocrate 2. *de ratione victus text.* 19. *& libro* 1. *Prognosticor.* in febre acuta partes non calescere pro illius ratione, aut frigidas esse, tenet malignitatis esse signum. Unde Hippocrates, *libr.* 7. *Aphorism.* 17. Facies valde calida cum sudore mala, ex 2. *Proriticor.* 33. dicitur. Æstuosi rigores quadamtenus perniciosi, flammas quoque cum sudore facies in iis mala; interna vehemens caliditas cum frigore extremorum damnatur ab Hippocrate, 4. *Apolog.* 48. in febribus non intermittentibus si partes exteriores frigeant, interiores urantur, & sitim habeant

beant

beant lethale. Plerumq; in acutis caloris in frigiditatem, & è contra mutatio fit: ex quibus prædicendum venit, sive sensim, sive subitò contingat. Caloris in frigus mutatio, nisi in adventu accessionis illius, præstat indicium semper malum, sive fiat ob caloris resolutionem, sive suffocatione à crudis humoribus, sive obstructis vasis, sive ab interna inflammatione, sive à maligna qualitate. A frigiditate ad calorem securior est mutatio, licet prænunciet sæpe longitudinem morbi inquit Hippocrates, *lib.* 4. *Aphorism.* 40. & ubi in toto corpore mutationes, & scilicet corpus refrigeretur, & rursus calefiat longitudinem morbi significat. Si acutus fuit morbus ex Galeno, *in Prorit.* signum est lethale. Lassitudines prædicendi etiam vim habent: Unde Silenus ex lassitudinibus incidit in lethalem morbum. Quæ spontaneè accidunt, in triplici sunt differentia: Ulcerosæ ortæ à cacochymia: Tensivæ ortæ è plenitudine, aliæ ex utrisque ortæ, quæ inflammationis præstant sensum, fiunt aliquando in toto corpore, sæpe in determinatis partibus, præceduntque sæpè morbos. Inquit enim Hippocrates: *Lassitudines spontanea morbos prænunciant* In morbis præcipuè post coctiones prænunciant salutem, & motum humorum ab internis in externas partes, prænuntiant sæpe abcessum in partes musculosas, ex Galeno *lib.* 4. *Aphor.* 31. Ex iis subsequuta evacuatio liberat à morbo, Hippocrates *in Coacis*: qui comate pressi, & lassitudine fracti obsurduerunt, erumpente alvo rubra dejiciunt circa crisim, idque juvat, cum multis symptomatibus lassitudines pessimæ, *lib. Coac. sect.* 1. *textu* 34.

CAPUT III.

De prædictione ex variis symptomatibus animalis motivæ facultatis.

SUpervenit in morbis inter symptomata facultatis locomotivæ inquietudo, anxietas, jactatio, implaciditas, nomina sunt synonima, quibus in Coacis, Proriticis, & Prognosticis, pro prognosi utitur Hippocrates, vitia sunt localis motus; anxietas magis dicitur de læso motu respirationis, sumitur à Galeno pro vitiata decubitus figura, *lib. de humoribus*, §. *Ajunt enim eos ægrotos anxiosos esse, qui decubitum ferre non possunt.* Per omnia hæc nomina intelligimus decubitum vitiatum, ita ut æger non persistat in uno loco, nec in eadem decubitus figura. Anxietas præcipuè dicitur de ventriculo cum nausea à cibo, humoribus, malignitate, aut viscerum inflammatione, aut vaporum commotione, dum commoventur humores ut in crisi. Unde Hippocrates 2. *Aph.* 13. *Quibus futura est crisis, iis nox gravis ante accessionem.* Sic & in suppuratis solet esse anxietas ex elevatis acribus vaporibus ex pure, quæ præcedit crisim bonam, & est anxietas bona, reliquas damnat Hippocrates *lib.* 2. *Prorit. text.* 27. De anxietatibus ventriculi, Hippocrates in *Coacis* 42. dicit: *Anxietatem cum fastidio, & nausea ventriculum læsum significare.* In febribus verò intermittentibus, & aliis morbis inquietudines cum nausea & fastidio non sunt malignæ, quia sæpe orto vomitu auferuntur. Et *libr.* 7. *Epidem.* de Uxore Theotimi inquit: *Uxor Theotimi, in semitertiana anxietas, vomitus & horror simul cum febris inciperet & sitis: Procedente verò cum*

cum melioratum potasset, & vomuisset, horror & anxietas sedata sunt. Sedatur etiam anxietas oborta crisi, ut diximus, & apparet, & post eruptionem variolarum; Et patet ex Hippocrate, *libro Coacar. comment.* 1. *text.* 19. & *libro* 4. *comment.* 2. *text.* 40. In summo vigore ardentis febris anxietas debetur illi: perniciosior, quæ accidit cum moderato calore, & frigidis extremis. Hippocrates, *libro* 1. *Prognostic. text.* 16. ait: *Si vero nudos habeat pedes, nec admodum calidos, & manus, collum, & crura dispergat inæqualiter, malum est.* Exitum vidit Hippocrates in Sileno, & in muliere decumbente in foro mendacii, in Aristagora, in historia Charidis, si anxietas in acutis supervenit cessante subito dolore in aliqua parte, exitiale est, ut vidit Hippocrates *l.* 3. *Epid.* in Larissa Calvo cui tertiò fœmur desiit dolere, anxius factus quarto obiit: ex quolibet decubitu Prognosis desumi valet ut diximus, fit decubitus vel ab animali facultate, vel à gravitate: ab animali fit in deliriis depravatus aut indebitus; A gravitate dum prosternitur animalis facultas; decubitus, qui deviat à naturali, damnatur ab Hippocrate 7. *Coacar sect.* 1. *text.* 21. At gravitas totius corporis, & manuum, ac pedum, mala est, præsertim non oppressis musculis, plenitudine, nec subita aliqua evacuatione, aut occasione manifestè progressa, & *in text.* 22. cum lividitate unguium aut extremorum omnimodam extinctionem prænuntiat; & propinquam mortem, in *text.* 17. damnat decubitum proclivem ad pedes. Supinus decubitus damnatur ab Hippocate in *Prognost. & in Coacis*, præcipuè si cum hoc decubitu hiante ore dormiat æger; Unde 7. *Coac.* lethale est hiare, & dormire semper & crura jacentis supina valde incurvata esse, ac complicata, in ventrem decumbere damnat etiam Hippocrates; prænuntiat enim vel delirium, vel ventris dolorem, ex tremore sumitur prædicendi ratio, tremor sumitur à Galeno, *lib.* 3. *Epidem.* pro actione diminuta motus voluntarii ab Hippocrate pro motu convulsivo *in Aphorism.* tremores supervenientes delirio solvuntur; qui in Virgine pulchra Nerei apparuerunt, ex *libr.* 5. *Epidem.* Parvam convulsionem tremorem appellant alii, sumitur etiam pro rigore ex *libr.* 7. *Epidem.* in adolescente peregrino. In principiis morborum tremor prænuntiat succorum copiam, sic in 3. *epid.* observat Hippocrates in Carione, observavitque in Pithione, qui propè Telluris sacrum habitabat, cum his vero si simul sint alia symptomata, difficile judicium præsiant, ut apparet ex Hippocrate *lib.* 4. *Epid. Vxor* (inquit) *Emmyrrhis modo non morboso videbatur sine febre fatua esse, deinde in tremorem venit totius corporis, liquationem, & fastidium.* Post signa coctionis tremor bonum præstat præsagium, eo quod acres humores ab internis ad externas partes feruntur, sic apparuit in adolescente peregrino, *lib.* 4. *Epid.* Tremores convulsi sivè motus in febre ardente, ex Hippocrate in *Aphor.* delirio solvuntur, postea reficcatis nervis lethales, ideo Hippocrates in *Proriticis* ait, quod Phrenetica in vehementer trementia finiuntur. Exolutâ virtute si superveniant tremores sunt lethales, & *libr.* 1. *Proritic.* & *in* 5. *Epidem.* apparuit in Didymarcho. Si sine tremoribus fiant convulsiones varias prædicendi enuntiant sortes. Convulsio acutiem plerisque causans affert periculum. Hippocrates *lib.* 5. *Aphorism.* 6. *Quicunque a distentione corripiuntur*

in quatuor diebus pereunt, si verò has effugerint sani fiunt. Et 4. *Aphor.* 57. *Qui a convulsione aut distensione nervorum tenetur febre superveniente liberatur.* Et 2. *Aphor.* 26. *Febrem convulsioni supervenire melius est, quam febri convulsionem.* Et juxta hæc 2. *Epid.* Si pueris fiat spasmus, urere jubet. Et *lib.* 7. *Aph.* 70. *A quartana capti non admodum convulsionibus capiuntur. Si prius capiantur, quartana superveniente liberantur.* De convulsis ab ebrietate protulit 5. *Aph.* 5. *Si ebrius quispiam repentè obmutuerit, convulsus moritur nisi febre corripiatur.* Summè exitiales sunt convulsiones, quæ ratione exsiccationis in febribus fiunt. Galenus *lib.* 12. *methodi cap.* 8. Scire licet hujusmodi affectum; si modo curabitur, humectationẽ poscere. Cæterum curatu perdifficile est, vel potius quod curari nullo modo possit, si febris occasione est contractum. Exitialis etiam est convulsio ex inanitione, ex Hippocrate *lib.* 3. *prorit.* & *lib.* 5. *Aphorism.* 26. 56. & pluribus in locis præcipuè exemplis commonstrat *in lib. Epidem.* Idemque contingit, si ex vulnere fiat convulsio, ut in scamandro, in eoque jaculo sanciatus, fuit convulsus; in Nerei virgine; in Gubernatore navis. Animalis motus impeditur tempore, qui prænunciat pro eventu in sanis apoplexiam; Hippocrates *in Coacis* inquit: Torpores & sensus privationes præter consuetudinem ortæ futuras apoplexias prænuntiant. In febribus torpor seu ignavia perniciosa sunt præcipuè cum rigoribus. Hippocrates *lib Coacar.* ait: *Rigores multi torporem inducentes maligni. Denotant enim nativi caloris extinctionem.* Loquelæ motus fit varius & multiplex; ex illo oritur prognosis; si abolitur, dicitur Aphonia; si minuitur, fit rauca, clangosa, acuta, stridula, interrupta, querula, lugubris, tremula, obscura, balba, tarda, imminuta; sub silentio est Aphonia, quod fiat homo mutus, & quod sine iis vitiis nequeat loqui, potius taciturnitas vocatur, quam, ex Proriticis diximus prænuntiare delirium: in non assuetis multum tacere; Vox clangosa, stridula, prolabunda, querula, lugubris, seu acuta, demonstrat igneam exsiccationem & coarctationem deservientium respirationi, ex Galeno *lib.* 2. *Prorit.* Rauca vox, clangosa, stridula, irrigationem prænunciat, earum partium sunt exitii prænuntiæ, eæ differentiæ sive resiccationes, sive facultatis fiant extinctione, *libro secundo Prorit.* Vox acuta, clangosa, mala est. Galenus *in Comment.* *Quibus vox acuta, iis hypochondria intrò tracta sunt.* Et *in Coacis* dicitur: *Acuta vox & lugubris, & oculorum obscuratio, convulsiones accersunt.* Et *lib.* 2. *Cum voce tremula alvi præter rationem solutio in iis longiore tempore corpus malè habentibus, lethale.* Aphonia, si crisim antecedit, illam prænuntiat, ex Hippocrate *libr.* 7. *Epidem.* in Theoclis cognatas & *lib.* 3. *Coacarum. textu* 27. Si in convulsionibus diu permanet, lethalis, nisi lotium multum prodeat; in iis qui suffocantur: si paulò post desinat non perniciosa. Hippocrates *libro quinto Aphorism.* si ebrius quispiam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi eum febris corripiat, aut ad eam horam veniens, qua solent solæ crapulæ, loquatur. Si fiat Aphonia ex consensu ventriculi, vomitu liberatur, ex Hippocrate *libr.* 5. *Epidem.* Hermophili filius ægrotavit undecim dies, febris autem tenebat ipsum, & non descendebant cibi; & primum quidem deliravit, nocte verò cessavit

vit, sequenti die sine voce jacebat stertens, distentos habens oculos, febricitans, penná immissâ vomuit bilem atram, & clystere immisso stercus multum ejecit, & liberatus fuit ab Aphonia. Si post aphoniam non sequatur crisis, lethalis est, *ex 7. Coacarum.* Quibus vox in febre intercepta sine judicatione, cum tremore moriuntur, præcipuè si extremæ partes livescant, & sit delirium, ex Hippocrate, in Philisco extremitates undequaque frigebant, nec ad calorem amplius redibant, minxit nigra, aliquantum dormivit, sub diem obmutuit, & periit. De hujusmodi pernicie innumeræ historiæ in Epidemiis.

SECTIO V.

De Praxi Diætetica Dogmatica.

Therapeuticæ prima pars est Diæta, & præcipua; ex Galeno enim sola plerosque curat morbos sine reliquis, non tamen sine illa reliquæ. Est modus, ratio, regula, aut institutio vivendi, ex Hippocrate *libro de Diæta*, ex Galeno *libro de sanitate tuenda*; ex Gorræo *libro definitionum medicarum.* Nec solum necessaria est ad morbos curandos, sed ad salutem conservandam; utroque modo praxis fit instrumentum: Nam non solum versatur circa amissæ sanitatis adquisitionem; sed circa adquisitæ salutis conservationem: hæc dicitur ars sanitatis tuendæ, Sanorum Diæta, à Græcis Hygieine; utraque est pars medicinæ practicæ, præscribens modum tuendi sanitatem per administrationem rerum nonnaturalium: Sunt hæ mediæ inter res naturales, & præternaturales; & sunt sex: Aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigiliæ, excreta & retenta, & animi pathemata, de quibus sub hac sectione differendum à nobis est.

CAPUT I.

De Aëre & iis à quibus alteratur.

Aër inter res non naturales, quàm maximè nos valet alterare, ut Quercetanus ex Ægineta profert, nam ambiens nos Aër temperamenta mutat, atque pervertit, dum aut immodice calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Reliquis verò causis non omnes sumus obnoxii; non enim eas continuò obvias habemus, nec etiam per totum diem eis exponimur. Aër autem nos ambiens forinsecus omnes nos circum circa necessariò perfundit, & per inspirationem trahitur. Necesse est igitur, ut ad mutationes ejus juxta temperamentum ipsius coafficiantur etiam animalium cæterorum corpora. Aër ut corpus est simplex, semper est calidus, & humidus, sed quia unumquodque operatur secundum illud, quod habet in actu; diverso modo alteratus, diversimode in nos agit, & est res nonnaturalis corpus humanum ambiens, eique per certos meatus se insinuans. Attenduntur in Aëre substantia, & variæ temperies, & hæc à variis superveniunt causis. Aëris ad vitam ducendam tanta est necessitas, ut animal vivere, & non respirare impossibile sit, ut testatur Aristoteles, atque Hippocrates, *libro de flatibus*

ribus, & ita maximi momenti est illius usus, ut si hic interdicatur, extinguitur nativus calor defectu refrigerationis, ac penuriâ pabuli, & ventilationis impeditæ. Galenus *libro nono methodi*, sine illo sanitatem negat posse conservari, aut morbum curari. Tripliciter enim corpora afficit; contactu, inspiratu, & transpiratu, ex Galeno *in arte parva cap. 85. & libro 5. de sanitate tuenda capite undecimo*, qualis debet esse afferit ad sanitatem conservandam purus tenuis, amœnus, serenus, nullis obsitus inquinamentis, nullis perfusus vaporibus, aut caliginibus, is enim humores attenuat, reddit defæcatos, suscitat calorem, juvat coctionem, exhilarat cor, collustrat mentem, & omnes naturæ actiones roborat, ut deducitur ex Avicenna *Fen. 1. lib. 1.* Aër verò insalubris habetur, qui crassus, obscurus, caliginosus, non difflatus, contrarios enim parit effectus, fit pessimus & pestilens, qui inquinatur ex vaporibus stagnorum, specuum, cloacarum, cadaverum, olerum, & aliarum putrescentium rerum, vel qui ex pestilentibus fomitibus contaminatus est.

Aëris mutationes à variis proveniunt causis; ab Astris, ab anni temporibus, à ventis, ab aliisque Meteororum exhalationibus, à Zonis, à Climatibus, à regionibus mundi, à mundi partibus, aut Provinciis, à Civitatibus, earumque ædibus, à particulari locorum constitutione. Qui ab iis temperatur aër, pro conservandis conducit temperatis: qui vero intemperatur contrariam corrigit intemperiem, similem auget, *libro 1. Aphorism. Comment.* 3. Calidior aeris constitutio spiritus inflammat, humores accendit, dissolvit, attenuat, bilem auget, calida corpora laxat, extenuat, poros reserat, movet sudores, excitat sitim, dejicit vires, debilitat coctionem, vitam corripit ex Avicenna, *capite sexto Summa* 202. *fol. libr.* 1. ex quo proveniunt acuti morbi; & ex Galeno si ei adjungatur humiditas augetur putredo, quæ si est magna, pestilens morbus subsequitur, ex Galeno *libro de febribus*. A frigida aëris constitutione occluduntur meatus, densatur cutis, & prohibitâ ventilatione fiunt febres, induratur venter, ex *lib. 6. Epidem sect. 5.* si humidior fiat aër, congerit excrementa, auget pituitam, *ex 2. Aphorism. Comment. 7* inde febres longæ, alvi fluxiones, morbi diurni; *Si* aër fiat siccior siccat cutem, febres causat acutas, minusq; est insensus sanitati, quàm humidior.

Ab Astris mutatur aër, sublunariumq; generationes, & variæ mutationes dependent: oportuit ideò mundum hunc contiguum esse lationibus superioribus, ut inferiora hæc regantur, & gubernentur: Præ reliquis sol & luna, quàm maxime influunt: Est autem Sol suo accessu & recessu temperierum & rerum generationum author; aut instrumentum, ita ut rerum dominatio ei adscribatur ex Ptolomæo *libr. 1. de judic.* sicut anno præest Sol, ita & Luna mensibus; Menstrua in mulieribus statis temporibus movet; Mari præest; & juxta sui varias mutationes, varias in aëre inducit intemperies; pluvias mittit, & innumeras alias rerum varietates; sed in aëre immutando maxima inest vis in reliquis Astris, ut enim alias diximus ex Quercetano, constans est aliorum astrorum vis aërem immutantium: circa diem vigesimam primam, aut vigesimam secun-

ſecundam Martii Sol ingreditur Arietem: Pegaſus equus mane exoritur & fit æquinoctium vernum; & ſupervniunt magnæ in aëre mutationes, & perturbationes, incaleſcit aer, impraegnatur tellus, ſuccos exprimit, & germina floribus explicat, tunc maria turgent, & humores in nobis immutantur. A die verò 18. 19 & 20. Aprilis, & per aliquos ſubſequentes dies Plejades ſitæ ad Tauri oculum exoriuntur cum ſole, quæ frigidum ſydus ſunt, & ſolis coercent calorem, & frigidior fit aer, quam in menſe antecedente; & ideo tum quidam dies vindemiatores dicuntur, qui fructuum, & uvarum plerumque ſpem auferunt. Die 28. Aprilis Orion occidit cum ſole: hyades vero circa primum Maji oriuntur, & ſuſcitant, dum ſunt prope ſolem, pluvias, & tempeſtates, & ſuſcitantur hyemis rigores. Die ſeptima Maji mane inſurgunt Plejades, Sol Tauri domum deſerit, ut tranſeat ad geminos Amycleos, & tunc aër attemperatur. Die 6. Junii poſt occaſum ſolis occidit Arcturus. Die nona Delphinus emergit ante ſolis exortum: 20. Orion incipit, mane ſol cancrum ingreditur, & fit æſtivum ſolſtitium, antea & poſtea fiunt variæ in aere mutationes. Die tertia Julii totum Aſtrum Orionis conſpicitur ad Orientem. Die 14. Julii, Procyon, aut canicula exoritur mane. Die 19. Canis ſtella ardens inſurgit mane cum Sole ingreſſurus leonem, tunc totus aer acrius incenditur, & aeris fiunt perturbationes, dieſque caniculares. Die tertia Septembris oritur Arcturus, & perturbat Aërem. Die nona oritur mane ſpica, & poſt aliquot dies Sol libram ingreditur, & fit æquinoctium Autumnale, & magnæ aëris perturbationes, & corpora variè immutantur. Die 23. Octobris, Orion perſpicitur veſperi, & magnæ in aëre fiunt tempeſtates. Die prima Decembris occidit canis, fit dies tempeſtuoſa, & plerumque per 37. dies tempeſtas extenditur; ſi ſerena fuerit illa dies, ſerenitas per totidem extenditur dies.

Ab anni temporibus immutatur Aer: Sunt anni tempora quatuor, ver, æſtas, autumnus, & hyems. Aſtrologi tribuunt unicuique tres menſes, Medici vero ea dividunt per temperiem, quæ unicuique debetur, Ver eſt calidum, & humidum, æſtas calida, & ſicca, autumnus frigidus & ſiccus, hyems humida & frigida. Menſes deſumunt temperiem ex ſigno dominante in illis. Dies illam deſumunt à partibus eorum: matutina eſt veri ſimilis, meridiana æſtivæ, veſpertina autumnalis, nocturna hyemalis eſt. Ver ſi temperiem debitam retineat, ſaluberrimum eſt, *libro 3. Aphoriſ 9.* Præcipuè ſalubriter in illo degunt pueri, & adoleſcentes, ob ſimilem temperiem, parit tamen varios morbos, de quibus Hippocrates, *libro 3. Aphoriſ. 20.* In corporibus plenitudinem, aut cacochymiam habentibus. Æſtas propinquitate ſolis, directione, & mora radiorum, calida fit è vaporum reſolutione ſicca, ex Ariſtotele, calidos reſolvit viros, ſalubris eſt pituitoſis, 2. *Aphoriſm.* 18. prodeſt pro frigidis affectibus curandis, ex Avicenna. *Fen.* 2. 1. bilem auget, & adurit ex Hippocrate, *lib.* 1 *de natura humana*, & æſtu acutos procreat morbos, 3. *Aphoriſm.* 21. febres continuas, tertianas, vomitiones, alvi fluxiones, ſudores, converſiones, bilis in atram, diſcutit humores, ſpiritus diſſipat, vires exoluit, coctiones debilitat. Autumnus, ex 3. *Aphoriſm.* 9. acutos, & pernicioſos

sos procreat morbos ; Hyems biliosis naturis præsidium est ; senibus , & pituitosis adversatur ; & *lib.* 1. *de nat. humana*, morbi superveniunt in illo ex externâ perfrigeratione, & ex superabundante pituita fiunt congestiones, cephalalgia, vertigo, apoplexia, lethargus, tusses, pleuritis, *ex lib.* 3. *Aphorism.*

A ventis maximè immutatur aër , est ventus cursus aëris paulò vehementior solito, de quo disputavit latius Seneca, fit præcipuè ex exhalationibus in frigidam aëris regionem delatis , & inde refluentibus ; alii sunt Anniversarii ; alii regionales ; alii terrestres ; alii marini ex sua natura humectant, & refrigerant ; à locis, per quos spirant , varias sumunt temperies. Triginta & duo enumerantur à Nautis: quatuor communiter ab omnibus ; idem ventus variat temperie à locis per quos percurrit. Auster in Lybia est calidus & siccus, transiens per mare mediteraneum, redditur calidus , & humidus, Boreas ex nivibus Scythiæ fit frigidissimus ob copiam vaporum. Vere , & Autumno spirat magis Aër , quàm hyeme, & æstate. Pro quatuor ventis, qui sumuntur ex quatuor mundi cardinibus, superadduntur unicuique duo collaterales, & ii sunt, qui communiter attenduntur à Medicis ; & ex Hippocrate Auster quia calidus & humidus est nobis : noxius aërem reddit crassum, nubilum, & pluviosum ; ideò tarditatem corpori , & languorem conciliat, gravat caput, & auditum hebetat, vertiginem causat , & oculorum caliginem, humectat alvum, crassos reddit spiritus, corpora laxat, & dissoluit, motus pigros reddit, & segnes *ex Hippocrate* 3. *Aphor.* Aquilo exerementa absumit , corpora reddit agiliora, aërem reddit purum, & salubrem, natura humidis commodissimus est, siccis incommodus est, exasperet fauces, movet tussim, supprimit urinam, alvum indurat, excitat laterales dolores ; Venti subtiliores sunt calidi & sicci : Occidentales crassiores, ex Hippocrate, *lib. de locis & aëre.*

Aër ab aliis Meteoris etiam immutatur, fiunt meteorologicæ impressiones ex vapore , aut exhalatione ; ex vapore pluviæ, ros, pruna, nix, grando, ab exhalationibus fiunt faces ardentes, sagittæ, dracones volantes, Cometæ , tonitrua, fulmina, fulgura , à quibus juxta proprias temperies aër frigidus, aut calidus redditur, & ab iis intemperiebus varii fiunt calidi, aut frigidi morbi.

Aër etiam immutatur à Zonis, quarum una est torrida ? alia frigida ; alia temperata : frigida summam frigiditatem causat in aere ob inopiam radiorum solarium Torrida judicabatur ab antiquis inhabitabilis ob nimium & æstuantem calorem. Iuniores illam temperatam esse experti sunt.

Aer à climatibus varias etiam recipit temperies ; sunt hæc ex Cosmographis spatia globi terreni inter duos parallelos versùs eumdem polum ab æquatore distantes, regiones ideò determinantes sumi hora diei : juxta varias locorum positiones, & elevationes, variæ sunt unicuique temperies ; ideò & variæ sunt aeris temperierum diversitates in illis, juxta regionum diversitatem.

Aer mutat etiam varias temperies ex diversitate regionum ; hæc autem desumitur ex quatuor mundi cardinibus. Regiones versùs Orientem ex Avicenna fruuntur aere temperato ; à sole enim illustra-

lustratur, defæcaturque à nebulis, & vaporibus, fit purus, adquirit temporum constantiam, aquarum suavitatem, ventorum lenitatem: Incolæ sunt procero corpore, & venusto, moribus compositis. Regiones versùs Occidentem, tarde à sole illustrantur; aduruntur illius Occidentis, Incolæ, aer fit impurus, & caliginosus, aquæ sunt crassiores. Regiones versùs meridiem torrentur à Sole, nisi illæ quæ à noctis, & diei æqualitate, aut à vicinis aquis attemperatur; ideò Incolæ fiunt adusti, & licet abundent calore adscititio, depauperantur innato, fiunt timidi, ob eius defectum, sunt efferis moribus præditi. Regiones versùs Septentrionem, ventilatum, & purum habent aerem ventis gaudent purioribus, aquis dulcioribus, sunt Incolæ audaces, & longioris vitæ.

A variis locis, seu Provinciis etiam immutatur aeris temperies, ut docet Hippocrates, *libro de locis, aere, & aquis*, ubi docet considerare urbem, situm illius, & quomodo ad ventos, & solis jaceat exortum. Columella *lib.* 1. spectare docet cœli temperiem, commoditatem soli, situm terræ, naturam aquarum, viciniam montium: locus salubrior habetur, qui ventis suavibus ventilatur, qui planus est vel mediocriter editus, qui siccus, & fontibus irrigatus limpidis, qui Incolas procreat robustos, & vitam in longum protrahat: loca elata ob aeris puritatem hæc solent consequi; declivia inter altos montes depressa radiis solaribus reflexis superfluo humore madescût, & æstate solariis radiis aduruntur. Plana loca à Regione desumunt temperiem, Petrosa æstate habent aerem calidum, & hyeme frigidum: Montuosa, alta, & nivosa, per nives fiunt salubria: Sylvosa turbido fruuntur aere: Pallustria, & lacustria vaporibus tetris infestantur: Marina ob siccitatem salubria judicantur, juxtà varias temperies, aut morbos, varia loca quærenda, similia in temperie ad sanitatem conservandam; Contraria ad morbos curandos; sicut enim morbi alii ad alias ætates, sic & ad alia loca immutari petunt, ad salubritatem, quærendo pro curandis morbis oppositas locorum temperies, non enim ad similes mutandum solum.

A Civitatibus, earumque ædibus aeris temperies mutatur, ut in eadem domo cubilia alia frigidiora, alia calidiora, alia humidiora experimur, & ideò pro diversis morbis, pro diversis anni temporibus, alia seligenda; alia verò fugienda sunt.

CAPVT II.

De Cibo, & Potu.

Animalium genus continuo effluxu triplicem amittit substantiam, ex Galeno, *libro de sanitate tuendâ*; hæc autem est aut solida, aut humida, aut aërea, seu spirituosâ, ex Hippocrate, *libro de flatibus*. Pro spirituosâ aer præstat materiam, de quo egimus: pro solida cibus; pro aquea potus, qui est res non-naturalis, humidam humani corporis substantiam reparans, & sitim extinguens, humidum aqua siccum, crassiumque per augustos meatus defert; non sicut vinum apta est nutrire completè; sed incompletè, aqueas tantum reponit partes, ex Galeno, *libro 4. de usu part. c.* 5. & *comment. ad Aphor.* 15. *lib.* 1. Et *lib.* 3. *acutorum*, ex Hippocrate, *lib.* 1. *de diæta*. Aquæ ut potabilis differentiæ sumuntur, ut tenet

ut tenet Aëtius *libr. 3. cap. 165.* ex levitate, tenuitate, splendore, & dulcedine, percipitur visu, gustu, oderatu, ex Galeno *lib. 1. simplic. c. 15.* debet esse syncera, lympida, & defæcata, & omnis alienæ qualitatis expers, dulcis, seu sapore carens, levis, quæ citò calefiat, & refrigeretur non sit hyppocondriis gravis, sed citò permanens, ex Galeno, *lib. 6. Epidem. sect. 4.* Pluvialis ex Hippocrate *libro de aëre, & locis,* præstantior reliquis, & salubrior, licet ex Plinio facile putrescat, & sereno tempore descendat, fontana ex Hippocrate, *libro de aëre, & locis,* ex Avicenna *Fen. 2. lib. 1.* ex Celso, *libro 8. cap. 18.* reliquis saluberrima, & in vitæ usum commodior, ex Galeno, si versus Orientem scaturiat, excoletur, per ductum purum, si dissolvatur præceps ex montibus, si defluat per loca arenosa, si continetur alveolo illustrato solaribus radiis. Putealis illi est proxima, est frigidior, crassior, & terrea, fluvialis damnatur ab Aetio, ut coinquinata aquarum varietate sordibusq;. Lacustris, stagnans, vel consistit, vel pergit tardè, post torpida, sordida, impura, crassa, cœnosa, graveolens, & ideò sanitati noxia. Quævis aqua si tardè permeat, est flatulenta, nec lotium concitat. corrigitur ex Galeno, *lib. 6. Epid. sect. 4.* Si impura coletur per mortarium lapideum. aut coctione perficitur sola, vel corrigitur ex aliis commixtis, sed præcipuè vini commixtione.

Vinum autem est uvarum succus coctione depuratus, varias à loco desumit differentias. vel à regione, in qua producitur uva. desumit etiam colore, odore, sapore, substantia virtute, & tempore. Rubrum gignit multum sanguinem, flavum est calidius, fulvum pro nutriendo aptum, nigrum est crassius, alendo potentius. album parum nutrit, lotium præmovet, & sudorem, ex 2. *Aphorism. comment. 11.* Si est fragrans, caput ferit, promptius spiritus reparat, graveolens inficit illos, ac conspurcat sanguinem, dulce sputum movet, alvum inmectat, obstruit, flatus excitat, bilem auget, austerum roborat ventriculum, attemperat bilem, cohibet fluxiones, quod vetustate amarum salubriorem amisit succum, quod tenue parum alit, incidit, attenuat, facile permeat, tarde, si stipticum est, sed alit multum. Oligotrophon est imbecillum, & aquosum parum calidum febrientibus aptum; parum nutriens, lotium movens; Oppositum accidit generoso vino: Si vinum est recens, coquitur difficulter, obstruit, crassos creat succos, alvum conturbat, dyssenteriam generat, vetustate hæc corriguntur, & calidius redditur, præfertur ætate medium. Quodvis largius sumptum refrigerat ex accidenti; opprimit calorem, congerit excrementa, labefactat calorem jecoris, nervos, caputque ferit, ac sensus hebetat, ex Avicenna *Fen. 3. lib. 1.* Vinum moderatum celeriter instaurat vires, incidit pituitam, juvat coctionem, aperit meatus, conducit ad evacuationem excrementorum: temperat bilem, mitigat melancholiam, exhilarat cor, bonum conciliat colorem, præstat materiam pro instaurandis spiritibus, corpus alit, roboratque facultates, ut prosequitur Paulus *libr. 1. cap. 150.* Aetius *tetrab. 1. serm. 1.* Ob varias vini potestates, & effectus, varia illi imposuere nomina Authores, ut enim tenet Canonherius, Vinum à Poëtis dicitur Bacchus, Bromius, Lyæus, Ignigena, Liber, Lenæus, Semelius, Evan, Thyrsiger, Dionysius, Thyonæus,

narus, Elelæus, Brisæus, Brotanus, Bassaræus, Hysæus, Nectelius, Dithyrambus, Osyris, Dator lætitiæ, Pater Gemmalis Euchius, Bisgenitus, Bismater: A reliquis Professoribus dicitur Vinum, Latex, aut Merum. Quanta pro moribus afferat vinum incommoda proponunt Philosophi Morales; & Theologi, & prosequitur Canonherius, libro de vino prope finem, si immoderatius hauriatur, homines inebrietatem deducit. Poëtis congruum judicarunt aliqui, Marsilius inter quatuor Poëtarum furores illud annumerat. Sed probe dilutum, mentem illustrare tenet Lupejus, libro de vini commoditatibus, Lulius Alexandrinus, *libr. 16. cap. 9.* Et Villanovanus agens de vino, & latius Lievautius, *lib. 2. Aphorif. in schol. ad Aphorif. 16.* retundit enim aqua vini qualitates per contrarias, qua pollet. De vini enim temperie licet Aristoteles, *libr. 3. problem. 16.* humidum esse testetur, calidum esse, & siccum, fatentur Galenus, *libro 8 simplic.* Paulus, *libr. 7.* Galenus tamen, *lib. 5. Aphorism. 5.* dicit esse qualitate siccum, substantia verò humidum, quia humidæ substantiæ reparat effluxum, ut tenet Perdulcis; Cum igitur qualitate calidum & siccum sit, reprimit ejus vires aqua sua humiditate & frigiditate, simulque & illius corrigit nocumenta. Pro vini defectu ejus loco, variæ ab hominibus inventæ sunt potiones ex aliis fructibus, ut videre est apud Belgas, Anglos, Germanos, & alios Septentrionales, qui præcipuè utuntur variis generibus cerevisiarum, quæ sicut vinum caput feriunt, easque conficiunt ex hordeo, & ex aliis granis, & ex illis aquam vitæ educunt. Paratur cerevisia ex hordeo, tritico, Avena, secali, vel mixtis, vel separatis, conditur cum lupulo, & ut tenet Jonstonius, varias sumit, differentias à materia, ob quam alia dicitur triticea, quæ plus hordaceâ calefacit, ac nutrit, viscosos generat succos, obstruit, lotium minus movet, ventrem laxat. Alia est hordeacea frigidior illa, licet calefaciat ob lupulorum majorem copiam, quo fit, ut minus succi præstet. Alia est avenacéa illi ferè similis. Alia secalina, quæ magis nutrit, & obstruit, minus movet urinas. Variat maximè cerevisia ob aquas ex quibus fit; variat, & ab ætate, sicut vinum recens obstruit, generat calculos, defæcata salubrior redditur. Apud alias Gentes aliæ fiunt potiones ex fructibus quasi vina pomaria ex pomis, quæ sydera dicitur, apud nostros Septentrionales communis; alia fit ex pyris, & ex palmulis alia, & apud Indos quæ Chicha vocatur, & quæ ex Chocolate conficitur, quæ ab illis ad nostros delata, plurimum recepta in usu; Sicut & apud nostros, & veteres fuit hydromel, potio ex melle & aqua, quæ *Aloja* vocatur à nostris.

Cibus est res non-naturalis substantiam humani corporis restaurans, & augens, licet continua sit resolutio, plures tamen diu sine cibo vixere, ut ex variis exemplis demonstravit Lycetus, & Quercetanus; tenent Eusebius & alii. Quod nutritur, quia mixtum, ex mixtis adæquatè nutriri petit, non autem ex mineralibus, sed ex viventibus, plantis, aut animalibus, quod nutrit, vivens petit esse ob similitudinem. In cibo attendunt nuperrimi substantiam, quantitatem, qualitatem, exhibendi ordinem, tempus, horam sumendi, præparationem, consuetudinem, delectationem, ætatem, anni tempus. Antiquitas restri-

ctiorem alimentorum adepta est cognitionem, plures vescebantur solis glandibus; alii alio fructuum genere, quo abundabat regio, cujus erant Incolæ: Argivi pyris, Athenienses ficubus, Medi Amygdalis, Æthyopes arundinum fructu, Persæ Cardamo, Babylonii palmulis, Ægyptii loto usi sunt. Post barbariem primam transierunt ad frumenta, plantas, carnes, pisces, tandemque ad varia eorum condimenta. Substantia alimentorum fit ex materia & forma; Sub hac est proprietas, qua alimentum redditur idoneum, ut possit nobis assimilari. Ab hac provenit, quod variis alendis varia adaptentur alimenta; materia autem præstatur alendo assimilanda; in qua attenduntur durities, mollities, raritas, densitas, gravitas, levitas, crassities, tenuitas, lentor, friabilitas; à quibus provenit, quod materia alens præstet syncerítatem, permixtionem, copiam, paucitatem, alimentum euchymum; non quia secundæ qualitates præstent materiam, sed quia sunt prænuntiæ modi mixtionis elementorum materiæ assimilandæ, ob quam fit facilis, aut difficilis transitus ad repositionem, aut assimilationem, qui non individuus est cuique alimento; sed variat juxta diversas ætates, naturas, temperies, consuetudines, hinc alimenta his utilia, aliis inutilia sunt, aut morbosa. De iis judicamus per materiæ qualitates. De alimento duro, quod difficulter coquitur, de molli quod facile corrumpitur; de crasso, quod crassum præstat succum, de viscido, quod difficulter distribuitur, & quod licet plurimum præstet alimenti, difficulter coquitur.

Quantitas alimentorum maximè attenditur, quia illa mutata, mutatur forma victus, est utilis quæ proportionatur substantiæ reponendæ in adultis, pro eo quod deperditur usque ad totam adolescentiam simul pro substantia augenda, in reliquis pro sanitate salubrior est quantitas diminuta, quam excedens, hæc enim plenitudinem & cacochymiam procreat, ideò Hippocrates, *libr. 6. Epidem.* consulit, *non satiari cibis, & impigrum esse ad labores*, ut exercitio resolvatur superabundans, & *libr. 1. Aphorism.* 17. Plus cibi, quam pro natura ingestum est, hic morbum facit. Nulla quantitas potest cunctis determinari coaptanda cum calore coquente, & resolvente. Ab ejus varietate variatur alimentum in ætatibus, in exercitiis, in regionibus, in consuetudine, in morbis, in laboribus. Ratione excedentis, caloris nocet plerisque parva alimenti quantitas robustiori calori improportionata, ideò Hippocrates *lib. 1. Aphorism.* docet tenuem victum, eumque admodum exquisitum periculosiorem esse paulo pleniore, is enim in ægris ab eodem utilis judicatur, ut minuatur superabundans succus, qui si in sanis redundat, cognoscitur ex superfluo præcedente alimento; demonstrant illum torpor, gravitas, aut inusitata lassitudo corporis.

A qualitate habent alimenta quod sint medicamentosa, intemperata, aut temperata; ista in nullis excedunt qualitatibus; illa in una aut pluribus excedunt: Primæ maximè attenduntur, quia reliquæ interventu earum proveniunt, & quia præstant indicii substantifici temperamenti ex quo fit nutritio. Ratione qualitatum, in cibis medicamentosis contingit, quod calidus attenuet crassos humores, flatus discutiat, bilem augeat, in frigidis quod temperent bilem,

bilem, flatus augeant, in humidis, quod alvum subducant; in siccis, quod illam firment, firmam præstent nutritionem, melancholiam augeant, cibus dulcis auget obstructiones, salsus urit carnem, excitat pruritum. Acidus incidit, movet deorsum, acerbus adstringit: judicatur optimus temperatus boni succi, qui facilè coquitur, difficilis est ad corruptionem, & pauca præstat excrementa.

Mensa frugalis sine ciborum varietate saluti utilior, sin minus, alimenta tenuiora, liquidiora, concoctu faciliora, laxantia, & quæ facilioris sunt descensus prius assumātur, quæ contrariis pollent viribus sint posteriora in tēpore, & horis assuetis, sumenda, invaluit in illis eligendis, in diversis regionibus consuetudo, quæ nisi obstet morbus, aut aliquod exercitium, non mutanda. Quod sit cœna uberior rationi adhæret, cum plus temporis in somno consumitur, valet melius coctiones perficere, nisi consuetudo in contrarium abierit.

Licet plura alimenta præparat natura ut proximè assimantur, alia indigent præparatione, coctione in humido, aut quia in proprio succo fiunt jurulentæ: vel assatione in sicco, aut frictione, vel torrefactione. Post hæc sunt variæ ciborum compositiones, non ob necessitatem, sed ob voluntatem, & ut cibi possint ingurgitari, ex iis omnibus cibi consueti ex Hippocrate, licet deteriores minus molestare solent, præcipue si gustui sint gratiores, ex eodem 2. *Aphorism.* 28. maximè verò si temperamentum aut ætas coindicent, à calido enim temperamento, accrescente ætate, copia major indicatur ex Hippocrate enim. *qui crescunt plurimum habent calidi innati, & ideo plurimo indigent alimento.* Senes è contrà ex eodem, ob remissum calorem paucis fomitibus egent: Ex anni temporibus variat etiam natura, alimenta enim appropriat illa per alimentosas qualitates unicuique magna ex parte, quam ideo imitari convenit.

Quænam pro nutrimento homini materiam præstent, *lib. de aliment. facult. lib. de cibis boni & mali succi,* describit Galenus Ex Junioribus Brierus, Nunesius, Vega, Riverius, Jonstonius, & alii, quos insequar historicâ enarratione: quæ in hunc modum se habet.

Ciborum genere sumuntur ex plantis, avibus, quadrupedibus, piscibus, ex anguibus. Sub plantis sunt frumenta, legumina, olera, & fructus, frumentum vocant Græci quidquid ex se mittit aristas, ex Varrone, *l.* 1. *c.* 45. Far seu frumentum propriè dicitur triticum, sub frumento sunt etiam siligo, hordeū, Zea, avena, milium, pannicum, Oryza, sæpius ex iis omnibus panis fit, multiplexq; differentia illius desumpta à frugibus, farinæ partibus, præparatione, coctione, ut docet Galenus, *lib.* 1. *de alimentis c.* 1. Inter omnes triticeus panis utilissimus, aptiorq; ad nutriendum, ad roborandum, & præ aliis maximè euchymum fit alimentum, est enim triticum calidum, & humidum, & ex substantiæ modo, saluberrimam, plurimam, & firmam reponens substantiam. Zea, seu spelta est illi proxima, inferior tritico, præstantior hordeo, ex qua fit alica, secale, seu roga, & plus hordeo nutrit, & illo est calidior. Hordeum minus nutrit, fit ex illo ptisanna, & Hordei aqua. Avena est calidior; ex illa, & lacte fit avenatum. Cum sacchraro Oryza cocta cum lacte valde nutrit. Frumentum Sarracenicum difficulter coquitur

tur; labori deditis aptum nutrire. Milium frigidum est, & siccum, difficulter coquitur. Pannicum illo est deterius: fiunt variæ panis differentiæ ex iis pro eorum diversitate; sed quatuor fiunt ex solo tritico ratione substantiæ, ex Galeno *lib.1. de alim.* Siligineus panis ex flore fit farinæ: Similaceus fit ex pura, sed magis excussa farina: confusaneus fit ex tota farina cum furfure; Secundarius fit ex furfure magis depurato à farinæ portione.

Cerealia, ex quibus non fit panis vocantur legumina, ut cicera & fabæ difficulter coquuntur; pravum & cacochymũ generant succum, ex Hippocrate *libro 4. acutor.* Lentes pravæ sunt & crassum procreant sanguinem, ex Galeno *libr. 1. de aliment. cap. 18.* Cerebro & oculis sunt nocivæ fabæ, ex Hippocrate *libro de dieta*; melancholiam augent, alvum sistunt, minus nocent virides. Pisa minus inflant; minus quam fabæ sunt flatulenta Cicera, copiosius præstant alimentum, deobstruunt, & abstergunt præcipuè renes. Phaseoli mediocrem præstant succum, turbulenta insomnia faciunt; lupini duræ sunt substantiæ, decoctum aperit. Orobus est pravi succi. Lollium calefacit, & siccat, causat vertiginem: fœnugræcum emollit, calefacit, lenit; cicercula concoctu sunt facilia, & mediocris succi.

Olera nutrire apta parvum præstant alimentum, & pravum; alia acriorem; alia terrestriorem, alia aquosiorem, ex Galeno *lib.2. de alimentis.* alia refrigerant & humectant, alia refrigerant & siccant; alia humectant & calefaciunt. Ex hortensibus cibariis sunt folia, germina, radices & fructus; ex foliis, seu germinibus prosunt lactuca omnium olerum præstantior, ut alimentosa & medicamentosa. Intubum proximum est illi; Brassica difficulter coquitur, sicca est & frigida, crassum præstat alimentum. Spinachium refrigerat & humectat; serosos gignit humores. Malva parum nutrire valet, ventrem lenit, quod contingit blito & atriplici. Beta penes diversas partes abstergit & sistit. Asparagi temperati sunt, gustuique grati. Vias lotii abstergunt. Nasturtium & sinapi inter condimenta ex usu sunt. Ex radicibus cepe parum nutriunt, attenuant, incidunt, somnum perturbant, nocent oculis, capiti, & biliosis naturis. Allium cepis in temperie simile, incidit, attenuat, juvat coctionem. Porrum non absimile bilem gignit, oculis nocet & cerebro. Raphanus calidus & acris movet urinam, & urinam abstergit. Rapum ventrem inflat, difficulter coquitur, crassumque gignit succum; semen ejus opitulatur veneri. Pastinaca utraque est difficilis coctionis, contraria est jecori, lieni, ventriculo. Scari radix ori grata est, stomachoque utilis, ex Galeno 8. *simplic.* tubera insipida sunt, difficulter coquuntur, crassos generant humores, apoplexiam causant, ex Avicenna *libro secundo*, Beta rubra parum nutrit, indiget multa præparatione: de fructibus agit Galenus *lib.2. de alimentis.* sunt utiles partim ad alendum, partim ad medendum. Omnes parum succi præstant, ipsiusq; pravi & inconstantis: Longo usu sui pluracongerunt excrementa, parata putredini sumuntur ab herbis, fructibus aut arboribus; quorum alia sunt autumnalia; alia vernalia: ex herbis producitur cucurbita, insipida, quæ facile corrumpitur, & est frigida & humida; hujus generis sunt etiam melones & pepones, ejusdemq; temperiei;

speriei; hi sunt apti ad producendam choleram, nempe morbum procreandum; lotiũ movent; vias urinæ detergunt, ex Galeno *lib. 2. de alimentis cap. 4.* Similiter & fraga quæ citò corrumpuntur, sitim sedant: alvum movent. Fructicum sunt soboles unæ multum nutrientes, sed laxam generantes carnem; ex Galeno *lib. 2. de aliment. cap. 9.* Quarum aliæ dulces, quæ calidiores, & laxativæ; aliæ sunt austeræ, acidæ, frigidiores & adstringentes; aliæ vinosæ, medium retinentes, recentes flatulentæ sunt; inflant ventrem: pensiles sunt salubriores, passæ magis nutriunt, & sunt jecori familiares, ex Galeno *libro 8. secundum locos,* pectorique amicæ; Grossulæ & fructus orti in spinosis fruticibus potius ad gustum quàm nutrimentum conferunt, sic berberis baccæ, mora rubi frambesia, prunella. Ex arboribus sumuntur fructus alii ex carne & osse compacti, ut cerasa dulcia, quæ duriorem habent carnem, & crudos in ventre procreant succos, acria salubriora, reprimunt sitim, coërcent bilem, inhibent putredinem. Pruna dulcia inter hæc sunt; quæ assumpta in prima mensa ventrem laxant & attemperant, cruditates procreant, acida verò adstringunt, in postrema mensa sumpta os ventriculi firmant. Persica frigida sunt, & humida pravi succi, & facile corrumpuntur. Armeniaca grata sunt ventriculo, sic mespila, quorum nucleorum pulveres movent renum lapides. Olivæ ventriculum adstringendo roborant, moventque appetentiam, ac parvum præstant alimentum, ex Galeno *lib. 2. de aliment. cap. 27.* Baccæ loti suaviores judicantur palato, & pro adstringenda alvo utiles. Inter fructus nucleis carentes sunt ficus, plurimum nutrientes, abstergentes, mollem procreant carnem. Caricæ incidunt, attenuant, detergunt, & expurgant renes, & thoracem, procreant pediculos. Mora mediocriter frigida, intensè humida, in prima mensa apposita lubricat ventrem, in secunda facile corrumpitur.

Mala dicuntur omnes fructus tenui tunica cooperti, inter quos poma excrementitia sunt, parvum & pravum succum præstant; quorum austera detinent ventrem, dulcia & acida leniunt: idem contingit in pyris, austera enim adstringunt, flatum generant, corriguntur coctione. Coronea magis adstringunt, sunt frigida & sicca, crassum præstant succum, generant flatus, apposita in postrema mensa os ventriculi comprimunt, commẽdant halitum. Sorbæ adstringenti etiam gaudẽt vi. Punica refrigerant & ventriculi æstum reprimunt, similiter & acria aurantia, dulcia citria extinguunt ventriculi ardorem, & bilem: resistunt venenis. Limonia contra bilem, & acres humores majorem vim retinent, simul & scindendi.

Nucis nomen comprehendit fructus contectos putamine: juglans sicca calidissima fit concoctu difficilis, dolorem capitis excitat: avellanæ magis nutriunt, difficilè coquuntur: amygdalæ dulces mediocriter nutriunt, conferunt pulmoni, & somno conciliando. Nuclei pini multum nutriunt, difficulter coquuntur, conferunt extenuatis, prosunt delapsæ veneri. Castaneæ multum alunt, flatus pariunt, ventrem comprimunt. Glandes illis sunt deteriores, crassiorem gignunt succum, adstringunt magis. Inter exoticos fuccos cappares appetitum excitant, obstructiones auferunt.

Præstant carnes præcipuum alimentum quod desumitur ex quadrupedibus & avibus. Præstant quadrupedes pro alimento carnem musculosam, caput, pectus, abdomen, extrema, & alia, quæ partes earum non sunt, de quibus Galenus *libr. 3. de alimentis.* eorum caro valde nutrit; domestica sunt humidiora sylvestribus: ex domesticis suilla caro multi est nutrimenti, robustioribus & exercitatis apta; Vervecina facilius coquitur: quia calida & humida, & optimum succum præstant. Bubula crassiorem gignit succum; sicca enim est & frigidior, hieme utilior: Vitulina est præstantior, concoctu facilior: Taurina crassior, durior, fibrosa & pravi succi: Caprina calida & sicca, acris, epilepticis incommoda. Hædina est salubrior: hircina reliquis est deterior: ex sylvestrium carnibus leporina præstat crassum, & melancholicum succum: Cuniculi humidiores sunt, facilius coquuntur: Cervina procreat bilem atram, parvum præstat nutrimentum. Aprina est suilla præstantior, capreolus non malum præstat succum: in iis omnibus varia bonitas succi & nutrimenti ex variis rebus, quæ in illis attenduntur.

A regionibus ob pabuli & temperiei diversitatem diversæ fiunt ejusdem speciei carnes, & alimenta variant ex modo quo præparantur, vel quia coquuntur, assantur, cum sale aut aliis salsamentis, aut condituris componuntur: variant quoque a sexu; aliæ ex fœminis; aliæ ex maribus præferuntur: Variant ab ætate; aliæ sunt excrementitiæ; aptiores sunt in majori ætate; aliæ quia sicciores in teneriori. Quadrupedum etiam variæ partes, varios præstant succos: prodest caput bovinum, vitulinum, suillum, aprugnum, hædinum, leporinum: quorum partes sunt lingua, quæ reliquis ejus partibus præstantior est, oculi, aures, genæ, cerebrum & rostrum: in pectore sunt cor & pulmo, in abdomine jecur, lien, renes, testes, vulva, intestina, ventriculus, ilia, mesenterium, quæ prout ex variis desumuntur animalibus, variant inter se. Procreantque non omninò malum alimentum, ex Galeno *libr. 3. de aliment. cap. 8.* licet plures earum, quæ ex visceribus sumuntur, cacochymæ sunt. Extremarum partium pedes præcipui habentur: ea verò, quæ sumuntur ab animalibus, & ejus non sunt partes, sunt lac, & ejus partes sunt lactis partes, caseus, serum, butyrum; lac aut sumitur crudum, aut coctum, quod minus flatulentum est. Caseosum magis nutrit, butyrosum magis flatuosum fit; serosum facile descendit, & coquitur: optimum tepidum: substantia æquale, mediocre consistentia, grave non viscosum, inodorum, dulce, splendens aliqualiter: ex sano animali, & nigro juvene, & bene valente emulsum, homini præstantius humanum; bubulum aptius ad nutriendum, difficilius ut coquatur, & magis obstruens est. ovillum, calidius est caprillum, & tenuioris substantiæ, ac serosius; equinum frigidius; tenuius, serosius asininum. Serum aquositate refrigerat, salsugine sua detergit, humectandi, & detergendi vi præpollet. Butyrum lenit pectus, educit sputum, mitigat tusses; vetustum fit calidius & acre. Caseus difficulter coquitur, & crassum generat succum, nisi recens sit, ex Galeno *libro tertio de alimentis cap. 7.* hic magis alu , attemperat, refrigerat & humectat, si sine sale sit: à sale caseus obtinet vim siccandi, & ventrem detinet; vetustus fit acris, difficilis coctio-

coctionis, pravi succi, tardi descensus, procreat lapides vesicæ & renum, generat crassos & melancholicos succos, sitim excitat, sanguinem adurit.

Inter animalia terrestria, ex Galeno *libr. 3. de alimentis cap. 19.* Aves præstant salubriorem victum; minus aliis carnibus præstant alimenti; quarum aliæ sunt domesticæ, seu turriculæ; aliæ sylvestres, montanæ; aliæ fluviales, & aquaticæ: ex domesticis gallinaceum genus præfertur: in illo capi caro vires roborat, optimum & multum succum præstat, facilè coquitur; huic proximè accedit gallina hyeme & æstate: pulli gallinacei præstantiores sunt. Galli nullo tempore præferuntur. Galli Indici, licet crassum præstant succum bene probari possunt. Columbi similiter: quorum pulli salubriores: Alii sunt sylvestres duriores; alii domestici deteriores: alii turriculæ salubriores; ex avibus sylvestribus boni succi sunt Phasiani, perdices, coturnices, turtures. Turdi deteriores sunt sturni, meruli, graculus, corvus, pica, cornix, cuculus, chlorion, picus, cicomia, grus pavo, hirundines, alauda, à ciborum usu removentur: præfertur ardea, & admittuntur inter aquatiles anseres, anates: ova ex avibus sumuntur pro alimento, sunt temperata; quia albumen ad frigiditatem, & vitellus ad caliditatem tendit. Præstantiora sunt gallinacea, his subsequuntur ova perdicum; posthæc ova Phasianorum; minus apta judicantur ova anatum, anserum, columbarum & pavonum; quælibet recentia anteponuntur vetustioribus, & tremula, quæ magis & citius nutriunt: dura ægrè coquuntur: frixa deterius alimentum procreant, & abeunt in nidorem.

Sumitur ex piscibus alimentum majori ex parte frigidum & humidum. Differunt à loco: sunt alii fluviatiles, alii maritimi, alii lacustres: præstantiores sunt qui gaudent mediocri magnitudine, alba carne, pinguedine, bono odore, qui friabiles sunt squammosi, in aquis limpidis degentes, bene exercitati, & concoctu faciles sunt, ut sargus, perca, leuciscus, trutta, lucius, gobio; deteriores sunt spinarella, foxinus, tinca; proximè his accedunt anguillæ, lampretæ; deterioris succi fiunt, qui in lacunis, & stagnantibus degunt aquis. Medii sunt marini, quorum alii sunt salubriores, ut turdus, merula, scarus, cynedus, fuca, perca, & perlanus; alii inter hos maximè exercentur, ut aculeatus, barbuta, aurata, mugil; alii crassiorem præstant succum, & difficulter coquuntur, ut congri, scombri, dracones, citari; alii sunt cetacei, qui duriorem, crassiorem, & praviorem præstant substantiam; alii sunt testacei, ut ostreæ, conchæ & conchilia, buccina, murices; alii leviorem habent testam ut gammari, cancri; reducuntur ad pisces ranæ frigidæ & humidæ.

CAPUT III.

De Motu & Quiete.

QUies est terminus motûs, seu exercitii, cuicunque debetur labori. Docet sacra Pagina, quod Deus post operationes septem dierum requievit ab opere. Oribasius *lib. 6. collect. cap. 2.* docet quibus competat, dicens: Quibus decubitus, iis etiam quies & tranquillitas convenit, ac præcipuè quidem in principiis accessionum: itemque incrementis, & post cibum

bum

bum nuper sumptum, & cum quis dormire cogitat, apta est quies; & tranquillitas, quæ ad motum subsequitur, lassitudines aufert; Et ex 2. *Aphorism.* 48. reparat vires, levat membra fessa, auget innatum calorem, reparat spiritus, humiditatem conservat, laboris vitat incommoda, aridas humectat partes, attemperat calidas, utilis naturis calidis. Et *libr.* 6. *Epidem.* Si modum excedit, humectat corpora, parit obstructiones, obruit nativum calorem, procreat humidos, & frigidos morbos, enervat corpora, frangit vires, corpus attenuat unde Galenus nimiam vituperat quietem. Et Hippocrates consulit, impigrum debere esse hominem ad labores. Ex quibus falsa convincitur opinio Asclepiadis, & Erasistrati, qui omnem usum exercitationum, ut otiosum damnarunt.

Motus, seu exercitium quieti opponitur, de quo inquit Paulus, *libro* 1. *capit.* 16. exercitium est motus vehemens, vehementiæ terminus est respirationis mutatio ad densitatem, exercitia verò reparant partes instrumentarias, ut ne facile offendi possint, & robustas ad actiones efficiunt, faciunt etiam alimenti attractionem fortiorem, & alterationem promptiorem, & nutritionem meliorem, propter exorientem caliditatem, expurgant quoque meatus, & superfluitates evacuant, propter fortem spiritus motum. Oribasius *lib.* 1. *sympnoseos*, idem confirmat dicens: *cap.* 1. *Exercitatio est vehemens motus, terminus vehementiæ est anhelitus ad frequentiorem alteratio. Porrò laboriosæ exercitationes membra organica præparant, & robustiora ad actiones, & ad validissimam alimenti attractionem, promptissimamque alterationem, & meliorem appetitum propter calorem excitatum reddunt, meatus purgant, & vehementi spiritus impetu excrementa expellunt:* Ex iis Quercetanus deducit omnes exercitii effectus, *in suo diætecone*, dicens: *Est enim illud nostri caloris innati verum fomentum, & fuligonosarum superfluitatum, in corporibus redundantium aptum remedium, omnis plethoræ, sive plenitudinis inducendæ obstaculum, ac impedimentum, agilitatis, & promptitudinis corporis comparandæ incitamentum, nervorum, & juncturarum corroborandorum idoneum, & opportunum auxilium, nec non primaria ac præcipua causa apertionis pororum, ac meatuum, per quos fuliginosa illa & superflua sanguinis, & spirituum, quæ alias nostræ vitæ fomites, sustentacula sunt, materia foras propellitur, ac dissipatur.*] Unde fit, ut singulæ corporis facultates corroborentur, & instaurentur, omnium sensuum, tam interiorum, quam exteriorum actio promptius, ac aptius perficiatur, liberior fiat pulmonum inspiratio, ac respiratio, cordis robur, ac vigor restituatur, partes quoque nutritioni inservientes melius concoquant, digerant, & assimilent alimenta, ex quibus exercitii usus manifestè patent, exercitii utilitates non cognovere primi, Ars Gymnastica, illud continebat celebris in ludis, & sacrificiis, illam Herodicus adjunxit medicinæ; ut tenet Plato 3. *de Republica*, tanquam utilem ad tuendam valetudinem, ob effectus quos retulimus. Unde hæc ars varia stetit juxta varios usus. Gymnastica est Ars docens uti exercitio, alia bellica, quæ juvenes instruit, quos idoneos, & fortes reddit ad bella gerenda. Alia est Athletica, quæ minus utilis: incumbit illi homines robustos reddere, ut ex Gymnicis

Agonicis certaminibus victoriam, & præmium consequantur; Alia est medica, quæ ordinatur ad comparandum bonum habitum corporis, & ad consequendam & tuendam valetudinem.

De Arte Gymnastica Athleticorū plura tradidére Medici, illorum enim exercitium maxime valuit sanitatem immutare, locupletissimè ex nuperrimis de illa egerunt, Mercurialis *in libro de arte Gymnastica*, & Quercetanus, *in Diæteticon*. hæc ars docebat duplicem exercitationis sortem, aliam simplicem, aliam habentem comitem æmulationem, seu imitationem. Simplex erat, in qua homo solus se exercebat, vel currendo, vel saliendo, vel quomodolibet sine socio. Quæ comitem habebat æmulationem, aut imitationem, ordinabatur ad luctam, quæ fiebat inter duos, quorum alter alterum supplantare conabatur: Hinc Digladiatores, Pugiles, Palestræ, lusores, seu Athletæ exorti, cui luctarum quinque supervenerunt genera, lucta, cursus, pugilatus, saltus, jactus disci, saxi, & jaculi. Luctaturi nudi descendebant ad luctam, & inuncti, quod etiam admittebatur in puellis apud Lacedæmonios; Cursui destinabatur locus publicus, cujus longitudo erat bis centum & viginti quinque passuum, quod pluries ab aliquibus currebatur: Pugilatus genus erat pugnandi, quo pugiles contendebant pugno alteri impingere plagas, ex pugillatu & pugna resultabat pancratium, in quo pugiles conatu totius corporis contendebant ferire calcibus, genibus, manibus, dentibus, & omni virium contentione. Saltus, fuit primò levis corporis commotio sive unius, sive plurium se tenentium manibus catenatis, postea instrumentis accommodata sunt varia saltationum genera. Jactus est, vel disci, seu lapidis rotundi in medio perforati, vel jaculi, ad varias similes exercitationes se extendit, & pertransit ad bellicam Gymnasticam Artem. Dicitur fuisse illius Inventor Perseus, ad cujus imitationem subsequutus est arcus, & arcubus balistæ, quibus olim Sarmathæ & parthi utebantur, & nostris temporibus Scythę, & Tartari; & apud nos bellica tormenta, seù ignea instrumenta. Balistæ usus apud veteres celebris fuit; Præclarissimi Principes in eo excelluére. Deinde subsequuta sunt tempore alia exercitationum genera, loco cursus pedestris, supervenit equorum cursus, qui postea conjugati in curru duo, aut quatuor pro cursu instruebantur, his supervenit ludus pilæ, nostris temporibus valde etiam receptus, sicut ludus ligneæ pilæ, apud agrestes homines: venatio, & natatio maximè invaluerunt apud omnes quæ pro sanitate pluribus conferunt, aliis verò noxia experiuntur.

Ars Gymnastica bellica apud Duces, & milites exercetur, & varii qui de re militari scripserunt, varia quæ ad illam spectant exercitia literis tradiderunt, quæ usui medico nihil conducunt.

De Arte Gymnastica Medica, quales præstet usus, seu utilitates, retulimus. Sed quia modus exercitii, aut immoderatus, illius usus potest esse contrarius sanitati, ex nuperrimis, qualis sit admittendus, aut reprobandus, proponemus. Motus igitur qui omnes partes æqualiter exercet, optimus, qui omnes exercet non æqualiter, proximus: nimius exhaurit partes, spiritus resolvit, corpus refrigerat, obest lumini oculorum, vehemens reddit corpus gracile,

gracile, resolvit, attenuat; tardus auget carnem, & rarefacit; vehemens reddit gracile, & vegetum. In calidis locis factus rarefacit, & exurit; saltus sine intermissione nocet capiti, & pectori, excitat calorem nativum; Cursus vehemens prodest obesis; moderatus optimè calefacit per loca declivia corporis viscera quassat; jaculatio adquirit bonum habitum; equitatio si lenta, lassitudinem, & infæcunditatem parit; celer concutit corpus, currens nimium calefacit, nocet sensibus. Gestatio in vehiculo obest vertiginosis, in lectica sanis, & neutris utilis, venatio dissipat excrementa, auget calorem innatum, carnes minuit, somnum inducit. Navigatio fluvialis humectat caput; Maritima affectibus frigidis utilis: frictio remollit partes, attenuat excrementa, laxat meatus; præparatoria corpora ad exercitium præparat; apotherapeutica corpus immune reddit à laxitudine; si mollis, carnem laxat; emollit, meatus aperit; si dura, cogit, siccat, adstringit, mediocris modicè calefacit, juvat distributionem, carnem auget: apparentibus rubore, & molis incremento abstinendum ab illa.

CAPUT IV.

De Somno, & Vigilia.

SIcut motui quies, sic somno opponitur vigilia, moderata spiritus, & sensus excitat, vegetiores reddit: calorem per spiritus, per omnes partes spargit: alimentum distribuit: excrementa promovet; inquit enim Oribasius, *lib. 6. collect. cap. 6.* Vigilia plenitudinem per habitum digerit, quę in ventre sunt, minuit, & ut per partes infernas exeant; præparat; langnorem dissoluit; gravitatem dispensat, resoluta corrigit, & robur naturæ, ac animo adjungit, sudores cohibet, ex Galeno corpus alere propter distributionem habetur *lib. 6. Epidem. sect. 5. comment. 32.* Vorax dicitur ab Hippocrate; *lib. 6. Epidem. sect. 4. sent. 2.* ob distributionem & inanitionem sensus alacres facit, intellectui tribuit perspicacitatem; omnes partes externas perficit, & illarum actiones; si immoderata animales spiritus absumit, dissipat, exsiccat corpus, bilem auget, & accendit, morbos frigidos causat, *lib. 2. acut. p. 44.* desipientiam inducit, & convulsionem, ex Hyppocrate, *lib. 7. aphoris. 18.* pervertit functiones sensuum, acuit humores, pervertit que intemperiem cerebri, & totius corporis; ab illa enim facies pallescit, corpus contabescit; oculi cum tristi vultu fiunt cavi, frons rugis repletur, naturales facultates prosternuntur; coctiones imminuuntur, & omnium confusio supervenit.

Somnus ex Aristotele est quies primi sensorii, seu sentientis facultatis vinculum: & impedimentum ex Hippocrate *lib. 6. Epidem.* labor articulis cibus est; somnus verò visceribus, ex Quercetano, si moderatus, medetur infirmitatibus spirituum, perturbatæ mentis affectiones reprimit; omnes instaurat facultates, roborat corpus imbecille, coctionem, & digestionem juvat, crudos humores coquit, reficit membra labore laxata, fluxiones impedit, calorem naturalem auget. Quod Ægineta confirmat dicens. Somnus animalium facultatum quies est, bona humiditate cerebrum rigante contingens. Quod si benè

ſi benè adhibeatur, multa bona facere poteſt: nam & cibos concoquit, & dolorem mitigat, laſſitudineſque lenit, & diſtentorum laxitatem efficit, ſed animalium affectionum oblivionem inducere poteſt, & emotam mentis rationem corrigere. Immoderatus ſomnus impedit digeſtionem crudorum ſuccorum, cohibet craſſa excrementa, nativum obruit calorem, obtundit ſenſus, mentiſque vires, corpus torpeſcit, caput halitibus replet, morbis diurnis congerit materiam. Hippocrates illum damnat, ſi modum excedat, hic ſervatur in tempore, in modo, in decubitu, in ſpatio. Commodius tempus eſt nocturnum, nox ad illum deſtinata, juvat conſuetudo, concurrunt naturalis ſomni cauſæ, frigus ob retroceſſum ſpirituum, humiditas, ſilentium, tenebræ, idoneum ſpatium pro coctione perficienda, quæ deficiunt in diurno ſomno, qui ideo non adimplet coctionem, & ob hanc cauſam flatus gignit, ructum acidum, caput implet vaporibus, appetitum proſternit, tumefacit lienem, fluxiones cauſat, & ſegnitiem, ac febres, aſſuetus minus nocet, ex Celſo, *libr.* 1. *cap.* 2. ſpatium ſomni ſit, quod ſufficiat pro ciborum coctione, poſtquam ructus ceſſant, urinæ apparent coctæ, & actionum apparet alacritas. Pro decubitu erectior, ſalubrior in latere dextro prius, poſtea in ſiniſtro corpore mediocriter inflexo, ex Ariſtotele 6. *Problemat.* In ſomno inſomni ſuperveniunt, externum proveniens ab humoribus, vel ex continuis cogitationibus. Externum eſt, quod divinum alii vocant. Homerus ſomnum ex Jove, alii ex Deo, alii a Dæmone moventur. A cogitationibus fit, dum phantaſia non impedita movetur ab eis in quibus diverſamur, & ſalutis eſt Indicium: ab humoribus provenit, quod excitat ſpecies juxta humorum peccantium intemperies, lætas, à ſanguine, furore plenas à bile; pluvias & aquas repræſentantes à pituita, triſtitia à melancholia, ex Galeno libro de inſomniis ex Ariſtotele de ſomnis.

CAPUT V.

De eis, quæ excernuntur, & retinentur.

Neceſſariò in corpore generantur excrementa, quorum naturalis evacuatio conducit ad ſalutem. Retentio verò ultra modum varios morbos creat, variant excrementa pro ratione coctionum ex quibus reſultant, & alia ſunt ſimpliciter alia, ut lotium, vapor internus, fuligo, furfures, ſudor, mador, ichor, lachrymæ, lemæ, menſtruum, hæmorrhoides, ſputa, mucus, coryza, ſtyriæ, ſordes aurium, fæces alvi. Alia ſunt excrementa prolis cauſa progenita, ut lac, ſemen, ſanguis menſtruus. In ſpecie alii alia tria annumerant excrementa, alvi, urinæ, & veneris. Alii penes tres coctiones, per quas ſeparantur excrementa ab alimentis illa diſtinguunt, pro omnibus expellendis apta inſtrumenta, & vias fabrefecit natura, propriaſque adaptavit facultates, ex Galeno, *libr.* 1. *de ſanitate tuenda, cap.* 3. Quæ ſi debitè expellantur corpus ſanum conſervant. Sin minus; ſive nimis retineantur, multumve evacuent, plura incommoda ſubſequuntur, præcipuè vero ex excrementis in tribus regionibus repertis: nam ſi fæces in prima retineantur, dejiciunt appetitum, nauſeam

 pariunt,

pariunt, flatus elevant, & colicos pariunt dolores, caput vaporibus replent, & varios in eo morbos procreant, universumque coinquinant corpus, ex Galeno, *lib. 3. de causis symptom. cap. 2.* Si in secunda regione redundent humores, fit plenitudo à qua gravantur vires, variique subsequuntur morbi; si alii abundent humores separati à sanguinis commixtione, fit cacochymia, & ab humoribus cacochymis in varias partes delatis, varii fiunt morbi; si immodicè evacuantur, vires prosternunt. Tertiæ coctionis excrementa, si cute impedita retinentur, vel febres, vel plethoram, vel scabiem, aut alias cutis fœditates generant, nimia evacuatio vires dejicit, ex qualibet regione, si transpiratio impeditur, insurgunt incommoda recensita à Sanctorio, & ex illo à Sennerto, menstrua ex Hippocrate sive largè, sivè diminutè fluant, morbos creant, *in Aphorist. sentent.* Seminis nimia evacuatio minuit vires, & plures ex eis diminutis provenientes morbos procreat, retentio abstinentiâ alimentorum, & aliis exercitiis corporis vires minuentibus coërcetur; & otia si tollas, &c.

CAPUT VI.

De animi pathematibus seu perturbationibus.

Animi Pathemata moderata conservant sanitatem, immoderata verò maximas causare valent perturbationes, morbos, & repentinas mortes, sunt plures, ambitio, avaritia, invidia, heroicus amor, ira, gaudium, timor, tristitia. Ethnici de iis non pauca, ex quibus Plato, Aristoteles, Xenephon, Plutarchus, Seneca, nec sine errore in pluribus Christiani mores in iis confirmare debitè, docuerunt. Nos proponemus non earum formalitates, vel ad mores conducentes earum proprietates, sed ex adjuncta in illis sanguinis, & spirituum commutatione, aut perturbatione. Qualiter valet immutari, aut conservari salus. Ambitio insania fit ardens supremorum graduum honoris vitium, præcipuè dum fit studium inanis gloriæ, & non tendit ad publicam utilitatem, sed ut fastu, & timore dominetur, aut ad nocendum; aut proficiendum ordinatur. Ex quacunque ambitione excedente animus maximè perturbatur, & abit in insaniam plerumque. Avaritia non minus ardens insania fieri solet, & est retinendi cupiditas, quam concomitantur quinque furiæ differentiæ, metus, sollicitudo, vana spes, desperatio. Avarus noctes ducit insomnes, in sentes, & urticas convertit proprias commoditates, si suæ opponantur avaritiæ, quæ omnium malorum fit radix, omnium perturbationum mater, pluriumque incommoditatum, miseriarum, & morborum. Quos enim possidet, insomnes reddit, noctu, & die vigiliis, & curis animum fatigat, omnique quiete privat, & inter pereundum vivere cogit. Invidia horribilius est monstrum, continuò corpus perturbans, animumque exagitans, cor consumens adurens cæcis ignibus, nullumque suæ perturbationis exigit fructum, nascitur sine illo ex improbitate voluntatis, tabescens ex alterius rebus opimis, non ut invidus ipsis fruatur, sed ne fruatur alter, ob id enim tabescit, cruciatibus eroditur, ossa absumit, macie pallescit,

lescit, horridus habitu redditur, quod sic egregiè depinxit Poeta.

Livor tabificum malis venenum.
Intactas vorat ossibus medullas.
Et totum bibit artubus cruorem.
Cum quisquis furit, invidetq; forti.
Ut debet, sibi pœna semper sibi est.

Venereus Heroicus amor varias infert perturbationes, nempè æmulationem, iram, furorem, vindictam, injurias, læsiones, supplicii metum, tristitiam, mœstitiam, cupiditatem potiundi absentem rem nempè bonum, vel præsentem amittendi metum. Ex quo indignatio supervenit, & continuus animi cruciatus, qui fortissimos quosque devincit ac magnanimos viros, mentemque evertit, & prudentissimos plures in insaniam deducit, sensus hebetat, homines effæminatos reddit, ac molles, lymphaticos, suæque vitæ præcipites insidiatores, qui præcipuè philtris in hunc laqueum deducuntur. Pro quibus Policianus.

Hic qui philtra bibit, nimioque insanus amore,
Mox ferro occubuit, sic mentem amiserat omnem.

Ira pro materiali, est effervescentia sanguinis circa cor; Pro formali verò est vehemens vindictæ appetitus, & ita sæva est animi perturbatio, ita ut nihil illâ magis monstrosum, aut magis horrendum sit, talis depingitur Megæra infernalis furia, quæ ejus insaniam repræsentant, dum ab ea præcipitatur homo. Alia est iræ species, quæ laudabilis judicatur, & est ardens æmulatio fervensq; studium continendi omnes impetus rationis, est & alia iræ species inter has media, medio modo conturbans corpus, altera est simulata & ficta, quæ pro vindicta sumenda diu clam retinetur, corpus tamen alterat, & immutat, licet instar ignis sub cineribus lateat. A vehementiori ira, nec solum humorum fiunt variæ commotiones, sed vehementissimi morbi & præcipites, subsequuntur mortes, ut Nervæ; Valentiniano, Venceslao & aliis Principibus contigit.

Gaudium inter animi pathema ponitur, quod nobis proficuum est, hilaritate enim magis cor diffluit, spiritus per totum corpus diffundit, & expirat, sæpe tamen mortem repentinam inducit, resolutis spiritibus, & dissipatis. Aliud est occultum, seu internum nullis se prodens notis, aliud manifestum, & externum, quod se prodit congratulatione, hilari vultu, aut risu, quodvis oritur aut ex utilitate quæ speratur aut quâ fruimur, vel quâ fruuntur nostri, & sæpè ex infaustis inimicorum coalescit eventibus, quodcumque ex iis necem inducere valet, si cor in illo omnes spiritus effundat, & exhalet efferque omnem influentem calorem, sine quo vita nequit foveri, quod demonstrant varia inter Authores exempla eorum, qui ex nimio gaudio extincti sunt.

Timor, vehementissimas animi commovet perturbationes, à quibus sanguis, & spiritus commoventur, & circa cor spiritus suffocare solet, & mortem inducere valet, sæpe sistens in sola mali opinione, nos omni quiete privat, continuo lacessit, perterret, mentem plerumque perturbat, eripit, sensus confundit, & stupidos homines reddit, & utcunque parvus cor constringit, & omne corpus perfrigerat, sicut & futuri mali timor ex præsenti fit tristitia, quæ languor est, seu mæror ex apprehensione mali præsentis, seu ex me-

ex metu mali ingruentis, proximè cor exagitat, animales facultates conturbat, mentem obnubilat; in sensibus externis inducit torporem, cerebrum debilitat, & imaginationem conturbat, & excruciat, vigilias inducit, quietem exterminat, homines avertit ab aliorum consortio, abdicat à consilio amicorum, lucem facit fugere, amare tenebras, absconditaque loca, facit contabescere, & tandem in mortem deducit, luctus proximè illi accedit, adulterina enim est tristitia in externis similis, expers doloris; quæ enim vera est, premitur dolore, fugitque illius remedia, & hominum consortia, à quibus possit levari. Unde Poëtico Dogmate sic formatur.

Qui solus miser in campis errabat Alaïs.
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

SECTIO VI.

De Therapeutice dogmatica universali.

Dogmatica Medicina in Therapeutice maxime differt ab aliis sectis; illæ enim se adstringunt sub brevibus cancellis, ipsa verò universalissimam suppellectilem offert remediorum: quam profert ex parte Diætetica, Pharmaceutica, & Chirurgica, ex propriisque operationibus & hæc ut inveniat, variis utitur instrumentis, de quibus agemus *sub hac sectione.*

*****

CAPUT I.

De variis instrumentis, quibus Dogmaticus remedia quærit.

Aliqua de iis Artis instrumentis tetigimus, quæ larius prosequemur. Dogmatica Medicina pro inveniendis auxiliis, pro omni morbo, utitur Methodo, Ratiocinio, experientia, Analogismo, & indicatione. Methodus medendi est pars Medicinæ, quæ docet invenire remedia apta, pro morbis curandis per propria artis instrumenta, in hunc finem destinata; & est duplex; alia universalis, seu generalis, quæ generica, & communia præcepta tradit, per quæ debeant curari morbi in intemperie, in mala compositione, in soluta unitate, juxta genericas eorum rationes: alia Methodus particularis particularem docens modum, quo unusquisque petit curari morbus, sive de cura regulari, sive de cura coacta interturbando regularem ordinem; ars enim est, etiam urgente necessitate, recedere ab arte: nec enim sufficit quivis recessus, sed arte quam maximè indiget occursus imminentis periculi: & hæc variat communes indicationes juxta urgentiam vehementissimorum contraindicantium.

Ratiocinium est discursiva ratio quærendi auxilia pro morbis curandis. Experientia est observatio, & memoria eorum, quæ sæpe visa sunt pro morbis curandis utilia; & alia est Empiricorum, quæ in sola observatione, & memoria eorum, quæ sæpe sunt experti, sistit, nullam eorum quærentes rationem. Alia est Dogmaticorum qui experientia utuntur, sed quærentes

rentes rationem medicamentorum, quæ experti sunt prodesse: ideò Hippocrates ex remediis in Apollinis templo repertis, ea tantùm elegit, quorum virtutes, & utilitates rationi adinvenit adhærere. Analogismus est transitus ad simile: eo utuntur Empirici & Dogmatici, Empirici solo utuntur transitu ad simile: Dogmatici utuntur transitu ad simile cum ratione; in quo eorum Analogismus differt ab Analogismo Empiricorum; est enim rationalium Anologismus analogistica ratio similitudinis, ex quibusdam causis notis nos deducens in dignotionem causarum ignotarum, vel ex Galeno, *Est ratio quæ ab evidentia auspicatur rei obscuræ cognitionem*: ideò illo utimur dum ignota est causa, nullaque observatio habetur; sed affectus quam similimus penes symptomata apparet. Indicatio communissimum instrumentum est, quo Dogmatici utuntur; & quo differunt, ab aliis sectis, quæ omnes ob hujusmodi instrumenti defectum, vera ac appropriata auxilia unicuique morbo & causæ morbificæ invenire nequeunt: Est indicatio insinuatio agendorum; vel comprehensio juvantis, simul cum comprehensione nocentis; quæ simul cum re indicat adveniad sine experientia, aut ratiocinio; alia est conservatoria, quæ respicit res naturales, quæ petunt per similia conservari; alia verò est curatoria quæ respicit res præternaturales, per sua auxilia auferendas; alia est generica, quæ sumitur à generico indicante; alia est subalterna, quæ sumitur à subalterno indicante; alia est specifica, quæ à specifico indicante sumitur: generica indicatio solet vocari inartificiosa, aliis quàm artificibus communis, immò vulgaribus nota; specifica dicitur artificiosa, quia tantùm est nota artificibus; hæc autem est utilis; quia indicatum auxilium applicari & prodesse potest; inutilis dum auxilium indicat cujus materia nequit reperire, ut tollatur morbus per se ab illa.

Indicatio quævis ab indicante sumit differentias: conservativa ab eo quod secundum naturam in nobis est, & sui indicat conservationem: curativa ab eo quòd præter naturam advenit, & sui indicat ablationem: Hoc est aliquod agens in corpore permanens, quod per propriam naturam aliquod auxilium indicat, & ad se dirigendum, demonstrat ad amissam sanitatem acquirendam; juxta quod verum indicans curativum, est duplex, morbus & morbi causa; & unicuique convenit, quòd sit agens corpus afficiens, quod maneat in corpore, quòd sit intellectui notum, & quòd unum indicat: per quæ rerum indicans constituitur tàm causa permanens quàm morbus; excluditur symptoma, ut tale, quia morbi positionem, aut ablationem sequitur, nisi causæ rationem indicat: tunc enim indicat ut causa. Alia sunt quæ se habent ex parte indicantium, & vocantur coïndicantia; quia licèt non sint res præter naturam, indicare valentes sui ablationem, sed res naturales, aut non naturales; tamen se habent ex parte indicantium remedium tolerantes, aut permittentes illud, ut vires, ætas, temperamentum, sexus, consuetudo, aër, cibus, & potus; motus, & quies; somnus, & vigilia; excreta, & retenta, ac animi pathemata; Opponuntur aliqua quæ vocantur contraindicantia; quia licèt indicare nequeunt, valent tamen impedire executionem eorum, quæ indicata sunt. Di-

cuntur

cuntur igitur indicata, quæ à natura indicantis demonstratur sequenda, ut rectè administrentur, eorum consideratur natura, & quid sit agendum, quomodo, & ubi, quantum, seu in qua dosi, quod demonstrat recessus à naturali statu, sed quomodo applicandum semel, aut bis, simul, aut partitè; paulatim, aut confertim, demonstrat affectûs modus, quando agendum, & in quo tempore, aut occasione, universali, aut particulari tempore, qua hora, aut quo ordine demonstratur ab urgentia, potioris indicantis, ubi vero seu locum per quem, indicati debet fieri applicatio, monstrat locus affectus.

CAPUT II.

De curativa indicatione à morbo, & causa desumpta.

Morbus sui indicat ablationem, aufertur per ablationem causæ; & per suum contrarium: est triplex in temperie, mala compositione; & soluta unitate: qui in intemperie: indicat sui ablationem per contrarii alterationem, ut calidum à frigido: quæ intensior est intemperies, intensiori indiget contrario, remissiori remissius, & uniuscujusque partis temperiei affine: A morbo organico variant indicationes juxta illius varias species; in compositione, magnitudine, situ, & numero; in conformatione, si vitiatur figura sine affluxu materiæ, contrectatione petit emendari, & ligaturis compressivis retineri; si durior pars, petit emolliri; si callosa, callus auferendus, ut possit pars collocari, & debitè retineri; si in meatu sit morbus, in adstricto dilatetur, in laxiori ad strictio tentanda juxta partis læsæ naturam; si morbus sit in numero, pars exuperans abscinditur; si in adaucto, si in diminuto, à natura solet resarciri, sæpe mentiri ab arte comptoria: sic magnitudo aucta, aut diminuta, imminui, aut augeri petit instrumentis Chirurgicis: si morbus sit in situ, ut in luxatis ossibus accidit, indicatur eorum repositio; in soluta unitate, indicatur partium unio, extranea auferendo, separata conjungendo, conjuncta conservando, & symptomata removendo, donec virescat coalitus.

A causa; prima curativa indicatio incipit: nam prius unamquamque causam abscindere oportet; posteà ad dyscrasiam perveniendum. Est Medicina ablatio & adiectio; reficiuntur deperdita, auferuntur superflua: morbi qui ex repletione fiunt, evacuatione curantur, & eorum contrarietas. Humores sunt plerumque causa redundans; quorum evacuatio variis tentatur modis, variisque evacuationum generibus; est evacuatio artis, humoris peccantis eductio ex corpore, & alia universalis; alia particularis: universalis à toto corpore materiam educit, à triplici vé eius regione, fitque præcipuè venæ sectione, & purgatione. Alia est evacuatio particularis, quæ fit ex aliqua corporis particulari parte, cerebro, pulmone, uterove. Ad venæ sectionem reducuntur ateriotomia, cucurbitulæ, scarificationes, hirudines, seu quæ per illas fiunt evacuationes: ad purgationem, enema, clysteres, vomitus. Sanguinis missio & purgatio, sunt remedia magna supremàque artis auxilia, quæ corpus ab humoribus superfluis, ex toto evacuare valent: de illis

de illis in *resolutionibus Medicis* completam tradidimus doctrinam, & propria ex nostro marte, distinximus indicantia: sanguinis missio præstantior est purgatione, securitate, temporis brevitate, & remedii jucunditate; & auxilium curatorium, & præcautorium, auferens plethoram, simul & vitiatos alios humores sanguini commixtos, attemperans, evacuans, revellens, derivans, simul & coctionem juvans levatâ naturâ; unde & crises consequuntur impedita putredine; ablatis obstructionibus. Sive fiat sanguinis missio revulsoria à distantioribus partibus, sive derivatoria à vicinis, sive evacuatoria à parte; mittendi sanguinis copia metitur non tam ab eius copia, quam à permutantibus; seu coindicantibus & contraindicantibus; ideò exigente morbi magnitudine, & viribus permittentibus mittitur sanguis in magna quantitate, & ad animi deliquium, præcipue in magnis inflammationibus, & vehementissimis doloribus & febribus ardentibus; ac in venarum interceptione: si non urgeat necessitas securius peragitur partitis vicibus, quia quod paulatim fit, tutum est: temperatur sanguinis missio in pueris, & senibus, in sexu & anni temporibus, juxta exigentiā virium in illis. Arteriotomia est sectio arteriarum, apud Ægyptios usitata, nobis ignota, quia periculosa; impedit agglutinationem durities, & spirituum deveniens impetus; unde aneurisma accidit: Secabant antiqui arterias in temporibus, ponè aures, & inter pollicem, & indicem, Cucurbitulæ pro phlebotomia deserviunt ad derivandum & revellendum, dum vires sunt debiles, evacuant, derivant, revellunt, partes in locum suum reducunt, flatus dissipant: cum scarificatu gerunt vices sanguinis missionis in pueris, & debilibus. Fiunt cucurbitulæ ex vitro, terra, metallo, cucurbitis: Sunt aliæ parvæ, aliæ mediocres: aliæ magnæ, aliæ circulares, aliæ oblongæ, seu cornutæ, aliæ magni orificii, aliæ parvi; & scarificantur partes, aliæ profunde, aliæ superficariè; illæ vicem gerunt venæ sectionis, istæ potiùs ad trahendum, utiles in febribus malignis; ideo in infernis partibus utiliores. Hirudines animalcula sunt oblonga, parva, in aquis degentia, cum aliqua virulentia, quæ aplicata venis sanguinem exsugunt à parte, si in capillaribus; à toto si in majoribus, ut in brachiis puerorum, vel in hæmorrhoidibus adultorum; ex quibus, si externæ, deponitur totius plenitudo, si internæ, plenitudo lienis, & mesenterii; quæ si in profluvium abeant, utimur albumine ovi, gypso, gossipio usto, telis aranearum, pulvere vitrioli, vel calcanthi, præcipuè cum succo porrorum.

Purgatio est remedium magnum, universalisque evacuatio humorum cacochymiâ peccantium, pro qua requiruntur plura, Proprium indicans, qualis regio, an infra, aut per superna: quale pharmacum; an lenitivum, aut selectivum; an unum aut plures simul; an phlemagogum, Cholagogum, aut melanagogum Pro quovis requiritur quòd corpora sint fluida, referentur viæ, vomitu aut clysteribus, & quòd pharmacum eligatur juxta ægri naturam, juxta corporis statum, temperiem, habitum, vires, sexum, ætatem, aut consuetudinem. Corpora sana difficulter ferunt purgationes, calida levioribus indigent pharmacis, frigida fortioribus & quibus consopitæ sunt facultates; assueti facilius

cilius tolerant, præcipuè in æstate, tempore pluvioso, aut australi. Unaquæque purgatio evadit utilis, dum talia purgantur, qualia purgari oportet, confert enim & leviter ferunt: aut fit noxia, quia irrita, ob catharticum disconveniens, in virtute, in quantitate; aut quia in non tempore exhibitum, aut quia varia accidentia causat, quia in magna dosi exhibitum, sive quia pollet deleteria vi, sive quia æger aptam non habet expulsioni naturam, vel irritationi nimis cedentem. Purgationi deservit vomitus, qui est quædam purgatio humorum, in ventriculo, aut partibus circumcirca existentibus, conducit ad affectus hypochondriorum, nocet strangulatui, dolori capitis, animi deliquio, ventriculi inflammationi; Commodior est in æstate, magis utilis in hyeme, & in paroxismi principio. In sanitate fit, ventriculo cibo & potu repleto. Clysteres corpus purgant evacuando superflua in intestinis contenta, & successivè ad id quod evacuatur trahitur materia à capite, hepate, liene, thorace, & mesenterii partibus.

CAPUT III.

De indicationibus desumptis ex parte diætetica Medicinæ.

Diætetica medicinæ pars varia auxilia pro Therapeutice offert, quæ ex rebus non-naturalibus educit, penès varias indicationes, quas desumit à corporibus sanis, pro illis conservandis, in naturali statu, & à morbis, & illorum causis pro ipsis à corpore exterminandis. Non naturalium rerum jam descripsimus naturas, & proprietates: nunc proponemus modum quo illis pro praxi utendum, juxta uniuscujusque naturam, per quam indicati rationem induit.

Potus alius delativus, ut aqua, & deservit pro cibi elixatione, & ut sit illius vehiculum in partes nutriendas, alter est alimentosus, qui simul valet nutrire, & alimenti induit rationem. Est cibus alimentum aptum, pro partium nutritione, & pro spiritibus instaurandis, & ideo in sanitate necessarius, pro indigentia famis, & consuetudinis: In morbis ob eosdem exigitur fines, sed contraindicatur in morbis materialibus, quatenus auget causam morbificam, naturamque avertit ab illius coctione: ideo pro ejus exhibitione attenduntur vires, à quibus indicatur, & morbus à cujus causa contraindicatur, in morbo attenduntur illius species, ejus accessiones, & tempora, ægri vires, natura, consuetudo, anni tempus, & constitutio, juxta quæ cibus tenuis, mediocris, aut crassus consideratur. Crassus exhibetur pro morbis longis, mediocris pro morbis acutis, tenuis pro morbis peracutis, exactè tenuis pro morbis exactè peracutis, semper tamen, juxta patriæ consuetudinem variamus quantitatem ultra priscam consvetudinem exhibentem solam prisanam, summus dictator sancivit cibum præscribendum, quo virtus possit perdurare usque ad morbi vigorem, indicatur cibus à viribus ob ipsas conservandas, & ut per illas morbus vincatur, quia vires conservare morbi est medela: contraindicatur à causa, quia per illum augetur: ideo tantum exhibendum, quantum valet eos conservare, reliquum auferendum, ne causam augeat: Præter morborum differentias attendun-
tur

tur eorum tempora, quia in accessionibus abstinere oportet: nam cibum dare nocuum est, & juxta diversitatem temporum variari petit: in principio exhibetur tenuis, ne distrahatur natura à coctione causæ morbificæ, & quia vires magis subsistunt, tenuior in vigore, ne distrahantur crises, & quia minus distat morbus usque ad declinationem, in qua pleniori victu petunt resarciri vires, & concocta materia minus prohibet. Tempora etiam paroxysmi attenduntur, in cujus principio omnino abstinendum est per aliquas horas, ante illud, ne impediatur expulsio accessionalis materiæ, nisi summa debilitas aut occursus biliosorum humorum ad ventriculum exhibere cogant aliquas sorbitiones, quæ proportionaliter minus impediuntur per subsequentia tempora, usque ad declinationem in qua permittitur cibus morbo proportionatus. Prævalet semper indicatio à viribus, & quæ sumitur à consuetudine cogit plerumque ad pleniorem cibum, ob illam: pleniorem cibum offerimus quam Prisci, crassiori utimur cibo in longioribus morbis, ut virtus possit per longum tempus perdurare, in iis tenui aliquando utimur victu, dum virtus debilis in qua parum, & sæpè cibare expedit: in morbis, licet longis, non semper utimur crassiori cibo: sed illis qui sunt præstantioris succi, licet in majori quantitate, ut sunt consummatum, hordeatum, in mediocribus viribus pulli gallinacei: aut perdices recentes, utimur ovis recentibus; alis avicularum, gallinarum, caponum, pullorum, eorum testibus aut jecore. In viribus robustioribus, & longis morbis, permittitur eorum caro, in assuetis caro arietis, pisces saxatiles: Pro acutioribus morbis, Hippocrates utebatur ptisana; nos consulimus tenuiorem cibum, potionibus aut sorbitionibus paratum. Paramus potiones ex rebus nutrientibus, & causæ morbi oppugnantibus, ut aquam hordei, pro calidis morbis, vel in assuetis, utimur vino, tenuiori cerevisia, vino pyraceo, pro frigidis & humidis confert bochetum, pro obstructis confert aquæ acetosæ, aut graminis, pro frigidis hydromel, pro extenuatis lac aut distillatum restaurans: In peracutis morbis utimur sorbitionibus quæ sunt jusculа liquida, ex gallina pingui, & carne arietina, quibus solent superaddi herbæ attemperantes, vel causæ morbi opposita, ut prædictæ crassiores sorbitiones, conferunt robustis pro longioribus morbis, ut consummata gelatina expressa, hordeata, amygdalata, panetella. Aeris maxima est pro morbis indicatio, quia inevitabilis, & continuò nos alterat, vel morbo contrarius, vel similis. Pro calidis morbis quærendus frigidus, & humidus, & è contra, si offerat cœli constitutio, anni tempus, loci temperies, sin minus arte parandus: pro febrientibus, refrigerantibus, irroratione, frigido liquore, ut acetum rosaceum, vel herbis frigidis, ut nymphæa; vitis folia, plantaginis, lactucæ, salicis, sic pro morbis aliis, aliæ temperies quærendæ pro frigidis calefaciendo, & occursus aeris frigidi vitandus: vel expedit mutare solum in morbis longis, & quærere oppositam morbo temperiem, præcipuè si sit patria, cujus dulcis amor, animum magis recreare est aptus.

Somnus & vigilia, si modum excedant malum, utriusque vicissitudo necessaria, vigilia pro eliciendis operationibus, præcipuè sensitivis & intellectivis: Somnus

reficit spiritus, perficit actiones vegetativas: ideo in longa vigilia somnus conciliandus; longus vero cohibendus, parit enim cruditates, refrigerat, humectat, caput gravat, obtusum reddit: Ideo conferunt revellentia, derivantia, & evacuantia, ligaturæ cucurbitulæ, scarificationes, acetum odoratum, calidũ, vel cum thymo coctum aut pulegio. Vigilia nimia vires debilitat, spiritus resoluit, delirio terminatur: ideo procreandus somnus pedum levi frictione, cantu, leni aquarum strepitu, lotione cum aqua dulci, aut in qua coquantur herbæ frigidæ, & humidę, cum quibus fiant embrocationes; vel cum lacte concocto, cum eisdem herbis, vel in quo dissolvatur opium, vel parandæ inunctiones cum frigidis unguentis, & unguento populeonis; exhibemus plerùmque syrupum papaveris, amygdalata, vel laudanum opiatum.

Motus, & quies vicissitudine etiam indigent; hæc illius est terminus, in sanis nimia quiete extinguitur calor; fiunt cruditates; fit corpus ignave, spiritus segnes; hæc corrigit motus, quem impediunt plures morbi, ob debiles vires: supplent frictiones, & fiunt vel leves, vel, vehementes, juxta ægri vires: molles rarefaciunt, durę constringunt, vehemenres resolvunt: pro aperiendo fiunt cum calidis oleis; cum hydreolo ad humectandum; cum siccis ad adstringendum. Animi pathemata varios causant effectus, varias animi perturbationes, humorùmque commotiones, & spirituum agitationes: lætitia utilior dilatat cor, roborat facultates, perficit functiones, auget coctiones; sed in nimio gaudio aliqui extincti sunt. Reliquæ passiones animi saluti noxiæ, præcipuè tristitia, quæ opposito procreat effectus, lætitiæ; obesis tamen proficua; exsiccat enim; præcipuè nocet ægris quibus causæ occultandæ. Ex continuo usu alimentorum, fiunt humores utiles, ex quibus resultant excrementa: Natura retinentes habet vires pro utilibus succis; expellentes pro excrementis: habet & cavitates ad quas hæc tradit: cunctis partibus inhæret facultas expellens, viæque insunt aptæ, per quas superfluum evacuet; si debitè se habet animal, retinet utile; & expellit inutile; & fiunt morbi ab excretis, aut à retentis, pro quorum curatione variæ desumuntur indicationes juxta ea quæ petunt evacuari, aut retineri: generalissimas indicationes aphoristicè docuit Hippocrates: morbi qui ex repletione nascuntur, evacuatione curantur, & è contra. Particulares evacuationes sumuntur ex natura partis in qua retinentur, vel à qua ultra modum pelluntur & juxta diversas regiones corporis, ex quibus excrementa resultant, aut in quibus substantiæ alimentitiæ generantur, aut continentur.

CAPUT IV.

De indicationibus desumendis pro pharmacia.

Medica provincia artem Pharmaceuticam continet, in qua simplicium, & mixtorum omnium speculantur virtutes, juxta quorum varietatem variæ ex variis morbis desumuntur indicationes, quæ petunt adimpleri per medicamentorũ facultates. Dicuntur medicamenta, entia quæ curativis gaudent viribus, & medicamentum vocamus, quod corpus medendi vim

di vim

di vim habet; Pharmaceuticum quod à natura vim obtinuit ad oppugnandos morbos: hoc aut est simplex aut compositum; simplex aut elementum, aut mixtum; elementum, ut ignis, aut aqua, mixtum aut sumitur ex plantis, aut ex animalibus, aut ex mineralibus. Medicamentorum virtutes seu facultates dividuntur in quatuor ordines, seu classes, quarum aliæ sunt manifestæ, aliæ occultæ. Primæ facultates manifestæ sunt, ex quibus reliquæ manifestæ subsequuntur, calefacientia, refrigerantia, humectantia, desiccantia: in unaquaque sunt quatuor gradus, secundum quos ultra mediocritatem nos alterare valent, juxta quos dicuntur talia imprimi, secundo, tertio, aut quarto gradu. Secundæ facultates proxime subsequuntur ex primis & sunt atrenuantia, detergentia, resolventia, emollientia, attrahentia, suppurantia, rarefacientia, laxantia, incrassantia, emplastica, compingentia, indurantia, repellentia, sarcotica, condensantia; quibus accedunt anodina, narcotica, vesicantia, rubificantia, corroborantia, adstringentia, glutinantia, epulorica, cathetica, scarotica. Tertiæ facultates post secundas ex primis etiam subsequutæ, sunt diuretica, sudorifica, lythothriptica, menses moventia, & sistentia, bechica, lac generantia, & extinguentia; errina sternutatoria, apophlegmatismata. Quartæ facultates sunt quæ sine primarum intervenientia oriuntur à forma, tanquam illius proprietates, ut cum tali modo substantiæ; aliæ ratione similitudinis, in modo substantiæ attrahunt humores determinatos, ut cholagoga, phlemagoga, melanagoga, hydragoga: alia occulta vi partes roborant, ut cephalica, nephritica; alia venenis proprietate resistunt, ut alexipharmaca; alia sunt veneno opposita, ut deleteria.

Ratione modi, quo medicamentis utimur, alia dicuntur interna, alia externa: Interna sumuntur ad ablationem morbi, aut causæ illius, vel ad roborandas partes; Pro causis morborum offeruntur alia ad humores præparandos, alia ad illos expurgandos; unde interna materia pharmaceutica aut offertur ad purgandum, aut ad alterandum, aut ad roborandum. Alterantia variant pro humorum varietate, seu illorum intemperie. Purgantia aut purgant per alvum, aut per vomitum: quæ per alvum, aut sunt chatartica, chalogoga, melanagoga, phlemagoga, hydragoga; aut sunt lenientia. Alia purgant à determinata parte, ut sudorifica per ambitũ corporis, aut per lotium ut diuretica, aut per nares, ut errhina; aut per os, ut apophlegmatismata; aut bechica, ut expectorantia. Medicamenta externa aut applicantur ad calefaciendum, aut ad attemperandum, humectandum, aut exsiccandum, vel ad repellendum, vel aliquid operandum; juxta diversas facultates *suprà* positas; utimur enim pro calidis affectibus, repellentibus, anodinis, emplasticis, narcoticis: vel in frigidis, rarefacientibus, emollientibus, resolventibus, attenuantibus, attrahentibus; in abscessibus; suppurantibus; in ulceribus, detergentibus, aperientibus, epuloricis, sarcoticis; vel ob vulnera, sanguinem sistentibus, glutinantibus; ad cutem solvendam, scharoticis, resiccantibus, causticis.

Materia pharmaceutica desumitur ex elementis, aut ex mixtis. Mixta vel deserviunt per suas entitates, vel quatenus ex il-

ex illis alia fiunt medicamenta; si per se ipsa, dicuntur medicamenta simplicia; quæ ex illis fiunt, dicuntur medicamenta composita. Præstant materiam Pharmaceuticæ pro simplicibus medicamentis. Microcosmica, fossilia, animalia, vegetabilia. Microcosmica sunt medicamenta, quæ desumuntur ex corpore humano ad morbos curandos, ut saliva pro impetigine, lac ad humectandum, & ad alios usus, ac serum; os cranii pro epilepsia, mumia, & alia. Fossilia sunt simplicia, quæ eruuntur ex terra, ut metalla, lapides, succi, bitumina, terra. Metalla sunt fossilia, quæ igne liquantur; & alia sunt naturalia, ut aurũ, argentum, stannum, æs seu cuprum, ferrum, plumbum, hydrargyrum, antimonium; vel sunt factitia, ut scoria, cadmia, fornacum, pompholix, spodium, flos æris, ærugo, cinnaberis, lythargyrum: lapides sunt fossilia, quæ non liquantur igne, sed friabilia dissolvuntur: & alii sunt pretiosi, alii non ita: Pretiosi sunt: smaragdus, rubinus, saphyrus, granatus, sardius, hæmatites, nephriticus, chrysolitus, crystallus, & præ reliquis adamas; Minus pretiosi sunt lapis laculi, lapis armenus, lapis judaicus, lapis lyncis, magnes, ostiocolla, silex, talcum, unicornu, fossile & reliqui lapides. Sumuntur ex animalibus aliqui lapides, ut lapis spongiæ, corallum, alectarius, chelidonius, lapis scorpionum, lapis capranum, lapis porcinus, lapis percæ, lapis Bezoar, Ætites. Sunt succi, fossilia ex succis concreta, ut sal gemmeus seu marinus, alumen, nitrum, chalchantum seu vitriolum, sulphur. Bitumina sunt glutinati succi, ut naphtha, petroleum, sperma aceti, ambra, succinum, gagates. Terræ sunt fossilia, quæ fusa aquâ solvuntur, ut argilla, creta, terra lemnia, bolus armena, terra *Sylesiaca* seu strigensis.

Animalia medicam pharmaciæ materiam præstant, variaque medicamenta, vel ex totis vel ex partibus illorum: Sunt in multiplici differentia; Reptilia, exanguia, aves, pisces, quadrupedes. Reptilia sunt serpentes, ut Vipera, Cerastes, Ammodites, Hæmorrhous, Dipas, Aspis, Scytale, Amphisbæna, Cæcylia, Cenchrus, Draco pythius, Draco alatus, Hydrus marinus, Scolopendra marina, Acontias, Dryinus, Hydrus, Boas, Elops, Anguis Æsculapii. Axanguia sunt animalia non sanguinea, & diversa; alia mollia, ut polipus, loliga, sepia, lepus marinus; alia sunt crustacea, ut astacus, locusta, squilla, & cancri, degentia in conchis; alia sunt testacea, ut purpura, nautilus, buccinum, margaritæ. Insecta sunt vel terrestria pedita, ut apes, & vespa, muscæ; vel carentia pedibus, ut limax, vermis; vel aquatica, ut hirudo, hippocampus. Partes pro medicamentis aliæ sunt omnibus communes, aliæ aliquibus animalibus particulares.

Aves animalia sunt aëris quam maximè incolæ; aliæ carnivoræ, ut aquila, vultur; aliæ baccivoræ, ut turdus; aliæ pulveratrices, ut phasianus, gallina; aliæ domesticæ, ut pelicanus, ut columba; aliæ canoræ, ut luscinia; aliæ herbivoræ, ut anser. Quadrupedes aliæ, solipedes, ut equus & asinus; aliæ bipedes, ut bos.

Pisces alii sunt marini & squammosi, ut asellus; alii leves, ut tumnus; alii cartilaginei, ut canis marinus; alia plani, ut torpedo; alii saxatiles squammosi, ut scarus; alii plani, leves, ut rhombus; alii fluviales, & marini, ut salmo, alosa.

Vegetabilia, medicamenta præstant varia

sia, & sunt in multiplici differentia; arbores, frutices, herbæ, deserviunt Pharmaciæ, vel tota vel per suas partes, radices inquam ligna, folia, cimæ, flores, fructus & humores: ex arboribus aliæ sunt pomiferæ, ut malus citria, pyrus; aliæ nuciferæ, ut nux, amygdala; aliæ dactyliferæ, ut palma; aliæ glandiferæ, ut quercus, aliæ bacciferæ ut lentiscus; aliæ aromaticæ, ut nux moscata, macer; aliæ siliquatæ, ut acacia; aliæ rodofloræ, ut rosa. Herbæ pro usu aliæ prosunt ex radicibus, ut cepa, porrum; aliæ ex foliis, ut gramen, cyperus; aliæ sunt hortifoliæ ut borrago, lactuca; aliæ nervifoliæ, ut plantago, aliæ rotundifoliæ, ut aristolochia; aliæ capillares, ut lunaria; aliæ spinosæ, ut cardui; aliæ millefoliæ, ut althea. Ex floribus aliæ sunt verticulatę, & galeatæ, ut ex mentha & origano, aliæ stellatę, ut ex ruta, & cruciata; aliæ calcalifloræ, ut ex aquileia; aliæ umbiliferæ, ut ex cumino; aliæ corymboides, ut ex helenio & pyrethro; aliæ capitatæ, ut ex scabiosa. Fructus etiam sunt varii, alii pomiferi, ut cucumis, melo; alii siliquati, ut leguminosi; alii oleracei, ut rapa, napus; alii leguminosi, ut fabæ, pisum; alii hortenses, alii sylvestres. Humores plantarum aut sunt succi inspissati, ut ammoniacum, galbanum, opopanax, sagapenum, opium, aloe, scamonium, saccharum; aut sunt gummata, ut gummi arabicum, tragacanthum, sarcocolla, lacca, sanguis draconis, camphora; aut sunt resinæ, sive humidæ, ut therebinthina; sive siccæ, ut ammoniacum, thus, myrrha, bdellium, benjoinum; aut sunt pices variæ, juxta arborum varietatem, ex quibus decidunt.

CAPUT V.

De gradibus facultatum omnium simplicium.

PRoposuimus varias sortes simplicium, quibus insunt facultates medicamentorum, quas Pharmaceutica medicinæ dogmaticæ pars colligit; quæque in Therapeutice deserviunt, pro variis adimplendis indicationibus, sed quia non adaptantur unicuique affectui, juxta genericas indicationes; sed juxta intensiones graduum, penes quos nos valent alterare; ideo in hoc capite proponemus gradus facultatum, penes quos simplicia medicamenta operari consentiunt Dogmatici.

A.

Abrotanum cal. sic. in 3.
Absinthium ponticum cal. in 1. sic. in 3; succus longè calidior.
Acacia sic. in 3. frig. in 1. si abluatur in 2.
Achanthi folia digerunt, radix exsiccat, & est tenuium partium.
Acetosa frig. & sic. in 2.
Acetum frig. & sic. in princip. 3. antiquiora calidiora fiunt.
Acori radix cal. & sic. in 3.
Adiantum temperatum.
Adipes humectant & calefaciunt: suillus in activis temperatus, humidus in 2. Humanus in utrisque temperatus: Vitulinus calidus in 1. hum. in principio 2. Anserinus calid. humid. in princip. 1. Vulpinus calid. in 2. in aliis temperatus.

Æris

Æris squamma sicc. in 3. cal. in 2.
Ærugo cal. & sic. in princip. 4.
Æs ustum cal. in princip. 2. si lavetur semper. sic. in 3.
Agallochum stipticum.
Agnus castus cal. sic. in 3.
Agrimonium cal. in 1. sic. in 2.
Alkekengi semen. frig. sic. in 2.
Aloë cal. in princip. 2. sic. in 3.
Altheæ radix cal. in 1. sic. in 2. folia & semen cal. & hum. in 1.
Alumen cal. sic. in 3.
Ambarum cal. in 2. sic. in 1.
Ammi cal. sic. in 3.
Ammoniacum cal. in 3. sic. in 2.
Ammonium cal. sic. in 3.
Amygdal. dulcis cal. hum. in 1.
Amygdal. amara cal. in princ. 2. sic. in 1.
Amylum cal. & hum. versus 1.
Anagallis cal. & sic. in 2.
Anethum viride cal. sic. in 2. siccatum cal. in princip. 3.
Angelicæ folia sic. in 2. & cal. radix sic. 3.
Anisum cal. sic. in 3.
Anthos cal. sic. in 3.
Antimonium frig. & sic. in 3. de frigiditate dubitatur.
Apium in 2. cal. in 3. sic.
Aqua simpliciter frig. & hum.
Arantia tota frigida & hum. in princip. 1. cortex cal. sic. in 2.
Acetosa frig. & hum. in 2. semen sic. in 2.
Argentina moderate cal. sic. in 3.
Argentum frig. & hum. in 1.
Aristolochiæ radix cal. sic. in princip. 3.
Arthemisia cal. in 2. sic. in ejus principio.
Arsenicum cal. sic. in 3.
Asparagus temperatus & tenuium partium.
Assa fœtida cal. & sic. in 3.
Atriplex frig. in 1. hum. in 2.
Avellanæ cal. & sic. in 1.
Auripigmentum cal. & sic. in 4.
Aurum temperatum.

B.

Balaustium frigid. in 3. sic. in 2.
Bardanæ radix cal. sic. in 1.
Baurach. cal. sic. in 4.
Bdellium cal. sic. in 1.
Benjoinum cal. sic. in princip. 3.
Berberis fructus frig. & sic. in 2.
Beta cal. & sic. 1.
Betonica cal & sic. in 2.
Bezoar lapis moderate cal. sic. in 2.
Bismalva cal. & hum. in 1.
Bistorta frig. in 2. in princip. 3.
Bolus Armena frig. & sic. in 2.
Bombacis semen calid. in 1. hum. in princip. 2.
Borraginis folia & flores cal. & hum. in 1.
Brassica cal. sic. in 1.
Brioniæ radix cal. in 1. sic. in 2.
Buglossum cal. & hum. in 1.
Bugula moderate cal. sic. in 2.
Bursa pastoris frig. & sicc. in 2.
Butyrum cal. hum. in 1.

C.

Cadmia temperata in activis sic. in 2.
Cepa cal. in 4 sic. in 2.
Calamintha cal. sic. in 3.
Calcitrapa cal. sic. in 3.
Calaminaris lapis frig & sic. in 2.
Camphora cal. in 1. sic. in 3.
Cannabis cal. & sic. in 3.
Cantaris cal. & sic. in 4.
Capillus Veneris temperat.
Caprinum stercus cal. & sic. in 3.
Carsaparilla cal. in 2. sic. in 1.

Carduus

Carduus benedictus cal. & sic. in princ. 3.
Cardamomum cal. & sic. in 3.
Caricæ cal. in 2.
Carlinæ radix cal. in 2. sic. in 3.
Carvi cal. & sic. in 3.
Caryophili cal. sic. in 3.
Cappares cal. sic. in 2.
Castoreum cal. in 3. sic. in 2.
Centaurium minus cal. sic. in 3.
Centinodia frig. in 2. sic. in 1.
Cerasa frig. & hum. in 1.
Cervicornu ustum cal. in 1. sic. in 2.
Cerussa frig. & hum. in 1.
Ceterach, temperatum.
Chalcitis, cal. sic. in 3.
Chalyps cal. in 1. sic. in 3.
Chamædrys cal. sic. in 3.
Chamæmelum cal. & sic. in 1.
Camæpytis cal. in 2. sic. in 3.
Chelidonium majus cal. sic. in 3.
Chelidonium minus cal. & sic. in princ. 4.
China cal. in princip. 1. sic. in 2.
Cicera rubra cal. & sic. in 1.
Cicerbita frig. & sic. in 1.
Cichorium frig. sic. in 2.
Cinnamomum cal. sic. in 3.
Citria tota frig. sicc. in 1. cortex exterior, cal in 1. substantia frig. & hum. in 1.
Cutrullus frig. hum. in 1.
Ciricus cal. in 2. sic. in 3.
Columbinus fimus cal. & sic. in princip. 4.
Corallium frig. sic. in principio 2.
Coriandrum cal. in 1. sic. in 3.
Corna frig. & sic. in 1.
Crocus cal. in 2. sic. in 1.
Crystallus frig. sic. in 2
Cubebæ cal. sic. in 1.
Cucumer frig. hum. in 2.
Cucurbita frig. hum in 2.
Cuminum cal. sic. in 3.
Cupressus cal. 1. sic. in 2.
Cuscuta cal. in 1. sic. in 2.
Cyanus frig. hum. in princip. 2.
Cyclamen cal. sic. in 3.
Cydonia frig. in 1. sic. in princip. 2.
Cyperus cal. sic. in 2.

D.

DActyli recentes cal. hum. in 1. veteres sicc. in 1.
Daucus cal. sic. in 3.
Dens leonis frig. sic. in 2.
Dictamum Creticum cal. sic. in 3.
Doronicum cal. sic. in 3.
Draconis sanguis frig. in 1. sic. in 2.

E.

EBur frig. in 1. sic. in 2.
Elaterium cal. sic. in 2.
Endivia frig. hum. in 1.
Enula campana cal. in princip. 3. sic. in 2.
Equisetum frig. in 1. sic. in princip. 4.
Eruca cal. in 2. sic. in princip. 2. recens humid. in princip. 2.
Eringium cal moderate sic. in 2.
Euphorbium cal. sic. in 4
Euphrasia cal. sic. in 2.

F.

FAba frig. sic. in 1. recens hum. in 1.
Fella cal. sic. à 2. ad 4. pro animaliũ temperie.
Fermentum vetus cal. hum. in 1.
Ferri scoria frig. in 1. sic. in 3.
Ficus cal. moderatè hum. in 1.
Flammula Jovis cal. sic. in princip. 4.
Fœniculum recens cal. in 2. sic. in 1. vetus cal. in 3. sic. in 2.
Fœnugræcum cal sic. in 1.
Fragaria frig. hum. in 1.
Fraxinella cal. sic. in princip. 3.

Fraxinus cal. sic. in 2.
Fumaria cal. in 1.

G.

GAlanga cal. sic. in 3.
Galbanum cal. sic. in 2.
Gallæ frig. in 2. sic. in 3.
Genista cal. sic. in 2.
Gentiana cal. sic. in 3.
Glandium calices frig. in 1. sic. in 2.
Gluten frig. & sic. in 1.
Gramen frig. & sic. in 1.
Grana tinctorum cal. in 2. sic. in 3.
Granata dulcia frig. in 1. hum. in 2.
Granata acida frig. sic. in 2.
Granatus lapis cal. & sic.
Guajacum cal. sic. in pr. 2.
Gummi Arab. frig. & sic. in 1.
Gypsum frig. & sic.

H.

HÆmathites lapis frig. in 1. sic. in 2.
Hedera cal. sic. in 2.
Helleborus cal. sic. in 3.
Hedera terrestris cal. sic. in 1.
Hepatica frig. sic. in 1.
Hermodactyli cal. & sic. in 2.
Herniaria frig. sic. in 1.
Hœdi coagulum cal. sic. in 2.
Hordeum frig. sic. in 1.
Hyacinthus lapis frig. sic. in 1.
Hyosciamus frig. in 3.
Hypericum cal. sic. in 2.
Hypochistis frig. in 3. sic. in 1.
Hysopus cal. sic. in 3.

I.

IAspis lapis frig. & sic.
Iberis cal. sic. in 4.
Ignis cal. sic. absolute.
Iris cal. sic. in 3.
Judaicus lapis cal. sic. in 2.
Jujubæ cal. hum. in 1.
Juniperus cal. sic. in 3.

L.

LAc mulieris temp. frig. & hum.
Lac asininum frig. hum. in 1.
Lacca cal. in 1. sic. in 2.
Lactuca frig. in 3. hum. in 2.
Lappa major sic. in 1.
Lavendula cal. sic. in 3.
Laurus cal. sic. in 3.
Lens aquatica frig. in 2.
Lentes frig. & sic. in 1.
Lentiscus frig. sic. in 1.
Leporis coagulum, & pili usti cal. & sic.
Lilium cal. sic. in 1.
Limones frig. hum. in 2.
Linum cal. in 1.
Liquiritia cal. hum. in 1.
Lithargyros frig. sic. in 1.
Lumbrici cal. hum. in 1.
Lupini cal. in 1.
Lupulus cal. in 2.
Lyncis lapis frig. in 1. sic. in 2.

M.

MAcis cal. in 1. sic. in 2.
Majorana cal. sic. in 3.
Malicorium frig. sic. in 1.
Malva frig. hum. in 1.
Mandragora frig. in 3.
Margaritæ frig. sic. in 2.
Mastiches cal. sic in 1.
Matricaria cal. sic. in 2.
Medullæ cal. moder. humana etiam. Bubul. cal. sic. in 1.
Mel cal. sic. in pr. 2.
Melilotus cal. sic. in 1.

Meli-

Melissa cal. sic. in 2.
Melones frig hum. in 2.
Mentha cal. sic. in 3.
Mercurial cal. sic. in 1.
Mespila frig. in 1. sic. in 2.
Milium frig. 1. sic. in 2.
Milium solis cal. sic. in 3.
Millepedes cal. sic. in 2.
Moschus cal. sic. in 3.
Mumia cal. sic. in principio 3.
Myrabolani frig. in 1. sic. in 2.
Mirrha cal. sic. in 2.
Myrtillus frig. in 1. sic. in 2.
Myrtus frig. sic. in 1.
Mythridatium frig. in 1. sic. in 2.

N.

Nardus cal. in 1. sic. in 2.
Nasturtium cal. sic. in principio 4.
Nenuphar frig. hum. in 2.
Nephriticum lignum cal. sic. in 1.
Nepera cal. sic. in principio 1.
Nicotiana cal. sic. in 3.
Nigella cal. sic. in 3.
Nux moschata cal. sic. in 2.

O.

Ocimum cal. in 2.
Oesipus cal. hum. in 1.
Omphacium frig. sic. in 1.
Ononis cal. sic. in 3.
Opium frig. in 4.
Opopanax cal. in 3. sic. in 2.
Origanum cal. sic. in 3.
Orobus calid. in 1. sic. in 2.
Os de corde cervi frig hum. in 2.
Ovi albumen frig. hum. in 2.
Oxylapathum frig. in 1.

P.

Pampini vitis frig. hum. in 1.
Papaver album frig. in 4. sic. in 2.
Papaver rhœas frig. sic. in 2.
Parietaria frig. sic. in 1.
Passerum cerebella cal. in 2. hum. in 1.
Passulæ temperatæ.
Pentaphylon sic. in 3.
Pepones frig. hum. in 2.
Persica frig. in 2. hum. in 1.
Pes cati sic. in 3.
Petroselinum cal. sic. in 3.
Pilosella sic. in 2.
Pimpinella cal. in 2. sic. in 1.
Pinei nuclei temperati.
Piper cal. sic. in 4.
Piperitis cal. in 4. sic. in 3.
Pistacia cal. sic. in 2.
Pix cal. in 3. sic. in 2.
Plantago frig. sic. in 2.
Plumbum frig. hum. in 3.
Plumbum ustum sic. in 1.
Pœonia cal. sic. in 2.
Polytricum sic. in 1.
Poma frig. hum. in 1.
Portulaca frigida in 3. hum. in 2.
Præcipitatum cal. sic. in 4.
Prasium album, cal in 2. sic. in 1.
Primula veris cal. sic. in 2.
Pruna dulcia frig. in 1. hum. in 2.
Psilium frig. in 2.
Ptarmica cal. sic. in 3.
Pulegium cal. sic. in 3.
Pulmonaria cal. in pr. 1. sic. in 2.
Pulmo vulpis cal. sic. in 2.
Pyra frig. in 1. sic. in 2.
Pyretrum cal. sic. in 4.
Pyrola sic. in 3.

R.

Rapa cal. in 2. hum. in 1.
Realgar cal. in 3. sic. in 1.
Raphanus cal. in 3. sic. in 2.
Resina vulgaris cal. in 2. sic. in 1.
Rhaponticum cal. sic. in 2.
Ribes frig. sic. in 2.
Rosa frig. sic. in 1.
Rosmarinus cal. sic. in 2.
Rubia tinctorum cal. sic. in 1.
Rubus frig. in 1. sic. in 2.
Ruscus seu bruscus cal. moderat. sic. in 1.
Ruta cal. sic. in 3.

S.

Sabina cal. sic in 3.
Saccharum cal. in 1. hum. in 2.
Saccharum Candi cal. hum. in 1.
Sagapenum cal. sic. in 2.
Salix frig. in 2. sic. in 3.
Saliva cal. sic. in 2.
Salvia-vita temperata.
Sambucus cal. sic. in 2.
Sanicula cal. sic. in 2.
Santala frig. sic. in 2.
Sapphyrus frig. sic. in 1.
Sardius lapis frig. sic. in 1.
Satureia cal. sic. in 2.
Satyrion cal. in 2. sic. in 1.
Saxifragia cal. sic. in 3.
Scabiosa cal. sic. in 2.
Scariola frig. sic. in 1.
Scinci cal. hum. in 1.
Scolopendrium cal. in 1. sic. in 2.
Scordium cal. sic. in 2.
Scorpiones usti cal. sic. in 3.
Scorzonera cal. sic. in 2.
Sebesten temperata.
Semper vivum maj. frig. in 3. hum. in 2.
Sericum cal. sic. moderate.
Serpillum cal. sic. in 3.
Seseli cal. sic. in 2.
Sideritis frig. moder. hum. in 2.
Siler montanum cal. sic. in 2.
Sinapi cal. sic. in 4.
Sisymbrium cal. sic. in 3.
Smaragdus frig. sic. in 1.
Solanum frig. in 2.
Sorba sic. in 2.
Spodium frig. in 1. sic. in 3.
Stechas cal. sic. in 2.
Staphisagria cal. sic. in 3.
Styrax cal. sic. in 2.
Sublimatum cal. sic. in 4.
Succinum cal. in 1. sic. in 2.
Sulphur cal. sic. in 2.
Sumach. frig. in 2. sic. in 3.
Symphitum cal. in 1. sic. in 2.

T.

Tamariscus cal. sic. in 2.
Terebinthina cal. in 3. sic. in 2.
Terra frigida & sic. absolutè.
Thapsia cal. sic. in 4.
Thlaspi cal. sic. in princip. 4.
Thus cal. in 2. sic. in 3.
Thymus cal. sic. in 3.
Tormentilla sic. in 3.
Tragacanthum temperat.
Trriticum cal. in 1.
Tussilago cal. in 1.
Tuthia frig. in 1. sic. in 2.

V.

Valeriana cal. sic. in 3.
Verbena cal. sic. in 3.
Verbascum frig. sic. in 2.
Veronica frig. sic. in 2.
Vinca pervinca cal. sic. in 2.
Vinum recens cal. sic. in 2.
Vinum vetustum cal. sic. in 3.
Vinum album cal. sic. in 2.
Violæ frig. in 1. hum. in 1.

Vir-

Virga aurea cal. in 1. sic. in 3.
Vitriolum album cal. sic. in princip. 4.
Vitrum ustum sic. in 3.
Ulmaria cal. sic. in 2.
Unicorum frig. sic. in 1.
Urtica cal. sic. in 3.

Z.

Zed oaria cal. sic. in 2.
Zibetum cal. in 2. hum. in 1.
Zinziber recens cal. in 2. hum. in 1. resiccatum sic. in 1.

IN aliis etiam facultatibus præpollent, & hujusmodi simplicia, quorum aliqua sub determinato genere conjuncta præscribuntur. Quinque radices aperientes sunt, rusci, asparragi, fœniculi, seu petroselini, apii graminis. Herbæ quatuor emollientes sunt malva, althea, viola nigra, acanthus, sive branca ursina, alias mercurialis, beta, parietaria, atriplex. Herbæ quinque capillares sunt, polytricum, capillus veneris, adiantum vulgare, salvia vita, ceterach. Flores cordiales dicuntur, frigidi violarum vel rosarum buglosi, borraginis. Calidi, chamemeli, meliloti, anethi, seu liliorum fructus. Cordiales sunt passulæ, pruna, vel tamarindi, jujubæ, vel sebesten. Quinque fragmenta pretiosa sunt, sapphyri, granati, smaragdi, hyacinthi, sardii. Quatuor semina frigida sunt majora, melonum, cucumeris, cucurbitæ, citruli: Minora lactucæ, portulacæ, intibi seu endiviæ, cichorii. Calida majora sunt anisi, cymini, fœniculi, carvi; Minora verò ammeos, ammomi, apii, dauci.

* * * *
*

CAPUT VI.

De variis compositis medicamentis internis.

EX varia simplicium medicamentorum congerie, varia fiunt medicamenta, in quibus facultates medicamentorum vario modo relucent, & juxta illarum varietatem, variæ ad morbos curandos desumuntur indicationes, juxta quas compositis utimur medicamentis? quorum alia sunt interna; quæ intus sumuntur; alia externa; quæ adextra applicantur: formulas eorum præscribemus, ut facilius possint à Tyronibus præscribi, & compositiones cognosci; ipsasque transferemus ordine & modo quo à recentioribus præscribuntur.

Medicamenta composita interna, de quibus primò agemus, alia sunt liquida, alia mollia, alia solida: liquida sunt apozemata, potio, julepus, syrupus, vomitorium, vinum medicatum, emulsio, amygdalatum, lac, serum lactis, hydromel, hydrosaccharum, ptisana, bochetum, decoctum galli, destillatum restaurans, jusculum.

Mollia sunt: Bolus, opiata, eclegma, conditum: Solida sunt pasta regia, morselli, pandaleon, massapanis, pineolatum, tabellæ, pilulæ, trochisci, pulvis.

Unumquodque ex compositis medicamentis, coadunatur ex certa simplicium proportione, quam Medicus præscribit certis notulis, ad pondus, numeros, & mensuram destinatis, & apud ipsos usitatis. Pondere arida expenduntur: liquida mensura; fructus partim ponderantur, partim numerantur, qui parvi, sæpius per

paria requisita expenduntur: libra medicinalis Romana pendet uncias duodecim: civilis uncias decem & sex, semilibra pendet uncias sex, sesquilibra pendet libram unam, & semissem, quadrans, vel quartarius pendet uncias tres, sextans pendet uncias duas, triens pendet uncias tres; dodrans pendet uncias novem; bessis pendet uncias octo. Uncia est pars duodecima libræ, & pendet dragmas octo: semi-uncia est dimidia unciæ pars: pendens dragmas quatuor, sesquiuncia pendet unciam unam, & semissem: dragma pendet scrupulos tres, quæ est pars octava unciæ, Aureus Arabum, seu denarius Romanus pendet unam dragmam, & septimam ejus partem, & septem aurei, seu denarii pendent unciam unam. Scrupulus est tertia pars drachmæ; pendet apud aliquos grana viginti, communis grana viginti quatuor: Et sic apud veteres dividitur in duos obolos: Obolus est semi-scrupulus: granum minimum pondus est, & reliquorum basis, desumitur ex tritico: loco ejus: quia varium, sumitur minutum numerarium pro grano jam receptum.

Notantur à medicis mensuræ his notulis granum g. gr. scrupulis ℈. drachma sic ʒ. uncia sic. ℥. libra sic ℔. semissem partem, seu dimidium horum, sic ß. Fructus numerantur, liquida mensurantur, & aliqua solida solent impropriè mensurari, ut plantæ, quæ fasciculis, manipulis, vel pugillis mensurantur. Fasciculus, sic consignatur F. manipulus sic M. Pugillus sic P. Mensuræ liquidorum propriæ sunt apud veteres cochlear, cyatus, quartarium, hemina, seu cotyle Atica, sextarius, congius, urna, amphora, cadus, culeus, Juniores pro iis utuntur libris medicis, vel civilibus, quartariis, & unciis, aut drachmis. Numerus sic consignatur N. & pro consignandis numeris utimur Romanorum notis, sic j ij. iij. iiij. v. vj. vij. viij. ix. x. xj. xij. xiij. xiiij. xv. Et sic imposterum. Libra civilis pendet ℥. xvj. & hæc est dimidia pars mensuræ vini, quæ amphora dicitur, & debet pendere ℥. xxxij. Hemina Italica est dimidius sextarius Atticus, & pendet ℥. ix. sicut cotyla Attica, sextarius Atticus continet duas heminas, seu ℥ xviij. Plerumque quantitates relinquuntur mensurandæ Pharmacopæis, & tunc post medicamenta præscripta addimus quod sufficiat, sic designamus q. s.

CAPUT VII.

De compositis medicamentis internis liquidis.

Varia sunt medicamenta interna liquida, ut diximus, quæ *supra* proposuimus, quorum compositiones, & formulas seorsim proponemus.

Apozema.

Decoctio à Græcis dicitur *Apozema*: Est liquor decoctione extractus ex variis plantis, & sacharo, aut melle clarificatus, aromatisatus, & exhibitus per tres, aut quatuor doses, ad alterandum, aut purgandum: licèt ab antiquis aliter usitatus: & est duplex; alterans, aut purgans: Alterans est quod corpus alterare valet, illius partes aliquas, vel determinatos humores; & ideo aut universale est, totum corpus respiciens, aut particulare respiciens determinatam partem: ideo dicitur cephalicum, hepaticum, aperiens, deobstruens,

struens. Attenduntur in illo compositio, usus, & præscribendi forma. Pro compositione præstant materiam radices, cortices, ligna, folia semina, fructus, flores aromata quæ in diversa quantitate describi solent : radices ad ℥.iiij. cortices, & ligna ad ℥.ij. aut ℥j. fructus minores, ut passulæ, pondere ad ℥j.ß. aut num. ad paria x. aut xij. majores præscribuntur numero : flores ad P.iiij. vel vi. aromata q.s. Deservit pro decoctis aqua hordei ad attemperandum; hydromel ad detergendum, pro decoctione q.s. vel communiter aqua communis; post colaturam maneat lib. j. ß. Pro quatuor dosibus dissolvuntur, pro dulcorando, syrupus idoneus pro affectu, vel parte affecta; aut saccharum, pro affectibus calidis; aut mel pro frigidis Modus:

℞. Materiam pro indicatione requisitam : fiat decoctio in suff. quantitate liquoris ad lib j. ß. dulcoretur : fiat apozema clarificatum, & aromatizatum. Si apozema requiratur simul purgans, sumptâ indicatione ab humore peccante evacuando, superaddendum catharticum, ut rhabarbarum, agaricum, tamarind. semen carthami, hermodactili, folia senæ, polypodium, in quantitate sufficiente, pro quatuor dosibus, juxta naturam, purgantis medicamenti. Semper polypodium, carthamus & sena superadduntur cum aliis : ut ℞. Folior. senæ mundar. & polypodii quercini ana ℥ ij. medullæ seminis carthami ℥ ij. ß. agarici, aut rhabarbari ana ℨ. ß.

Potio.

Potio est forma liquida medicamenti dulcorata, & sæpè clarificata in unam dosim; & duplex: alia ad purgandum, alia ad alterandum : aut est communis in officinis, officinalis dicta, aut à Medico peculiaris, dicitur magistralis ; & est multiplex, juxta varios fines ; alia alterans, alia roborans, alia sanguinem sistens, alia promovens partum, alia lumbricos interficiens, alia calculum frangens, alia confert ad casum ab alto, alia ad gonorrhæam; & sic in alios fines, & ad varios affectus confert juxta varia ingredientia. Compositio alterantis potionis, & corroborantis, conficitur ex appropriato syrupo, ad ℥j. cum ℥.iiij. aquæ, & ex cordiali confectione ad ℨ.j. vel pulveres ad ℨ. ß. vel si pretiosi ad ℈.j. aut ℈.ß. aut ex Bezoar ad g.vj. & simili modo, ex diversis ingredientibus fiunt variæ potiones alterantes, ad varios usus.

Potio purgans fieri solet ex sena & floribus cordialibus : in officinis habetur pro potionibus solutivis paratum decoctum Pugini, seu magistrale sene sic:

℞. Polypod j quercini folior. senæ ana ℥j. passular : Corinthij ℥j. ß. prunor. n.x. cinnamomi, zinziberis ana ℨ.j. anisor. ℨ.ij. flor. porrag. violar. ana m. ß. aquæ hordei lib. ij. coquantur secundum artem ; serva ad usum: communis dosis pro pueris ℥.j. ß. aut ℥.ij. pro adultis ab ℥.iij. ad ℥.iiij. dissolvitur allicujus electuarii solutivi, aut diapheniconis, aut cathol. seu confect. Hamec. ℨ. ß vel infunditur rhabarbari, aut agarici trochiscati ad ℨ.j. ad ℨ.j. & ß. superadditur communiter pro adultis ℥.iij syrup. alicujus solutivi, vel simplicis, ut Persici, vel compositi, ut syrup. cichorii, cum rhabarbaro : utuntur alii syrupo regis minus usitato in officinis, qui sic describitur:

℞. Foliorum senæ ℥.j. infunde in ℥.x. aquæ

aquæ fœniculi: cola: adde infusionis ex 9. permutationibus rof. persicar. & ex quinque permutationibus flor. violar. ana ℥. iiij. facchar. lib j. ß. fiat syrupus magistralis, sic: Mel persicum Aërii, si fiat cum sacharo loco mellis, manet clemens, solutivum, quod dicitur syrupus Principis: fiunt etiam lenitivæ potiones ex decocto Pugini, & iis syrupis cum emulsione seminis carthami, vel cum pulpa cassiæ fistulæ, aut aliis seminibus. Fit etiam lenitiva potio ex manna, in jure, aut alio liquore soluta, fit & potio in vino, aut jure, cum pulveribus zaqualtipanis aut jalapæ, aliisque solutivis similibus, quibus utimur pro communi dosi à ℨ. j. ad ℨ. ij. formula talis solet esse:

℞. Decoct. Pugin. & syrup. solut. ana ℥. iij. pulpæ cassiæ fistulæ, vel emulsionis seminis carthami ℥. ß. vel pulver. mechoacam, aut jalapæ ℨ. j. ß. vel utimur ad leniendum decocti Pugini ℥. ij. syrup. perf. solut. ℨ. iiij. misce: fiat potio.

Julepus.

Julepi & syrupi inter Arabes ferè nulla distinctio, apud juniores diversa est ratio Julep Persicum nomen est dicit: potionem dulcem paratã ex aquis stillatitiis, aut decoctis, præscribitur pro una dosi ex ℥. j. syrupi cum ℥. iiij. aut ℨ. vj aquæ vel simul juxta hanc dosim pro pluribus, superaddantur sæpè guttulæ olei vitrioli, & in febribus malignis cardiaca, ut,

℞. Syrup. scorzoneræ, ℥. iiij. aquæ buglossi, & scorzoneræ, ana ℥ x. conf. Hyacynt. & Alchermes ana ℨ. j ß. pulv. lapidis Bezaar orientalis gr. viij. spiritus vitrioli q. s. ad aciditatem: fiunt etiam Julepi ex decoctione dulcorata, fine clarificatione & aromatizatione, sic,

℞. Radic. &c. fiat decoctio ad ℔ j. dissolve in colatura ℥. iij. syruporum, vel dulcoretur sacharo, & clarificetur.

Syrupus.

Syrupus est liquida forma medicamenti, quæ ob stirpium defectum ex illorum succo aut decoctione fieri petit, melle aut saccharo conditis; & ad consistentiam, ut guttatim in marmore injecta, difficulter defluat: Est duplex; alter syrupus alterans, alter purgans, uterque aut officinalis, aut magistralis, officinalis communiter receptus in officinis, multiplex paratus, magistralis pro medici usu & necessitate præscribitur, in quo attẽditur compositio, materia dissolvenda, clarificatio, aromatizatio. Materia, sunt variæ stirpium partes ex quibus extrahitur succus, ex decoctione sumimus à lib. j. & ß. ad lib. ij. ex succis ad duplam partem, & cum saccharo q. s. in calidis affectibus, & cum melle in frigidis, fiat syrupus: dosis variat in ætatibus, communis est ad ℥. ij. ex uno aut pluribus cum æquali portione aquæ communis, vel alterius stillatitiæ.

Vomitorium.

Per os movet natura beneficio facultatis expultricis, quæ ob gravantem copiam, molestiam qualitatem, venenosam aut alienam, irritant, & truduntur per œsophagum & os vi & impetu. Imitatrix naturæ ars, similem contendit concitare evacuationem per medicamenta vomitoria dicta, quæ sunt in triplici differentia, benigna, mediocria, & fortiora: fiunt benigna ex syrupo acetoso, vel oximelite simplici, vel oleo olivarum, amygdal. dulc. quæ petunt in quantitate magna

magna exhiberi. Mediocria fiunt ex decoctione radicis, aut seminis raphani, atriplicis, erucæ, nasturcii, cepæ, addendo syrupum acetosum compositum, oximel squilliticum, aut hydromel compositum cum radice asari. Fortiora vomitoria apud priscos parabantur ex elleboro albo Thymelea chamælea, peplio, & aliis venenatis medicamentis. Recentiores tutioribus utuntur: Diasarum Fernelii utilissimum si ℥. j. dissolvatur cum vomitoriis propositis in secundo ordine; vel pomum ex radice ellebori adimpletum & coctum; vel fiat decoctum ex ellebori radice, aut infusum cum cardiacorum ℥. ß. vel antimonium cum sale petræ paratum, dictum crocus Martis ℥. ß. infunditur in ℥. iij. vini albi & filtratur; vel fit destillatum ex aqua Nicotianæ & aceto: dosis ad ℥. iij.

Sed Rulandus potiora ad alios etiam usus simul utilia habet vomitoria: sudorificum præscribit ex pulvere rad. asari ℥. ß. cum ℥. vj. aqu. cardui benedicti, vel ex ℥ß. rad. asari, cum aquæ hyssopi, prasii, melissæ, cardui benedicti, ana ℥. j. Maximè commendatur ejus aqua benedicta, Rulandi dicta, vel ex vitro antimonii fit calyx chimicus, in quo macerentur per noctem ℥. iiij vini, cum quo provocatur vomitus: vel crocus metallorum ad pisi magnitudinem in ℥. v. vini, maceretur per 24. horas: sumatur vinum post colaturam. Vel confert sal vitrioli à gr. 8. ad 10. in vino aut alio liquore dissoluti.

Vinum medicatum.

Vinum ut potus aut alimentum pro viribus instaurandis, corpore reficiendo sumitur: Diætetica medicinæ simul, ut sit alimenti vehiculum; in Pharmaceutica prout medicatum; juxta varias indicationes, tanquam medicamentum deservit; fit tale, dum recipit vires per admixta medicamenta ad alterandum, vel purgandum; & ideò duplex alterans, & purgans; & simplex aut compositum. Simplicia vina alterantia aut corroborantia sunt, quæ ex simplici aliquo fiunt alterante medicamento: vinum acori, vinum angelicæ, vinum enulatum, vinum de tussilagine, vinum anthosatum, vinum salviatum, vinum buglossatum, vinum juniperinum, vinum euphrasiæ, vinum fæniculatum, vinum hyssopi, vinum anisi, vinum epythimi, vinum absinthii, vinum hypericonis, vinum centaurii minoris, vinum alkekengi, vinum eringiorum, vinum scylliticum, vinum senæ simplex. Alia sunt vina simplicia, laxativa, ut vinum hermodactilorum, vinum turbith, vinum seminis ebuli maturi, vinum seminis ebuli non maturi, vinum seminis sambuci, vinum seminis hederæ, vinum florum persicæ arboris, prunorum, vinum helleboratum; vel vina purgantia fiunt composita, ut varia Hippocratica clareta dicta, vinum antepilepticum, vinum antapoplecticum, vinum antiparalyticum, vinum zedoariæ, vinum micophthalmium, vinum chabyleatum, vinum antinephriticum. Hæc omnia vina vel fiunt ex musto in vindemiis sic: ℞. Absinthii Romani exsiccati q.v. injice in vas idoneum, superinfunde mustum recens; sine bullire per aliquot dies, novum alternis diebus mustum infundendo, ut vas sit semper repletum: Vinum ab fæcibus repurgetur: peracta ebullitione reple totum dolium eodem musto, & optimè claude: macerentur per mensem: Dosis dimidium vitrum,

omni

omni mane, & præparatio similis. De reliquis simplicibus vinis, vel sine musto parantur sic: ℞. Absinthium minutim incisum, immitte in vas vitreum, ut pars tertia vasis repleatur; affunde vinum album, vase probè obturato, loco tepido reponatur & maceretur per duodecim dies, relinquatur in vase, & per plures dies tantum affundes, quantum ad usum absumas. Vel alii vinum hoc decoctione parant, alii sola infusione.

Emulsio.

EMulsio est medicamentum poculentũ ex medulla seminum & fructuum quorundam contusa, affuso idoneo liquore, instar lactis emulsum, ad alterationẽ comparatum. Materia ex qua fit, sunt fructus, ut amygdala, & nuclei pineorum semina, ut quatuor frigida & semen carthami, solent præscribi ad ℥. j. ß. fiunt ex liquore, ut aqua communi, vel aqua hordei, ptisana, aut aliis decoctis: Dosis usque ad ℥. iiij. additur saccharum, aut syrupus affectui aptus.

Amygdalatum.

AMygdalæ, si amaræ sunt, medicamentosæ, si dulces, simul & alimentosæ: fit ex iis amygdalatum, quod est potus instar lactis albus, febrientibus utilis, & in affectibus thoracis, sic, ℞. amygdalar. mundatarum ℥ij. tere in mortario cum aquæ elixatæ, paulatim affusæ ℔. ß. adde sacchari ℥vj. misce, coque parum: fit unum liquidius, aliud crassius, & magis minusve dulcoratum.

Hordeatum.

PTisanam confundunt plerique cum hordeato, sed Ptisana est potus de quo *infra*; hordeatum cibus, qui plerumque cum semine hioscìami solet in insomniis parari, pro alimento: Fit per lentam decoctionẽ, per quatuor aut quinque horas: in colatura superadditur ℥. j. aut ℥. ij. sacchari, & postea post levem ebullitionem manet hordeatum in febribus utile, & ad pectus.

Lac.

DE Lacte agitur, prout alimento sumpto, & prout est medicamentum; ut sic attemperat, & humectat substantificè; à pluribus contraindicatur indicatum, exhibetur ab ℥. iiij. ad lib. j. cum sacchari ℥. j. aut plus; si acescit, cum melle sumitur per menses, plerumq; mane, & sæpe etiam vesperi, semper recenter mulctum & calens: in dysenteria chalybeatum. Utimur illo à minori dosi, progrediendo ad majorem, prout exigit usus, & permittunt contraindicantia.

Serum Lactis.

LActis serum se solo medicamentosum, & maximè dum ab aliis alteratur, exhibetur à lib. j. ad lib. iij. macerantur in illo sæpe folia fumariæ aut cichorii, ad attemperandum admisce Epitymum, aut sennam ad purgandũ, ad ℥. ß. cum sacchari ℥. j. aut ℥. j. ß. pro potione ℥. viij. Usus seri ad refrigerandum, humectandum, ad serosos & adustos succos expurgandos, in magna sumitur quantitate, semel per quatuor horas ante pastum, ab aliis bis sumitur.

Hydro-

Hydromel.

HYdromel dicitur potus mellitus, mulsa etiam dictum: Est aliud vulgare, aliud medicatum, & simplex, vel compositum: vulgare pro potu communiter habetur & est aquosum aut vinosum: Hydromel aquosum fit ex parte una mellis, & partibus duodecim aquæ: Vinosum fit ex mellis parte una, & partibus quinq; aquæ, quod æmulatur magis vini vires; præcipuè si cum cinamomi ℥. ij. aut iij. aromatisetur. Alosa apud nostros in communibus ejus officinis reperta, ad aquosum accedit. Hydromel compositum ex simplicibus fit, superadditis herbis, affectus aut affectas partes respicientibus: fit potus hydromelite suavior pro naturis calidioribus, sic, ℞. cinamomi parum & santalor. rubror. ʒiij. sacchar. partem unam, & partes duodecim aquæ: fiat potio secundum artem. Ad hydromel simplex ℞. mellis partem unam, aquæ partes duodecim; coquantur, ut amplius non spumescant, seu ad quartæ partis consumptionem, in colatura aromatizentur. Pro vinoso ℞. partem unam mellis, partes quinq; aquæ, coque usq; dum ovum crudum possit innatare in colatura: aromatizetur in colatura.

Prisana.

DE Prisana, prout cibus est sub hordeato egimus. De ipsa prout potus, duplex est differentia: una simplex est; alia composita: simplex, potus est ex hordeo; fit ex una parte hordei, & aquæ partibus quindecim, aut viginti: Fit coctio ad hordei intumescentiam. Prisana hæc detergit, refrigerat, humectat, parum nutriens, febrientibus utilis, biliosis, aut sanguineis. Prisana composita, alia alterans, alia purgans: Alterans est cui immiscentur herbæ alterantes, juxta varios affectus, ut radices liquiritiæ, aut graminis, vel passulæ & alii fructus: Purgans, cui miscentur medicamenta purgantia, ut si superaddatur ℥. ß. folior. senæ, quæ infundantur per noctem: hoc potu mane exhibito utimur per aliquos dies ad educendos humores paulatim, in iis quibus non accidit facilis potionis assumptio; Vel ℞. libr. iiij. aquæ hordei, in quibus infunde folior. oriental. senæ mundatæ ℥. ij. per diem integrū, cum pauco coriandro, aut fœniculo; parum calefiant; cola per manicam. Vel adde santalum citrinum, aut cinnamomum. Perfectius hordeatum aliqui sic parant.

℞. Hordei electi à corticibus purgati ℥. ij coque lento igne in aqua limpidissima, quę ubi parum efferbuerit, projiciatur, & affundatur alia: Tum coquantur denuo per quatuor horas blando igne: deinde colo transmittatur; colaturæ adde sacchari ℥. j. postea parum coque: Solet, ut fiat cordiacum, superaddi margaritarum pulvis. Hoc potius cibus, quàm potus; utile tamen febrientibus alimentum.

Dieta.

DIæta est rectus rerum non naturalium usus. Peculiaris diæta est usus variorū decoctorum, quæ sudorifica sunt: Quæ alterans dicitur, vel simul fit alterans, & purgans; & fit communiter ex ligno sancto, salsaparilla, radice chinæ, & ligno Sasafras. Alii verò decocta faciunt ex radice salsæ parillæ, chinæ, sponariæ, cannarum vulgarium, & lingnis guajaci, sassafras,

fras, juniperi, tamarisci, lentisci, visci, quercini, fraxini, santalorum. Hæc pro variis morbis coquuntur, & pro basi accipiuntur: superadduntur alia, quæ juvant activitatem eorum, alia quæ: ut permeet eorum virtus ad locum affectum conferunt. Decoctum ex iis fit communiter in aqua communi, in stillititia, in hordeacea, in jure, in vino. Dosis pro singula ℥. guajaci sumitur ℔. j. liquoris: pro singula uncia sassafras ℔. v. pro singula uncia salsæparillæ ℔. ij. pro singula uncia chinæ ℔. iij. & ʒ. iiij. pro saponariæ pugillo ℔. ij. & ß. pro canar. radic. ℥. j. ℔. ij. pro singula uncia ligni juniperini ʒ. ij. pro ejus foliorum & seminum m. lib. j. ß. Lentiscus & santali, sicut salsa-parilla infunduntur: fraxinus & Tamarix, sicut guajacum, sic & lignum visci quercini, & Juniperini, præcedit infusio horum per 24. horas ad coctionem, sic:

℞. Rasuræ ligni sancti, ℥. iiij. corticis ejusdem ʒ. ij. infunde in lib. vj. aut ix. aquæ fontanæ, per horas xxiiij supra cineres calidos, si velis, adde alterantia quæ sub fine decoquantur: fiat decoctio ad mediæ, seu ad tertiæ partis consumptionem: coletur, solet inter coquendum superaddi succus limonum, & colari per manicam Hippocratis, cum sacharo, & cinamomo: dosis mane calidum ʒ. viij.

Vel ℞. limaturæ guajaci ℔. ß salsæ præpar. ʒij. aquæ communis lib. x. infunde per xxiiij. horas, bulliant ad consumptionem medietatis: cola, & serva: ut ʒ. viij. mane & vesperi etiam sæpè sumantur. Pro potu ordinario, fit ex iis bochetum seu secunda decoctio ex residentia ingredientium primæ decoctionis, sic,

℞. Residuum ligni & salsæ, aquæ communis lib. xv. bulliant ad tertias, pro communi potu, superaddunt aliqui passularum ʒ. iiij. cinamomi aut coriandri parum, ab aliis dulcoratur & colatur, per manicam: alii bochetum parant ex ℥. ij. aut ℥ ij. ß. desumptis ex pluribus sudorificis, cum aquæ proposita dosi, decoctis.

Sudorifica diæta cathartica fit ex sudorificis decoctionibus, superaddendo cathartica, pro varia indicatione humorum peccantium. Utimur loco apozematis.

Decoctum galli veteris pulli & columbi.

IUs galli veteris, pulli, & columbi deserviunt in medicina pro variis usibus: Jus pulli datur ad attemperandos humores acres: Calidius Jus columbi ad restaurandum utilius: præparantur sic: decapitantur, ut expurgentur à sanguine: deplumantur, exenterantur, vino, aut aqua abluuntur, variis simplicibus in ventre intromissis replentur, qualia pro gallo veteri sunt ex usu, ad varios morbos: præcipuè ad attemperandum, prosunt hordeum, quatuor semina frigida, lactuca, violæ, pro aliis pectoris præcipuè affectibus, amilum, gummi Arabicum, passulæ, radix dulcis, pro absumendis superfluis humiditatibus, prosunt radix Chinæ, radix penthaphili, & pro obstructis conferunt deobstruentia. Sic similiter fit Jus galli veteris, quod aut est alterans, aut simul purgans: componitur ex gallo, sudorificis fructibus, seminibus, floribus: ex sudorificis & fructibus ad ʒ. ij. ex seminibus ad ʒ. i. ß. ex floribus ad p iij. ex radicibus ad ʒ. iij. in sufficienti aquæ quantitate. dosis mane ad ʒ. vj. vel viij. Jus galli incidit, attenuat, detergit, dissipat flatus, discutit materias crassas, urinam movet, & [illegible], reducit

cit ventrem: ideo indicatur ab affectibus frigidis & humidis, à causa morbi pollente iis qualitatibus, ab imbecillo calore, præcipuè ventris, à pectoris affectibus & juxta illos variis repletur venter simplicibus pro coctione, formula hujus.

♃ Gallum gallinaceum ruffum, & decrepitum quatuor, aut quinque annorum cursu defatigatum & verberibus, deplumatum, dum vivit exenteratum, jugulatum, herbis commodis repletum, consutum coquatur, in sufficienti quantitate aquæ, donec carnes contabescant, & separentur ab ossibus, donec remaneant ℔. iij. Juris: exprimantur ingredientia fortiter, serva in ampulla vitrea, in loco frigido, dosis ℔. ß. aut ℥. viij. fit jus galli purgans, si superaddantur in decoctione cathartica carthamum, polipodium, sena ad ℥. ij. epitymum ad ℥. j. saccharum ℥iiij. ut dulcoretur

Destillatum restaurans.

DEstillatum restaurans dicitur aqua destillata, quæ carnis optimi succi, & medicamentorum alterantium facultatibus imbuta, vires restaurare potest. Fit communiter ex carne caponis, gallinæ, aut perdicis, ex aquis cordialibus, vel herbis attemperantibus cum succo limonum, & aliquibus cardiacis, sic: ♃. Carnem caponis n. j. dissectam ab ossibus, & pinguedine purgatam, conveniente aqua destillata aut communi lotam, seu in vino: coquatur perfectè: de colatura fortiter expressa, cape ℔. ij. aquæ cordialis q. v. injice in alambicum vitreum fiat destillatio, superaddendo in collo vasis parum confect. hyacinth. aut Alchermes.

Jusculum.

JUsculum aliud est alterans, aliud solum nutriens: fit ex pullis gallinaceis, aut columbinis, cum carne arietina, vervecina, aut vitulina, vel ex caponis, aut gallinæ dimidia parte & carnis ℔. ß. ad alterandum, sic: ♃. radicum foliorum, aut fructuum, conducentium pro affectu q. v. coquantur cum pullo n. j. & carne arietina ad ℔. ß. fiat Jusculum, in cujus ℥. vj. ℥. viij. colatis, & expressis dissolve cardiaca, vel succum limonum: vel ingredientia consuantur, ante coctionem, in ventre pulli. Restaurans sic: ♃. gallinam pinguem, concisa coquatur in vase bene cooperto, ad putrilaginem, usque dum fiat jusculum colatum, & expressum, & separatum à pinguedine, dissolve cardiaca.

CAPUT VIII.

De medicamentis internis, mollibus, & solidis.

SUb antecedente capite posuimus medicamenta interna, liquida, sub hoc agemus de mollibus, & solidis.

Bolus.

BOlus est medicamentum mollis consistentiæ, & duplex, vel roborans, vel purgans, roborans componitur ex conservis officinalibus ad ℨß. Purgans fit ex purgantibus medicamentis, ut ex cassia sola, vel simul cum alio purgante: ut ex cassiæ ℥. vj. cum thereb ntina lota ad ℥. ij. vel fit ex sola therebintina ad ℨß. cum pulv. liquiritiæ: fiant boli cum saccharo.

Opiata.

ELectuarium aut est molle, opiata dictum, aut durum, sub tabellis contentum: Opiata mellis servat consistentiam & fit ex illo, aut ex syrupo fit alterans, & purgans. Roborans fit ex conservis cordialibus ad ℥iiij. cum ℥ß. pulver. roborantium vel usque ad ℥j. vel fit ex syrupis & pulveribus corroborantibus, partium, reductis ad mellis consistentiam: Usus ad ʒ. iij. seu ad magnitudinem avellanæ, aut castaneæ, duobus horis ante prandium, & superbibendo idonei liquoris parum. Purgans fit ex melle, aut syrupo purgante, & pulveribus purgantibus, ex illis sumuntur ℥iiij. pulverum ʒ. vj. usus ad ℥j. singulis quindecim diebus, aut semel in mense, ante prandium cum jusculo aut liquore alio appropriato.

Eclegma.

Elambitivum, lohoc, aut lohot, linctus, seu illinctus est medicamentum mediæ consistentiæ, inter syrupum, & opiatam, quod ori insitum sensim deglutitur, pro pectoris affectibus præcipuè utile est, vel officinales, vel magistrales: Fit simplex ex simplicis medicamenti decocto, aut succo cum melle aut saccharo: compositum ex pulveribus, aut electuariis, syrupo aut melle exceptis, vel ex decocto variarum rerum, radicum, corticum, florum, fructuum, in cujus colatura resolvitur saccharum, cum pulvere electuarii bechici, vel ex pulpa fructuum fit, ut passularum, caricarum, ad ℥ij. & seminibus simul contusis & trajectis ad ℥i. addita pulveris appropriati ʒß. cum syr. vel ex lohoc officinali, ad ℥i. conservâ ad ʒß. pulv. ad ʒiii. cum syrup. vel ex syrupis appropriatis & pulv. vel ex butyro cum duplici saccharo, ex quibus fit eclegma, dosis ad ℥iiii. usus lambendo sumitur, cum cochleari, sæpe cum radice liquiritiæ.

Conditum.

COnditum medicamentum est restaurativum compositum ex conserva ad ℥iii. aut iiii. confectione cordiali ad ℥i. pulveribus cardiacis ʒiii. foliis auri n. vj. cum duplo aut triplo saccharo. Usus cum Jusculo aut appropriato liquore, cochlear unum aut alterum, vires recreat, & reficit.

Pasta Regia & Morselli.

EX variis simul fiunt morselli, seu pasta Regia, ex fructibus bechicis, amygdalis, nucleis pineis, pistaciis ad ℥iii. seminibus, ut quatuor frigidis, ad ℥ii. vel ℥ii. ß. Vel ex carne testudinum nemoralium, detractis capite, & cauda, lota in aqua hordei & cocta, fit testudinatum, vel ex carne cancrorum fluvialium, seu caponis, aut perdicis mixtis, aut ex unaquaque ad ℥iii. ex fructibus ℥ii. aut ℥iii. seminum ad ℥i. ß. pulverum cordialium ad ʒß. cum saccharo idoneo liquore soluto q. s. sæpè additis moscho & ambrâ: fiat pasta seu morf. quæ restaurans etiam est, & pro pectore utilis.

Pandalcon.

PAndaleon fit tabellarum consistentia in pixide instar placentulæ, ex bechicis simplicibus, aut compositis ad ʒ ß. cum saccharo soluto aqua, placentulæ instar, vel fit ex conservis & fructibus thoracicis ad ℥ii. seminibus ad ℥i. pulveribus ad ʒiii. cum saccharo in aqua idonea suf. q. fiat pandaleon ore continendum donec liquetur.

Massapanis.

MAssapanis, seu marsi- panis, confectio est; quæ componitur ex amygdalis decorticatis ad ℔. ß. sacchari ℔. i.

con-

conrundantur in mortario marmoreo, & cum sacchato fiunt placentulæ, leniter in furno coquuntur.

Pineolatum.

Fit Pineolatum ex æquis partibus pineorum, & sacchari in aqua rosarum soluti.

Tabellæ.

TAbellæ, seu solida electuaria sunt medicamentum ex pulveribus & sacchato confectum ad purgandum, vel ad alterandum. Purgantes fiunt ex pulveribus catharcticis simplicibus, cum suis correctivis, ad ℥. j. & saccharo, in liquore idoneo soluto, & cocto, triplo, aut quadruplo: usus ad ʒß. vel ℥.vj. mane cum idoneo liquore. Roborantium massa fit ad ℥. vj. ut plurimum: componitur ex roborantibus pulveribus, & saccharo: ita ut ʒviii. vel x. sacchari addantur pro ℈i. pulverum. Sic fiunt ex pulveribus santalorum, arom. rosat. & aliis. Usus mane & sæpe etiam vesperi ad ℥. ii. aut ℥. iii.

Pilulæ.

PIlulæ sunt solidioris substantiæ, Officinales, Magistralesve, purgantes, alterantesve sunt: Officinales plures, aliæ solam aloëm recipiunt, aliæ aloëm & agaricum, aliæ aloëm, agaricum, rhabarbarum, aliæ etiam recipiunt senam, turbith, aut diagridium: fit compositio ex ℈i. pulverum, quorum partes duæ sunt purgantes, alia correctivorum, cum syrupo, vel liquore alio, lenti liquoris forma. ℞. massæ pilularum ℈i. aut ℈i. ß. diagridii gr. ij. fiant pilulæ, deaurentur: fiunt etiam magistrales ex aloë, vel de hiera pro regimine, & ex ℈ß. fiunt pilulæ iiij. quæ vel mane sumantur per duas horas ante prandium, vel sumantur bis mane & vesperi per duas horas, ante prandium & cœnam, bis, aut ter in septimana: quarum usus cacochymis utilis. Pilulæ alterantes fiunt ex pulveribus appropriatis pro corrigenda intemperie, ab ʒß. aut ʒvi. formantur cum syrupo simili, aut liquore, forma: ℞. pulver. formetur massa ex qua pro ℈i. f. pilulæ vj. duæ ante cœnam aut prandium sumendæ: sic fiunt variæ pro thorace, fluxu ventris, ventriculo, gonorrhea, & aliis.

Trochisci.

TRochisci sunt medicamentum solidæ formæ, Lupinares dicti, quia fiunt ad lupinorum figuram: Pastilli, quia fiunt ex variis pulveribus, variis liquoribus exceptis; & pistis, in orbiculos formantur, sunt Officinales, aut Magistrales: componuntur ex vario rerum pulvere ab ℈i ß. ad ℈ii. liquore conveniente, & mucilaginibus exceptis, & in pastam efformatis, fiant trochisci, seu pastilli, dosis ℈j. ß. vel ℈ii. opiati sumuntur ad ℥. ß. deserviunt etiam pro fumigiis. Muscardini simili fiunt modo, sic. ℞. sacchari soluti in aqua rosarum, vel aranciorum, ad ℥. ij. moschi, & ambræ ana gr. iii, aut iv. amili parum ad consistentiam.

Pulvis.

PUlveres aut sunt officinales, aut magistrales, purgantes, roborantesve. Purgans fit ex catharticis simplicibus, cum suis correctivis, ad ℈i. vel ℈ii. ß. cum exigua sacchari quantitate: usus in plerisque à ℈i. ad ℈ii. vel cum correctivis, ut ex pulver. senæ & tartari ana ℈i. vel in potentioribus minor est dosis, ut ex pulveribus scamonii ad gr. v. aut g. vi. ex turbith, & thermo-

hermodactilis ana ℥. ß. Pulvis roborans fit varius, pro variis indicationibus: Pro ventriculo ex coriandro ad ʒ. j. aniso & fœniculo ad ʒ. ß. & aliis stomachicis, ad ℥. ij. cum s. q. sacchari. Sic cardiacus fit pulvis ex idoneis cardiacis & pro aliis usibus, ut ad obstructiones: fit pulvis ex chalybe præparato, & aperientibus ad ʒ. j. cum saccharo, usus cochleare j. superbibito vino.

CAPVT IX.

De externis Medicamentis.

VAriæ etiam medicamentorum sortes, & formulæ proponuntur à dogmaticis pro medicamentis usualibus, quæ adextra apponuntur. Alia à Chirurgis exercentur, de quibus alibi; alia ex pharmaceutica officina, quorum hæc est series.

Epithema.

EPithema dicitur medicamentum adextra appositū propriè, quod applicatur jecori aut cordi: aliud liquidum, aliud solidum: fit hoc ex conservis ad ʒ. iij. confectionibus ad ℥. ij. pulveribus ad ℥. j. cum idoneo succo aut vino apponitur extensū super pannum scarlatinum, admovetur & removetur per intervalla. Liquidum fit ex aquis stillatitiis, vel decocto radicum, herbarum aut seminum, ad ℔. j. & pulveribus ad ʒ. ß. vel accipiuntur succi ad ʒ. iij. cum aquis appropriatis: aliquando accipitur parum vini, ut pro corde. ℞. aquæ rosnaphæ, buglossæ, vini generosi ana ℥. ij. confect. Alcherm ℥. j. misce, vel pro jecore ℞. succor. rosar. rubrar. cichorii ana ℥. iiij aceti rosac. ℥. j. pulv. santalor. rubrorum ʒ. j. misce.

Lotio.

LOtio prodest pro omnibus partibus, communior pro capite & pedibus: Lotio pro capite seu cephalica lixiviū est ex cephalicis factum, quod aromatizari solet, ex aromatibus ad ʒ. ß. & ad purgandum, superadduntur folia senæ ad ʒ. ij. agarici ad ʒ. ß. ad siccandum sulphuris ad ʒ. ß. ad roborandum vini parum in fine decoctionis. Solet fieri capitis lotio cum aquis sulphureis. Utimur decoctione lavando caput irrigatione ex alto, mane, ante prandiū exsiccatur cum spongiis. Lotio pro pedibus pro indicationibus fit cum decocto ex herbis, calidis aut frigidis: si exsiccandum, superadditur sal & alumen: Fit lotio pedum, vel pro eorum affectibus, vel pro affectibus aliarum partium, ad revellendum aut somnum conciliandum.

Fotus.

FOtus est medicamentum, quo pars fovetur; aut est humidum, aut siccum: humidum aut simplex aut compositū. Quodlibet fit ex conveniente quantitate, ad fovendam partem: Simplex, ut ex aqua calida, aut repida, vino, oleo, lacte, oxycrato, hydreolo, aut lexivio; Compositum fit ex decoctione variarum plantarum pro usu: superadditur sæpè aqua vitæ, vinum aut acetum. Variat fovenda pars dosim; pro oculis ad ʒ. viij. pro ventriculo ad lib. j vel lib. j. ß. ad hypochondria, ad lib iii. reiteratur usus, vel mane & sero, vel per varias vices, applicatio fit cum linteis, filtris, bombace, spongia, cana, fis pa, vesica suilla, bubula, utres in quibus includ[illegible]tur liquor: tepidum apponendum parti, sic fotus siccus in sacculis fit & pulveribus, aut herbis con-

contusis, aut decoctis, & expressis: confert fotus ad dolores, ad emolliendum, ad laxandum, ad discutiendum, ad digerendum, ad dolores demulcendos, in inflammationibus oculorum, thoracis, renibus, ad obstructiones aperiendas, & alios usus.

Semicupium.

MEdium est semicupium inter balneũ & fotum. Fit ex eisdẽ quibus fotus: usus similis ex eisdem ingredientibus: fit decoctum in s. q. pro semicupio, in quo insideat æger, à genibus mane & vesperi, alvo exonerata; deterso madore, contineat se in lecto: sæpe & tunc utimur aliquo linimento in parte affecta: prodest pro partibus infra pectus pro regione ventris & cruribus affectis, ut in urinæ difficultatibus & podagricis.

Balneum.

BAlneum apud veteres pro deliciis usitatum in fluminibus, apud nostros pro munditie & attemperatione communissimum, sicut pro morbis variis in aquis thermalibus, & in peculiaribus balneis domesticis, quæ pro usu medico sunt. Balneum aliud aereum, dictum Laconicum: aliud aqueum utile, ut totum corpus præter caput submergatur: quod varium in materia pro variis indicationibus: simplex hæc aut composita: fit communiter ex aqua simplici tepida, pro hecticis emaciatis, squallidis, cui superadditur lac: Vel fit ex solo lacte, quod præstantius ad humectandum, & enutriendum: fit ex sero ad impetiginem, & pruriginem: fit ex oleo in convulsionibus, nephritide & urinæ suppressione, fit ex decocto hordei & amygdalarum cum rosis, ad humectandum, & refrigerandum: fit ex decocto radicum, & herbarum cum oleo aut & butyro pro nephriticis. Formula ℞. hordei lib. ij. aut iij amygdalar. lib. ij. rosar. à m. iij. ad m. vj. in decocto superadduntur radicum lib. iij. herbarum singularum ad m. iiii. seminum ad ℥. iiii. fructuum ad lib. j. ß. florum singulorum ad p. iiii, fiat coctio in suff. liquore pro balneo, in quo ingrediendum mane & vesperi.

Stupha.

STupha laconicum seu sudatorium aut ex calido & humido, aut ex calido & sicco paratur, humido in conopeo, stragulis cooperto elevatur vapor ex decocto variarum rerum, vel ipso infuso in silices candentes, excepto vapore in conopeo benè clauso sudet bis in die, longè à pastu; & post sudorem in lecto permaneat: In sicco calore fit sudor, per viam hypocausti, vel per candentes silices sub conopeo, vel in lecto benè cooperto, sumpto decocto sudorifico.

Embrocatio.

SUb embrocatione est irrigatio: hæc fit liquore, ex alto profusoin partem instar pluviæ; illa dum pannis, blanda manu, oleo aut liquore alio fricatur pars. Irrigatio componitur ex decocto variarũ plantarum, juxta varias indicationes: pro frigidis affectibus superadditur vinum, aut aqua vitæ ad ℥. ij. aut iii. pro frigidis acetum, pro siccis oleum, usus præcipuè in capitis affectibus, in fracturis, & luxationibus. Embrocatio pannis aut manu fit, oleo intinctis idoneo, & superponitur stuppis illo

illo imbutis; vel pingui alio liquore. Fit embrocatio partem leviter fricando, utilis post balneum, sæpe ad repellendum, aliàs ad calefaciendum, aut refrigerandum in variis affectibus.

Linimentum.

Linimentum est medicamentum liquidum oleo parum crassius, ex quibus fit commixtis butyro, pinguedine, axungia, medulla, quibus pro parte una, duæ partes olei superadduntur, & sæpe pulveres ad ℥. ß. pro olei ℥i. & cum cera fit linimentum: Vel ex oleo cum unguento aliquo, usus post sotum, aut loco illius bis aut pluries in die, præcipue ad dolores sedandos, ad partes laxandos, durities emolliendas, tumores digerendos.

Unguentum.

Unguentum est medicamentum mediæ consistentiæ, inter emplastrum & linimentum, aliud est officinale, aliud magistrale: Fit ex pulveribus, oleo & cera quam maximè: ex oleo ad ℥. ii. aut ℥iii. cum suf. q. ceræ, & pulver. à ℥i. ß. usque ad ℥. ß. vel ex oleo ad ℥. iiij. aut ℥vi. cum succis in eadem quantitate, quæ serveant ad succorum consumptionem, & cum cera vel idoneo pulvere, vel unguento officinali ad ℥. ij. fit unguentum: sæpe loco olei subeunt pro unguentis medullæ, axungiæ, butyrum, aut mucilagines, & loco ceræ superadduntur gummata.

Ceratum.

Ceratum mediæ est consistentiæ inter unguentum & emplastrum: componitur ex oleo, pulveribus, & cera; pro ℥.j. olei ℥.j. pulver, ceræ ℥.ß. Vel fit ex aliquo emplastro ad ℥. ij. aut iij. cum s. q. olei; confert, ut oleum contineri valeat, & molle placidè apponi possit emplastrum.

Emplastrum.

Emplastrum medicamentum est crassius cerato ex eisdem ac illud compositum, passim fit ex æquali parte pulverum & ceræ ad olei tantumdem, durius fit ex olei ℥. j. ceræ ℥.j.ß. pulv. ℥. vj. vel magis durum olei ℥. j. solet ceræ ℥. ij. pulv. ℥. vj. aut ℥. j. superaddi resina therebinthi vel aliæ ad ℥. ß.

Spanadrap.

Spanadrap est linum detritum, immersum in liquidiori emplastro, extensum & lævigatum, fit ex emplastro idoneo liquato cum parum olei si sit solidius, sic applicatum fit aptius.

Cataplasma.

Cataplasma est medicamentum pultis consistentiæ ob varios usus: fit ex mucilagine variarum rerum, plantarum, radicum, foliorum, fructuum, seminum, quæ in idoneo liquore cocta contunduntur, & trajiciuntur per setaceum, & cum olei s. q. fit cataplasma; superadduntur pulveres, aut farinæ, vel fit ex pulpa fructuum coctorum sub cineribus additis pulveribus ut ex cydoniis pro ventriculo, vel ex crusta panis macerata in vino, cum pulveribus conspersa: vel ex pulveribus & albumine ovorum, confert ad resolvendum, emolliendum, sedandos dolores & flatus discutiendos.

Puls.

Puls fit vel ex farinis ad ℥. vj. aut viij coctis in liquore; sæpe cum oleo ad ℥ij. ad iij. vel fit ex mica panis cum liquore, aut lacte: vel fit ex mucilagine seminum althææ, fænugræci, aut lini ad lib. j. cum ana-

analogo oleo ad ℥. iiij. usus pro morbis in quibus cataplasma prodest.

Rubificantia.

RUbificantia sunt medicamenta, quæ sanguinem attrahunt ad cutem, in qua ruborem inducunt; sub quibus sunt dropax, sinapismus, phænigmus, & vesicatorium. Dropax latinis picatio, est medicamentum communiter sub emplastri forma usitatum ad alimoniam partium, & ad illarum vitia antiqua avellenda: communiter fit ex ℥. j. picis aut j. ß. & olei ℥. ß. aut ℥. vj. liquantur & super alutam applicantur: vel fit ex pulveribus calidis pyrethri, piperis, stercoris columbini ad ℥. ß. aut ℥. vj. vel fit ex iis pulveribus ad ℥. j. cum pice, aut therebinthina f. q. vel fit ex emplastro de mucilaginibus ad ℥. iij. cum ℥. j. pulverum prædictorum cum f. q. olei, usus ad sicca membra renutrienda, ad humida exsiccanda: penes magis fiunt ex iis sinapismus & phenigmus. Vesicatorium eisdem inditur nominibus: fit ex officinali emplastro, quod vesicatorium dicitur; vel ex emplastro ex mucilaginibus ad ℥. ij. cum ℥. ij. cantharidum & f. q. therebinthinæ: vel fit ex veteri fermento ad ℥. ij. cantharidum ℥. ij. cum aqua vitæ, vel cum aceto & pulver. fortioribus ut sinapis ad ℥. ß. Usus ut fiant in parte vesiculæ ad vacuandos per illas humores, & ut revulsio fiat humorum.

Sacculi.

SAcculi fiunt ad discutiendum, dicuntur discutientes, vel fotus sicci: vel fiunt ad roborandum, dicti ideò roborantes. Fotus fiunt ex rebus discutientibus ut sunt avena, & milium, aut furfures ad lib. ß. ex seminibus lini, fænugræci, baccarum lauri ad lib. j. ex floribus chamæmeli meliloti ad m. ij. aut iij. superadduntur pro capite flores & radices cephalicæ: conferunt ad flatus discutiendos, humores absumendos: præcipuè apponi solent proximè ab haustu sudorifico: sacculi roborantes fiunt ex pulveribus radicum, corticum, aut lignorum cardiacorum, aut aromaticorum ad ℥. ij. aut ij. ß. adduntur pulveres cyprius, aut violaceus, aut conf. alkermes ad ʒß. ex aliis cardiacis ad ℥. ij. ex moscho aut ambra ad gr. vj.

Frontale.

FRontale medicamentum fronti apponitur: componitur ex ficciori, vel ex humidiori componentium sorte: fit ficcioris consistentiæ ex seminibus cephalicis ad ʒß. ex floribus ad p. iii. sæpe cum foliis recentibus ad m. i. vel fit ex iis reductis in pulveres, in molli aliquo receptis, ut in unguento rosaceo, aut populeone, vel fit ex succis floris in f. q. Fit frontale ex pulveribus in linteolo oblongo inclusis: irroratur aquâ rosaceâ, aut aceto, rosaceâ præcipuè pro horis somni. Humidum frontale in febre & calidis affectibus utilius, ex pannis imponitur. Fit oxyrrhodinum ex unguenti rosacei tribus partibus aquæ rosaceæ, duabus partibus olei rosacei, & parte una aceti rosaci, vel apponitur ex succis frigidis: usus ad libr. j. ut sæpè repetantur panni & immutentur præcipuè in vigilia, deliriis, & phrenitide.

***

Cucufa.

CUcufa, seu pileolus fit ex rebus suaviter olentibus cephalicis, ut ex radicibus ad ℥j. foliis siccis ad m. iii. floribus ad p. iiii. aromatis ad ℥ß. ex pulvere Cyprio & violaceo ad ℥ß. stechados benzoini ʒi. moschi ℈ß excipiatur pulvis horum cotone seu bombace moschato, cum panno sericeo interbastato fiat, cucufa ad caput roborandum.

Collyrium.

COllyrium est medicamentum dicatum pro affectibus oculorum: aliud humidum: aliud siccum. Humidum aut est liquidum quo utimur liquoris formâ; aliud crassius ad mellis formam; liquidum fit ex aqua stillatitia ad ℥iii. alia est officinalis, alia magistralis, utraque fit ad digerendum, discutiendum, attemperandum, visum acuendum, suffusiones delendas, ex simplicium foliis ad m. vi. ex seminibus ad ʒj. ß. ex floribus ad p. iiii. quibus adduntur fella, ad ʒii. mel ab ℥ vi ad libr. i. urina pueri impubis à lib. ß. ad lib. i. vinum album ad lib. ii. vel fit ex succis solis filtratis: vel ex decoctis foliorum, seminum & florum, vel ex illis destillatis, vel ex vino, lacte, aut urina, quibus omnibus superaddi solent pulveres ad ℥j. vel ʒ ii. quibus pluries in die instillatis utimur, instillando guttulas per oculi majorem canthum, vel applicantur ex linteolis imbutis liquore. Sæpè horum fit destillatio, & pro usu in vitreo vase servatur aqua: ad oculorum ardores, phlegmonem, fluxionem, absterfionem, attemperationem. Melliforme collyrium mellis, aut pultis formam refert, fit ex idoneis pulveribus tenuissimè levigatis ad ʒii. aut iii. exceptis mucilagine extracta in aqua conveniente, vel in butyro, aut unguento rosaceo ad ℥ß. aut ℥. vi. vel fit ex mucilaginibus ad ʒiii. in ʒi. aut ʒii. aquæ fiat collyrium instar linimenti, ut illinantur canthi oculorum aut palpebræ. Fit etiam ad dolores cataplasma ex medulla panis ad ʒii. in lacte ad ʒvi. addendo mucilaginis seminis psillii ℥ß. vel ex pulpa pomi cocti sub cineribus, vel in lacte ad ℥ i. confert alchool ex variis rebus cuius gr. ii. aut iii. iniiciuntur in oculos cum tenui calamo insufflat, vel eis utimur sub forma suffitus.

Gargarisma.

GArgarisma est medicamentum liquidum dicatum pro affectibus oris, gingivarum, palati, faucium & capitis. Fit ex aquis stillatitiis aut decoctis ad ℔. i. vel i. ß. dissolvuntur syrupi ad ℥. iii. vel ℥. iiii. vel dissolvitur mel ad ℥. ii. aut diamorum, aut dianucum: vel fit ex aquæ ℔. i. aceti ℥ i. vel ex decocto variarum plantarum: vel ex hordei decocto ad ℔. i. cum melle rosaceo cum iis colluatur os sæpius.

Apophlegmatismus.

APophlegmatismus, caput purgiumve, est medicamentum destinatum, ut pituitam à capite evacuet, aut est siccum, aut liquidum. Siccum masticatorium dictum, vel fit ex simplicibus apophlegmatisantibus integris, ut ex radice pyrethi mastice, foliis salviæ, tabaci in ore detentis, vel fit ex oleis chymicis ad guttulas in appropriatis decoctis, vel ex mastice, & aliis pulveribus fit masticatorium & pilulæ, aut globuli, ad ℈. ii. aut ʒ. i. quod trahatur in ore, vel fit nodulus ex pan-

ex panno raro, quem in ore volvat, ut pituita attrahatur à capite. Liquidum verò fit quasi gargarisma ex decocto cephalico, & apophlegmatisantibus ad ℥ i. vel superadditur catharcticum, ut sena aut agaricum ad ʒ. vi.

Dentifricium.

Dentifricium confert ad dentes; fit ex liquore ad abluendos, abstergendos, aut roborandos dentes collutione, aut pannorum in eo intinctorum applicatione, cum aqua plantaginis rosarum, & guttulis spiritus vitrioli, vel ex pulvere appropriato ex mineralibus aut radicibus desumpto ad ℥ i. ß. vel ex trochiscis cum mucilagine tragacanthi; vel in forma opiatæ cum melle.

Errhinum.

ERrhinum est medicamentum quod naribus inditum caput purgare valet: est purgans aut alterans, purgans liquidum est aut molle: Fit liquidum vel ex succis errhinorum extractis in vino albo, vel ex succis foliorum cephalicorum, vel ex decocto cephalicorum cum errhinis ad ℥ vii. vel addita aqua vitæ ad ʒ. i. ex quibus fit errhinum tepide sumendum mane ante prandium. Molle fit sub linimenti forma ex oleo irino & succis appropriatis ad ʒ. ii. cum cera, superaddendo ℥ i. ß. pulverum acriorum: vel fit ad consistentiam opiatæ, ex appropriato succo ad ℥ ii. vini albi ℥ i. ß. cum pauco melle, & pulveribus acrioribus; vel cum ellebori ℈. i. coquuntur ad opiatæ consistentiam. Alterans errhinum ad vitia narium, liquidum, etiam fit & molle, liquidum, è succis aut decoctis aptis fit ad ʒ. vi. aut ʒ. viii. in quibus dissolvitur syrupus ab ℥ i. ad ℥ ii. Molle fit ex pulveribus ad ʒ. iii. vel ʒ. ß. cum succo idoneo & ovi albumine exceptis cum adstringentibus pulveribus, ad retinendum præcipuè sanguinem.

Sternutatorium.

STernutatorium est medicamentum irritans in naribus & cerebri concussione, sensim caput à pituita expurgans. Fit ex pulvere irritante. Vehemens est ex elleboro albo, communissimum fit ex pulvere foliorum nicotianæ, dosis à ℥ ß. ad j. ß. usus ad gr. ij. aut iij. paulatim per nares attrahitur.

Suffimentum.

SUffimentum, seu suffitus differt ab odoramento, quia illud ope ignis, sine illo, hoc odorem emittit immediato contractu, aliud comparatur ad voluptatem, aliud ad sanitatem. Pro voluptate fit ex styrace, benzoino, myrrha, mace, nuce moschata, ladano, spica, majorana: ambra, cinamomo, moscho, zibetho, alipta moschata. Fit vel siccum vel humidum, siccum, vel sub forma pulveris ad ℥ j. ß. aut ij. pro operimentis capitis ad ʒ. iiij vel sub forma trochiscorum ex prædictis pulveribus cum mucilagine tragacanthi, vel sub forma avicularum Cypriarum, ex gummi ad ℥ iij. pulv. carbonum salicis ad ℥ ß. aut ℥ vj. vel ℥ vij. cum mucilagine gummi tragacanthi, aut cum ladano liquato, ex iis fit pulvis, vel fiunt aviculæ, ex quibus igne accensis fumus elevatur. Humidum cassoleta dicitur, fit ex gummi odoratis ad ℥ ij. addito pulvere, ad ℥ ij. liquoris appropriati q. s. superaddi possunt ambra, moschus, zibethum ad gr. iij. aut iiij. vel fit ex caryophil-

ryophillis, cortice arantiorum & limonum exsiccatis, cum aquæ florum arantiorum q. s. vel ex ambra, moscho, & zibeta exceptis in aqua angelorum. Pro sanitate fit etiam suffimentum triplex roborans, alterans, & simul utrumque præstans: utrumque siccum, aut humidum. Fit siccum sub forma pulveris, aut trochiscorum: cujus quantitas in carbones ardentes injecta fumum elevat, qui pro capite recipitur ore hiante, pro pectore, ore patulo, pro alvo, aut utero, in sella perforata, pro parte dolente applicatur cum lana, aut bombace, pro lue venerea fit ex cinnabari ad ʒß. gummi ad ʒ.vj. pulvere roborante ad ʒ. ii. cum therebentina. Humidum fit ex simplici liquore in aqua vitæ, aceto, aut alio, vel ex decocto rerum pro usu aptarum.

Odoramentum.

ODoramentum ordinatur etiam ad voluptatem aut sanitatem, & fit siccum, aut humidum: Siccum præcipuè sub forma pulveris fit ad ʒii. aut iii. solet sacculus ex illis fieri: vel fit ad formam pomi ex pulveribus aromaticis ad ʒi. aut ij. cum ambra, moscho, & zibetho ad gr. iij. cum gummi tragacanthi soluti in aqua rosarum, aut ladano: vel sub forma globulorum ex eadem materia additis carbonibus salicis: vel sub forma odorati saponis, & fit ex sapone Veneto ad ʒiiij. cum pulvere odorato ad ʒß. moscho, zibetho, & ambra comparatis in aqua rosarum. Humidum fit ad aquæ odoratæ formam, vel simplex ut aqua rosarum & naphæ, ad harum ʒß. adduntur moschi, ambræ gr. iiii. vel compositum ex rebus odoriferis: ut aqua angelorum, vel fit ut linimentum ex cerusæ lotæ ʒi. olei odorati ʒi. moschi ambræ zibethi, q. s.

Scutum.

SCutum est medicamentum aptatum ventriculo. Fit ex pulveribus stomachicis ad ʒi. ß. qui sacculo includuntur; vel ex massa emplastri officinalis ad ʒi. ß. aut ij. vel ex mastice ad ʒvi. olei abietis ʒij. cum cera: vel ex balsamo extenso in aluta: forma horum, sic: ℞. pulver. stomachicor. crassiuscule tritorum q. s. excipiantur cotone moschato, & cum panno serico fit sacculus scutiformis, interpunctus, gestandus, appensus in collo supra ventriculum. ℞. Emplastr. stomachic. q. s. extende in aluta scutiformi pro ventriculo.

Pessarium & Nascale.

PEssarium est medicamentum molle tomento exceptum, ut in pudoris sinu exceptum ad varios usus conferat: Est purgans, aut alterans: Purgans fit ex opiata laxante sola ab ʒi. ß. ad ʒii. cum aliquo succo, ut Mercurialis, sæpe cum pulvere purgante, ad ʒi. ß. aut ii. vel fit ex pulvere simplicium cathar̃cticorum, aut compositorum à ʒ.vi. ad ʒi. aut alterantium acriorum à ʒi. ß. ad ʒii. cum mellis aut succi s. q. Fiunt pessaria cum cotone, aut panno serico albo magnitudinis debitæ, longitudinis dimidii digiti, crassitie pollicis: filo appenduntur ut coxæ alligentur, per iiij. aut v. horas: Alterans & roborans fit sub opiatæ forma, ex pulveribus appropriatis à ʒvi. ad ʒi. cum melle, aut alio succo, vel ex opiata officinali, ad ʒi. vel ex succis ad ʒiiij. cum melle ad ʒii. coctis ad formam opiatæ, vel ex pulver. ad ʒi. cum olei & ceræ, q. s. vel in histericis ex moscho & zibeto dissolutis in liquore & cotone exceptis. Nascale est pessariolum ad virgines:

nes: Fit ex cotone aut lanæ flosculo, ex zibeto aut moscho cotone exceptis minutissimum.

Suppositorium.

SUppositorium est medicamentum figurâ oblongum, consistentia solidum, rotundum instar candelæ, glandem vocant latini: est simplex, aut compositum, fit simplex ex caulibus, aut radicibus betæ, mercurialis, brassicæ, decocto cortice, oleo intinctis, aut melle inunctis, asperso sale, vel fiunt ex caule porri butyro, inuncto, vel ex sapone, vel ex felle resiccato; vel deserviunt tragemata, saccharina. Cōpositum fit ex mellis cocti & indurati ℥i. additis pulveribus salis, stercoris muris, aloës, hieræ picræ, salis gemmæ, armoniaci, nitri, colocinthidis, ex levioribus ad ℥i. ex fortioribus ad ℈. ii. vel fiunt ex pyrethro, pipere, centaurio, radice panicis, & resina cum pice, & cera: vel fit ex narcoticis pro hæmorrhoidum dolore. Usus ad ventrem irritandum: fæces expellendas, in segni purgante medicamento juvando, ad recti intestini morbos corrigendos. Pro iis affectibus confert etiam nodulus, qui est medicamentum formâ fabæ, simile magnitudine, & figura cum minori duritie quam suppositorium, ex eadem tamen constans materia flocculo excepta, vel fiat ex ovi vitello & salis ℈. j.

Clyster.

CLyster, clysma, clysmus, aut enema est medicamentum formâ liquidum, quod per potum in intestina injicitur, ad purgandum, aut alterandum. Purgans constat liquore ex quo, & dissolvendis in illo: Liquor aut est officinalis, emolliens, aut magistralis; & hic alterans aut purgans. Fit alterans ex radicibus ad ℥iii. foliis ad m. iiii seminibus ad ʒ. vi. fructibus ad par. vi. floribus ad p. iii. Purgans componitur ex catharcticis in majori dosi quā quæ per os exhibetur, quantitas pro ætate dissolvuntur in liquore alterantia, mel, saccharum, oleum, succi, & sales, emollit oleum, irritat sal: adduntur opiatæ purgantes, benedicta, catholicum, diaphænicon, sacchari quantitas & mellis ad ʒ ij. aut iij. olei ad ʒ. iij. salis ad ℥i. succi ad ℥i. opiatæ ad ℥i. pilularum ad ℥iii. Proxime clyster deponit intestina, successione ad id quod evacuatur, à vicinioribus & remotioribus attrahit. Alterans vero ex liquore etiam & dissolvendis conficitur: Liquor pro indicatione multiplex prout aliter alterare expedit: fit simplex aut compositus, simplex ex decocto, lacte, oleo, jusculo, vino: Compositus ex variis componitur pro affectus usu, additur oleum, saccharum, mel ad detergendum: succi ad adstringendum ex foliis plantaginis cum pulveribus adstringentibus, narcotica pro doloribus, & alia anodina.

Injectiones.

INjectiones in aures fiunt ex oleis, succis, lacte, aquâ decoctis: quæ solent misceri: ex oleo ad ʒ. j. decocto ad ʒ. ii. succo ad ℥ß. axungiâ ad ℥ii. pulv. ad ℈ß. In uterum, fiunt, ex decocto appropriato ad ℥iiii. ex oleo appropriato ad ℥i. ß. ex pulveribus ad ℥iii. fit injectio in uterum per metrenchytem, usus pro sedandis doloribus, mensibus sistendis aut movendis, ad detergendum, & attemperandum. In vesicam, fiunt ex decocto apto ad ℥iii. cum melle, aut syrupo ad ℥i. pulvere ℥i. usus ad do-

ad dolores & detersionem. In sinu fistulæ fiunt ex apto decocto in quantitate necessaria pro ablatione: usus ad carnis absumptionem, detersionem, ad carnem generandam, cicatricem inducendam.

CAPUT X.

De Therapeutice Chirurgica, Dogmatica & ex Gourmelo, de variis ejus operationibus.

CHirurgia medicinæ est pars, quæ chirurgis exercenda committitur: dicit omnem artem, quæ manibus exercetur: artificiosa operatione: Propriè Ars est medicinæ ministra, quæ artificiosa manuum operatione medetur morbis, qui per ipsam petunt curari. Requirit ministrum in manuali operatione instructum, qui etiam sit in moralibus ornatus, vitæ integritate, fide taciturnitate, constantia, solertia, prudentia; quique sit peritus in Arte Anatomica, in omnibus partibus chirurgiæ exercitatus & assidua manuum operatione; instrumentis aptis ad suas operationes abundans. Sunt hæc quædam peculiaria pro natura partis affectæ, varia ob figuram, aut materiam: alia sunt communiora, ut novacula, scalpellum, forcipes, volsella, specillum, latum specillum, stylus, acies, cannula forata, habena ad membra laqueo intercipienda; fascia, panniculi linei, lintea carpta, auriscalpium, forcipes ad dentes evellendos, ferramentum ad eos extrahendos, uncinus. Sit etiam oportet munitus quibusdam medicamentis, quæ subitò illi possunt esse ex usu, ut sunt pulveres sanguinem sistentes ex mastiche, polline, rosis, bolo armena; & pulveres cephalici, ex Aristolochiæ radice, & iræos, myrrha, & ex aloës; & pulveres corruptam carnem exedentes, ut pulveres Mercurii, alumen crematum; & sunt unguenta, basilicon, tetrapharmacum, aureum, dialthææ, Apostolorum, & Ægyptiacum: Et sunt emplastra diacholonis, diacalcitheos, diapalmæ, de betonica.

Manualem operationem exercet Chirurgus circa tumores præter naturam, circa vulnera, circa ulcera, & fistulas; circa fracturas, & circa luxationes. In tumoribus versatur in cognoscendis eorum essentiis, indicationibus, juxta diversas causas, prout fiunt per congestionem, aut per confluxum humorum, & juxta diversas tumorũ species; ut si tumor sit phlegmon, cum pure aut sine illo, si sit cum duritie, cum febre, aut sine illa; si tumor sit erysipelas & quæ eius species; si sit œdematis species aliqua; si sit schirrus exquisitus, aut non exquisitus, vel aliquis tumor ex iis, cum commixtis aliorum causis; vel sub iis sit tumor flatuosus, aquosus; bubo non contagiosus, aut contagiosus, pestilens, aut venereus; Carbunculus, gangræna, sphacelus, strum ę herpes, cancer, si sit talparia, vel tumor cum folliculo, atheroma, meliceris, steatoma.

Vulnerum etiam attendit naturam, causas, partem affectam, accidentia, sanguinis profusionem, inflammationem concomitantem; indicationem uniendi labra, & unionem conservandi, amovendique extraneum; impediendi quod fiat compositum, si simplex vulnus; & impediendi deformitatem. Præcipuèque vario modo prosequitur vulnerum indicationes, juxta varia vulnera, quæ à parte affecta varia existunt,

existunt, ut in venis, arteriis, nervis, ligamentis, si sint in capite, in parte externa, in cranio, in partibus contentis, in membranis, in cerebro : Si sint in thorace, penetrantia, aut non penetrantia, si in illius contentis partibus, pulmone, diaphragmate. In abdomine. Si in ventrem penetrant, ad intestina, ventriculum, hepar, lienem.

Versatur etiam Chirurgus circa essentiam, causas, differentias, & indicationes ulcerum, & in communi, & juxta specificas illorum differentias, prout simplicia, plana, cava, cum affluxu humorum; prout maligna, seu cacoëthea cum humida, aut sicca intemperie, aut calida, seu frigida, cum vermibus, cum osse corrupto aut cum fistulis.

Fracturas etiam rimatur, & versatur in cognoscendis earum essentiis causis, differentiis, & indicationibus, juxta earum diversitatem, de auferenda inflammatione illis superveniente, postquam agit de curatione fracturæ, de coaptandis fracti ossis partibus, de ipsis uniendis, de unione conservanda, de callo generando : Et si sit vulnus, cum fractura, de varianda curatione, prout os nudatum, aut non nudatum manet.

Nec solum fracta ossa contendit Chirurgus componere, sed luxata reponere juxta causas luxationis, & juxta ossa luxata : luxationum genericam attendit naturam, & particularem prosequitur curationem, in scapula, humore, cubito, radio, carpo, fœmore, genu, aut talo, articuli compositionem juxta ossis subluxati, aut luxati articulationem, vario modo prosequitur repositionem.

Omnia quæcunque juxta subjectam materiam Chirurgia operatur, per triplicem operationem exequi conatur, per synthesim, diæresim, & exæresim. Synthesis est Chirurgica operatio, quæ disjunctas, & contra convenientem naturæ statum separatas humani corporis partes adducit, adaptat, & continet, dicitur deligatio, cunctis Chirurgicis operationibus utilis, synthesis partes sunt: Fasciatio, spleniorum injectio, ferularum adaptatio, deligatæ partis collocatio : fasciatio circumvolutio est fasciarum, ad salutem, & tutelam affectæ partis, sive circa membrum affectum, sive circa vicinam, sive oppositam partem, fasciæ circumductio est fascia vinculum latum, & longum varium pro materia, structura, figura, & longitudine. Materia ex linteis, lana, aut membranis, à figura fascia, aut est longa, aut lata, aut scissa, aut assuta, ob structuram alia contexta, alia densata : Ex lana & lino communiores fiunt, quæ petunt esse mundæ, leves, molles, tenues, latæ, integræ : ex illis fit fasciatio simplex, aut composita, æqualis, aut inæqualis, splenia sunt panni lintei complicati, oblongi, figuram splenis imitantes; quæ parti applicantur rectè, obliquè transverse : ponuntur fere semper liquore imbuta, ut vino oleo, cerato; Ferulæ fracturis adaptantur post membri fasciationem ad continenda ossa in suis sedibus, quæ leves esse petunt, planæ, æquales, simæ in extremitatibus : involvuntur lana, aut stupa, fracturæ circumcirca imponuntur, digiti spatio distantes fasciolis involutæ. Apta collocatio deligati membri, est apta ejus positio, servata naturali figura, quæ servatur, dum nervi, musculi, ossa, arteriæ, & venæ, nec distenduntur, nec comprimuntur, & hoc conse-

consequitur, dum pars læsa molliter æqualiter, sursum versus, & sine dolore collocatur. Fit collocatio aut suspendendo aut reponendo, reponitur pars, ne vel à motu concutiatur, vel à fluxione tentetur; & præcipuè supra molle, & planum vel in canali. Illaqueatio, laqueo perficitur, qui est vinculum nexum, ita ut attractum claudatur: est multiplex, nauticus, pastoralis, Herculeus, Sandalius, chiastus, carchesius, & pangylotus, hyperbatus, constans, attollens, lupus: conducunt pro fractis & luxatis ossibus. Taxis est synthesis uniens partes carnosas disjunctas, cogens ipsas in proprias sedes: adaptatur pro intestinis epiploo, inguinibus, scroto, utero, ano dum extra procidunt. Epagoge, synthesis est uniens præcipuè decurtatas partes, in naribus, auribus, labris defectuosis, quas resarciri conatur: cutis adversæ partis ad eam quæ resarcienda est acutissimis forcipibus, vel scalpello, incurvo prius incisæ attrahitur & hamulis continetur, obducuntur ora vulnerum conveniente sutura, vel deligatione continentur admoto medicamento apto pro partibus resectis. Sub synthesi est sutura quæ est mollium corporis partium, dissitàrum, & cruentarum acus filum trahentis trajectu commissura: confert in vulneribus transversis, dum multum ora dissident, dum caro alia dependens est, alia inhærens, si plaga est in molli parte, imâ aure, imo naso, fronte, bucca, palpebra, labro, cute, circa guttur, ventre: fit mundato vulnere, non ex toto oris adustis, nec nimis rara, nec nimis crebra: fibulæ etiam sub suturis sunt ad deductas vulneris oras adducendas; si in carne enim vulnus est, hiatque nec in unum oræ facile trahuntur, sutura aliena est, imponendæ fibulæ sunt, quæ oras paululum contrahant. Diæresis est corporis humani partium sive unius generis, & continuæ sint, sive nexu aliquo naturaliter conjunctæ, & colligatæ salutis conservandæ vel recuperandæ gratia, divisio, cujus sunt differentiæ sectio, punctio, divulsio, ustio. Sectio est partium aliquarum corporis à re aliqua scindente solutio facta, sive sit pars mollis, sive dura. Simplex sectio incisio est; sub qua est phlebotomia quę requirit vinculum membri, cujus venæ secandæ, scalpellum quo secatur, linteola complicata, & deligationem ad sistendum sanguinem: fit etiam incisio pro vomicis aperiendis, reliquisque abscessibus; pro qua attenduntur locus, membra, natura, musculi, fibræ, cutis rugæ, venæ, arteriæ per illud disseminatæ, quæ vitantur ob illam, quâ factâ, ex oleo & vitellis ovorum adhibetur prima curatio: subsequitur detersio cum melle rosaceo aut cum resina & therebentina. Fiunt etiam, & aliæ sectiones linguæ vinculi, perforatio ani, digitorum coalescentium, coalescentiæ in sinu muliebri. Sub sectione, scarificatio est, periæresis, hypospatismus, periscyrismus, eccope, angejologia, lithotomir, foratio, rasio, serratio, limatio, & ossis scissio, scarificatio est sectio, qua cutis levibus incisionibus aperitur, vel paulò altioribus plagia, ideo & duplex, levis, & profundior, vel fit scalpello, vel novacula, incerto numero ad tenues humores evacuandos, & ad trahendum, quæ levis, profundior loco missionis sanguinis solet fieri: Periæresis circumsectio est, qua cutis pluribus sectionibus angularam plagam efficientibus scalpello vulneratur. Fit præcipuè in ictu aut morsu

venena-

venenatorum animalium, inducentium plagam venenosam, & in magnis inflammationibus inguinum, axillarum, aut narium, hypospathismus sectio est spatha instrumento facta in fronte ad pericranium separandum ab osse frontis. Periscytismus, est circumlaceratio utilis in deflexionibus oculorum orti ex tenuibus humoribus, longa, & frequenti fluxione infestantibus. Eccope est sciſſio qua abscinditur; quod paulatim emoritur, quod corruptum, aut emortuum est, vel inutile, superfluum, aut supra naturæ modum exuberans. Angejologia est sectio vasorum præcipuè in fronte, in temporibus: fit in hæmicrania, opthalmia, aut continua oculorum fluxione, à Nostris ex venis, ab Antiquis ex arteriis fieri solita. Lithotomia est sectio juxta perinæum ad vesicæ collum pertingens, per quam calculus extrahitur, foratio est sciſſio ossis per mediam partem, sive terebris, sive scalpris, sive utrisque, ejus usus præcipuè pro capitis ossibus est, convenit etiam in costis ad aquam educendam ex thorace, & in ossibus cariosis. Rasio est detractio ossium inæqualitatis, nigredinis, & cariei scalpro. Complanatio, vel concavatio, sordidumq; detractio ossibus adhærentium. Serratio est corporis duri denticulato ferramento sectio, præcipuè utilis, dum gangræna inter ungues, alas aut inguina membri calorem exhausit, limatio est dentium attritio limâ facta: ossis excisio seu cartilaginis forcipe facta.

Sub Paracentesi, synthesis est punctim facta acu, vel scalpelli cuspide vel acubus hirudinum, & triplex, quæ docet pungere suffusos oculos; secunda phlyctenas; tertia setonem affigere. : Prima tendit ad curam suffusionum, harum quædam curabiles, aliæ incurabiles, ut sunt, quæ non coaluerunt, vel coalescunt ultra modum, mediæ maturæ sunt aptæ curationi: non coaluit satis dum pressa digito divellitur, & iterum coalescit: si ex compressione non delitescit, & ferri splendentis vel plumbi, vel aquæ marinæ colorem refert; si fulgur persentiat, curabilis, suffusio; non vero quæ nigra, amissâ naturali figurâ, & quæ vehementi ictu, aut gravi capitis dolore orta, nec in senili ætate reperta. Phlyctenæ etiam acus sectione curari petunt: fiunt & per acus sectionem setones acum per cutem trajiciendo cum filo sive ex setis equinis, sive serico, aut lineo: fit etiam acu sectio, pro aqua educenda ex hydropicis, inter umbilicum, & pubem, sæpe per umbilicum ipsum juxta illum, circa ilia, per musculos rectos ventris recenter ad latera umbilici, per quatuor digitos infra: fugiendi explorati: aperiendi, qui stare & sedere valent. Per hirudines fit etiam punctio in morbis cutaneis utilis & in podagricis; in venis pro sanguine mittendo, in infantibus & in adustis in venis hæmorrhoidalibus. Diaspasis diversio est aliquarum Partium facta ut externa; in partibus aut mollibus, aut duris: in mollibus cucurbitulâ perficitur; hæc parti affigitur ad extrahendum contentũ in illa, dum non impedit fluxio in illam, aut impuritas in corpore: confert ad revelendum, in opposita Parte affixa: vel affixam ponimus vicinæ parti ad derivandum. Diaspaseos est etiam dentium evulsio sine manu, sive filamentis, sive forcipe, sive evellente ferro. Est etiam diæreseos species ustio, sive fiat igne actuali, sive potentiali, causticisve medicamentis: ab actuali igne actualia affiguntur cauteria

teria, diversa, ratione materiæ, fiunt enim ex ære, auro, argento, lino crudo, ferro, plumbo, sulphure, oleo, butyrove ferventibus, fungo, radice, aut stercore ignitis; Communior & potentior ustio, quæ ferro fit: ferramenti figura variat cauteria, sive quia lenticulæ, clavi, nuclei aut olivæ figuram servant. Quæ ustio fit caustico seu potentiali, ut ab escharoticis medicamentis affigitur, ut est calx viva, foris, misis, chalcitis allium, thytimali, quercùs & ficûs, cinis, arsenicum, sandaraca, chrysocolla, æris-squamma, & ex iis facta lixivia, sapones, sales, & pastilli.

Exæresis est extractio noxiarum rerum, quæ in corpore genitæ; vel ad extra emissæ intra corpus manent, ideò & duplex, quæ ad externas res extrahendas ordinatur, & quæ ad internas: Quæ ad externas; altera ad res quæ vulnerant; altera ad res quæ immittuntur ut in aures, aut nares; quæ vulnerant ut cognoscantur, aut extrahantur, requiritur læsæ partis anatomes cognitio, ut constituatur læsum corpus in ea figura, in qua reperiebatur, dum vulneratum fuit, vel in alià non multum dissimili, tum qua venit extrahendum telum ni profunde penetret, aut magna vasa, nervosa loca, venæ, arteriæ aut nervi impediant, ut manu extrahatur, vel ferreis instrumentis ut sunt forcipes longæ, denticulatæ, rectæ, incurvæ, extrema parte latæ, rostrum coruinum, rostrum ciconiæ, gruis, anatis, cygni, os lacertæ. Res externas exeræsis extrahere conatur, ut piscium spina, ossicula, vel alias res gutturi inhærentes; & quæ in aures immittuntur, ut lapilli, corpora metallica, animalcula, & quæ immittuntur in oculos: embryulcia species exeræseos est; quæ extrahere conatur res extraneas intus genitas ut est extractio fœtus vivi, aut mortui; catheterismus est eductio urinæ quæ manu exercetur; per quas completur operationum Chirurgicarum numerus, quæ apud Fabricium latè describuntur.

INDEX

INDEX RERUM

PRAECIPVARVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

A.

Iii 3 Apo-

Eorum

Deum

M-

Poëta-

Pro-

Van-

F I N I S.